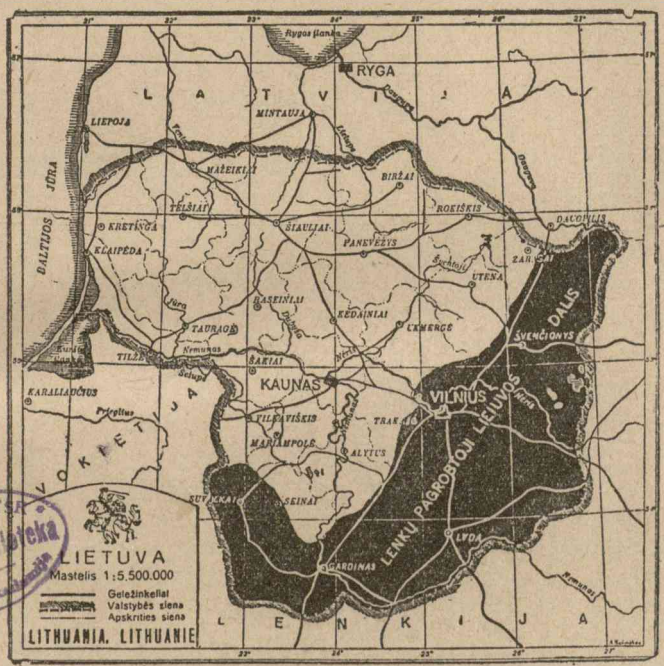
Vilniaus Golgota

Okupuotosios Lietuvos lietuvių darbo ir kančių 1919–1928 metų dienoraštis

B. Šėmio
iš laikraščių surinktas

1. Nepriklausomoji ir okupuotoji Lietuva

Kaune Sąjungos Vilniui Vaduoti leidinys 1930 m.

15533. IK

A 1 57

Spaudė akcinė „Ryto" bendrovė Klaipėdoje

TURINYS

Pusl.

Turinio sąrašas III
Atvaizdų sąrašas IV
Prakalba XIV
1919 metai 1
Sausio 1, vasario 9, kovo 12, balandžio 14, gegužės 21, birželio 30, liepos 35, rugpiūčio 40, rugsėjo 45, spalių 49, lapkričio 52, gruodžio 54.
1920 metai 59
Sausio 59, vasario 63, kovo 66, balandžio 69, gegužės 71, birželio 74, liepos 76, rugpiūčio 82, rugsėjo 88, spalių 91, lapkričio 95, gruodžio 97.
1921 metai 102
Sausio 102, vasario 104, kovo 106, balandžio 110, gegužės 113, birželio 118, liepos 121, rugpiūčio 123, rugsėjo 127, spalių 132, lapkričio 136, gruodžio 140.
1922 metai 145
Sausio 145, vasario 157, kovo 163, balandžio 166, gegužės 170, birželio 174, liepos 178, rugpiūčio 184, rugsėjo 189, spalių 193, lapkričio 196, gruodžio 199.
1923 metai 204
Sausio 204, vasario 209, kovo 214, balandžio 218, gegužės 220, birželio 224, liepos 227, rugpiūčio 230, rugsėjo 233, spalių 237, lapkričio 240, gruodžio 245.
1924 metai 252
Sausio 252, vasario 257, kovo 261, balandžio 265, gegužės 268, birželio 273, liepos 278, rugpiūčio 280, rugsėjo 284, spalių 289, lapkričio 294, gruodžio 297.
1925 metai 302
Sausio 302, vasario 305, kovo 307, balandžio 314, gegužės 320, birželio 327, liepos 332, rugpiūčio 336, rugsėjo 338, spalių 343, lapkričio 351, gruodžio 355.
1926 metai 359
Sausio 359, vasario 363, kovo 367, balandžio 374, gegužės 379, birželio 383, liepos 388, rugpiūčio 391, rugsėjo 393, spalių 398, lapkričio 405, gruodžio 414.
1927 metai 423
Sausio 423, vasario 429, kovo 443, balandžio 449, gegužės 453, birželio 462, liepos 468, rugpiūčio 474, rugsėjo 480, spalių 489, lapkričio 510, gruodžio 522.
1928 metai 535
Sausio 535, vasario 547, kovo 560, balandžio 574, gegužės 583, birželio 590, liepos 600, rugpiūčio 605, rugsėjo 614, spalių 621, lapkričio 636, gruodžio 649.

Respublikinio Pedagoginio Instituto Kaunas BIBLIOTEKA

ATVAIZDŲ SĄRAŠAS

Pusl.

1. Nepriklausomoji ir okupuotoji Lietuva I
2. Vilnius XVI
3. 1919 m. sausio mėn. 1 d. Lietuvos kareivis saugo Vilnaus Gedimino pilį 1
4. Pirmoji Vilniaus karo komendantūra (1919 m.) 2
5. 1919 m. sausio mėn. Vilniaus karo komendantūros rūmai . . 2
6. Mykolas Biržiška 3
7. Lietuvos Valstybės Tarybos rūmai 4
8. Kazys Škirpa 5
9. Vilniaus karo komendanto adjutantas P. Gužas 5
10. Vilniaus karo komendantūros kareivis M. Slyvauskas . . . 5
11. Vilniaus karo komendantūros valdininkas J. Nistelis . . . 5
12. Vilniaus karo komendantūros kareivis St. Butkus 6
13. Vilniaus karo komendantūros kareivis Pr. Plauska . . . 7
14. Vilniaus karo komendantūros kareivis R. Marcalis . . . 7
15. Vilniaus karo komedantūros kareivis A. Rauba 7
16. Vilniaus karo komendantūros kareivis J. Norvila 7
17. Vilniaus karo komendantūros kareivis V. Steponavičius . . 8
18. Vilniaus namai, kuriuose Lietuvos Valstybės Taryba pasirašė Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą 9
19. Lietuvos nepriklausomybės 1928. II. 16 paskelbimo kambarys . 10
20. Didysis Vilniaus Lietuvių Komitetas (1917 m.) 11
21. Pirmieji Vilniaus lietuvių gimnazijos rūmai prie Didž. Paulionkos 1915—1918 m. 13
22. Vilniaus lietuvių gimnazijos VIII klasė (1918 m.) . . . 14
23. Vilniaus lietuvių gimnazija (1917 m.) 14a
24. Vilniaus lietuvių pedagogijos kursai (1917 m.) 15
25. Vilniaus lietuvių dviklasė mokykla (1917 m.) 16
26. Vilniaus lietuvių gimnazijos IV-ji klasė (1919 m.) . . . 17
27. Vilniaus lietuvių moksleivių bendrabutis (1917 m.) 18
28. 1919. IV lenkų nužudyti Vilniaus žydai 19
29. 1919. IV lenkų nužudytas Vilniaus žydų rašytojas Vaiteris . . 19
30. Aug. Jakučionis 21
31. Antrieji Vilniaus lietuvių gimnazijos rūmai prie Ad. Mickevičiaus gatv. 1918—1921 m. 23
32. Kun. J. Tumas-Vaižgantas 24
33. Vilniaus lietuvių gimnazijos VII klasė (1919 m.) 25
34. Vaclovas Biržiška 26
35. Viktorija Landsbergienė 27
36. Švenčionių lietuvių gimnazijos rūmai 1919—1925 m. . . . 28
37. Ona Mašiotienė 31
38. Vilniaus lietuvių mergaičių gimnazijos 1919 m. VIII klasė . . 33
39. Vilniaus lietuvių didžioji prieglauda (1917 m.) 33a

40. Vilniaus lietuvių „inteligentų valgykla“ (1917 m.) . . . 36
41. Širvintų miestelis , ... 37a
42. Seinų kunigų seminarija ir katedra 38
43. Aldona Čarneckaitė (1919 m.) 41
44. Vilniaus lietuvių Šv. Zitos tarnaičių draugija (1917 m.) . . 43
45. Petras Vrublevskis („Daukantas“) 46
46. Marcelė Kubiliūtė 47
47. Kun. Kastantinas Stašys († 1919 m.) 48
48. Vilniaus liet. sanitarinės pagalbos dr-jos Poliklinikos steigėjai . 50
49. Pašaminės (Švenčonių aps. ir valsč.) motinos 51
50. Kun. Vladas Toločka 53
51. Vilniaus našlaičių globėjo kun. V. Liegaus prieglauda (1917 m.) 56
52. Kun. kan. Juozas Kukta 60
53. „Žiburėlio“ prieglauda Vilniuje (1919 m.) 64
54. Vilniaus lietuvių prieglauda Markučių užumiestyje . . . 67
55. Vilniaus lietuvių gimnazijos „Mildos“ moksleivių dr-ja (1919 m.) 70
56. Vilniaus lietuvių klubo gegužinės Verkuose 1920. VI. 23. . . 72
57. Vilniaus lietuvių gimnazijos 8 klasių IV laida (1920 m.) . . 74
58. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1920 m. laida . . . 75
59. Vilniaus lietuvių „Głos Litwy“ redakcija 1919—1920 m. . . 77
60. Kauno visuomenės manifestacija dėl Vilniaus išvadavimo 1920. VII. 16. 78
61. 1920 m. Vilniaus komendantas kap. Vladas Kurkauskas . . 80
62. Lietuvių komendantūros rūmai Vilniuje 1920 m. 83
63. Komunistų išardytoji Vilniaus „Spindulio“ spaustuvė (1920.VII.7) 84
64. Ignas Jonynas 85
65. Zigmas Žemaitis 86
66. Lietuvių kariuomenė 1920. VIII. 26 atsiima Vilnių . . . 88
67. Seinų kalėjimas 89
68. Suvalkų teismo rūmai, kuriuose 1920. X. 7 pasirašyta sutartis dėl Vilniaus 92
69. Lietuvių ir lenkų delegacijos Suvalkuose 1920. X. . . . 92
70. 1920. X. 7 Suvalkų sutarties dalyviai 93
71. Andrius Rondomanskis 96
72. Viktoras Biržiška 96
73. Zigmas Tiška († 1920. XI. 17) 97
74. 1920. XI. kautynių laukas ties Kazliškiais 98
75. Malv. Šokelytė-Valeikienė 99
76. Giedraičių miestelis 1920 m. kovų metu 100
77. Antrieji Vilniaus lietuvių gimnazijos rūmai 1918—1921 m. . . 103
78. Seinų kunigų seminarija ir katedra 105
79. Kun. Kazys Lajauskas († 1921. III. 17) 107
80. 1921. III. 18 Širvintuose lenkų nukankinti lietuvių kareiviai . 108
81. Vilniaus lenkų surašytieji išpardavimui Myk. Biržiškos baldai (1921. IV. 29) 110
82. M. Biržiškos kanapė, 1921. IV. 29 Vilniaus lenkų policijos pažymėta pardavimui 111
83. Vilniaus lietuvių gimnazijos ekskursija į Trakus 1921. V. 15 . 114

84. Vilniaus lietuvių gimnazijos ekskursija 1921. VI. 1 už Žvėryno 115
85. Vilniaus lietuvių gimnazijos mergaičių dirbinių parodėlė 1921 m. 116
86. Vilniaus lietuvių gimnazijos 8 klasių V laida (1921 m.) . . . 119
87. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1921 m. laida . . . 120
88. Vilniaus lietuvių mokytojų 1921 m. vasaros kursai . . . 122
89. Vilniaus lietuvių vaikų prieglauda Markučių užmiestyje (1921 m.) 124
90. Vilniaus lietuvių mokytojų 1921 m. vasaros kursai . . . 125
91. Vilniaus lietuvių gimnazijos salėje gimnastikos pamoka (1921) 128
92. Vilniaus lietuvių gimnazijos mokytojų tarybos posėdis (1921 m.) 129
93. Vilniaus lietuvių Didžiosios Prieglaudos vaikai prieš lenkams juos išvarant 1921. X. 5. 132
94. Juozas Kairiūkštis 133
95. Ksaveras Sakalauskas (Vanagėlis) 137
96. Matas Untulis 141
97. Tretieji Vilniaus lietuvių gimnazijos rūmai (prie Pilypo gatvės) 143
98. Vilniaus lietuvaičių būrelis 1921—1922 m. 146
99. Vilniaus lietuvių mokytojos P. Šičkaitė ir Em. Valterytė (†1924) 147
100. Jonas Kraskovskis 148
101. 33 Vilniaus tremtiniai Kauno stotyje (1922 m.) 153
102. 33 Vilniaus tremtiniai sustoję ties Kauno stotimi (1922 m.) . . 158
103. Viktoras, Mykolas ir Vaclovas Biržiškos Kaune 1922 m. . . 164
104. Linkmenų lietuvių pradžios mokyklos IV skyriaus 1922. IV. 11 išleistuvės 167
105. Bronislava Šėmytė-Biržiškienė 171
106. Vilniaus lietuvių moksleivių artistų kuopelė 173
107. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 8 klasių VI-oji laida (1922 m.) 175
108. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1922 m. laida . . . 177
109. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos III klasė (1922 m.) 179
110. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleiviai Vingio užmiestyje (1922 m.) 181
111. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos IV klasė (1922 m.) 183
112. Stasys Kairiūkštis 185
113. St. Kairiūkščio kabinetas, lenkų žandarų iškrėstas 1922. VI. 16 . 187
114. Kun. Mečislovas Reinys 189
115. Kun. Petras Kraujalis 191
116. Marcelinas Šikšnys 194
117. Tadas Aleknavičius 195
118. 1922—1923 m. Širvintų lietuvių partizanai 197
119. Kun. J. Breiva 199
120. Tretieji Vilniaus lietuvių gimnazijos rūmai (nuo 1921. XII) . . 201
121. Vilniaus lietuvių Šv. Mikalojaus bažnyčia 205
122. Dr. Danielius Alseika 207
123. Vilniaus lietuvių Didžiosios Prieglaudos ūkis 209
124. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų mergaičių bendrabučio kiemas . 211
125. Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komitetas Vilniuje (1923 m.) 215

126. Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komiteto raštinė Vilniuje 217
127. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos IV klasė (1923 m.) 221
128. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimn. 8 kl. VII laida (1923 m.) 224
129. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1923 m. laida . . . 225
130. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių artistų kuopelė (1923 m.) 228
131. Vilniaus lietuvių moksleivių ekskursija Belmanto miške (1923 m.) 229
132. Vilniaus lietuvių Vytauto Didž. gimnazijos mokinių grupė (1923) 231
133. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių grupė Trakuose (1923 m.) 232
134. Rapolas Butkus 234
135. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų mergaičių bendrabučio valgykla 235
136. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojai (1923 m.) 238
137. Seinų katedros koplyčios altorius 239
138. M. Šlapelienės knygynas Vilniuje 241
139. Švenčionių miestas 242
140. Švenčionių gatvė 243
141. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų bendrabučio audykla . . . 246
142. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų bendrabučio mezgykla . . 246
143. Vilniaus lietuvių prieglaudos kurpykla 247
144. Viniaus lietuvių poliklinikos gailestingosios seselės . . . 249
145. Vilniaus lietuvių mergaičių prieglauda Antakalnio priemiestyje . 253
146. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 1924 m. VII klasė 255
147. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 1924 m. V klasė . 256
148. Vilniaus lietuvių Šv. Zitos tarnaičių draugija (1924 m.) . . . 258
149. Vilniaus lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos prezidiumas (1924 m.) 259
150. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų bendrabutis (1924 m.) . . . 262
151. Vilniaus lietuvių moksleiviai 1924. III. 28 lenkų vedami į teismą 263
152. Vilniaus lietuvių amatų mokyklos mokinės, mokytojos ir globėjos 266
153. Vilniaus lietuvių berniukų prieglauda Panamariuose (1924 m.) . 267
154. Vilniaus lietuvių prieglauda Trinapolio užumiestyje . . . 268
155. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos ekskursija Trakuose (1924 m.) 269
156. Vilniaus lietuvių gimnazijos ekskursantai maudosi Trakų ežere 270
157. Vilniaus ateitininkų ekskursija pas Žaliąjį Ežerą (1924 m.) . . 271
158 ir 159. Vilniaus lietuvių procesija į Kalvarijas 274
160. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 8 klasių VIII-ji laida (1924 m.) 275
161. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1924 m. laida . . . 276
162. Vilniaus „Ryto“ draugijos vasariniai lietuvių mokytojų kursai (1924 m.) 279
163. Dr. Jonas Basanavičius Palangoje (1924 m.) 280a
164. Vilniaus lietuvių mokytojų kursai (1924 m.) 281
165. Vilniaus lietuvių gimnazijos futbolininkai (1924 m.) . . . 282
166. Ona Žebrauskaitė 283

167. Švenčionių lietuvių gimnazija (1924 m.) 285
168. Vilniaus lietuvių Antakalnio prieglauda (1924 m.) 287
169. Vilniaus lietuvių prieglauda, 1924. X. 28 lenkų išmesta . . 290
170. Vilniaus lietuvių prieglauda, 1924. X. 28 lenkų išmesta . . 291
171. Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas (1924 m.) 292
172. Vilniaus liet. Švento Mikalojaus prieglauda Užuolankoje (1924. m.) 295
173. Vilniaus lietuvių Švento Mikalojaus parapijos namai . . . 296
174. Vilniaus lietuvių „agronomų" prieglauda (1924 m.) 298
175. Vilniaus liet. Didžiosios Prieglaudos moksleivių skyrius (1924 m.) 299
176. Moterų skyrius Vilniaus lietuvių poliklinikoje (1924 m.) . . 300
177. Piemenų (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) lietuvių šeima apkasų trobelėje 303
178. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos direktorius J. Kairiūkštis dirbtuvėje 304
179. Kun. Kast. Stašio vardo namai Vilniuje 306
180. Vilniaus lietuvių Švento Mikalojaus bažnyčia 308
181. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų bendrabutis 309
182. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos II-sis rengiamasis priekursis (1925 m.) 310
183. Adūtiškio (Švenčionių aps.) lietuvių jaunimo orkestras . . 311
184. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos bitynas (1925 m.) . . 315
185. Mergaičių mankšta Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj 316
186. Švenčionių lietuvių gimnazijos namai (nuo 1925 m.) . . . 318
187. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleivių gimnastikos „S" raidės figūra 321
188. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos kieme . . . 323
189. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių mankštos figūros 325
190. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 8 klasių IX-ji laida (1925 m.) 328
191. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1925 m. laida . . . 329
192. Linkmenyse (Švenčionių apskr.) 1925. VI. 29 atidarant lietuvių liaudies namus 330
193. Vilniaus lietuvių moksleivių 1925. VI. 7 ekskursija garlaiviu į Verkų apylinkes 333
194. Vilniaus lietuvių moksleivių 1925. VI. 7 ekskursija ties Verkais 334
195. Vilniaus lietuvių gimnazistų ir seminaristų 1925. VI. 7 ekskursija už miesto 335
196. Tadas Vrublevskis 337
197. Vilniaus vyskupas Jurgis Matulaitis-Matulevičius 339
198. Vilniaus krašto lietuvių pradžios mokyklų mokytojai 1925 m. vasaros kursuose Vilniuje 340
199. Pašaminės (Švenčionių aps. ir valsč.) „Ryto" švietimo draugijos skyriaus valdyba 342
200. Išvaduotieji iš lenkų kalėjimo Vilniaus lietuviai 1925. X. 23 Varėnoje 344

201. Išvaduotieji iš lenkų kalėjimo Vilniaus lietuviai 1925. X. 23 Varėnoje 345
202. Kauno vilniečiai 1925. X. 25 vaišina išvaduotus iš lenkų kalėjimo Vilniaus lietuvius 347
203. Vilniaus lietuvių Panamarų bendrabučio tarnaitės (1925 m.) . 352
204. Pirmieji Vilniaus lietuviai studentai Vilniaus lenkų universitete (1925 m.) 354
205. Kun. Ant. Viskantas 356
206. Adūtiškio (Švenčionių aps.) lietuvių jaunimo scenos mėgėjai . 360
207. Stud. Ant. Juknevičius 364
208. Strielčių (Lydos aps., Beniakainių valsč.) lietuviška mokykla . 366
209. Šv. Agotos koplyčia Seinuose 368
210. Knistuškių (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) susipratęs lietuvių jaunimas 369
211. Gėliūnų (Vilniaus-Trakų apskr., Gervėčių par.) susipratęs lietuvių jaunimas 370
212. Kun. V. Taškūnas 375
213. Adūtiškio (Švenčionių aps.) lietuvių jaunimo choras . . . 377
214. Vilniaus lietuvių amatų dirbtuvių moksleiviai lankosi Trakuose 380
215. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 8 klasių X laida (1926 m.) 385
216. Daukšių (Švenčionių apskr. ir valsč.) „Genovaitės“ svečiai (1926 m.) 386
217. Daukšių (Švenčionių aps. ir valsč.) vaikai-grybai su savo mokytoja (1926 m.) 388
218. Daukšių (Švenčionių apskr. ir valsč.) „Genovaitės“ vaidintojai (1926 m.) 389
219. Vasiūnų (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) lietuvių procesija į Melagėnus (1926 m.) 391
220. Vilniaus lietuvių prieglauda, 1926. VIII. 19 lenkų išmesta . . 394
221. Vilniaus lietuvių prieglauda, 1926. VIII. 19 lenkų išmesta . . 396
222. Melagėnų valsč. (Švenčionių aps.) lietuviai mokytojai (1926 m.) 399
223. Kabelių par. (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) bažnytinis lietuvių choras 400
224. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojų grupė (1926 m.) 402
225. Randamonių (Gardino aps., Druskininkų valsč., Ratnyčios par.) „Jaunimo Draugo“ skaitytojai 407
226. Vilniaus lietuvių Šv. Mikalojaus bažnyčios 1901—1906 m. sukaktuvių vėliava 408
227. Strielčių (Lydos aps., Beniakainių par.) ūkininkai, grįžę iš lenkų kalėjimo už lietuvišką mokyklą 409
228. Dr. J. Basanavičiaus kabinetas Lietuvių Mokslo Dr-joj Vilniuje 411
229. Vienas iš bibliotekos kambarių Lietuvių Mokslo Dr-joj Vilniuje 415
230. Vilniaus lietuvių moksleivių folkloristų kuopa su dr. J. Basanavičium (1926. XII. 12) 416

231. Vilniaus krašto Lietuvių Mokytojų Sąjungos Centro Valdyba (1926—1927 m.) 418
232. Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto prezidiumas 425
233. Vilniaus Lietuvių Studentų Sąjungos Valdyba (1926—1928 m.) . 427
234. D-ro J. Basanavičiaus karstas Vilniaus lietuvių poliklinikoje (1927. II. 20) 430
235. Dr. J. Basanavičiaus karstas Vilniaus Bazilikoj (1927. II. 21) . 431
236. Dr. J. Basanavičiaus laidotuvės Vilniuje (1927. II. 21) . . . 432a
237. Dr. J. Basanavičiaus karstas Rasose 434
238. Kun. Pr. Bieliauskas 437
239. Pelesos par. (Lydos aps., Rodūnės valsč.) lietuvių jaunimas . 444
240. Stašenių (Breslavo aps., Dūkšto par.) tėvai, išėję iš lenkų kalėjimo už lietuvišką mokyklą 445
241. Pamerkio (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) lietuvių pradžios mokykla . . . . . , 450
242. Rėškutėnų (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lietuvių pradžios mokykla (1927 m.) . . . . . , 452
243. Vilniaus lietuvių skautų įžodis 454
244. Vilniaus reginys 455
245. Vilniaus lietuvių „Žaibo“ futbolo komanda 456
246. Vilniaus lietuvių moksleivių sporto rungtynės (1927. V. 22) . 457
247. Vilniaus lietuvių procesija į Kalvarijas (1927. VI. 5) . . . 463
248. Vilniaus lietuvių procesija į Kalvarijas (1927. VI. 5) . . . 464
249. Vilniaus lietuvių moksleivių ekskursija Viršupyje (1927. VI. 15) . 466
250. Vilniaus liet. amatų mokyklos ekskursija Trakuose (1927. VII. 3) 469
251. Vilniaus lietuvių skautų Gedimino draugovės stovykloje palei Vilnių (1927. VII) 470
252. Vilniaus lietuvių moksleivių ekskursija Vilniaus apylinkėje . . 472
253. Vilniaus lietuvių moksleivių apsilankymas Marijampolyje (Vilniaus-Trakų aps., Rudaminos valsč.) 473
254. Šv. Rapolo bažnyčia Vilniaus priemiestyje Snipiškyje . . . 475
255. Širvintų paminklas žuvusiems už nepriklausomybę . . . 476
256. II laida (1927 m.) Vilniaus lietuvių mokytojų vasaros kursų, kurie baigė humanistinį skyrių 478
257. Vilniaus Snipiškio priemiestis 481
258. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 8 klasių XI-ji laida (1927 m.) 482
259. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1927 m. laida . . . 483
260. Gervėčių par. (Vilniaus-Trakų aps.) bažnytinis lietuvių choras (1928 m.) 485
261. Juodgalvių (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) lietuvių scenos mėgėjų kuopelė 486
262. Juozas Kairiūkštis 491
263. Kun. Kristupas Čibiras 492
264. Vilniaus miesto ir krašto lietuviai, 1927 m. spalių mėn. lenkų suimti 493
265. Kun. Nikodėmas Raštutis 494

266. Kun. Jonas Karvelis 494
267. Kun. A. Mikaila 496
268. Kun. B. Krištopanis 496
269. Lenkų uždarytos Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos moksleiviai lenkų kuratorijoje (1927 m.) 497
270. Lenkų uždarytos Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos moksleivės lenkų kuratorijoje (1927 m.) 499
271. Vilniaus lietuvių skautai prie dr. J. Basanavičiaus kapo Rasose (1927 m.) 511
272. Vilniaus lietuvių Panamarų bendrabutis savo darže . . . 512
273. Dūdų (Švenčionių aps., Vydiškio par.) Šv. Kazimiero draugijos skyrius 514
274. Br. Leskevičius ir Petr. Vaitulionis, išėję iš lenkų kalėjimo 1927. X. 12 516
275. Marija Žukauskaitė 518
276. Vilniaus lietuvių berniukų bendrabutis Panamariuose . . . 523
277. Vilniaus lietuvių moksleivių „Atžalos“ kuopelės mergaitės . . 524
278. Vilniaus lietuvių skautų Gedimino draugovės vadovybė . . 528
279. Vilniaus „Jaunimo Draugo“ redakcija 530
280. Daugėliškio (Švenčionių aps.) knygnešys Malinauskas . . . 531
281. Vilniaus lietuvių Šv. Mikalojaus bažnyčios altorius . . . 536
282. Randamonių (Gardino aps., Druskininkų valsč., Ratnyčios par.) Šv. Kazimiero draugijos skyrius 537
283. Vilniaus „Ryto“ lietuvių švietimo draugijos valdyba . . . 538
284. Dr. Danielius Alseika 539
285. Kastantas Stašys 542
286. Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytojai (1928 m.) . . . 543
287. Paulė Tamulevičiūtė 545
288. Aušros Vartų Švenčiausios Panelės paveikslas 548
289. V. V. S. malda į Aušros Vartų Švenčiausiąją Panelę . . . 549
290. Ligūnų (Švenčionių aps., Dūkšto valsč.) Šv. Kazimiero draugijos skyriaus valdyba 550
291. Kazys Veleckas 551
292. Prof. M. Biržiškos pranešimas 1928. II. 22 kariminkams Kauno „Ramovėje“ apie kelionę į Vilniaus kraštą 554
293. Vilniaus lietuvaičių Šv. Zitos draugijos namai 555
294. Vilniaus lietuvių moksleivių esperantininkų kuopelė . . . 558
295. Konstancija Skirmuntaitė 562
296. Varšuvos lietuvių susišelpimo draugijos valdyba 564
297. Švenčionių par. lietuvaitės 566
298. Tverečiaus ir Melagėnų valsč. (Švenčionių aps.) 6 mokyklų išlaikę egzaminus mokiniai 568
299. Dr. Jurgis Šlapelis 570
300. Vilniaus lietuvių mokyklų moksleiviai iš Kaniavos valsč. (Lydos apskr.) 576
301. Kaniavos valsč. (Lydos aps.) lietuvių scenos mėgėjai moksleiviai 578
302. Vilniaus lietuvių moksleivių „Lituanios“ sportininkų klubas . 579

303. Vilniaus lietuvių skautų grupė 580
304. Viniaus lietuvių Gedimino draugovės skautės 581
305. Vilniaus lietuvių seminaristų „Visaginos“ kuopa 582
306. Vilniaus lietuvių skautų Gedimino draugovės bėgikai . . . 584
307. Vilniaus lietuvių maldininkės 1928. V. 27 eina į Kalvarijas . . 587
308. Vilniaus lietuvių maldininkės klauso Kalvarijų pamokslo . . 588
309. Vilniaus lietuvių skautų 1928. V. 28 loterija 589
310. Vilniaus lietuvių labdarybės draugijos 1928. VI. 4 amatų parodėlė 591
311. Vilniaus lietuvių procesija 1928 m. Dievo Kūno šventėje . . 592
312. Domicelė Palevičienė 593
313. Vilniaus lietuvių amatininkai su savo mokytojais ir globėjais . 594
314. Vilniaus lietuvių skautai 1928. VI. 28 meldžiasi Aušros Vartuose 596
315. Vilniaus lietuvių skautai ties demarkacijos linija 1928. VI. 28 . 598
316. Vilniaus lietuvių skautai, 1928. VI. 28 perėję demarkacijos liniją 600
317. Vilniaus lietuvių skautai Palangoje 601
318. Vilniaus lietuvių mokytojų ekskursija po Vilniaus kraštą . . 602
319. Vilniaus lietuvių mokytojų ekskursija Juodagalviuose (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) 603
320. Vilniaus lietuvių amatų mokyklos 1928 m. VII. 28 išleistuvės . 606
321. Lietuvių jaunimas Nočioje (Lydos aps.) ties Teod. Narbuto kapu 607
322. Grįžę iš Nepriklausomosios Lietuvos Vilniaus lietuvių skautai tarp savo tėvų ir globėjų 608
323. Nepriklausomosios Lietuvos žurnalistai ties demarkacijos linija . 609
324. Vilniaus lenkų teatras, kuriame 1917 m. buvo išrinkta Lietuvos Taryba 611
325. Atvykę iš Kauno žurnalistai prie dr. J. Basanavičiaus kapo Vilniaus Rasose 613
326. Vilniaus studentas Alf. Bielinis tarp apylinkės lietuvių sodiečių . 615
327. Vilniaus lietuvių amatų dirbinių paroda lenkų Šiaurės mūgėje . 616
328. Švenčionių lietuvių gimnazijos skautai su savo mokytojais . . 617
329. Daktarienė Emilija Vileišienė 618
330. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleivių „Atžalos“ kuopos valdyba 619
331. 1928. X. 9 d. 12 val. Kauno tyla 625
332. 1928. X. 9 d. Vilniui Vaduoti Sąjungos rinkliava Kaune . . 626
333. Vilniui Vaduoti Sąjungos III skyrių atstovų suvažiavimas . . 627
334. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 1928—1929 met. VIII klasė 629
335. Marcelė Kubiliūtė 631
336. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleivių „Atžalos“ kuopelė 632
337. Vilniaus lietuvių Švento Mikalojaus prieglauda 633
338. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų mergaičių bendrabutis . . . 635
339. Vilniaus lietuvių studentai ir mokiniai 1928. XI. 2 eina į Rasų kapus 637
340. Vilniaus lietuvių skautų sargyba prie dr. J. Basanavičiaus kapo (1928. XI. 2) 638

341. IV-sis Vilniaus „Ryto“ draugijos lietuvių mokytojų suvažiavimas (1928. XI. 3) 639
342. Lietuvos kareivių kapai Vilniaus Rasose 641
343. Lietuvos kareivių kryžius Vilniaus Rasose 642
344. Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pilnuma 643
345. Vilniaus Lietuvių Labdarybės Draugijos prieglaudų ir bendrabučių vedėjos su pirmin. kun. Pr. Bieliausku 645
346. Vilniaus Lietuvių Labdarybės Draugijos prieglaudų ir bendrabučių vedėjai su pirmin. kun. Pr. Bieliausku 647
347. Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto prezidiumas . . . 651
348. Rapolas Mackevičius 652
349. Švento Kazimiero jaunimui auklėti ir globoti draugijos valdyba 653
350. Švenčionių lietuvių „Ryto“ draugijos valdyba 655
351. Dr. J. Basanavičiaus paminklo Vilniaus Rasoms projektas . . 657

PRAKALBA

Sąjungos Vilniui Vaduoti Vykdomojo Komiteto pavedamas, šį savo rašinį parengiau 1927—1929 m. Visą jo medžiagą surinkau iš Vilniaus lietuvių 1919—1929 m. laikraščių, leidžiamų ne tik lietuvių, bet taip pat lenkų ir rusų kalbomis, kiek papildydamas ją iš Kauno spaudos („Lietuvos", „Lietuvos Aido", kai ko ir kito). Vilniaus lietuvių spauda yra visa mano peržiūrėta, išskyrus kelis laikraščių numerius, kurie lenkų buvo konfiskuoti spaustuvėse taip, jog nebeliko nė vieno egzemplioriaus; šiaip daugelis konfiskuotųjų numerių vis dėlto pavyko pasiekti. 1919 ir 1920 m. komunistų valdžios santykiams su Vilniaus lietuvių visuomene nušviesti naudojaus ir Vilniaus komunistų leidiniais. Susidūręs su Kauno spauda, neiškenčiau šio to nepranešęs ir apie Nepriklausomosios Lietuvos, ne tiek valdžios, kiek pačios visuomenės, ypačiai Sąjungos Vilniui Vaduoti (plačiau žinomos Vilniui Vaduoti Sąjungos = V. V. S. vardu) žygius žygelius dėl Vilniaus kovojant; okupuotosios Lietuvos visuomenei bus čia kai kas nauja patirti. Šiaip, žinoma, visas rašinys skiriamas Nepriklausomosios Lietuvos visuomenei — okupuotosios Lietuvos lietuvių gyvenimui pažinti.

Surinktąją medžiagą tikrinau, lyginau iš įvairių šaltinių. Daug darbo ir abejojimo buvo nustatant vietovardžius, valsčius, kartais net apskritis. Lenkų valdžia dažnai keitė ir tebekeičia valsčių ir apskričių ribas; ne visados tatai galima buvo patirti, bent aiškiai nustatyti pakeitimo laikas. Dargi Vilniaus lietuvių spauda kartais čia klystelėjo. Tą patį vardą ne vienodai nusakė: Ceikinė — ir Ceikiniai, Breslavas — ir Breslavė, Lūkiškis — ir Lukiškis, Dysna — Disna, Šarkiškė — ir Šarkiškis, Sėniškis, Seniškis — ir Sieniškis, ir tt. Stengiaus čia suvienodinti, be to, dar šio rašinio kalbos lygintojo Zig. Kuzmickio patariamas ir patiekti vardus ne tarmiškai (Rudziškės, Dzeveniškis, Unturkė ir tt.), bet bendrine kalba. Dviem ilgai skaitant karektūrą, čia, be abejo, taip pat kai kur vienodumo neišlaikyta.

Vilniaus lietuvių spaudos patiektųjų asmenų vardams tikrinti, žinoma, neturėjau priemonių, išskyrus vieną kitą asmenį, kurį pats žinojau ir pataisiau. Jei vilniečiai, juos patiekdami, apsiriko, jų riktą ir aš pakartojau. Nurodomųjų įvykių metų, mėnesių

ir dienų daug kas patikrinta, bet dar daugiau negalima buvo patikrinti. Kur betgi žymiu „apie 1, apie 10, apie 15“ ir tt.. darau tai labai atsargiai, nors taip pat dėl kiekvieno pažymėjimo galvos neguldysiu. Vis dėlto kur negalima buvo nė apytikriai nužymėti įvykio laiko, to įvykio iš viso nežymėjau. Nereikia taip pat pamiršti, jog daugelis įvykių, ypačiai daugybė sodžiaus gyvenimo įvykių, reiškiančių kultūrinius santykius (vaidinimai, susirinkimai ir tt.) arba lenkų valdžios žygius (mušimai, suėmimai, draudimai ir šiaip persekiojimai), nepateko ir nepatenka į laikraščių skiltis, dažnai net negali patekti arba patenka tyčiomis neaiškiai. To dėliai į visą mano čia patiekiamąją okupuotosios Lietuvos lietuvių gyvenimo kroniką tenka žiūrėti kaip į to gyvenimo pavyzdžius, iliustravimą, ne kaip į pilną jo sąvadą.

Pasiėmęs kronikininko darbą, negalėjau nė svajoti parengsiąs gyvas, įdomias skaitymo knygas. Leidinio išorė, tur būt, nė nerodo, kiek teko medžiagą renkant ar apdorojant ir iš viso rūpinantis leidimu ne tik sukti sau ir kitiems galvos, bet ir tiesiog bėginėti, važinėti, rašinėti, meldinėti — ir vis tam, kad kronika liktų tiktai kronika. Suprantu, jog dargi paįvairinta atvaizdais ji negali būti skaitoma neatsitraukiant, jei bent kurio atsidūrusio Nepriklausomojoj Lietuvoj ir „nesučinauninkėjusio“ vilniečio. Tad patarčiau skaitytojui skaityti jos tik po kelis keliolika puslapių kas vakarą prieš atsigulant, skaityti ir galvoti apie okupuotosios Lietuvos vargus, Vilniaus-Seinų kraštą ir jo žmones... Vilniaus darbui tatai būtų ir naudinga.

Atsisveikindamas atsiprašau dėl savo klaidų, jei jų ne tiek dėl mano apsileidimo, kiek dėl nuovargio kartais bus čia įsispraudę[1]), ir dėkoju visiems, kas labiau ar mažiau yra man padėję. Ypačiai dėkoju Z. Kuzmickiui, kuris padėjo išlyginti laikraštinę kronikos kalbą.

Kaune, 1929. XII. 31.

B. Šėmis.

---

[1]) Vieną prisiminęs čia pataisau: 265 pusl. mano minimas Vilniaus lenkų veikėjas Chominskis yra ne Stan(islovas), bet L(iudvikas).

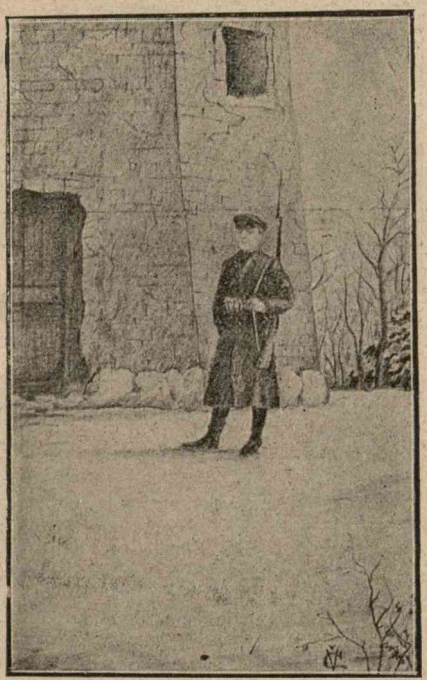

2. Vilnius

1919 METAI

SAUSIO MĖN.

1 d. **Vokiečių kariuomenė užleido Vilnių ginkluotiems lenkams, kurie apie 5 val. popiet užėmė gatves. Lietuvos Valstybės Taryba ir Laikinoji Vyriausybė pasitraukė iš Vilniaus,** palikdama generalinį savo įgaliotinį Švietimo Ministerį M. Biržišką ir karo komendantūrą. Lenkų būriai puolė darbininkų

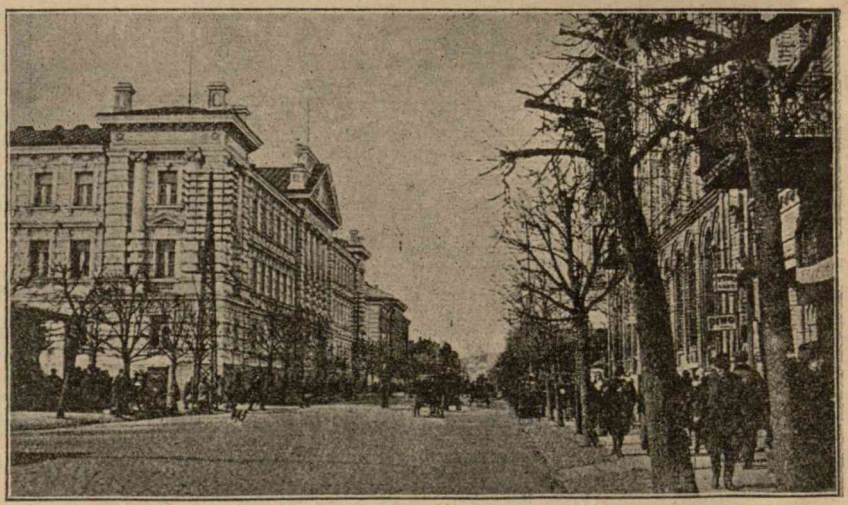
3. 1919 m. sausio m. 1 d. Lietuvos kareivis saugo Vilniaus Gedimino pilį.

klubą prie Varnų gatvės, kur buvo užsidariusi Vilniaus Darbininkų Taryba; susišaudant sausio 2 d. žuvo 6 darbininkai. Saulei leidžiantis, **ant Pilies kalno** bokšto karin. Škirpa ir Gužas **iškabino Lietuvos vėliavą,** prie kurios pastatė garbės sargybą.

1 d. **Vilniuje** išėjo paskutinis (215—1919 m. 1) „Lietuvos Aido“ numeris.

4. **Pirmoji Vilniaus karo komendantūra** (nuo kairės į dešinę): komendanto padėjėjas Kaz. Škirpa, komendantas Liudas Gira (ji susirgusi pavadavo padėjėjas) ir adjutantas Petras Gužas.

5. 1919 m. sausio mėn. Vilniaus karo komendantūros rūmai (Jurgio gatvėj kairėje, toliau lietuvių gimnazija).

2 d. **Vilniuje Lietuvos Vyriausybės įgaliotinis švietimo ministers M. Biržiška,** karininkų Adomkevičiaus ir Gužo lydimas, nuvyko į lenkų štabą ir **įteikė lenkų vadui gener. Veitkai protestą dėl Vilniaus pagrobimo** ir jo gyventojų žudymo. Kalbėjosi su juo vertiko verčiamas (Adomkevičiaus) lietuviškai, protestą perskaitė lietuviškai ir lenkiškai; gen. Veitka iš pradžių mėgino kalbėti rusiškai, paskui kalbėjo lenkiškai, kar. Adomkevičiaus verčiamas lietuviškai.

3 d. **Vilniuje** Lietuvos Vyriausybės įgaliotinio M. Biržiškos protestas, išspausdintas lietuvių, lenkų ir gudų kalba ir išlipdytas gatvėse, lenkų įsakymu nuplėšiamas. Lipdytoja ilenkų suimami.

4 d. **I-sis Vilniaus lietuvių susirinkimas nusistato nepripažinti lenkų valdžios,** leisti kasdieninį lapelį, ir griežtai varyti tautos darbą. Lietuvos Vyriausybės įgaliotinis M. Biržiška pranekė apie vyriausybės nusistatymą ir savo žygius lenkų atžvilgiu, Susirinkimas pritarė M. Biržiškos žygiams, tik revoliuciniai socialistai liaudininkai nuo visų balsavimų susilaikė.

6. **Mykolas Biržiška,** 1919 m. generalinis Lietuvos vyriausybės įgaliotinis Vilniuje, 1919—1922 m. Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas, 1915—1922 m. Vilniaus lietuvių gimnazijos vedėjas, 1922 m. lenkų ištremtas iš Vilniaus krašto.

5 d. **Raudonoji rusų armija išstūme iš Vilniaus lenkų sukilėlius ir 8 val. vak. paėmė miestą.** Pasitraukė taip pat lietuvių komendantūra (karin. **K. Škirpa). V. Kapsuko ir Z. Angariečio valdžia.**

1 val. popiet Vaičkaus teatras vaidino „Genovaitę".

5 d. **Seinuose** A. Kubiliaus pranešimas: „Lietuvos vyriausybė ir dabartinis Lietuvos politinis padėjimas". Salė buvo pilna žmonių.

6 d. II-sis **Vilniaus** lietuvių susirinkimas „Rūtos" salėje, kuriame dalyvavo arti 500, išrinko 4 žmones: Pov. Gaidelionį, Joną

ir Praną Mašiotus, kun. Juozą Tumą, pranešti raudonosios rusų armijos karo revoliuciniam komitetui, jog Vilniaus lietuviai nesikišią į naujos valdžios darbus, palikdami visa nuspręsti Lietuvos liaudžiai.

6 d. **Seinuose** lenkininkai užkabinėjo lietuvių miliciją.

7 d. **I Vilniaus Moterų (lietuvių) gimnazijos** pašventinimo iškilmės. Prakalbos: kun. kan. J. Kuktos, kun. P. Dogelio, M. Biržiškos, kun. J. Tumo, E. Vileišienės ir gimnazijos direktorės O. Mašiotienės.

7. Lietuvos Valstybės Tarybos rūmai Vilniuje (Jurgio prosp., vėliau Ad. Mickevičiaus g. Nr. 13).

8 d. **Švenčionyse ėmė veikti lietuvių gimnazija,** Z. Žemaičio vedama. 3 klasėse buvo apie 100 mokinių.

9 d. **Vilniuje** Kapsuko valdžia suėmė Lietuvos vyriausybės atstovus M. Biržišką ir A. Janulaitį ir Lietuvos Valstybės Tarybos narį, žydų atstovą dr. Vygodskį.

9 d. **Seinuose** I-sis lietuvių komendanto Asevičiaus įsakymas.

10 d. **Vilniuje** prasidėjo mokslas lietuvių vyrų ir moterų gimnazijose, mokytojų kursuose.

10 d. **Vilniuje** III lietuvių susirinkimas buvusioje „Lietuvos Aido“ redakcijoje išklausė siųstos pas Kapsuką delegacijos pranešimo ir išrinko 3 asmenis rūpintis areštuotųjų išvadavimu.

11 d. **Vilniaus lietuvių delegacija** apsilankė pas V. Kapsuką, reikalaudama išleisti iš kalėjimo suimtuosius Lietuvos Vyriausybės atstovus. Vakare suimtieji buvo tardomi tam tikros komisijos (iš pradžių rusų ir žydų su Morozovu pryšakyje, paskui mišrios su V. Kapsuku ir Opanskiu); M. Biržiška kalbėjo tik lietuviškai ir privertė su juo taip pat lietu-

8. **Kazys Škirpa.** 1919. I. 1 d. dalyvavęs lietuvių vėliavos pakėlime Vilniaus Gedimino pilies bokšte. Ėjęs Vilniaus karo komendanto pareigas.

9. Vilniaus karo komendanto adjutantas Petras Gužas. 1919. I. 1 d. dalyvavęs vėliavos pakėlime Gedimino pilies bokšte Vilniuje.

10. Vilniaus karo komendantūros kareivis, vėliau kariminkas, Mikas Slyvauskas, dalyvavęs 1919. I. 1. vėliavos pakėlime.

11. Vilniaus karo komendantūros valdininkas Jonas Nistelis, 1919. I. 1. dalyvavęs vėliavos pakėlime Gedimino pilies bokšte Vilniuje.

viškai kalbėtis, atsisakė pasirašyti rusiškai parašytą protokolą. Naktį Vilniaus Karo Revoliucinio Komiteto jis paleistas iš kalėjimo. „Komunistas“ 11 Nr. paskelbė „Buvusių Tarybos Ministerių parodymus“; „Komunisto“ redakcija atsisakė išspausdinti M. Biržiškos protestą prieš jo žodžių iškreipimus.

12 d. **Vilniuje** paleisti iš kalėjimo A. Janulaitis ir dr. Vygodskis, Gatvėje bekalbėdamas su M. Biržiška, suimtas buvęs Lietuvos vidaus reikalų ministeris V. Stašinskas.

12 d. **Vilniuje** Vaičkaus teatras vaidino „Alkanus žmones“.

13 d. **Vilniuje** IV-sis lietuvių susirinkimas išklausė delegacijos pranešimo apie II-jį pasikalbėjimą su Kapsuku.

14 d. **Vilniuje** iš Lietuvos švietimo ministerio M. Biržiškos revoliucinės valdžios švietimo komisaras Vacl. Biržiška perėmė apie 10 tūkst. rus. rublių (nežymią dalį M. Biržiškos turimos sumos), kurių vietoje jam davė kelias dešimt tūkstančių lietuvių švietimo reikalams; „Komunistas“ paskelbė apie visų reikalų ir 100 tūkst. perėmimą.

12. Vilniaus karo komendantūros kareivis Stasys Butkus, 1919. I. 1. dalyvavęs vėliavos pakėlime Gedimino pilies bokšte Vilniuje.

Apie 15 d. **Į Kauną** atvyko iš Vilniaus Fel. Bortkevičienė ir Fil. Hrincevičaitė, kurios pranešė apie Vilniaus lietuvių šviesuomenės nusistatymą dirbti lietuviškąjį darbą revoliucinės valdžios įstaigose.

17 d. **Vilniuj** prirengiamasis lietuvių mokytojų profesinės sąjungos susirinkimas. Įstatams išdirbti išrinko Pr. Mašiotą, P. Karaziją ir A. Gustaitytę; delegatais į inteligentų sąjungą Pr. Mašiotą ir M. Biržišką.

19 d. **Vilniuj** Vaičkaus teatras suvaidino „Gaila ūsų“, „Alkanus žmones“ ir „Auką“.

19 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje visuotinis šv. Zitos lietuvių draugijos susirinkimas, kuriame dalyvavo 120 narių.

20 d. **Vilniuje** kuriamasis lietuvių mokytojų sąjungos susirinkimas. Į valdybą išrinkti: Pr. Mašiotas, M. Šikšnys, O. Mašiotienė, P. Karazija, St. Kairiūkštis.

13. Vilniaus karo komendantūros kareivis Pranas Plauska, 1919. I. 1 dalyvavęs vėliavos pakėlime Vilniaus Gedimino pilies bokšte.

14. Vilniaus karo komendantūros kareivis Romualdas Marcalis, 1919. I. 1 dalyvavęs vėliavos pakėlime Vilniaus Gedimino pilies bokšte.

15. Vilniaus karo komendantūros kareivis Albinas Rauba, 1919. I. 1 dalyvavęs vėliavos pakėlime Vilniaus Gedimino pilies bokšte.

16. Vilniaus karo komendantūros kareivis Jonas Norvila, 1919. I. 1 dalyvavęs vėliavos pakėlime Vilniaus Gedimino pilies bokšte.

20 d. **Rudnios par.** (Lydos apskr.) lenkų būrys (Jočių Ant. Versockis, Ant. Kaminskis, Grišeniškis, Gatautas, Romanų Borusevičius su sūnumi, Vacl. Krasinskis) nužudė Dolinos k. Juozą Ulbiną-Naviką 50 m., jo žmoną ir sūnų Antaną 20 m., Alf. Tobleskį 30 m. ir Kruklių k. Apolinarą Malį 26 m.

21 d. **Vilniuje** komunistų mitingas lietuvių inteligentams. V. Kapsuko ir G. Liutkevičiaus prakalbos.

22 d. **Vilniuje** raudonarmiečiai rekvizavo Centro Komiteto lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti produktus.

23 d. **Vilniuje** krata „Laisvosios Lietuvos" redakcijoje ir administracijoje, o taip pat redaktoriaus bute.

24 d. **Kaune** Valstybės Taryboje L. Noreika, atsirėmęs „Komunisto" žiniomis, pakaltino M. Biržišką atidavus visas sumas bolševikams. Biržišką gynė Švietimo Ministeris J. Yčas.

25 d. **Vakaruose nuo Vilniaus pirmą kartą susirėmė Lietuvos kariuomenė su raudonąja rusų armija.**

25 d. **Vilniuje** organizacinis lietuvių raštijos darbuotojų susirinkimas, vadovaujamas kun. J. Tumo. Išrinko valdybą: kun. J. Tumą, A. Kriščiukaitį ir A. Klimą.

17. Vilniaus karo komendantūros kareivis Vincas Steponavičius, 1919. I. 1 dalyvavęs vėliavos pakėlime Vilniaus Gedimino pilies bokšte.

26 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje kun. dr. Vaitkevičiaus paskaita: „Kas yra tėvynė".

26 d. **Vilniuje** Vaičkaus teatras vaidino „Žmones" ir „Be šulo".

28 d. **Kauno** „Tiesos Kardas" pranešė, kiek Lietuvos vyriausybė įteikusi per Fel. Bortkevičienę Myk. Biržiškai pinigų (300 tūkstančių ostų ir 100 tūkstan rublių). Po to revoliucinei valdžiai kilo noro tuos pinigus atsiimti.

30 d. **Vilniuje** Adelės Nezabitauskaitės-Galaunienės lietuviškasis dainų koncertas, pritariamas J. Tallat-Kelpšos. Dainuojant: „Jau slavai sukilo", publika sustojo.

Sausio mėn. ir vėliau **iš Vilniaus** bėga į Kauną daugelis lietuvių inteligentų.

VASARIO MĖN.

2 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvių Liaudies Sąjungos pasikalbėjimas apie katalikų uždavinius dabartiniu momentu. Į Liaudies Sąjungą įsirašė apie 120 naujų narių.

2 d. Visuotinis **Vilniaus** lietuvių mokytojų profesinės sąjungos susirinkimas. Į Valdybą pririnko: St. Matijošaitį, A. Jakučionį, Laurinaitį ir M. Šalčių.

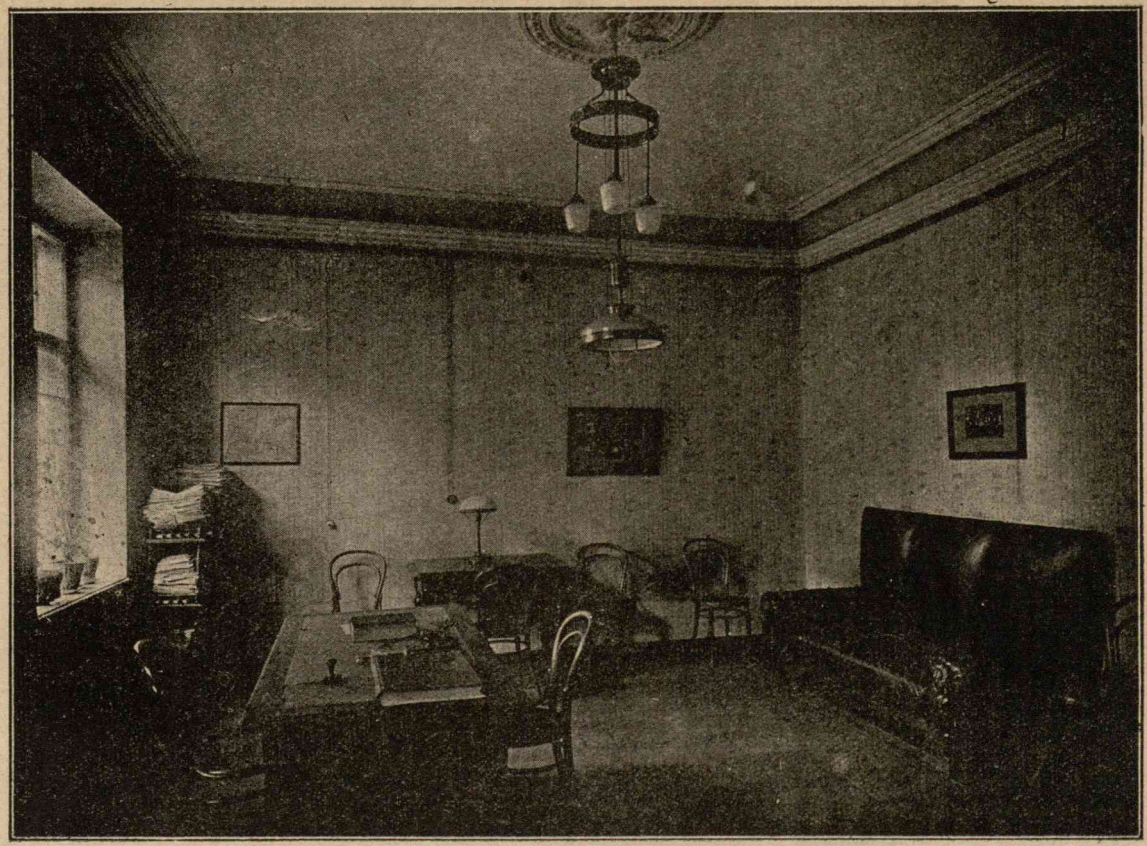
18. Vilniaus namai prie Didžiosios gatvės, kuriuose 1918. II 16 d. Lietuvos Valstybės Taryba pasirašė Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo aktą. Vokiečių ir lenkų okupacijos metu tuose namuose dirbo Lietuvių Draugijos Centro Komitetas nukentėjusiems dėl karo šelpti. Lenkų laikų nuotrauka (palyg. „Komitet Litewski P. O. W." ir lenkiškas vėliavas).

7 d. **Vilniuje** revoliucinė V. Kapsuko valdžia uždarė lietuvių krikščionių demokratų laikraštį „Laisvąją Lietuvą".

8 d. **Ties Šeta** (Kėdainių apskr.) Lietuvos kariuomenė sumušė rusus; žuvo pirmas lietuvių kareivis Povilas Lukšys.

9 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje kun. M. Reinio paskaita blaivininkų draugijoj: „Mokykla ir tikyba".

9 d. **Vilniuje** Vaičkaus teatras vaidino „Dumblynę" ir „Dvi moteri".

19. **Lietuvos nepriklausomybės 1918. II. 16 d. paskelbimo kambarys** Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komiteto bute (Vilniuje prie Didžiosios gatvės)

9 d. **Jėzną** (Alytaus apskr.) paėmė Lietuvos kariuomenė.

10 d. **Vilniuje** Nepriklausomiečių klubo atstovai Pr. Mašiotas ir M. Šikšnys siūlė revoliucinės valdžios pirmininkui V. Kapsukui klubo tarpininkavimą tartis su Lietuvos vyriausybe Kaune, idant būtų išvengta lietuvių kraujo praliejimo; Kapsukas atsisakė tartis.

20. **Didysis Vilniaus Lietuvių Komitetas** (Lietuvių Draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti Centro Komitetas), vokiečių okupacijos metu sustiprinęs Vilniaus lietuvių pozicijas tautinei ir politinei kovai. 1915—1918 m. komiteto sąstatas (1917 m. nuotrauka): sėdi (nuo kairės į dešinę) kun. kan. Juozas Kukta (vicepirmininkas, 1919—1922 m. pirmininkas), daktarienė Emilija Vileišienė, d-ras Ant. Vileišis († 1919), d-ras Jonas Basanavičius († 1927), Ant. Smetona (pirmininkas), Jonas Kymantas († 1924), Don. Malinauskas, kun. Juozas Stankevičius; stovi Aleks. Stulginskis, tarnautojas Jankauskas, kun. Juozas Bakšys († 1924), kun. Vl. Jėzukevičius, Jok. Šernas, Ant. Žmuidzinavičius, Mykolas Biržiška, kun. Pov. Dogelis, tarnautojas Jonas Siemaška ir kurjeris.

14 d. **Prie Alytaus** rusai sumušė lietuvius. Žuvo karininkas Juozapavičius.

14 d. **Vilniuje** suimtas kunigas Mukermanas (vokiečių jėzuitas), organizavęs katalikų darbininkus.

16 d. **Vilniuje** bolševikų valdžia suėmė F. Bortkevičienę, 17 d. suėmė kun. P. Dogelį, kun. J. Vailokaitį, 20 d. L. Girą, 22 d. kun. M. Reinį.

16 d. **Vilniaus** lietuvių vakaras Lietuvos Nepriklausomybės sukaktuvėms pažymėti („koncertas-mitingas“ Krengelio salėje). Kun. M. Reinio ir L. Giros prakalbos, art. Vaičkaus deklamacija „Orleano mergele“; prasidėjo kitos deklamacijos, bet komisaras su raudonarmiečiais nutraukė vakarą ir privertė išsiskirstyti, išeinančių tikrino dokumentus.

17 d. **Vilniuje** krata dakt. D. Alseikai.

21 d. **Švenčionyse** apskrities liaudies švietimo darbininkų suvažiavimas, kuriame dalyvavo 37 lietuviai, 29 lenkai, 9 rusai, 7 žydai, 1 gudas ir 1 ukrainietis.

23 d. **Giedraičių** (Vilniaus apskr.) dviklasėje lietuvių mokykloje vaidino „Gaila ūsų“ ir „Gintarus“; deklamacijos.

KOVO MĖN.

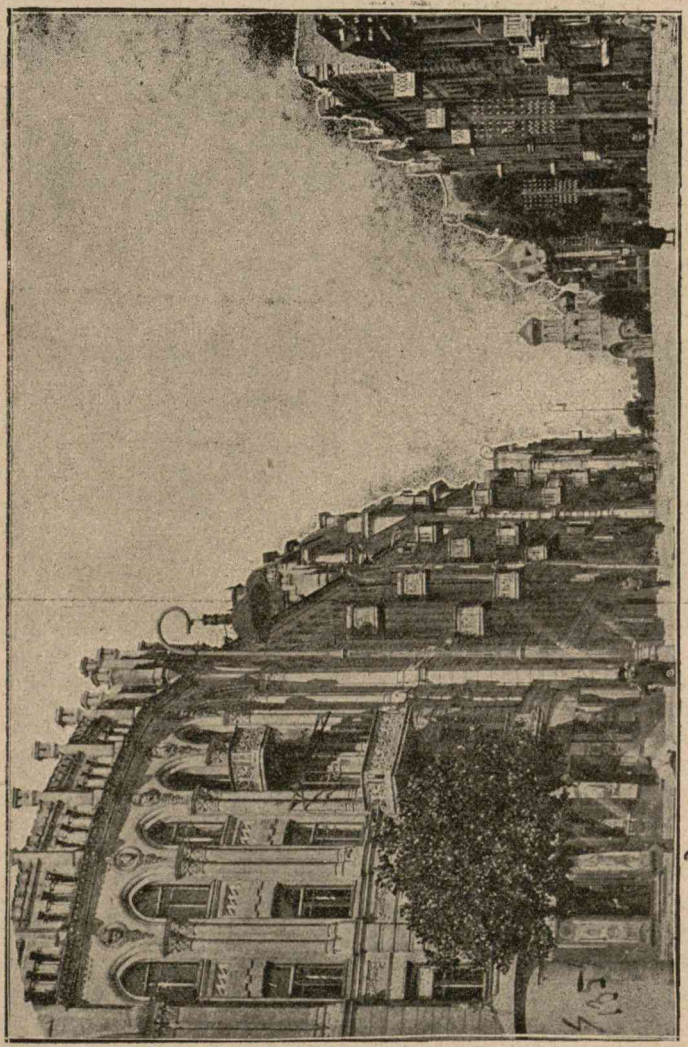
3 d. Skraidęs **ties Vilniumi** lietuvių orlaivis numetė į miestą ir apylinkes daug atsišaukimų, kuriuos žmonės džiaugdamiesi skaitė.

4 d. **Vilniaus Lietuvių Gimnazija, pradėjusi veikti 1915 m. spalių 5 (18) d., išleido savo pirmuosius 8 klasių abiturientus:** 1. Tadą Aleknavičių, 2. Antaną Jušką, 3. Antaną Korzoną, 4. Leokadiją Krakauskaitę, 5. Joną Mačiulevičių, 6. Joną Mičiulį, 7. Antaną Rimšą, 8. Bronislavą Ruseckaitę, 9. Tamošių Sereiką, 10. Alfonsą Šimėną ir 11. Zigmantą Tišką. Išleistuvėse pasveikino juos gimnazijos direktorius M. Biržiška, kuriam abiturientų vardu atsakė A. Juška.

8 d. **Vilniuje mirė dr. Antanas Vileišis,** apie 20 metų dalyvavęs Vilniaus lietuvių tautos darbe. Jo laidotuvės virto tautine lietuvių manifestacija.

16 d. **Vilniuje** švietimo komisariato parėdymu K. Glinskis pradėjo organizuoti lietuvių valstybinį teatrą.

24 d. **Vilniuje prasidėjo Lietuvių Mokslo Draugijos (I-ji) mokslo kursai,** kurie pasibaigė gegužės 17 d. Juose paskaitas skaitė: V. Bielskas, M. Biržiška, Vacl. Biržiška, S. Čiurlionienė, S. Grinkevičius, J. Vabalas-Gudaitis, Aug. Janulaitis, Ig. Jonynas, Kaz. Junavičius, Pr. Mašiotas ir Just. Tumėnas. Paskaityta apie 100 paskaitų. Klausytojų buvo 117 (53 vyrai

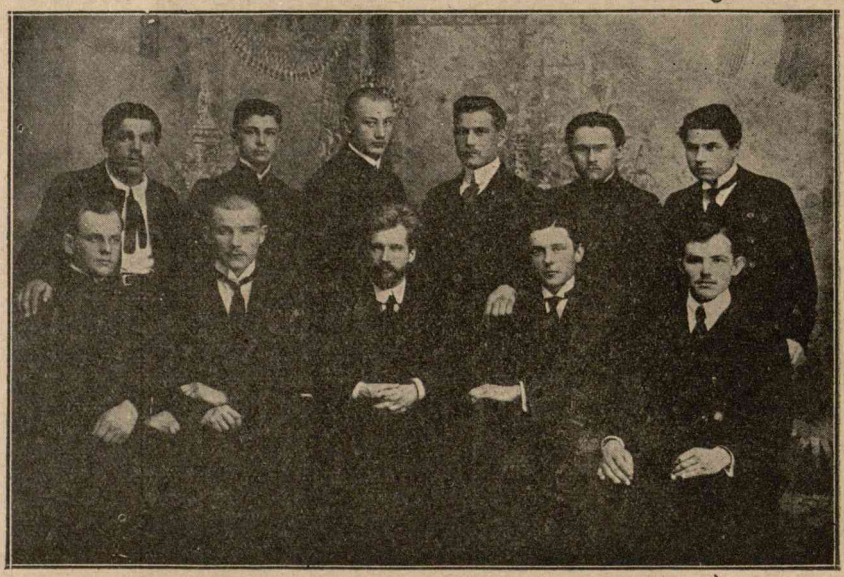

21. Pirmieji Vilniaus lietuvių gimnazijos rūmai (kairėje), kuriuose trečiame aukšte 1915—1918 m. ji veikė ligi iš čia (Didž. Pauliankos) persikėlė į Jurgio prosp. (Ad. Mickevičiaus) 38 N.

ir 64 moterys). Balandžio mėn. jųjų darbas buvo kelias dienas nutrūkęs, lenkams besišaudant su raudonarmiečiais.

26 d. **Vilniuje** Lietuvos ir Baltarusijos Liaudies Komisarų Tarybos dekretas privatinėms mokykloms suvalstybinti, tikybai pašalinti iš mokyklos, dvasininkams uždrausti dirbti moky-

klose (pasirašė pirmininkas V. Mickevičius-Kapsukas, liaudies švietimo komisaras J. Leščinskis ir reikalų vedėjas V. Požėla).

22. **Vilniaus lietuvių gimnazijos VIII-ji klasė**, pradėjusi veikti 1918 m. pavasarį ir **1919 m. davusi**, drauge su 1918 m. rudenį atvykusiais iš Rusijos moksleiviais, **pirmuosius abiturientus.** Sėdi (nuo kairės į dešinę) Br. Šimkevičius († 1919), Ant. Korzonas, gimnazijos vedėjas M. Biržiška, St. Putvinskis ir Zig. Tiška († 1920 kovose su lenkais), stovi Tam. Šereika, Ant. Juška, Leonas Valkūnas, Ant. Narakas, Meč. Mačernis ir Jonas Mičiulis.

BALANDŽIO MĖN.

5 d. **Vilniaus Lietuvių Gimnazija išleido savo II 8 klasių laidą:** Jurgį Juodelį, Juozą Matulevičių, Kazimierą Matulevičių, Kazimierą Šlėnį, Joną Šlyžį, Steponą Gerdvilį, Povilą Zimkų.

13 d. 12 val. **Vilniaus** mokyklose prasidėjo pavasario atostogos.

19 d. **Lenkų kariuomenė įsiveržia į Vilnių** ir po 3 dienų atkaklių kovų išstumia iš Vilniaus raudonąją Kapsuko armiją. Raudonoji rusų armija išsivedė iš V i l n i a u s kalėjimo lietuvius įkaitus: V. Stašinską, F. Bortkevičienę, L. Girą, kun. P. Dogelį, kun. J. Vailokaitį ir kun. M. Reinį. Per Daugpilį juos išvežė į Smolenską (gegužės 20 d.), iš kur jie grįžo į Nepriklausomą Lietuvą tik liepos 25 d.; kun. Reinys po to grįžo į Vilnių.

23. **Vilniaus lietuvių gimnazija,** dar vokiečių okupacijos metu (1915—1918 m.) ruošusi lietuvių jaunuomenę kovai dėl Vilniaus. 1917 m. mokiniai ir mokytojai. Mokytojai sėdi (nuo kairės į dešinę): Al. Stulginskis, Pov. Gaidelionis, Matas Bagdonas, kun. Kr. Čibiras, kun. Teodoras Brazys, Jok. Šernas, kun. Meč. Reinys, gimnazijos vedėjas Myk. Biržiška, Bron. Šėmytė-Biržiškienė, Kleofa Brijunaitė-Šernienė, Anelė Bukauskaitė-Suduikienė, Agn. Šlagintveitaitė, už sėdinčiųjų stovi (centre) Jurgis Talmantas, Ant Gylys ir Kaz. Kepalas, žemiau nuo Biržiškos — Ant. Žmuidzinavičius (tarp dviejų Biržiškaičių).

19 d. ir vėliau **Vilniuje** lenkai iššudė 54 žydus, tarp jų rašytoją Vaiterį, ir apiplėšė žydų visuomenę iš 6 milijonų rusų rublių.

20 d. **Vilniuje** skelbiamas I-sis lenkų valdžios atsišaukimas, kuriuo paėmusios Vilnių **lenkų kariuomenės** grupės **vadas Be-**

24. **Vilniaus lietuvių pedagogijos kursai**, įsteigti 1915 m., paruošė Vilniaus kraštui ir visai Lietuvai šimtus mokytojų. 1917 m. mokiniai ir mokytojai. Mokytojai sėdi (nuo kairės į dešinę) Matas Bagdonas, Jurgis Talmantas, Myk. Biržiška, Ant. Žmuidzinavičius, Pov. Gaidelionis, Br. Biržiškienė, kursų vedėjas Aleks. Stulginskis, kun. Juoz. Stankevičius, Ant. Gylys ir kun. Teodoras Brazys.

lina Juozo Pilsudskio vardu ir keturiomis kalbomis — lenkų, lietuvių, gudų ir žydų — **pasižada gerbti lietuvių laisvę, kalbą ir teisę patiems spręsti savo likimą.**

20 d. Į **Vilnių** įsiveržę lenkų kareiviai kratė ir apiplėšė Vilniaus lietuvių vyrų gimnaziją (buv. Jurgio, dab. Ad. Mickevičiaus g. Nr. 38). Lenkų ir raudonarmiečių susišaudymo metu ji labai nukentėjo: lenkų patrankos bomba pataikė į stogą ir jį apdraskė, rusų šautuvų ir kulkosvydžių kulkos išdaužė daugybę langų ir sugadino mokslo priemones.

20 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai statė prie sienos Vilniaus lietuvių moterų gimnazijos mokytoją Ig. Jonyną ir grėsė jį sušaudysią; jo šeimyna išmeldė jo gyvybę.

20 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai dienos metu apiplėšė Vilniaus lietuvių vyrų gimnazijos mokytoją J. Lanio jos bute.

21 d. **Vilniuje** pasirodė II-sis lenkų valdžios atsišaukimas, kuriuo kariuomenės divizijos vadas Rydz-Smigly J. Pilsudskio vardu Vilniaus kraštui pažadėjo laisvę ir sąlygas nevaržomai pareikšti savo valią.

21 d. **Vilniuje** lenkų kovose su raudonarmiečiais žuvo nedalyvavę kovose lietuviai: baigusi gimnaziją O. Šimkūnaitė (19 metų), VII kl. mokinys J. Iglinskas, sužeisti Jankauskas, Titus Žilevičius, Musteikis (vaikas).

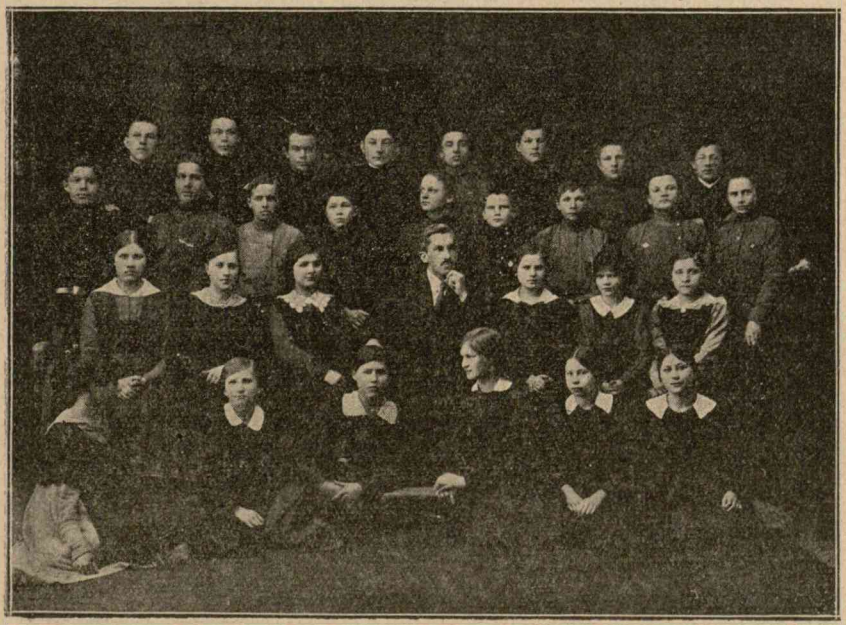

25. **Vilniaus lietuvių dviklasė mokykla,** pradėjusi veikti dar rusų laikais, paruošė dirvą lietuvių gimnazijai. 1917 m. čia, tarp mokinių, sėdi mokytojai ir globėjai (centre nuo kairės į dešinę): daktarienė Em. Vileišienė, dr. Ant Vileišis († 1919) ir kun. Vl. Jėzukevičius; iš kairės mokytoja Em. Valterytė, iš dešinės Jadv. Valterytė.

21 d. **Vilniuje** lenkų kareivių buvo sulaikytas, iškratytas ir apiplėštas Kost. Kristutis su žmona.

22 d. **Vilniuje** pasirodė III-sis lenkų valdžios atsišaukimas, kuriuo pats **J. Pilsudskis** pasižadėjo „buvusios Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos gyventojams“ palengvinti laisvai ir teisėtai pareikšti savo valią ir **to krašto valdžios pryšakyje** pastatė Jurgį Osmolovskį.

22 d. **Visuotinis Vilniaus lietuvių susirinkimas išrinko Laikinąjį (I-jį) Lietuvių Komitetą,** kuriam pavedė ginti lietuvių teises. Komitetas išrinko pirmininką M. Biržišką (Vilniaus lietuvių vyrų gimnazijos direktorių), vicepirmininką kun. J. Tumą, sekretorių I. Jonyną, kasininką Pr. Mašiotą, šiam vėliau išvažiavus — kun. J. Šepetį; kiti komiteto nariai

26. Vilniaus lietuvių gimnazijos IV-oji klasė (1919 m.) su savo auklėtoju St. Kairiūkščiu.

— dr. D. Alseika, dr. J. Basanavičius, Br. Biržiškienė, S. Čiurlionienė, V. Matulaitis, O. Mašiotienė ir A. Žmuidzinavičius. Ilgainiui komitetas sumažėjo ligi 7 narių, keliems jo nariams pasitraukus į Kauną.

22 d. ir vėliau — **tūkstančiai lietuvių nuo lenkų persekiojimo bėgo iš Vilniaus į Nepriklausomąją Lietuvą.** Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas aprūpino juos liudijimais ir šiaip palengvino jiems ištrūkti iš lenkų jungo.

22 d. **Vilniaus** lenkų valdžia suėmė buvusį Kapsuko valdžios švietimo komisarą Vaclovą Biržišką (rašytoją Smūtkelį).

22 d. **Vilniaus** lenkų kareiviai, atstatę revolverius, kratė Ant. Rucevičiaus butą.

Lietuvos TSR Centrinė Biblioteka Mokslų Akademija
596264

22d.ir vėliau — **Vilniuje** daroma lietuviams kratų — mokyt. Ign. Jonynui, Ign. Janulaičiui, Lozoraičiams, Noreikienei, Širvėnui, K. Glinskiui ir kitiems.

22 d. **Vilniuje** 10 val. ryto lenkų kareiviai apiplėšė gatvėje mokytoją A. Jakučionį.

22—24 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai ir milicija kelis kartus gatvėje kratė seną lietuvių rašytoją Meč. Davainį-Silvestraitį.

27. Vilniaus lietuvių moksleivių bendrabutis (1917 m.) su savo globėju dr. J. Basanavičium.

23 d. **Vilniuje** vyriausias „Rytų Žemių" (= Vilniaus krašto ir Gudų) lenkų komisaras Jurgis Osmolovskis pasikvietė Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto Pirmininką Mykolą Biržišką į Miesto Valdybą, pareiškė noro dirbti kartu su lietuviais ir lenkų vyriausybės vardu pažadėjo neleisti lenkams prisilėgti lietuvių.

23 d. **Vilniaus** lenkų kareiviai ir milicininkai, atstatę šautuvus, darė kratą S. Jackevičiaus bute, kratydami ten pat gyvenančius J. Žiugždą ir paštininką Kėrį.

23 d. **Vilniuje** lenkai darė kratą menininko Ant. Žmuidzinavičiaus bute ir iškratė visus sidabrinius pinigus.

28. Du Vilniaus žydu, kuriuos 1919 m. balandžio mėn. lenkai nužudė; viso jie išžudė 54 žydus.

29. Vaiteris, Vilniaus žydų rašytojas, 1919 m. balandžio m. lenkų nužudytas.

23 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė įsakė valdžios įstaigoms vartoti tik lenkų kalbą.

24 d. **Vilniuje** lenkai darė kratą Šilingienės ir M. Kuraitytės bute.

24 d. **Vilniaus** Lietuvių Poliklinikoje vyriausias lenkų kariuomenės štabo daktaras, atvykęs automobiliu, atėmė pinigus, išsirinkęs šimtarubles ir atmetęs kerenkas.

25 d. **Pasirodė Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto dienraštis „Nepriklausomoji Lietuva“**, kuris kun. J. Tumo redaguojamas ėjo ligi 1919 metų pabaigos.

25 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai darė kratą Emilijos Vileišienės ir Onos Vileišienės butuose.

26 d. **Vilniuje** lenkai kratė dr. Andrių Domaševičių, daug nuoskaudos padarę kaip ir kitur.

26 d. **Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas,** išklausęs savo pirmininko M. Biržiškos pranešimą apie balandžio 23 d. pasikalbėjimą su vyriausiuoju lenkų vyriausybės komisaru J. Osmolovskiu, **nutarė laikyti lenkų kariuomenės užėmimą Vilniaus** okupacija ir iš okupacinės lenkų valdžios raštu reikalauti vietos tautų ir jųjų kalbų lygybės, žodžio, spaudos, susirinkimų laisvės.

27 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto atstovai: pirmininkas M. Biržiška, kasininkas Pr. Mašiotas ir sekretorius I. Jonynas įteikė vyriausiajam lenkų vyriausybės komisarui J. Osmolovskiui komiteto reikalavimus, kuriems jis pasisakė pilnai pritariąs ir pasižadėjo po kelių dienų duoti atsakymą raštu. Tą pat dieną išvažiavęs į Varšuvą ir po kelių dienų grįžęs, jis ne tik nedavė jokio atsakymo, bet ir vengė kalbėtis su lietuviais; pažįstamiems lenkams sakėsi pametęs lietuvių raštą ir todel negalįs į jį atsakyti.

27 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai iškratė lietuvių moterų gimnazijos mokytojo J. Mašioto butą ir pasiėmė tos gimnazijos pinigus.

28 d. **Vilniaus** lenkų tarpe kilo nerimo, raudonajai rusų armijai ėmus veržtis į Naująją Vileiką ir toliau Vilniaus linkui.

29 d. **Į Vilniaus priemiestį Liepauką** raudonoji rusų armija buvo įsiveržusi ir apšaudė stotį. Lenkų vyriausybės politikai ir veikėjai ėmė kraustytis iš Vilniaus. Lenkų kariuomenė puolimą atrėmė.

29 d. **Vilniuje** Lietuvių Paštininkų ir Telegrafistų Sąjunga protestavo prieš lenkų vyriausybės vertimą geležinkeliečių rašytis

tos valdžios šalininkais ir vartoti vien lenkų kalbą. Protestą pasirašė pirmininkas J. Kėrys, sekretorius J. Šaikūnas.

29 d. **Musteikos sodž.** (Trakų apskr., Marcinkonių apyl.) lenkų raiteliai apiplėšė gyventojus, o mokytoją Joną Miškinį išvežė į Marcinkonis ir ten išlaikė šaltojoj ligi gegužės 1 d.

30 d. **Pro Vilnių** pravažiavo automobiliu į Lydą Lietuvos kariuomenės karininkai Adamkevičius ir Škirpa paduoti lenkų štabui sąlygų. Vilniečiai apkaišė automobilį gėlėmis.

30. Aug. Jakučionis, Vilniaus lietuvių mokytojas, 1919 m. lenkų kelis kartus apiplėštas ir suimtas.

30 d. **Vilnius** „Nepriklausomoji Lietuva" paskelbė Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto įteiktus J. Osmolovskiui reikalavimus lenkų valdžiai.

30 d. **Vilniuje,** remdamasis vyriausiojo lenkų vyriausybės komisaro J. Osmolovskio sutikimu, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas M. Biržiška kreipėsi į lenkų komendantą papulk. M. Tokaževskį leidimo važuoti į Kauną Komiteto reikalais, bet šis kareivių durtuvais pašalino jį iš komendantūros.

30 d. **Marcinkonyse** (Trakų apskr.) lenkų kariuomenė plakė suimtuosius Zigmą Tamulevičių, Joną Česnulevičių ir kitus.

Balandžio mėn. **Vilniuje** pasirodžiusi lenkų spauda ėmė pulti Lietuvą, Lietuvos vyriausybę ir Vilniaus lietuvius, ir tie puolimai tęsėsi ligi pat 1928 m. pabaigos ir vėliau. Prasidėjo taip pat lenkų mitingai prieš Lietuvą ir lietuvius.

GEGUŽĖS MĖN.

1 d. **Į Vilnių** ėmė artintis raudonoji rusų armija, sukeldama lenkuose nerimo.

1 d. **Marcinkonyse** (Trakų apskr.) lenkų kariuomenė plakė Joną Tugačauską ir daugelį kitų sodiečių.

1 d. **Seinuose** susirašė 547 lietuviai ir 674 „lenkai" (1921 m. rugsėjo 30 d. lenkai surašė 112 lietuvių ir 1714 lenkų).

1 d. **Punsko par.** (Suvalkų apskr., Seivų valsč.) susirašė 4.666 lietuviai, 25 lenkai ir 289 žydai (1921 m. rugsėjo 30 d. lenkai surašė Seivų valsč. 1689 lietuvius ir 3.068 lenkus).

2 d. **Vilniaus priemiestį Žvėryną** puolė raudonoji rusų armija, kovodama Pušių gatvėje. Lenkų kariuomenė puolimą atrėmė.

2 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas protestavo prieš Vilniaus miesto komendanto Tokaževskio įžeidimą komiteto pirmininko M. Biržiškos. Gegužės 7 d. komiteto sekretorius I. Jonynas įteikė šį protestą lenkų vyriausybei.

2 d. Lenkų kariuomenė krėtė **Vilniaus** Lietuvių Gimnaziją ir jos direktoriaus, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininko butą.

2 d. **Vilnuje** lenkai suėmė dr. A. Domaševičių. Paleido birželio 21 d.

3 d. **Iš Vilniaus** lietuvių „Žiburėlio" draugijos lenkų kariuomenės žandarai atėmė rūbus, skiriamus vaikų prieglaudai ir beturčiams mokiniams.

3 d. **Paupyje** (Pariečėje, Gardino apskr.) sulenkėjęs kun. Šimeliūnas vertė žmones klauptis prieš lenkų erelį, kuris išvadavęs iš lietuvių jungo. Nesiklaupę lenkų policijos buvo apkulti rimbais ir nubausti po 50 vok. auksinų.

Apie 4 d. Laikinajame **Vilniaus** Lietuvių Komitete lenkų žandarai darė kratą.

4 d. **Vilniaus** lenkų žandarai antru kartu suėmė Vacl. Biržišką. Paleido birželio 3 d.

Apie 5 d. **Vilniaus** lenkų policija ėmė versti iškabas lenkiškai perdirbti.

5 d. **Vilniaus** lenkų žandarai kratė Lietuvių Agronomijos ir Teisių Pagalbai Teikti Draugiją.

5 d. **Vilniaus** lenkų žandarai suėmė gatvėje Joną Sleževičių.

6 d. **Vilniaus** lenkų žandarai antrą kartą atvyko į Laikinąjį Vilniaus Lietuvių komitetą narių dokumentų tikrinti, krėsdami, koliodami juos ir šiaip užgauliodami.

6 d. **Vilniuje** lenkų žandarai kratė Lietuvių Taupomąjį Skolinamąjį Banką; bekrėsdami pavogė tarnų daiktus.

7 d. **Vilniaus** „Nepriklausomoji Lietuva" išspausdino Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininko M. Biržiškos straipsnį „Rimta valanda", kuriuo Vilniaus lietuviams nustatoma: „1. Ikti Vilniuje, jei bent badas ar prievarta iš čia išvarys; 2.

31. Antrieji Vilniaus lietuvių gimnazijos rūmai (Lūkiškio aikštėje — Jurgio prosp. arba Ad. Mickevičiaus g. 38), kuriuose jie dirbo 1918—1921 m., iki ją lenkai iš ten išvarė.

kelti savo įstaigas; 3. stoti prie bendro su kitomis Vilniaus krašto tautomis kuriamojo visuomenės darbo, ypačiai atsirėmus demokratiniais jųjų sluoksniais; 4. kelti politinę ir kultūrinę plačiųjų minių sąmonę, padedant joms susiprasti ir pajusti Vilniaus reikalų bendrumą su visa Lietuva ir tos Lietuvos savybes".

32. **Kun. Juozas Tumas (Vaižgantas).** 1919 m. „Nepriklausomosios Lietuvos" redaktorius Vilniuje.

7 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai suėmė Viktoriją Landsbergienę. Po to jos bute padaryta krata.

7 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai kratė ir suėmė J. Smuolį. Atėmė iš jo laikrodėlį, šaukštukus ir pinigus.

7 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai kratė Estkienės būtą, atkišdami revolverius. Atėmė daiktų ir pinigų.

Apie 7 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai krėtė J. Grigaičio butą. Atėmė daug daiktų.

8 d. **Širvintus** (Vilniaus apskr.) Lietuvos kariuomenė atėmė iš raudonosios rusų armijos.

33. Vilniaus lietuvių gimnazijos tik susidariusi VII klasė su direktorium M. Biržiška (1919 m.)

8 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai vėl suėmė mokytoją A. Jakučionį, suimdami žiauriai elgėsi ir paėmė lietuvių visuomenės organizacijų pinigus.

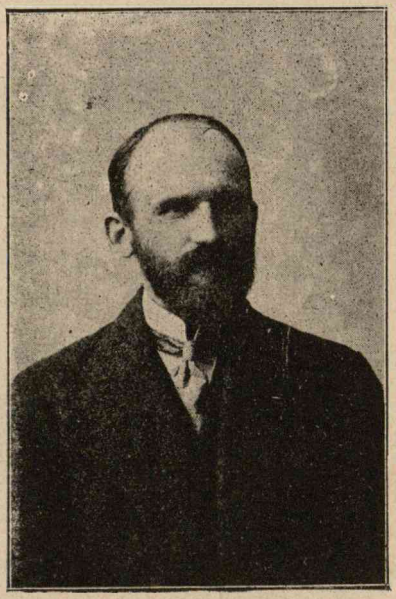
8 d. **Vilniaus** lenkų žandarai su ėmė menininką Ad. Varną.

8. d. **Vilniuje** lenkų kariuomenė rekvizavo lietuvių „Vilijos“ fabriką.

8 d. **Vilniaus** lenkų gydytojai (dr. Rimša) atstatydino iš Subačiaus ligoninės lietuvę akių gydytoją V. Alseikienę.

8 d. **Vilniuje** tas pats gydytojas atstatydino iš Jokūbo ligoninės lietuvę gydytoją V. Tumėnienę.

Apie 8 d. **Vilniuje** lenkų kariuomenė išspausdino atsišaukimus Lietuvos kareiviams, kurstydama juos neklausyti savo vyriausybės; tie atsišaukimai ne tik buvo šnipų platinami mūsų kariuomenėje, bet ir iškabinti Vilniaus Miesto Valdyboj, iki lietuviai suprotestavo.

34. **Vaclovas Biržiška,** 1919 m. lenkų du kartu Vilniuje suimtas. Buvęs Viln. komunistų valdžios švietimo komisaras, sustiprinęs lietuvių gimnaziją kovai su lenkais. 1919—1920 m. Vilniuje, o 1920—1922 m. Kaune gynė spaudoje lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis Lietuvos ir Vilniaus lietuvių reikalus.

Apie 8 d. **Marcinkonyse** (Trakų apskr.) ir apylinkėje lenkų kareiviai plėšė ir mušė lietuvius net už atsiliepimą lietuviškai. Daugelis gyventojų pabėgo į Nepriklausomąją Lietuvą.

9 d. **Vilniaus** žandarai paleido ir vėl suėmė A. Jakučionį. Paleido apie gegužės 31 d.

11 d. **Vilniuje** lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komitetas (pirmininkas kun. kan. J. Kukta) atgaivino 5 lietuvių liaudies valgyklas (Nr. Nr. 7, 8, 9, 10, 14), į kurias įsirašė 6.200 valgytojų.

11 d. **Seinuose** dar po vokiečiais lietuvių vaidinimas („Švarkas ir milinė“).

12 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas įteikė vyriausiajam lenkų valdžios komisarui protestą dėl nuolatinių lietuvių suėmimų ir plėšimų, dėl kurių dauguma Vilniaus lietuvių inteligentų gavo jį apleisti.

12 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas pareikalavo iš lenkų vyriausybės, kad grąžintų Komitetui jos užgrobtus Vilniaus lietuvių kultūrinius turtus — vadovėlius ir šiaip knygas, rankraščius, klišes, rašomąsias mašinas.

35. Viktorija Landsbergienė, 1919 m. lenkų kratyta ir suimta Vilniuje.

12 d. **Giedraičius** (Vilniaus, vėliau Ukmergės apskr.) užėmė lietuvių ir lenkų kariuomenė. Lietuviams po kiek laiko sugrįžus į Širvintus, beliko lenkai, kurie ėmė persekioti bažnyčioje lietuvių kalbą.

13 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas nusprendė įsteigti Vilniaus Lietuvių Teatro Studiją, jos vedimą pavesti K. Glinskiui ir laikinai ją iškelti į Kauno apylinkę.

13 d. **Vilniaus** žandarai krėtė Lietuvių Polikliniką, iš tarnautojų atėmė pinigus, skalbinius, žiponėlius.

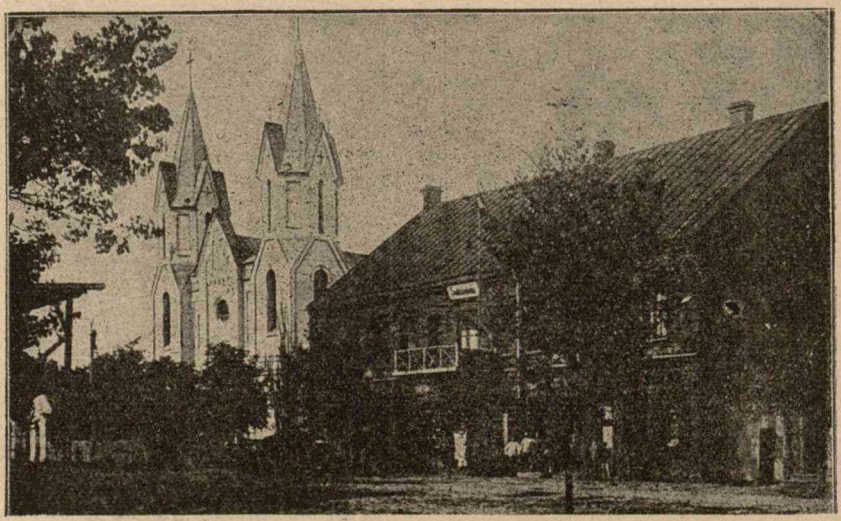
13 d. **Vilniaus** lenkų žandarai suėmė Pedagoginio Muziejaus vedėją J. Vabalą-Gudaitį.

13 d. **Vilniaus** žandarai kratė paleistąjį iš kalėjimo menininką Adomą Varną ir jo butą.

Apie 15 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė nustojo dėjusi savo skelbimuose greta lenkų kalbos lietuvių kalbą, kuri pirma, kad ir baisiai sudarkyta, kartais buvo įsileidžiama.

15 d. **Pasirodė Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto dienraštis lenkų kalba „Głos Litwy"** (Lietuvos Balsas), kuris, komiteto pirmininko M. Biržiškos redaguojamas, dėl lenkų valdžios persekiojimų priverstas dažnai keisti savo vardą, kovojo ne tik ligi M. Biržiškos suėmimo ir ištrėmimo 1922 m.

sausio-vasario mėn., bet dar, kitų redaguojamas, ligi tų pat metų birželio 1 d., kai lenkų valdžia galutinai jį nustelbė ir nebedavė lietuviams leidimo lenkiškiems dienraščiams spausdinti. Apie „Głos Litwy“ lenkai parašė: „Labai rūpestingai redaguojamas (redagowane bardzo starannie) savo idėjinę poziciją išveda iš dėsnio, jog Vilnius turi būt Nepriklausomos Lietuvos sostinė. Lenkų atžvilgiu teorijoje siekia prieteliško (przyjaźnego) santykių sutvarkymo ir susipra-

36. Švenčionių lietuvių gimnazijos rūmai 1919—1925 m., kai lenkai ją iš ten išvarė.

timo, bet praktikoje nusistato nepalankiai (niechętnie), dažnai griežtai priešingai („wrogo“) bent kokių lenkų žygių atžvilgiu“.

15 d. **Vilniuje** lietuvių draugijos del karo nukentėjusiems šelpti Centro Komitetas atgaivino 2 viešas valgyklas (liaudies Nr. 6 ir inteligentų); apie 1800 valgytojų.

16 d. **Vilniaus** lenkų žandarai, apsupę Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą, trečią kartą krėtė komiteto narius ir interesantus ir tikrino jų dokumentus, elgdamiesi įžūliai.

17 d. **Vilniuje** pasibaigė paskaitos lietuvių mokslo kursuose, prasidėję dar kovo 24 d. ir tik balandžio 19—21 d. dėl kovų nutrūkę.

17 d. **Vilniaus** lenkų žandarai suėmė skulptorių Petrą Rimšą ir atvykusį pas jį agronomą Miliušį.

Apie 18 d. **Giedraičiuose** (Vilniaus, paskui Ukmergės apskr.) lenkų karininkai uždraudė klebonui laikyti lietuvių pamaldas.

19 d. **Vilniaus** lenkų žandarai krėtė paleistojo iš kalėjimo Petro Rimšos butą.

19 d. **Giedraičiuose** (Vilniaus, paskui Ukmergės apskr.) lenkai mėgino neleisti lietuviams bažnyčioje lietuviškai giedoti.

20 d. **Vilniuje** lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komitetas atgaivino 4 valgyklas (liaudies Nr. Nr. 15, 17 ir 18 ir inteligentų Nr. 16); 3.500 valgytojų.

20 d. **Širvintuose** (Vilniaus, paskui Ukmergės apskr.) lenkų kariuomenė puolė 3 lietuvių kareivius ir nuginklavo.

20 d. **Valkininkuose** (Trakų apskr.) lenkų vyriausybė uždraudė parapijos komitetą.

Apie 20 d. **Vilniaus** lenkų kareiviai ir karininkai dažnai kibo prie lietuviškai kalbančiųjų, koliodami, grąsydami bizūnu, kardu, traukdami į nuovadą. Panašių atsitikimų, dar ir už Vyties ženklelio nešiojimą buvo kartais dar balandžio mėn., taip pat birželio, liepos, rugpiūčio, rugsėjo ir kit.

21 d. **Giedraičiuose** (Vilniaus, paskui Ukmergės apskr.) lenkų karininkai grėsė sušaudysią lietuvius, kurie bažnyčioje giedojo lietuviškai.

21 d. **Valkininkuose** (Trakų apskr.) lenkai pažadėję dovanų, vertė rašytis Lenkijos piliečiais. Tuo tarpu vėliau atėjo ne jų, tik Amerikos dovanos.

22 d. **Vilniaus** geležinkelių tarnyboje vyriausias Rytų Žemių lenkų komisaras Osmolovskis leido laikyti tik 30 lietuvių.

22 d. **Vilniaus** lietuvių Centro komiteto didžiąją vaikų prieglaudą kratė lenkų kareiviai.

Apie 24 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai nušovė lietuvį Petrą Pačinską, 17 metų.

Apie 25 d. **Vilniuje** Lietuvių Blaivybės Draugija pranešė lenkų vyriausybei apie ruošiamą gegužinę lietuviškai; miesto komisaras grąžino raštą, reikalaudamas rašyti lenkiškai.

Apie 26 d. **Vilniaus** lenkų žandarai suėmė ir vėl paleido P. Rimšą.

27 d. **Vilniaus** lenkų žandarai kratė viešbučio savininką Lukšą, drausdami lietuviškai kalbėti.

27 d. **Iš Širvintų** lenkų kariuomenė išstūmė lietuvių kareivius. Susišaudant sužeista ir šiaip gyventojų.

28 d. Lenkų kariuomenė suėmė išvažiuojančius **iš Vilniaus** stud. Kazį Ambrozaitį ir Vilniaus metereologijos stoties vedėją Paškonį.

28 d. **Kliūščionių par.** (Švenčionių aps.) lenkų komitetas (pirmin. C. Bilevičius) reikalavo paskelbti bažnyčioje, jog duonos gausią tie, kurie norės priklausyti Lenkijai, ir juos surašydinti kaip nenorinčius priklausyti Lietuvai. Panašiai buvo renkami parašai ir kitose parapijose.

28 d. **Netoli Malėtų** (Vilniaus, pask. Utenos apskr.) lenkų kariuomenė apiplėšė ūkininką Guobį. Šitokių nuotykių tūkstančiai buvo lenkų okupuotame krašte 1919, 1920, 1921... metais, bet tiktai vienas kitas, tikslingiau nusakytas, tepakliuvo į lenkų valdžios prižiūrimą Vilniaus lietuvių spaudą.

29 d. **Vilniaus** lenkų žandarai vėl krėtė Onos Vileišienės butą.

29 d. **Švenčionyse mirė** lietuvių veikėjas, knygų ir laikraščių platintojas, vaidinimų organizatorius **Vladas Valiulis.**

31 d. **Vilniuje mirė lietuvių veikėjas** sulenkėjusių lietuvių tarpe, senas Lietuvos patrijotas **Mečislovas Davainis-Silvestraitis,** 70 m.

Gegužės mėn. **Vilniaus kalėjime,** be jau minėtųjų, buvo uždaryti lietuviai: Serbenta (iš Vilniaus), Baltrušaitis (nuo Pilviškių), mokinys Germanavičius (nuo Simno), Žaldokas, Baranauskas.

Gegužės ir balandžio mėn. — Kalesninkų par. (Lydos aps.) kun. Myk. Rudzys buvo tris kartus lenkų iškratytas.

Gegužės mėn. **Vilniuje** lietuvių draugijos del karo nukentėjusiems šelpti Centro Komitetas savo 10 prieglaudų ir bendrabučių laikė 700 žmonių, jų tarpe 650 vaikų ir 50 senių.

BIRŽELIO MĖN.

1 d. **Į Kauną** išvažiavo Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pirmininkas M. Biržiška ir sekretorius Ig. Jonynas; lenkų vyriausybės leidimas važiuoti išreikalautas tik ištisą mėnesį vaikščiojant per įstaigas. Kaune jie pranešė Lietuvos vyriausybei (M. Sleževičiaus kabinetui), Valstybės Tarybai ir visuomenei apie Vilniaus lietuvių padėtį. Į Vilnių grįžo birželio mėn. 5 d.

1 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai šaudė į Lietuvių Centro Komiteto prieglaudą.

1 d. **Vilniuje** pasimirė chemijos ir bakteriologijos laboratorijos vedėjas, lietuvių mokslo kursų dėstytojas dr. Kaz. Junavičius.

2 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai vertė žydus iškasti palaidotus katedros aikštėje sausio mėn. lenkų nužudytų darbininkų lavonus. Tuo pasipiktino pro šalį einanti Em. Vileišienė, bet buvo lenkų minios apstumdyta ir apspiaudyta, o paskum suimta kartu su Stašinskiene, kuri buvo pašaukusi policistą V. apginti. Už atsiliepimą lietuviškai ėjusi su motina Vl. Stašinskaitė gavo iš lenkų per veidą.

37. **Ona Mašiotienė.** Vilniaus lietuvių mergaičių gimnazijos direktorė.

3 d. **Vilniaus** lenkų žandarai paleido iš kalėjimo Vac. Biržišką.

5 d. **Vilniaus** lenkų žandarai darė kratas lietuvių įstaigose: Didžioje Prieglaudoje, kur atėmė daug daiktų ir suėmė vedėją P. Kėkštą, moksleivių bendrabuty, kur atėmė daug valgomųjų daiktų, Lietuvių Mokslo Draugijoj ir dr. J. Basanavičiaus bute, M. Žižytės bute (trečią kartą, nes dar gegužės mėn. 2 kartu ją krėtė). Bendrabučio sargas Petras Umbrasas buvo kareivių atskirtas nuo kitų ir sumuštas.

6 d. **Ties Švenčionimis** slaptas lietuvių susirinkimas lenkų okupuotosios Lietuvos — šių vietų atstovų: Ašmenos, Giedraičių, Malėtų, Inturkės, Kaltinėnų, Trakų, Tverečiaus, Daugėliškio, Palūšės, Vydžių, Drukšių, Gaidės, Rimšės, Smaulų, Dūkšto. Susirinkimas nutarė spaudoje paskelbti, kaip lenkai persekioja lietuvius, plėšdami, plakdami, kišdami į kalėjimus, gėdydami moteris, varydami baudžiavos į dvarus po 2 dienas savaitėje, drausdami lietuviškai kalbėti, versdami rašytis prie Lenkijos arba patys juos įrašydami; nutarė taip pat reikalauti iš Lietuvos vyriausybės ginklų, kad patys išvarytų lenkus iš savo krašto.

6 d. **Naujasėdžiuose** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.), netoli Malėtų, lenkų kariuomenė apiplėšė ūkininką Joną Pumputį.

7 d. **Vilniaus** lenkų žandarai suėmė dr. St. Matulaitį. Iš kalėjimo išleido liepos 28 d.

7 d. **Gelvonyse** (Vilniaus, pask. Ukmergės apskr.) įsiveržusi lenkų kariuomenė ieškojo lietuvių komiteto.

8 d. **Netoli Malėtų** (Vilniaus ,pask. Utenos apskr.) lenkų kariuomenė apiplėšė ūkininką St. Švedą.

8 d. **Naujasėdžiuose** (Vilniaus, pask. Ukmergės apskr.), netoli Malėtų, lenkų kariuomenė vėl apiplėšė ūkininką Joną Pumputį

9 d. **Bagaslaviškio par.** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lenkų kareiviai iškratė kleboną ir suėmė jo brolį.

13 d. Į **Vilnių** atvyko Jungtinių Šiaurės Amerikos Valstybių atstovas Džibsonas, lydimas Amerikos žydų atstovo Bogino, su kuriais pasimatę Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto atstovai išaiškino Vilniaus lietuvių padėjimą.

13 d. **Malėtuose** (Vilniaus, pask. Utenos apskr.) lenkų kareiviai apdaužė vartotojų draugijos tarnautoją Ant. Dorulį už lietuvių kalbos vartojimą.

Apie 15 d. **Vilniaus** kiemsargiai vaikščiojo po butus, rinkdami parašų, kad Vilnius būtų prijungtas prie Lenkijos.

15 d. **Vilniaus** lietuvių blaivininkų sode **Vingyje (Užvingyje) 600 Vilniaus lietuvių susirinkimas** išklausė Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininko M. Biržiškos ir sekretoriaus Ig. Jonyno pranešimų apie komiteto darbą, o taip pat apie Lietuvos vyriausybės veikimą Kaune, ir **nutarė pasveikinti Lietuvos Prezidentą A. Smetoną, Ministerį Pirmininką M. Sleževičių ir Lietuvos kariuomenės vadą generolą A. Žukauską** ir pareikšti, jog Vilniaus lietuviai neapleis savo gimtojo miesto ir darbuosis, iki sulauks Lietuvos vėliavos plevėsuojant Gedimino kalne.

15 d. Lenkų kareiviai suėmė **Levaniškių** Ad. Volaišį (netoli Malėtų, Vilniaus aps.) už lietuviškųjų laikraščių platinimą.

15 d. Lenkų kareiviai apiplėšė **Liesėnų** (netoli Malėtų, Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) ūkininkus (St. Glumbozą ir kitus).

15 d. **Suvalkuose** lenkų studentai ir gimnazistai ėmė užkabinėti lietuvių kareivius, dėl ko vokiečiai ėmė lenkus suiminėti. Lenkų kariuomenės atstovas pareikalavo, kad vokiečiai apleistų Augustuvą ir Suvalkus, bet šie nesutiko.

16 d. **Lenkų kariuomenės vado J. Pilsudskio įsakymu Nepriklausomojoje Lietuvoje kuriama slapta lenkų karo organizacija „P. O. W." (pėoviakai: „Polska Organizacja Wojskowa").**

17 d. Lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti centro komiteto ir kitų **Vilniaus lietuvių organizacijų atstovai su-**

38. **Vilniaus lietuvių mergaičių gimnazijos 1919 m. VIII klasė:** mergaitės prie mokytojų kojų, mokytojai sėdi (nuo kairės į dešinę): pil. Augevičienė, kun. Vinc. Zajančkauskas, direktorė O. Mašiotienė, Kl. Šepetienė ir Pr. Mašiotas; stovi: Ant. Kriščiukaitis, Pov. Karazija, dr. Vl. Kairiūkštis ir Ign. Jonynas.

Respublikinio pedagoginio inst. tuto Klaipėdoje BIBLIOTEKA

sirinkę nutarė nedalyvauti Dievo Kūno procesijoje dėl lenkų jai suteiktos politinės krypties.

17 d. **Kalesninkų** (Lydos aps.) Vladui Anarkui pakeliui į Vilnių lenkų kareiviai atėmė visą maistą.

20 d. **Kalesninkų** (Lydos aps.) kun. Juoz. Mincevičius, išbuvęs ten nuo 1913 m. ir surengęs apie 30 lietuviškų vaidinimų, perkeltas į kitą parapiją.

21 d. Iš **Vilniaus** kalėjimo išleistas dr. A. Domaševičius.

22 d. **Vilkiškėse** (Vilniaus, pask. Utenos apskr., Malėtų par.) lenkų kareiviai peršovė 8 metų mergaitę.

23 d. **Vilniuje** Lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komitetas kreipėsi į vyriausiąjį Rytų Žemių lenkų komisarą, reikalaudamas grąžinti komitetui $55^1/_2$ tūkst. markių nuostolių, kareivių padarytų beganant arklius komiteto daržuose.

24 d. **Vilniaus** lietuvių analfabetų kursuose prasidėjo mokslas; juose daugiausiai mokėsi tarnaitės.

Apie 27 d. **Vilniaus** lenkų žandarai krėtė Bar. Žižytę; buvo išsinešę gerokai daiktų, bet pavyko susigrąžinti.

28 d. **Vilniaus** vyskupas J. Matulevičius aplinkraščiu priminė kunigams, kad pamoksluose neliestų politinių dalykų.

28 d. **Aukštadvary** (Trakų apskrityje) lenkai suėmė ir atvarė į Vilnių kun. Šlamą ir kun. Grigonį. Paleisti liepos 2 d. Tuo pat laiku Aukštadvario dvarininkai surinko iš įbaugintų žmonių parašų, jog visi norį siųsti savo atstovus į Varšuvos seimą.

28 d. **Veprius** (Ukmergės aps.) du kartu puolė lenkų kariuomenė, naikindama valsčiaus valdybą ir miliciją — raštus, knygas, puldama gyventojus.

29 d. **Nočioje** (Lydos aps.) trys lenkų agitatoriai, kaip daugely kitų vietų, kurstydami viešose prakalbose lietuvius nesidėti su Lietuva, kuri esanti vokiečių valdoma, tik su Lenkija, šaukė, jog šventas Petras buvęs lenkas, o šventas Povilas lietuvis. Vargonininkui grėsė revolveriu.

29 d. **Gelvonis** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) puolė lenkų kariuomenė ir apiplėšė gyventojus, milicininką.

Apie 30 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto atstovas lankė Lukiškio kalėjimą, kuriame rado 89 lietuvius: apie 10 vagių ir kitokių kriminalistų, 80 nusidėjusių lenkų politikai.

Birželio mėn. **Valkininkų** (Trakų aps.) parapiją lenkų kariuomenė vertė, kaip ir kitur, rašytis pripažįstant lenkų valdžią.

39. Vilniaus lietuvių **Didžioji prieglauda** (1917 m., „Kūdikio Jėzaus" prieglauda), 1921 m. lenkų išmesta į gatvę. Sėdi (nuo kairės į dešinę): centre kun. Pov. Dogelis, dr. Ant. Vileišis, Vikt. Landsbergaitė, Em. Vileišienė, globėjas kun. kan. Juoz. Kakta, felčerė Stef. Mošinskaitė-Paulavičienė, kun. Vl. Jėzukevičius.

LIEPOS MĖN.

13 d. **Atgijo Vilniaus lietuvių „Aušros" savaitraštis,** kuris buvo sustojęs ėjęs 1915 m. rugpiūčio mėn. 30 d.; redaktorius kun. J. Stankevičius. Atgijęs, jis nenustojo ėjęs, kad ir priverstas keisti savo vardą, ligi pat 1928 m. lapkričio 24 d. („Kelias"), kai jis susiliejęs su „Vilniaus Aidu" ir „Dirva" virto „Vilniaus Rytojum".

6 d. **Vilniaus** Lietuvių Tarnaičių Šv. Zitos draugijos vakaras: himnas (Lietuva tėvynė mūsų), I. Jonyno paskaita apie Liublino uniją, kun. J. Tumo paskaita apie visuomenės demokratizaciją (lietuvių ir lenkų demokratizmą), zitiečių dainų choras, deklamacijos. Tą dieną lenkams nenusisekė Liublino unijos 350 metų sukaktuvių iškilmės.

6 d. **Švenčionėliuose** lenkai minėjo Liublino uniją. Karo kapelionas kun. Oleščukas atlaikė mišias ir pasakė pamokslą, karininkai ir būrelis lenkininkų su 2 vėliavom pavaikščiojo miestelyje, kur buvo to pat Oleščuko ir kitų prakalbos, dvarininko Kremerio lietuviškai, kito gudiškai, o vienas senas valstietis sušuko: „precz z komunizmem", „precz z lunjami".

6 d. **Širvintuose** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lenkai irgi minėjo Liublino uniją. Bažnyčioje 40 kareivių su šautuvais stovėjo prie altoriaus ir dalyvavo procesijoj su šautuvais ir kepurėmis. Po procesijos lenkai padarė vaikštynę po miestelį.

6 d. **Seinuose** Lietuvos Nepriklausomybės šventė. Prakalbas sakė: A. Kubilius, K. Kaupas, kun. Laukaitis, kun. Juozaitis, L. Čepulis, M. Ražaitis, J. Dereškevičius. Demonstracijoj giedamas Tautos himnas; vėliavos su antraštėmis: „Lai gyvuoja Seinai, Lietuvos miestas", „Lai gyvuoja nepriklausomos Lietuvos valstybė".

6 d. **Giedraičiuose** (Vilniaus aps.) lenkai įsakė iškabinti jųjų vėliavas; rinkoje stovėjo susirikiavę kareiviai, kuriems agitatoriai kalbėjo apie Liublino uniją.

7 d. **Vilniuje** lenkų vyriausybė surašė ir užanspaudavo lietuvių „Vilijos" fabriko bendrovės turtą.

7 d. **Lenkų kariuomenė peržengė demarkacijos liniją** ir puolė lietuvių sargybas Jėzno — Žiežmarių — Vievio — Kazokiškių kryptim. Visaip svyruodami, kruvini susirėmimai pasibaigė liepos 25 d., bet atskiri puolimai (Merkinės, Leipalingio, Seirijų, Jėzno) ir vėliau kartojosi.

8—13 d. **Vievio—Druskininkų** linijoj puolama Lietuvos kariuomenė atmušė lenkus.

7 d. Į **Merkinę** (Trakų, pask. Alytaus aps.) įsiveržė 160 lenkų raitelių.

8 d. Įpuolusi į **Merkinę** (Trakų, pask. Alytaus aps.) lenkų kariuomenė spiriama pasitraukė, suėmė ir koliodama „psiakrev", „cholera", „svoloč", mušdama, išvarė į Varėną kun. Ribikauską ir kun. J. Bakšį. Paleido liepos 10 d., kai Merkinės lietuvių komendantas suėmė 12 Merkinės lenkų.

40. Vilniaus lietuvių „inteligentų valgykla" (1917 m.), kurioje vokiečių ir lenkų okupacijos metu pietavo dr. J. Basanavičius ir kiti mūsų veikėjai. Dešinėje (lietuviškomis juostomis) vedėja Marija Marcišauskaitė, 1922 m. lenkų ištremta.

8 d. **Vilniuje** lenkų vyriausybė išvaikė „Vilijos" fabriko darbininkus ir išvežė turto už 183 tūkst. rublių.

9 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai nuplėšė M. Kuliešai Vytį ir metė į purvyną, koliodami ir grąsydami.

Apie 12 d. **Musninkuose** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lenkai suėmė Kaimynėlių Juozą Kanclerį ir Vindeikių Steponą Dubietį ir išvežė į Vilnių.

41. **Širvintų miestelis,** dėl kurio 1919—1920 m. lietuviai atkakliai kovėsi su lenkais. Šalia bažnyčios Antinio 1928 m. paminklas žuvusiems karžygiams pagerbti.

14 d. **Špokiškių** kaimą (Vilniaus, pask. Ukmergės aps., Bagaslaviškio par., 15 kilm. nuo Širvintų) apiplėšė lenkų kariuomenė.

Apie 14 d. **Raudonkos** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps., netoli Gelvonių) Juozą Alsevičių apiplėšė lenkų kariuomenė.

15 d. **Vilniaus** lietuvių spauda — „Nepriklausomoji Lietuva“ ir „Głos Litwy“ paskelbė Generalinio Lietuvos Kariuomenės Štabo pranešimus apie lenkų kariuomenės (liepos 7 d.) pradėtąjį lietuvių puolimą, kas lenkų buvo slepiama nuo Vilniaus visuomenės.

Apie 15 d. **Vilniuje** lenkų kariuomenė išspausdino atsišaukimą Lietuvos kareiviams, lietuvių kalba kurstydama juos neklausyti Lietuvos vyriausybės. Tas atsišaukimas buvo platinamas Lietuvos kariuomenėj.

17 d. **Lenkų policija (pirmą kartą) konfiskavo Vilniaus lietuvių dienraščio „Głos Litwy“ Nr. 50,** kuris liepos 15 d. pranešė ir įvertino lenkų kariuomenės puolimą per demarkacijos liniją. Tačiau atsakomoji redaktorė Ald. Čarneckaitė buvo patraukta tieson už kitą straipsnį apie Vilniaus lenkų teismą.

17 d. **Pasirodė Vilniaus lietuvių savaitraštis lenkų kalba „Nasza Ziemia“ (Mūsų Žemė“** — „dla ludu katolickiego“), kurio kiekvienas numeris prasidėjo A. Mickevičiaus žodžiais: „Litwo, ojczyzno moja, ty jesteś jak zdrowie, ile cię trzeba cenić, ten tylko się dowie, kto cię stracił. Dziś piękność twą w całej ozdobie widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie“. Redaktorius ir leidėjas kun. dr. J. Stankevičius.

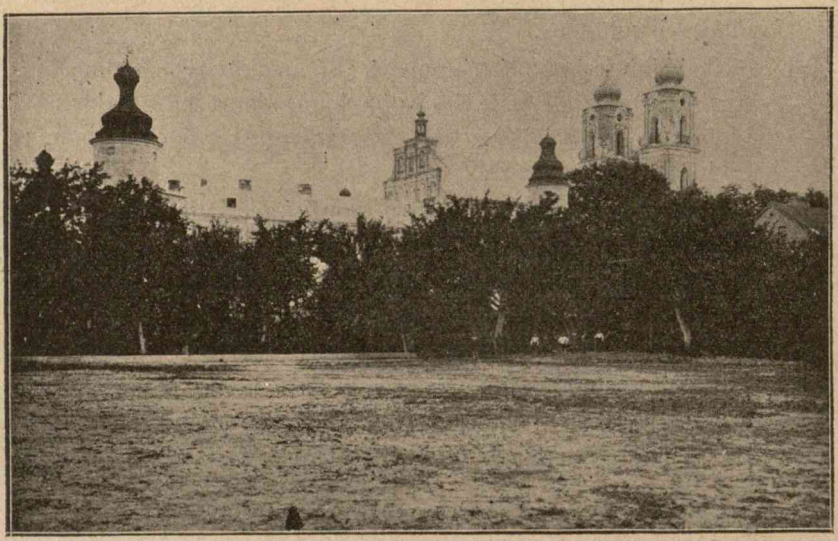
17 d. **Malėtų** valsč. (Vilniaus, pask. Utenos aps.) lietuvių komitetas protestavo prieš lenkų valdžios priverčiamai renkamus sodiečių parašus už Lenkiją ir pareiškė valsčių tenorint būt tik su Lietuva.

18 d. Pasiėmęs **Vilniaus** lenkų laikraščio „Nasz Kraj“ (Mūsų kraštas) Nr. 17, kurstantį prieš Lietuvos vyriausybę, lenkų orlaivis paskleidė Kaune.

18 d. **Iš Vilniaus** kalėjimo lenkai pervežė į Lietuvos Brastos kalėjimą lietuvius: braižytoją Juozą Gaižutį, mašinistą Aleks. Gabaliauską, stud. Mečių Dolobovskį, Pabij. Jundzilą, Juozą Barkauską, Kast. Atrošką, Joną Navicką, Vincą Kapčinską, Stasį Butkevičių, jūrin. Aleks. Buinevičių, stud. Juozą Germanavičių, Gust. Šilingą.

20 d. **Vilniaus** lenkų mitingas reikalavo uždaryti lietuvių laikraščius lenkų kalba „Głos Litwy“ ir „Nasza Ziemia“. Lenkų teismo tardytojas Pševlockis buvo sulaikęs atėjusius lietuvius, kurie pasipriešino mitingo reikalavimui įjungti Vilnių į Lenkiją.

20 d. **Vilniuje,** šv. Mikalojaus salėje, blaivininkai vaidino „Nesipriešink“; dainų choras, smuikas, deklamacijos.

42. Seinų kunigų seminarija ir katedra.

20 d. **Mikolajūnų** sodžių (apie Gelvonis, Vilniaus apskr.) krėtė lenkų kariuomenė, sumušė 6 žmones, suėmė 8.

Apie 20 d. **Giedraičiuose** (Vilniaus, pask. Ukmergės apskr.) lenkai suėmė vaistininką Valeiką ir išvežė į Vilniaus kalėjimą.

21 d. **Vilniuje ėmė veikti smarki karo cenzūra,** įvesta dėl drąsaus lietuvių spaudos veikimo. Nuo to laiko Vilniaus lietuvių laikraščiai negali aiškiai sakytis, pasirodo marguliuodami tuščiomis vietomis ir vis dėlto lenkų barami, puolami.

23 d. **Nemaniūnuose** (Alytaus aps.) naktį įsiveržusi lenkų kariuomenė suėmė kleboną, bet apiplėšus jį paleido.

Apie 24 d. **Į Vilnių** lenkai atvežė suimtus provincijoje atvykusius iš Kauno dr. J. Alekną ir techn. Petronį.

Apie 24 d. **Vilniaus** lenkų cenzūra nepraleido menininko A. Varno įliustruotojo lietuvių satyros laikraščio lenkų kalba „Czupiradło“ (Baidyklė), kurio turėjo pasirodyti Nr. 2, nes Nr. 1 („Meteoras“) sakėsi pralėkęs dieną, tad buvęs nepastebėtas. Pirmame puslapyje Unijos statula, šviesi lenkams, tamsi lietuviams. Leidėjas St. Jackevičius, red. S. Naginskis.

24 d. **Švenčionyse** lenkų organizacija „Straž Kresowa“ suorganisavo „seimelį“, į kurį iš 427 sodžių delegatų įleido tik 53 gudus ir 142 lietuviu, o 227 pastatė „lenkus“, kurie įbalsavo reikalavimą prijungti tą apskritį prie Lenkijos prieš K. Gaigalo ir kitų lietuvių protestus.

24 d. **Dvareliškių** k. (Ukmergės aps., Želvos par.) lenkų kareiviai apiplėšė Joną Matiejūną.

24 d. **Leipalingy** (Seinų aps.) atjoję lenkų kareiviai apiplėšė gyventojus, primušė keliolika, suėmė kun. Juodviršį.

27 d. **Vilniaus** lietuvių procesija į Kalvarijas.

27 d. Į **Kauną** antrą kartą išvažiavo Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas M. Biržiška Vilniaus lietuvių reikalais ir grįžo rugpiūčio 1 d. Grįžtantį lydėjo prancūzų karininkas Padovani, kuris demarkacijos linijoje privertė lenkų sargybą įsileisti M. Biržišką į Vilniaus kraštą.

27 d. **Vilniaus** lietuvių susirinkimas (O. Žebrauskaitė, M. Kubiliūtė, P. Insoda, ir kiti) kreipėsi į Lietuvos vyriausybę, prašydamas pranešti Aukščiausiai Versalio Kongreso keturių Tarybai apie sunkią Vilniaus lietuvių padėtį lenkų okupacijoj (kratas su plėšimu, prieglaudų ir bendrabučių produktų rekvizavimą, suėmimus, persekiojimą lietuvių kunigų, šalinimą lietuvių iš tarnybos, lietuvių kalbos persekiojimą, ketinimą atimti lietuviams mokyklas, prieglaudas ir kitų įstaigų butus, lenkų valdžios organizuojamus mitingus prieš lietuvius).

27 d. **Merkinės** bažnyčioje (Trakų, pask. Alytaus aps.) lenkų kareiviai giedojo tautiškas giesmes („Bože coś Polskę“ ir kitas), piktindami lietuvius.

27 d. **Šuolių kaime** (Trakų aps. Kietaviškių par.) lenkų žvalgai pralaimėjo kovą lietuvių žvalgams ir paskui uždėjo žmonėms 6 tūkstančius rubl. pabaudos.

28 d. **Iš Vilniaus kalėjimo** paleido dr. St. Matulaitį.

28 d. **Šimėnų k.** (netoli Malėtų, Vilniaus, pask. Utenos aps.) lenkų kareiviai sumušė Martyną Boreiką.

29 d. **Juknonių** (Aluntos valsč.[1])) Just. Kėrį apiplėšė lenkų kariuomenė.

Apie 30 d. **Didžiosios Salos** (Švenčionių aps., netoli Ceikinių) lietuviai protestavo dėl paskelbimo lenkų spaudoje neva jųjų pareiškimo, jog jie norį jungtis prie Lenkijos, tuo tarpu kai niekas apie tai su jais nė nekalbėjo, o tik lenkai surašinėjo juos miltams, druskai, rūbams, avalinėms, degtukams, žibalui gauti. Taip buvo padirbinėjami lietuvių „pareiškimai jungtis prie Lenkijos" daugybėje vietų.

30 d. **Malėtų** apyl. (Vilniaus, pask. Utenos aps.) lenkai vertė lietuvius rašytis norint dėtis su Lenkija.

RUGPIŪČIO MĖN.

1 d. **Vilniaus** apskrities lenkų teismas nuteisė atsakomąją „Głos Litwy" redaktorę Ald. Čarneckaitę už Nr. 50 straipsnį apie lenkų teismus 7 paroms arešto, o 88 rastuosius „Głos Litwy" egzempliorius nutarė sudeginti. **Pirmoji Vilniaus lietuvių spaudos byla.**

1 d. **Širvintuose** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lenkų agentas Vilčinskis su žandarais ir milicininkais suvarė žmones į susirinkimą, kuriam įsakė išrinkti 5 atstovus į Vilnių; šiems reiksią važiuoti į Varšuvą ir Paryžių pareikšti reikalavimo dėtis su Lenkija.

1 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., netoli Kaltinėnų) lenkai suvarė žmones į susirinkimą, kuriame agitatoriai šaukė dėtis su Lenkija.

2 d. **Balninkų** miest. (Ukmergės apskr.) lenkų kareiviai įsiveržę apiplėšė ūkininką Steikūną, kurį, be to, koliojo, kam kalbąs lietuviškai.

2 d. **Merkinės** (Trakų, pask. Alytaus aps.) bažnyčioje lenkų kareiviai vėl giedojo tautiškas giesmes.

3 d. **Vilniaus** lietuvių gegužinė Blaivininkų darže Vingyje, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto vicepirmininkui kun. J. Tumui pasiūlius, nutarė pasveikinti grįžusius iš komunistų nelaisvės į Nepriklausomą Lietuvą vilniečius: F. Bortkevičienę, kun. M. Reinį, kun. P. Dogelį, kun. J. Vailokaitį,

[1]) Koresp. klaidingai nurodė valsčių, nes Aluntos valsč. tokio kaimo nėra, tik Utenos aps. Gelvonių valsč. ir Trakų aps. Žiežmarių valsč. (1925 m. „Lietuvos apgyventos vietos").

Vladą Stašinską ir L. Girą, pareiškiant vilties jų susilaukti Vilniuje. I. Jonynas paskaitė susirinkusiems apie Airiją.

5 d. **Želvą** (Ukmergės aps.) užėmė lenkų kariuomenė.

5 d. **Aluntą** (Ukmergės, pask. Utenos aps.) užėmė lenkų kariuomenė.

6 d. **Vilniuje** pas lenkų valstybės vadą J. Pilsudskį apsilankė Švenčionių ir Vilniaus apskričių lenkų delegacija, reikšdama „lenkų, lietuvių ir gudų" valią priklausyti Lenkijai. Švenčionių aps. vardu kalbėjo St. Leščinskis ir G. Čertovskis, o Širvintų ir Giedraičių valsč. — St. Klimaševska.

43. **Aldona Čarneckaitė**, 1919 m. lenkų teismo nuteistoji „Głos Litwy" (Lietuvos Balsas) atsakomoji redaktorė.

7 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas pareiškė „Głos Litwy" Nr. 70, jog Vilniaus lietuviai nedalyvaus lenkų vyriausybės paskelbtuose rinkimuose į Miesto Tarybą. Taip dar liepos mėn. komitetas buvo nusistatęs, atsiklausęs susipratusių Vilniaus lietuvių nuomonės.

8 d. **Dainių ir Meižių** sodžius (Širvintų apylinkėj, Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lenkų kariuomenė iškratė ir apiplėšė, o 4 vyrus sumušė ir išsivežė.

8 d. **Rodūnės par.** (Lydos aps.) lenkai kratė C. Vaitkūnaitę, A. Kriaučiūną, Kaliauską, J. Čiuiką.

9 d. **Širvintuose** (Vilniaus aps.) lenkų kariuomenė suėmė pradžios mokyklų instruktorių Barzdaitį.

Apie 10 d. **Vilniuje** lenkų žandarų suimtas Kast. Kristutis su žmona.

11 d. **Širvintų apyl.** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) Dainių, Meižių ir **Gelvonių apyl.** (Vilniaus aps.) Raistalindžių sodžių 8 įgaliotiniai, be to, dar 38 to krašto kunigai ir pasauliečiai (šviesuoliai ir sodiečiai) susirinkę protestavo prieš lenkų valdžios vertimą širvintiškių rašytis prie Lenkijos.

14 d. **Vilniaus lietuvių gimnazija išleido savo abiturientų III laidą:** Adomą Eirošių, Jokūbą Gasiūną, Mečislovą Mačernį, Antaną Naraką, Stasį Putvinską, Bronislavą Šimkevičių ir Leoną Valkūną.

14 d. **Širvintų** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lenkų žandarai suvarė žmones klausyti lenkų agitatoriaus (kun. Macejevičiaus) kurstymų prieš Lietuvą. Kas pasisakė prieš Lenkiją, buvo suimtas.

15 d. **Vilniaus** bažnyčiose lenkų kunigai agitavo žmones dalyvauti Miesto Tarybos rinkimuose ir rinkti lenkų endekus, bet lietuviai nesidavė prikalbami.

15 d. **Pivašiūnuose** (Trakų, pask. Alytaus apskr.) lenkai suėmė Daugų kleboną kun. Vl. Mironą.

16 d. **Tauragnuose** (Ukmergės, pask. Utenos aps.) lenkų kariuomenė suėmė valsčiaus raštininką Janonį ir viršaitį.

17 d. **Vilniaus** bažnyčiose lenkų kunigai vėl agitavo žmones rinkti lenkus endekus į Miesto Tarybą, baidydami, jog nedalyvavę Dievui nusidėsią.

17 d. **Vilniaus** lenkų „liaudies tarybų" susivažiavimas, lenkų „Straž Kresowa" (Pakraščių Sargyba) organizacijos agitatoriaus Vilčinskio suvarytas, reikalavo pašalinti lietuvių kalbą iš bažnyčių.

17 d. **Aluntą** (Ukmergės, pask. Utenos aps.) lenkų kariuomenė puolė ir apiplėšė.

17 d. **Širvintuose** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lenkų kariuomenė vertė iškabinti lenkiškas vėliavas.

17 d. **Santarvei leidus lenkams užimti Seinus, aplinkiniai valsčiai ir visa Nepriklausomoji Lietuva prieš tai protestavo.** Kaune įvyko milžiniškas protesto mitingas.

18—21 d. Lietuvos Ministerių Pirmininkas M. Sleževičius aplankė Santarvės užleidžiamus lenkams **Seinus, Punską** ir kitas vietas.

18 d. **Širvintuose** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lenkų kariuomenė suėmė L. Kazlauską, Petrauską ir valsčiaus komitetą.

18 d. **Pivašiūnuose** (Trakų, pask. Alytaus aps.) lenkai suėmė kun. Alf. Petrulį.

19 d. **Skudutiškio** (Ukmergės, vėl. Utenos apskr.) kleb. kun. J. Svirskį suėmė lenkai.

20 d. **Vilniaus vyskupijos dekanai lietuviai ir lenkai pareiškė protestą prieš lenkų puolimus Vilniaus vyskupo lietuvio Jurgio Matulevičiaus.**

23 d. **Lenkų karininkų suorganizuoti „sukilėliai"**, paruošti iš tikrųjų kareivių, **paėmė Seinus.** Lietuvių (berniukų ir mergaičių) gimnazijų mokytojus ir mokinius sukišo į kalėjimą.

24 d. **Vilniuje** lietuvių vaidinimas („Brangusis pabučiavimas“).
24 d. **Vilniaus** lenkų mitingas reikalavo priskirti Lenkijai Kauną ir sritis ligi Dubysos.
24 d. **Kaltinėnuose** (Kaltanėnuose, Švenčionių aps.) pašaminiečių jaunimas vaidino „Dainą be galo“, „Tiktai niekam nesakyk“, monol. „Šimas oratorius“; pelnas Švenčionių lietuvių prieglaudai.

44. Vilniaus lietuvių **Šv. Zitos tarnaičių draugija** (1917 m.), kuri vilnietėms stiprina meilę savo kraštui, tautai ir kalbai. Sėdinčiųjų tarpe (nuo kairės į dešinę) kun. J. Breiva, dr. J. Basanavičius, daktarienė Em. Vileišienė, kun. Pr. Bielauskas, kun. kan. J. Kukta, dr. Ant. Vileišis, kun. Meč. Reinys.

24 d. **Giedraičių** bažn. (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) Vilniaus agentų vedami, lenkai neleido lietuviams bažnyčioje giedoti, patys giedodami joje „Bože, coś Polskę“, išlaužė klebonijos duris suėmė kleb. Slapščinskį ir nuvežė į Vilnių vyskupui.
24 d. **Leipalingio** apyl. (Seinų aps.) lenkų kareiviai apiplėšė Mizerų M. Kriaučelį ir Lipliūnų V. Budelį.
24 d. **Lazdijuose** (Seinų apskr.) lietuvių protesto mitingas prieš Seinų užgrobimą.
24 d. ir vėliau — **Seinuose lenkai sunaikino lietuvių įstaigas:** uždarė 9 draugijas su 1300 narių, lietuvių berniukų ir mergaičių gimnazijas su 223 mokiniais ir pradžios mokyklą (75 vaikai), užėmė lietuvių gimnazijas, išvaikė Seinų pradžios mo-

kyklą, išplėšė abudu lietuvių bendrabučiu, iš lietuvių prieglaudos (apie 40 vaikų) atėmė karves ir atidavė lenkų prieglaudai, lietuviams darė daugybę kratų. Pavyzdžiui, „Žiburio“ gimnazijos mokytojas S. Tijūnaitis ligi rugsėjo 6 d. kratytas 5 kartus. Vysk. Ant. Karosas buvo laikomas namų arešte. Gatvėse draudė lietuviškai kalbėti. Uždarė lietuvių mokyklas Ramoniškėje, Kleviuose, Bubeliuose, Žagaruose, Burbiškiuose, Lumbiuose, Skarkiškiuose, Radziūnuose, Dusnyčioj, Viduginiuose, Aradninkuose, Punske, Galiniuose, Vaitakiemy, Senuose Ramonuose, viso 657 vaikų.

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų cenzūra vargais negalais leido pardavinėti Vilniaus lietuvių išleistą didžiausio Lietuvos poeto Adomo Mickevičiaus lenkiškos poezijos rinkinėlį su lietuviškuoju vertimu, M. Biržiškos paruoštą („Iš Ad. Mickevičiaus raštų“).

25 d. **Vilniuje** buvo įsteigtas Lietuvių Klubas, kurį lenkai patvirtino tik 1920 m. sausio 9 d.

27 d. **Į Leipalingį** (Seinų aps.) atvyko 100 lenkų raitelių iš Druskininkų klebono suimti, bet neradę iškrėtė kleboniją, suėmė viršaitį, kurį buvo ruošęsi sušaudyti, ir vaistininką Ant. Laukaitį.

27 d. **Į Liškiavą** (Seinų, pask. Alytaus aps.) lenkų kareiviai įpuolę apiplėšė 3 gyventojus.

28 d. **Į Liškiavą** (Seinų, pask. Alytaus apskr.) vėl įsiveržę lenkų kareiviai, apiplėšė 3 gyventojus.

28 d. **Leipalingio** apyl. (Seinų aps.) lenkų kareiviai apiplėšė Mizerų k. M. Kriaučelį.

29 d. **Leipalingio** apyl. (Seinų aps.) lenkų kareiviai apiplėšė Gerdašių k. Viganauską, P. Nanortą, A. Augustinavičių, A. Jakaitį.

29 d. Vilniaus lenkų kariuomenės II-jo skyriaus (kapitono Marijono Koscialkovskio) ir lenkų kariuomenės Kaunui ryšio karininko Dunino-Vonsavičiaus organizuojamų lenkų suokalbininkų — **pėoviakų suėmimai Kaune.** Pėoviakai ruošėsi rugpiūčio 29—30 d. padaryti perversmą ir pastatyti Lietuvos lenkų vyriausybę su susisiekusiu su Vilniaus lenkais Prūsų lietuviu Jurgiu Aukštuolaičiu. Dar birželio—liepos mėn. Vilniaus kariuomenės vadovybė ėmė ruošti lenkų suokalbį Nepriklausomoj Lietuvoj, stengdamosi išnaudoti demarkacijos linijos pastūmimą į lietuvių pusę, suorganizavo per 2 mėnesiu smarkiausią lenkų spaudos puolimą lietuvių ir

išbandė savo jėgas Seinus puldama. Nebodama suėmimų, rugsėjo mėn. pėoviakų (P. O. W.) organizacija toliau ruošėsi perversmui, Vilniaus lenkų karo vadovybės pamokoma. Kaišiadorių—Žaslių pafrontėje buvo dar organizuojami lenkų šauliai („strzelcy nadniemeńscy").

29 d. **Apie Kapčiamiestį** (Seinų aps.) lenkų kariuomenė apiplėšė Paliepio kaimo J. Želionį, A. Urboną, J. Ledulį.

30 d. **Vilniaus** lietuviai kreipėsi į lenkų vyriausybę, prašydami leidimo įkurti lietuvių klubą.

Rugpiūčio mėn. Ukmergės aps. **Balninkų** ir Švenčionių, pask. Utenos aps. **Suginčių** klebonus suėmė lenkai.

Rugpiūčio mėn. ir vėliau **Seinų krašte** dėl lenkų persekiojimo gavo užsidaryti dar šios lietuvių pradžios mokyklos: Aukštakalniuose, Akmeniuose, Kučiūnuose, Pazapsiuose, Sapiegiškiuose, Padumbliuose, Lepliūnuose, su 360 vaikų.

RUGSĖJO MĖN.

1 d. **Vilniaus** lenkų mitingas ragino savo vyriausybę pašalinti lietuvius iš Vilniaus.

2 d. **Seinų** vyskupas Antanas Karosas protestavo prieš lenkų kariuomenės panaudojimą Seinų katedros kariškiems tikslams.

3 d. Į **Vilniaus** lietuvių gimnazijos mokytojų tarybos posėdį atvyko lenkų žandarai tikrinti mokytojų dokumentų, o paskui suėmė mokytoją Vaclovą Biržišką; tą pačią dieną jį paleido. Reikalaujant lenkų vyriausybei, taryba sutiko neprivalomą lenkų kalbos dėstymą paversti privalomuoju ir pranešė lenkų vyriausybei laukianti, kad ir lietuvių kalba bus įvesta į lenkų mokyklas.

4 d. **Leipalingio apyl.** (Seinų aps.) lenkų kareiviai apiplėšė Sankonių k. M. Dobrakienę.

5 d. **Valkininkuose** (Trakų aps.) suimtas lietuviškųjų laikraščių pardavintojas Untulis.

6 d. **Vilniuje** rinkimai į miesto tarybą, kuriuose lietuviai atsisakė dalyvauti ir nedalyvavo.

7 d. **Vilniuje** Mikalojaus salėje grįžusio iš bolševikų nelaisvės kun. M. Reinio paskaita apie piliečio dorą.

7 d. I-sios **Vilniaus** vyrų gimnazijos (Vilniaus lietuvių gimnazijos) direktorius M. Biržiška kreipėsi į visuomenę, praneš-damas tų mokytojų pavardes, kurie išvažiavo iš Vilniaus ir

negrįžo prie savo darbo, ir pavadindamas juos pabėgėliais; išspausdinta „Nepriklausomoje Lietuvoje“ rugsėjo 13 d. Nr. 106.

8 d. **Gelvonių** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) demonstracija prieš lenkų pastangas užgrobti Lietuvą.

10 d. **Vilniaus** lenkų firma „Hempel“ užtepė savo iškabos lietuviškąjį tekstą.

11 d. **Veisiejų miestelį** (Seinų aps.) apiplėšė įsiveržę lenkai.

13 d. Lenkų valdžios šelpiamos ir remiamos Vilniaus lenkų organizacijos „Straž Kresowa“(Pakraščių Sargyba) suorganizuotųjų lenkų „liaudies tarybų“ delegacija, Lydos daktaro Harnevičiaus vedama, aplankė **Varšuvos** ministerius, prašydama greičiau įjungti Vilniaus kraštą į Lenkiją. Ministeriai pasisakė pripažįstą delegaciją tikra Vilniaus krašto gyventojų valios reiškėja.

45. **Petras Vrublevskis** („**Daukantas**“), 1919 m. padėjęs iš Vilniaus likviduoti Kauno pėoviakus.

13 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas kreipėsi į Amerikos lietuvius pašalpos Vilniaus lietuvių įstaigoms.

14 d. **Vilniuje** išėjo paskutinis lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Nasza Ziemia“ numeris (9-tas).

14 d. **Vilniaus** lenkų „liaudies tarybų“ delegacija aplankė vyriausią Rytų Žemių lenkų komisarą J. Osmolovskį, prašydama atsižvelgti į jos nusistatymą, kad Vilniaus kraštas būtų sujungtas su Lenkija.

14 d. **Vilniuje** kun. J. Tumo paskaita apie lietuvių tautų glūdėjimą ir judėjimą

14 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas kreipėsi į visuomenę aukų Vilniaus lietuvių darbui paremti.

Apie 15 d. Į **Batėnų sodžių** (Vilniaus, pask. Utenos apskr., Videniškio par.) Vilniaus apskrities mokyklų lenkų inspektorius

atsiuntė mokytoją, kuris, nemokėdamas lietuviškai, negalėjo su visuomene susikalbėti.

17 d. **Vilniaus** lenkų „liaudies tarybų“ delegacija, pasivadinusi Vilniaus krašto lietuvių delegacija, nuvažiavo į Paryžių prašyti sujungti Vilniaus kraštą su Lenkija, bet su ja nieks ten nekalbėjo.

18 d. **Seinuose** (kelintą kartą) lenkai suėmė „Žiburio“ lietuvių gimnazijos mokytojo Tijūnaičio žmoną.

19 d. Staiga puolusi lenkų kariuomenė užėmė **Gelvonis, Šešuolius, Čiobiškį ir Bagaslaviškį** (Vilniaus aps.).

19 d. I-sios **Vilniaus** moterų gimnazijos (Vilniaus lietuvaičių gimnazijos) taryba protestavo prieš lenkų valdžios reikalavimą, kad gimnazija per 3 dienas išsikeltų iš savo rūmų.

46. **Marcelė Kubiliūtė** („Elzė“), 1919 m. atsakomoji „Nepriklausomosios Lietuvos“ redaktorė.

Apie 20 d. **Iš Vilniaus lietuvių mergaičių gimnazijos lenkų vyriausybė atėmė rūmus** ir tuo privertė ją susijungti su berniukų (mišriąja) gimnazija. Skyrium dar kurį laiką veikė paralelės mergaičių klasės dėstomąja rusų kalba, besivadindamos lietuvių mergaičių gimnazija ir dirbdamos vyrų gimnazijos rūmuose.

20 d. Lenkų kariuomenė atėmė visą **Gelvonių** (Vilniaus apskr.) klebono Buivio turtą ir jį patį išvežė į Vilnių.

21 d. **Iš Vilniaus** išėjo į Kauną lenkų pėoviakų organizatoriaus kapt. M. Koscialkovskio padėjėjas P. Vrublevskis, Vilniaus lietuvių pramintas „Daukantu“, kuris, lenkų pristatytas Vilniaus lietuviams sekti, prisiminė esąs lietuvis ir padėjo sekti Kauno pėoviakus, suteikė Lietuvos vyriausybei išvežtų iš Vilniaus lenkų štabo slaptų dokumentų, kurie įtikino Santarvės atstovus Kaune, jog Pilsudskis organizavo Nepriklausomosios

Lietuvos lenkų pėoviakus nuversti Lietuvos vyriausybei ir, pasišaukus talkon lenkų kariuomenę, prijungti Lietuvai prie Lenkijos.

21 d. **Vilniuje** kun. J. Tūmo paskaita apie vysk. M. Valančių.

23 d. Į **Kauną** trečią kartą išvažiavo Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas M. Biržiška, lydėdamas iš Krokuvos atvykusį J. A. Herbačauską. 15 kilometrų nuo Vilniaus tam tyčia pasiųstieji lenkų žandarai pastojo jiems kelią ir iškrėtė, įtardami Biržišką vežant Lietuvos vyriausybei Vrublevskio išimtus iš Vilniaus štabo pėoviakų dokumentus. Lenkai atėmė iš Biržiškos laikraščius ir laiškus, bet nepasižiūrėjo jo kepurėn, už ką iš savo vyresnybės gavo papeikimą. Rugsėjo 27 d. Biržiška su Herbačausku grįžo į Vilnių.

Prieš 24 d. **Seinuose** lenkai suėmė kun. Sivicką ir kun. P. Dvaranauską, o taip pat Beržininkų kleb. Lastauską, ir išvarė į Suvalkus. Seinų gimnazijų ir bendrabučių knygas lenkai sudegino. Suėmė daugelį lietuvių Seinuose ir kaimuose.

24 d. **Vilniaus** apskrities lenkų komisaras K. Nedzialkovskis neleido steigti Vilniaus lietuvių klubo.

24 d. **Leipalingio** valsč. (Seinų aps.) lenkų karininkas, atvykęs į Mizerų kaimą, primušė du ūkininku ir šovęs vieną sunkiai sužeidė.

24 d. **Kauno teatre** M. Biržiška susirinkusiems pranešė apie Vilniaus lietuvių padėjimą, o J. A. Herbačauskas išvedžiojo apie Lietuvos reikalą susiartinti su lenkais, už ką buvo nušvilptas.

47. Kun. Kastantinas Stašys († 1919. X. 25), palikęs lėšų Vilniaus lietuvių moksleivių bendrabučiui.

27 d. **Leipalingio** (Seinų aps.) vaistininką Ant. Laukaitį apiplėšė lenkų kareiviai.

28 d. **Vilniuje** kun. J. Tumo paskaita apie katalikybės ir blaivybės persekiojimus 1870—1904 m. Lenkų valdžia atsiuntė į ją savo valdininką ir 4 milicininkus su šautuvais.

30 d. **Vilniaus** žandarai tardė atsakomąją „Nepriklausomosios Lietuvos“ redaktorę M. Kubiliūtę.

Rugsėjo mėn. lenkų valdžios spiriamas, **Vilniaus** vyskupas parkeldino Širvintų kun. Verbickį į Kernavę. Lenkai išvežė Gegužyno (Trakų aps.) kun. Bučį ir Semeliškių (Trakų aps.) kun. Steponavičių.

Rugsėjo mėn. **Lenkų vyriausybė išvarė vyskupą Antaną Karosą iš Seinų į Nepriklausomąją Lietuvą.**

SPALIŲ MĖN.

1 d. **Vilniaus** lenkų žandarai krėtė lietuvių butus prie Benediktinų Nr. 8: Noreikų, Kast. Stašio, kun. J. Tumo, kun. Abaravičiaus ir kitų.

1 d. **Liškiavos** apyl. (Seinų, pask. Alytaus aps.) lenkų kareiviai įpuolę į Panarą, apiplėšė Pr. Aurilą, G. Gelažauską.

1 d. Palydėdamas J. A. Herbačauską, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas M. Biržiška išvažiavo į **Varšuvą,** kur lenkų politikų viršūnėse stengėsi patirti tikrą lenkų visuomenės nusistatymą Lietuvos ir lietuvių atžvilgiu. Apsilankė pas J. Pilsudskį. Spalių 6 d. jis grįžo į Vilnių.

2 d. **Seinuose** lenkai suėmė kunigų seminarijos lietuvius profesorius ir klierikus ir spalių 4 d. ištrėmė į Nepriklausomąją Lietuvą.

2 d. **Apie Kapčiamiestį** (Seinų aps.) lenkų kariuomenė apiplėšė ir sužeidė Vadzinių kaimo V. Žilvį.

3 d. **Perkalių kaimo** (Ukmergės apskr., Balninkų apyl.) lenkų kareivis užmušė Vinc. Čemešką.

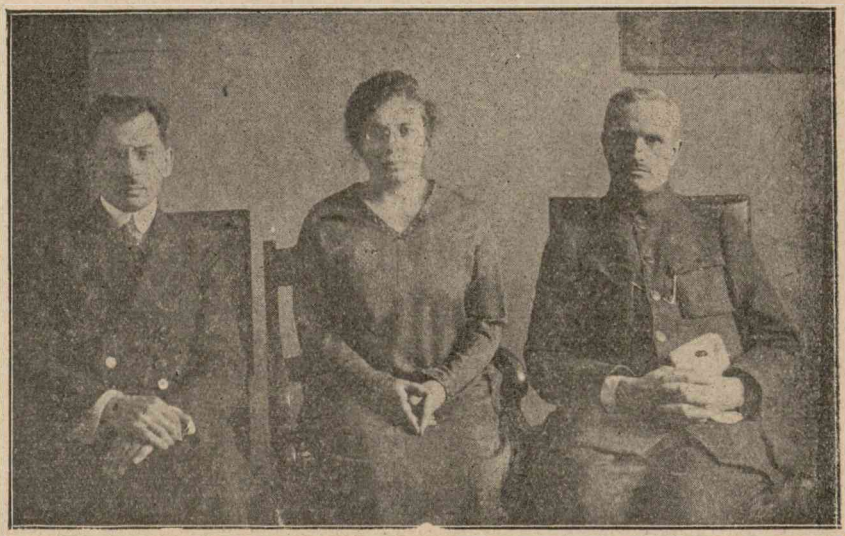
3—8 d. **Giedraičiuose** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lenkai tardė dėl rugpiūčio 24 d. lietuvio kun. Slapščinsko išvežimo; kas liudijo jo naudai, žandarų suimtas.

5 d. **Vilniuje** lietuvių vaidinimas: Diržytės „Gyvenimo pasaka“.

7 d. **Apie Liškiavą** (Seinų, pask. Alytaus aps.) lenkų kareiviai apiplėšė Panaros kaimo V. Bernotą, V. Balį, J. Šinkonį, R. Stautienę, B. Stančį, J. Martinonį, V. Krivę.

8 d. Į **Kauną** ketvirtą kartą išvažiavo Laikinojo Vilniaus Komiteto pirmininkas M. Biržiška naujai E. Galvanausko valdžiai pranešti apie Vilniaus lietuvių reikalus. Grįžo spalių 14 d.

10 d. **Vilniuje** J. Pilsudskio rautas lenkų universiteto įsteigimo išvakarėse. Į lenkų vyriausybės rautą ir universiteto iškilmes pakvietus Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komitetą (vicepirmin.

48. **Vilniaus lietuvių sanitarinės pagalbos draugijos Poliklinikos steigėjai** (nuo karės į dešinę) dr. Dan. Alseika, Ver. Alseikienė ir Ant. Krutulys.

kun. J. Tumą), Lietuvių Mokslo Draugiją (pirmin. J. Basanavičių), Lietuvių berniukų gimnaziją (direktorių Myk. Biržišką), Lietuvių mergaičių gimnaziją (direkt. I. Jonyną) ir Reformatų Kolegijos lietuvį narį (kun. J. Šepetį), Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas (pirmininkui M. Biržiškai tebesant Kaune) dauguma balsų nutarė leisti Lietuvių Mokslo Draugijai pasveikinti universitetą. Draugijos atstovai dalyvavo raute ir iškilmėse. Prieš tai draugijos atstovai aplankė rektorių Siedlecki, kuris juos užtikrino, jog draugijos dalyvavimas iškilmėse nebūsiąs panaudotas lenkų politikų tikslams, pridurdamas, jog pirmame universiteto posėdyje būsią pastatytos kandidatūros M. Biržiškos — į lietuvių literatūros katedrą ir K. Būgos — į lietuvių kalbos katedrą. Raute draugijos atstovai kalbėjosi su J. Pilsudskiu, kuris pasisakė kilęs iš tėvų, iš Žemaičių atvykusiųjų, ir

kai ką mokąs lietuviškai, su profesoriais, kurių Vl. Šilkarskis ir kun. Žongolavičius gražiai lietuviškai kalbėjo, su lietuviškai kalbančiomis panaitėmis.

11 d. **Vilniaus** universiteto įkurtuvėse dalyvavo Lietuvių Mokslo Draugijos delegacija (kun. J. Tumas ir kun. J. Šepetys), kurie trumpai paskaitė lietuviškai ir lenkiškai linkėjimus, kad

49. **Pašaminės** (Švenčionių apskr. ir valsč.) **motinos**, 1919 m. savo lėšomis įkūrusios lietuvišką mokyklą.

Vilniaus universitetas tik grynajam mokslui tetarnautų, ir apleido salę. Tačiau 1919—1929 m. universitete ne tik nebuvo nė vienos paskaitos lietuviškai, bet ji ir iš viso bemaž nebuvo dėstoma. Lenkų politikai spaudoje pareiškė: „Kad ir visų kraštų universitetuose bus dėstoma lietuvių kalba, Vilniaus universitete jos niekad nebus".

12 d. **Vilniuje,** šv. Mikalojaus salėje, kun. J. Šepečio paskaita apie utopijas (neįvykdomas svajones).

18 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijos 4-rių metų veikimo sukaktuvės. Gimnazijos iškilmėse direktoriaus M. Biržiškos pranešimas (450 mokinių: 280 berniukų ir 170 mergaičių), mokinių vaidinimas „Tarnas įpainiojo", mankšta. Už vakaro surengimą M. Biržiška lenkų buvo nubaustas 300 rub. pabaudos.

24 d. **Švenčionyse** iš lenkų suvaryto „liaudies suvažiavimo“ lietuviai išėjo šaukdami: „Valio, nepriklausoma Lietuva“!

25 d. **Vilniuje pasimirė kun. Kast. Stašys,** eidamas 77 metus; palaidotas Rasose. Savo namus užrašė lietuvių prieglaudai.

26 d. **Vilniuje** I. Jonyno paskaita apie Elados arba Graikijos valstybės įkūrimą.

30 d. **Vilniaus** lenkų žandarai krėtė Lietuvių Polikliniką ir suėmė jos kasininką — Bacevičių.

Spalių mėn. **Vilniaus** lietuvių delegacija prašė Vilniaus apskrities lenkų komisarą K. Nedzialkovskį leisti lietuvių klubą, bet šis vėl nesutiko.

LAPKRIČIO MĖN.

1—3 d. **Lietuvių Mokslo Draugijos XII-sis visuotinis susirinkimas Vilniuje.** Dalyvavo 70 jos narių. Pranešta, jog 1919 m. ligi lapkričio 1 d. draugija išspausdino, be antrą kartą išleistų vadovėlių, 29 naujus vadovėlius. Lapkričio 1 d. susirinkime paskaitė: Dr. J. Basanavičius „Lietuvių kalbą archaiologijos ir etnografijos šviesoje“, kun. J. Šepetys „Liaudies švietimą Lietuvoje reformacijos pradžioje“, kun. M. Reinys „Priežastingumo dėsnį“.

2 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokslo Draugijos Medicinos sekcijos susirinkimas, kuriame dalyvavo 13 narių.

2 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokslo Draugijos susirinkime Vacl. Biržiška paskaitė: „Prie lietuvių spaudos uždraudimo istorijos“.

3 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokslo Draugijos susirinkime paskaitė Ig. Jonynas „Lietuvą XVI šimtmetyje sekant Michalo Lituanus'u“, Myk. Biržiška „Lietuvių istorijos dainas“, kun. J. Tumas „Iš lietuvių karo metų psichikos“.

3 d. **Valkininkuose** (Trakų aps.) klebono J. Karvelio paskaita apie bitininkystę.

6 d. **Seinų** lenkai suvarė paskirtus kaimų „įgaliotinius“, kurių vardu paskelbė protestą dėl gandų, jog Seinų kraštas būsiąs grąžintas Lietuvai.

8 d. **Vilniuje** išėjo paskutinis (13) lietuvių „Aušros“ savaitraščio numeris.

9 d. **Vilniuje** kun. J. Tumo paskaita apie „kalbamuosius žmones“ (burtininkus, raganas ir tt.).

9 d. **Valkininkų** (Trakų aps.) jaunuomenės švietimo „Darželio“ d-jos lietuvių vaidinimas.

10—15 d. **Vilniuje** Lietuvos vyriausybės atstovų (vicemin. Grinkevičiaus ir k.) tarybos su lenkų vyriausybe susisiekimo reikalu.

12 d. **Vilniaus** apskrities lenkų komisaras uždarydino lietuvių „Aušros" savaitraštį.

13 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijos direktorius M. Biržiška lenkų nubaustas 300 rub. pabaudos už spalių 18 d. gimnazijos sukaktuvių surengimą.

Apie 15 d. **Varšuvoje** Suvalkijos lenkų politikų pasitarimas dėl priemonių, kuriomis veikti prieš Vilniaus lietuvių „Głos Litwy" agitaciją Varšuvoje.

Apie 15 d. Laikinajam Vilniaus Lietuvių Komitetui paraginus, į Kauną nuvyko Vilniaus lenkų visuomenės atstovai, lydimi komiteto sekretoriaus I. Jonyno, kurie tarėsi su lietuvių kairiuomenės grupėmis dėl lietuvių santykių su lenkais.

Apie 15 d. **Punske** (Suvalkų aps.) lenkai suėmė ir uždarė 9 mėnesius kalėjime Geležytę ir Didžiulytę, parvežusias iš Kauno lietuviškų laikraščių.

15 d. **Pakalnėje** (Utenos aps.) lenkų kareiviai įsiveržę nušovė Ant. Sirgedą.

50. **Kun. Vladas Toločka,** 1918 m. gudų atstovas Lietuvos Valstybės Taryboje Vilniuje, nuo 1919 m. Lietuvos ir lietuvių teisių gynėjas Vilniaus spaudoje lenkų kalba.

16 d. **Vilniuje** dr. Vlado Kairiūkščio paskaita apie dorą.

22 d. **Suvalkų aps.** lenkų kareiviai peršovė einančią į Valinčių kaimą (Punsko valsč.) Vaznelienę.

24 d. **Iš Vilniaus** grįžo į Kauną Andriušytė, išbuvusi Lukiškio lenkų kalėjime 5 mėnesius.

26 d. Grįžę iš Kauno į **Vilnių** lenkų demokratai darė apyskaitą iš savo kelionės siunčiusioms juos grupėms.

27 d. **Vilniaus** apskrities lenkų komisaras K. Nedzialkovskis griežtai atsakė lietuvių delegacijai, kuri dar kartą prašė leisti steigti lietuvių klubą.

27 d. **Leipalingy** (Seinų aps.) lenkų kareiviai apiplėšė aptiekininko A. Laukaičio butą.

28 d. **Vilniaus** lietuvių dienraštis lenkų kalba **„Głos Litwy“ (Nr. 163) pranešė** Lietuvos Valstybės Tarybos skelbiamas **rinkimų į Steigiamąjį Seimą sritis,** jų tarpe ir lenkų kariuomenės **okupuotąsias Vilniaus, Suvalkų ir Seinų krašto dalis.**

28 d. **Netoli Alytaus**, bet okupuotoje dalyje lenkų kariuomenė apiplėšė ir sumušė **Garcėnų kaimo** gyventojus.

29 d. **Vilniaus** lenkų policija konfiskavo „Głos Litwy“ Nr. 163 likusius egzempliorius, o Vilniaus miesto lenkų komisaras raštu įspėjo redakciją, jog laikraštį uždarysiąs, jei šis dar kartą nusidėsiąs lenkų vyriausybei.

Lapkričio mėn. **Vilniaus** lietuvių spauda vargais negalais gavo paskelbti apie lenkų uždarytąsias Seinuose ir apskrityje lietuviškas mokyklas su 700 mokinių.

GRUODŽIO MĖN.

1 d. **Vilniaus** universitete iš puspenkto šimto studentų tebuvo 6 lietuviai.

3 d. **Vilniuje** pasirodė lenkų vyriausybės leidžiamas kun. Gronskio „nepartinis meilės, vienybės ir brolybės platinimo“ savaitraštis „Mūsų Balsas“ lietuviams privilioti, kuris nuolat puolė ir šmeižė lietuvius politikus ir veikėjus. „Głos Litwy“ savo paskutiniame numery (gruodžio 5 d.) davė jam tinkamą atsakymą, bet vėliau lenkų cenzūra neleido apie Gronskį rašyti.

3 d. **Eišiškių apyl.** (Lydos aps.) lenkų kareiviai sumušė senelį bizūnais.

4 d. **Vilniaus lenkų apygardos teismas nutarė uždarydinti „Głos Litwy“ už Nr. 163;** tuo būdu šis laikraštis 3 kartus buvo nubaustas už tą patį numerį.

4 d. **Eišiškėse** (Lydos aps.) lenkų milicininkas apdaužė sodietį.

5 d. **Vilniuje** pasirodė paskutinis „Głos Litwy“ numeris. Iš savo atkarpų išspausdino lenkams 4 knygeles apie Lietuvą.

6 d. **Želvos** miestelį ir apylinkę (Ukmergės aps.) apiplėšė lenkų kariuomenė.

7 ir 8 d. **Vilniuje** dr. A. Alseikos paskaita „apie asmens ir tautos sveikatą“.

7 ir 8 d. **Varšuvos** lietuviai surinko bažnyčioje aukų Vilniaus lietuvių prieglaudoms ir bendrabučiams sušelpti.

8 d. **Želvos** (Ukmergės aps.) lietuvių mokyklą atėmė lenkų kariuomenė, o mokytoją ir mokinius išvarė.

10 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pirmininkas M. Biržiška penktą kartą išvažiavo į Kauną Vilniaus lietuvių reikalais. Grįžo gruodžio 17 d.

Apie 10 d. **Junčiūnuose** (Trakų, pask. Alytaus aps., Pivašiūnų valsč.) lenkai suėmė Adomą Rakauską ir nugabeno į Gardiną, bet neradę kaltės, labai sumuštą atleido namo, kur jis gavo atsigulti.

11 d. Agitatorių suvarytas **Vilniaus** apskrities „kaimiečių suvažiavimas“ „lenkų, lietuvių ir gudų vardu“ priėmė lenkų agitatorių pakištą pareiškimą, jog jie norį būt prijungti prie Lenkijos, o taip pat priėmė lenkų agitatorių surašytą „atvirą laišką“ Vilniaus vyskupui J. Matulevičiui, kad iš šiaurinės Vilniaus apskrities dalies pašalintų kunigus lietuvius: Navickį, Buivį, Bertulį, Čibą, Sadūną, Slabščinskį, Jakovanį, Matevičių, Bandzevičių, Michnevičių, kitaip grasydamas išvešiąs juos kaip Giedraičių Slabščinskį.

12 d. **Vilniuje** uždarytojo „Głos Litwy“ vietoje pasirodė dienraštis „Echo Litwy“ (Lietuvos Aidas), kurio leidėju ir redaktorium pasirašė M. Biržiška.

12 d. **Vilniaus** lenkų žandarai antrą kartą krėtė Joną Sleževičių, viešbučio vedėją.

14 d. **Vilniuje** kun. K. Čibiras skaitė: „Senovės tautos ir Mesijas—Išganytojas“.

Apie 15 d. **Suvalkų** lenkų žandarai suėmė 18 šaltyšių (seniūnų) ir nuvarė juos į Punską, paskui į Suvalkus, versdami prisiekti Lenkų valstybei; jie visi atsisakė ir buvo įmesti į kalėjimą.

15 d. **Valinčiuose** (Suvalkų aps., Punsko apyl.) lenkų kareiviai krėtė, sumušė ir apiplėšė Oną Bončienę ir sūnų.

17 d. **Mizerų k.** (Seinų aps., Leipalingio apyl.) lenkų kareiviai krėtė ir apiplėšė Juozą Valionį.

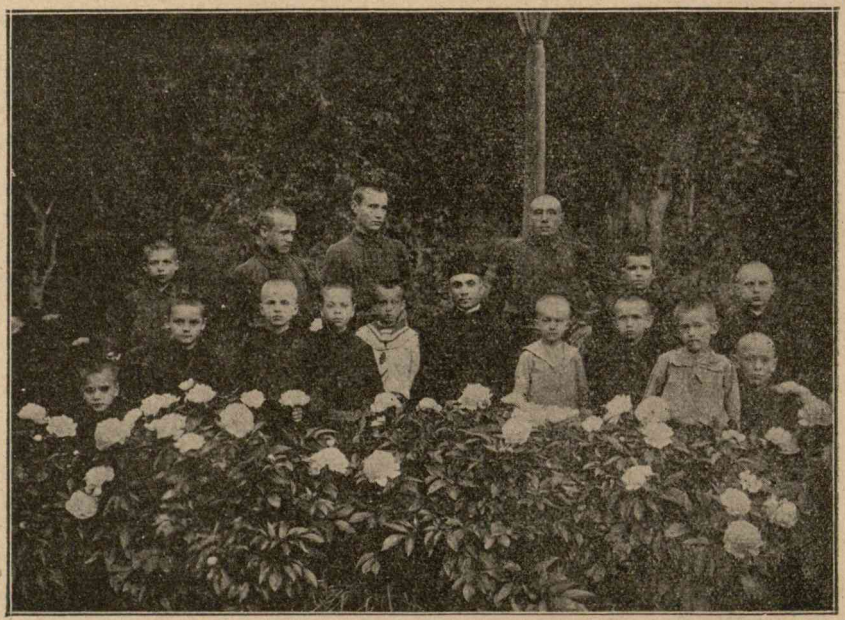
20 d. **Vilniaus** Lietuvių Poliklinikoje buvo Lietuvių Mokslo Draugijos Medicinos sekcijos (skyriaus) narių susirinkimas, kuriame daktarai A. Domaševičius, J. Šlapelis, Vl. Kairiūkštis darė pranešimus.

21 d. **Vilniuje** pasirodė paskutinis (134) lietuvių „Nepriklausomosios Lietuvos“ dienraščio numeris. Redaktorius kun. J. Tumas išvažiavo į Kauną; po kelių savaičių grįžęs, nebe-

atnaujino dienraščio ir neužilgo galutinai persikėlė į Neprikląusomą Lietuvą.

21 d. **Vilniuje** kun. P. Kraujalis skaitė apie „Krikščionybės pradžią Lietuvoje“.

22 d. Dėl girto **Vilniaus** lenkų cenzoriaus karininko Oleiničakovskio negalėjo būt išspausdintas „Echo Litwy“ 4 numeris.

51. Vilniaus našlaičių ir apleistųjų vaikų globėjo kun. V. Liegaus prieglauda (1917 m.).

23 d. **Trakų aps.** lenkų kareiviai apšaudė Mikalavos kaimą (Pivašiūnų valsč.) pagąsdint žmonėms.

25 d. **Pivašiūnuose** (Trakų, pask. Alytaus aps.) lenkų žandarai bažnyčioj per pamaldas suėmė Laciūnų kaimo Kiprą Laniauską; iš bažnyčios išvedė sumuštą. Už kyšį paleido.

25 d. **Kėdonyse** (Trakų, pask. Alytaus aps., Butrimonių valsč.) lenkų kareiviai sumušė El. Šereikienę ir visą jos šeimyną.

25 d. **Gaureliuose** (Švenčionių aps. ir valsč.) lietuvių mokyklos „Betlėjus“ su dainomis ir deklamacija.

26 d. **Vilniuje** Trinapolio priemiesčio lietuvių prieglaudoje vaikų eglutė su vaidinimu, dainomis ir deklamacijomis.

27 d. **Vilniuje** lietuvių eglutė Didžiojoje Vaikų Prieglaudoje.

27 d. **Pivašiūnuose** (Trakų, pask. Alytaus aps.) vėl suėmė Laciūnų kaimo Kiprą Laniauską.

28 d. **Vilniuje** lietuvių eglutė Švento Mikalojaus prieglaudoje.

30 d. **Vilniuje** lietuvių eglutė Antakalnio prieglaudoje.

30 d. **Seinuose** kelios dešimtys lenkų ir lenkių įsiveržė pas vyskupo atstovą kun. kanaun. Grigaitį, reikalaudami, kad visi lietuvių kunigai išvažiuotų iš Seinų.

31 d. **Vilniaus** lietuvių pasitikimas Naujųjų Metų: prakalbos ir linkėjimai.

1919 m. gruodžio mėn. ir 1920 m. sausio, vasario ir kituose mėnesiuose **Vilniaus** lenkų kariuomenės cenzūra neleido lietuviams nieko rašyti savo laikraščiuose apie pabėgusį iš Kauno Prūsų lietuvių Jurgį Aukštuolaitį, kuris, susidėjęs su lenkais, rėmė juos prieš Lietuvos vyriausybę.

Gruodžio mėn. **Vilniaus krašte** ir šiaip lenkų užimtose „Rytų Žemėse" **lenkų vyriausybė,** atsirėmusi savo kariuomene ir policija, savo agentais **surašydino įbaugintus gyventojus, lietuvius bepažymėdama: Vilniaus krašte 112.262** (6,2%) — 1. **Breslavo aps.** 12.367 (15,0%: Dūkšto valsč. 73½%, Rimšės valsč. 45½%), 2. **Dysnos aps.** 1.885 (1,0%: Drujos valsč. 1½%, Igumenavo valsč. 1½%, Mikolajevo valsč. 2½%, Pastovių valsč. 6½%, Boginių, Prozorokų valsč. visai jų nepažymėjo), 3. **Gardino aps. 1.546** (1,6%: Berštų valsč. 8%, Pariečės valsč. apie 10%, Ožių valsč. nerado), 4. **Lydos aps.** 4.203 (2,3%: Beniakainių valsč. apie 1%, Eišiškių valsč. 1½%, Kaniavos valsč. 38%, Rodūnės valsč. 8%, Vosyliškio valsč. 5½%, 5. **Naugardėlio aps. 16. Ašmenos aps. 54** (nepažymėta lietuvių Dieveniškio, Lugamovičių ir kituose valsčiuose), 7. **Švenčionių apskr. 38.529** (27,6%: Daugėliškio valsč. 87,3%, Adūtiškio 19,8%, Kuktiškių 79,0%, Linkmenų 78,8%, Melagėnų 71,2%, Mykolavo 22,2%, Švenčionių 36,0%, Švenčionyse 5,7%, Švenčionėliuose 7,7%, Tverečiaus valsč. 17,1%, Užubalio valsč. 81,3%, Aleksandravo, Dubatavo, Kiemeliškių, Kamajų, Lintupio, Svyrės, Vyšniavo valsč. 0,1—0,5%), 8. **Trakų aps. 36.748** (39,6%: Butrimonių valsč. 42,7%, Daugų 74,1%, Onuškio 53,6%, Merkinės 66,7%, Nedzingės 68,6%, Valkininkų 77,0%, Varėnos 82,0%, Stakliškių 64,8%, Semeliškių 31,9%, Aukštadvario 31,8%, Vievio, Lentvario, Rudziškių,

Trakų 0,2—1,1%), 9. **Vileikos aps. 122** (0,1%), 10. **Vilniaus aps. 13.864** (7,5%: Giedraičių valsč. 17,3%, Malėtų valsč. 44,9%, Musninkų 12,6%, Širvintų 21,5%, Varnėnų 3,7%, Salčininkų 2,1%, Gelvonių, Joniškio, Mickūnų, Aluntos, Riešės 0,2—1,6%, Bistricos, Maišiogalos, Nemenčino, Paberžės ir kituose valsčiuose lietuvių nepažymėta), 11. **Gardino mieste 23** (0,1%), 12. **Vilniaus mieste** 2.920 (2,3%).

Gruodžio mėn. **Vilniuje** lenkų vyriausybė suorganizavo „komitetą Kaunijos lenkų teisėms ginti“ (Komitet Obrony Praw Polaków w Kowieńszczyznie — K. O. P. K.), kuris perėmė pėoviakų darbą — Lietuvos šmeižimą lenkų ir Vakarų Europos visuomenėje, ypačiai spaudoje, ir ruošimą dirvos lenkų kariuomenei įsiveržti į Lietuvą.

1919 m. **Pašaminėj** (Švenčionių apskrityj, netoli Kaltinėnų) 4 kartus vaidino lietuviškai.

1919 m. **Vilniuje Lietuvių Mokslo Draugija išleido 26 vadovėlius** mokykloms ir šiaip knygėlių; be to, **Vilniaus lietuviai organizuoti išleido dar 6 lenkiškas knygas** apie Lietuvą ir lietuvius. Atskiri asmens taip pat išspausdino kelias lietuviškas knygeles.

1920 METAI

SAUSIO MĖN.

1 d. **Švenčionyse** lietuvių prieglaudoj vaikų eglutė su Lietuvos himnu, dainomis ir deklamacijomis.

1 d. **Želvoj** (Ukmergės aps.) gyventojai pareikalavo iš lenkų komendanto nebeplėšti rekvizicijų ir išrinko 3 delegacijas pranešti Lietuvos prezidentui, Vilniaus vyskupui ir lenkų štabui apie lenkų kariuomenės darbus.

1 d. **Giedraičių** (Vilniaus, pask. Ukmergės apskr.) išgama Andrius Ciesiūnas su draugais puolė lietuvių mokyklos vakarėlį, mušė mokytoją ir mokinius ir neleido lenkų žandarų leistajam vakarėliui įvykti.

2 d. **Samsonių** kaime (Vilniaus, pask. Ukmergės aps., Širvintų apylinkėje) lenkų kareiviai ir šauliai (stšelcai) suėmė Navikaitę.

3 d. Lietuvių Mokslo Draugijos **Kauno** skyrius nutarė pasveikinti Draugijos pirmininką dr. J. Basanavičių Vilniuje.

4 d. **Vaiškūnuose** (Švenčionių aps. ir valsč.) lietuvių mokyklos eglutė su dainomis ir žaidimais.

4 d. **Kiauklių** par. (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lietuviai protestavo prieš tariamojo „Vilniaus apskrities kaimiečių suvažiavimo“ gruodžio 11 d. reikalavimą iškelti Kiauklių kleboną kun. Čibą.

5 d. **Širvintų valsčiaus** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) 11 įgaliotinių protestavo prieš „kaimiečių suvažiavimo“ gruodžio 11 d. reikalavimą jungti Vilniaus kraštą į Lenkus ir iškelti lietuvius kunigus: Širvintų valsčiaus suvažiavimas nieko nerinkęs.

Apie 5 d. **Širvintų parapijos** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) 127 gyventojai pasirašė protestą prieš lenkų reikalavimą iškelti iš Širvintų kun. Navickį.

6 d. **Želabuose** (Švenčionių aps. ir valsč.) lietuvių vaidinamas „Brangusis pabučiavimas“.

6 d. **Vilniuje** lietuvių eglutė Aušros Vartų prieglaudoje.

Apie 8 d. **Vilniuje** pasirodė savaitraštis „Vilniaus Garsas“ viet. 1919m. lapkričio 12 d. lenkų uždarytosios „Aušros“. Lenkų spauda pasitiko jį koliojimu.

52. **Kun. kan. Juozas Kukta**, 1918—1922 m. Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komiteto Vilniuje pirmininkas.

8 d. **Būdų ir Gervėnų kaimų** (Trakų, pask. Alytaus aps., Butrimonių apyl.) gyventojai nuginklavo atvykusius plėšti lenkų kareivius ir pristatė į Alytų. Po to lenkų kariuomenė suėmė Gervėnuose 8 vyrus, Būduose 3 ir, išplėšusi kaimus, suimtuosius išsivedė. Išlaikė kalėjime 4 savaites, tardydami mušė rimbais ir šautuvais. Turtą išgrobstė.

9 d. **Vilniuje** po ilgų derybų lenkų vyresnybė įtvirtino lietuvių klubą.

10 d. **Vilniuje** lenkų vyresnybė nedavė leidimo Vl. Sakavičiui leisti lietuvių laikraštį lenkų kalba „Przegląd Wileński“ (Vilniaus Apžvalga).

11 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., net. Kaltinėnų) lietuvių vaidinimas („Gudri našlė“).

11 d. **Butrimonyse** (Trakų, pask. Alytaus aps.) lenkai suvarė kaimo rinkinius ir sustatė protokolą, jog Butrimonių lenkai ir lietuviai norį dėtis su lenkais. 11-ai lietuvių suprotestavus, lenkai privertė pasirašyti Želnių iš Pasapninkų dvaro ir Adomą Gaurilkevičių iš Mickūnavos (Pivašiūnų par.).

11 d. **Vegrių** soržiuj (Ukmergės aps., Balninkų valsč.) lenkų kareiviai primušė ir apiplėšė žmones.

11 d. **Į Kauną atvyko lenkų okupuotųjų Lietuvos kraštų delegacija** (26 valsčių 12 įgaliotinių, o kitų valsčių įgaliotiniams nepavyko pereiti demarkacijos linijos), kuri Lietuvos vyriausybei ir Santarvės atstovams išdėstė lenkų valdžioj atsidūrusių lietuvių skriaudas ir prašė išvaduoti iš nelaisvės.

Apie 12 d. **Vilniaus** lenkų policija nuimdino lietuviškas iškabas.

12 d. **Lazdijuose** (Seinų aps.) ėmė veikti „Žiburio“ gimnazija, lenkų išvytoji iš Seinų.

14 d. **Kabelių** (Trakų aps., netoli Marcinkonių) kun. Pr. Čaglys lenkų suimtas ir atgabentas į Vilnių; sausio 29 d. iš kalėjimo atleistas.

16 d. **Vilniaus** lietuvių laikraštis lenkų kalba „Echo Litwy“, atsakydamas į lenkų priekaištus, pareiškė, jog birželio mėn. Vilnius teksiąs Lietuvai. Jis apsiriko 2 savaitėm.

Apie 16 d. **Bagaslaviškio par.** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) 33 įgaliotiniai protestavo prieš lenkų suvaryto į Vilnių „kaimiečių suvažiavimo“ gruodžio mėn. 11 d. reikalavimą iškelti kun. Bertulį.

16 d. **Liubavo** valsčiuj (Marijampolės aps.) lenkų kariuomenė padarė didelių rekvizicijų kaimuose, ne tik nieko nemokėdama ir nekvituodama, bet ir versdama žmones rašytis, jog jie geruoju jai parduodą.

18 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokslo Draugijos Medikų sekcijoje dr. Vandos Tumėnienės paskaita: „Gyvūnų veisimasis ir jų vaisiaus išsivystymas“.

20 d. **Vilniaus** miesto komisaras nubaudė Vilniaus lietuvių gimnazijos vedėją M. Biržišką 3.000 lenk. markių už sargo nesukapotą ledą gatvėje J. Pilsudskiui atvykstant į Vilnių.

20 ir kit. d. — **Vilniaus** lenkų cenzūra neleido lietuvių laikraščiui lenkų kalba „Echo Litwy" pranešti, jog Lietuvos Valstybės Taryba paskelbė Steigiamojo Seimo rinkimus. Mat, lenkai ruošė tuo metu ir laukė Kaune riaušių, tikėdamiesi jas sukliudysiant susirinkti.

Apie 20 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., netoli Kaltinėnų) lenkų karininkai sušaudė šventųjų paveikslus („Palaiminimą tiems namams" ir kit.) dėl lietuviškųjų parašų.

20 d. **Pivašiūnų** (Trakų, pask. Alytaus aps.) šlėktos pareiškė lenkų vyresnybei Butrimonyse, jog nenorį lenkų valdžios, kurios kareiviai ir žandarai plėšia žmones ligi marškinių.

20 d. **Pracapolėje** (Trakų, pask. Alytaus aps., Pivašiūnų valsč.) lenkų kareiviai apiplėšė ir sumušė Kucevičių.

21 d. **Karjulių** sodž. (Seinų aps., Leipalingio apyl.) atvykusi lenkų kariuomenė sumušė ir apiplėšė Juozą Vaikšnorą.

23 d. **Vilniaus** lenkų policijai reikalaujant ir gimnazijos sargams nesutinkant gatves valyti, lietuvių gimnazijų mokiniai, su jais kartu ir vedėjas M. Biržiška, per kelias valandas valė gatves nuo sniego ir ledo, vengdami užtraukti gimnazijai naują pabaudą.

24 d. **Vilniaus** lietuvių laikraščiui „Echo Litwy", pagaliau, pavyko prigauti lenkų cenzūros budrumą ir pranešti visuomenei, jog Lietuvos Valstybės Taryba balandžio 14 ir 15 d. skiria rinkimus į Steigiamąjį Seimą.

24 d. Į **Vilnių** atvyko popiežiaus atstovas, Lietuvos vizitatorius arkivyskupas (vėliau popiežius) Ratti, kurį pasitikdami lenkai apšmeižė Lietuvą ir lietuvius.

24 d. **Liubarčiškėse** (Trakų, pask. Alytaus aps., Pivašiūnų valsč.) lenkų kareiviai apiplėšė Vaitkunską.

25 d. **Vilniuje** popiežiaus vizitatorius arkivysk. Ratti buvo pasveikintas lietuvių mokyklų ir organizacijų atstovų, kurie atrėmė lenkų šmeižtus ir paaiškino sunkų lietuvių padėjimą Vilniaus vyskupijai esant lenkų valdžioje.

25 d. Visuotinis **Vilniaus** lietuvių blaivininkų draugijos susirinkimas. Pirmininkas kun. Vl. Jėzukevičius. Pranešta, jog 1919 m. draugija surengė 4 gegužines, 1 vakarėlį, keletą paskaitų.

27 d. **Vilniuje popiežiaus vizitatorius arkivysk. Ratti aplankė šv. Mikalojaus lietuvių bažnyčią ir lietuvių gimnaziją.** Gimnazijoje pasveikintas vedėjo M. Biržiškos ir kapeliono kun. K. Čibiro, jis ragino lietuvius nenusiminti ir dirbti Lietuvos tėvynės ir lietuvių tautos naudai.

27 d. **Meškučių kaime** (Trakų, pask. Alytaus apskr., Nedzingės valsč.) lenkų kariuomenė apiplėšė gyventojus.

28 d. **Malėtų par.** (Vilniaus, pask. Utenos aps.) 112 lietuvių protestavo prieš lenkų žygius iškelti kunigus Bandzevičių ir Michnevičių.

28 d. **Dvarčionyse** (Trakų, pask. Alytaus aps., Daugų valsč.) lenkai suėmė Kazį Mačionį, Joną Mačionį ir Politiką.

30 d. **Dusmenių v.** (Trakų aps.) Žiliškiuose, Skabeikiuose, Vaikantonyse, Žilinčiškėj lenkų kariuomenė apiplėšė gyventojus. Žilinčiškėj sumušė pasipriešinusius Vincą Vitkauską ir Rožę Zarauskienę.

Apie 30 d. **Vilniuje** paleistas iš kalėjimo ilgai ten sėdėjęs lietuvis inž. Tadas Šulcas.

Apie 30 d. **Čižiūnuose** (Trakų, pask. Alytaus aps., Daugų valsč.) lenkų kareiviai sumušė ir suėmė visą Kairio šeimą, išskyrus senį.

Apie 30 d. **Klidžionyse** (Trakų, pask. Alytaus aps., Butrimonių valsč.) lenkų žandarai suėmė Gudaičius; sūnui pabėgus, paleido ir tėvą, bet atėmė iš jo visą turtą.

Apie 30 d. **Kasparišk**ių kaime (Trakų, pask. Alytaus aps., Butrimonių valsč.) lenkų karininkas apiplėšė Grazdauską.

31 d. **Vilniaus** lietuvių klubo pašventinimas.

Sausio ir vasario mėn. — **Vilniaus** lenkai dažnai kratė lietuvių inteligentus, nujausdami šiuos daug ką žinant iš lenkų žygių prieš Lietuvos nepriklausomybę.

VASARIO MĖN.

1 d. **Vilniaus** lietuvaičių šv. Zitos tarnaičių draugijos visuotinis susirinkimas. Narių 180. 1919 m. draugija padarė keletą paskaitų, gegužinių ir vakarėlių.

1 d. **Vilniaus** lietuvių pedagogijos kursų (mokytojų seminarijos) vakarėlis.

1 d. **Želabuose** (Švenčionių aps. ir valsč.) lietuvių mokyklos vaidinimas („Likimo bausmė“ ir „Meška“).

2 d. **Vilniaus** lietuvaičių šv. Zitos tarnaičių draugijos steigiamojo koperatyvėlio susirinkimas.

2 d. **Vilniaus** lietuvių blaivininkų draugijoj kun. J. Tumo paskaita apie susiturėjimą.

2 d. **Kavalniškiuose** (Vilniaus, pask. Utenos aps., Malėtų valsč.) lenkų kareiviai apiplėšė Juozą Būčį ir Augustą Berešką.

53. „Žiburėlio" prieglauda Vilniuje (1919 m.). Viduryje sėdi (nuo kairės į dešinę) vedėja pil. Zelbaitė ir globėja Br. Biržiškienė.

Apie 5 d. **Valkininkų** (Trakų aps.) parapija protestavo prieš lenkų paskelbtą tariamojo „Valkininkų par. 6000 lietuvių ir lenkų susirinkimo" gruodžio mėn. nutarimą reikalauti, kad Vilniaus kraštas būtų prijungtas prie Lenkijos; tokio susirinkimo iš viso nebuvo.

7 d. **Vilniaus** lietuvių klubo vakarėlis.

8 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje paskaita apie vaiko būdą ir šeimyną.

9 d. **Tauragnų** miestelyje (Ukmergės, pask. Utenos aps.) lenkų kareiviai įpuolę priplakė vestuvininkus.

Apie 10 d. **Liubave** (Marijampolės aps.) lenkų kareiviai suėmė ir sumušė 2 žydu, kurie vežė į Nepriklausomą Lietuvą Su-

valkų miesto piliečių reikalavimą Santarvės atstovams, kad Suvalkai būtų prijungti prie Lietuvos; lenkai atėmė iš jųjų šį pareiškimą.

Apie 12 d. **Vilniuje** pasirodė Lietuvių Mokslo Draugijos metinio leidinio „Lietuvių Tautos“ 8-sai sąsiuvinis.

12 d. **Bagaslavišky** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps) lenkai suėmė kun. Bertulį.

13 d. **Butrimonių valsčiaus** (Trakų, pask. Alytaus aps.) savivaldybė įteikė lenkų vyriausybei reikalavimą atmainyti begalines rekvizicijas.

14 d. **Vilniaus** lietuvių klubo vakarėlis.

14 d. **Vilniaus** ateitininkų vaidinimas („Teodolinda“) su Lietuvos himnu ir dainomis.

14 d. Į **Pakravą** (Trakų, pask. Alytaus aps., Stakliškių par.) atvykusi lenkų kariuomenė plėšė žmones, bet atjoję lietuvių gusarai ją išvaikė.

14 d. **Dusmenių miestelyj** (Trakų aps.) lenkų kareiviai plėšė žmones ir primušė viršaitį.

14 ir 15 d. — **Vilniaus** lenkai suvarė iš sodžiaus vadinamąjį „liaudies kongresą“, kuriame buvo ir lietuvių, bet šie nekalbėjo ir nebalsavo.

15 d. **Vilniuje** pasirodė lietuvių savaitraštis lenkų kalba „Nasza Niwa“ („tygodnik dla ludu pracującego“: Mūsų Dirva) viet. lenkų valdžios 1919 m. rudenį uždaryto laikraščio „Nasza Ziemia“. Red. Jadv. Andruškevičiūtė.

15 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijos IV kl. vakarėlis.

16 d. **Lenkų vyriausybė neleido Vilniaus lietuvių spaudai pakartoti 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo.** Taip pat buvo pasielgusi ir kita okupacinė valdžia, 1918 m. vokiečių.

16 d. I-je Vilniaus vyrų (lietuvių) gimnazijoje, po kun. P. Kraujalio pamokslo šv. Mikalojaus bažnyčioje, **Vilniaus lietuvių visuomenė šventė Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 2 metų sukaktuves.** Gimnazijos vedėjas M. Biržiška prakalbino susirinkusius, nurodydamas sukaktuvių reikšmę, susirinkę vilniečiai karštai sveikino čia pat esančius daktarą Basanavičių ir neseniai iš Nepriklausomos Lietuvos savo reikalais atvykusį gen. A. Žukauską. Po to vaidino S. Čiurlionienės „Kalinį“.

16 d. 5 lenkų kareiviai apiplėšė grįžtantį į **Vilnių** iš Naujavileikio dr. A. Domaševičių.

17 d. **Vilniaus** lietuvių klubo vakarėlis.

17 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pirmininkas M. Biržiška šeštą kartą išvažiavo į Kauną Vilniaus lietuvių reikalais. Grįžo vasario 29 d.

17 d. **Šneriškiuose** (Švenčionių, pask. Utenos aps., Kuktiškių valsč.) atvykę lenkų kareiviai plėšė gyventojus ir primušė visus vyriškius.

18 d. Į **Anglininkus** (Trakų, pask. Alytaus apskr., Stakliškių par.) atvykusi lenkų kariuomenė plėšė žmones, bet atjoję lietuvių gusarai ją išvaikė.

19, 23 ir 24 d. **Kaune** M. Biržiškos paskaitos iš lietuvių literatūros istorijos aukštuose kursuose.

21 d. **Vilniaus** lietuvių klube pasikalbėjimo vakaras, dr. D. Alseikos pradėtas, apie Lietuvos nepriklausomybę.

22 d. **Vilniaus** lietuvių „Laimės" koperatyvo visuotinis susirinkimas.

22 ir 23 d. — **Kaune buvo sukilusi lenkų ir bolševikų agentų pakurstyta kareivių dalis. Lenkų kariuomenė tam įvykiui ruošėsi nuo pat vasario mėn. pradžios,** grupuodamosi Vilniaus ir Seinų pafrontėje ir laukdama sukilimo vasario 16 d. Lietuvos vyriausybei sukilimą numalšinus, lenkų valdžia neleido Vilniaus lietuvių spaudai bent ką apie sukilimą rašyti ir griauti lenkų spaudos skleidžiamus apie jį melus.

28 d. **Kulniškių** sodž. (Vilniaus, pask. Ukmergės aps., Gelvonių valsč.) lenkų kareiviai primušė F. Čižūną, o paskui suėmė 11 žmonių (9 vyrus ir 2 moteris).

29 d. **Vilniaus** lietuvių klubo pasikalbėjimo vakarėlis apie šių dienų Lietuvą.

29 d. **Vilniaus** šv. Mikalojaus salėje I. Jonyno paskaita apie Belgiją.

29 d. **Želvos** bažnyčioj (Vilniaus, pask. Ukmergės aps) lenkų kareiviai šovė arti kunigo, sakiusio lietuvišką pamokslą.

KOVO MĖN.

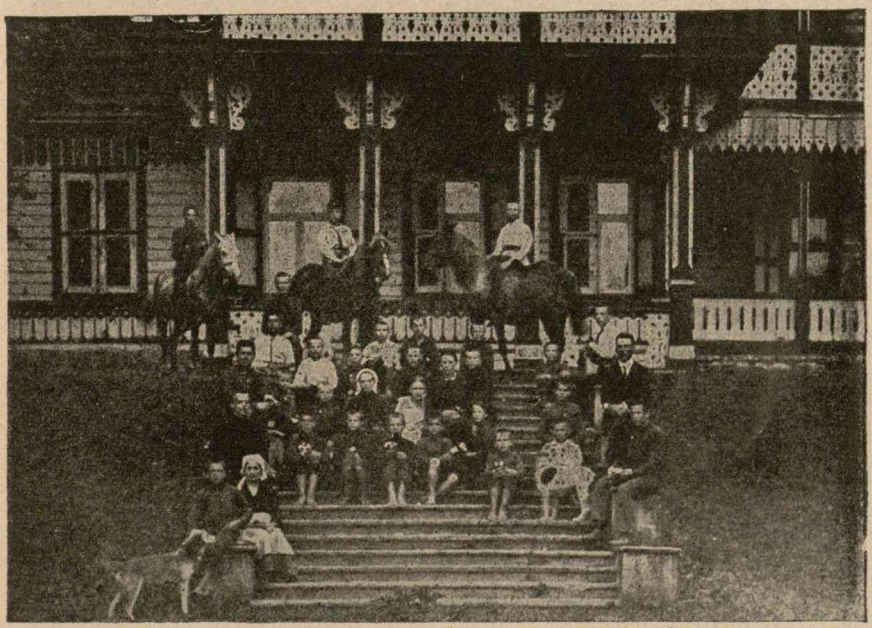
Apie 1 d. **Vilniuje** pasirodė susidėjusio su lenkais Prūsų lietuvio J. Aukštuolaičio lenkų valdžios pinigais leidžiamas dvisavaitinis laikraštis lenkų ir lietuvių kalbom „Suvienytoji Lietuva", kuri reikalavo „plačios Lietuvos", susidėjusios su lenkais, ir šmeižė Lietuvos vyriausybę ir lietuvių veikėjus. Apie tą

laikraštį lenkų valdžia neleido Vilniaus lietuviams nieko rašyti, net puolimų atremti.

3 d. **Priepalos** sodž. (Švenčionių, pask. Utenos aps., Kuktiškių apyl.) lenkų kareiviai sumušė Juozą ir Stasį Maleiškas.

4 d. **Vilniaus** lietuvių klubo visuotinis susirinkimas.

5 d. **Giraitėje** (Trakų aps., Varėnos par.) vaidino „Vagis“, „Tarnaitė pamokė“, „Barberį“ ir „Fotografą“.

54. Vilniaus lietuvių prieglauda Markučių užumiestyje.

6 d. **Seinuose** lenkai suėmė Seinų vyskupo padėjėją kun. Al. Grigaitį ir išvežė į Suvalkus, paskui į Gardiną, pagaliau į Vilnių.

Apie 6 d. **Punske** (Suvalkų aps.) suimtas dek. kun. Simonaitis.

6 d. **Vilniaus** lietuvių klubo vakarėlis.

7 d. **Vilniaus** lietuvių klubo pasikalbėjimo vakaras apie žemę ir jos nuosavybę. Pranešė kun. J. Tumas.

7 d. **Vilniaus** lietuvių „Laimės“ koperatyvo visuotinis susirinkimas.

8 d. **Vilniuje** pradėjo veikti A. Valaičio lietuvių kalbos kursai.

9 d. **Vilniuje** niekieno nerinktų „Vilniaus sričių gyventojų atstovų“ pasitarimas pasisakė esąs legalinė Vilniaus ir Gar-

dino krašto atstovybė ir reikalavo, kad Varšuvos seimas tuodu kraštu įjungtų į Lenkus ir iš tų kraštų pašauktų atstovus į seimą.

Apie 10 d. **Nočioj** (Lydos aps.) suimtas kun. Jonas Kuzminskis.

12 d. **Bagaslavišky** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lenkai suėmė Širvintų kamendorių kun. St. Smolenskį, kurį dekanas buvo pasiuntęs lenkų vasario 12 d. suimtam kun. Bertuliui pavaduoti. Kun. Smolenskis atsisakė žandarams laikyti pamaldas lenkiškai.

14 d. **Po ilgesnio ramumo vėl prasidėjo lenkų kariuomenės puolimų demarkacijos linijoj, ypačiai Turmanto-Kalkūnų ir Ukmergės kryptimis.**

14 d. **Vilniaus** lietuvių klūbo muzikos ir dainų vakarėlis.

19 d. **Švenčionių** bažnyčioje lenkai neleido lietuviams lietuviškai giedoti ir užtraukė savo tautinį himną. Kitą dieną lenkų karininkai pasiuntė klebonui kun. Petroniui raštą, kuriuo grėsė jį suimsią.

Apie 20 d. **Švenčionių** aps. Tverečiaus, Daugėliškio ir kitų valsčių lietuviai ėmė raštu protestuoti prieš kovo 9 d. tariamąjį „Vilniaus srities atstovų" pasitarimo reikalavimą, kad Vilniaus kraštas būtų prijungtas prie Lenkų. Lietuviai pareiškė, jog valsčiai tų atstovų nerinko.

20 d. **Vilniaus** lenkų cenzūra uždraudė lietuviams palikti tuščias laikraščių vietas, kurias ji išbraukdavo. Dėl to draudimo lietuvių laikraščiams tekdavo kai kada tik pusę numerio išleisti.

21 d. **Vilniaus** lietuvių klubo pasikalbėjimo tęsinys apie žemę ir jos nuosavybę.

24 d. **Iš Vilniaus** kun. J. Tumas galutinai persikėlė į Kauną.

25 d. **Vilniaus** lietuvių „Birutės" koperatyvo visuotinis susirinkimas.

25 d. **Švenčionių** par. lietuviai raštu protestavo prieš lenkų kariuomenės grasinimą kun. Petroniui dėl lietuviško giedojimo bažnyčioje.

26 d. **Fermos** vienkiemy (Zarasų aps., Dūkšto apyl.) lenkų kareiviai nužudė Petkelį ir jo žmoną su 2 vaikais.

27 d. **Vilniaus** vyriausybė pašalino Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą ir Lietuvių Banką iš jųjų samdomo buto Jurgio gat. 19.

27 d. **Apie 2000 Vištyčio (Vilkaviškio aps.) gyventojų** susirinkę

turgavietėje pasisakė už Lietuvą. Lenkų kareiviai apdaužė ir apšaudė susirinkusius. Nukentėjo apie 100 žmonių.

28 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokslo Draugijoj M. Biržiškos paskaita: „Istorija Prūsų lietuvių dainose".

29 d. Kaune gavo **Vištyčio** (Vilkaviškio aps.) gyventojų, kurių pasirašė 744, prašymą išvaduoti juos iš lenkų okupacijos ir išgelbėti nuo bado.

BALANDŽIO MĖN.

2 d. **Vilniuje prasidėjo visuotinis raidžių rinkėjų streikas spaustuvėse.** Sustojo ėję visi lietuvių ir lenkų laikraščiai, tarp jų „Echo Litwy", „Nasza Niwa", „Vilniaus Garsas". Streikas pasibaigė gegužės 10 d., kai laikraščiai vėl ėmė eiti rinkėjų iškovotomis sąlygomis.

3 d. **Samuniškės** sodž. (Trakų, pask. Alytaus aps., apie Merkinę) lenkų kareiviai apiplėšė ir sumušė gyventojus,kurių vienas pasimirė.

5 d. **Vilniaus** lietuvių klubo vakarėlis.

6 d. **Vištyčio** valsč. (Vilkaviškio aps.) kaimai įteikė Lietuvos vyriausybei per 700 gyventojų (744) pasirašytą prašymą vaduoti iš lenkų okupacijos.

7 d. **Giedraičiuose** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lietuvių vaidintas „Velykų vakaras" su deklamacijomis.

10 d. **Raguškių** sodž. (Trakų aps., apie Merkinę) lenkų kareiviai apiplėšė Adomkienę ir Pabaltos viens. (apie Merkinę) Graužinį.

11 d. **Vilniuje** dėl spaustuvių darbininkų streiko pasirodė lenkų dienraštis „Gazeta Wspólna" (Bendrasis Dienraštis), kurį vilniečių informacijai leido lietuvių „Echo Litwy" ir jo priešų lenkų „Nasz Kraj" ir „Dziennik Wileński" redakcijos, spausdindamos lenkų kariuomenės spaustuvėje. Paskutinis numeris išėjo gegužės mėn. 9 d., ir, streikui pasibaigus, minėtieji laikraščiai vėl atsigavo. Ištisą mėnesį lenkų spauda priversta buvo neskelbti prieš lietuvius jokių šmeižtų, o lietuviai ramiai teikė Vilniaus skaitytojams tikrų žinių apie rinkimus į Steigiamąjį Lietuvos Seimą Kaune.

11 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokslo Draugijoje M. Biržiškos paskaita: „94, 31 ir 63 metų sukilimai lietuvių dainose".

17 d. **Vilniaus** lietuvių klubo vakarėlis.

18 d. **Vilniaus** lietuviai pareiškė nedalyvausią balandžio 19 d. lenkų valdžios ruošiamose Vilniaus išvadavimo iš raudonosios armijos sukaktuvių iškilmėse.

19 d. **Vilniaus** lenkų iškilmės metinėms Vilniaus užgrobimo sukaktuvėms pažymėti praėjo menkai, kad ir dalyvavo jose pats Juozas Pilsudskis.

55. **Vilniaus lietuvių gimnazijos „Mildos" moksleivių draugija** (1919 m.), dainų ir muzikos mėgėjai. Tarp stovinčiųjų paskutinėje eilėje (nuo kairės į dešinę) gimnazijos raštvedys Tadas Aleknavičius („Komendantas"), draugijos vadas dainų mokytojas Ant. Krutulys, dešinėje iš šalies laisvai samdomas muzikos mokytojas (nelietuvis), tarp sėdinčiųjų muzikos mokytoja M. Dambrauskienė ir gimnazijos direktorius Myk. Biržiška. Mokinių tarpe matyti paskiau pasižymėjusių jaunuolių, kaip štai kairinis Mykolas Vaidila (paskiau Amerikos lietuvių veikėjas), tarp Aleknavičiaus ir Krutulio Br. Cicėnaitė (paskiau Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytoja), greta su Krutuliu poetas Peliksas Mackus, tarp Krutulio ir Mackaus Pr. Bytautaitė (paskiau Giedraičių vidurinės mokyklos mokytoja), penktas iš dešinės į kairę Juoz. Čiburas (paskiau tautininkų jaunuomenės veikėjas Kaune), priklaupęs (kairėje) Vincas Uždavinys (paskiau Vilniui Vaduoti Sąjungos instruktorius), greta A. Umbrasas (1923 m. lenkų suimtas), antras iš dešinės priklaupęs Rap. Mackevičius (paskiau Vilniaus lietuvių publicistas), pryšakyje gulįs (antras nuo dešinės) Sim. Sužiedėlis (paskiau Kauno veikėjas).

20 d. **Vilniaus** lenkų vyresnybė patvirtino Vilniaus lietuvių „Ryto" švietimo draugiją.

20 d. **Veismūnų** sodž. (Trakų aps., Merkinės apyl.) atvykę lenkų kareiviai puolė plėšti gyventojus, bet buvo šaulių atrėmti.

21 d. **Upninkuose** (Ukmergės aps.) lenkų kareiviai apiplėšė kleboną.

23 d. **Švenčionyse** lietuvių vaidinimas („Jonukas melagis“, „Daina be galo“, „Kvailą supras, aklą pažins“). Salę puošė Vytis ir lietuviškos vėliavėlės.

24 d. **Liubavo** (Marijampolės aps.) kleboną kun. M. Šekavičių lenkai suėmė ir išvežė į Suvalkus.

25 d. **Vilniaus** lietuvių klube Alf. Moravskio paskaita lenkų kalba: „Lietuvos ir Latvijos ekonominė ir finansinė būklė“.

25 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje kun. M. Reinio paskaita apie ekonominį solidarumą.

Apie 25 d. **Seinų** vyskupijos Holynkos par. (šalia Adomavičių, netoli Gardino) lenkai suėmė kleboną kun. Plaušinaitį.

26 d. **Seinų** kun. Al. Grigaitį lenkai išvežė iš Gardino į Vilnių.

26 d. **Salininkų** kaime (Vilniaus, pask. Ukmergės aps., Čiobiškio apyl.) lenkų kareiviai plėšė ir mušė žmones.

28 d. **Kauno lietuvių spauda pranešė gautas iš Vilniaus lietuvių žinias apie lenkų vyriausybės slaptai ruošiamą „Vilniaus gyventojų pasipriešinimą“ laukiamam Vilniaus atidavimui Lietuvai,** kai lenkų kariuomenei tektų jis apleisti; tuo tikslu Vilniaus laukuose mankštė perrengtą kariuomenę ir policiją. Rudenį toks „sukilimas“ lenkų buvo surengtas, pasiuntus gen. Želigovskį su „lietuvių“ ir „gudų“ pulkais.

GEGUŽĖS MĖN.

1 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje kun. M. Reinio paskaita: „Darbininkai ir kultūra“.

2 d. **Merkinėje** (Trakų, pask. Alytaus aps.) lenkai suėmė kleboną kun. Ribikauską.

3 d. **Vilniaus** lenkai šventė 1791 m. gegužės 3 d. Lenkų seimo nutartos konstitucijos paminėjimą; tąja konstitucija Lietuva buvo visiškai nustojusi savarankiškumo lenkų naudai. Iškilmės buvo menkos; lietuviai atsisakė jose dalyvauti.

3 d. **Meškasalio kaime** (apie Alytų) atbėgusi lenkų kariuomenė plėšė gyventojus.

7 d. **Sližių** sodž. (Ukmergės aps., Veprių valsč.) lenkų kariuomenė įpuolusi plėšė gyventojus, puolė moteris.

8 d. **Vilniuje prasidėjo Lietuvių Mokslo Draugijos II-ji Aukštieji Mokslo Kursai,** kuriuose skaitė 11 prelegentų: J. Basanavičius, Myk. ir Vac. Biržiškos, I. Jonynas, kun. M. Reinys, kun. J. Skruodis, M. Stankevičius, kun. J. Šepetys, M.

Šikšnys, Br. Untulis, A. Varnas. Kursai pasibaigė birželio 8 d.

8 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvaičių zitiečių vakaras. Vaidino „Gaires“, dainavo, deklamavo.

9 d. Lietuvių „Ryto“ Draugijos **Vilniaus** skyriaus susirinkimas.

9 d. **Vilniaus** spaustuvių streikui pasibaigus, išėjo paskutinis dienraščio „Gazeta Wspólna“ numeris. Šiame laikrašty lie-

56. Vilniaus lietuvių klubo gegužinės Verkuose 1920. VI. 23.

tuvių „Echo Litwy“ teko bendradarbiauti su lenkų dienraščių redakcijomis ir sutrukdyti jiems skelbti apie Lietuvą nesąmones ir šmeižtus. „Echo Litwy“ ir kiti lietuvių laikraščiai vėl ėmė eiti.

9 d. **Valkininkuose** (Trakų aps.) lietuvių vaidinimas „Tiktai niekam nesakyk“ ir „Daina be galo“. Be to, dainos.

11 d. **Vilniuje** vėl suimtas kun. Zimkus, kuris, iš Paparčių (Trakų aps.) atvykęs į Musninkus (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.), lenkų ten suimtas buvo atvežtas į Vilnių ir paleistas. Iš Vilniaus jį išvežė.

14 d. **Vižainyje, Vištytyj, Liubave** ir šiaip Lietuvos pietų pafrontėje lenkai ėmė gaudyti lietuvius į savo kariuomenę. Tat tęsėsi ligi pat Lietuvos kariuomenei šias vietas užėmus

liepos mėn. Daugelis jaunuolių bėgo į Nepriklausomą Lietuvą.

14 d. **Į Kauną atvyko Vilniaus lietuvių delegacija Steigiamojo Seimo pasveikinti: Dr. J. Basanavičius, M. Biržiška, kun. K. Čibiras, Teof. Juodvalkis.** Vievyje jie buvo lenkų nemaloniai iškratyti ir tyčiomis įvesti į lietuvių apšaudomą geležinkelį. Biržiška ir Čibiras grįžo gegužės 21 d., dr. Basanavičius liko Nepriklausomoje Lietuvoje ilgesnį laiką, o Juodvalkis, kuris grįžo vėliau už B. ir Č., begrįždamas lenkų buvo suimtas.

15 d. **Kaune Steigiamojo Seimo atidarymas. Atidaryme dalyvavo Vilniaus krašto delegacija,** kuri Vilniaus lietuvių vardu raštu pasveikino seimą. Vilniaus lenkų cenzūra neleido „Echo Litwy" šio pasveikinimo iš Kauno laikraščių pakartoti. Steigiamojo Seimo įgaliotas, Seimo pirmininkas A. Stulginskis į pasveikinimą atsakė raštu, spaudoje paskelbtu gegužės 28 d. Vilniaus lietuvių delegacija dalyvavo visose iškilmėse, skirtose Steigiamajam Seimui pažymėti.

15 d. **Vilniuje** lietuvių eisena į šv. Mikalojaus bažnyčią ir atgal, pulta lenkų Lelevėlio gimnazijos mokinių. Bažnyčioje pamaldos ir pamokslas, paskirtas Steigiamojo Seimo atidarymui.

15 d. **„Vilniaus Garso"** Nr. 15, skiriamame Steigiamojo Seimo atidarymui pažymėti, lenkų cenzūra visur kur išbraukė žodį „Lietuva".

15 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijoje vakarėlis su vaidinimais ir paskaita.

16 d. **Valkininkuose** (Trakų aps.) antrą kartą vaidino „Tiktai niekam nesakyk" ir „Dainą be galo".

18, 19 ir 20 d. — **Kaune** M. Biržiškos paskaitos Aukštuose Kursuose.

23 d. **Vilniaus** lietuvių klubo gegužinės Verkuose.

24 d. **Vilniaus** lietuvių pedagogijos kursų (mokytojų seminarijos) vakaras. Vaidino „Pabaigtuves". Be to, dainos.

30 d. **Vilniaus** lietuvių prieglaudų, mokyklų ir šiaip žmonių procesija į Kalvarijas.

BIRŽELIO MĖN.

5 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazija, dr. A. Rymo vedama, baigė antruosius mokslo metus. 1919—1920 mokslo metais veikė 4 klasės.

5 d. **Kauno lenkai** pranešė Vilniaus lenkams apie neva įvykusį Kauno darbininkų streiką, kuris iš tikrųjų teįvyko tik birželio 15 d. Lenkų politikai jį rėmė, žadėdami jį panaudoti prieš Lietuvos vyriausybę.

57. **Vilniaus lietuvių gimnazijos 8 klasių IV laida** (1920 m.). Nuo kairės į dešinę sėdi mokytojai kun. Kr. Čibiras, Pov. Gaidelionis, E. Lanio, direktorius M. Biržiška, A. Suduikienė, Marc. Šikšnys, ir kun. Meč. Reinys; stovi (II eilėje) Vacl. Biržiška, St. Kairiūkštis, mokiniai Ant. Minkevičus, Marytė Latvytė, Em. Valterytė, Al. Lapinas ir mokytojai Br. Untulis ir VI. Sakavičius, (III eil.) mokiniai Pr. Baranauskas, Myk. Remeika, Vyt. Valteris ir Jurgis Domaševičius.

8 d. **Vilniuje** pasibaigė II-ji Aukštieji Lietuvių Mokslo Kursai, kuriuose skaitė 11 prelegentų.

12 d. **I-sios Vilniaus Vyrų (lietuvių) gimnazijos abiturientų IV laidos išleistuvės.** Gimnaziją baigė Pr. Baranauskas, Jur. Domaševičius, Al. Lapinas, Mar. Latvytė, Ant. Minkevičius, Myk. Remeika, Vyt. Valteris ir Em. Valterytė. Į Gimnazijos vedėjo M. Biržiškos prakalbą atsakė V. Valteris.

13 d. **Vilniaus lietuvių pedagogijos kursuose (mokytojų seminarijoj) 14 abiturientų išleistuvės** (10 merg., 4 vyrai): Jonas Barisas, Pet. Čiočys, Julė Grybauskaitė, Mar. Janušauskaitė, Ver. Jurkevičiūtė, Kar. Karklytė, Vl. Laska, M. Maminskaitė, Anelė Maslauskaitė, Jon. Miškinis, Dom. Stankevičiūtė, Zosė Stakauskaitė, Anast. Turauskaitė.

58. **Vilniaus liet. mokytojų seminarijos** (pedagogijos kursų) **1920 m. laida.** Sėdi (nuo kairės į dešinę) mokytojai: kun. Juoz. Stankevičius, An. Suduikienė, Br. Biržiškienė, direktorius Juoz. Kairiūkštis, Em. Vileišienė (kursisčių globėja), M. Biržiška ir kun. V. Zajančkauskas; stovi mokytojai: kun. Meč. Reinys, St. Kairiūkštis, Ant. Krutulys ir mokiniai, kairėje M. Stankevičius ir Vacl. Biržiška.

13 d. **Vilniaus** Vingio miške lietuvių gimnazijos, mokytojų seminarijos ir pradedamųjų mokyklų gegužinės. Dalyvavo 600 vaikų.

19 d. **Vilniaus** lietuvių klubo vakarėlis.

Apie 20 d. **Kučiūnuose** (Seinų aps., apie Lazdijus) lenkų kareiviai įpuolę išplėšė koperatyvą ir suėmė kun. Galecką.

21 d. **Vilniuje** prasidėjo vakariniai „Ryto“ mokytojų kursai.

24 d. **Vilniaus** lietuvių „Birutės“ koperatyvo visuotinis susirinkimas.

Apie 25 d. **Vilniaus** lietuvių laikraštis „Echo Litwy“ patiekė lenkų visuomenei tris naujus vertimus iš lietuvių kalbos — Vydūno, Maironio ir Klimo apie Lietuvą ir lietuvius.

26 d. **Vilniaus** lietuvių klubo vakarėlis.

27 d. **Vilniaus** lietuvių „Darbininko“ koperatyvo visuotinis susirinkimas.

27 d. **Vilniaus** lietuvių organizacijos atsisakė dalyvauti Dievo Kūno procesijoje dėl lenkų jai suteikto lenkiško pobūdžio.

27 d. **Švenčionių** parapijoje veikė 53, lenkams neįsirašiusios, lietuvių jaunimo švietimo kuopelės.

LIEPOS MĖN.

3 d. Lenkų kariuomenei ėmus nesisekti prieš raudonąją rusų armiją, **Vilniaus lenkų laikraščiai pirmą kartą nepaskelbė jokios priešingos lietuviams ir Lietuvai žinios.**

3 d. **Vilniaus** lietuvių klubo vakarėlis.

4 d. **Santarvės spiriama, Lenkų vyriausybė pripažino Lietuvą nepriklausoma de facto** ir pranešė apie tai Lietuvos vyriausybei.

4 d. **Generalinio Rytų krašto komisaro pavaduotojas Ivaškevičius davė įsakymą atimti iš Vilniaus lietuvių įstaigų namus,** kurių vienuose buvo lietuvių gimnazija, mokytojų seminarija ir aukštieji mokslo kursai, antruose — lietuvių bendrabutis ir trečiuose — lietuvių poliklinika (Vilniaus g. 28).

4 d. **Vilniuje** išėjo paskutinis (12) lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Nasza Niwa“ numeris.

4 d. **Vilniaus** lietuvių zitininkių gegužinė.

Apie 5 d. **Lenkų vyriausybė pradėjo kraustyti iš Vilniaus, iš pradžių slaptai, savo karininkų ir valdininkų šeimas,** o taip pat gabenti iš ten ką galėjo, nebūdama tikra, ar bepavyks jos kariuomenei atsilaikyti rusų kariuomenei.

5 d. **Vilniaus** vyresnybė sulaikė komisaro Ivaškevičiaus įsakymą kraustyti lietuvių įstaigas iš jųjų rūmų, susipratusi nepabaidysianti lietuvių, kurie matė pačius lenkus jau kraustantis iš Vilniaus. Ivaškevičiaus parėdymą lenkai tik 1921 m. rudenį tegavo įvykdyti, išmetę lietuvių gimnaziją ir didžiąją prieglaudą.

5 d. **Vilniaus** miesto prezidentas (burmistras) Bankovskis pareiškė Vilniaus ir Gardino miesto gyventojus nė pusės valandos nepakelsiant lietuvių. Tuo pačiu metu patys vilniečiai—len-

kai, žydai, gudai — nuolat teiravosi pas Vilniaus lietuvius, ar besutiks Lietuva apimti Vilnių ir neįsileisti raudonosios armijos.

6 d. **Lenkų kariuomenė pradėjo trauktis iš okupuotosios Lietuvos,** rytuose ir šiaurėje spaudžiama rusų kariuomenės.

6 d. **Kaune ir provincijoje** Lietuvos vyriausybė sudėmė apie 20 lenkų, kurie priklausė prie Vilniaus lenkų karininkų vedamos

59. **Vilniaus lietuvių „Głos Litwy" (Liet. Balso) ir „Echo Litwy" (Lietuvos Aido) redakcija** 1919—1920 m. Sėdi (nuo kairės į dešinę) VI. Sakavičius, Myk. Biržiška ir Bol. Stadzevičius (administratorius), stovi Andrius Rondomanskis ir Vacl. Biržiška.

slaptai „Nemuno šaulių" („strzelcy nadniemeńscy") organizacijos, šnipavo lenkų kariuomenei ir iš viso varė prieš Lietuvą darbą, kokį prieš tai varė 1919 m. rudenį lietuvių sulikviduotieji lenkų pėoviakai.

9 d. **Švenčionis** raudonoji rusų kariuomenė atėmė iš lenkų.

9 d. Traukiantis lenkų kariuomenei, **Lietuvos kariuomenė atėmė Vilniaus krašte Tauragnus, Kuktiškes, Skudutiškį, Aluntą, Širvintus, Šešuolius.** Traukdamiesi lenkai plėšė žmones, ypačiai lietuviškai kalbančius. Lentvary (Trakų aps.) ir kitur žudė žydus.

60. Kauno visuomenės manifestacija dėl Vilniaus išvadavimo 1920. VII. 16.

9 d. **Vilniuje** pasklido gandas Lietuvos kariuomenę esant 5 kilometrai nuo Vilniaus, kas nuramino gyventojus.

9 d. **Punsko** apylinkėje (Suvalkų aps.) lenkai suėmė tuos tėvus, kurių sūnūs stojo į Lietuvos kariuomenę, ir sumušę nuvarė į Suvalkus ir Augustavą.

9 ir 10 d. **Ant Vilniaus** skraidė lietuvių orlaiviai. Gyventojai gražiai juos sveikino.

10 d. **Lietuvos kariuomenė Vilniaus krašte atsiėmė Linkmenis, Kernavę, Musninkus.** Gyventojai visur ją gražiai pasitiko.

10 d. **Vilniaus** lietuviai savo laikraštyje „Echo Litwy" pranešė tautiškąsias savo spalvas, tuo rodydami, kaip miestui teks gražiai sutikti atvykstančią Lietuvos kariuomenę.

11 d. **Lietuvos kariuomenė Vilniaus krašte atsiėmė Malėtus, Dubingius, Giedraičius, Inturkę, Paberžę.**

12 d. **Maskvoje pasirašyta Lietuvos ir Rusijos sutartis,** kuria Lietuvai pripažinta lenkų okupuotoji Lietuva — Vilnius, Trakai, Švenčionys, Ašmena, Lyda, Gardinas, Seinai, Suvalkai ir tt.

12 d. **Vilniuje** Pilsudskio padėjėjas lenkų pėoviakams prieš Lietuvą organizuoti, majoras M. Koscialkovskis šaukia savanorius Vilniui ginti prieš besiartinančią raudonąją rusų kariuomenę.

12 d. **Lietuvos kariuomenė atėmė Vilniaus krašte Kaltinėnus, Joniškį.**

13 d. **Lietuvos kariuomenė atėmė Vilniaus krašte Vievį, Maišiogalą.** Traukdamiesi lenkai daug kur paliko civiliais perrengtų kareivių, kurie apšaudytų lietuvius kaip vietos žmonės ir tuo rodytų Vilniaus krašto gyventojus nenorint Lietuvos valdžios, bet vietiniai gyventojai rodė juos Lietuvos kariuomenei ir padėjo juos gaudyti.

14 d. Į pietus nuo **Vievio** (Trakų aps.) ties Kazimieriškiais lenkų kariuomenė puolė ir apšaudė du Lietuvos kariuomenės traukiniu, neprisileisdama prie Vilniaus.

14 d. **Vilniaus lenkų kariuomenės vadas Hupertas** pasišaukė Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto atstovą, kuriam **pasisakė atiduodąs Vilnių lietuviams.** Atstovui I. Jonynui pareikalavus automobilio pranešti apie tai Lietuvos kariuomenei, Hupertas nesuskubo nė raštu patvirtinti savo parėdymo ir bėgo su savo kariuomenės likučiais iš Vilniaus.

14 d. Lenkams neprisileidus lietuvių kariuomenės, **raudonoji rusų kariuomenė be mūšių atėmė Vilnių.**

15 d. **Lietuvos kariuomenė** atsiėmė Vilniaus krašte Nemenčiną, **Lentvarį ir įžengė į Vilnių (Ladyga).** Lietuviai, gudai, žydai ir net lenkai džiaugsmingai ją pasitiko. Pasirodė lietuvių vėliavos.

15 d. **Įsteigta lietuvių komendantūra.** Komendantas kap. Vlad. Kurkauskas. Nuo pat lietuvių kariuomenės atvykimo Vilniaus

61. 1920 m. Vilniaus komendantas kap. Vlad. Kurkauskas.

lietuvių spauda ramino gyventojus, skelbė lenkams taiką, šaukė juos bendradarbiauti ir gynė prieš raudonąją rusų armiją ir komunistus.

15 d. Raudonoji rusų kariuomenė paėmė iš lenkų Smurgainis ir Ašmeną.

16 d. **Lietuvos kariuomenė atsiėmė Vilniaus krašte Merkinę, Varėną ir Marcinkonis.**

16 d. **Kaune** didžioji manifestacija dėl Vilniaus atsiėmimo.
16 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pirmininkas M. Biržiška išvyko į Kauną Vilniaus reikalais. Grįžo liepos 18 d.
16 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijoje lietuvių susirinkimas Vilniaus tvarkymo reikalu.
16 d. **Lietuvos kariuomenė atsiėmė Seinus.**
17 d. Dar 1919 m. gruodžio mėn. nustojęs ėjęs, vėl pasirodė **Vilniaus** lietuvių laikraštis **„Nepriklausomoji Lietuva“.**
18 d. **Vilniaus** darbininkų ir geležinkelio tarnautojų mitingas lietuvių, lenkų ir rusų kalbomis. Visi sveikino Lietuvos vyriausybę ir prašė tuojau imti į savo rankas geležinkelius, kuriuos raudonoji rusų kariuomenė jau buvo pasiėmusi.
19 d. **Lietuvos kariuomenė atsiėmė Vyžainį.**
22 d. Į Laikinąjį **Vilniaus** Lietuvių Komitetą atvyko Vilniaus žydų bendruomenės atstovai dr. Jok.Vygodskis (buvęs Lietuvos Valstybės Tarybos narys) ir rabinas Rubinšteinas, žydų demokratų partijos atstovas dr. C. Šabadas ir sionistų partijos atstovai Šeskinas ir Špiro, kurie pareiškė Vilniaus žydų džiaugsmą Lietuvai iš Lenkų Vilnių atsiėmus ir norą dirbti Lietuvos naudai, prašydami apie tai pranešti Steigiamjam Seimui ir vyriausybei.
22 d. Raudonosios rusų kariuomenės **Vilniaus revoliucinis komitetas** (Zigmas Aleksa-Angarietis) **uždarydino „Nepriklausomąją Lietuvą“,** kurios tik 4 numeriai tegavo išeiti.
23 d. Ruošdamasis į smarkią kovą su įsivyravusiais **Vilniuje** komunistais, kuriuos palaikė raudonoji rusų kariuomenė, „Echo Litwy“ redaktorius M. Biržiška nustojo laikraštį pasirašinėjęs.
25 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pirmininkas M. Biržiška išvyko į Kauną Vilniaus reikalais, iš kur grįžo liepos 28 d.
25 d. **Vilniuje** pasirodė paskutinis „Echo Litwy“ numeris.
25 d. **Vilniuje** „Echo Litwy“ redakcija išleido lenkų kalba Z. Ž(emaičio) raštą apie lietuvių ir lenkų santykius (O unję polsko-litewską), kuris, spausdinamas „Echo Litwy“ laikraštyje, lenkų cenzūros buvo skaudžiai išbraukytas. Lenkams pasitraukus išspausdino ir cenzūros išbrauktąsias vietas.
26 d. Raudonosios rusų kariuomenės **Vilniaus revoliucinis komitetas** dėl M. Biržiškos straipsnio apie „juodąją komunistų armiją“ **uždarydino „Echo Litwy“,** jo atsakomąjį redaktorių darbinin-

ką St. Dlugoborskį uždarydino kalėjime 4 savaites (kaip darbininkui, nepaskirta didesnės bausmės) ir mėgino suimdinti M. Biržišką, bet šis tuo tarpu dar buvo Kaune.

30 d. **Suvalkų** gyventojų mitingas prašė Lietuvos kariuomenę paimti miestą.

30 d. **Lietuvos kariuomenė įėjo į Suvalkus.**

31 d. **Trakų** gyventojai susirinkę protestavo prieš raudonosios rusų kariuomenės įvestąją „tvarką" (netvarką ir plėšimus) ir reikalavo Lietuvos valdžios.

RUGPIŪČIO MĖN.

2 d. **Ties Trakais** lietuvių kareiviai nukovė rusų raudonarmiečius, kurie plėšė gyventojus.

5 d. **Paberžėj** suvažiavo Vilniaus apskr. viršaičiai iš Nemenčino, Maišiogalos, Paberžės, Giedraičių, Musninkų, Riešės ir Bistricos, kurie pareiškė net ir lenkus esant palankius Lietuvos valstybei.

5 d. **Vilniaus** komunistai suėmė Česnulevičių su žmona ir sūnumi, Railaitę ir Krigerytę, kurie autu važiavo į Kauną. Rugpiūčio mėn. 11 d. išleido.

6 d. **Steigiamasis Lietuvos Seimas Kaune ratifikavo (patvirtino) sutartį su Rusais,** kuria Vilniaus ir Suvalkų kraštas priskiriamas Lietuvai.

6 d. Lietuvos kariuomenės vadovybė su rusų kariuomenės vadovybe sudarė **Vilniuje** konvenciją (sutartį), kuria ligi rugpiūčio 9 d. rusų kariuomenė turėjo apleisti Švenčionis, ligi rugsėjo 1 d. Vilnių, o vėliau susitarus — ir Lydą su Gardinu. Lietuvos kariuomenės spiriami, rusai apleido Vilnių dar rugpiūčio 27 d.

8 d. Į **Vilnių** atvyko Lietuvos Švietimo Ministerijos įgaliotinis Z. Žemaitis, buvęs Švenčionių lietuvių gimnazijos direktorius ir Aukštųjų Mokslo Kursų vadovas Kaune.

8 d. Prasidėjo atkakli lietuvių kova su komunistais Evakuacinėje Lietuvos ir Rusų Komisijoj **Vilniuje** dėl perdavimo lietuviams užgrobto krašto, turto, areštų, rekvizicijų, plėšimų, kurstymo ir tt. Lietuvos vyriausybei atstovavo komendantas Kurkauskas, jo padėjėjas Petronaitis, įgaliotinis I. Jonynas, Z. Žemaitis ir juriskonsultas T. Vrublevskis. Kova tęsėsi ligi rugpiūčio 27 d., kai rusai gavo apleisti Vilnių.

8 d. Einant Rusų ir Lietuvos Evakuacinės Komisijos sutartimi, **Vilniaus** universitetas turėjo pereiti Lietuvos vyriausybės žinion, bet dėl bolševikų statomų kliūčių dar neperėjo.

8 d. **Ašmenos** revkomo (revoliucinio komunistų komiteto) sušauktame mitinge visi balsavo už Lietuvą prieš Rusiją.

10 d. **Vilniuje pasirodė lietuvių laikraščiai 2 kalbom: „Vilniaus Aidas" ir „Wiadomości Wileńskie" (Vilniaus Žinios), o kiek**

62. Lietuvių komendantūros ir valdžios įgaliotinių rūmai Vilniuje 1920 m.

vėliau rusų kalba „Литва" (Lietuva), kurie, atsirėmę lietuvių komendantūra, varė atkaklią kovą prieš komunistų laikraščių (liet. „Komunisto", lenk. „Do Walki" (Kovon) ir rus. „Komunist") puolimus. Kelias savaites lietuvių ir komunistų laikraščiai buvo gatvėse lipdomi vieni greta kitų.

10 d. **Vilniuje** rusų raudonarmiečiai sušaudė 7 lenkus ir žydus, jų tarpe palankų lietuviams dvarininką Mineiką.

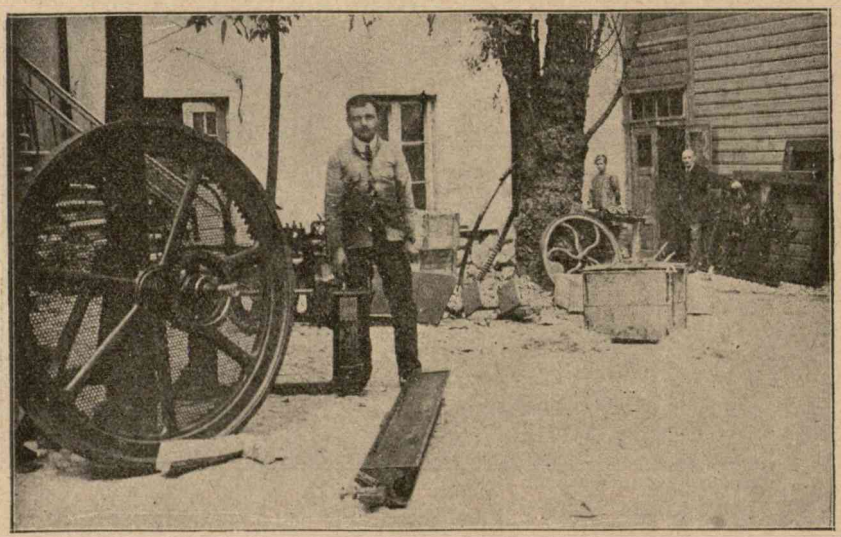
11 d. **Vilniaus** komunistai suėmė geležinkelio ruožo vicedirektorių Karolių Jakštą, kuris iš kalėjimo išsivadavo tik jiems išėjus.

12 d. **Vilniaus** komunistai suėmė apie 100 gyventojų, tarpe jų miesto daržininką Baliūką.

12 d. Lietuvos ir Rusų Evakuacinėj Komisijoj **Vilniuje** lietuviai pareiškė griežtą protestą prieš suėmimą ir šaudymą Lietuvos piliečių.

12 d. **Vilniuje** pradėjo veikti „Eltos“ (Lietuvos telegramų agentūros) skyrius.

14 d. **Vilniuje** paskelbti šie Lietuvos vyriausybės įgaliotiniai: I. Jonynas — Vidaus reikalų ministerijos, Z. Žemaitis — Švietimo ministerijos, V. Matulaitis — Finansų, pramonės ir prekybos ministerijos, Penkaitis — Susisiekimo ministerijos, Rickus — Žemės ūkio ir valstybės turtų ministerijos.

63. Vilniaus „Promień“ (Spindulio) spaustuvė, 1920 m. rugpiūčio 7 d. komunistų „revkomo“ suardyta į Rusiją išvežti; čionai buvo spausdinami Vilniaus lietuvių leidiniai lenkų kalba prieš komunistus ir lenkus. Priekyje Tad. Jasius, vėliau lietuvių laikraščių atsakomasis redaktorius.

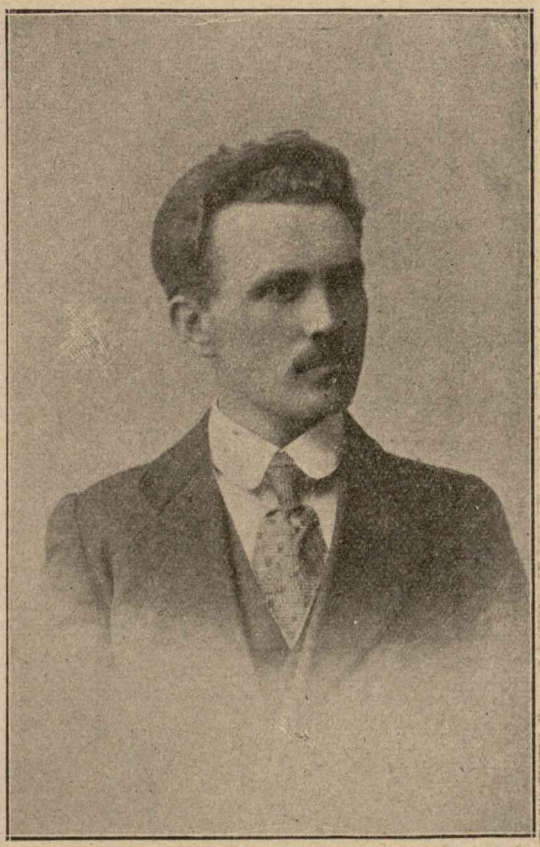
15 d. **Vilniuje** raudonoji rusų armiją darė paradą ir manifestaciją dėl tariamojo Varšuvos paėmimo ir grūmojo lietuvių komendantūrai.

16 d. **Ašmenos** apskr. gyventojų atstovai dėkojo Lietuvos vyriausybei per Vilniaus komendantą ir vyriausią jos įgaliotinį Ig. Jonyną už tos apskrities prijungimą Lietuvai, sakydamiesi esą lietuviai kad ir nemoką lietuviškai: „įkurkite lietuviškas mokyklas, ir mes visi grįšime prie savo protėvių kalbos“.

18 d. Prasidėjo **Vilniaus** lietuvių gimnazijos mokytojų įkurtieji lietuvių kalbos kursai, kuriuose veikė 20 grupių su 400

klausytojų. Pirmieji kursai rugsėjo 18 d. užleido savo vietą naujoms grupėms.

18 d. **Vilniaus** komunistai darė kratą pas Vilniaus vyskupą J. Matulevičių, suėmė kun. J. Kuktą, kun. K. Mikalkevičių ir vyskupo tarną A. Meciūną.

64. **Ignas Jonynas**, 1920 m. Lietuvos vyriausybės įgaliotinis Vilniuje, 1919—1920 m. Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto sekretorius.

19 d. **Vilniuje** pasirodė lietuvių laikraštis rusų kalba „Литва" (Lietuva).

19 d. **Vilniuje** paleistas iš komunistų kalėjimo kun. kan. J. Kukta.

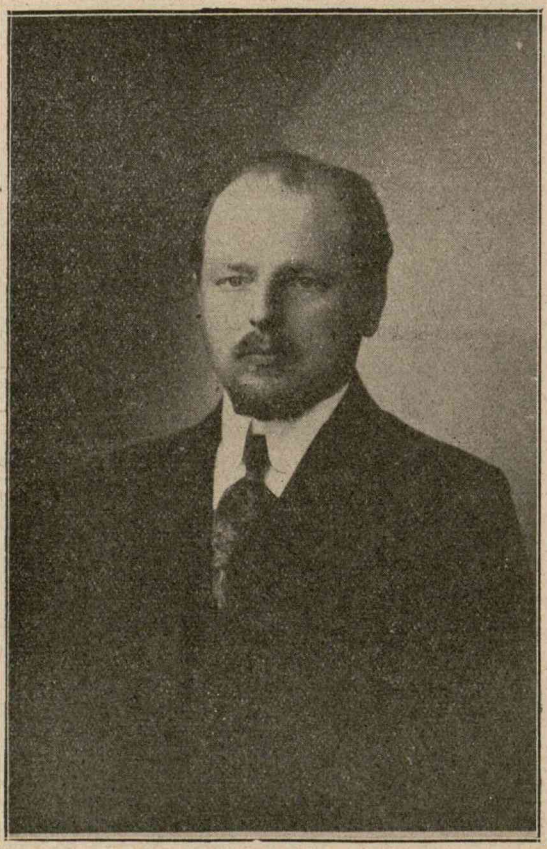
20 d. **Vilniuje** įsikūrė lenkų komitetas savo visuomenės reikalams ginti.

21 d. Raudonarmiečiai sušaudė 5 **Vilniaus** gyventojus — lietuvius, lenkus ir žydus.

23 d. **Vilniaus** komunistai suėmė gatvėje prof. K. Šliūpą; paskui paleido.

25 d. **Vilniuj** lietuvių orlaiviai skleidė atsišaukimus.

25 d. Nors raudonoji rusų armija dar nebuvo **Vilniaus** apleidusi, bet miesto ir apskrities valdžią Lietuvos vyriausybės vardu

65. **Zigmas Žemaitis,** 1919 m. Švenčionių lietuvių gimnazijos direktorius, 1920 m. Švietimo Ministerijos įgaliotinis Vilniuje.

pasiėmė kapitonas Vl. Kurkauskas, paskeldamas apie tai laikraščiuose, išspausdintuose naktį iš 26 į 27 d.

26 d. 8 **val. vak. Lietuvos kariuomenė Vilniuj iškabino Gedimino kalne Lietuvos vėliavą;** pirmą kartą buvo iškabinta 1919 m. sausio 1 d. Atvyko daug Lietuvos kariuomenės, kuri dar naktį buvo apsupusi miestą.

26 d. **Naujavileikio** stotyje Lietuvos kariuomenė atėmė raudonarmiečių išvežamus iš Vilniaus 62 kaliniu, daug. lenkus.

27 d. **Vilniaus** komendanto Kurkausko spiriama, raudonoji rusų armija apleido miestą.

27 d. Į **Vilnių** atvyko pirmieji lietuvių traukiniai — iš Lentvario ir Švenčionių.

27 d. Į **Vilnių** atvyko Lietuvos Krašto Apsaugos Ministeris Žukas ir Švietimo Ministeris Bizauskas.

27 d. **Vilniaus** komendantas neleido komunistams išvežti ir išvadavo iš kalėjimo 43 kalinius.

27 d. **Lietuvos kariuomenė apėmė Augustavą, Marcinkonis, Eišiškes.**

27 d. Į **Kauną** atvyko lenkų vadovybės atstovai pulk. Mackevičius ir por. Romeris tartis fronto reikalais.

28 d. **Gardino gyventojai atsiuntė atstovus prašyti Lietuvos kariuomenės.**

28 d. **Vilniuje** pradėjo veikti Lietuvos paštas.

28 d. **Daugėliškio valsč.** (Švenčionių aps.) įgaliotiniai valsčiaus sueigoje surašė padėkos raštą Lietuvos valdžiai „už atvadavimą iš žiauraus lenkų jungo.“

29 d. **Vilniaus** Aušros Vartuose pirmosios Lietuvos kariuomenės pamaldos.

29 d. Lietuvos Vyriausybė paskyrė laikinąją **Vilniaus** miesto valdybą (magistratą) su lietuviu burmistru advokatu Jonu Kymantu priekyje.

30 d. Iš Rusijos grįžo **per Švenčionis** 40 Lietuvos piliečių, jų tarpe dainininkas Kipras Petrauskas, būsimieji Lietuvos universiteto profesoriai Vikt. Biržiška, L. Gogelis, P. Butkevičius ir kiti.

Apie **30 d. Lenkų kariuomenės vadas J. Pilsudskis įsakė majorui Mar. Koscialkovskiui ruoštis pulti Vilnių.** Padedamas Vl. Račkevičiaus (vėliau Vilniaus vaivados), Koscialkovskis ėmė organizuoti tam tikrą puolimo grupę iš kelių pėstininkų pulkų, artilerijos ir raitelių.

Apie 30 d. **Kalesninkuose** (Lydos aps.) lietuvių inteligentų ir kaimiečių susirinkimas nutarė įkurti lietuvių gimnaziją Varėnoje. Dalyvavo apie 60 delegatų parapijų: Nočios, Rodūnės, Dubičių, Kalesninkų, Kabelių, Merkinės, Perlojos, Varėnos, Dusmenių, Valkininkų ir Eišiškių.

RUGSĖJO MĖN.

1 d. Susirėmusi su lenkų kariuomene, **Lietuvos kariuomenė pasitraukė nuo Suvalkų—Seinų ligi Spliškių — Punsko — Beržininkų.**

1 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas nustojo veikęs, Lietuvos valdžios įstaigoms persikėlus į Vilnių.

2 d. Lietuvos kariuomenė vėl atsiėmė iš lenkų **Lipską, Gibus, Seinus, Krasnapolį, Kaletninkus, Černiavską** (17 kilm. Suvalkų šiaurėje).

66. **Lietuvių kariuomenė 1920. VIII. 26 atsiima Vilnių: šarvuotas automobilis.**

4 d. **Lenkų Užsienių Reikalų Ministeris Grabskis pareiškė Paryžiuj, jog Lenkai atsisakysią Lietuvos naudai nuo Vilniaus** teisių.

4 d. Lietuvos kariuomenė pasiekė **Vygrių** ežerą.

4 d. **Vilniuje** pirmasis Lietuvos Šaulių Sąjungos Valdybos posėdis.

5 d. **Vilniaus** miesto salėje Kipro ir Miko Petrauskų ir Antano Sodeikos koncertas.

5 d. **Vilniaus lietuvių klube** Amerikos lietuvio Martaus paskaita apie Amerikos lietuvius.

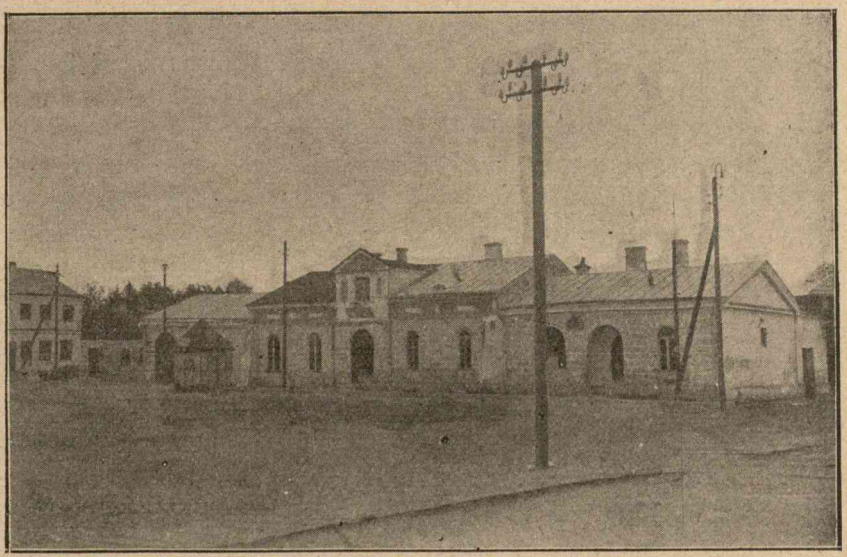
6 d. **Vilniaus** žydų bendruomenės iškilmingas posėdis Vilniaus išvadavimui pažymėti. Kalbėjo pirmininkas dr. Jok.Vygodskis,

Lietuvos ministeris žydų reikalams dr. Soloveičikas, Vyriausias Lietuvos valdžios įgaliotinis Ig. Jonynas, rabinas Rubinšteinas ir kiti.

6 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijoje (I Vilniaus vyrų gimnazijoje) prasidėjo nauji mokslo metai. Veikė 20 klasių su 519 mokinių (283 berniukai ir 236 mergaitės).

6 d. Lietuvos Šaulių Sąjungos **Vilniaus** skyriaus susirinkimas.

7 d. Lietuvos kariuomenė užėmė **Vyžainį,** bet apleido **Lipską.**

67. **Seinų kalėjimas,** kuriame lenkai kalino lietuvius. 1921—1922 m. lenkai jį perdirbo.

7 d. **Vilniaus ir Gardino gudų organizacijos šaukia Lietuvos gudus bendradarbiauti su lietuviais.**

9 d. Rusija ratifikavo (patvirtino) sutartį su Lietuva, pripažindama Lietuvai Vilnių, Gardiną, Suvalkus ir Augustavą.

9 d. **Švenčionių** aps. seimelis išrinko pirmininku lietuvį Kazį Gaigalą, protokolą rašė lietuviškai ir gudiškai.

11 d. Lietuvos vyriausybė suorganizavo **Vilniaus** Apygardos Teismą.

11 d. **Ašmenos gyventojų atstovai prašo Lietuvos vyriausybę įkurti ten gimnaziją ir lietuvių kalbos kursus.**

11 d. **Mirė Birutė Bulotaitė, veikli Giedraičių (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) lietuvių mokyklos mokytoja.**
12 d. **Į Vilnių** atvyko Lietuvos maldininkai aplankyti Aušros Vartų ir Kalvarijų.
12 d. **Vilniaus** miesto salėje lietuvių moksleivių vakaras („Kurčias žentas“ ir monologas).
12 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvių paskaita apie kolerą.
13 d. Lietuvos kariuomenė atsiėmė **Seinus,** kuriuos prieš tai buvo priversta apleisti.
16 d. **Vilniuje** ėmė veikti Lietuvos Valstybės Iždinė.
17 d. **Vilniaus** krašto lietuvių katalikų veikėjų suvažiavimas.
18 d. Persikėlė **į Vilnių** Lietuvos Finansų Ministerija ir Gudų Ministerija.
18 d. **Vilniuje** pasibaigė I-ji lietuvių kalbos kursai.
18 d. **Lentvaryje** (Trakų aps.) sprogo prieš lietuvių traukinį padėtoji bomba.
19 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) lietuvių vaidinimas („Jaunikis“ ir „Knarkia paliepus“).
20 d. **Vilniuje** pradėjo veikti Lietuvos vyriausybės suorganizuotas Vilniaus Apygardos Teismas: pirmininkas J. Kalnietis, narys M. Römeris ir kiti.
20 d. **Prasidėjo** Vilniaus lietuvaičių vakariniai kursai.
23 d. Lietuvos kariuomenė vėl priversta apleisti **Seinus, Gibus, Želvę.**
24 d. **Lenkų kariuomenė išstūmė raudonąją rusų armiją iš Gardino.**
26 d. **Į Vilnių** persikėlė Lietuvos Susisiekimo Ministerija.
27 d. **Į Vilnių** persikėlė Vokiečių ir Estų atstovybės prie Lietuvos vyriausybės.
27 d. Lietuvos kariuomenė užėmė **Eišiškes.**
28 d. Pradėjo veikti Lietuvos vyriausybės paskirtas **Vilniaus** aps. viršininkas.
29 d. Iš nakties lietuvių žvalgyba, kareivių padedama, apšaudė ir suėmė apie 20 **Vilniaus** banditų.
29 d. **Vilniuje pirmas Lietuvos Ministerių Kabineto posėdis,** kuriame pirmininkavo ministeris pirmininkas Dr. K. Grinius ir dalyvavo visi ministeriai.
29 d. **Į Vilnių** persikėlė Lietuvos Teisingumo Ministerija.
29 d. **Vilniuje** ėmė veikti prie Lietuvos vyriausybės prancūzų konsulatas ir karo misija.
29 d. Iš **Vilniaus** išvažiavo į Suvalkus tartis su lenkais Lietuvos

delegacija: departamento direktorius B. Balutis, Seimo narys Čarneckis, gen. Katche, maj. Šumskis ir Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas M. Biržiška.

30 d. Į **Vilnių** atvyko Italų atstovas.

30 d. **Vilniaus** lietuvaitės įteikė anglų pulkininkui Vordui gėlių puokštę už Lietuvos gynimą prieš lenkus; Vordas buvo nuskridęs orlaiviu į Varšuvą lenkams sulaikyti nuo puolimų lietuvių.

SPALIŲ MĖN.

3 d. Lietuvos kariuomenė lenkų išstumta iš **Varėnos.**

3 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje Pr. Augustaičio paskaita apie Lietuvos piliečių pareigas.

4 d. Lietuvos kariuomenė atsiėmė **Varėnos** miestelį.

4 d. Į **Vilnių** atvyko vokiečių atstovas Lietuvai Šembergas.

4 d. **Vilniaus** lietuvių choro pirmas susirinkimas, St. Šimkaus vedamas.

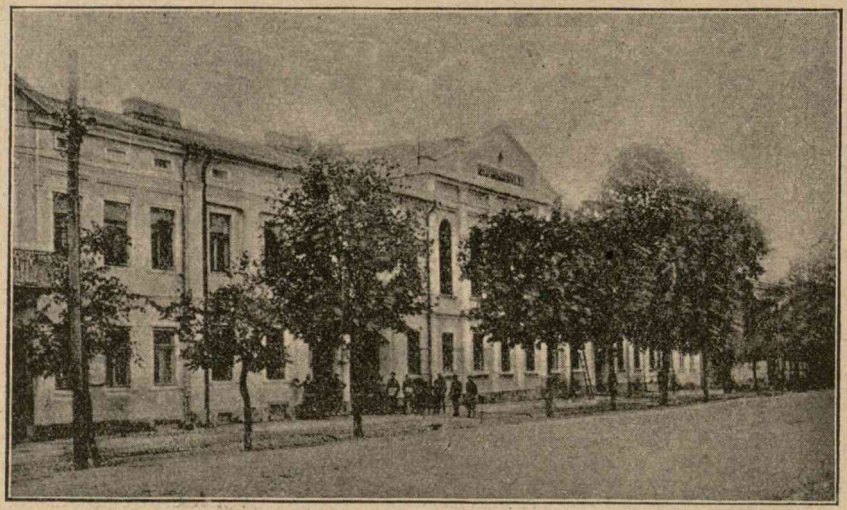
6 d. Į **Vilnių** atvyko Švedų konsulas Lietuvai.

7 d. Lietuvos ir Lenkų delegacijos **pasirašė Suvalkų sutartį,** kuria Lietuvos pusėje paliekama Merkinė, Lenkų — Varėnos stotis ir vedama perskyrimo linija per Lydos aps. Eišiškes—Bastūnus. Tuo būdu **Vilnius liko Lietuvai.** Sutartį pasirašė Lenkų delegacijos pirmininkas Lukasevičius, pulk. Mackevičius ir kiti jos nariai, ir Lietuvos delegacijos — direkt. B. Balutis, gen. Katche ir kiti. Tą pačią dieną Pilsudskio įsakymu nuo rugpiūčio mėn. pabaigos majoro Mar. Koscialkovskio organizuojamoji „operacinė grupė" (363 ir 201 pėstininkų pulkai, 216 artilerijos pulkas, maj. Lozinskio ir maj. Streleckio raiteliai), gen. Želigovskio įsakyta ir maj. Koscialkovskio vedama, ėmė žygiuoti per Rudninkų girią Vilniaus linkui.

7 d. **Vilniaus** lietuvių spauda pranešė apie Pilsudskio paruoštąjį dalies jos kariuomenės „maištą" Vilniui užgrobti ir prijungti prie Lenkų.

7 d. Į **Vilnių** persikėlė Lietuvos Vidaus Reikalų Ministerija.

8 d. Pasitikrinus žinioms apie Pilsudskio suorganizuotus lenkų „maištininkų kariuomenės" peržengimą Suvalkų sutartimi nustatytos tarp lenkų ir lietuvių kariuomenių perskyrimo linijos ir žygiavimą Vilniaus linkui, Lietuvos vyriausybės prašoma Santarvės misija pasiėmė atsakomybę už **Vilniaus**

68. Suvalkų teismo rūmai, kuriuose 1920 m. ėjo lietuvių ir lenkų derybos ir spalių 7 d. buvo pasirašyta sutartis dėl Vilniaus.

69. Lietuvių ir lenkų delegacijos, užpakalyje anglų ir amerikiečių karininkai, 1920 m. spalių mėn. Suvalkuose ties teismo rūmais, kuriuose buvo pasirašyta sutartis dėl Vilniaus. Priekyje nuo kairės: majoras Šumskis, lenkų delegacijos sekretorius Pšesmickis, Vold. Čarneckis, lenkų pulk. Mackevičius (iš Punsko), M. Biržiška, gen. Katche, kiek užpakaliau Br. Balutis, lenkų poručnikas Hurčinas (iš Šiaulių).

tvarką. Laikinuoju Vilniaus gubernatorium ir komendantu statomas prancūzų pulk. Rėbulis, jo padėjėjai dr. J. Šaulys ir T. Vrublevskis. Lietuvos vyriausybės įstaigos viena po kitos apleido Vilnių.

8 d. **Vilniuje** išėjo paskutinis lietuvių dienraščio rusų kalba „Литва" (Lietuva) numeris.

70. **1920 m. spalių m. 7 d. Suvalkų sutartis,** spalių m. 9 d. lenkų sulaužyta. Lietuvos ir Lenkų delegacijos teismo rūmuose. Kairėje (nuo priekio į užpakalį) lenkai Pšesmickis („Panie Radco"), pirmininkas J. Lukasevičius, pulk. Mackevičius ir rotm. Romeris, dešinėje lietuviai: maj. Šumskis, Br. Balutis, pirmininkas gen. Katche, Vold. Čarneckis ir M. Biržiška; tarp jų už mažojo stalo amerikietis (kairėje) ir anglai. Ant stalo kryžius, sienoje J. Pilsudskio atvaizdas ir lenkų aras, kertėje laikrodis, rodąs sutarties pasirašymo valandą.

9 d. **Vilnių paėmė lenkų „maištininkų" kariuomenė, J. Pilsudskio įsakymu gen. Želigovskio vedama.**

9 d. **Vilniuje** išėjo paskutinis „Vilniaus Aido" dienraščio numeris.

9 ir 10 d. — **Lenkų „maištininkų" kariuomenė plėšė, mušė Vilniaus žydus ir iššudė jų apie 30.** Žydai ėmė bėgti iš Vilniaus; žydų laikraščių žiniomis, iš Vilniaus krašto gavo bėgti 50.000 žydų. Puolimai žydų nesustojo visą rudenį ir žiemą.

10 d. Prancūzų karininkų vedami, **Vilnių** apleido lietuvių komendantūros kareiviai ir milicininkai. Taip pat Lietuvos vyriausybės įgaliotinis Ig. Jonynas ir dar 11 Lietuvos valdininkų.

10 d. **Vilniuje** išėjo paskutinis lietuvių dienraščio lenkų kalba „Wiadomości Wileńskie" numeris su straipsniu: „Dulce est pro patria mori" (Saldu mirti už tėvynę).

10 d. **Vilniaus lietuvių susirinkimas išrinko II-jį Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą.** Pirmininkas Pr. Augustaitis, vicepirmininkė Br. Biržiškienė, sekretorius dr. J. Augevičius, kasininkas kun. J. Šepetys, nariai: grįžęs iš Rusijos inžin. Vikt. Biržiška, And. Rondomanskis, S. Jackevičius. Išrinktieji kun. M. Reinys ir kun. P. Kraujalis atsisakė. Gruodžio 10 d. kooptuotas tik grįžęs iš Nepriklausomosios Lietuvos M. Biržiška; anksčiau lenkai buvo jo neįsileidę į Vilnių kaip pasirašusio Suvalkų sutartį.

10 d. **Lenkų kariuomenė paėmė Švenčionis.**

12 d. **Vilniuje** vėl išėjo lietuvių dienraštis lenkų kalba „Echo Litwy", bet numeriui tik pasirodžius, Želigovskio valdžia laikraštį uždarė.

13 d. **Vilniaus** lietuviai iškilmingai palaidojo Rasų kapinėse 2 žuvusiu dėl Vilniaus spalių 9 d. lietuvių kareiviu. Palaidojimui surinkta apie 3000 auksinų, 2700 lenk. markių ir apie 400 rusiškų rublių. Belaidojant buvo girdėti susišaudymas už miesto.

14 d. **Vilniuje** ėmė eiti lietuvių dienraštis lenkų kalba „Głos Litwy" (Lietuvos Balsas), A. Rondomanskio ir Vikt. Biržiškos redaguojamas.

14 d. Želigovskio valdžia **Vilniaus** lietuvių spaudai įvedė karo cenzūrą, dėl kurios kiti lietuvių leidžiamų laikraščių numeriai tik pusiau tesirodė.

16 d. **Lenkų kariuomenė paėmė Valkininkus (Trakų aps.).** Beimant Valkininkus ir kitas Vilniaus krašto vietas, lenkų kariuomenės buvo suimami ir mušami lietuvių kunigai, kaip Rudziškių klebonas Žemaitis ir kiti.

18 d. Želigovskio vyriausybė rekvizavo (pasiėmė) **Vilniuje** spaustuvę „Promień", kurioje lietuviai spausdino savo laikraščius lenkų kalba. Lietuviai juos ėmė spausdinti kitose spaustuvėse.

21 d. **Ties Vilnium** skrajojo lietuvių orlaivis, apšaudomas svaidė atsišaukimus.

22 d. **Ties Vilnium** skrajojo lietuvių orlaivis, apšaudomas svaidė atsišaukimus.

23 d. **Ties Vilnium** skrajojo lietuvių orlaivis, apšaudomas svaidė atsišaukimus.

24 d. Koncertas **Vilniaus** lietuvių gimnazijoj, dalyvaujant dainininkei P. Valavičaitei, muzikui K. Galkovskiui ir kitiems.

27 d. **Ties Vilnium** skrajojo lietuvių orlaivis, kurį lenkai apšaudė.

28 d. **Ties Vilnium** skraidė lietuvių orlaivis, lenkų apšaudomas.

Spalių, lapkričio ir gruodžio mėn. — Želigovskio kareiviai **Vilniuje** vakarais plėšikavo gatvėse. Taip pat lietuvių kaimuose, ypačiai mūšių linijose.

LAPKRIČIO MĖN.

1 d. **Vilniuje** vėl pasirodė savaitraštis „Vilniaus Garsas".

3 d. **Vilniuje** suimta lietuvių cukrainės „Birutės" savininkė Jankauskienė.

5 d. **Lenkų kariuomenė paėmė Linkmenis ir Labanorą** (Švenčionių aps.).

Ligi 12 d. **Vilniaus** lietuviai surinko 2300 vokiškų auksinų, apie 21.000 lenkiškų markių ir 400 rusų rublių, be to, dar produktų ir papirosų sužeistiems, ligonims ir šiaip belaisviams lietuviams kareiviams šelpti.

12 d. **Vilniuje** Laikinosios „Vidurinės Lietuvos" = lenkų Valdomosios Komisijos Vidaus Reikalų Departamentas įregistravo Lietuvių Mokslo Draugiją, įsteigtą dar 1907 m.

14 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvaičių šv. Zitos tarnaičių vakaras („Amžina pasaka" ir „Meilės parodija").

15 d. **Lenkų kariuomenė vėl paėmė Valkininkus (Trakų aps.).** Klebonui kun. Karveliui paskyrė naminį areštą ir uždraudė kalbėtis su parapijonimis lietuviškai. Suėmė mokytoją, uždarė mokyklą, apiplėšė ir knygas išmetė.

Apie 16 d. **Gižūnų** sodžiuj (Trakų aps., apie Valkininkus) lenkai suėmė 26 ūkininkus, o kitus sumušė.

Apie 17 d. **Dargužių** sodžiuj (Trakų aps., apie Valkininkus) lenkai suėmė, sumušė ir apiplėšė gyventojus.

17 d. **Ties Širvintais** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps.) kovoje žuvo leitenantas Zig. Tiška, 1919 m. baigęs Vilniaus lietuvių gimnaziją.

18 d. **Vilniuje** parą išsėdėjo kalėjime mokinys, kaltinamas panašumu į lietuvį kareivį.

19 d. **Lieponių** sodžių (Trakų aps., apie Valkininkus) lenkai apiplėšė ir padegė. Panašiai elgėsi ir kitur.

20 d. **Punske** (Suvalkų aps.) lenkai suėmė ir sušaudė Joną Murauską.

71. **Andrius Rondomanskis**, 1919—1922 m. Vilniaus lietuvių publicistas, rašęs lenkiškai. 1922 m. lenkų ištremtas iš Vilniaus.

72. **Viktoras Biržiška**, 1920—1922 m. gynęs Lietuvos ir Vilniaus lietuvių reikalus Vilniaus lietuvių leidžiamoje spaudoje lenkų ir rusų kalbom. 1922 m. lenkų ištremtas iš Vilniaus.

21 d. **Lietuvos kariuomenė sumušė lenkus ir galutinai išvadavo Širvintus ir Giedraičius.**

21 d. **Vilniaus** Lietuvių Moksleivių Susišelpimo Sąjungos vakaras gimnazijoje („Katriutė).

23 d. **Vilniuje**, pabėgus iš Vilniaus nelaisvės lietuvių kareiviams, lenkai suėmė Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto narius ir lietuvių gimnazijos mokytojus Bronislavą Biržiškienę ir Viktorą Biržišką, o taip pat mokytoją St. Kairiūkštį, gimnazijos raštininką T. Aleknavičių, 9 gimnazijos mokinius, 2 Mokytojų kursų klausytoju ir bendrabučio sargą, viso 16

asmenų, kaltindami juos padėjus kareiviams pabėgti. Juos varė dieną gatvėmis, apsupę kareiviais, kurie juos koliojo ir net mušė. Kitą dieną dauguma buvo paleisti, išskyrus Aleknavičių ir 5 mokinius, kurie gavo išsėdėti kalėjime po kelis mėnesius.

24 d. 200 **Vilniaus** lenkių protestavo Tautų Sąjungos Komisijai, kuri nesirūpinusi likimu lenkų ulonų, lietuvių atskirtų nuo Želigovskio kariuomenės; ulonai vėliau ištrūko.

25 d. Lenkų kariuomenė puolė ir apiplėšė **Salaką** (Zarasų apskrities).

26 d. Į **Vilnių** grįžo lietuvių gimnazijos vedėjas M. Biržiška, kurio lenkai nesutiko įsileisti kaip spalių 7 d. pasirašiusio Suvalkų sutartį, bet jis įsigavo Tautų Sąjungos Komisijos traukiniu.

73. Leit. Zigmas Tiška, 1919 m. išėjęs Vilniaus lietuvių gimnazijos I laidą ir 1920. XI. 17 žuvęs kovose ties Širvintais.

Apie 27 d. **Vilniuje** konfiskuotas „Vilniaus Garsas". Krata pas redaktorių kun. K. Čibirą.

28 d. **Vaitakiemy** (Suvalkų aps., Punsko valsč.) lenkai apiplėšė Staškevičienę.

30 d. **Trakiškiuose** (Suvalkų aps., Punsko valsč.) lenkai suėmė ir išvežė į Kaletninkus Augustą Cibulską, 60 metų senį.

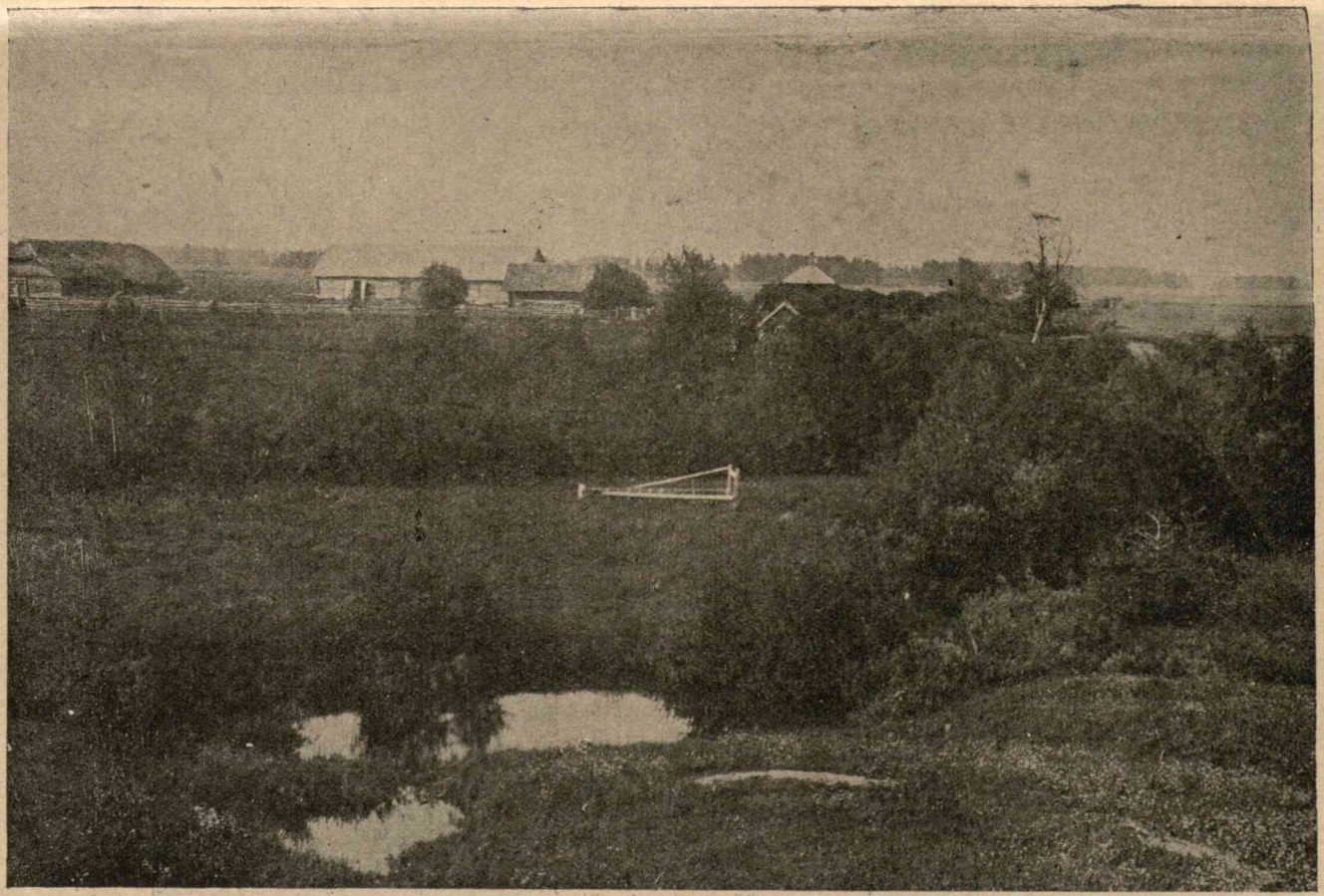
GRUODŽIO MĖN.

2 d. **Vilniuje** gatvėje vakare lenkų kareiviai sustabdė, iškratė ir buožėmis apmušė Viktorą Biržiška.

Apie 3 d. **Vilniuje** krata pas „Vilniaus Garso" redaktorių kun. K. Čibirą.

Apie 4 d. **Vilniuje** lenkai suėmė Vilniaus lietuvių gimnazijos mokinius Žilevičių, Pacevičių ir Adomavičių.

5 d. **Vilniaus** Lietuvių Didžiąją Prieglaudą lenkai kratė trečią kartą, suėmė 3 gimnazijos mokinius: S. Aleksandravičių, V. Čečetą ir V. Kauzą. Dėl nuolatinių suėmimų ir persekiojimo lietuvių gimnazijos mokinių skaičius nuo 500 krito ligi 300.

74. Kazliškių vienkiemis (Širvintų apylinkėj), pasižymėjęs 1920 m. lapkričio mėn. kautynėmis su lenkais.

5 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvių choro vakaras.

7 d. **Vilniuje** lenkų žandarai vėl suėmė mokytojus Bronislavą Biržiškienę, Viktorą Biržišką ir St. Kairiūkštį, išsivesdami juos iš pamokų gimnazijoj. Paskui atleido.

8 d. **Varėnos** miestelį (Trakų aps.) lenkų kariuomenė puolė, apiplėšė gyventojus ir pasitraukė.

8 d. **Suimta Vilniaus lietuvių veikėja daktarienė Emilija Vileišienė, 60 metų amž.,** ir lietuvių prieglaudos vedėja Obuchauskaitė. E. Vileišienė atleista iš kalėjimo 1921 m. sausio mėn. 24 d.

75. Giedraičių patriotė — mokytoja **Malv. Šokelytė-Valeikienė,** dėl savo 1920 m. nuopelnų Lietuvos Respubl. Prezidento 1927. V. 15 apdovanota Vyties Kryžiumi.

Apie 12 d. **Vilniuje** lenkų žandarai išsivedė iš pamokų lietuvių gimnazijoj jos direktorių M. Biržišką ir, išlaikę 16 valandų, atleido; paskui paėmė jo brolį Viktorą Biržišką — ir po kelių valandų atleido.

14 d. **Vilniuje ėmė eiti dienraštis „Vilnius".**

16 d. **Vilniaus** lenkų gimnazistas puolė gatvėje lietuviškai kalbančią lietuvių gimnazijos mokinę Marytę Biržiškaitę.

16 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė atsisakė duoti O. Vasiljevui leidimą lietuvių krypties rusų dienraščiui „Независимая Литва" (Nepriklausomojoji Lietuva).

19 d. **Vilniaus** rusų dienraštis „Виленскій Курьеръ" (Vilniaus Kurjeris) perėjo į lietuvių rankas ir ėmė ginti Lietuvos reikalus.

19 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje kun. M. Reinio paskaita apie Tautų Sąjungą.

Apie 20 d. **Giedraičių** miestelio ir apylinkės gyventojai raštu prašė Tautų Sąjungos Militarinės Kontrolės Komisiją priskirti šią sritį prie Nepriklausomos Lietuvos.

21 d. **Vilniaus** lietuvių reikalais į Kauną išvažiavo Laikinojo Vil-

niaus Lietuvių Komiteto pirmininkas Pr. Augustaitis ir narys M. Biržiška.

22 d. **Vilniuje,** lenkų sustabdytas, nebeišėjo lietuvių dienraščio lenkų kalba „Głos Litwy“ Nr. 57. Pranešta, jog jo 1, 26 ir 33 numeriai esą konfiskuoti lenkų teismo sprendimu, redaktoriai Viktoras Biržiška ir Andrius Rondomanskis traukiami esą tieson.

76. Giedraičių miestelis 1920 m. kovų metu.

24 d. **Vilniuje,** vietoj sustabdyto „Głos Litwy“ (Lietuvos Balsas), ėmė eiti „Dzwon Litwy“ (Lietuvos Varpas).

24 d. Bendrosios **Vilniaus** lietuvių kūčios lietuvių klube.

25, 26, 27 d. — Kalėdiniai vakarėliai **Vilniaus** lietuvių prieglaudose.

27 d. **Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas nutarė, kad Vilniaus krašto lietuviai boikotuotų lenkų rinkimus į Vilniaus Seimą.**

28 ir 29 d. **Vilniuje XIV-sis visuotinasis Lietuvių Mokslo Draugijos susirinkimas.** Dr. J. Basanavičiaus, T. Vrublevskio, kun. M. Reinio ir kitų referatai.

31 d. **Vilniuje** Laikinosios „Vidurinės Lietuvos“ Valdomosios Komisijos Vidaus Reikalų Departamentas įregistravo Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą pasirėmęs Komiteto pareiškimu, kuriame šis pasisako ginąs Vilniaus lietuvių pilietines ir tautines teises, globojąs lietuvių švietimą, lietuvių įstaigas ir atskirus lietuvius. — Tą pačią dieną įregistravo ir Vil-

niaus lietuvaičių šv. Zitos tarnaičių draugiją, įsteigtą dar 1912 m.

31 d. **Iš Kauno** grįžo Vilniaus lietuvių gimnazijos direktorius M. Biržiška.

31 d. **Vilniaus** lietuvių sutikimas Naujųjų Metų savo klube.

1920 m. Vilniuje Lietuvių Mokslo Draugija išleido 23 vadovėlius mokykloms, be to, Vilniaus lietuviai organizuotai išleido 7 knygas lenkų ir 3 rusų kalba apie lietuvius ir Lietuvą. Buvo ir pašalinių lietuviškųjų leidinių („Švyturio“ ir kitų).

1921 METAI

SAUSIO MĖN.

2. d. **Švenčionių** lietuvių prieglaudoje vaikų vakarėlis („Betliejus“, monologai, dainos).

9 d. **Čižiūnuose** (Trakų aps., Valkininkų par.) lietuvių jaunimo vaidinimas.

10. d. **Vilniuje** turėjo būti lenkų teismas M. Biržiškai, Br. Biržiškienei ir keliems lietuvių gimnazijos mokiniams, suimtiems 1920 m. lapkričio mėn., kuriuos žadėjo nubausti taip, kaip Kaune lenkus pėoviakus. Teismas neįvyko.

11. d. **Vilniaus** rusų laikraštis „Vilenskoje Slovo“ pranešė, jog sausio 9 d. Želigovskio kariuomenės teisme prasidėjusi „brolių Biržiškų“ byla; spaudoje nepatikrintų žinių pranešimu, kaltinamuosius gina advokatas Tadas Vrublevskis. Iš tikrųjų tokia byla neįvyko, kad ir buvo ruošiama.

Apie 15. d. **Švenčionių** „pavasarininkai“ vaidino „Dėdė atvažiavo“.

16 d. **Vilniuje** pasirodė lietuvių savaitraštis lenkų kalba „Nasza Ziemia“ (Mūsų Žemė).

16 d. **Vilniaus** lenkų kalėjime daktarienė Em. Vileišienė paskelbė protesto badavimą.

16 d. **Vilniuje** Mikalojaus salėje lietuvaičių zitiečių visuotinis susirinkimas.

18 d. **Želigovskio valdžia uždarydino Vilniaus lietuvių laikraštį lenkų kalba „Dzwon Litwy“** (Lietuvos Varpas), o jo redaktorių J. Uogintą patraukė tieson už straipsnelį, kuriuo Vilniaus krašto gyventojai buvo raginami nedalyvauti Vilniaus lenkų Seimo rinkimuose.

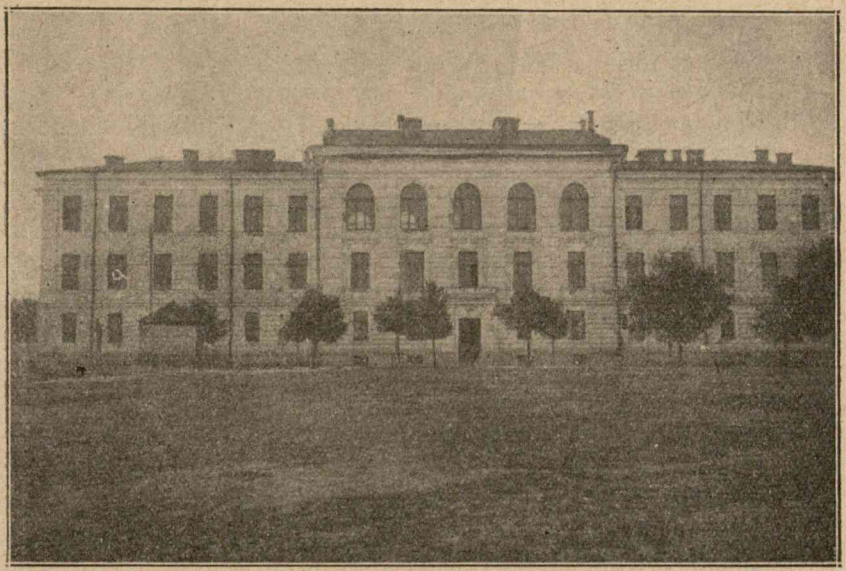
Apie 20 d. **Vilniaus** lenkų cenzūra per 3 dienas iš Vilniaus lietuvių laikraščių išbraukė 3.000 eilučių.

20 d. **Seinų** lenkai reikalavo, kad abudu lietuvių kunigai išvažiuotų iš Seinų, bet juodu, lietuvių ir dalies lenkų apgintu, liko.

21 d. **Vilniuje,** vietoj lenkų uždaryto „Dzwon Litwy", pasirodė „Straž Litwy" (Lietuvos Sargyba), lietuvių dienraštis lenkų kalba.

22 d. **Vilniaus** lenkų žandarai išvedė lietuvių gimnazijos mokinį Rap. Mackevičių iš klasės pamokos metu.

22 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijos mokytojai ir mokytojos pareiškė lenkų vyriausybei protestą prieš pasikartojantį mokytojų ir mokinių areštavimą per pamokas. Lenkai pagyrė žandarus.

77. Antrieji Vilniaus lietuvių gimnazijos rūmai 1918—1921 m. (Mickevičiaus gatv. 38), iš kurių lenkai ją išmetė 1921 m. spalių mėn. 1 d.

22 d. **Kalesninkų** (Lydos aps.) lietuvių mokykla uždaryta Lydos aps. mokyklų lenkų inspektoriaus J. Vosio; lenkų mokyklos mokytojas Moskvinskis (buvęs žandaras) išvaikė vaikus ir užgriebė suolus, mokslo priemones, knygyną.

23 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvaičių zitiečių vaidinimas („Velnias — ne boba") ir choras.

24 d. **Vilniuje** lenkų išleista iš kalėjimo daktarienė Emilija Vileišienė, kuri buvo suimta 1920 m. gruodžio 8 d. Protestui pareikšti kalėjime ji kurį laiką badavo.

24 d. **Vilniaus** lietuvių reikalais į Kauną išvažiavo lietuvių gimnazijos vedėjas M. Biržiška.

25 d. **Vilniuje** Želigovskio valdžia paskelbė naikinanti cenzūrą, pakeisdama ją konfiskavimais ir pabaudomis ligi 100.000 lenkiškų markių.

27 d. **Pilvingių** k. (Trakų, vėl. Alytaus aps., Nedzingės valsč.) lenkų kariuomenė apiplėšė gyventojus.

28 d. **Dvarčionyse** (Trakų aps., Daugų valsč.) lenkai suėmė Kazį ir Joną Mačionius ir Politiką ir nugabeno į Trakų kalėjimą.

Apie 30 d. **Kalesninkuose** (Lydos aps., apie Rodūnę) lenkų vyriausybė uždarydino 4 lietuvių mokyklas. Tuo pat metu ji puolė ir kitas Lydos aps. lietuvių mokyklas. Persekiojimu pasižymėjo vėliau apsivogęs inspektorius J. Vos.

30 d. **Vilniaus lietuvių visuomenė išrinko III-jį Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą;** pirm. M. Biržiška, vicepirmin. ir iždinkun. J. Kukta, sekr. dr. J. Augevičius, nariai Br. Biržiškienė, kun. K. Čibiras, S. Jackevičius ir K. Stašys.

30 d. **Žiliškių, Skabeikių, Vaitakonių** k. (Trakų aps., Dusmenų valsč.) lenkų kariuomenė apiplėšė gyventojus, sumušė Vincą Vitkauską ir Rožę Žarauskienę.

31 d. Buvusiam **Vilniaus** burmistrui lietuviui J. Kymantui lenkų žandarai darė kratą.

— — **Daugėliškio** par. (Švenčionių aps.) lenkų žandarai primušė Rėksniškės Lunecką, Mikalavo Čaikauską, Kmieliaučiznos M. Milašių, kai kuriuos Juodalaukio vyrus.

— — **Vilniaus** lietuvaičių surinkta belaisviams lietuviams 188.000 lenkiš. markių ir 5.800 auksinų (obostų).

— — **Rodūnės par.** (Lydos aps.) 10 sodžių 28 ūkininkai paaukojo 1.500 lenkiš. markių Vilniaus lietuvių „Vilniaus Garso“ savaitraščiui palaikyti.

VASARIO MĖN.

1 d. **Kaune** atvykęs iš Vilniaus lietuvių gimnazijos vedėjas M. Biržiška pradėjo savo paskaitas iš lietuvių literatūros istorijos Aukštuosiuose Mokslo Kursuose.

6 d. **Vilniaus** lietuvių mokytojų seminarijos vakaras lietuvių gimnazijos salėje („Girkalnio užgavėnės“).

Apie 10 d. **Sklodonyse** (Lydos aps., Rodūnės par.) Eišiškių žandarai suėmė mokytoją J. Lukošių ir lietuviškus vadovėlius.

11 d. **Į Vilnių** grįžo iš Kauno M. Biržiška.

13 d. Visuotinis **Vilniaus** lietuvių klubo susirinkimas.

14 d. **Į Vilnių** atvyko iš Kauno 1883—1905 m. lietuvių sąjūdžio istorikas (knyg. Litwa) Myk. Römeris, lenkas, Lietuvos nepriklausomybės ir jos teisių Vilniui gynėjas.

16 d. **Vilniaus lietuvių visuomenė viešai kėlė Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 3 metų sukaktuves.** Lietuvių spauda

78. Seinų kunigų seminarija ir katedra.

keliomis kalbomis: „Vilnius“, „Straž Litwy“ ir „Виленскій Курьеръ“ (Vilniaus Kurjeris) priminė vilniečiams, jog 1918 m. Lietuvos nepriklausomybė buvo paskelbta Vilniuje. Šv. Mikalojaus bažnyčioje iškilmingos pamaldos su kun. K. Čibiro pamokslu. Lietuvių gimnazijoje kun. M. Reinio pranešimas apie nepriklausomybę susirinkusiai visuomenei ir svečiams: vysk. J. Matulevičiui, dr. J. Basanavičiui, J. Kairiūkščiui, Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos atstovam ispanui Uskianiui ir japonui Tsu-Tsui, advokatui T. Vrublevskiui, Dr. Vygodskiui, M. Römeriui, gudams Jeremičiui, Kochanovičiui, Hareckiui, Dušeuskiui, Karabačui. Gudų vardu sveikino kun. Ad. Stankevičius. Scenoje — istorijos drama „Mirga“.

Apie 20 d. **Paringio** klebonas (Švenčionių aps.) jau du kartu lenkų žandarų suimtas.

20 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijoje 450 mokinių, kurių 430 iš Vilniaus (miesto ir krašto).

20 d. **Kaune** susidarė pabėgusiems iš Vilniaus vaikams globoti komitetas (Fel. Bortkevičienė ir kiti).

22 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas protestuoja prieš Vilniaus Miesto Tarybos nutarimą siųsti delegaciją į Paryžių, kuri pareikštų „Vilniaus miesto ir krašto gyventojų" reikalavimą tuojau prijungti šį kraštą prie Lenkų valstybės.

22 d. **Vilniuje** lenkų suimta Stan. Railaitė.

22 d. **Melagėnų valsč.,** Malkaučiznoje (Švenčionių aps.) lenkų valdžios parduoti J. Cibulskio gyvuliai dėl nestojusio į Želigovskio kariuomenę sūnaus Vlado. Panašiai daug kur su lietuviais pasielgta.

23 d. Iš Kauno į **Vilnių** atvyko patirti lenkų socialistų ir šiaip kairiųjų nusistatymo Vilniaus atžvilgiu socialdemokratas K. Venclauskas, liaudininkai Bortkevičienė, Makauskis ir Račkauskis.

26 d. **Vilniuje** lenkų valdžios nubaustas 50.000 lenkiš. markių pabaudos lietuvių leidžiamo rusų kalba dienraščio „Vilenskij Kurjer" redaktorius Šatas už vasario 20 ir 22 d. Viktoro Biržiškos straipsnius: „A voz i nynie tam" (Vežimas vis tebestovi) ir „Staraja pogudka na novyi lad" (Senoji gaida nauju būdu).

26 d. **Vilniaus** lietuvių klube lenkų policija surašė protokolą ir neleido koncerto, į kurį svečiai jau buvo suėję.

27 d. **Vilniaus** lietuvių mokytojų susirinkimas išrinko J. Milerį savo atstovu į Švietimo Komisiją prie Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto.

27 d. **Vilniuje** nustojo ėjęs lietuvių dienraštis rusų kalba „Vilenskij Kurjer", pranešdamas apie eisiančią nuo kovo 1 d. aiškesnę „Литва".

28 d. Iš **Vilniaus** kalėjimo paleistas lietuvių gimnazijos raštvedys T. Aleknavičius, kuris išsėdėjo nuo 1920 m. lapkričio 23 d.

Apie 30 d. **Ceikinių** (Švenčionių aps.) lietuvių mokyklai lenkų žandarai atėmė visus baldus. Taip pat jie elgėsi ir daugely kitų lietuvių mokyklų, ypačiai Lydos aps.

KOVO MĖN.

1 d. **Vilniuje** pasirodė lietuvių dienraštis rusų kalba „Литва" (Lietuva), kuriam leidimą išgauti rūpintasi nuo 1920 m. gruodžio mėn.

1 d. **Avižonių k.** (neitralinėj juostoj apie Širvintus) XIII-jo lenkų ulonų pulko kareiviai apiplėšė atvykusį bažnyčios reikalais Širvintų vikarą kun. Juozą Mincevičių ir privertė širvintiečius surinkti 5.000 jam išvaduoti, laikydami jį miške komžoje ir su stula, pristatę prie kaktos revolverius.

4 d. **Vilniaus** lietuvių koperatyvo „Darbininko“ visuotinis narių susirinkimas.

6 d. **Vilniaus** lietuvių koperatyvo „Laimės“ visuotinis narių susirinkimas.

7 d. **Vilniuje** prasidėjo Lietuvių Mokslo Draugijos **III-ji Aukštieji Mokslo Kursai,** kuriuose 15 mokslo daruotojų skaitė paskaitas iš įvairių mokslo sričių: dr. J. Basanavičius, M. ir Vikt. Biržiškos, M. Šikšnys, kun. M. Reinys, kun. J. Šepetys, B. Untulis, Pr. Augustaitis, A. Rondomanskis ir kiti skaitė lietuviškai, T. Vrublevskis lenkiškai ir M. Hareckis gudiškai.

9 d. **Vilniaus** lietuvių dienraštis lenkų kalba „Straž Litwy“ išspausdino straipsnį „Pasikalbėjimas su šventu Kazimieru“, už kurį redaktorius M. Biržiška patrauktas tieson.

11 d. **Kirkučiuose** (Švenčionių apskr., 10 kilom. nuo Švenčionių) lenkų policija padarė kratą lietuvių mokykloje, išvaikė mokinius, suėmė mokytoją ir, prikrovusi vežimą vadovėlių, išvežė į Švenčionis. Po kelių dienų mokytoją atleido.

79. **Kun. Kazys Laiauskas,** 1921. III. 17 d. ties Jauniūnų kaimu (Širvintų apyl.) lenkų žiauriai nužudytas, o 1921. IV. 27 d. atrastas ir iškastas.

80. 1921. III. 18 d. Širvintuose lenkų nukankinti lietuvių kareiviai: 1) Kazys Raupis, 2) Ant. Gucaitis ir 3) Ant. Kurila.

13 d. **Vilniaus** lietuvių koperatyvo „Birutės“ visuotinis narių sususirinkimas.

17 d. **Netoli Jauniūnų sodž. (Širvintų apyl.) lenkų žandarai nužudė Zibelės koplytėlės kun. K. Lajauskį.** Žudikams lenkų teismas 1926 m. rugpiūčio mėn. tepaskyrė 8 mėnesius kalėjimo.

19 d. Iš **Vilniaus** lenkų kalėjimo išleisti Vilniaus lietuvių gimnazijos mokiniai, kurie išsėdėjo 4 mėnesius.

19 d. **Kalesninkuose** (Lydos aps., Eišiškių valsč.) lenkų žandarai suėmė Ulbinų Povilą Šadreiką už platinimą lietuviškų ir lietuviškos krypties lenkiškų laikraščių.

Apie 20 d. **Ceikiniuose** (Švenčionių aps.) lietuvių vakaras; vaidintas „Gintaras“.

20 d. **Smalėnuose** (apie Punską, Suvalkų aps.) įsiveržusi lenkų kariuomenė gaudė jaunimą ir varė į Suvalkus.

21—23 d. — **Oškiniuose (apie Punską, Suvalkų aps.) ir Trakiškiuose (apie Punską) įsiveržusi lenkų kariuomenė puolė moteris,** o vyrus suėmusi varė į Suvalkus.

25 d. **Vilniaus** lietuvių spauda keliomis kalbomis („Vilnius“, lenkų „Straž Litwy“, rusų „Litva“) minėjo gudų nepriklausomybės paskelbimo 3-sias sukaktuves.

27 d. **Vilniuje** išėjo lietuvių dienraščio lenkų kalba 500-tinis numeris („Straž Litwy“ Nr. 55).

28 d. **Vilniaus** „Straž Litwy“ bendradarbiai ir spaustuvės darbininkai šventė 500-tinio numerio šventę ir bendrų pietų metu įteikė redaktoriui M. Biržiškai gražiai aptaisytą lietuviškų dienraščių lenkų kalba komplektą („Głos Litwy“, „Echo Litwy“). Prakalbose dalyvavo T. Vrublevskis, gudų atstovas ir kiti.

28 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lietuvių vaidinimas („Amerika pirtyje“).

30 d. Būrelis **Vilniaus** lenkių, savo valdžios pakurstytų, mėtė kiaušinius į Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos Pirmininką Šardinjį (Chardigny).

31 d. **Vilniuje** pasirodė lietuvių liaudininkų savaitraštis lenkų kalba „Głos Ludu“ (Liaudies Balsas), kurio vienas numeris buvo pasirodęs dar 1920 m. spalių 9 d.

BALANDŽIO MĖN.

1 d. **Vilniaus lenkų vyriausybė uždarydino lietuvių dienraščius lenkų kalba „Straž Litwy“ ir rusų kalba „Litva“, o taip pat savaitraštį lenkų kalba „Nasza Ziemia“.** Jiems atnaujinti kad ir kitokiais vardais ilgą laiką nebedavė leidimo.

3 d. **Daugėlišky** (Švenčionių aps.) lietuvių vakaras; vaidinta „Marytė, vargoninkų duktė“, dainuotos dainos.

81. Myk. Biržiška, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas, savo bute prie Vilniaus lietuvių gimnazijos. 1921. IV. 29 lenkų policija surašė ir sužymėjo kortelėmis jo baldus išparduoti už B. išspausdintus „Vilniaus“ dienraštyje straipsnius lenkų kalba ir atsisakymą sumokėti už tai lenkų skirtą pabaudą.

5 d. **Vilniaus** politikos reikalais į Kauną išvažiavo advokatas T. Vrublevskis, Vilniaus lietuvių įstaigų juridinis patarėjas.

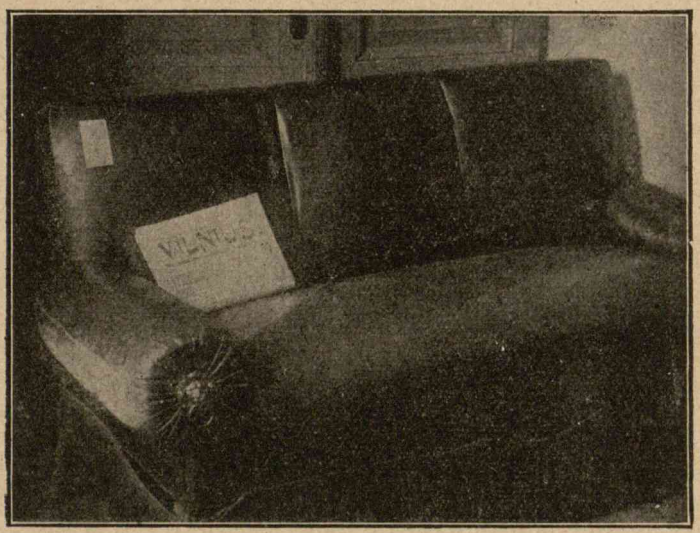
6—10 d. — **Apie Punską** (Suvalkų aps.) lenkai puolė demarklinijos kaimus, susiremdami su šauliais.

6 d. **Vilniaus** dienraščių „Straž Litwy“ ir „Литва“ redaktorius M. Biržiška kreipėsi raštu į Vilniaus lenkų vyriausybės Vidaus Reikalų Departamento direktorių, prašydamas panaikinti šių laikraščių uždarymą kaip priešingą teisei. Atsakyta neigiamai.

6 d. Laikinasis **Vilniaus** lietuvių komitetas, su vicepirmininku kun. J. Kukta priekyje, raštu protestavo Vilniaus lenkų vyriausybei

(Laikinosios Valdomosios Komisijos Pirmininkui) prieš lietuvių leidžiamų laikraščių uždarymą ir palikimą lenkams vienašališkai veikti Lenkijos naudai, neleidžiant lietuviams aiškinti Vilniaus visuomenei Lietuvos reikalo ir teisių. Tas protestas lenkų grąžintas Komitetui kaip rašytas lietuviškai.

9 d. **Vilniuje** vėl pasirodė lietuvių dienraštis rusų kalba „Vilenskij Kurjer", kuris vasario mėn. pačių lietuvių buvo sustabdytas

82. M. Biržiškos kanapė, 1921. IV. 29 Vilniaus lenkų policijos pažymėta pardavimui už „Vilniaus" straipsnius lenkų kalba.

„Litvai" pasirodžius, o dabar lenkų vyriausybės buvo pamirštas.

10—18 d. Lenkų okupuotųjų Lietuvos pietų **Smalėnuose, Peleliuose, Būbeliuose, Dievotišky, Seinuose, Suvalkuose** lenkai gaudė, mušė ir plakė lietuvių vaikinus.

11 d. Uždarytųjų **Vilniaus** laikraščių „Straž Litwy" ir „Litva" redaktorius M. Biržiška raštu kreipėsi į lenkų Laikinosios Valdomosios Komisijos pirmininką, prašydamas laikraščius grąžinti. Atsakyta neigiamai.

12 d. **Vilniaus** vyriausybė nutarė uždarydinti lietuvių dienraštį rusų kalba „Vilenskij Kurjer".

12 d. Iš Kauno grįžo **į Vilnių** T. Vrublevskis, Vilniaus lietuvių patarėjas teisių dalykuose.

13 d. **Vilniuje** pasirodė paskutinis „Vilenskij Kurjer“ numeris. Nuo to laiko Vilniaus lietuviai nebegavo leidimo dienraščiams rusų kalba.

13 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė neigiamai atsakė į V. Bernoto prašymą suteikti leidimą lietuvių dienraščiui lenkų kalba „Syn Litwy“ (Lietuvos Sūnus) ir į S. Venckavičiaus prašymą tokiam pat savaitraščiui „Nasza Praca“ (Mūsų Darbas).

15 d. **Vilniaus lietuvių dienraštis „Vilnius“ greta su straipsniais lietuvių kalba ėmė dėti taip pat straipsnius lenkų kalba, kuriuose gynė lietuvių teisę leisti laikraščius lenkų kalba.**

15 d. **Dūkšte** (buv. Zarasų aps.) lenkų žandarai suėmė 3 lietuvius, kurie skaitė „Vilniaus Garsą“.

16 d. **Vilniaus** lietuvių ir gudų bankietas, kuriame dalyvavo 100 veikėjų. Buvo daug nuoširdžių prakalbų.

17 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus aps.) lenkų milicininkai uždraudė jaunikaičiams lietuviškai dainuoti.

17 d. **Vilniaus** Lietuvių Poliklinikoj lenkų žandarai padarė kratą.

17 d. **„Vilniaus“** redaktorius M. Biržiška lenkų vyriausybės administracinio teisėjo V. Makarovo nubaustas 50.000 lenk. markių pabaudos už įdėjimą į lietuvišką laikraštį straipsnių lenkų kalba; jei neužsimokėsiąs, gausiąs 6 mėnesius arešto.

17 d. **Gervėčių** (Vilniaus aps.) lenkai neleido lietuviams bažnyčioje lietuviškai giedoti ir giedojo lenkiškas giesmes.

Apie 18 d. **Kirdeikiuose** (Švenčionių aps., Linkmenų par.) lietuvių vakarėlis; vaidinta „Į mokslą“, „Praktikantas kirpėjas“, „Neatmezgamas mazgas“.

Apie 20 d. **Iš Kauno į Vilnių** atvyko kun. J. Vailokaitis ir K. Jokantas patirti lenkų dešiniųjų nusistatymo Vilniaus ir Lietuvos atžvilgiu.

Apie 20 d. **Dūkšte** (buv. Zarasų aps.) lenkai ulonai mušė lietuvius.

20 d. Lenkų policija suėmė **Gervėčių** (Vilniaus aps.) kleboną kun. Am. Jakovanį ir atvežė į Vilnių. Po 4 savaičių leido grįžti į Gervėčius.

21 d. **Vilniaus** lietuviams atsisakius dalyvauti kartu su lenkais „Huverio dienos“ iškilmėse su vaikų paradu, Amerikos Šalpos Komitetas su Vokeriu pryšakyje, lietuvių pakviestas, atvyko į lietuvių gimnaziją, kurios salėje susirinko lietuvių mokyklos ir prieglaudos. M. Biržiška, K. Stašys, E. Vilei-

šienė ir kiti vaikų vardu dėkojo amerikiečiams už teikiamą jiems pašalpą. Vokeris dėkojo už linkėjimus.

22 d. **„Vilniaus"** redaktorius M. Biržiška atvyko į lenkų administracinį teismą — teisėją V. Makarovą ir pareiškė atsisakąs mokėti paskirtą jam 50.000 lenk. markių pabaudą. Teisėjas pranešė keičiąs piniginę pabaudą 6 mėnesių areštu, šiuo tarpu atleisdamas jį namo.

23 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lietuvių vaidinimas („Grybų barnis").

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė neigiamai atsisakė į Milakauskio prašymą leisti lietuvių krypties rusų dienraštį „Večerniaja Gazieta" (Vakarinis Dienraštis).

27 d. **Gervėčių** (Vilniaus aps.) parapiečiai įteikė Vilniaus lenkų vyriausybei 18 prašymų grąžinti žandarų išvežtąjį kun. Ambr. Jakovanį.

29 d. **Vilniaus policijos komisaras Nedveckis aprašė M. Biržiškos ir jo giminės baldus išparduoti už atsisakymą sumokėti 50.000 lenk. markių pabaudos.** Tą pat dieną Vilniaus lietuviai ėmė rinkti aukas M. Biržiškos pabaudai sumokėti ir skelbti jas „Vilniaus" dienraštyje.

Apie 30 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lietuvių vakarėlis; vaidinta „Senovės karas", „Kvailą supras, aklą pažins".

Apie 30 d. **Nočioje** (Lydos aps.) lenkų žandarai suėmė lietuvį vargoninką ir išvežė jį į Lydą.

— — **Kalesninkų par.** (Lydos aps.) 65 žmonės surinko „Vilniaus Garsui" paremti apie 3.000 lenk. markių ir dar kitokios valiutos.

GEGUŽĖS MĖN.

1 d. M. Biržiškos leidžiamame **„Vilniaus"** dienraštyje lenkų policija paskelbė įvyksiant gegužės 6 d. priverstiną M. Biržiškos baldų išpardavimą už nesumokėjimą pabaudos, kuri buvo jam paskirta už įdėjimą „Vilniuje" straipsnių lenkų kalba. Už skelbimą policija iš jo reikalavo pristatyti sąskaitą, kurią jis pats, kaip baudžiamasis, būtų priverstas sumokėti, bet jis raštu pajuokė policiją ir pranešė apie tai „Vilniuje".

1 d. **Vilniaus** lietuvių vakarėlis gimnazijoje darbo žmonių ir tautų solidarumo šventei pažymėti; vaidinta „Gegužio šventė".

6 d. 172 lietuviu skelbtomis „**Vilniaus**“ dienraštyje aukomis sumokėjo M. Biržiškos, kaip redaktoriaus, pabaudą 50.000 lenk. markių, tad atvykusi į jo butą lenkų policija negavo progos išparduoti jo daiktų. Po to M. Biržiška tiek, kiek už jį buvo sumokėta, įnešė per „Vilnių“ į Vilniaus lietuvių

83. Vilniaus lietuvių gimnazijos mokinių ir mokytojų grupės ekskursija į Trakus 1921. V. 15.

pabaudų fondą prie Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto. Iš to fondo, nuolat aukomis didinamo, vėliau buvo išmokamos pabaudos, kurias lenkų vyriausybė skyrė lietuvių laikraščiams.

8 d. **Vilniuje** lenkų kariai puolė ir išvaikė ant Pilies kalno lietuvių gimnazijos mokines, visaip jas koliodami už kalbėjimą lietuviškai.

Apie 10 d. **Varnėnų valsč.** (Vilniaus aps.) Mileišiūnų sodž. Kaz. Radzevičius to pat valsč. Mikailišky užsistojo lenkų žandarų mušamą žmogų ir buvo suimtas; atleistas pasiskundė žandarų viršininkams, kurie pavedė jį tardyti jo įskųstiems žandarams. Žandarų pristatytas į Vilnių prokuroro buvo atleistas. Gegužės 20 d. tardytojo pašauktas atvykti už 60 kilometrų, nebuvo tardomas, tik grąžinamas namo įspė-

84. Vilniaus lietuvių gimnazijos ekskursija 1921. VI. 1 už Žvėryno. Mokytojai ir tarnautojai valgydina vaikus.

tas, jog po dviejų savaičių turėsiąs vėl atvykti tardyman. Paprašęs čia pat jį tardyti, gavęs grąsinimą, jog tuojau būsiąs suimtas.

12 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė neleido nuvežti į Varšuvą lietuviškų leidinių lenkų kalba.

14 d. **Vilniuje** pasibaigė III-ji Aukštieji Mokslo Kursai, įsteigti Lietuvių Mokslo Draugijos.

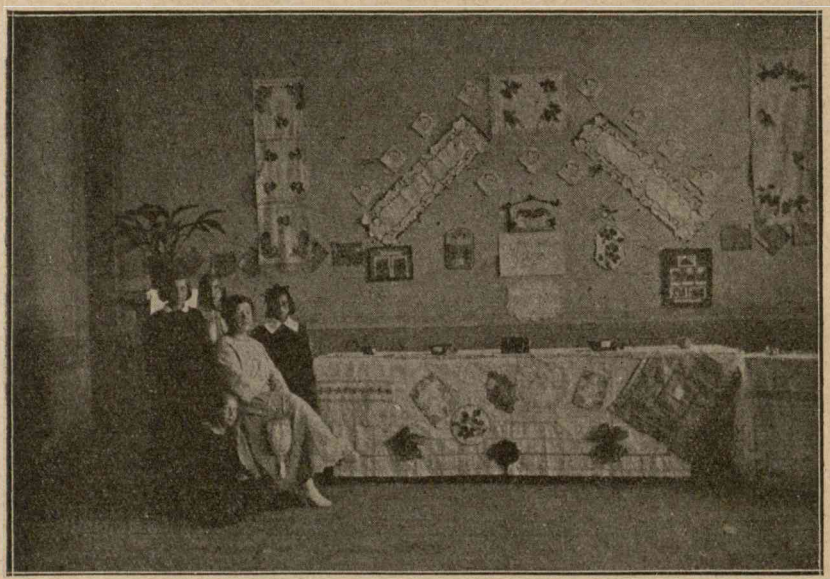
Apie 15 ir vėliau — **lenkai ėmė stiprinti savo kariuomenę palei lietuvių demarkliniją.**

16 d. **Vilniaus** darbininkai ir tarnautojai buvo verčiami rašytis į

„Vilniaus gynėjus prieš lietuvius“; kas nesirašė, buvo atstatomas nuo darbo.

18—20 d. **Kaune** lenkai ruošė „maištą“, kurį žadėjo iš Vilniaus paremti. Lietuvos vyriausybei apie tai iš anksto sužinojus ir pasisaugojus, lenkai atidėjo savo sumanymą.

Apie 20 d. Išvežtam iš **Gervėčių** (Vilniaus aps.) kun. Ambr. Jakovaniui lenkų leista vėl sugrįžti.

85. Vilniaus lietuvių gimnazijos mergaičių dirbinių parodėlė 1921 m. Mokytoja Ona Rakštienė-Kairiūkštienė.

Apie 20 d. **Rodūnės par.** (Lydos aps.) Kargaudų sodž. Ona Vaitiekūnaitė už vaikų mokymą lietuviškai Plikiuose nubausta 1000 lenk. markių pabaudos arba 1 mėn. kalėjimo.

22 d. **Vilniaus** lietuvių „Vilniaus“ dienraštis pranešė gandą, jog ligi birželio 1 d. lenkai priversti būsią apleisti Vilnių.

22 d. Didelíausia **Vilniaus** lietuvių procesija į Kalvarijas dalyvaujant prieglaudoms, mokykloms, blaivininkams, zitininkėms ir kitiems. Procesija padarė lenkams didelio įspūdžio ir mažiau buvo jų užkabinama, negu 1920 m.

22 d. **Švenčionių** lietuvių prieglaudoj suvaidinta „Žvakutė užgeso“ ir „Vargšas Tadas“.

22 d. Lenkų vyriausybei neduodant **Vilniaus** lietuviams leidimo lenkiškam laikraščiui, palankus lietuviams lenkas Vac. Kozlovskis išgavo ir ėmė leisti dienraštį „Nowiny Wileńskie“ (Vilniaus Naujienos), kuriame buvusiojo „Dzwon Litwy“ darbuotojai atsargiai ėmė ginti Lietuvos teises Vilniui. Vėliau, lietuviams gavus progos atnaujinti „Dzwon Litwy“, „Nowiny Wileńskie“ ėmė rodytis tik kas savaitė, ir jau lenkai nebeleido jiems vėl virsti dienraščiu.

24 d. **Vilniaus** lenkų Vidaus Reikalų Departamento administracinis skyrius nuteisė M. Biržišką 20.000 lenk. markių pabaudos už įdėjimą į „Vilniaus“ Nr. Nr. 90, 103, 107 straipsnių, kuriuose neigiamai atsiliepta apie Vilniaus lenkų veikėjus prieš Lietuvą ir lietuvius. M. Biržiška įspėtas, jog laikraštis būsiąs uždarytas, jei prisilaikysiąs savo krypties.

24 d. **Vilniaus** lietuvių įstaigų atstovų pasitarimas, kuriame nutarta, kad lietuvių prieglaudos, mokyklos ir šiaip organizacijos nedalyvautų Dievo Kūno procesijoje gatvėmis, idant tuo būdu būtų išvengta lenkų ekscesų.

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė M. Seslavinui nedavė leidimo lietuvių krypties rusų dienraščiui „Виленский Голос“ (Vilniaus Balsas).

26 d. **Kaulališkio par.** (Lydos aps.) 15 lenkų kareivių puolė naktį kleboniją, bet klebonas kun. J. Dubietis revolverio šūviais juos išvaikė.

28 d. **Vilniaus** lietuvių krypties lenkų dienraščiai, lenkų vyriausybės sustabdyti, gavo pakvietimą į Poznanės mugę, bet jų redaktoriai ten vykti negalėjo, nes visi jie buvo patraukti tieson ir neturėjo teisės išvažiuoti iš Vilniaus.

Apie 30 d. **Melagėnų** (Švenčionių aps.) lietuvių mokyklai uždrausta mokyti lietuviškai.

31 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas išteisino lietuvių krypties dienraščio „Dzwon Litwy“ redaktorių J. Uogintą, patrauktą tieson už straipsnį prieš Vilniaus seimo šaukimą; gynė advokatas Tadas Vrublevskis. „Dzwon Litwy“ dar sausio 18 d. buvo lenkų vyriausybės sustabdytas.

31 d. **Vilniaus** lenkų Laikinoji Valdomoji Komisija neigiamai atsakė M. Biržiškai, kuris prašė leisti jam atnaujinti lenkišką dienraštį „Straż Litwy“.

—— Vilniaus miesto valdyba apkrovė lietuvių įmones keliskart didesniais mokesčiais, nei lenkų; pav., „Žaibo“ spaustuvę

400.000 lenk. markių, Šlapelio knygyną 40.000 lenk. markių ir pan.

Gegužės, birželio ir kit. mėn. beveik visose **Lydos aps.** lietuvių parapijose lenkų kapelionai, karių remiami, panaikino lietuvių pamokslus ir pamaldas, o mokyklų inspektorius J. Voš uždarydino lietuvių mokyklas. Taip buvo Armoniškyje, Asavoje, Balatnoje (Verenave), Beniakainyse, Butrimonyse, Kalesninkuose, Nočioje, Rodūnėje ir kitur. Apie Armoniškį, Asavą, Balatną kareiviai, išgirdę lietuviškai kad ir namuose kalbant, mušė žmones bizūnais ir buožėmis.

Gegužės, birželio ir kit. mėn. **Vilniuje** kelis kartus buvo baudžiamas piniginėmis pabaudomis palankus lietuviams rusų dienraščio „Vilenskoje Slovo“ (Vilniaus Žodis) redaktorius J. Meitinas, kuris lenkų klaidingai buvo įtariamas veikiąs susidėjęs su lietuviais.

BIRŽELIO MĖN.

— — **Vilniaus** lenkai ėmė ruoštis laukiamą priverstiną Želigovskio iš Vilniaus pasitraukimą paversti nauju „maištu“, Pristoro rengiamu: paskelbti Vilniaus kraštą Gudija ir, perrengus kareivius civiliais, sudaryti „maištą“ Kaune.

4 d. **Vilniaus lietuvių gimnazijos 8 abiturientų išleistuvės (V laida):** Vilkaviškio aps. Teklės Basanavičiūtės, Širvintų aps. Juozo Čiburo, Utenos aps. Onos Gineitytės, Vilniaus miesto Mikalojaus Jurašaičio ir Marės Muralytės, Švenčionių aps. Pel. Matusevičiaus, Utenos aps. Jurgio ir Silvestro Šimulionių.

5 d. **Vilniaus** lietuvių mokytojų seminarijos vedėjo **Juozo Kairiūkščio 50 metų darbo sukaktuvės,** pažymėtos Vilniaus lietuvių visuomenės.

5 d. **Vilniaus** lietuvių mokyklų, dėl karo nukentėjusiems šelpti draugijos centro komiteto išlaikomų, 200 mokinių su 7 mokytojais padarė ekskursiją į Trinapolį, Verkus ir Kalvarijas.

6 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teisėjas Bučinskis nuteisė „Vilniaus“ redaktorių M. Biržišką 100 lenk. markių pabaudos ir 20 m. teismo išlaidų arba viena para arešto už įdėjimą gegužės 22 d. žinelės apie laukiamą lenkų išėjimą iš Vilniaus.

9 d. **„Vilniaus“** dienraštis praneša apie lenkų ruošimąsi birželio 15 d. pulti Lietuvą.

11 d. **Švenčionyse** lenkų suimti du jaunu kunigu lietuviu ir lietuvių gimnazijos mokytojas R. Butkus. Butkus pristatytas į Vilniaus kalėjimą.

13 d. Lenkų valdžios delegatas **Vilniuje** pulk. Tupalskis į Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos paklausimą, ar galima išleisti į Nepriklausomą Lietuvą 170 Vilniaus lietuvių gimnazijos mokinių ir mokytojų, pranešė gimnazijos vedėjui, jog išvažiuoti kliūčių nekeliąs, bet neprisižadąs leisti jiems grįžti į Vilnių.

86. **Vilniaus lietuvių gimnazijos 8 klasių V laida (1921 m.).** Sėdi (dešinėje taip pat stovi) mokytojai, abiturientai stovi (nuo kairės į dešinę): II eilėje Juoz. Čiburas, Teklė Basanavičiūtė, Ona Gineitytė, Marė Muralytė ir V. Šaparaitė (baigė 1922 m.), III eilėje Pel. Matusevičius, Jurgis Šimulionis, Mikalojus Jurašaitis ir Silvestras Šimulionis.

14 d. **Vilniaus lenkų Apygardos Teismas prie uždarytųjų durų sprendė ir išteisino „Straž Litwy" redaktorių M. Biržišką, kaltinamą dėl straipsnio apie šventą Kazimierą, jog užgavęs šio šventojo garbę.** Kaltinamąjį gynė advokatas T. Vrublevskis. Prieš Biržišką liudijo lenkų redaktorius J. Obstas, kunigų seminarijos inspektorius Liubėnas („Lubianiec") ir Aušros Vartų klebonas Volodźko.

14 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos mokslo metų pabaiga. 4 klasėse 80 mokinių: 16 Švenčionių par., 13 — Švenčionėlių, 10 — Melagėnų, 7 — Linkmenų, 6 — Kaltinėnų, 5 —

Tverečiaus, 3 — Daugėliškio, 2 — Paringio, 2 — Palūšės, 2 — Vydiškio, 1 — Adūtiškio.

15 d. **Vilniaus** lietuvių mokytojų seminarijos išleistuvės. Iš 80 mokinių išleista 19 (15 mergaičių, 4 vyrai): Jad. Avižinytė, Elzė Drevinskaitė, Em. Diskaitė, Zosė Giedrytė, Gertr. Gudolaitytė, Urš. Ivanauskaitė, Leonas Lelešius, Ant. Mazaliauskaitė, Kotr. Norkūnaitė, M. Paukštytė, Marc. Senkevičiūtė, Reg. Staniūlytė, Juoz. Šadreika, Kaz. Šepetytė, Stan. Uždavinys, Vinc. Varanis, Urš. Veverskaitė, Roz. Viškelytė, Petr. Zavišaitė.

87. **Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1921 m. laida.** Be kursistų ir kursisčių, sėdi (nuo kairės į dešinę) mokytojai: kun. J. Skruodys, St. Kairiūkštis, A. Suduikienė, Br. Biržiškienė, direktorius Juozas Kairiūkštis, kursisčių bendrabučio globėja Em. Vileišienė, dr. J. Basanavičius, kun. Juoz. Stankevičius ir kun. V. Taškūnas, stovi (kairėje) M. Stankevičius ir Ant. Krutulys, dešinėje J. Mileris, Myk. ir Vikt. Biržiškos, kun. Meč. Reinys ir kun. K. Čibiras.

15 d. **Vilniuje** prasidėjo lietuvių mokytojų vasaros kursai.

16 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybei (pulk. Tupalskiui) grasinant neįsileisti atgal į Vilnių 150 lietuvių gimnazijos mokinių ir 20 mokytojų, kurie prieš dvi savaiti buvo išvažiavę į Nepriklausomąją Lietuvą, gimnazijos vedėjas pranešė pulk. Tupalskiui įspėsiąs Kauno spaudoje, kad mokiniai tuojau nutrauktų atostogas ir grįžtų į Vilnių; tat jis įvykdė.

16 d. **Seinų aps.** Juodeliškių, Būbelių, Klevų, Rašačių, Vilkapėdžių, Lungių, Naujasėdės, Ramoniškių, Žagarų ir Radžiučių kaimų gyventojai per savo įgaliotinį kreipėsi į Suvalkų mokyklų direkciją, prašydami leisti jiems įkurti lietuvių mokyklas savo lėšomis, bet direkcija jokio atsakymo nedavė. Nuo pat 1920 m. Seinų ir Punsko sritys lenkai neleido jokių lietuviškų mokyklų.

23 d. **Švenčionyse** prasidėjo lietuvių mokytojų vasaros kursai.

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė neigiamai atsakė į J. Stadzevičiūtės prašymą duoti leidimą lietuvių krypties lenkų dienraščiui „Hasło Litwy“ (Lietuvos Obalsis).

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė neigiamai atsakė P. Klimanskaitei dėl lietuviško dienraščio „Gedimino“ leidimo.

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė atsisakė suteikti Vik. Biržiškai leidimą lietuvių krypties lenkiškam dienraščiui „Głos Litewski“ (Lietuviškasis Balsas).

Birželio, liepos, rugpiūčio mėn. **Adūtiškio valsč.** (Švenčionių aps.) nebeliko nė vieno lietuvio, kuris lenkų policininkų, žandarų ir kareivių nebūtų mušamas. Lenkai panašiai elgėsi su lietuviais ir kituose valsč.

LIEPOS MĖN.

1 d. **Po pusšešto mėnesio vėl pasirodė Vilniaus lietuvių dienraštis lenkų kalba „Dzwon Litwy“,** nes liepos 31 d. teismui išteisinus jo redaktorių, sprendimas jau buvo įsiteisėjęs.

3 d. **Vilniuje** ėjęs ligi 1 d. palankus lietuviams lenkų dienraštis „Nowiny Wileńskie“ pranešė dėl sunkių leidimo sąlygų teisiąs kas savaitę.

4 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė nutarė uždarydinti lietuvių liaudininkų savaitraštį lenkų kalba „Głos Ludu“.

6 d. **Dūkšto** (Breslavo aps.) lenkų policija suėmė ir primušė apie 50 žmonių, kurie atvyko į paštą atsiimti savaitraščių „Vilniaus Garso“ ir „Głos Ludu“. Kitų jųjų paliktieji mugėje arkliai buvo pavogti.

8 d. Iš **Vilniaus** kalėjimo išleistas Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytojas Rap. Butkus, kuris buvo suimtas birželio 11 d.

9 d. Iš **Vilniaus** kalėjimo paleistas mokytojas Jaura, buvęs Vilniaus lietuvių pedagogijos kursuose. Patekdamas į kalėjimą žiauriai lenkų kankinamas, per daugelį kalėjimo mėnesių nustojo sveikatos.

9 d. **Vilniaus** liaudininkų lietuvių leidžiamo lenkų kalba savaitraščio „Głos Ludu“ redaktorius Domenikauskas gavo pasirašyti nebeleisiąs daugiau šio lenkų vyriausybės liepos 4 d. uždraustojo savaitraščio.

9 d. **Vilniaus** lietuvaičių zitiečių vakaras Mikalojaus salėje. Vaidintas „Dėdė atvažiavo“, dainuotos dainos.

10 d. **Švenčionių** lietuvių prieglaudoje vaidinimas („Barbės edukacija“ ir „Pasikalbėjimas su našlaite“).

88. Vilniaus lietuvių mokytojų 1921 m. vasaros kursai su vienu iš savo mokytoju Vikt. Biržiška. Sėdi (iš kairės į dešinę) ketvirtas V. Biržiška, šeštas Šv. Mikalojaus lietuvių bažnyčios vargonininkas ir lietuviškųjų chorų vedėjas Suduika, septinta Šv. Mikalojaus prieglaudos vedėja M. Žukauskaitė, III eilėje, kairėje, stovi pirmas, lietuviškųjų laikraščių atsakomasis redaktorius, vėliau Kaltinėnų vargonininkas ir choro vedėjas J. Uogintas (1922 m. lenkų ištremtas iš Vilniaus krašto) ir toje pat eilėje paskutinis Vilniaus vyskupo Jurgio Matulevičiaus tarnas Andr. Meciūnas (1922 m. lenkų ištremtas).

Apie 15 d. **Valkininkų** (Trakų aps.) lenkų karo komendantas sumušė ir suėmė stalių Urbelionį.

Apie 15 d. **Švenčionyse** krata pas pirklį Šakalį.

15 d. **Vilniaus** lietuvių dienraščio lenkų kalba „Dzwon Litwy“ redaktorius J. Uogintas lenkų vyriausybės nubaustas 50.000 lenk. markių pabaudos už straipsnius, kurie lenkų buvo pri-

pažinti įžeidžią tąją vyriausybę. Pabauda sumokėta liepos 20 d.

23 d. **Vilniaus** lenkų Vidaus Reikalų Departamentas nubaudė „Vilniaus“ redaktorių M. Biržišką 20.000 lenk. markių pabaudos už pakartotą gegužės 12 d. Nr. 104—118 iš anglų laikraščių posakį apie „Želigovskio plėšikus“.

24 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė išlipdė raginimus, idant vilniečiai rašytųsi Vilniaus gynėjais prieš lietuvius.

26 d. **„Vilniaus Garso“** savaitraščio redaktorė Marcišauskaitė lenkų vyriausybės nubausta 20.000 lenk. markių pabaudos už straipsnius, kuriuose buvo smerkiami lenkų žygiai prieš lietuvius.

Apie 28 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė neigiamai atsakė į K. Markovo prašymą leisti palankų Lietuvai rusų dienraštį „Naš Golos“ (Mūsų Balsas).

29 d. **Vilniaus** lenkų policijos suimta Barbora Kuzmaitė, 54 m. amžiaus.

30 d. **Netoli Punsko (Seinų krašte)** lenkų žandarai iš kulkosvaidžių apšaudė Svenciškių, Vaiciuliškių ir Trumpališkių kaimus, o paskiau įsiveržę mušė seniūnus ir šiaip žmones, vyrus ir moteris, pavyz., Svenciškių Oną Žemaitienę ir jos dukterį, Trumpališkių Oną Dzidolikienę, atėmė arklius ir daiktus iš minėtosios Žemaitienės, Vaiciuliškių Adomo Maksimavičiaus, Trumpališkių Staskevičiaus ir daugelio kitų.

31 d. **Vilniuje** Mikalojaus salėje kun. K. Čibiro paskaita apie Palangą.

— — **Dotinėnuose** (Švenčionių aps., Švenčionėlių par.) vaidintas „Neatmezgamas mazgas“ ir „Daina be galo“.

RUGPIŪČIO MĖN.

1 d. **Vilniaus Didžiojoj Lietuvių Prieglaudoj 200 lenkų policininkų ir žandarų darė kratą ir suėmė 13 žmonių:** 5 tarnautojus (P. Opulskaitę, A. Kriaučiūną, V. Bumbulį, O. Guobytę ir J. Bimbirą) ir 8 pedagoginių ir mokytojų vasaros kursų mokinius (J. Kanopką, L. Lelešių, Vld. Žemaitį, Mikal. Vinciūną, Just. Povilėną, V. Šadreiką, St. Šimanskį ir K. Bielinį). Daugelį iš jų mušė. Kriaučiūnas, Šimanskis ir Bielinis ilgėliau gavo sėdėti kalėjime.

3 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė uždarydino Meitino rusų dienraštį

„Vilenskojo Slovo“, kad ir nelietuvių leidžiamą, bet Lietuvai palankų.

5 d. **Vilniaus** lenkų žandarai krėtė Lietuvių Komiteto mergaičių bendrabutį (Aušros Vartų gatvė, 12), kuriame gyveno gimnazijos ir pedagogijos kursų mokinės.

5 d. **Vilniuje** suimtas lietuvių gimnazijos raštinės vedėjas T. Aleknavičius, kuris 1920. XI. 23.—1921. II. 28. sėdėjo Lukiškio kalėjime. Per tris dienas jis buvo du kartu suimtas ir vėl paleistas.

89. Vilniaus lietuvių vaikų prieglauda Markučių priemiestyje. Vaikai, tarnautojai ir svečiai 1921 m. vasarą.

14 d. **Vilniaus** „Ryto“ lietuvių švietimo draugijos paskaita šv. Mikalojaus salėje. Kun. V. Zajančkauskas skaitė apie Dantę.

17 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybės įsakymu uždarytas lietuvių dienraštis lenkų kalba „Dzwon Litwy“. Paskutinis numeris išėjo rugpiūčio 18 d. Redaktorius traukiamas tieson už pranešimą, kad lenkų policija rugpiūčio 1 d. mušė lietuvių mokinius.

18 d. **Vilniuje** pasibaigė lietuvių mokytojų vasaros kursai, Juozo Grabausko vedami. Iš 52 kursininkų gavo baigimo liudymus 37. Lenkų vyriausybė 4-iems uždraudė išvažiuoti iš Vilniaus, o Vincą Šadreiką vis tebelaikė kalėjime.

18 d. **Vilniaus** lenkų Švietimo Departamento įsakymu uždaryta „Lietuvių Mergaičių Gimnazija“ — lietuvių vedama (nuo 1919 m. pradžios) mokykla rusų kalba.

18—20 d. — **Švenčionių** lenkų karininkai kasnakt draskė lietuvių skelbimus apie būsimą vakarėlį.

21 d. **Vilnius** lietuvių dienraštis „Vilnius“ įspėjo visuomenę apie lenkų vyriausybės sumanymą pašalinti iš užimamųjų rūmų lietuvių prieglaudas, bendrabučius ir gimnaziją. Spalių mėnesį lenkai tikrai tą sumanymą įvykdė.

90. Vilniaus lietuvių mokytojų 1921 m. vasaros kursai. Sėdi (nuo kairės į dešinę) klausytojas Andr. Meciūnas, mokytojai kun. V. Zajančkauskas, Juozas Grabauskas (vedėjas), Vikt. Biržiška, Andrius Rondomanskis ir klausytojas Juoz. Uogintas.

21 d. Ties **Jauniūnų** kaimu (Vilniaus, pask. Ukmergės aps., Širvintų valsč.) Liepauskių miške lenkų kareiviai žmonių akyse iššaginо ir nužudė mergaitę.

22 d. **Vilniaus** gatvėse per 3 valandas gaudė lenkai vyrus kariuomenei.

22 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybei uždarydinus „Dzwon Litwy“, savaitraščiu virtęs dienraštis „Nowiny Wileńskie“ vėl ėmė kasdien eiti.

22 d. **Jateliūnuose apie Vievį** (Trakų aps.) lenkų suimtas važiuojąs iš Varšuvos Antanas Kasakaitis.

22 d. „Pirmosios **Vilniaus** Vyrų Gimnazijos“ (Vilniaus lietuvių gimnazijos) mokytojų taryba nutarė ją pavadinti „Vytauto Didžiojo Gimnazija“.

23 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas pritaikino Želigovskio amnestijos dekretą Vikt. Biržiškos ir And. Rondomanskio bylai, sukeltai jiems dar 1920 m. dėl įdėtų „Głos Litwy“ straipsnių, ir atšaukė lenkų administracijos „Głos Litwy“ uždarymą.

23 d. **Švenčionyse** pasibaigė lietuvių mokytojų vasaros kursai. Pabaigė 20 klausytojų.

24 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazija gavo lenkų vyriausybės įsakymą apleisti savo rūmus prie Mickevičiaus g. 38.

24 d. **Vilniaus** lenkų policija reikalavo, kad Didžioji Lietuvių Prieglauda per dvi dieni išsikeltų. Lietuvių Komitetas atsisakė tai vykinti.

24 d. **Vilniuje** lenkų suimtas gatvėje iš Kauno atvykęs Stasys Šilingas. Jį iš kalėjimo paleido tik lapkričio 28 d.

24 d. **Ratnyčioje** (Gardino aps.) lenkų policijos agentas B. Jermolavičius tardydamas sumušė Šimukonį ir Neravo Ant. Mišk inį.

26 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė pareikalavo iš „Švyturio“ knygų leidimo bendrovės vedėjo St. Jackevičiaus, idant per 24 valandas išvažiuotų iš Vilniaus. Apsigynęs ir atsiprašytas liko, bet nuolat jam buvo daroma kliūčių Lietuvių Mokslo Draugijos Vilniuje išspausdintiems vadovėliams vežtis į Nepriklausomą Lietuvą.

28 d. Lenkai suėmė grįžtančius iš Nepriklausomosios Lietuvos **Vilniaus** lietuvių gimnazijos mokinius — malėtiškius: Umrasą, Umbrasaitę, Aleksiejūną, 2 Moigiu, Kerą, Vaitėną, 2 Kocėnu, Kavalevičiūtę ir Kernauskaitę. Gimnazijos vedėjui vos pavyko savo užtikrinimu išsirūpinti jų atleidimą.

29 d. **Vilniaus** lenkų Laikinosios Valdomosios Komisijos spaudos skyrius įspėjo „Nowiny Wileńskie“ dienraščio redaktorių, jog jis nebegausiąs teisės vėl virsti dienraščiu, ir privertė jį toliau eiti kas savaitė.

Apie 31 d. **Vilniaus** lenkų teismui atšaukus „Głos Litwy“ uždarymą, jis iš naujo pasirodė Nr. 58.

Apie 31 d. **Vilniaus** lenkų policija pakartojo reikalavimą, kad Didžioji Lietuvių Prieglauda išsikeltų. Komitetas vėl atsisakė tai išpildyti.

Apie 31 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė neigiamai atsakė E. Cidzikui, kuris prašė sutikimo dienraščiui „Litwin" (Lietuvis) leisti.

Apie 31 d. **Vilniaus** lenkų teismas prie uždarytųjų durų nagrinėjo lenkų kariuomenės karininko Žuravskio, kareivio Volodarčiko ir žandaro Fedorovičiaus bylą, kurie, nurodyti Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos ir Lietuvos kariuomenės karininkų, buvo suimti ir pakaltinti kun. K. Lajausko 1921 m. kovo 17 d. nužudymu neitralinėj juostoj. Byloj paaiškėjo, jog jie nužudė net 9 žmones, bet žudė Želigovskio štabo nurodymais, tad tegavo po 8 mėn. kalėjimo, įskaitant atsėdėtąjį jau laiką, taigi, be atsėdėtųjų, dar tik 5 dienas. Teismas įspėjo bylos dalyvius (lietuvius), jog už paskelbimą to, kas buvo sakyta, bus baudžiama 6 mėn. kalėjimo.

Rugpiūčio ir kit. mėn. **Vilniaus** Želigovskio vyriausybė iš savo tarnautojų ėmė parašus ir priesaiką, jog jie tarnausią lenkų valstybės gerovei.

Rugpiūčio mėn. **Vilniaus** lenkų organizacijose, turinčiose reikalų su Kauno lenkais, nusistatyta kėsintis prieš Lietuvos ministerius Galvanauską ir Purickį.

RUGSĖJO MĖN.

1 d. Lenkų žandarai puolė ir apiplėšė **Kreivėnų kaimą** (šiaurėje nuo Punsko).

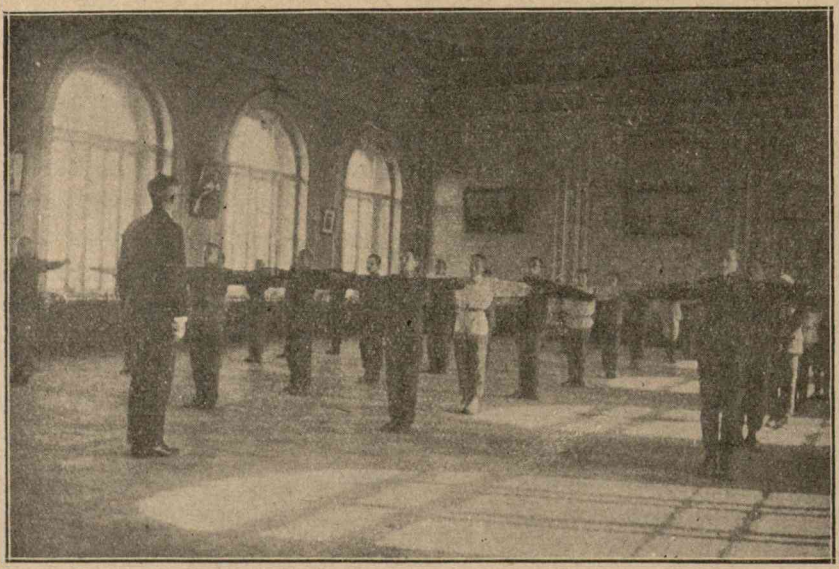
2 d. **Vilniaus lietuvių, gudų ir žydų leidžiamų laikraščių atstovų konferencija su Želigovskio spaudos skyriaus viršininku Česlovu Jankovskiu, kuris jiems Želigovskio valdžios vardu pareiškė, jog Vilniuje draudžiama esą veikti (agituoti, rašyti) už Vilniaus prijungimą Lietuvai.**

Apie 5 d. **Vilniuje** pradėjo veikti „Ryto" lietuvių švietimo draugijos (vidurinė) miesto mokykla, kuriai vadovauti pakviestas Juozas Grabauskas.

5 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč., Kaltinėnų par.) keičiantis lenkų kariuomenės dalim, vyrai buvo verčiami rašytis, kad išeinanti dalis nieko jiems blogo nedariusi, bet žmonės atsisakė rašytis.

11 d. **Vilniuje** Želigovskio Laikinosios Valdomosios Komisijos uždarytas neseniai atgijęs Vilniaus lietuvių dienraštis lenkų kalba „Głos Litwy“. Komisija tatai buvo nutarusi dar rugsėjo 1 d.

11 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė nedavė leidimo lietuvių „Laimės“ koperatyvui susirinkti.

91. Vilniaus lietuvių gimnazijos salėje gimnastikos pamoka, St. Kairiūkščio vedama (1921 m.).

11 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė neleido pasiųsti į Varšuvą 2 Vilniaus lietuvių leidinių lenkų kalba: M. Biržiškos „Na posterunku wileńskim“ ir Z. Žemaičio „O unję polsko-litewską“.

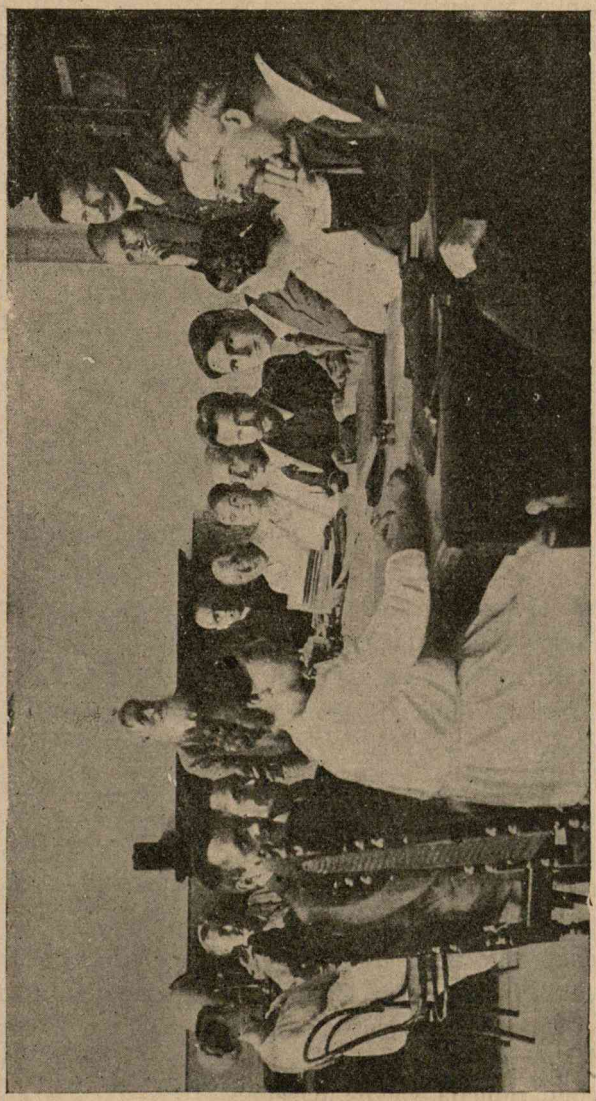
12 d. **Vilniuje** pasimirė gudų gimnazijos mokinys Arnoldas Dylys, virtęs karštu lietuviu.

12 d. **Rodūnės** par. (Lydos aps.) Vigonių ir Smilgių kaimų delegatai kreipėsi į Lydos aps. mokyklų lenkų inspektorių J. Vosį, prašydami patvirtinti jiems mokytoją, kuris žadėjo lietuviškai mokyti, bet inspektorius juos iškoliojo ir atsiuntė lenkę, kurią žmonės, kad ir bauginami, suboikotavo. Panašiai atsitiko Pelėsos, Pavalakės, Druskininkų, Sklodonių kaimuose, o taip pat Kalesninkų, Nočios, Kaniavos, Eišiškių par.

Apie 15 d. **Vilniaus** lenkų organizacijų atstovai per lenkų vyriausybę nusiuntė popiežiui reikalavimą iškelti iš Vilniaus krašto vyskupą lietuvį (Jurgį Matulevičių).

Apie 15 d. **Kauno** valstybinių įstaigų tarnautojai pradėjo skirti savo algos dalį Vilniaus lietuviams remti.

17 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijoj 490 mokinių (273 bern. ir 217 merg.): 259 — Vilniaus miesto, 67 — Vilniaus aps.,

92. Vilniaus lietuvių gimnazijos mokytojų tarybos posėdis (1921 m.): priešais stovi Juoz. Kairiūkštis, kairėje (greta) sėdi Kl. Šepetienė, St. Landsbergaitė, St. Naginskas, Vlad. Sakavičius ir A. Diržytė-Naginskienė, dešinėje kun. Kr. Čibiras, E. Lanio, O. Kairiūkštienė, inspektorius Marc. Šikšnys, direktorius M. Biržiška, sekretorius Br. Untulis, Br. Biržiškienė, Vikt. Biržiška ir St. Kairiūkštis, stovi kun. V. Taškūnas ir St. Matjošaitis.

43 — Švenčionių aps. (be to, apie 100 Švenčionių lietuvių gimnazijoj), 43 — Trakų aps., 32 — Lydos aps., 32 — Ašmenos aps., o 46 ne iš Vilniaus krašto (19 aluntiečių ir jų kaimynų, 20 — iš tolesnių Nepriklausomosios Lietuvos vietų, 7 — iš Užnemunės — Suvalkų krašto). Daugiausia duoda Malėtai, Širvintai, Giedraičiai, Daugėliškis, Valkininkai.

17 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė atsisakė M. Biržiškai duoti leidimą dienraščiui „Echo Litwy" (Lietuvos Aidas), kuris dar 1920 m. liepos mėn. Vilniuje tada viešpataujančių bolševikų buvo sustabdytas.

17 d. **Kaune** susidarė komitetas Vilniaus krašto lietuviams remti su Z. Žemaičiu pirmininku ir kun. J. Tumu kasininku. 1921 ir 1922 m. komiteto surinkti 14.714,27 litai, 1923 m. 6.853,34 litai.

19 d. **Vilniaus** lenkų „Lelevėlio gimnazijos" direktorius Želskis su 2 mokytojais atvyko į Vytauto Didžiojo gimnaziją lietuvių gimnazijos rūmų (prie Mickevičiaus, seniau Jurgio, 38) ir gimnazijos turimų „valstybinių baldų" paimti, o lietuvių gimnazijai pasiūlė laikinai (ligi 1922 m. sausio 1 d.) tuose pat rūmuose mokytis po piet. M. Biržiška pareiškė protestą žodžiu ir raštu, atsisakė rodyti rūmus ir padėti juos paimti. Jis įspėjo atvykusius, jog tik fizinei prievartai nusileisiąs.

Apie 20 d. Vilniaus lenkų vyriausybė sumanė įrengti **Jašūnuose** (Vilniaus aps.) koncentracinę stovyklą „abejojamiems asmenims" iš Nepriklausomosios Lietuvos, Latvijos ir Rusijos. Rugsėjo 27 d. „Vilniaus" dienrašty lietuviai sakė laukią sau ten vietos.

20 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazija gavo lenkų Prekybos, Pramonės ir Atstatymo Departamento raštą, kuriuo reikalauta, kad ji iki rugsėjo 20 d. atiduotų lenkams savo rūmus ir ligi Naujųjų Metų susirastų sau butą, o šiuo tarpu naudotųsi rūmais po pietų.

20 d. **Vilniaus** lenkų miesto valdyba rekvizavo geležinkeliečiams kun. J. Kuktos ir K. Stašio tik remontuotus namus (Panamarų I gat.), kuriuos buvo išnuomojusi Vilniaus lietuvių draugija dėl karo nukentėjusiems šelpti, laikydama juose vaikus. Lenkų policija vaikus pašalino.

20 d. **Klevų** kaimo (Seinų aps., apie Kaletniką) J. Leončiką 3 lenkų kareiviai apiplėšė, nužudė ir pasiėmė arklius, kuriais jis juos vežė į Suvalkus.

23 d. **Vilniaus** policija įsakė Lietuvių Našlaičių Prieglaudai (Subačiaus g. 16) per 2 dieni išsikelti. Prieglauda atsisakė tai vykdyti, neturėdama kur dėtis.

24 d. **Vilniuje** į Vytauto Didžiojo gimnazijos vedėjo M. Biržiškos prašymą atmainyti nutarimą apie gimnazijos rūmų iš lietuvių atėmimą lenkų Prekybos, Pramonės ir Atstatymo Departamentas atsakė leisdamas gimnazijai toje pačioje vietoje likti ligi spalių 1 d.

27 d. Lenkų valdžios uždarytosios **Vilniaus** Lietuvių Mergaičių Gimnazijos pedagogų tarybos protestas Laikinajai Valdomajai Komisijai.

28 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė neleido lietuvių „Laimės" koperatyvui įsiregistruoti.

28 d. **„Vilniaus"** redaktorius M. Biržiška lenkų Vidaus Reikalų Departamento direktoriaus Senkevičiaus nubaustas 100.000 lenk. markių pabaudos už įdėjimą Nr. 212 straipsnelio „Chamizmas", kuriame griežtai pasmerkė netikusius valdininkų žygius prieš lietuvius. Redakcija tuos pinigus sumokėjo rugsėjo 30 d.

30 d. Lenkų vyriausybė darė visuotinį gyventojų sąrašą savo valdomuose plotuose, išskyrus „Vidurinę Lietuvą", ir sužymėjo lietuvių: 1. Seinų ir Suvalkų aps. 5.761 (Suvalkuose 21, Seinuose 112, Andriejavo valsč. 712, Beržiniko valsč. 491, Kadariškių valsč. 88, Krasnapolio valsč. 654, Krasnavo valsč. 1931, Seivų valsč. 1.689, Zabariškių valsč. 2.557); 2. Gardino aps. 976 (Berštų valsč. 472 — Kabelių, Šumo ir Musteikių sodžiuose, Paupio — Pariečės valsč. 442 — Azierkų ir Šendubro sodž., taip pat Cimachave, Latežery, Liaulagirioj ir Aukštupy), 3. Augustavo aps. 11, 4. Lydos aps. 9.654 (Kaniavos valsč. 4.878, Rodūnės 2.293, Bielicos 518, Didž. Lebedžių 468, Eišiškių 322 ir tt.), 5. Breslavo aps. 5.361 (Dūkšto valsč. 2.031, Rimšės valsč. 1.505, Apsos valsč. 1.135, Breslavo valsč. 429, Vydžių valsč. 157, Smalvų valsč. 51).

SPALIŲ MĖN.

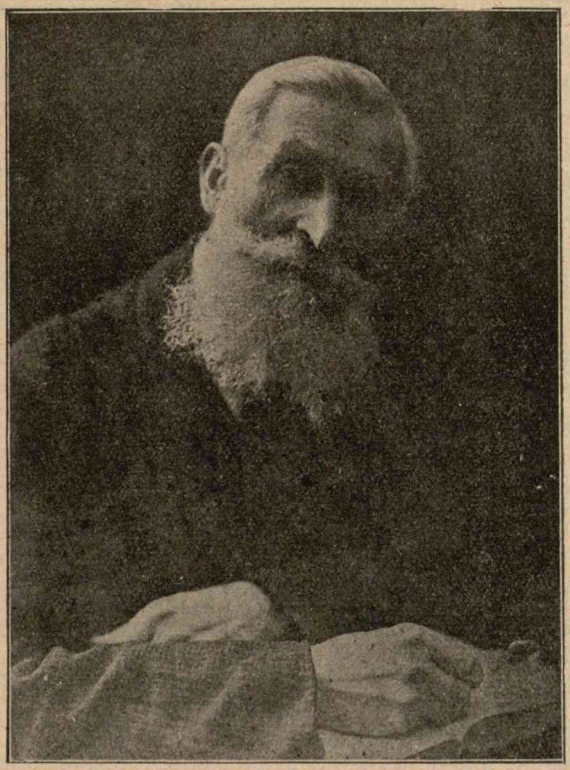
1 d. **Želigovskio vyriausybė išmetė Vilniaus lietuvių gimnaziją, prievarta užėmusi jos rūmus.** Želigovskio valdžios atstovai — Atstatymo Departamento Markevičius, Švietimo Departamento atstovas ir buvęs Kauno lenkų gimnazijos direktorius Leonas Pšemeneckis ir Lelevėlio lenkų gimnazijos direktorius Želskis, lenkų policijos padedami, per penkias

93. Vilniaus lietuvių Didžiosios Prieglaudos vaikų būrys 1921. X. 5 pavakarį prieš lenkams juos išvarius iš Našlaičių gatv. namų.

valandas užėmė rūmus, išspausdami iš jų susirinkusius mokinius (apie 150) ir atimdami iš jų gimnazijos baldus. Mokiniai ir mokinės buvo stumdomi, mušami. 8 val. vakaro paskutinieji policijos išvesti gimnazijos vedėjas M. Biržiška su žmona, mokytojai Vik. Biržiška ir And. Rondomanskis, mokytojų seminarijos vedėjas J. Kairiūkštis; gimnazijos vedėjas apsigyveno „Bristolio“ viešbuty. Išstumti iš gimnazijos rūmų mokiniai, suėję su neįleistais, užtraukė himną „Lietuva tėvynė mūsų“. Čia juos puolė įsidėjusi šautuvams durtuvus policija, studentai (Hryhalkevič ir kit.), kariai, skautai ir kiti, kumštimis, lazdomis, šautuvų buožėmis mušdami juos, dargi parkritusius ant žemės. Kelios dešimtys mokinių, berniukų ir mergaičių sumušti ligi kraujo. Suimti, bet pasižymėjus jų pavardes iš nuovados atleisti: Gimnazijos Tėvų Komiteto pirmininkas Kast. Stašys, mokytojai St. Kairiūkštis ir St. Naginskis, žurnalistas Pr. Augustaitis,

VIII klasės mokiniai J. Pacevičius, Alg. Penkaitis ir kiti. Lenkas gydytojas Vacl. Zajančkauskas, eidamas pro šalį, persižegnojęs sušuko: „Chwała Bogu“ (Ačiū Dievui)! — Po kelių savaičių lenkų tardytojai šaukė kai kuriuos liudininkus ir vertė juos švelninti savo „Vilniuje“ paskelbtus parodymus. Paskui lenkų paskelbta, jog mokiniai sakę apie stumdymą, ne apie mušimą.

94. **Juozas Kairiūkštis**, direktorius Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos, kurios jis nei savo auklėtinių neapleido 1921. X. 1 d. lenkams ją puolant, kaip ir lietuvių gimnaziją.

2 ir kit. d. — **Vilniaus** lietuvių organizacijų protestai dėl spalių 1 d. įvykių ir užuojautos reiškimai nukentėjusiems.

2 d. **Valkininkų** (Trakų aps.) politinė lenkų policija suėmė bažnyčios šventoriuje atėjusias šventą dieną pasimelsti 30 moterų ir uždarė nuovadoje. Kitą dieną atleido.

3 d. **Vilniaus** lenkų spaudos skyriaus viršininkas Česlovas Jankovskis pakvietė pas save lenkų laikraščių redaktorius ir savo valdžios vardu prašė nieko nerašyti apie lietuvių gimnazijos paėmimą.

3 d. **Vilniaus** lietuvių moksleiviai įteikė Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijai pareiškimą, prašydami ištirti spalių 1 d. įvykius.

3 d. **Markučių** lietuvių prieglaudoje (palei Vilnių) 50 kareivių darė kratą. Policija atėmė surinktus steigiamai sodininkystės mokyklai kastuvus, kirvius ir išvežė.

3 d. **Vilniuje** suimti Didžiosios Lietuvių Prieglaudos tarnautojai: vedėjas B. Valušis, sargai J. Malinauskas ir J. Bimbiras. Paleisti spalių 6 d.

3 d. **Valkininkų** (Trakų aps.) lenkų žandarai suėmė škaplerninką ir laikraščių pardavėją Markevičių ir išvarė per demarkacijos liniją į Nepriklausomąją Lietuvą.

3 d. **„Vilniaus"** dienraščio Nr. 223 straipsnis dėl spalių 1 d. įvykių „Tretieji Kražiai", kurio lenkų vyriausybė neleido pakartoti lenkų spaudoje.

5 d. **Vilniuje iš Didžiosios Lietuvių Prieglaudos lenkų policija išvarė 250 vaikų ir 30 tarnautojų, išmesdama taip pat baldus.** Dėl kilusio triukšmo tą dieną vaikai tebuvo išstumti į karidorių, o kitą dieną į gatvę. Čarnockis, kuris prižiūrėjo išvarymą, savo giminiečio Petro Vileišio, adv. Jono V. sūnaus ir Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinio, viešai buvo pavadintas „išgama".

5 d. **Valkininkų par. (Trakų aps.) Dargužių sodž. lenkų žandarai suėmė ir sumušė 54 vyrus,** kurių 29 spalių 9 d. pervežė į Vilnių į Lukiškio kalėjimą. **Tardomi kaliniai buvo kankinami,** apie ką rašė pati Vilniaus lenkų spauda.

5 d. **Vilniaus lenkų policija uždarydino** Česlovo Landsbergio vedamą **Lietuvių Prekybos ir Pramonės Banką,** kurio pinigus perkėlė į savo skolinamąją kasą.

6 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijos vedėjas M. Biržiška, lietuvių pedagogijos kursų vedėjas J. Kairiūkštis ir lietuvių miesto mokyklos vedėjas J. Grabauskas liepė mokiniams susirinkti Aušros Vartų mergaičių bendrabutyje, žadėdami iš ten eiti už miesto į pamokas. Sužinojęs apie tai Vilniaus miesto seniūnas K. Vimbaras dar spalių 5 d. pasišaukė M. Biržišką ir įspėjo jėga išvaikysiąs vaikus, o spalių 6 d. atsiuntė į

bendrabutį policiją. Vengdami vaikų kraujo praliejimo, mokytojai liepė susirinkusiems vaikams išsiskirstyti.

8 d. **Vilniaus** lenkų policija konfiskavo spaustuvėje ir redakcijoje paruoštą lenkų laikraščio „Nowiny Wileńskie“ Nr. 55 su straipsniais dėl lietuvių gimnazijos išvarymo. Išskyrus M. Biržiškos straipsnio apie „Trečiuosius Kražius“ vertimą ir dar kai ką, leisti šie straipsniai kitame (56) numeryje.

8 d. **Vilniaus lenkų vyriausybė uždarydino lietuvių „Laimės“ koperatyvą.**

11 d. **Kaune** Nepriklausomoji Lietuva iš „Lietuvos“ dienraščio sužino apie spalių 1 d. ir kitas Vilniaus lietuvių kančias.

12 d. **Vilniaus lenkų vyriausybė uždarydino „Vilniaus“ dienraštį,** kuris skelbė žinias apie žiaurų lenkų elgesį spalių 1 d.

12 d. **Vilniuj** pamaldos Šv. Mikalojaus bažnyčioje už žuvusius 1920 m. spalių 9 d. lietuvius kareivius kovoje už Lietuvos ir jos sostinės Vilniaus nepriklausomybę.

12 d. ir kit. — **Nepriklausomosios Lietuvos visuomenė** ir organizacijos protestuoja prieš persekiojimą Vilniaus lietuvių ir reikalauja jiems Tautų Sąjungos globos.

13 d. **Vilniuje** Želigovskio žandarai užplombavo Amerikos Lietuvių Prekybos Bendrovės krautuves.

13 d. **Daukšiuose** (Švenčionių aps. ir par.) mirė darbštus lietuvis mokytojas Jonas Rimšelis, 32 metų.

13 d. **Kauno** Miesto Taryba nutarė paskirti 50.000 auksinų Vilniaus lietuvių varguolių vaikams sušelpti.

14 d. **Didysis Kauno visuomenės mitingas** Miesto Teatre dėl spalių 1 d. įvykių.

Apie 15 d. suimtas **Kalesninkų** (Lydos aps., Eišiškių valsč.) kamendorius kun. Leonas Eidimtas ir išvežtas į Gardino kalėjimą.

15 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo Gimnazija, lenkų išmestoji iš nuosavių rūmų ir 2 savaiti niekur pastogės negavusi, pradėjo darbą popietinėmis valandomis žydų realinėje gimnazijoje. Ten darbavosi pusantro mėnesio (ligi gruodžio mėn. 1 d.).

Apie 20 d. **Vilniuje** Mickevičiaus g. įsikūrė „Mildos“ knygynas, per kurį Vilniaus lietuviai platino savo leidinius keliomis kalbomis.

22 d. **Vilniuje** lenkų mokykla, suaugusiųjų kurstoma, akmenimis nuvarė nuo Pilies kalno žaidžiančius ten lietuvių gimnazijos mokinius.

27 d. Lietuvos Užsienių Reikalų Ministerio Purickio **nota** Tautų Sąjungai **dėl persekiojimo Vilniaus lietuvių** prašo juos ginti.

29 d. **Vilniuje pasirodė naujas lietuvių dienraštis „Vilnietis“.**

30 d. **Švenčionių** lietuvių prieglaudoj vaikų vakarėlis, kuriame vaidinti „Jonukas melagis“ ir „Mažytis ligonis“, sakyti monologai, dainuotos dainos.

LAPKRIČIO MĖN.

2 d. **Vilniaus** lietuviai atlankė lietuvių kareivių kapus Rasose.

10 d. **Vilniaus** lietuvis Kastantinas Račkauskas ištremtas iš Vilniaus krašto.

10 d. **Kaune vilniečių pasitarimas,** kaip remti Vilniaus krašto lietuviai ir jų darbas. Šiam darbui centralizuoti išrinktas 5 asmenų komitetas: Z. Žemaitis, Vincas Krėvė-Mickevičius, Antanas Valaitis, Aleksandras Marcinkevičius, Juozas Vileišis, vėliau pririnktas Vacl. Biržiška. Tuo sutvirtintas rugsėjo 17 d. pradėtasis darbas.

11 d. **„Vilnietis“** įspėjo lietuvius, kad neprisiimtų „panelių su lapais Seimo rinkimo reikalams“.

12 d. Iš **Vilniaus** kalėjimo paleido Kalesninkų (Lydos aps.) kamendorių kun. Leoną Eidimtą, suimtą apie spalių 15 d. ir kalėjusį Gardino kalėjime.

12 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių moksleivių šeimyninis vakarėlis.

13 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto sekretoriui dr. J. Augevičiui žmonių surašinėtojas rinkimams įteikė įspėjimą, jog už atsisakymą rašytis būsiąs nubaustas.

13 d. **Vilniaus** lietuvių klube koncertas: lietuvių choras, deklamacijos (lietuviškai, lenkiškai ir gudiškai), solo-dainos, fortepijonas (9 metų muzikas žydelis S. Helmanas). Lenkų vyriausybė neleido dainuoti Maironio „Jau slavai sukilo“...

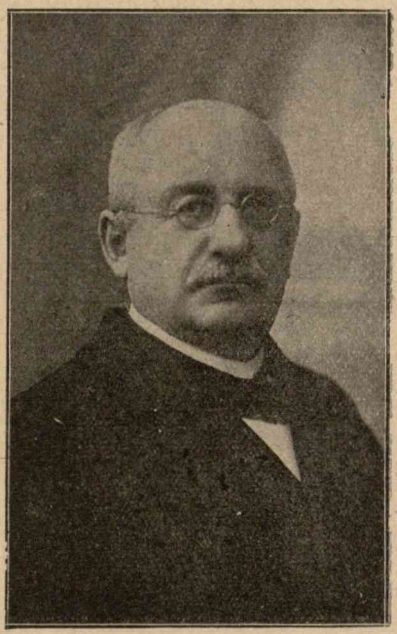
13 d. **Maciūnuose** (Vilniaus, pask. Ukmergės aps., Širvintų valsč.) lenkų žandarai atvyko į vestuves, suėmė Joną Kumelį ir išsivedę už sodžiaus sušaudė.

16 d. **Švenčionių** aps. lenkų policija šventą dieną suvarė iš 20 kaimų gyventojus, net vaikus, į suruoštą atvykusių iš Vilniaus lenkų Vidaus Reikalų Departamento Direktoriui Senkevičiui vilkų medžioklę P a š a m i n ė j, bausdami tuos, kurie buvo nuėję į bažnyčią, po 1000 lenk. markių kiekvieną, pav., Latuvėnų kaimo 14 gyventojų: Justiną, Joną ir Vincą Pod-

leckius, Jurgį ir Antaną Grybauskius, Adomą, Jurgį ir Antaną Gajevskius, Kazį Gurskį, Myk. Garlią, Papinigį, Ad. Vinciūną, Ad. ir Kazį Švalkus.

19 d. **„Vilniaus Garso"** redaktorė M. Marcišauskaitė nubausta 50.000 lenk. markių už žinutes iš **Dūkšto** (Breslavo aps.) ir **Linkmenų** (Švenčionių aps.) apie netikusį lenkų kareivių elgesį.

21 d. **Želigovskis paskyrė Aleksandrą Meištavičių laikinosios vykdomosios Vilniaus komisijos pirmininku.** Rusų laikais Meištavičius pagarsėjo kaip dalyvavęs Kotrynos II paminklo iškilmėse Vilniuje ir šiaip caro valdžios pataikūnas, o dabar pasižymėjo persekiodamas Vilniaus lietuvius.

95. Varšuvos lietuvis **Ksaveras Sakalauskas (Vanagėlis).** Vilniaus lietuvių laikraščių bendradarbis.

21 d. **Rodūnės par.** (Lydos aps.) lenkų policijos komendantas suėmė vengiančius stoti į lenkų kariuomenę Vigonių kaimo Adomą Andriukonį ir Daminiką Lukoševičių; mušdamas išvežė juos į Lydą.

22 d. **Vilniaus** lietuviai pradėjo rinkti aukas dr. J. Basanavičiaus fondui įsteigti būsimajame Lietuvos universitete.

22 d. Negaudami leidimo lietuvių krypties dienraščiui lenkų kalba, **Vilniaus lietuviai ėmė leisti vienadienius raštus, kurių pirmas — „Adam"** (Adomas).

23 d. **Vilniuje pasirodė antras lietuvių krypties vienadienis raštas lenkų kalba — „Ewa".**

23—25 d. **Vilniuje XV visuotinis Lietuvių Mokslo Draugijos susirinkimas.** Paskaitas skaitė dr. J. Basanavičius, M. Biržiška, kun. M. Reinys ir kiti.

23 d. **Vilniaus lietuvių klube** (Vyskupų g. 12) **dr. J. Basanavi-**

čiaus 70 metų gimimo sukaktuvių iškilmės. Po M. Biržiškos paskaitos apie dr. Basanavičių, apie 40 lietuvių organizacijų, o taip pat T. Vrublevskis, gudai ir žydai sveikino jubiliatą. Sveikino jį: Lietuvių Mokslo Draugija, Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas, Centro Komitetas Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti, Vilniaus lietuvių zitiečių draugija, Vilniaus lietuvių blaivybės draugija, Beturčių vaikų šelpimo draugija, Vytauto Didžiojo gimnazija, Švenčionių lietuvių gimnazija, Vilniaus lietuvių mokytojų seminarija, Vilniaus miesto lietuvių mokykla, dviklasė lietuvių mokykla, Vilniaus lietuvių pradžios mokyklos, vakariniai lietuvių kursai, Aušros Vartų, Didžioji, kun. K. Stašio vardo, Trinapolio, Markučių, Antakalnio, Užuolankos, „Žiburėlio" ir Agronominės Pagalbos Draugijos prieglaudos ir bendrabučiai, Vilniaus lietuvių klubas, Lietuvių Prekybos ir Pramonės Bankas, „Laimės", „Darbininko" ir „Birutės" koperatyvai, „Švyturio" knygų leidimo bendrovė, J. Šlapelio knygynas.

Po kelių dienų Vilnių pasiekė Kauno visuomenės sveikinimai: Lietuvos Prezidento Al. Stulginskio, Aukštųjų Mokslo Kursų, Petro Vileišio ir Jono Šliūpo, „Vilijos" bendrovės ir kitų.

23 d. **Vilniuje** dr. Jono Basanavičiaus sukaktuvėms išėjo Lietuvių Mokslo Draugijos metraštis „Lietuvių Tauta" (III kn. I dalis) su jubiliato raštais.

24 d. **Vilniuje pasirodė trečias vienadienis raštas — „Józef"** (Juozas).

24 d. **Vilniuj konfiskuotas lietuvių leidinys lenkų kalba „Nasz kalendarz na rok 1922"** (Mūsų Kalendorius 1922 metams).

24 d. **Vilniaus lietuvių klube vakarienė dr. J. Basanavičiui pagerbti.** Vakarienėje dalyvavo 100 žmonių, kurių tarpe buvo nelietuvių: T. Vrublevskis, dr. Vigodskis, dr. Šabadas, kun. Ad. Stankevičius (gudas).

24 ir 25 d. — (Lydos aps.) **Nočios, Rudnikų, Rodūnės** par. kareiviai rašė Vilniaus lenkų seimo rinkikus; lenkus surašė visus, net tik gimusius, o lietuvius tik nuo 21 m. amž.

25 d. **Vilniuje pasirodė ketvirtas vienadienis raštas — „Jan"** (Jonas).

26 d. **Vilniuje pasirodė penktas vienadienis raštas — „Marja".**

26 d. **Vilniaus** lietuvių spektaklis dr. Basanavičiui pagerbti; vaidinta „Amerika pirtyje".

27 d. **Vilniuje pasirodė šeštas vienadienis raštas — „Anna"** (Ona).

27 d. **Adūtiškio** (Švenčionių aps.) lenkų policininkas Vileita draudė mokytojai Rakauskaitei mokyti lietuviškai.

28 d. **Vilniuje** Pilsudskio atstovas Želigovskio valdžioj Pristoras įtikino ją persekioti lietuvių vienadienius raštus.

28 d. **Vilniuje** iš Lukiškio kalėjimo išleisti St. Šilingas, į kalėjimą patekęs dar rugpiūčio 24 d.

29 d. **Vilniuje pasirodė septintas vienadienis raštas — „Piotr"** (Petras).

29 d. **Adūtiškio** (Švenčionių aps.) mokytojas Leonas Bielinis lenkų taikos teisėjo nuteistas už mokymą lietuviškai 220 lenk. markių pabaudos.

30 d. **Želigovskis paskyrė rinkimus į Vilniaus seimą sausio 8 d.**

30 d. **Vilniuje pasirodė aštuntas vienadienis raštas — „Zosia".**

30 d. **Vilniuje** M. Biržiška už išleidimą „Nasz kalendarz na rok 1922" gavo 50.000 lenk. markių pabaudos sumokėti.

30 d. Be Vilniaus lietuvių darbo vadovų žinios **Kauno** dienraštis „Lietuva" Nr. 270 įdėjo straipsnį dėl Hymanso projekto „Vilniečių nuomonė", kuria lietuviai vilniečiai linkę esą nusileisti lenkų naudai.

— — **Plikiuose** (Lydos aps., Rodūnės par.) karininko nugirdyti ir pakurstyti lenkų kareiviai mušė lietuvius: Julijoną Kasparavičių, Kazį, Daminiką ir Adomą Gruzdus, Antaną Arnastoją, senelę Ramanauskienę ir k.

— — **Valkininkų** politinė lenkų policija (Trakų aps.) suėmė lietuvių mokytoją Juodelytę, per 10 dienų varinėjo ją po etapus ir išvarė už demarkacijos linijos. Tuo tarpu pats Trakų aps. mokyklų lenkų inspektorius pripažino Valkininkus esant reikalingus 8 lietuviškų ir 2 lenkiškų mokyklų.

Lapkričio mėn. ir vėliau — **Vigonyse** (Lydos aps., Rodūnės par.) lietuviai suboikatavo lenkę mokytoją ir į jos vietą parsikvietė „Ryto" mokytoją Oną Guobytę, kurią lenkų vyresnybė 2 kartu suėmė ir išvarė į Vilnių.

GRUODŽIO MĖN.

1 d. **Lenkų vyriausybė pranešė Tautų Sąjungai, jog gen. Želigovskis pasitraukęs iš Vilniaus.** Viešai pasitraukdamas nuo darbo, Želigovskis ir vėliau jį varė, pavaduojamas pabėgusio iš Panevėžio dvarininko Aleks. Meištavičiaus.

1 d. **Vilniuje pasirodė devintas vienadienis raštas — „Jerzy"** (Jurgis).

1 d. **Vilniuje** Želigovskio Vidaus Reikalų Departamento Direktoriaus vardu gydytojas M. Kozlovskis raštu įspėjo M. Biržišką, jog visi vienadieniai raštai lenkų kalba bus konfiskuojami.

2 d. **Vilniuje pasirodė dešimtas vienadienis raštas — „Hela".** Tą pat dieną lenkų policija jį konfiskavo. Vilniaus lietuvių apskaitymu, tatai buvo 40-ji lenkų represija lietuvių spaudai.

3 d. **Vilniuje pasirodė vienuoliktas vienadienis raštas — „Litwa Niepodległa"** (Nepriklausomoji Lietuva).

3 d. **Vilniaus** miesto srities rinkimų komiteto pirmininkas L. Grabovskis kreipėsi į Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą, idant šis pristatytų sąrašą lietuvių atstovų rinkimų komisijoms.

3 d. **Vaičiuliškių k.** (Seinų krašte, Punsko valsč.) neitralinėje juostoje 9 lenkų žandarai suėmė Mykolą Degutį ir išvežė į Suvalkų kalėjimą, kur išlaikė 3 mėnesius. Po to lenkų teismas nuteisė jį 1 metų kalėjimu, kurį D. iš pradžių sėdėjo dar Suvalkuose, o paskiau Balstogėje.

4 d. **Vilniuje pasirodė dvyliktas vienadienis raštas — „W stolicy Litwy"** (Lietuvos sostinėj).

4 d. **Vilniuje** pradėjo veikti Želigovskio dekretas (įsakymas) apie spaudos laisvę seimo komisijoms rinkimo metu, bet vienadieniai raštai dar būdavo konfiskuojami.

4 d. **Vilniuje** Mikalojaus salėje kun. K. Čibiras skaitė paskaitą apie gyvybės atsiradimą žemėje.

5 d. **Vilniaus** lenkų valdžios išmestoji iš savo rūmų lietuvių gimnazija kurį laiką buvo prisiglaudusi prie žydų realinės mokyklos ir tik vargais negalais susiradusi ir dideliais pinigais suremontavusi atskirus rūmus, pradėjo juose savo darbą (Pilypo g. 12).

6 d. **Vilniuje pasirodė tryliktas vienadienis raštas — „Przyszłość Litwy"** (Lietuvos Ateitis). Lenkų policijos konfiskuotas (41-ji lietuvių spaudai lenkų represija).

7 d. **Vilniuje pasirodė keturioliktas vienadienis raštas — „Niech żyje Litwa“** (Tegyvuoja Lietuva). Lenkų policijos konfiskuotas (42-ji represija).

7 d. **Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas pareiškė lenkų valdžiai, jog Vilniaus lietuvių visuomenė nedalyvauja rinkimuose į Vilniaus seimą.**

96. **Matas Untulis,** Švenčionių lietuvių gimnazijos direktorius, 1923. IX 1 lenkų ištremtas iš Vilniaus krašto.

8 d. **Vilniuje pasirodė penkioliktas vienadienis raštas — „Jeszcze Litwa nie zginęła“** (Dar Lietuva nepražuvo)! Lenkų policijos konfiskuotas (43-ji represija).

8 d. **Vilniaus** lietuvių spauda paskelbė Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pareiškimą apie Vilniaus lietuvių visuomenės

atsisakymą nuo dalyvavimo rinkimuose į Vilniaus lenkų seimą ir ėmė kasdien riebiomis raidėmis skelbti, jog **„lietuviai neina į rinkimus“**, paskiau, paaiškėjus, jog žydai ir gudai taip pat atsisakė rinkimuose dalyvauti, skelbė, jog „lietuviai, žydai ir gudai neina į rinkimus“, ir šiaip įspėjo apie lenkų ruošiamas pinkles lietuviams įtraukti į rinkimus. „Vilnietis“ ir „Głos Litwy“ ilgainiui virto beveik vienu skelbimu.

8 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje kun. K. Čibiras skaitė paskaitą: Dvasiškiai ir pasauliškiai pirmaisiais krikščionybės amžiais.

10 d. **Vilniuje pasirodė šešioliktas vienadienis raštas — „Litwo, ojczyzno moja“** (Lietuva, tėvyne mano). Lenkų policijos konfiskuotas (44-ji represija).

11 d. **Vilniuje pasirodė septynioliktas vienadienis raštas — „Z Litwy“** (Iš Lietuvos).

11 d. Visuotinis **Vilniaus** lietuvių klubo narių susirinkimas

12 d. **Švenčionių** lenkų teismas nubaudė mokytoją Leoną Bielinį 200 lenk. markių už mokymą Adūtiškio vaikų lietuviškai, patvirtindamas tuo Adūtiškio teisėjo lapkr. 29 d. sprendimą.

12 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus aps., Varnėnų valsč.) lenkų uždaryta lietuvių mokykla, o mokytojui pareikšta, jog gausiąs 6 mėnesius kalėjimo.

13 d. **Vilniuje vienadieniais raštais iškovotas lietuvių krypties lenkų dienraštis „Głos Litwy“ (Lietuvos Balsas) pasirodė ketvirtu atveju** (I—1919 m., II—1920 m. rudenį, III—1921 m. rudenį).

Apie 15 d. **Vilniuje** vietoj lenkų valdžios uždarytos lietuvių įstaigos „Lituanian Corporation“ įsisteigė „Lituania“ bendrovė.

15 d. **Vilniuje** lenkų kareiviai sumušė gatvėje mokinius, kalbančius lietuviškai.

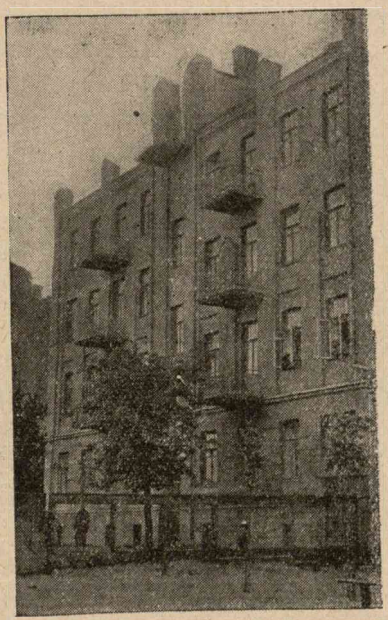
17 d. **Rodūnėj** (Lydos aps.) atvykę lenkų instruktoriai seimo rinkimams vertė kun. Z. Drabnį raginti žmones už lenkus balsuoti, o šiam atsisakius, grasino $1^1/_2$ metų kalėjimu.

18 d. **Visuotinis Vilniaus lietuvių susirinkimas šv. Mikalojaus salėje,** lenkų valdžios prieš tai neleistas, **patvirtino Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pareiškimą apie lietuvių nedalyvavimą rinkimuose į Vilniaus seimą.** Susirinkime buvo 2 Amerikos dienraščių korespondentu. Netrūko ir šnipų. Po susirinkimo atvyko lenkų policija.

18 d. ir vėliau — **Punsko** srities (Seinų krašte) neitralinėje juostoje lenkų kareiviai ėmė gaudyti jaunus vyrus, susirinkusius šventadienį į bažnyčią, varyti juos į Suvalkus ir rašyti savanoriais į lenkų kariuomenę.

Apie 20 d. **Palūšėje** (Švenčionių aps.) lenkai uždarydino lietuvių mokyklą ir išvaikė 40 mokinių.

20 d. **Švenčionių** lenkų administracija įsakė „Ryto" draugijos lietuvių gimnazijai užleisti savo rūmus lenkams. Gimnazijoj mokėsi 133 mokiniai ir mokinės.

97. Tretieji Vilniaus lietuvių gimnazijos rūmai (prie Pilypo gatv.), kuriuose ji darbuojasi lenkų 1921. X. 1 išvaryta iš rūmų prie Ad. Mickevičiaus g.

21 d. **Kabelių** (Trakų aps.) rinkimų rajono gyventojai sustatė protokolą, jog nedalyvausią seimo rinkimuose, ir iš tikro nieks vėliau nestojo prie rinkimų.

25 d. **Kauno** „Lietuvos" dienraštyje paskelbtas Komiteto Vilniaus krašto lietuviams remti atsišaukimas, raginąs aukomis remti Vilniaus lietuvių kovą.

25, 26, 27, 28 d. — **Vilniaus** lietuvių prieglaudų eglaitės.

26 d. **Miečionių** sodž. (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.), **Erzvete** (Melagėnų valsč.), **Gubave** (Švenčionių apskr., Kazitiškio par.) ir daug kur kitur lietuvių mokyklų eglaitės su deklamacijomis ir dainomis, kai kur ir su vaidinimais.

26 d. **Labanoro** (Švenčionių aps.) lietuvių mokyklos vakaras. Vaidinta „Verpėja po kryžium. Choro dainos.

26 d. **Mineiškiemy** (Švenčionių aps., Linkmenų par.) lietuvių mokyklos vakarėlis. Vaidinti: „Betliejus", „Čigonė", „Girtuoklė su blaivininku". Choro dainos.

26 d. **Juodgalviuose** (Švenčionių aps., Melagėnų par.) vaidinti: „Ponas ir ponia", „Betliejus", „Nežudyk".

26 d. **Kaulališkio** miestely (Ašmenos par.) lietuviai neleido lenkui agitatoriui kalbėti už rinkimus.

26 ir 27 d. **Marcinkonių** (Trakų apskr.) lietuviai išvarė lenkų agentą, atvykusį raginti dalyvauti rinkimuose.

27 d. Visuotinis **Vilniaus** lietuvių klubo narių susirinkimas neįvyko, susirinkusiems nesutikus posėdžiauti dėl ginkluotos lenkų policijos atvykimo.

Apie 30 d. **Vilniaus** vyskupas J. Matulevičius įsakė klebonams sausio 8 d. sekmadieny anksčiaus atlaikyti pamaldas bažnyčiose, kad žmonės galėtų dalyvauti seimo rinkimuose. Lenkų agitatoriai skelbė šį vyskupo parėdymą kaip įsakymą dalyvauti rinkimuose.

30 d. **Nočios** par. (Lydos aps.) Talmantų sodž. Vilniaus universiteto lenkas studentas grasino 10.000 lenk. markių pabaudomis neisiantiems į rinkimus. Šitokių grasinimų vartota visur.

— — **Vilniaus lietuvių įstaigos apskaitė savo nuostolius dėl spalių mėn. lenkų iš jų butų atėmimo 20 milijonų lenkiškų markių.**

Gruodžio ir sausio mėn. **Dūkšto** (Breslavo aps.) pašto viršininkas nedavė lietuviams siunčiamų jiems lietuviškų ar lietuviškos krypties lenkiškų laikraščių. Daugely vietų panašiai buvo daroma, sekant slaptu Vilniaus lenkų vyriausybės įsakymu.

Gruodžio (1921 m.) ir sausio (1922 m.) **Vilniaus lenkų teismo prokuroras Pšiluskis** ir kalėjimo policijos inspektorius (buvęs Balachavičiaus būrio karininkas) **ruošė lietuvių veikėjams provokaciją,** naudodamiesi provokatoriais Ivanu Morozu (Morozovu), Krukoniu, Rom. Murinu, Vavulinu (Vavulskiu) ir kitais.

— — **1921 m. Vilniaus lietuviai organizuotu darbu išleido 7 knygas lietuvių kalba** (iš Lietuvos istorijos), **4 knygas rusų kalba ir 25 lenkų kalba** (apie Lietuvą ir lietuvius). Be to, **Lietuvių Mokslo Draugija išleido 36 lietuviškus vadovėlius.** Pašaliečiai taip pat yra leidę lietuviškas knygas, ypačiai vadovėlius. Pirmųjų Lietuvių Mokslo Draugijos vadovėlių naujus leidimus 1919—1920 m. perėmė Kaune Lietuvos Švietimo Ministerija, 1920—1921 m. ten pat „Švyturio" bendrovė.

— — 1921 m. **Vilniaus ir Seinų-Suvalkų krašte,** lenkų valdžios daviniais, tegyvenę 258.855 lietuviai.

1922 METAI

SAUSIO MĖN.

1 d. **Vilniuje** atgaivintas (trečią kartą), lenkų vyriausybės uždarytas, lietuvių savaitraštis lenkų kalba „Nasza Ziemia“ (Mūsų Žemė).

1 d. **Koscenevičių** pašte (Vileikos aps.) ir kitur, lenkų vyriausybės įsakymu, konfiskuoti „Głos Litwy“, „Litwa“, „Nasza Ziemia“ ir kiti Vilniaus lietuvių leidiniai. Taip pat daryta dar vasario, kovo, balandžio, gegužės, birželio mėn.

1 d. **Vilniaus** lietuvių dienraštis lenkų kalba „Głos Litwy“ įspėja lietuvių visuomenę, kad lenkų vyriausybė seimo rinkimų metu nešalinsianti iš Vilniaus, kaip buvo nusistačiusi, jai nepatogių žmonių.

1 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijoj buvo 475 mokiniai: 262 berniuku ir 213 mergaičių.

1 d. **Vilniaus** lietuvių klube gimnazijos mokiniai suvaidino „Brangųjį pabučiavimą“ ir sudainavo kelias dainas.

1 d. „Vilnietis“ praneša apie **Marcinkonių** (Trakų aps.) 21 apygardos lietuvių nutarimą nedalyvauti rinkimuose į Vilniaus seimą.

1 d. **Valkininkų** valsč. (Trakų aps.) Jonas Balukonis, Dzidas Jankauskis ir Matas Norkūnas protestuoja spaudoje prieš viršaitį J. Kazlauskį, kuris be jų žinios įrašė juos į kandidatų į Vilniaus seimą sąrašą Nr. 13.

2 d. **Vydžių** (Breslavo aps.) lietuviai nuvertė rinkoje paruoštą sakyklą ir neleido lenkų agitatoriui kalbėti už Vilniaus seimą.

3 d. **Vydžių** (Breslavo aps.) lietuviai sumušė lenkų kalbėtoją dėl rinkimų į Vilniaus seimą ir jį užsistojusius 8 lenkų milicininkus; milicininkai buvo suėmę Trapšį, kuris kalbėjo už Lietuvą, bet žmonės atmušė.

3 d. **Dūkšto** stoty (Breslavo aps.) lenkų policija suėmė sodietį, kuris skaitė „Vilniaus Garsą“.

4 d. **Vilniuje** vietoj lenkų uždaryto lietuvių „Laimės“ koperatyvo po ilgų klabenimų leista įkurti „Bangos“ koperatyvas.

4 d. **Lenkų vyriausybė uždarydino Švenčionių lietuvių gimnaziją.** Įsakymą pasirašė Vilniaus švietimo skyriaus viršininkas Lichtaravičius, buvęs Pečiulis. Dalis IV ir V kl. mokinių priimta į Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo Gimnaziją.

98. 1921—1922 m. Vilniaus lietuvaičių būrelis: I eilėj sėdi (nuo kairės į dešinę) O. Žebrauskaitė ir M. Kubiliūtė, II eilėj O. Jėzukevičiūtė, M. Žukauskaitė, P. Klimanskaitė ir U. Brazauskaitė.

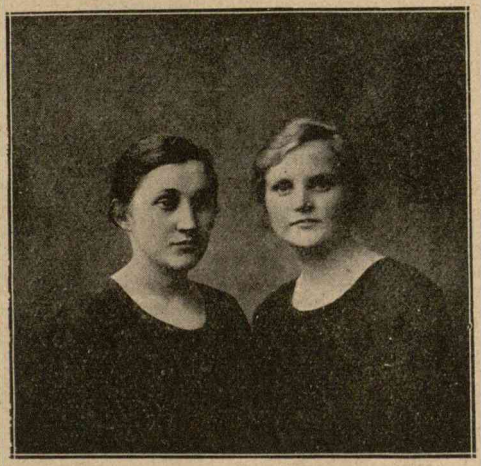
Švenčionių lietuvių gimnazijoje buvo 123 mokiniai: Švenčionių par. 25, Švenčionėlių 17, Kaltinėnų 15, Melagėnų 16, Tverečiaus 11, Linkmenų 14, Paringio 6, Daugėliškio 3, Palūšės 7, Vydiškio 3, Adūtiškio 3, Ceikinių 1, Strūnaičio 1.

4 d. **Daugėliškio** valsčiaus valdyba (Švenčionių aps.) gavo skubų Švenčionių apskrities lenkų viršininko (storostos) įsakymą ir per policiją surinko parašus „lietuvių kandidatų sąrašui“ į Vilniaus lenkų seimą; į tą sąrašą įtraukė Cicėną, Misiūną, Ropę ir Lisenką. Vilniaus lietuviams atsisakius dalyvauti rinkimuose, tuo būdu lenkai žadėjo vis dėlto įvesti į

seimą savų lietuvių ir jų vardu reikalauti prijungti Vilnių prie lenkų respublikos.

5 d. **Vilniaus** lietuvių dienraščio lenkų kalba „Głos Litwy“ redaktorius M. Biržiška tardytojo šaukiamas dėl korespondencijos iš Daugėliškio apie slaptą lenkų vyriausybės įsakymą primesti balsų ten, kur gyventojai nedalyvaus ar mažai tedalyvaus rinkimuose.

5 d. **Dotinėnuose** (Švenčionių aps., Švenčionėlių par.) žmonės išvarė Sinkevičienę, kuri ragino juos dalyvauti rinkimuose į Vilniaus lenkų seimą.

99. Vilniaus lietuvių mokytojos Petron. Šičkaitė ir Em. Valterytė († 1924).

5 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus aps., Varnėnų valsč.) kun. M. Reinio paskaita apie piliečio išsilavinimą.

6 d. **Vilniaus** lietuvių dienraštis lenkų kalba „Głos Litwy“ įspėja, kad lenkai tą dieną išleisią **provokacinį** „**Przyszłość Litwy**“ (Lietuvos Ateitis), kuris atrodys kaip „Głos Litwy“, bet puls Vilniaus lietuvių vadus ir ragins lietuvius dalyvauti rinkimuose į seimą. Tą dieną, tikrai, išėjo iš spaudos panašus į „Głos Litwy“ vienadienis raštas „Przyszłość Litwy“, kuris puolė M. Biržišką ir kitus Vilniaus lietuvius.

6 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus aps.) pirmas lietuvių vaidinimas. Vilniaus gimnazistų vaidintas „Vargšas Tadas“, dainos, deklamacijos.

6 d. **Dūkšte** (Breslavo aps.) lietuviai sumušė lenkų agitatorių

6 d. **Čižiūnų sodž.** (Breslavo aps., Rimšės valsč.) lenkų valdžios agitatoriai žadėjo žmonėms po 2 sieksniu malkų už dalyvavimą Vilniaus seimo rinkimuose

7 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijos „Mildos“ moksleivių draugijos muzikos ir solo dainų vakarėlis.

7 d. **Dieveniškio** (Ašmenos aps.) seniūnai baugino žmones 5.000 lenk. markių pabauda už nedalyvavimą rinkimuose.

7 d. **Alšėnų** (Ašmenos aps.) lenkų policijos nuovados viršininko įsakymu per naktį vaito suvaryti į Dieveniškį kaimų seniūnai, kuriuos privertė išklausyti agitatoriaus raginimo dalyvauti rinkimuose ir davė jiems po 2000 lenk. markių. Grįžę šaltyšiai varė žmones į rinkimus, gąsdindami pabaudomis. Kurie balsavo sausio 8 d., balsavo už visą šeimyną ir davė balsus už patiektąjį sąrašą.

100. Jonas Kraskovskis, Vilniaus gudų komiteto pirmininkas, 1921—1922 m. parėmęs Vilniaus lietuvius prieš Želigovskio lenkus.

Apie 8 d. **Lenkų vyriausybė ruošė palankius sau rinkimus į Vilniaus seimą, aplenkdama sąrašuose daugelį lietuvių, gudų ir žydų,** toms tautoms bei jų atstovams atsisakius dalyvauti rinkimuose ir surašinėjime, tikrinti sąrašus ir balsavimą, **įtraukdama į sąrašus nevietos gyventojus, gabendama juos į rinkimus** traukiniais, **suteikdama rinkimų teises lenkų kareiviams, kurių dauguma nebuvo vilniečiai,** savo pinigais aprūpinusi tūkstančius agitatorių, kurie, lenkų policijos ir lenkų kunigų remiami, **baidė žmones pabaudomis už nedalyvavimą,** žadėjo cukraus ir kitokių dovanų, **mokėjo po 2000 lenk. markių. Ištisus metus lenkai persekiojo Vilniaus lietuvių spaudą, neleisdami jai agituoti už Lietuvą.**

Apie 8 d. **Papiškėje** (Trakų aps.) lenkai žmonėms grasino 6 mėn. kalėjimu už nedalyvavimą rinkimuose.

Apie 8 d. iš **Adūtiškio į Kamajus** (Švenčionių aps.) lenkai varė dratais sukaustytus 8 lietuvius, suimtus vestuvėse.

8 d. **Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pareiškimas, jog Kauno spaudoje gruodžio mėn. paskelbtosios „vilniečių nuomonės", raginančios taikintis su lenkais, nėra nei Laikinojo Komiteto nei Vilniaus lietuvių visuomenės nusistatymas.**

8 d. **Vilniaus** lietuvių spauda įspėja visuomenę, jog **tuojau po rinkimų į seimą lietuviams būsią daug kratų, rekvizicijų ir suėmimų,** tad reikią saugotis, idant kas ko neprimestų, ir naikinti adresai, kad pažįstamieji nebūtų bėdon įtraukti. Ji primena taip pat lenkų vyriausybei, jog metas esąs uždaryti lietuvių laikraščiai, nes šie platinąsi dabar triskart daugiau, negu seniau.

8 d. „Vilnietis" praneša gavęs 10 **Vydiškio par.** (Švenčionių aps.) kaimų pasirašytą pareiškimą, jog jie nebalsuos į Vilniaus seimą: Antakmenės (Untakmenės), Bajorų, Buviškio, Kukarėkės, Makaniškės, Juodalaukio, Dainiškių, Teliukiškės, Rimšėnų ir dar vieno.

8 d. „Vilnietis" skelbia tokį pat **Marcinkonių** (Trakų aps.) 21 rinkimų apygardos lietuvių pareiškimą.

8 d. **Vilniaus krašto lenkų rinkimai į Vilniaus seimą, nedalyvaujant lietuviams, gudams ir žydams. Balsuoti rinkikai buvo atvežti iš Varšuvos, Rygos, Daugpilio** ir kitų vietų, kurių daugeliui buvo **mokama po 2000 lenk. markių, 6 svarai duonos, 2 svaru lašinių, kaip, pavyzdžiui,** konduktoriui Kavaliauskui. **Į vieną Vilnių atvežė 8.000 balsuotojų, kurių apie 5.000 leido balsuoti (3.000 neprileido). Į Lydą ir apskritį net 12 traukinių.** Balsuojant Vilniaus mieste buvo patikrinami dokumentai tik iki 1 val. po pietų, po to **leista balsuoti be** jokio **patikrinimo,** o provincijų **daugumoj vietų visai netikrinta.** Provincijoj sėdėję prie dėžių lenkai **leido rinkikams** balsuoti už **savo šeimynas ir kaimynus,** net patys **primesdavo balsų. Leido balsuoti atvykusiems iš neitralinės juostos.** Visos lenkų grupės **susitarė nekelti klausimo dėl prasižengimų rinkimuose,** kad nereikėtų rinkimų naikinti. Tačiau vis dėlto Nemenčino, Pakryžės ir Taboriškių valsč. rinkimų suktybės taip buvo aiškios ir visiems žinomos, jog patys lenkai padavė skundą Vilniaus Kasacijų Teismui,

kuris, žinoma, pripažino rinkimus teisėtus. Lenkų vyriausybė paskelbė, jog rinkimuose dalyvavę 64,4% (50%—80% aps. rinkikų, net ligi 100% atskirose nuovadose, Vilniaus mieste 55%), iš tikrųjų betgi apie 30% visų turinčių teisę balsuoti piliečių Vilniaus srity, kartu su atvežtais ir primestais, o taip pat valdininkų, persirengusių kareivių ir žandarų balsais, o atmetus tuos pašaliečius — apie 12—15% Vilniaus srities (30% Vilniaus mieste) gyventojų, kitaip sakant, tiek, kiek ten yra lenkų ir sulenkintų vietos žmonių. Lenkų vyriausybė pripažino, jog lietuvių balsavę tik 8% visų lietuvių, turinčių teisę balsuoti, viso 2107 (Daugėliškio valsč. 1577 — raštininko suktybės Paringio nuov., Dūkšto valsč. 270 ir tt.), žydų 15% (Vilniuje 300 žydų — $1^1/_2$% žydų rinkikų), gudų 41%, iš tikrųjų retas kuris jųjų balsavo.

8 d. **Vilniaus** rinkimuose į seimą dalyvavo nepilnamečių, kaip Pol. Voleišytė.

8 d. **Dūkšto** valsč. (Breslavo aps.) **Keižių kaime** lenkų nuovados (rajono) viršininkas baidė pabaudomis už nedalyvavimą rinkimuose.

8 d. **Rimšės** valsč. ir nuov. (Breslavo aps.) raštu 303 balsai (iš 917 rinkikų), o **Medeišių** nuov. 33 balsai iš 565 rinkikų.

8 d. **Daugėliškio valsč.** (Švenčionių aps.) **Paringio** nuovadoj iš 1.573 rinkikų tebalsavo 13 (valdininkai, priversti balsuoti rinkimų komisijos nariai ir rusai, kurių M. Šakinas iš Zabalinės įmetė dar 6 balsus, tuo būdu balsų gauta 19). Valsčiaus raštininkas, išvežęs urną, pribalsavo su kitais ligi pusantro tūkstančio (1.402). **Viktorinės** kaime į rinkikus pateko 10 1921 metais mirusiųjų žmonių.

8 d. **Daugėliškio valsč.** (Švenčionių aps.) **Vydiškio** nuovadoj iš 1.853 rinkikų balsavo 189, daug. Ignalino geležinkeliečių iš Lenkijos.

8 d. **Daugėliškio** valsč. (Švenčionių aps.) **Sieniškio** nuovadoj iš 1.595 rinkikų balsavo 80, dėžėj kortelių rasta 282, nes daugelio balsuota ne tik už save, bet ir už šeimyną ir vaikus, kaip Meraniškių Kuncevičius, Juodalaukio Grikinis, Kairiškių Laurinavičius, Gerviliškių Petkūnas.

8 d. **Mykolavo valsč.** (Švenčionių aps.) **Peršukštos** nuov. rasta 301 balsas iš 1.458 rinkikų, **Strūnaičio** nuov. 841 balsas iš 1.556 rinkikų.

8 d. **Tverečiaus valsč. (Švenčionių aps.) iš 2.085 rinkikų balsavo 22 (1%) — Seimo boikoto rekordas. Erzveto** nuovadoj iš 1.295 rinkikų balsavo 7., **Pivorų** nuovadoj iš 790 rinkikų balsavo 15.

8 d. **Melagėnų** valsč. (Švenčionių aps.) iš 2309 rinkiko balsavo 341, kurių daugelis ne tik už save, bet ir už savo šeimyną.

8 d. **Užubalio** valsč. (Švenčionių aps.) **Ceikiniuose** iš 1.707 rinkikų balsavo 253.

8 d. **Užubalio valsč.** (Švenčionių aps.) **Purvėniškių** nuovadoj iš 1.296 rinkikų balsavo 97 (lenkai ir Bortkevičiaus dvaro priversti kumečiai).

8 d. **Adūtiškio** valsč. (Švenčionių aps.) lietuviai nebalsavo. Balsų atsirado: **Adūtiškio** nuovadoj 323 (iš 1.493 rinkikų), **Gailiūšių** nuov. 346 (iš 1.631).

8 d. **Tračiūnuose** (Švenčionių aps. ir valsč.) iš 1.201 rinkikų balsavo 50, kurie davė 537 balsus, **Pliauškinių** nuov. sužymėta 176 (iš 1.521 rinkiko), **Mylių** nuov. 849 (iš 1.275 rinkikų).

8 d. **Gramackų** sodžius (Švenčionių aps. ir valsč.) atsisakė balsuoti, nors lenkų žandarai baugino po 15.000 lenk. markių pabaudomis.

8 d. **Linkmenų** valsč. (Švenčionių aps.) iš 4.000 rinkikų balsavo 170. Susirinkę **Motiejūnų** mokykloj, 204 linkmeniečiai savo parašais protestavo prieš rinkimus.

8 d. **Kaltinėnų** nuovadoj (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) iš 1.537 rinkikų rasta 378 balsus.

8 d. **Kaltinėnų** par. (Švenčionių aps.) **Veikūnų** sodž. niekas nebalsavo, išskyrus Petrą Jurėną.

8 d. Nebalsavo Švenčionių aps. kaimai **Reškutėnai, Rėkučiai, Akmeniškis, Beržija.**

8 d. **Paberžėj** (Vilniaus aps.) Glinciškių dvaro prievaizdas mokėjo bernams už balsavimą po 500 lenk. markių.

8 d. **Vuokėj** (Trakų aps., Lentvario valsč.) rinkimų komisijos narys ėmė iš vokų vienus numerius ir dėjo kitus.

8 d. **Į Giedraičių** valsčių (Vilniaus, vėliau Ukmergės apskr., neitralinėj juostoj) atėjo 5 persirėdę lenkų žandarai, suėmė Juozą Lechavičių ir išsivedę kitą dieną jį sušaudė.

8 d. **Gervėčių** par. (Vilniaus aps., Varnėnų valsč.) nebalsavo 15 kaimų: **Galčiūnai, Giriai, Knistuškės, Milcijai, Mockai, Miciūnai, Gervėčiai, Gaigaliai, Gėliūnai, Rimdziūnai, Pelegrinda, Kolionija, Petrikai, Karmarai, Užupiai.** Varnėnų

valsč. Gervėčių nuovadoj pažymėta 531 balsas (iš 1.147 rinkikų), Rimdziūnų nuov. 84 (iš 1.394).

8 d. Pačių lenkų žiniomis **rinkimuose nedalyvavo** lietuviai: Trakų aps. **Valkininkuose** (Valkininkų nuov. sužymėta 348 lenkų balsai iš 1.591 rinkiko, Naniškio nuov. 8 bal. iš 651 rink., Krūminių nuov. 2 balsu iš 662 rinkikų), **Varėnoj** (Varėnos nuov. pažymėta 164 bal. iš 399 rink., Marcinkonių 28 iš 644, Kabelių 1 iš 547, Ratnyčios 56 iš 705), Lydos aps. **Rodūnėj, Beniakainyse, Eišiškės** ir daugely kitų vietų.

8 d. **Butrimonių** (Lydos aps.) sodžiai: **Kužiai, Jurgonys, Strielčiai, Butrimonys** nebalsavo.

8 d. **Rodūnės** par. (Lydos aps.) nebalsavo 22 kaimu: **Druskininkai, Padzievis, Pelesa, Dubiniai, Piliūnai, Varliai, Rockūnai, Leliušiai, Kurkės, Kargaudai, Klaišiai, Paloškai, Vigonys, Smilginiai, Paneiniškės, Piliakalnis, Juciūniai, Sklodonys, Jataučiai, Plikiai, Mogūniai.** Rodūnės nuov. pažymėta 884 balsai iš 2.451 rinkiko. Rodūnės valsč. lenkai priskyrė prie lenkiškų valsčių, kuriuose jie sudarą 83½%, tuo tarpu balsavo (3 nuovaduose) 41½%.

8 d. **Nočios** nuov. (Lydos aps.), kurie balsavo, balsavo už neatvykusius. Tuo būdu radosi 714 balsų (iš 1.067 rinkikų).

8 d. **Kaniavos** valsč. (Lydos aps.) **Rudnios** nuovadoj (rajone) nebalsavo 9 sodžiai: **Rudnia, Lygnažeris, Kašėtos, Noškūnai, Stoniūnai, Kaniava, Krukliai, Dalina, Pavosupė, Palkabalis.** Rudnios nuov. pažymėta 288 balsai iš 1194 rinkikų.

8 d. **Kaniavoj** (Lydos aps.) balsavo 67, o balsų rasta 622 (iš 859 rinkikų). **Čepėliūnų** nuov. rasta 373 balsai iš 1.076 rinkikų.

8 d. **Dievenišky** (Ašmenos aps.) suimtas Kazys Gaidrys už prieštaravimą kalbėtojui, kuris kurstė balsuoti.

9 d. **Švenčionyse** lenkų kareiviai išvaikė lietuvių gimnazijos mokinių vakarėlį.

Apie 10 d. **Daugėlišky** (Švenčionių aps.) lenkų suimta **Linkmenų** mokytoja Darata Viškelytė ir gimnazistų tėvai Paukštė ir Gimžauskis. Kad ir gimusią Švenčionių apskrityje, Viškelytę po 2 mėn. kalėjimo lenkai išvarė į Nepriklausomą Lietuvą.

10 d. **Vilniuje** įsiregistravo lenkams Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugija su poliklinika.

101. **Vilniaus tremtiniai (lietuviai ir gudai) Kauno stotyje 1922. II. 6.** Sėdi (nuo kairės į dešinę) Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas, Vytauto Didžiojo gimnazijos direktorius ir „Vilniečio“ ir „Głos Litwy“ redaktorius M. Biržiška, Vilniaus gudų komiteto ir koperatyvų sąjungos pirmininkas Jon. Kraskovskis, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto sekretorius, lietuviškųjų prieglaudų ir mokyklų gydytojas dr. J. Augevičius, gudų „Bielarusskije Viedomosti“ redaktorius Maks. Hareckis, Lietuvių Sanitar. Pagalbos D-jos valdybos narys ir ūkio vedėjas proviz. Jz. Dyša, lietuvių banko direktorius Česl. Landsbergis, Vilniaus gudų komiteto narys juristas Vlad. Prokulevičius, Vilniaus gudų komiteto narys ir žemdirbių darbininkų sąjungos vicepirmininkas Aleks. Karabačas, „Vilniaus Garso“ redaktorė M. Marcišauskaitė, „Głos Litwy“ redakcijos narys ir Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojas inž. Vikt. Biržiška, Vilniaus kurijos oficijalas, Lietuvių Draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti Centro Komiteto pirmininkas ir Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto narys kun. kanaun. Juoz. Kukta ir gudas darbininkas. Stovi Vilniaus Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos vicepirmininkas ir „Głos Ludu“ redaktorius Pijus Mičiulis, lietuviškųjų laikraščių administratorius spaustuvininkas Bal. Stadzevičius, „Vilniečio“ redakcijos narys dr. Pr. Augustaitis, koks gudas, Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojas ir „Głos Litwy“ redakcijos narys Andr. Rondomanskis, gudų ūkininkas Cimoch Miešoček, „Vilniečio“ redakcijos narys inž. Tadas Šulcas, gudas, „Birutės“ Vilniaus skyriaus vedėjas Jonas Siemaška, gudas darbininkas, Vilniaus gudų komiteto sekretorius Andr. Jakubeckis, „Bielarusskije Viedomosti“ administratorius Vlad. Michalevičius, gudas studentas, lietuvių mokytojų seminarijos mokinys Andr. Meciūnas, koperatorius Petr. Insoda, Vilniaus lietuvių vidurinės mokyklos vedėjas ir „Nasza Ziemia“ redaktorius Juoz. Grabauskas, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto ir Lietuvių Draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti Centro Komiteto narys, „Švyturio“ bendrovės veikėjas St. Jackevičius. Kai kurių tremtinių, nuotrauką bedarant, stotyje jau nebebuvo.

10 d. Dalies **Vilniaus** policininkų ir geležinkeliečių protestai raštu prieš Vilniaus seimo rinkimą ir pasisakymas už Lietuvą.

10 d. **Kalesninkų** bažnytkaimio (Lydos aps., Kalesninkų par.) lenkų policija uždarė lietuvių mokyklą ir pašalino mokytoją Petr. Šičkaitę. Toji mokykla su 42 vaikais pačių tėvų buvo atidaryta, kurie negalėjo iš inspektoriaus sulaukti atsakymo į savo prašymą.

11 d. **Kauno** „Lietuvos" dienraštyje Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto padėka Nepriklausomosios Lietuvos visuomenei už paramą.

11 d. **Vilniuje** lenkų šeimyna atstatė tarnaitę Ievą Nemeikytę už rinkimų kortelės nepriėmimą.

11 d. Lenkų vyriausybės uždaryto **Vilniaus** lietuvių „Laimės" koperatyvo likvidacinis susirinkimas.

11 d. **Tračiūnuose** (Švenčionių aps.) lenkų policija revolveriais sunkiai sumušė už nedalyvavimą rinkimuose Antaną, Vincą, Joną ir Andrių Tracevičius.

Apie 12 d. **Linkmenų** valsč. (Švenčionių aps.) **Motiejūnuose** lenkų suimtas Morkūnas už nedalyvavimą rinkimuose ir 5 paras išlaikytas kalėjime.

13 d. **Tautų Sąjungos Taryba Ženevoje išklausė savo Kontrolės Komisijos pranešimo, kaip lenkų buvo daryti rinkimai į Vilniaus seimą, ir nepripažino nei okupacinių rinkimų nei okupacinio seimo.**

Apie 15 d. **Kaltinėnų** par. (Švenčionių aps.) **Žvirbliškių** sodž. lenkų policija suėmė Suštiką; po 2 dienų paleido.

15 d. **Linkmenų** par. (Švenčionių aps.) **Ginučiuose** lietuvių vakarėlis, kuriame apsilankė lenkų poručnikas; šūviu pro langą peršauta jam ranka.

15 d. **Vilniaus** lietuvių klubas savo pirmininku išrinko banko direktorių Čes. Landsbergį.

16 d. **Vilniaus** lietuvių prieglaudoj Žvėryne Amerikos komiteto vaikams šelpti pasiųstoji kelių lenkų studentų komisija matavo vaikus, elgdamosi su jais nemandagiai, kraipydama jų pavardes, vadindama juos arkliais, karvėmis, liepdama jiems „bučiuoti uodegą".

17 d. **Vilniaus** kalėjime Lūkišky kalbėtasi, jog lietuviams veikėjams kratos metu bus primesta dinamito. Tatai buvo pavesta darbininkui Vavulinui (Vavulskiui).

18 d. Į **Giedraičius** (buv. Vilniaus, vėliau Ukmergės aps., neitra-

linėje juostoje) atvyko 5 lenkų žandarai ir suėmė viršaitį Mickonį, kuris atsisakė nurodyti jiems šaulius.

Apie 20 d. **Švenčionių aps. lietuvių „Ryto" švietimo draugija laikė ir šelpė 63 mokyklas su 67 mokytojais ir 2874 mokiniais ir mokinėmis: 9 Švenčionių valsč.,** (Švenčionyse, Dotinėnuose, Švenčionėliuose, Daukšiuose, Činčikuose, Vaiškūnuose, Jacūnuose, Samadurišky, Pašaminėj), **8 Linkmenų valsč.** (Linkmenyse, Kaltinėnuose, Motiejūnuose, Kretonyse, Palūšėj, Vaiciukišky, Miežionyse, Reškutėnuose), **9 Melagėnų valsč.** (Bernotuose, Miečionyse, Juodgalviuose, Kerišky, Rubelnikuose, Solomiankoj, Krikonyse, Malikuose, Melagėnuose), **9 Užubalio** (Zablotiškės) **valsč.** (Ceikiniuose, Melnikuose, Rėkučiuose, Bajoruose, Narsutiškėj, Zuikuose, Gaureliuose, Kančiaginėj, Kačėmiškėj), **8 Daugėliškio valsč.** (Daugėlišky, Paringy, Dūdose, Sienišky, Garšvinėj, Kiniūnuose, Rimšėnuose, Rezgūnuose), **11 Tverečiaus valsč.** (Tverečiuje, Astraviškiuose, Guntauninkuose, Čelninkuose, Dzieškauščiznoj, Rapiškėj II, Kukutėliuose, Didžiasalyj, Pivoruose, Erzvėte, Babenyse), **7 Adūtiškio valsč.** (Adūtišky, Svilonyse, Davaisiuose, Jakeliuose, Buckūnuose, Gailiušiuose, Kuckonyse) ir **2 Peršukčio valsč.** (Strūnaity, Grybuose).

20 d. **Naktį ir iš ryto kratos ir suėmimai Vilniaus lietuvių ir gudų.** Suimti ir uždaryti Lūkiškio kalėjime Pr. Augustaitis, Myk. ir Viktoras Biržiškos, kan. J. Kukta, J. Mileris, A. Rondomanskis, B. Stadzevičius, T. Šulcas ir kiti. Padaryta kratų Laikinajame Vilniaus Lietuvių Komitete, iš kur atimti antspaudai ir raštai, Centro Komitete nukentėjusiems dėl karo šelpti, „Vilniečio" ir „Głos Litwy" redakcijose ir administracijose. Redakcijose ir pas M. Biržišką ieškojo labiausiai medžiagos apie rinkimus.

20—23 d. **Lenkų vyriausybei suėmus visus lietuvių redaktorius, buvo sustoję visi Vilniaus lietuvių dienraščiai ir savaitraščiai.**

21 d. **Vilniuje** suimtas „Nasza Ziemia" savaitraščio redaktorius J. Grabauskis ir kiti.

22 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) lietuvių vaidinimas „Marytė vargoninko duktė" ir dainos.

23 d. **Krata Vilniaus vyskupo J. Matulevičiaus bute;** suimtas jo tarnas Andr. Meciūnas.

24 d. **Vilniaus lietuvių dienraščiai vėl atgijo.** „Vilnietis“ pasirašomas Pov. Gaidelionio, o „Głos Litwy“ Julijos Lastauskaitės.

24 d. **Švenčionyse** kun. Višnevskio vedami lenkų kareiviai įsilaužė ir atėmė savo kinui iš lietuvių gimnazijos jos remontuotą butą kun. Petronio namuose; daugelis mokslo priemonių prapuolė. Per 120 vaikų liko be mokslo. Ligi gegužės 10 d. ten šeimininkavo kun. Višnevskis, kuris namus beveik visai suardė.

Apie 25 d. lenkų poetė ir korespondentė H. Zahorskienė („Savitri“), kuriai Lietuvos vyriausybė leido apsilankyti Kaune, grįžusi iš ten į **Vilnių** Br. Biržiškienės bute, šiai nesant namie, sudegino parvežtus iš Kauno Vilniaus lietuviams laiškus.

26 d. **Lietuvos Užsienio Reikalų Ministerio Jurgučio telegrama Tautų Sąjungai** reikalauja, idant būtų paleisti iš kalėjimo suimtieji vilniečiai. Tą pat dieną Kauno visuomenė iš laikraščių sužino apie suėmimus.

26 d. **Vilniuje** suimta po kratos Ona Musteikienė, neužilgo vėl paleista.

27 d. **Vilniaus Lietuvių Laikinojo Komiteto protestas** prieš suėmimus, pasirašytas nesuimtųjų narių: dr. J. Augevičiaus, Br. Biržiškienės, kun. Kr. Čibiro, St. Jackevičiaus ir Kast. Stašio.

27 d. **Ignalino** geležinkeliečiai (Švenčionių aps.) Vilniaus lietuvių spaudoje pareiškia stoties viršininko buvę priversti sausio 8 d. balsuoti; lenkų milicija ir kareiviai varu vertusi balsuoti Ignalino gyventojus suvarytomis iš sodžiaus padvadomis.

28 d. **Vilniaus** lenkų prokuratūros įsakymu policijos uždarytas lietuvių dienraštis lenkų kalba „Głos Litwy“, kurio konfiskuoti 20 ir 23 numeriai.

28 d. **Berlyne** lietuvių studentai suėję protestuoja prieš vilniečių suėmimus.

30 d. „Vilnietis“ praneša, jog **Švenčionių** lenkų storosta (aps. viršininkas) nutaręs išsiųsti Švenčionių lietuvių gimnazijos direktorių Matą Untulį ir tos gimnazijos mokytojus Rap. Butkų ir Martinaitį.

30 d. **Vilniuje antrosios lietuvių kratos ir suėmimai.** Suimti dr. J. Augevičius, Juoz. Dyša, Česlovas Landsbergis ir kiti.

30 d. **Lenkų vyriausybė per Tautų Sąjungos Kontrolės Komisiją pasiūlė Lietuvos vyriausybei išduoti suimtuosius vilniečius vietoj Kaune kalimų lenkų pėoviakų.**

31 d. Lenkų Užsienių Reikalų Ministeris Skirmuntas raštu Lietuvos Užsienių Reikalų Ministeriui Jurgučiui atsisakė tartis Vilniaus klausimu, pripažindamas Vilniaus seimo rinkimus teisingai atliktus.

— — **Adūtiškio** (Švenčionių aps.) lietuvių mokyklų knygynui 11 vilniečių suaukojo 9.800 lenk. markių.

VASARIO MĖN.

1 d. **Vilniuje atidaromas lenkų seimas.**

1 d. **Vilniuje treti lietuvių suėmimai.** Suimti „Švyturio" knygų leidimo bendrovės veikėjai, spaustuvininkas M. Kukta, knygininkas St. Jackevičius, M. Steigvila.

1 d. **Kauno** miesto piliečių mitingas Miesto teatre perskaito Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto sausio 27 d. protestą prieš vilniečių suėmimus, palaiko jų protestą, o taip pat protestuoja prieš Vilniaus seimo rinkimus.

3 d. **Švenčionyse** lenkų valdininkų komisija darė Švenčionių „Ryto" švietimo draugijoj reviziją; sustabdytą „Ryto" gimnaziją grasino uždarysianti, o taip pat 60 pradžios mokyklų.

4 d. **Vilniuje,** vietoj lenkų vyriausybės sulaikyto „Głos Litwy", **pasirodė naujas lietuvių dienraštis lenkų kalba „Litwa".**

4 d. **Vilniaus** lenkų seimo kairieji (liaudininkai — „odrodzencai" ir socialistai) įteikė paklausimą vyriausybei dėl lietuvių ir gudų suėmimų.

5 d. Sausio 20 d. ir vėliau **suimtuosius Vilniaus lietuvius ir gudus lenkų vyriausybė** kaltino sunkiai nusidėjus Lenkų valstybei, tariant Pr. Augustaitį, Myk. ir Vikt. Biržiškas, kan. J. Kuktą, M. Marcišauskaitę, A. Rondomanskį, B. Stadzevičių ir J. Vaičiūną iš Baudžiamojo Statuto **100, 101, 108 ir 125 straipsnių,** kurių 108-tasis (už šnipavimą ir pan.) skiria **mirties bausmę,** o kiti kalėjimą nuo 6 metų ligi 15 ir net ligi gyvos galvos, — P. Mičiulį iš 101 str. (15 metų sunkiųjų darbų), kitus iš 129 str. (ligi 6 metų kalėjimo) ir kitų. **3 val. ryto** Lukiškio kalėjime **prikelti savo kamerose 33 suimtieji** buvo surinkti kalėjimo raštinėje ir **policijos išvežioti** į butus **atsisveikinti su savo šeimynomis.** Policininkai manė, kad po to suimtieji būsią sušaudyti, tad kiti jųjų (policininkų) verkė; tą pat manė suimtųjų šeimos, kurioms niekas nesakė, kur juos žada išvežti. Atsisveikinant leista nedaug daiktų su savim pasiimti. Suvežus suimtuosius vėl

102. Vilniau tremtiniai (lietuvių ir gudų veikėjai), išėję iš Kauno stoties 1922. II. 6 d. (nuo kairės į dešinę): antras P. Mičiulis, ketvirta M. Marcišauskaitė, šeštas (užpakaly) Vikt. Biržiška, aštuntas kun. Juoz. Kukta, dešimtas dr. J Augevičiu., tryliktas Andr. Meciūnas, keturioliktas (užpakaly) Jonas Kraskovskis, šešioliktas Bal. Stadzevičius.

į kalėjimą, jie buvo nuvežti į geležinkelio stotį, iš kur **atskiru 2 vagonų traukiniu pristatyti ligi neitralinės juostos apie Vievį,** nuvesti į kaimą, kuriame po kelių valandų perduoti Lietuvos kariuomenei. Tik vėlai naktį **pavyko peršalusiems tremtiniams traukiniu per Kaišiadoris pasiekti Kaunas ir apsinakvoti stoties salėje.**

5 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijos mokinių tėvų ir mokinių susirinkimas išrinko Tėvų Komitetą su K. Stašiu pryšakyje. 60 žmonių susirinkimas nutarė protestą prieš mokytojų suėmimą.

6 d. **Į Kauną atvyko 33 Vilniaus tremtiniai:** 20 lietuvių ir 13 gudų. 1. gydytojas Jonas Augevičius, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto sekretorius, lietuvių prieglaudų ir mokyklų gydytojas, 2. Pranas Augustaitis, „Vilniečio" redakcijos bendradarbis, turįs Vilniuje namus, 3. Mykolas Biržiška, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas, Vytauto Didžiojo Gimnazijos direktorius, „Vilniečio" ir „Głos Litwy" redaktorius, 4. inžinierius Viktoras Biržiška, „Vilniečio" ir „Głos Litwy" redakcijos bendradarbis, Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojas, 5. Juozas Grabauskas, vidurinės lietuvių mokyklos vedėjas, savaitraščio „Nasza Ziemia" redaktorius ir lietuvių Švietimo Komisijos narys, turįs namus Seinuose, 6. provizorius Juozas Dyša, lietuvių sanitarinės draugijos narys ir ūkio vedėjas, turįs 2 namus Vilniuje, 7. Petras Insoda, koperatorius, 8. Stasys Jackevičius, „Švyturio" knygų leidimo bendrovės vedėjas Vilniuje, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto ir Centro Komiteto Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti narys, 9. kun. kanauninkas Juozas Kukta, Centro Komiteto Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti pirmininkas ir Laikinojo Vilniaus Lietuvių komiteto narys, 10. Česlovas Landsbergis, lietuvių banko direktorius, turįs 3 namus Vilniuje, 11. Marija Marcišauskaitė, lietuvių valgyklos savininkė ir „Vilniaus Garso" redaktorė, 12. Jurgis Mileris, „Ryto" draugijos lietuvių mokytojų seminarijos mokytojas, lietuvių Švietimo Komisijos sekretorius, 13. Andrius Mecionas, lietuvių mo-

kytojų seminarijos mokinys, tarnaująs vyskupui J. Matulevičiui, 14. Pijus Mičiulis, sanitarinės lietuvių draugijos vicepirmininkas, „Głos Ludu“ redaktorius, 15. Andrius Rondomanskis, „Głos Litwy“ redakcijos bendradarbis, Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojas, 16. Boleslovas Stadzevičius, lietuvių laikraščių administratorius, turįs 2 namus ir spaustuvę Vilniuje, 17. Jonas Siemaška, „Birutės“ skyriaus vedėjas, komersantas, 18. inžinierius Tadas Šulcas, „Vilniečio“ redakcijos bendradarbis, 19. Juozas Povydis, geležinkelninkas, 20. J. Vaičiūnas, kirpyklos savininkas. Gudai: J. Kraskov-, skis, Vilniaus gudų tautinio komiteto pirmininkas, rašytojas Maksimas Hareckis, Vl. Prokulevičius, Aleks. Karabačas ir kiti.

7 d. **Kaune** Vilniaus tremtiniai („33“) išrinko tremtinių komitetą Pr. Augustaitį, M. Biržišką, gudą J. Kraskovskį.

7 d. Tautų Sąjungos Kontrolės Komisija **Kaune** pasiūlė padėti pervežti iš Vilniaus tremtinių šeimas, bet tremtiniai atsisakė ir reikalavo išrūpinti jiems grįžimą į Vilnių, kad ir reiktų stoti į lenkų teismą.

7 d. Lietuvos atstovas prie Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos Ig. Jonynas **(Kaune)** įteikė jai protestą prieš 33 vilniečių ištrėmimą. Kiek vėliau tą pat padarė Lietuvos atstovai Tautų Sąjungos Tarybos pirmininkui, Anglų, Prancūzų ir Italų vyriausybėms.

7 d. **Krasnapolio v.** (Seinų aps.) lenkų žandarai suėmė Marinavos kaimo Lauryną Petruškevičių, 56 m. amž., ir nugabeno į Suvalkų kalėjimą.

8 d. **Kauno** miesto taryba paskyrė 33 Vilniaus tremtiniams 33 tūkstančius auksinų (vok. markių) pašalpos.

9 d. „Vilnietyje“ paskelbta ištremtųjų lietuvių ir gudų likusiųjų **Vilniuje 17 žmonų ir seserų protestas** prieš žiaurųjį vyrų ir brolių trėmimą.

9 d. Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos narys pulk. Tsu-Tsui (japonas) aplankė **Vilniuje** Br. Biržiškienę, teiraudamasis apie Vilniaus lietuvių gyvenimo sąlygas po 33 ištrėmimo.

9 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė rekvizavo lenkų valdininkų naudai ištremtųjų Landsbergio ir Mičiulio šeimų butus, nes, girdi, jos taip pat greit važiuosiančios į Kauną.

10 d. Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijos pirmininkas pulk. Šardinji (prancūzas) su sekretoriumi Lasičiu (serbu) aplankė **Vilniuje** Br. Biržiškienę, teiraudamiesi apie lietuvių įstaigas, mokyklas, laikraščius. Br. Biržiškienė paaiškino, jog ištremtųjų darbą perėmė likę Vilniuje veikėjai ir beveik viskas jau esą susitvarkę.

10 d. **Vilniaus** lenkų seime liaudininkai („odrodzencai") ir socijalistai pakartojo savo vasario 14 d. paklausimą vyriausybei, reikalaudami leisti 33 ištremtiesiems lietuviams ir gudams grįžti į Vilniaus kraštą.

11 d. **„Vilnietis"** paskelbė lenkų (daug. stud. Halkos) sustatytą „Vilniaus krašto lietuvių adresą Vilniaus seimui", jog šie norį, kad Lietuva susidėtų su Lenkais ir kad į seimą būtų priimti, taip pat lenkų sustatyto ir dėl pavėlavimo rinkimo komisijos atmesto, sąrašo Nr. 7 kandidatai: buvęs bolševikų komisaras Ropė (Rapija), išleistas iš kalėjimo su sąlyga būti Nr. 7 kandidatu, Grigiškių Petras Misiūnas ir šiaip lankstusis Cicėnas, visi trys iš Daugėliškio parapijos, kurioje daugiausia žmonės buvo verčiami šį adresą rašytis. Adresas įteiktas seimui kovo 14 d.

12 d. **Vilniuje** lenkų dienraštyje „Rzeczpospolita" generolienė Bondienė, grapienė Plioterienė ir Moračevskienė protestuoja prieš tai, jog lenkų vyriausybė nenubaudžiusi visu smarkumu (mirties bausme) Biržiškų ir kitų lietuvių, bet iš kalėjimo ištrėmusi į Nepriklausomą Lietuvą.

12 d. **Visuotinasis Vilniaus lietuvių susirinkimas** Mikalojaus salėje **nutarė protestą prieš Vilniaus lenkų seimo prisisavintąją teisę spręsti viso Vilniaus krašto vardu** ir prieš lietuvių veikėjų ištrėmimą iš Vilniaus, o taip pat pririnko Laikinajam Komitetui į ištremtųjų narių vietą kun. Vl. Jėzukevičių ir Stasį Kairiūkštį. Šis **ketvirtasis Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas savo pirmininku išrinko Kast. Stašį.**

Apie 15 d. **Knistuškėse** (Vilniaus aps., Varnėnų valsč., Gervėčių par.) lenkų žandarai atėmė iš Edm. Šėmio visus lietuvių laikraščius ir knygas.

16 d. **Atsigavo Vilniaus lietuvių savaitraštis „Vilniaus Garsas"**, kuris buvo sustojęs, lenkų vyriausybei ištrėmus jo redaktorę.

16 d. **Vilniaus lietuviai iškilmingai žymi IV-sias Lietuvos nepriklausomybės sukaktuves.** Lietuvių dienraščiai „Vilnietis" ir lenkų kalba „Litwa" duoda atitinkamų karštų straipsnių.

Šv. Mikalojaus bažnyčioje pamaldos lietuvių visuomenei ir moksleivijai su kun. K. Čibiro pamokslu. Lietuvių vakaras Vilniaus lietuvių klube su „Litvomanų“ vaidinimu ir Lietuvos nepriklausomybės sukaktuvių minėjimu. Sveikino lietuvius lenkas Step. Mickevičius, gudas kun. Ad. Stankevičius ir žydas dr. Šabadas. Dėkojo už sveikinimus dr. D. Alseika ir kun. St. Kraujalis.

16 d. **Kaune** Lietuvos Universiteto įkurtuvėse Lietuvių Mokslo Draugijos (Vilniuje) vardu sveikino M. Biržiška.

16 d. **Kauno** „Lietuvos“ dienraštyje paskelbta **Centro Komiteto Vilniaus krašto lietuviams remti** (kun. J. Tumo, Z. Žemaičio ir kit.) **atsišaukimas,** kuriuo raginama visuomenė rinkti aukų komitetui.

16 d. **Kaune** apsigyvenę 26 buvę Vilniaus lietuvių gimnazijos mokiniai laikraštyje pasveikino Vilniaus lietuvių gimnaziją, savo draugus ir mokytojus, sulaukus IV-jų Lietuvos Nepriklausomybės sukaktuvių, ir palinkėjo sulaukti taip pat Vilniaus atvadavimo.

16 d. **Alytuje** (Nepriklausomoje Lietuvoje) Vilniaus tremtinio Viktoro Biržiškos paskaita įgulos karininkams ir šiaip visuomenei apie Vilniaus lietuvių darbus.

16 d. **Münsterio** (Vokioje) lietuvių studentai išreiškė užuojautos ištremtiems Vilniaus lietuviams.

16 d. **Giedraičių** (Vilniaus, vėl. Ukmergės aps., neitralinėj juostoj) vidurinės mokyklos mokiniai suvaidino „Marytę vargoninko dukterį“.

Apie 20 d. **Kauno** Aukštuose Karininkų Kursuose M. Biržiškos paskaita apie Vilniaus lietuvių darbus.

Apie 20 d. **Dzieškauščiznoj** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) antra lenkų krata mokytojui Vinciūnui.

20 d. **Vilniaus lenkų seimas nutarė jungti Vilniaus kraštą su Lenkų respublika.**

21 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas kreipėsi į Nepriklausomosios Lietuvos visuomenę, prašydamas sušelpti aukomis lietuvių švietimo darbą Vilniaus krašte.

24 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) lenkų kareiviai atėmė lietuvių mokyklą, tuo nutraukdami jos mokslą.

Apie 25 d. **Linkmenų** (Švenčionių aps.) ūkininkas Vl. Kardelis jau 6 mėn. kai sėdi kalėjimuose, šiuo metu Švenčionyse.

25 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė neleido Lietuvių klubui surengti savybės vakarėlio.

26 d. **Vilniaus lietuvių spauda** — „Vilnietis“, „Vilniaus Garsas“ ir „Litwa“ **siuntė latviams į Rygą sveikinimo telegramą** sulaukus pirmojo latvių laikraščio pasirodymo 100 metų sukaktuvių. Rygos iškilmėse dalyvavo Kauno lietuvių spaudos atstovai, o taip pat M. Biržiška, kuris sveikino raštu ir žodžiu kaip lenkų ištremtųjų Vilniaus lietuvių spaudos darbuotojų — „Vilniečio“, „Vilniaus Garso“, „Głos Litwy“, „Nasza Ziemia“, „Głos Ludu“ redaktorių, administratorių, korektorių atstovas.

26 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) vaidintos „Trys mylimos“; choro dainos, monologai, p. Zenkevičienės dainavimas.

26 d. **Giedraičiuose** (buv. Vilniaus, vėl. Ukmergės aps., neitralinėj juostoj) vidurinės mokyklos mokiniai suvaidino „Čigonę“, „Neužmokėjęs pabėgo“.

27 d. **Į Vilniaus** lietuvių gimnazijos mokinių savybės vakarėlį lenkų komendanto atsiųsti 2 karininku sekti, kad ko nebūtų sakoma ar dainuojama prieš lenkų valdžią.

28 d. **Tverečiaus** valsč. (Švenčionių aps.) Čelniukuose lietuvių vaidinimas.

KOVO MĖN.

Kovo mėn. ir vėliau — **Dievenišky ir Geranonyse** (Ašmenos aps.) paštas sulaiko ir neduoda ėmėjams Vilniaus lietuvių laikraščių, remdamasis įsakymu iš Gardino.

5 d. **Vilniuje** sustojęs dėl sausio mėn. suėmimų lietuvių savaitraštis lenkų kalba **„Nasza Ziemia“ vėl pasirodė.**

5 d. **Vilniaus** lietuvių „Darbininko“ koperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

5 d. **Kaune** Lietuvos universitete M. Biržiškos paskaita apie Vilniaus lietuvių kultūros darbus.

8 d. **Kaune** pakviestas į Lietuvos universitetą profesorius M. Biržiška stojo taip pat „Lietuvos“ redaktoriumi, kur, dirbdamas ligi spalių 31 d., dėjo daug straipsnių ir medžiagos apie Vilniaus kraštą.

12 d. **Vilniaus** lietuvių „Birutės“ koperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

13 ir 16 d. **Vilniuje** lenkų kontrolės komisija (Švietimo departamento atstovas Alfr. Rachalskis, Vidaus Reikalų Departa-

mento atstovas J. Rakauskis ir kiti) tikrino „Ryto“ draugijos centro valdybos veikimą ir vedamąsias knygas, esant pirm. kun. M. Reiniui ir nariams dr. J. Basanavičiui, J. Kariūkščiui ir kun. K. Čibirui.

14 d. **Vilniaus** lenkų seimo seniūnai (senjorų konventas) priėmė lenko studento Halkos suorganizuotą Daugėliškio valsč.

103. Viktoras, Mykolas ir Vaclovas (karys) Biržiškos Kaune 1922 m. vasario mėn., pirmuodu lenkų tik ištremti iš Vilniaus, o tretysis 1920 m. spalių mėn. nuo Želigovskio iš ten pasitraukęs. Nuo 1922 m. profesoriauja Lietuvos universitete Kaune: Viktoras B. dėsto matematiką, Mykolas B. literatūrą ir Vaclovas B. administracinę teisę.

(Švenčionių aps.) „lietuvių delegaciją“ su lenkų policijos įbaugintu Petru Misiūnu pryšakyje, kuri įteikė „Vilniečio“ dar vasario mėn. praneštą ir pramintą „šunlietuvių“ adresą apie Lietuvos ir Lenkų susijungimą, papildytą priedu, kad Švenčionių gimnazijoj mokytų „lietuviškai“, ne „žemaitiškai“, ir kad būtų pristeigta lenkiškai-lietuviškų mokyklų. Tą adresą puošė 422 parašu, kurių dalis Ropės ir Misiūno apgaulingu būdu buvo išviliota renkant juos kitiems tikslams, o dauguma Halkos su savo sėbrais suklastota. Seimas apsimetė rimtai žiūrįs į šią delegaciją; seimo narys

advokatas Kšižanovskis mėgino net lietuviškai šiaip taip su ja kalbėti.

Apie 15 d. **Paringy** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) lenkų policija suėmė 5 vyrus.

Apie 15 d. **Moliuose** (Trakų aps., Akmenio par., neitralinėj juostoj) lenkų policija suėmė, nuvarė į Vilnių ir nubaudė 3000 lenk. markių Valickienę, kuri buvo nuėjusi Velykų išpažinties į bažnyčią lietuvių pusėj.

18 d. **Panevėžy** (Nepriklausomoje Lietuvoje) M. Biržiškos paskaita apie Vilniaus lietuvių kultūros darbus.

19 d. **Vilniaus** lietuvaičių zitiečių visuotinis susirinkimas.

19 d. **Dūkšte** (Breslavo aps.) lenkų karininkai spyrė atvykusį Gaidžių kleboną kun. Milkevičių giedoti bažnyčioje „Te Deum“ ir lenkų himną Juozapo Pilsudskio vardinėms pagerbti, bet šis apsigynė.

Apie 20 d. **Linkmenų** (Švenčionių aps.) ūkininkas Vladas Kardelis paleistas iš kalėjimo, kuriame jis išsėdėjo daugiau kaip pusę metų ir gavo džiovą.

Apie 20 d. **Ceikiniuose** (Švenčionių aps., Užubalio valsč.) viršaičio įsakymu valsčiaus sargas Kalinauskis degino atsiunčiamus lietuvių laikraščius.

20 d. **Vilniuje** ištremtųjų lietuvių 15 žmonų ir seserų kreipėsi raštu į Vilniaus krašto Laikinosios Valdomosios Komisijos pirmininką gen. Mokšeckį, reikalaudamos įsileisti tremtinius į Vilniaus kraštą, nes šie atvyksią į prokuratūrą.

23 d. **Sienišky** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) krata lietuvių mokykloje.

24 d. **Varšuvos seimas iškilmingai priėmė Vilniaus krašto prijungimą prie Lenkų respublikos.**

26 d. **Rūdaminos** valsč. (Seinų aps.) Barisaukos kaime (prie demarkacijos linijos) įsiveržę lenkų žandarai suėmė ūkininką Jonušką ir, nusivedę savo pusėn, mušė jį šompalais ir kirvapentimis, reikalaudami žinių apie šaulius. Jonuškai pavyko išsprukti.

27 d. **Vilniuje** krata Br. Biržiškienės ir kituose butuose; lenkų policija ieškojo jos žiniomis grįžusio iš Kauno M. Biržiškos.

27 d. **Vilniuje** mirė Vytauto Didžiojo gimnazijos V klasės mokinys Vincas Virbickas, karštai mylėjęs savo tėvynę jaunuolis.

28 d. **Vilniaus** lietuvių poliklinikoje lenkų policija tikrino ligonis, ieškodama jų tarpe grįžusių, pasak jų, iš Kauno tremtinių.

Apie 30 d. **Vilniaus** lietuvių veikėjai dr. D. Alseika, Em. Vileišienė, Vl. Narbutas ir dar keli gavo provokacines telegramas, kad užtartų lenkų suimtąjį lietuvį, bet pasirodė, jog tokio visai nebuvo.

30 d. **Vilniaus** lenkų žandarams sausio 20 d. kratos metu pasiėmus antspaudus iš Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto, lenkų žvalgybos imta saviems rašyti Laik. Vil. Liet. Kom. leidimai pereiti per demarkacijos liniją. Tai susekęs komitetas paskelbė neduodąs jokių leidimų ir už juos neatsakąs, kad ir būtų tam kitų panaudotas jo antspaudas.

30 d. **Vilniaus** „Žiburėlio“ prieglaudoje (Žvėryne) lenkų kareiviai vėl apiplėšė jos rūsį.

30 d. **Švenčionių** aps. lietuviai kreipėsi raštu į Lenkų valstybės viršininką J. Pilsudskį, reikalaudami, kad nebūtų persekiojamos lietuvių mokyklos.

31 d. **Miečionyse** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) lenkų žandarai suėmė, sukaustė ir sumušė Antaną Bielinį.

BALANDŽIO MĖN.

2 d. **Budrių** kaime ((Švenčionių aps., Užubalio valsč.) Ceikinių lenkų policija šaudė ir sužeidė Juknevičių.

3 d. **Krikonyse** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) lenkų policija gaudė jaunuomenę ir vieną buvo pagavusi, bet moterys ją atėmė.

4 d. **Krikonyse** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) lenkų policininkai sumušė ir suėmė Praną Bagdoną, Matą ir Stasį Apyvalus, Jokūbą Bojarėną.

5 d. Mirė **Kietaviškių** (Trakų aps.) klebonas **kun. Kajetonas Čepanas,** vokiečių laikais parapijoje įkūręs apie 30 lietuvių pradžios mokyklų, raginęs parapijiečius skaityti (1922 m. jo parapijoj skaitė apie 300 asmenų).

7 d. **Vilniuje** lenkų policija užantspaudavo lietuvių „Žaibo“ spaustuvę dėl milijoninio mokesčio nesumokėjimo, kai tuo tarpu lenkų spaustuvėms buvo skiriama tik po keliasdešimts tūkstančių lenk. markių.

7 d. **Vilniaus** lietuvių poliklinikoje lenkų padaryta krata.

7 d. **Švenčionių** aps. mokyklų lenkų inspektorius neleido dr. A. Rymui mokyti lietuvių gimnazijoje.

8 d. **Vilniaus** krašto Laikinosios Valdomosios Komisijos pirmininkas gen. Mokšeckis neigiamai atsakė Br. Biržiškienei ir kitoms tremtinių žmonoms, kurios reikalavo vyrų grąžinimo į Vilnių.

Apie 9 d. **Peleson** (Lydos aps., Rodūnės par.) atvykę lenkų kareiviai uždraudė skaityti lietuvių laikraščius.

104. Linkmenų (Švenčionių apskr.) lietuvių pradžios mokyklos IV skyriaus 1922. IV. 11 išleistuvės. Vidurinėje eilėje mokytojai ir egzaminatoriai (nuo kairės penktas klebonas kun. J. Breiva, šeštas Rap. Butkus), dešinėje stovi Kaltinėnų vargonininkas J. Uogintas.

9 d. **Vilniaus** lietuvių kavinės „Birutės" buto pašventinimas. Persekiojama lenkų „Birutė" buvo išmesta iš seniau užimamojo buto ir kurį laiką nerado sau prieglaudos.

9 d. **Šiauliuose** (Nepriklausomoje Lietuvoje) M. Biržiškos paskaita apie Vilniaus lietuvių kultūros darbą.

Apie 12 d. **Dubiniuose** (Lydos aps., Rodūnės par.) Rodūnės lenkų komendantas su žandarais darė kratas, suėmė C. Baušienę ir tris berniukus už skaitymą Vilniaus lietuvių laikraščių; vieną jųjų komendantas mušė į veidą.

13 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas tardė „Vilniečio" redaktorių Povilą Gaidelionį dėl „Vilniečio" straipsnių „Kaltinamasis aktas" ir „Griaustinis jau griaudžia", išspausdintų sausio 27 d. Nr. 20 dėl Vilniaus lietuvių suėmimo.

Apie 15 d. **Kriviliuose** (Lydos aps., Kalesninkų par.) lenkų mokyklų inspektorius atsiuntė policiją uždaryti lietuvių mokyklos, kurioje mokslas ėjo puikiai; policija mokyklos nerado.

Apie 15 d. **Moliuose** (Trakų aps., Akmenio par., neitralinėj juostoj) lenkų kareiviai suėmė Lūšį su žmona (ją sumušė) ir išvežė juos į Valkininkus; Lūšiai grįžo sunkiai apsirgę.

Apie 15 d. **Piliūnuose** (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų policija kratė gyventojus ir mušė; sunkiai sumuštas Adomas Paulavičius.

15—20 d. — **Vilniuje buvo ruošiama pulti lietuvių neitralinė juosta,** bet Lietuvai saugojantis lenkų pasitenkinta spaudos mėlais apie „lietuvių persekiojimą neitralinės juostos gyventojų" ir tų gyventojų „adresais" lenkų vyriausybei, idant juos prijungtų prie Lenkų respublikos. Kiekvienas neitralinės juostos gyventojas, kuris turėjo pervažiuoti demarkacijos liniją, gavo tokį adresą pasirašyti, kiti — vengdami „partizanų" puolimų, bet daugiausia parašai buvo suklastoti pačiame Vilniuje.

17 d. **Vilniuje** išėjo paskutinis lietuviams palankaus lenkų savaitraščio „Nowiny Wileńskie" (Vilniaus Naujienos) numeris.

17 d. **Miečionyse** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) vaidinta „Nepavykusi komedija" ir „Tiktai niekam nesakyk".

17 d. Dzūkų **Leipalingy** (Seinų aps.) Vilniaus tremtinis J. Grabauskas pranešė susirinkusiems (apie 500) ūkininkams apie Vilniaus lietuvių darbą.

18 d. **Vilniaus prijungimo prie Lenkų respublikos iškilmės.** Lenkų valstybės viršininkas Juozas Pilsudskis priėmė Vilniaus miesto sidabro raktus, kuriuos priimant Aušros Vartuose atskrido didžiausias varnų būrys ir krankė skraidydamos aukštai ant iškilmių dalyvių. Iškilmių metu Gedimino Pilies kalne iškeltą lenkų vėliavą pakilęs smarkus vėjas nudraskė. Laikinosios Valdomosios Komisijos pirmininkas gen. Mokšeckis savo prakalboje turėjo pripažinti, jog Vilniaus krašto lietuviai ir gudai yra nusistatę prieš Lenkų respubliką. Pilsudskis padėkojo gen. Želigovskiui už tai, jog jis padėjęs Vilniaus kraštui „laisvai ir neverčiamai apsispręsti". Į iškilmes iš lietuvių tarpo buvo pakviestas dr. J. Basanavičius, kuris, žinoma, jose nedalyvavo. Lietuvių visuomenė vakare buvo susirinkusi Vytauto Didžiojo gimnazijoje vakarėlyje,

kuriame mokiniai vaidino „Kuprotą oželį“, dainavo dainas, deklamavo.

18 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas šaukė „Litwos“ redaktorių Pov. Sipavičių dėl „Litwos“ vasario mėn. 11 d. Nr. 7 straipsnio apie teismus (dėl Vilniaus tremtinių bylos).

18 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas šaukė uždarytojo „Głos Litwy“ redaktorę Juliją Lastauskaitę, traukiamą tieson dėl „G. L.“ sausio 25 d. Nr. 20 straipsnio „Prześladowania“ (Persekiojimai: dėl Vilniaus lietuvių veikėjų suėmimo).

19 d. **Vilniuje** lenkų valstybės viršininką J. Pilsudskį aplankė lietuvis kun. Ant. Viskantas.

20 d. **Pelesoj** (Lydos aps., Rodūnės par.) 50 lenkų žandarų naktį apsupo sodžių, darė kratas ir mušė, pav., Stanislovą Galvelę.

20 d. **Vilniaus** miesto tarybos vakarienėje J. Pilsudskis priminė, jog Vilnių įkūrė ir suteikė jam garso didieji Lietuvos kunigaikščiai, ir pasisakė norįs taikos su Kaunu.

21 d. Iš **Vilniaus** lenkai ištrėmė kun. A. Viskanto seserį Mariją.

22 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas šaukė „Litwos“ redakcijos bendradarbius Cydziką ir Vl. Sakavičių.

22 d. **Čelninkuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) lietuvių vaidinimas.

23 d. **Kauno visuomenės mitingas prieš Vilniaus prijungimą prie Lenkų respublikos.** Po prof. M. Biržiškos, prof. Pr. Jodelės, žydo Rozenbaumo, gudo Zajaco ir kun. J. Tumo prakalbų, priimta protesto rezoliucija.

23 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) lietuvių vaidinimas.

23 d. **Daugėliškų** (Švenčionių aps.) lietuvių vaidinimas.

24 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas šaukė „Litwos“ redaktorių Sipavičių, traukiamą tieson už „Litwos“ vasario 9 d. Nr. 5 straipsnius dėl Vilniaus lietuvių ištrėmimo „Likwidacja afery“ (Aferos likvidavimas) ir „Protest żon“ (Žmonų protestas).

Apie 25 d. **Varlių** sodž. (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų policija darė kratas, mušdama žmones. Labai sumuštas Stanevičius.

28 d. **Kačėniškėse** (Švenčionių aps., Užbalio valsč., Ceikinių par.) lenkų policija suėmė mokytoją Enriką Malašką.

29 d. **Kaune** Vilniaus tremtinių komitetas pasiskelbė sutvarkęs reikalus ir susilikvidavęs, prašė visuomenę visas aukas siųsti

komitetui Vilniaus lietuviams remti (pirmin. Z. Žemaitis, ižd. kun. J. Tumas).

29 d. **Vilniuje** lietuvių vakarėlis.

30 d. **Ligūnuose** (Breslavo aps., Dūkšto par.) lenkų kareiviai durtuvais išvaikė lietuvių vakarėlį.

30 d. **Mažeikiuose** (Nepriklausomoje Lietuvoje) M. Biržiškos paskaita apie Vilniaus lietuvių mokyklas.

— — Valažino (buv. Ašmenos) aps. **Lugomovičių** valsčiaus raštininkas degino Vilniaus lietuvių laikraščius „Vilnietį", „Vilniaus Garsą" ir „Litwą", aiškindamasis gavęs tokį lenkų apskrities seniūno (viršininko) įsakymą.

— — **Vilniaus** lenkų spauda nustebusi pažymėjo, jog nuo 1919 m. gegužės mėn. ligi 1922 m. gegužės mėn. Vilniaus lietuviai išleido 50 knygų lenkų kalba, kas lygu 75% visų lenkiškųjų Vilniaus spaudinių.

GEGUŽĖS MĖN.

1 d. **Vilniaus** lietuvaičių zitiečių susirinkimas Mikalojaus salėje; kun. M. Reinio paskaita apie liaudies reikalus.

1 d. **Vilniuje** lietuvių vakarėlis.

1 d. **Telšiuose** (Nepriklausomoje Lietuvoje) prof. M. Biržiškos paskaita apie Vilniaus lietuvių gyvenimą.

6 d. **Vaitakiemio** kaime (Seinų aps., Punsko valsč.) lenkų kareiviai peršovė Joną Šupšinską, kuris gegužės 9 d. pasimirė Marijampolės ligoninėj. Šioje apylinkėje lenkų jau nužudyti Leončikas, Ivoška, J. Zimnickas.

7 d. **Knistuškėse** (Vilniaus aps., Gervėčių par.) lietuvių mokyklos vaidintos „Linksmos dienos", deklamacijos, dainos.

10 d. **Lazdūnų** (Valažino aps. ir valsč.) gyventojas K. M. prašė paimantį pašte lietuvių laikraščius lenkų policininką grąžinti jam siunčiamus, bet šis pareiškė, jog draudžiama esą skaityti lietuviški laikraščiai, ir pasiūlė pasiskaityti lenkų endekų „Ziemia Wileńska" (Vilniaus Žemė). Lazdūnų par. 8 ūkininkai buvo išsirašę iš Vilniaus „Litwą", „Nasza Ziemia" ir „Vilnietį", bet policija paštui neleido jiems atiduoti. Taip buvo ir kitur.

11 ir 12 d. — **Punsko** apyl. (Seinų aps.) neitralinėj juostoj lenkai prievarta ėmė jaunuolius į savo kariuomenę ir vežė į Suvalkus.

12 d. **Kapčiamiesčio** valsč. (Seinų aps.) Grickavos vienasėdyje Tamošių Zakavičių aplankė 3 lenkų „partizanai“ (Antanas Maliska, Antanas Mockevičius ir dar trečias), kurie, negavę pareikalautų 3000 lenk. markių, sumušė jį su 2 sūnum, nuvarė už demarkacijos linijos į lenkų pusę ir atidavė lenkų policijai, kurie uždėjo jiems retežius ir vertė rašytis, jog norį dėtis su Lenkų respublika.

Apie 15 d. **Raseiniuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) profes. M. Biržiškos paskaita apie Vilniaus lietuvių gyvenimą.

Apie 15 d. **Kaune išėjo Vilniaus lietuvių tremtinių leidinys „33“**, kuriame lietuvių, lenkų ir gudų kalbomis nušviesta „33 byla“. Tas raštas turėjo pasirodyti maždaug kovo vidury, bet valstybės spaustuvės lenkų rinkėjai tyčia kėlė įvairių kliūčių, idant rinkinys pavėluotų ir nebūtų naudojamas Genujos derybose. Kaltininkai pranešė apie tą savo žygį anonimais prof. M. Biržiškai ir prof. Z. Žemaičiui.

16 d. **Mineiškiemy** (Švenčionių aps., Linkmenų par.) lietuvių vakaras.

18 d. **Švenčionyse** prasidėjo 3 mėn. vasariniai „Ryto“ lietuvių mokytojų kursai.

105. **Bronislava Šėmytė-Biržiškienė**, 1905—1922 m. Vilniaus lietuvių veikėja, 1922 m. sausio mėn., lenkams jos vyrą Mykolą ištrėmus, perėmusi jo organizacinį darbą ir tų pat metų rudenį iš Vilniaus gavusi pasitraukti

20 d. **Vilniaus** lenkų policija reikalavo, kad lietuvių laikraščių redakcijos praneštų savo bendradarbių sąrašus, tik šios, žinoma, atsisakė.

22 d. **Švenčionių** teisme lietuviams pavyko apginti savo gimnazijos rūmai nuo lenkų pakurstyto Magato pasikėsinimo juos pasisavinti.

22 d. **Širvintų** miestelį (Vilniaus, vėl. Ukmergės aps., neitralinėj juostoj) apšaudė apie 80 ginkluotų lenkų „partizanų“ ir apiplėšė valsčiaus valdybą.

Apie 25 d. **Seinų** bažnyčioje lenkės davatkos puolė kun. kleboną Adomą Jasenauską, kai jis lietuvių dieną užgiedojo lietuviškai, stumdė jį ir apiplėšė jo drabužius. Lietuvės jas apkūlė ir išvarė iš bažnyčios. Po kelių dienų atvykęs Balstogės lenkų policijos vadas ištyrė dalyką ir pabaidė smarkiai bausiąs triukšmadares.

25 d. **Vilniuje** staiga pasimirė lenkų jėzavitas Čenčas, kuris tik buvo prieš Lietuvą iškraipęs šv. Kazimiero gyvenimą knygelėje „Obchód czterechsetletniego jubileuszu kanonizacji“ (Kanonizacijos 400 metų sukaktuvių iškilmės).

25 d. **Vilniuje** gatvėje lenkai draudė lietuviams mokiniams kalbėti tarp savęs lietuviškai.

28 d. **Švento Kazimiero jubiliejaus iškilmės Vilniuje.** Bazilikoje (katedroje) vysk. Lozinskio mišios lietuviams ir lenkiškas pamokslas, Vilniaus vyskupo J. Matulevičiaus lietuviškas pamokslas. Garbės vietose sėdėjo dr. J. Basanavičius, Tadas Vrublevskis, J. Kairiūkštis, kun. V. Stankevičius, K. Stašys, J. Šlapelis, M. Šikšnys, dr. D. Alseika. Bažnyčioje daugybė lietuvių, ypač sodiečių.

Vilniaus spauda gražiai pasirodė karštais straipsniais apie šv. Kazimierą ir jo reikšmę Lietuvai. Lietuvių puikiai buvo platinamos „Šv. Kazimiero 400 metų jubiliejui pagerbti“ knygelės, 6-syk pigesnės už lenkų išleistąsias.

28 d. **Vilniuje švento Kazimiero jubiliejaus iškilmės.** Kreingelio salėje lietuvių akademija šv. Kazimiero garbei. Be daugybės lietuvių, ją aplankė vysk. J. Matulevičiaus atvestieji svečiai — lenkai vyskupai Lozinskis, Šelionžėkas ir Bandurskis, kun. K. Michalkevičius, kun. Jesinskis ir kiti. Kun. V. Zajančkauskio ir kun. M. Reinio paskaitos apie šv. Kazimierą, bažnytinės giesmės, atitinkamos deklamacijos, graudžios dainos. Pabaigta lietuvių tautos himnu („Lietuva tėvyne mūsų“).

28 d. **Švenčionyse** bežaidžiančius šalia miesto lietuvių gimnazistus puolė vietiniai lenkai su kumščiais; 2 trečios klasės mokiniu sumušti ligi kraujo.

29 d. **Šv. Kazimiero jubiliejaus iškilmės Vilniuje.** Bazilikoje vysk. Šelionžėkas laikė mišias lietuviams; lietuviškąjį pamokslą pa-

sakė kun. K. Čibiras. Po mišparų lietuvišką pamokslą pasakė kun. V. Zajančkauskas.

30 d. **Šv. Kazimiero jubiliejaus iškilmės Vilniuje.** Bazilikoje vysk.

106. Vilniaus lietuvių gimnazijos moksleivių artistų kuopelė (iš kairės į dešinę): Ona Gaižutytė, Vincas Kauza, mergaičių bendrabučio globėja daktarienė Em. Vileišienė, Ver. Valiulytė ir Vincas Uždavinys.

Matulevičius laikė mišias lietuviams; lietuviškąjį pamokslą pasakė kun. M. Reinys.

30 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teisme Onos Bistraitės („lietuvių šnipės") byla. Atidėta ligi spalių 3 d.

— **Zasiačiaus sodž.** (Slanimo aps., Zytelos valsč.) mokyklų

inspektorius vertė veikiančios nuo 1921 m. rudens lietuvių mokyklos mokytoją važiuoti į vasaros mokytojų kursus. Lietuvių mokyklą žmonės išgavo, kai nepriėmė atsiųstos lenkės mokytojos.

BIRŽELIO MĖN.

1 d. **Vilniaus lenkų Apygardos Teismo administracinė taryba nutarė uždarydinti visus lietuvių leidžiamus laikraščius: „Vilnietį", „Vilniaus Garsą", „Litwa", „Nasza Ziemia", o redaktorius ir leidėjus traukti tieson.**

2 d. Naktį iš birželio 1 į 2 d. **Vilniaus lenkų policija uždarydino** ir konfiskavo „Žaibo" ir „Švyturio" spaustuvėse ir Ignoto g. 5 administracijose **lietuvių laikraščius** — „Vilniečio" Nr. Nr. 58, 88, 90, 106, 112, 113; „Vilniaus Garso" Nr. Nr. 15, 16 ir 18; „Litwos" Nr. Nr. 54, 57, 58, 62, 68; 72, 73, 85, 86, 87, 88, 89 ir 93; „Nasza Ziemia" Nr. Nr. 12, 13, 14, 15 ir 16. Spaustuvėse išbarstyta raidės. Traukiami tieson redaktoriai-leidėjai gavo pasirašyti daugiau laikraščių nebeleisią. **Lenkų, žydų ir rusų spauda** buvo **lenkų vyriausybės įspėta, idant visai nerašytų apie lietuvių spaudos likvidavimą.** Apie mėnesį Vilniaus lietuviai turėjo verstis be savo spaudos, tegavę išleisti 2 vienakartiniu leidiniu. Tatai **III didysis Vilniaus lietuvių spaudos pogromas: I—1921 m. balandžio 1 d., II—1922 m. sausio 20 d., III—1922 m. birželio 1 (2) d.** Pastarojo puolimo priežastis — Vilniaus lietuvių visuomenės ir spaudos puikiai panaudota Šv. Kazimiero iškilmių proga Vilniaus miesto ir krašto lietuvybei pareikšti ir sustiprinti, kai į Vilniaus miestą ir katedrą suplaukė negirdėtos lietuvių sodiečių minios ir užviešpatavo bažnyčią, o lietuvių laikraščiai ir knygelės kilniau už lenkus ir lietuvių dvasioj dviem kalbom išaiškino miesto ir sodžiaus visuomenei lietuviškąsias šv. Kazimiero garbės tradicijas.

2 d. **Punsko** miestely (Seinų aps.) gaisro metu lenkų policininkai apiplėšė V. Valinčiūtę.

3 d. **Vilniuje** į Br. Biržiškienės butą atvyko lenkų policija patikrinti susirinkusių svečių, kurių tarpe buvo T. Vrublevskis, K. Stašys ir kiti.

Apie 5 d. **Vilniaus lenkų vyriausybė uždarė kalėjime** ligi teismo sustabdytųjų **lietuviškųjų laikraščių redaktorius:** „Vilniečio"

Pov. Gaidelionį, „Vilniaus Garso“ Kazį Strazdą, „Litwos“ P. Sipavičių ir „Nasza Ziemia“ Juozą Kiecoltą.

7 d. **Vilniuje pasirodė lietuvių vienadienis raštas lenkų kalba „Zakneblowane Usta“** (Užkimštos Lūpos). Policija jį tuojau konfiskavo, o redaktorę Mariją Žukauskaitę patraukė tieson.

107. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didž. gimnazijos 8 klasių VI laida** (1922 m.). Mokytojai sėdi ir dešinėje stovi, viduryje direktorius Marcelinas Šikšnys; abiturientai stovi: (nuo kairės į dešinę) II eilėje Stefa Kuktaitė, O. Viskantaitė, A. Vaitkevičiūtė, V. Graužinytė, E. Palevičiūtė, Katrė Šarkytė, J. Musteikytė, V. Šaparaitė, III eilėje V. Kauza, M. Krigerytė, S. Kuklys, I. Pavevičius, S. Aleknavičiūtė ir Alg. Penkaitis.

9 d. **Kauno lenkų atsiųstas** „Lietuvos“ redaktoriui prof. M. Biržiškai kelintas grasinamasis laiškas be parašo (anonimas) už darbą „dla umocnienia Litwy“ (Lietuvai sustiprinti) ir „na niekorzyść Polski“ (Lenkijos nenaudai).

Apie 10 d. **Varšuvos** lenkų politikai davė nurodymų Kauno lenkams, kad savo laikraštyje smarkiau pultų Lietuvos vyriausybę ir visuomenę ir tuo priverstų (išprovokuotų) jį uždarydinti, kad užsieny atsvertų dėl Vilniaus lietuvių spaudos uždarymo gautąjį neigiamąjį įspūdį. Tikrai, „Dzień Kowieński“ (Kauno Diena) dar smarkiau ir akiplėšiškiau ėmė lietuvius pulti, ypačiai savo straipsniuose Vlad. Viel-

horskis, Nepriklausomosios Lietuvos lenkų politikos vadas. Provokacija nepavyko, nes Lietuvos vyriausybė ir lietuvių visuomenė suprato, ko nori Varšuvos politikai, ir leido „Dzień Kowieńskiui" ir Vl. Vielhorskiui rašyti ką ir kaip jie nori. Lietuvos visuomenė teatsikirsdavo prof. M. Biržiškos straipsniais „Lietuvos" laikraštyje.

11 d. **Vilniuje** Vytauto Didžiojo Gimnazijos mokinių koncertas (pasižymėjo dainininkės Kasperavičiūtė ir Senečiūtė, pianistė O. Biržiškaitė, deklamatoriai V. Matulevičius ir V. Uždavinys) ir piešinių bei darbelių paroda.

13 d. Lenkų vyriausybės suorganizuota ir pabėgusio iš Kauno dėl valdžios pinigų išeikvojimo policisto **Virbalio** („daktaro Sartono") vedama apie 100 **„partizanų" gauja** (lenkų ulonų ir pėstininkų, iš dalies persirėdžiusių paprastais rūbais) puolė **Širvintų** miestelį (Vilniaus, vėl. Ukmergės aps., neitralinėje juostoje), nukovė milicininką Aleksandrą Molį ir žydą Jankelį Teperį, apiplėšė Jankelį Černiakovą ir kitiems gyventojams padarė daug nuostolių. Visą vasarą lenkų vyriausybės pastatytieji „partizanai" puolė ir kankino neitralinės juostos gyventojus, jųjų vardu neva keldami maištą prieš Lietuvos vyriausybę.

14 d. Vytauto Didžiojo Gimnazijos **(Vilniaus lietuvių gimnazijos) VI laidos išleistuvės.** Pabaigė 15 abiturientų: S. Aleknavičiūtė, V. Graužinytė, V. Kauza, M. Krigerytė, S. Kuklys, S. Kuktaitė, P. Mackus, J. Musteikytė, E. Palevičiūtė, I. Pacevičius, Alg. Penkaitis, V. Šaparaitė, K. Šarkytė, A. Vaitkevičiūtė, O. Viskantaitė.

14 d. **Vilniaus** lietuvių poliklinikoje lenkų politinės policijos krata. Lenkų suimti, paskiau išleisti, dr. D. Alseika, dr. V. Legeika ir buhalteris K. Veleckis. Dr. D. Alseika atleistas iš Lūkiškio kalėjimo birželio 15 d., gavęs pasirašyti, per 6 dienas apleisiąs Vilnių.

14 d. **Kaune** gen. S. Žukauskas, V. Putvinskis ir St. Šilingas, kaip prof. M. Biržiškos pakviestieji liudytojai jam susirėmus „Lietuvos" Nr. 138 (birželio 18 d.) str. „Kowieńskie pamokslai" (Kauno pamokslai) su Vl. Vielhorskiu dėl jo str. „Dzień Kowieński" Nr. 131 ir V. Vielhorskio iššauktam į dvikovą ją priėmus, viešai pripažino, jog M. Biržiška teisingai pasielgė gindamas V. Vielhorskio įžeistą lietuvių tau-

tos garbę, ir neleido M. Biržiškai stoti į dvikovą ar šiaip duoti satisfakciją V. V-kiui garbės keliu.

14 d. **Kaune** Vilniaus tremtinio J. Milerio pranešimas apie Vilniaus lietuvių moksleivių vargus, paskaitytas „Saulės" mokytojų seminarijos mokiniams. Visuotinis mokinių susirinkimas išreiškė užuojautos Vilniaus moksleiviams ir pasižadėjo remti jų darbą.

108. **Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1922 m. laida** su direktoriumi Juozu Kairiūkščiu tarp Em. Vileišienės ir dr. Basanavičiaus ir mokytojais.

Apie 15 d. Lietuvos Užsienio Reikalų Ministeris protestavo Tautų Sąjungos Tarybos Pirmininkui dėl Vilniaus lietuvių laikraščių uždarymo.

16 d. **Vilniaus** lenkų žandarai darė kratą St. ir O. Kairiūkščių bute.

19 d. **Vilniaus** „Ryto" draugijos valdyba pririnko nariu ir išrinko pirmininku kun. P. Kraujalį, vietoj išvažiavusio į Nepriklausomąją Lietuvą kun. M. Reinio.

21 d. **Vilniuje išėjo lietuvių vienadienis raštas lenkų kalba „Głos Litwinów"** (Lietuvių Balsas). Policija jį tuojau konfiskavo, o „Švyturio" spaustuvėje suareštavo ir laikė ištisą mėnesį vienadienio raides. Vienadienio redaktorė O. Juodelytė traukiama tieson.

Vyr. Pedagoginio Instituto Klaipėdoje BIBLIOTEKA

23 d. **Vilniuje** prasidėjo „Ryto“ draugijos lietuvių mokytojų vasaros kursai. Kursų vedėjas kun. V. Stankevičius.

28 d. Lenkų vyriausybės „civilių žandarų drausmės batalijonas“ puolė **neitralinėje juostoje Valkininkų srityje (Trakų aps.)** Giraitės, Motuizų, Šarkiškių, Pamerkio, Bekšių kaimus, plėšė ir mušė gyventojus, o daugelį jųjų, taip pat du milicininku (Keršį ir kitą) suėmę nugabeno į Vilnių.

29 d. **Vilniuje po ilgos pertraukos viet. lenkų sustabdytojo „Vilniečio“ pasirodė „Rytų Lietuva“.**

30 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teisme lietuviškųjų laikraščių redaktorių bylos. Gynė advok. T. Vrublevskis. Dar sausio mėn. sustabdytojo „Głos Litwy“ redaktorė J. Lastauskaitė nuteista 2 mėnesiam kalėjimo už sausio 25 d. Nr. 20 str. „Prześladowania“ (Persekiojimai — dėl vilniečių suėmimo). Gynėjas pasisakė eisiąs į aukštesnį teismą, iki kurio redaktorė paleista už kauciją 100 tūkstančių lenkų markių. „Vilniečio“ redaktoriaus Pov. Gaidelionio ir „Litwos“ redaktoriaus P. Sipavičiaus bylos, prašant gynėjui, atidėtos (P. Sipavičiaus — ligi liepos 13 d.). Gaidelionis ir Sipavičius atvesti iš kalėjimo ir po teismo ten pat grąžinti.

LIEPOS MĖN.

2 d. **Vilniuje Obsto, Chamieco, jėzavitų Sobasio ir Tomako pakurstyta minia, kurioje buvo daug kareivių, puolė policiją ir žydus.** Keliasdešimt žydų sumušta; kai kurie mirė. Policija šaudė į minią; du nukauti, keli sužeisti. Sužeista ir policininkų.

2 d. **Vilniaus** lietuvių „Darbininko“ koperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

4 d. **Vilniuje** konfiskuotas „Rytų Lietuvos“ Nr. 3. Laikraštis sustabdytas, raidės spaustuvėje užantspauduotos. Vėl išeiti tegavo rugpiūčio 8 d., kai jokio nusikaltimo lenkai neberado.

8 d. **Rodūnėj** (Lydos aps.) 23 lenkų ulonų pulkas apstojo miestelį ir mušdamas suvarė žydus į sinagogos kiemą, kur mušė ir atiminėjo brangenybes. Vakare raiteliai išvyko, palikdami žydus sumuštus ir sužeistus.

11, 12 ir 13 d. — **Gervėčius** (Vilniaus aps.) aplankė Vilniaus vyskupas J. Matulevičius, kurio lietuviškos pamaldos ir lietuviški pamokslai padrąsino lietuvius justi, jog jų kalba neprastesnė už lenkų.

12 d. Lietuvių Mokslo Draugijos pirmininkas **dr. J. Basanavičius atvyko iš Vilniaus į Kauną pasilsėti.** Pagyvenęs kiek Kaune ir pasigydęs Vokietijoje, dar pagyvenęs Kaune, grįžo į Vilnių po pustrečio mėnesio.

13 d. **Vilniuje** antrą kartą nagrinėta „Litwos" redaktoriaus P. Sipavičiaus byla dėl kelių straipsnių; pirmą kartą ji buvo žadėta nagrinėti birželio 30 d., bet atidėta. Kad ir puikiai

109. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos III klasė (1922 m.) su savo auklėtoja Br. Biržiškiene.

gynė adv. T. Vrublevskis, P. Sipavičius buvo nuteistas 2 mėnesiu kalėti. Gynėjas pareiškė apeliuojąs į aukštesnį teismą.

14 d. **Kaniavoj** (Lydos aps.) lenkų policija ligi mirties primušė Juozą Čenį.

14 d. **Kašėtose** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų policija mušė, iki užmušė Vincą Ščesnulevičių-Blaškų.

14 d. **Sventojansko kaime** (Seinų aps., Kapčiamiesčio valsč.) neitralinėj juostoj **lenkų „partizanai"** (lenkų valdžios pastatytieji nekareiviškai persirengę kareiviai ir atleistieji iš kariuomenės chuliganai) **nužudė Lazdijų** pradžios mokyklos mokytoją, dzūkų **poetą Petrą Mackevičių** („P. Diemedėlį").

Apie 15 d. **Mikalčiūnuose** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų policija sumušė ir suėmė ūkin. Valukevičių.

15 d. **Marcinkonyse** (Trakų aps.) lenkų kareiviai susimušė su lietuviais, kurie užmušė 1 kareivį ir sužeidė 2.

15 d. **Kauno** Karo Muziejuje karo invalidai sveikino dr. J. Basanavičių.

16 d. **Vilniuje išėjo iš spaudos savaitraštis „Garsas"**, (Vilniaus) „Aušros" ir „Vilniaus Garso" tęsinys.

16 d. **Barčiuose** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų policija sumušė, perskeldama galvas ir veidus, Petrą Česoką, šaltyšių Joną Žemaitį ir kitus.

16 d. **Kauno** menininkai suruošė vaišes dr. J. Basanavičiui, pasikviesdami dar Ant. Smetoną, Šl. Šilingą, gen. Vl. Nagevičių.

17 d. **Milvydoj** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų policija sumušė ligi kraujo ūkin. Švedelį ir jo berną. Švedelį suėmė.

17 d. **Kriviliuose** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų policija sumušė šaltyšių ir Tamošių Bartkevičių.

18 d. Pakelyj **iš Marcinkonių į Dubingius** (Trakų aps.) lenkų „partizanai" (persirengę kareiviai) mušė sutiktus žmones, pav., Kabelių kaimo Adomą Grigą.

18 d. **Krokšlio** kaime (Trakų aps., Valkininkų valsč.) lenkų kareiviai sumušė neščią moteriškę ir 78 m. Eduardą Aksėną.

19 d. **Valkininkų, Marcinkonių ir Berštų valsč.** (Trakų ir Gardino aps.) lenkai rekvizavo iš kvitelių arklius, karves, kiaules.

20 d. **Kaniavos, Rodūnės, Paupio-Pariečės, Berštų valsč.** (Lydos ir Gardino aps.) lenkai atiminėjo arklius, karves, kiaules iš tų, kurių sūnūs nestojo į lenkų kariuomenę ir lenkų buvo įtarti stoję į lietuvių kariuomenę arba net sudarę sukilėlių būrius prieš lenkų vyriausybę.

21 d. **Kaune** Universiteto rūmuose 32 organizacijų atstovai išrinko 600 m. Vilniaus sukaktuvių jubiliejui ruošti 12 asmenų komisiją: prof. M. Biržišką, dr. Bruckų (žydą), prof. J. Yčą, inž. S. Kairį, A. Karabačą (gudą), P. Matulionį, gen. Vl. Nagevičių, M. Römerį (lenką), M. Sleževičių, kun. A. Šmulkštį, kun. J. Tumą ir prof. Z. Žemaitį.

22 d. **Daržinėliuose** (Paupio-Pariečės valsč.) lenkų suimtas ir išvežtas į Gardiną Jonas Valentukevičius. Jo byla 1925 m. balandžio mėn. 20 d.

22 d. **Vilniuje** už 25 tūkstančius lenk. markių kauciją paleistas

110. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleiviai Vingio (Zakreto) užmiestyje (1922 m.)

RUGPIŪČIO MĖN.

1 d. **Vaikštėnų** kaime (Trakų, vėl. Alytaus aps., apie Onuškį) lenkų kareiviai nukovė J. Stančiką.

3 d. **Meironuose** (Švenčionių aps., Linkmenų par.) lenkų kareiviai („partizanai") sumušė moteriškę.

4 d. **Musteikos kaime** (Trakų aps., apie Merkinę) lenkų kareiviai suėmė Jokūbą Tamaševičių ir Joną Balevičių, juos mušė, badė ylomis, atgaivinę vandenimi vėl mušė.

Apie 5 d. **Senuose Druskininkuose** (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų kareiviai primušė M. Meciūną, Agotą Ivaškienę, Rožę Mindžiulienę, Agotą Andrukonienę ir padegė And. Mindžiulį.

Apie 5 d. **Piliūnų sodž.** (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų kareiviai primušė Rožę Pakulienę, Marijoną Pakulienę, Adomą Pakulį ir Justiną Kraunevičienę.

Apie 5 d. **Pavalkių** sodž. (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų kareiviai primušė Motiejų Bobulį, Igną Bundziulį, Vincą Kanevičių.

Apie 5 d. **Dubiniuose** (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų kareiviai primušė Antaną Ruselevičių.

Apie 5 d. **Kargauduose** (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų kareiviai primušė Gasperą Banevičių.

Apie 5 d. **Valdakiškiuose** (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų kareiviai primušė Adomą Babariką.

Apie 5 d. **Pelesoj** (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų kareiviai primušė Antaną Kaminčių.

Apie 5 d. **Klaišose** (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų kareiviai suėmė ir sukaustytus išvežė Joną ir Antaną Balcevičius.

6 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lenkų milicininkai suėmė jauną lietuvį, surišo rankas, vedžiojo ir nežmoniškai mušė, o ant rytojaus išvarė į Švenčionis.

8 d. **Vilniuje** vėl pasirodė „Rytų Lietuva", kurios Nr. 3 liepos 5 d. lenkų buvo konfiskuotas. Lenkų teismo prokuratūra sustabdytame numeryje nerado jokio nusidėjimo įstatytams ir panaikino konfiskatą. Tuo būdu **be jokio pagrindo daugiau kai per mėnesį lietuviai buvo be laikraščio.**

8 d. **Pelesoj** (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų kareiviai primušė Juozą Andrukonį, kurį privertė bučiuoti jį mušusį lenką, Igną Radziulį, Joną Choliavskį, Joną Dodą, Juozą Selilą.

9 d. **Dūkšte** (Breslavo apskr.) iš Vilniaus atvykęs lenkų agitato-

rius vysk. Bandurskis šventino „Związek Bezpieczeństwa Krajowego“ (Krašto Saugumo Sąjungos) vėliavą. Zvionskiečiai, lenkų dar Zetbekovcais vadinti, daug. buvusieji lenkų kareiviai, buvo siunčiami į neitralinę juostą kaip „partizanai“ prieš lietuvius.

Apie 10 d. **Kaune** 4 atvykę iš Vilniaus krašto delegatai įteikė prezidentui ir svetimų valstybių atstovams 5 apskričių vals-

112. St. Kairiūkštis, Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojas, savo kabinete, 1922. VI. 16 lenkų žandarų iškrėstas.

čių įgaliotinių liepos 25 d. **memorijalą apie lenkų žiaurumus Gardino, Lydos, Trakų, Vilniaus ir Švenčionių apskrityse.**

Apie 10 d. **Švenčionių** aps. mokyklų lenkų inspektorius kalbino lietuvius mokytojus mokyti lenkiškai-lietuviškose lenkų valdžios mokyklose, kad tėvai leistų ten savo vaikus, o kitais metais apsieisiąs be lietuvių mokytojų.

Apie 12 d. **Rodūnės valsč.** (Lydos aps.) lenkų policija suėmė ir išvežė geležiniais apkaustytus: Sklodonių sodž. Stasį ir Andrių Žiromskus, Dukinių sodž. Adomą Adamonį, du Lukoševičiu, Pelesos sodž. Ladą Čuiką, Venckeliūną, Klaišų sodž. Oblačinską.

13 d. ir vėliau — **Punsko** apylinkėj (Suvalkų—Seinų aps.) neitralinėj juostoj lenkai gaudė vyrus ir vežė į Suvalkus į savo kariuomenę.

13 d. **Bieliūnų sodž.** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų kareiviai primušė žydą Vigdorą Sekcorą ir lietuvius Šepselį, Ad. Bartoševičių, 13 metų Jucą, Antaną Mikelevičių, Mykolą Jūkobilčiką, o Joną Butrimą išvarė į Vilnių. Jiems degino papades, badė panages.

Apie 15 d. **Kaledonių** sodž. (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų kareiviai primušė Joną Ulbiną ir jo 18 m. dukterį Augustę, Joną Mortūną ir jo sūnų.

Apie 15 d. **Švenčionėliuose** (Švenčionių aps.) suimta mokytoja, kuri buvo žadėta ištremti į neitralinę juostą, bet už 50 tūkst. lenk. markių paleista.

Apie 15 d. **Lydos** apsk. mokyklų lenkų inspektorius J. Voš, didelis lietuvių mokyklų persekiotojas, susektas išeikvojęs 2 milijonu lenk. mark. valdžios pinigų, pašalintas nuo vietos ir patrauktas teismo tieson. Daugelis lietuvių persekiotojų Vilniaus krašte, kaip Voš, pasireiškė ilgainiui esą vagys, kyšininkai, pasileidėliai, girtuokliai.

15 d. **Rodūnės par.** (Lydos aps.) Pelesos, Piliūnų, Pavalakių, Senųjų Druskininkų ir Dubinių kaimų gyventojai nusiuntė J. Pilsudskiui skundą dėl žiauraus lenkų kareivių elgesio.

15 d. **Norkūnų k.** (Seinų srityje neitralinėje juostoje) puolė Stabingio lenkų „partizanai", bet gyventojų ginklu buvo atremti.

16 d. **Trakiškių k.** (Trakų aps., Varėnos valsč.) neitralinėj juostoj lenkų kareiviai sunkiai sužeidė Adolfą Saliuką (Monče-gerės k.) ir Vincą Švedą (Trakiškių k.).

16 d. **Vaičiuliškių k.** (Punsko valsč.) neitralinėj juostoj lenkų žandarai suėmė Vincą Savicką ir jo senus tėvus ir išgabeno į Suvalkų kalėjimą, iš kur po kelių dienų atleido už 3000 tūkst. lenkų markių kauciją.

16 d. **Kamorūnų ir Krivilių sodž.** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų kareiviai mušė žmones.

18d. **Vilniuje** žydų laikraštis „Unser Freind" įdėjo atsišaukimą į žydų visuomenę, ragindamas padėti lenkų persekiojamai vargstančiai Vilniaus lietuvių Didžiajai Prieglaudai. Daugelis žydų aukojo.

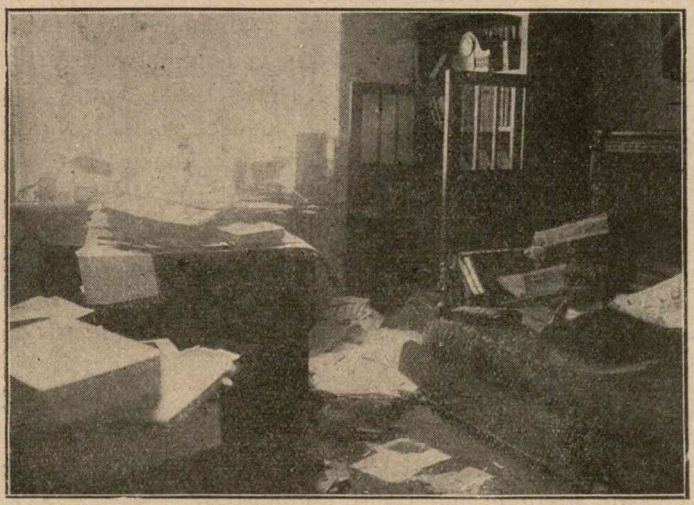
18 d. **Vilniuje** pasibaigė „Ryto" draugijos mokytojų vasaros kursai. Kursistų buvo per 30.

18 d. Partizanais persirengę lenkų kareiviai du kartu puolė **Gie-**

draičių miestelį (buv. Vilniaus, vėl. Ukmergės aps., neitralinėj juostoj).

19 d. Lenkų „partizanai“ trečią kartą puolė **Giedraičius**; vienas jų nukautas.

19 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazija padavė skundą lenkų vyriausybės delegatui Vilniuje, reikalaudama jai grąžinti įdėtus į gimnazijos remontą prieš jos išvarymą 1921

113. St. Kairiūkščio kabinetas, 1922. VI. 16 Vilniaus lenkų žandarams jį iškrėtus.

m. spalių 1 d. apie 3 milijonus lenkiškų markių (pusketvirto tūkstančio šveicariškų frankų) ir atimtus iš gimnazijos jos paskolintas iš buv. Grečaninovienės gimnazijos mokslo priemones ir fortepijoną. 1923 m. gruodžio 7 d. gautas neigiamas atsakymas.

19 d. **Panosiškių k.** (Trakų aps., apie Onuškį) neitralinėj juostoj lenkų „partizanai“ apiplėšė Adolfą Vencių ir Izid. Kasperavičių.

Apie 20 d. **Darželių k.** (Trakų aps., Marcinkonių valsč.) lenkų suimtas Sim. Grigas. Jo byla spręsta Gardine 1925 m. balandžio 20 d.

Apie 20 d. Lenkų okupuotosios **Punsko apylinkės** (Suvalkų-Seinų sritis) penkių tūkstančių lietuvių įgaliotiniai sveikino Lietuvos vyriausybę Amerikai pripažinus Lietuvos valstybę.

20 d. Lenkų „partizanai“ ketvirtą ir penktą kartą puolė **Giedraičius**, išplėšė krautuves, mušė žydus. Milicija tris „partizanus“ nukovė.

21 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas šaukė lietuvių vienadienio rašto lenkų kalba „Głos Litwinów“, išleisto apie birželio 15 d., leidėją-redaktorę O. Juodelytę, bet ji sirgdama atsisakė eiti.

22 d. **Medeikių k.** (buv. Vilniaus aps., Joniškio srityje) neitralinėj juostoj lenkų „partizanai“, vadinamieji Aukštosios Slezijos sukilėliai, Stan. Pesliako vedami, suvarė artimesnių kaimų vyrus, ragino skųstis atvykstančiai Tautų Sąjungos Komisijai ant lietuvių ir, nesiklausę susirinkusiųjų, įprotokolavo gyventojus norint dėtis prie Lenkų.

24 d. **Vilniuje** mirė muzikos mokytoja Marija Jačinauskaitė-Kymantienė, lietuvių advokato ir veikėjo Jono Kymanto žmona.

25 d. Lenkų „partizanai“ apšaudė **Širvintus** (buv. Vilniaus, vėl. Ukmergės aps., neitralinėj juostoj).

26 d. Egzaminai į Vytauto Didžiojo gimnaziją (**Vilniaus** lietuvių gim.).

27 d. **Vilniaus** lietuvių „Bangos“ koperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

28 d. Stojamieji egzaminai į **Vilniaus** „Ryto“ draugijos pedagogų kursus (lietuvių mokytojų seminariją).

28 d. **Kabelių** k. (Trakų aps., Marcinkonių valsč.) lenkai suėmė Joną Valangevičių ir Kazį Grigą, kurių byla spręsta Gardine 1925 m. balandžio 20 d.

30 d. **Švenčionyse** pasibaigė „Ryto“ draugijos mokytojų vasaros kursai, kuriuos lankė apie 40 kursistų.

Apie 30 d. **Mantotuose** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų kareiviai sumušė D. Turonį.

Apie 30 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lenkai suėmė ir labai sumušė mokytoją Teklę Rilskaitę ir išvarė į Švenčionių kalėjimą.

30 d. **Seinų** lietuviai įteikė Seinų aps. lenkų storostai (apskrities viršininkui) prašymą leisti 10 kaimo mokyklų, bet jokio atsakymo nesulaukė.

— — **Švenčionyse** lenkų vyriausybė nedavė leidimo lietuvių vakarėliams.

RUGSĖJO MĖN.

2 d. Vytauto Didžiojo Gimnazijoj (**Vilniaus** lietuvių gimnazijoj) prasidėjo mokslas. Lenkų vyriausybė davė leidimą vieneriems metams, bet privertė padauginti lenkų kalbos pamokų skaičių ir įvesti lenkų geografiją bei istoriją. Toji vyriausybė nenorėjo iš pradžių leisti lietuvių gimnazijai ir toliau vadintis Vytauto Didžiojo vardu, bet paskui sutiko. Vietoj ištremto ir nebeįleisto M. Biržiškos, **direktorium patvirtintas matematikas Marcelinas Šikšnys,** lietuvių literatūroje pasižymėjęs Šiaulėniškio vardu. Gimnazijoje ėmė veikti 17 klasių su 507 mokiniais (297 bern. ir 210 merg.): 504 lietuviai, 3 vokiečiai. Dėl vietų stokos 50 mokinių nepriimta. Daug priimta dzūkų iš Lydos ir Ašmenos aps., iš kur seniau retas kuris testojo į lietuvių gimnaziją, iš Lazdūnų, Dieveniškio, o taip pat iš Gervėčių par. (Vilniaus aps. rytuose).

114. **Kun. Mečislovas Reinys,** Vilniaus kunigų seminarijos profesorius ir „Ryto" švietimo draugijos pirmininkas, 1915—1922 m. lietuvių gimnazijos ir mokytojų seminarijos mokytojas. 1922 m. vasarą persikėlė į Kauną universitete profesoriauti.

3 d. Lenkų „partizanai" **iš Avižonių k. (ties Širvintais)** puolė neitralinės juostos policiją, bet gavo atsitraukti, palikę vieną užmuštą ir keturius sužeistus.

3 d. Lenkų „partizanų" vadas Virbalis—Sartonas surinko **Širvintų** apylinkės neitralinės juostos seniūnus ir reikalavo ruošti kelius atvykstančiai lenkų kariuomenei.

3 d. **Liubavo** srities (buv. Kalvarijos, vėl. Marijampolės aps., neitralinėj juostoj), lenkų „partizanai" apšaudė vietos žmonių miliciją.

4 d. Prasidėjo mokslas **Vilniaus** „Ryto" draugijos lietuvių mo-

kytojų kursuose (mokytojų seminarijoje), kur sustiprinta programa (vietoj 3 metų imta eiti 4 m.). Direktorius liko tas pats (nuo 1918 m., po Aleks. Stulginskio), Juozas Kairiūkštis. Stojo 100 naujų mokinių. Viso seminarijoje buvo 170 mokinių.

4 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje, kuri vargais negalais apsigynė nuo uždarymo, stojamieji egzaminai į 5 klases.

5 d. Vilniaus „Rytų Lietuvos" Nr. 16 paskelbtas **Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pareiškimas, jog Vilniaus lietuviai nepripažįsta Vilniaus krašto prijungimo prie Lenkų respublikos ir rinkimuose į Varšuvos seimą nedalyvaus.** Komiteto pirmininkas Kast. Stašys, vicepirmininkė Br. Biržiškienė, nariai St. Kairiūkštis, kun. V. Jėzukevičius, dr. J. Šlapelis, sekretorius kun. Kr. Čibiras.

5 d. Stabingio lenkų „partizanai" apiplėšė ir sumušė **Paliepio** eigulį Paliutį (Seinų aps., neitralinėje juostoje).

6 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) lenkų policija išvarė per demarkacijos liniją darbštų mokytoją ir vargonininką — choro vedėją Juozą Uogintą.

9 d. Lenkų „partizanai" apšaudė **Širvintus** (neitralinėje juostoje).

9 d. Stabingio lenkų „partizanai" antrą kartą puolė **Norkūnų k.** (Seinų aps., neitralinėje juostoje), bet gyventojų ginklu buvo atremti.

10 d. **Kaniavos valsč.** (Lydos aps.) lenkų suimti Mikolčiūnų k. Dam. Miškinis ir Leonas Švedas, Krokšlio k. Kaz. Miškinis ir Juoz. Klimavičius, Gribošių k. Bol. Miškinis, Pivosupių k. Aleks. Linkevičius. Byla spręsta Gardine 1925 m. balandžio 20 d.

11 d. Lenkų „partizanai" ir policija puolė **Vardžiakiemio k.** (Breslavo aps., Dūkšto valsč.) neitralinėj juostoj, mėgino surinkti jaunuolius savo kariuomenei, bet tik vieną pagavę nusivarė plakdami į Dūkšto miestelį.

12 d. **Urkionių k.** (Trakų aps., Valkininkų valsč.) lenkų kareiviai sumušė šaltyšių.

14 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos mokslo pradžia.

14 d. **Bieliūnuose** (Lydos apskr., Kaniavos valsč.) Lydos apskr. lenkų viršininkas (storosta-seniūnas) tyrė kareivių rugpiūčio 13 d. sumuštuosius žmones. Kaltininkai buvo perkelti į kitą vietą, bet ir liudiję prieš juos sodiečiai buvo suimti.

Apie 15 d. į **Kalesninkus** (Lydos aps.) atvyko baudžiamoji lenkų

policija, kuri rugsėjo ir spalių mėn. suėmė apylinkėj daugybę žmonių ir sumuštųjų prikišo dvi pirti.

Apie 15 d. Tautų Sąjungos Komisijai (Saurai su Lašiču) ruošiantis atvykti patikrinti neitralinės juostos, **Seinų** lietuviams lenkų buvo leista įkurti sava mokykla, bet spalių mėn., komisijai išvykus ,leidimas atimtas.

15 d. **Dūkšte** (Breslavo aps.) lenkų žandarai kratė kleboną kun. Šimašį ir, suėmę jo brolį, nusivarė į Breslavą.

15 d. **Kaune** Lietuvos universitete profesorių ir studentų ovacijos dr. J. Basanavičiui imatrikuliacijos metu.

15 d. **Kalkūnuose,** latvių pramintuose Gryva, prasidėjo tiesioginis latvių ir lenkų susisiekimas geležinkeliu. Stotyje apsigyveno lenkų valdininkai — politinės policijos agentai, kuriems lenkų vyriausybės slaptai pavesta per lietuvių traukinių tarnautojus susisiekti su Lietuvos lenkų politikais.

17 d. **Ulbinuose** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų karo policija suėmė Vincą ir Raulą Sužiedėlius dėl rastų pas juos lietuviškų knygų, nusivarė juos į Barčius, iš ten į Kalesninkus, Varėnos stotį, Gardiną, Lydą ir po 2 savaičių vos gyvus paleido namo.

115. **Kun. Petras Kraujalis**, Vilniaus kunigų seminarijos profesorius, nuo 1922. VI. 19 Vilniaus „Ryto" dr-jos pirmininkas.

17 d. **Marcinkonių** k. (Trakų aps.) lenkų žandarai tyrė Tomą Ščesnulevičių, kaip jį mušė lenkų kareivis Plutanavičius, ir sužinoję jį esant beraštį, surašė ką norėjo kareivio naudai.

19 d. **Avižonyse** (apie Širvintus) neitralinėj juostoj, apsilankius Tautų Sąjungos Kontrolės Komisijai ispanui Saurai ir serbui Lašicui, „gyventojų vardu" su jais kalbėjo lenkų kariuomenės karininkas Anatolijus Abo-Marcinkovskis, kuris reikalavo prijungti neitralinę juostą prie Lenkijos. Abui buvo

lenkų štabo pavesta nudėti komisija lietuvių vardu, bet jis nesutiko.

20 d. Kauno „Lietuvos“ Nr. 212 paskelbtas **Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto raštas Tautų Sąjungai, kaip lenkai persekioja Vilniaus krašto lietuvius.** Pasirašiusius šį raštą pirmininką K. Stašį ir sekretorių kun. K. Čibirą lenkų vyriausybė žadėjo ištremti, bet savo nutarimo nevykdė, bijodama suerzinti Tautų Sąjungą.

20 d. **Mockavos k.** (Seinų aps.) susirinko 150 Seinų-Punsko srities neitralinės juostos jaunų vyrų (18—37 m.), priverstų bėgti į Nepriklausomą Lietuvą, nes lenkų vyriausybė mėgino juos paimti į kariuomenę. Jie kelia protestą prieš lenkų elgesį.

24 d. Stabingio lenkų „partizanai“ apšaudę padegė **Varviškių k.** (Seinų srities neitralinėj juostoj).

Apie 25 d. **Dubičių par.** (Lydos aps.) lenkai varstė lietuviams adatas po nagais, ylomis badė ir papades degino.

Apie 25 d. **Antalksnoj** (Švenčionių aps., Linkmenų par.) lenkų šauliai „Związek Bezpieczeństwa Krajowego“ suėmė ir varės su savim 17 metų Justiną Brazauską, kuriam betgi pavyko išsipirkti už 20 tūkst. lenkų markių.

26 d. **Vilniuje II-sis visuotinis lietuvių švietimo „Ryto“ draugijos susirinkimas** (I tebuvo 1918 m. gegužės 29 d., vadinasi, prieš puspenktų metų). Susirinkimą vedė Vytauto Didžiojo Gimnazijos direktorius M. Šikšnys. Kitiems metams išrinktas pirmininku kun. P. Kraujalis, vicepirmininku M. Šikšnys, sekretorium O. Žebrauskaitė, kasininku kun. V. Jėzukevičius ir nariais kun. K. Čibiras, J. Kairiūkštis ir V. Sakavičius. Nutarta reikalauti iš lenkų valdžios lėšų švietimo darbui.

26 d. **Kauno** kariuomenės gydytojai suruošė vakarienę dr. J. Basanavičiui pagerbti. Atsakydamas į sveikinimus, dr. Basanavičius paskaitė savo prisiminimus apie pirmuosius Lietuvos gydytojus.

27 d. **Kauno** universitete dr. J. Basanavičiaus paskaita: Vilnius lietuvių dainose.

29 d. **Musteikoj** (Trakų aps., Kabelių par.) lenkų žandarai sumušė Joną Balevičių ir išvarė į Marcinkonių kaimą.

29 d. **Kaune Vilniaus 600 metų sukaktuvių iškilmės Karo Muziejuje.** Dr. J. Basanavičiaus, kun. J. Tumo ir prof. J. Yčo prakalbos ir pranešimai Vilniaus reikalu.

29 d. **Kaune** Vilniaus tremtinių ir vilniečių moksleivių savybės vakarėlis su prof. M. Biržiškos ir jaunimo prakalbomis.

29 d. Stabingio lenkų „partizanai“ **Žmirlių k.** (Seinų aps., Kapčiamiesčio valsč.) nužudė ūkin. Ant. Jurkonį ir jo žmoną Mortą, sunkiai sužeidė sūnų Motiejų Jurkonį ir viską išgabeno.

Apie 30 d. Lenkų „partizanų“ būrio vadas Filipavičius, kurs ruošė **Liubavo** puolimą (Kalvarijos srityje), keliomis lietuvių kulkomis mirtinai sužeistas.

30 d. **Antalksnoj** (Švenčionių aps., Linkmenų par.) lietuvių mokykloj lenkų kareiviai sudraskė ir subadė Vytį.

30 d. **Dr. J. Basanavičius iš Kauno išvažiavo į Vilnių,** iš kur buvo atvykęs prieš pustrečio mėnesio (liepos 12 d.).

SPALIŲ MĖN.

1 d. Iš **Vilniaus** išvažiavo Tautų Sąjungos atstovai Saura ir Lasičas tikrinti neitralinės juostos padėties dėl žinių apie lenkų „partizanus“. Tuo laiku lenkų vyriausybė atitraukė iš ten lenkų kariuomenės būrius ir „partizanus“. Atstovai buvo nuvažiavę į Rudiškes, tarp Rudiškių ir Varėnos, buvo ties Širvintais, Giedraičiais, Vievių, paskiau nuvažiavo į Punsko sritį.

3 d. **Vilniuje** lenkai suėmė Vytauto Didžiojo Gimnazijos mokytoją kun. V. Zajančkauską; spalių 5 d. atleido.

3 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas išteisino Oną Bistraitę, kuri dar gegužės 30 d. buvo stojusi prieš lenkų teismą, kaltinama šnipavusi Lietuvos naudai.

Apie 5 d. **Švenčionių** aps. ir valsč. Pakratuonės rajono gyventojai pasirašę protestavo prieš skiriamus Varšuvos seimo rinkimus Vilniaus krašte, lenkiškų mokyklų brukimą lietuviams ir persekiojimus, reikalaudami, kad Tautų Sąjunga įsakytų lenkams išeiti iš Lietuvos.

7 d. **Lietuvos Užsienių Reikalų Ministeris Ern. Galvanauskas protestavo Tautų Sąjungai prieš Lenkų vyriausybės skiriamus Vilniaus krašte rinkimus į Varšuvos seimą.**

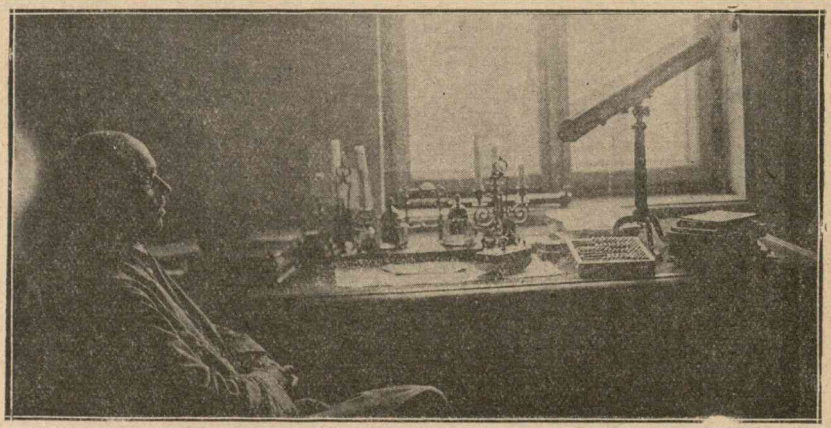
7 d. Į **Punską** neitralinėj juostoj atvyko Tautų Sąjungos atstovai Saura ir Lasičas, gavo 18 kaimų atstovų protestus su parašais ir 11 skundų prieš lenkų žiaurumus.

7 d. **Guronių k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) neitralinėj juostoj Stabingio vedami lenkų kareiviai ir „partizanai“ puolė

lietuvių miliciją. Abiejose pusėse buvo nukautų ir sužeistų. Lenkai išvedė ir sušaudė to kaimo gyventoją Kazį Visocką, sužeidė Vaišnoraitę, sumušė Vaišnorius, Adomą Saltoną.

8 d. Į **Punską** neitralinėj juostoj lenkų policija nuo Alksnėnų k. atvarė sulaikytą merginą, bet patyrusi čion atvykus Tautų Sąjungos Komisiją, metė merginą ir išsislapstė.

9 d. **Norkūnų k.** (apie Seinus) neitralinėj juostoj puolė Stabingio vedami lenkų „partizanai", bet gyventojų buvo atremti.

116. **Marcelinas Šikšnys,** nuo 1922 m. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos direktorius (nuo 1918 m. tos gimnazijos mokytojas).

Apie 10 d. **Antalgės k.** (Breslavo aps., Rimšės valsč.) lenkų žandarai kratė ir suėmė 6 vyrus, kuriuos nugabeno į Breslavą. Lenkų apskrities viršininkas (storosta) 5 atleido, o 1 surakintą pančiais išvežino į Vilnių.

13 d. **Panosiškių k.** (Trakų aps., Onuškio par.) neitralinėj juostoj Juozas Kasperavičius iš lenkų milicijos komendanto reikalavo grąžinti paimtą karvę, bet buvo labai sumuštas ir karvės neatgavo.

13 d. **Vilniaus** lenkų laikraščio lietuvių kalba „Mūsų Balso" redaktorius, pabėgęs iš Nepriklausomosios Lietuvos pėoviakas kun. Gronskis, lenkų vyriausybės pasiųstas, skaitė **Rygoje** pranešimą apie lietuvių ir lenkų santykius, girdamas lenkus ir puldamas lietuvius. Latvių visuomenė nepalankiai jį priėmė, supratusi jį lenkų valdžios agentą esant.

15 d. **Vilniaus** Vytauto Didžiojo Gimnazijos mokiniai suvaidino „Gaires“ ir sudainavo kelias daineles.

16 d. Vilniaus „Ryto“ lietuvių švietimo draugijos valdybai **Lydos aps.** mokyklų lenkų inspektorius Voitovičius (vietoj lenkų vyriausybės atstatyto už valdžios pinigų išeikvojimą Vosio) pranešė, kad lietuvių pradžios mokyklose būtų mokoma lenkų kalba lenkų istorijos, geografijos, lenkų kalbos, gamtos ir aritmetikos (skaičiavimo) tiek, kiek lenkų mokyklose, ir jose mokytų baigę aukštesniąją lenkų mokyklą mokytojai, kurių nė patys lenkai savo mokyklose neturėjo.

117. Tadas Aleknavičius, 1919—1922 m. Vilniaus lietuvių gimnazijos raštininkas, lenkų ištremtas į Kauną.

17 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos gydytojui ir mokytojui Al. Rymui lenkų vyriausybė uždraudė gydyti.

17 d. **Gerdavės k.** neitralinėje juostoje lenkų kareiviai ir „partizanai“ plėšė gyventojus ir sunkiai sumušė Zigm. Jankevičių ir Antaniną Nenortienę.

18 d. **Santakos k.** (Kalvarijos, vėl. Marijampolės aps., Liubavo valsč.) lenkų „partizanai“ apiplėšė J. Radzevičių.

19 d. **Gėliūnų sodž.** (Vilniaus apskr., Varnėnų valsč., Gervėčių par.) gyventojai per „Ryto“ draugijos valdybą kreipėsi į Vilniaus lenkų vyriausybę, prašydami atsiimti lenką mokytoją Leonardą Viniaškevičių ir leisti mokyti lietuvaitei Bronei Rakauskaitei.

19 d. **Panosiškių k.** (Trakų aps., Onuškio valsč.) neitralinėj juostoj perrengti „partizanais“ lenkų kareiviai puolė gyventojus, bet buvo jų atremti.

Apie 20 d. Tautų Sąjungos Komisijai ruošiantis atvykti patikrinti neitralinės juostos, rugsėjo mėn. apie 15 d. **Seinų** lietuviams lenkų valdžios buvo leista įkurti savo mokykla. Dabar, komisijai išvažiavus, leidimas atimtas .

20 d. **Varnėnų** valsčiaus taryba (Vilniaus aps.) nutarė Gervėčių, Rimdžiūnų, Mockų, Galčiūnų, Gėliūnų ir Knistuškių pradžios mokykloms paskirti lietuviškai mokančius mokytojus.

21 d. **Vilniaus** lietuvių klubo vakarienė su šokiais.

22 d. **Rodūnės** bažnyčioj (Lydos aps.) lietuviams giedant adoracijas lietuviškai, lenkai pakėlė triukšmą ir giedojo Konopnickienės „Rotą“: „Nie rzucim ziemi, skąd nasz ród“ (nemesim žemės, iš kur esam kilę). Tą mėnesį lenkai nebeleido lietuviškai giedoti ir pamokslų sakyti.

26 d. Lenkų „partizanų“ vadas Stabingis vėl puolė **Norkūnų k.** (apie Seinus), sunkiai sužeistas po kelių dienų mirė.

29 d. **Vilniuje** Mikalojaus salėje visuotinis lietuvių „Blaivybės“ draugijos narių susirinkimas. Pranešta, jog 1919 ir 1920 m. surengta 14 paskaitų ir keletas vakarų, 1921—1922 m. neveikta. Draugijos pirmininku išrinktas kun. V. Jėzukevičius.

29 d. **Vilniuje** Vytauto Didžiojo Gimnazijos mokinių tėvų ir globėjų susirinkimas.

— — **Švenčionių** „Ryto“ lietuvių prieglaudos butui išnuomoti Adūtiškio, Ceikinių, Paringio, Kamajų, Švenčionėlių, Strūnaičio, Palūšės ir Melagėnų parapijos per savo klebonus suaukojo 62 tūkstančiu lenk. markių.

LAPKRIČIO MĖN.

2 d. **Vilniuje** per Vėlines Rasų kapuose lietuviai aplankė savo tautos didvyrių (M. Čiurlionies, P. Višinskio, G. Landsbergio-Žemkalnio, Antano Vileišio) ir žuvusių dėl Vilniaus lietuvių karžygių kareivių kapus, papuošdami juos vainikais su 3 tautinių spalvų kaspinais ir žvakėmis.

4 d. **Vilniaus** lietuvių klube savybės vakarėlis.

5 d. **Vilniaus krašte lenkų vyriausybė padarė rinkimus į Varšuvos seimą. Nedalyvavo lietuviai, dalis žydų ir gudų.** Švenčionių aps. lietuviams susilaikius nuo balsavimo, net lenkų valdžios žiniomis tedalyvavo 40% gyventojų. Sieniškio apyl. (Daugėliškio valsč.) iš 1566 rinkikų balsavo 101 (daugelis ir už savo šeimynas), daug. sentikiai; į senatą kiek vėliau iš 1245 rinkikų balsavo 21. Tverečiuj balsavo 30 rinkikų, Erzvete (Tverečiaus valsč.) 17 (iš 2000). Kaltinėnuose iš 1700 rinkikų tebalsavo miestelio lenkai ir žydai. Kalesninkų par. (Lydos aps.) iš pus-

antro tūkstančio rinkikų balsavo 418 žydų, šlektelių ir vienas kitas bailesnysis lietuvis. Kamorūnų rinkimo srityje (Kaniavos valsč.) iš 1800 rinkikų balsavo 140: du sodžiu, keletas Varėnos stoties šeimynų, Kamorūnų sodž. 4. Seinų ir Punsko srityje nė vienas lietuvis nebalsavo. Neitralinės juostos gyventojų vardu balsavo 9 tūkstančiai — iš kitur atvarytieji „partizanai", „sukilėliai", „kresovcai" ir kiti.

118. 1922—1923 m. Širvintų lietuvių partizanai.

5 d. Ašmenos aps. mokyklų inspektorius Eismantas uždarė lietuvių mokyklą **Kaziliuose** (Ašmenos aps., Dieveniškio valsč.) ir įsakė jos mokytojai Marijai Paukštytei įkurti lenkų mokyklą.

8, 9 ir 10 d. — **Gervėčių** ir kitiems Varnėnų valsč. (Vilniaus aps.) kaimams reikalaujant lietuviškų mokyklų, Vilniaus aps. mokyklų lenkų inspektorius aplankė to valsčiaus Gervėčius, Gėliūnus, Rimdžiūnus, Mockus ir Girius. Sodiečiai pakartojo jam savo reikalavimą, bet inspektorius jo nepatenkino.

9 d. Kapit. Kuchcinskio vedami, lenkų „partizanai“ anksti rytą puolė **Liubavo** miestelį (buv. Kalvarijos, vėl. Marijampolės aps.), nukovė valsčiaus raštininką, du milicininku, mokytoją Černių ir krautuvninką Žilinską. Apiplėšė krautuves.

Apie 10 d. lenkai uždarė **Seinų** lietuvių progimnaziją, kurioje dar veikė 3 klasės. Policija šautuvais išvaikė mokinius ir prie durų pridėjo antspaudą.

12 d. **Vilniuje** Mikalojaus salėje „Blaivybės“ draugijos organizuotoji kun. J. Skruodžio paskaita: Žiloji lietuvių senovė.

17 d. **Vilniaus** lietuvių gimnaziją apspitusi lenkų policija ieškojo ginklų, bet rado tik medinius gimnastikos šautuvus. Suimti gimnastikos mokytojas St. Kairiūkštis ir 5 mokiniai; vėliau paleisti.

Apie 20 d. **Vilniaus** lietuvių „Bangos“ koperatyvas kreipėsi į lenkų vyriausybę, prašydamas parduoti Poznanės cukraus, kurio gavo lenkų koperatyvai. „Bangai“ nedavė kaip lietuvių įstaigai.

22 d. **Didžiasalio** sodž. (Breslavo aps., Dūkšto valsč.) neitralinėj juostoj 150 lenkų kareivių, „partizanų“ ir policininkų apiplėšė ir suėmė, išsivedė ir nukovė 14 vyrų ir 1 merginą (Angelę Lubuckaitę).

22 d. **Vardžiakiemio** sodž. (Breslavo aps., Dūkšto valsč.) neitralinėj juostoj 40 lenkų kareivių apiplėšė ir nužudė Petrą Varanecką, suėmė 3 vyrus.

26 d. **Vilniuje** lietuvių vakaras Kreingelio salėje. Vaidinti „Vagys“, rodyta du gyvu paveikslu.

29 d. **Vilniuje daktarienė Em. Vileišienė pasodinta į kalėjimą** dėl nesumokėjimo 25 tūkstančių lenk. markių pabaudos, kurią turėjo sumokėti kaip mergaičių bendrabučio vedėja. Lietuviams pabaudą sumokėjus, gruodžio 3 d. E. Vileišienė išleista iš kalėjimo.

29 d. **Marcinkonyse, Kabeliuose** ir kitur (Trakų aps.) lenkų policija gaudė lietuvių jaunimą ir vežė į Vilnių kariuomenėj suskirstyti.

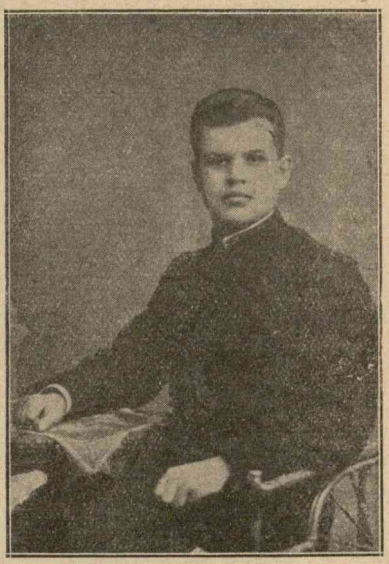
— — Vilniaus ir Švenčionių „Ryto“ draugijom pareikalavus iš lenkų vyriausybės (Vilniaus švietimo kuratorijos) lietuvių dalies švietimo reikalams, **lenkai nesutiko šelpti lietuviškų mokyklų.**

GRUODŽIO MĖN.

1 d. **Vilniuje** 2000 bedarbių.

3 d. **Vilniuje** daktarienė Em. Vileišienė paleista iš kalėjimo, lietuviams sumokėjus už ją 25 tūkst. lenk. markių pabaudą.

3 d. Poručniko vedami, lenkų „partizanai", nekareiviškai persirėdę, puolė **Kučiūnų** bažnytkiemį (Seinų aps.) neitralinėj juostoje, nužudė 6 vyrus (Augustą Laurukonį 50 m., Vincą Ramanavičių 40 m., Petrą Kazlauską 40 m., Vincą Sirutį 27 m., Martyną Petravičių 18 m., Tarasą Samuchovą 22 m. ir 1 moterį (Juzę Karkliūnienę), sužeidė 3 vyrus (Vladą Počiukonį 25 m., Tomą Počiukonį 45 m., Vincą Jokūbauską 28 m.).

119. **Linkmenų klebonas kun. J. Breiva**, lietuvių sodžiaus švietėjas, 1925 m. priverstas iš Vilniaus krašto pasitraukti.

5 d. Lydos aps. mokyklų lenkų inspektorius įsakė **Kaniavos** lietuvių pradžios mokyklai mokyti viską lenkiškai, išskyrus tikybą.

6 d. 25 persikėlę per Nemuną iš Druskininkų lenkų žandarai ir kareiviai apiplėšė **Liesnos** malūną (Seinų aps., apie Leipalingį) neitralinėj juostoj ir primušė tarnus.

7 d. **Gėliūnuose** (Vilniaus aps., Gervėčių par.) lietuviai neprisiėmė ir išvarė lenkų mokytoją.

8 d. **Vilniuje** lietuvių „Blaivybės" draugijoje kun. J. Skruodžio paskaita: Žiloji lietuvių senovė (žiūr. dar lapkričio 12 d.).

8 d. **Ceikiniuose** (Švenčionių aps., Užubalio v.) lenkų policija sumušė 2 vaiku, kurie nešė Vilniaus lietuvių laikraščius, ir sustatė protokolus jiems ir jųjų mokytojams.

12 d. **Švenčionėliuose** (Švenčionių aps.) lenkų sumušta Pašaminės mokytoja Elena Matulaitytė (18 m.), nuvežta į Švenčionis, o iš ten naktį išvežta į neitralinę juostą.

12 d. Lenkų žandarai ir kareiviai iš Druskininkų vėl puolė **Liesnos** malūną (vėl. Alytaus aps., Liškiavos valsč.) neitralinėj juostoj, po to **Mizerų** kaimą (Seinų aps., Leipalingio valsč.), kur sumušė Krencevičiaus ir Jurkonies šeimynas, apiplėšė jas, o M. Krencevičių su 2 sūnum ir Jurkonį su 2 sūnum (Andrių, Jurgį ir Antaną J.) išsivedė į Druskininkus. Po penkiolikos dienų 5 paleisti, o Antanas Jurkonis nugabentas į Gardino kalėjimą.

13 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas nuteisė „Vilniečio" redaktorių P. Gaidelionį 3 dienų areštu už gegužės 20 d. Nr. 108 straips. „Polenfeindlich", o „Litwos" redaktorių P. Sipavičų 4 mėnesių kalėjimu už gegužės 25 d. Nr. 87 straipsnį „Przed zamkniętemi drzwiami" (Ties uždarytomis durimis), bet už 300 tūkst. lenk. markių užstatą atleistas namo. Gynėjas Tadas Vrublevskis padavė apeliacijos skundą.

14 d. **Vilniaus** lenkų policija konfiskavo „Rytų Lietuvos" 46 Nr.

Apie 15 d. **Daugėliškų** (Švenčionių aps.) lenkų suimta mokytoja Adelė Matulaitytė ir išvežta į Švenčionis. Žadėta ištremti iš Vilniaus krašto, bet Lenkų Mokytojų Draugijos Valdybos užtarta, paleista.

16 d. **Vilniuje** lenkas karininkas draudė gatvėje lietuviškai kalbėti ir reikalavo iš policininko, kad kalbančius suimtų.

16 d. **Marcinkonyse** (Trakų aps.) lenkų policijos agentas nužudė senį Tomą Ščesnulevičių (palaidotas gruodžio 23 d.) ir išmušė akį Petrui Bruzgelevičiui. Kitą Tomą Ščesnulevičių, 59 m., nusivežė į Gardiną, kur 1923 m. kovo mėn. lenkai jį nužudė.

18 d. **Vilniuje** lenkų policija buvo atėjusi dar kartą daktarienės Emilijos Vileišienės pasodinti mėnesiui į kalėjimą, bet ji sirgo, tad nebuvo suimta.

20 d. **Mildutiškių vienkiemį** (Degučių valsč., 4 kilom. nuo Zarasų-Ežerėnų) apiplėšė 7 lenkų kareiviai ir 1 nekareiviškai pasirėdęs.

21 d. **Trakiškių k.** (Punsko apyl.) Kast. Cibulskis ir Jonas Staskevičius lenkų kareivių buvo suimti ir sumušti; atleisti tik atidavę už vyrą po avį.

23 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas tardė „Rytų Lietuvos" redaktorių Teof. Juodvalkį dėl Nr. 42 pakartotos iš Kauno

laikraščių žinios apie lenkų Liubavo skerdynes. Juodvalkis patrauktas teismo tieson.

25 d. **Marcinkonyse** (Trakų aps.) lenkų žandarai per pamaldas apstojo bažnyčią ir suėmė per 100 vyrų, nusivarė į žandarmeriją.

26 ir 27 d. — **Vilniuje XV-sis visuotinis Lietuvių Mokslo Drau-**

120. Vilniaus lietuvių Vytauto Didž. gimnazijos III rūmai (prie Pilypo gat.), kuriuose ji dirba nuo 1921 m. gruodžio mėn.

gijos susirinkimas. Dr. J. Basanavičiaus, T. Vrublevskio (lenkiškai), kun. P. Kraujalio ir kun. J. Skruodžio paskaitos. Išrinktas draugijos komitetas su dr. J. Basanavičium pryšakyje.

26 d. **Melninkuose** (Švenčionių aps., Užubalio valsč., Ceikinių par.) vaidinti „Gintarai".

26 d. **Rėškutėnuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lietuvių vaidinimas.

26 d. **Motiejūnuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) vaikų eglutė su eilių sakymu ir žaidimais.

26 d. **Antalksnoj** (Švenčionių aps., Linkmenų par.) suvaidinta „Duonos beieškant“, dainuota.

26 d. **Rimdžiūnuose** (Vilniaus aps., Varnėnų valsč., Gervėčių par.) mokinių eglutė su dainomis ir deklamacijomis. Klausytojams labai patiko daina „Dieve, vargingą ir nelaimingą Lietuvą gink“.

26 d. **Papiškų** (Trakų aps., Valkininkų par.) vaikų eglaitė su dainomis ir eilutėmis.

27 d. **Vilniuje** visuotinasis Lietuvių Mokslo Draugijos susirinkimas išrinko advokatą Tadą Vrublevskį garbės nariu kaip dorą senovės lietuvių teisių žinovą ir skriaudžiamų lietuvių gynėją.

27 d. **Vilniuje** po ilgų klabenimų gautas valdžios leidimas sušaukti lietuvių pradžios mokyklų mokytojų suvažiavimas.

27 d. **Dzieškavoj** (Švenčionių aps., Tverečiaus par.) vaikų vaidinimas ir dainos.

27 d. **Daukšiuose** (Švenčionių aps. ir valsč.) lietuvių vaidinimas ir dainos.

28, 29 ir 30 d. — **Vilniuje I-sis Vilniaus krašto lietuvių pradžios mokyklų mokytojų suvažiavimas.** Pirmininkavo kun. P. Kraujalis. Iš 120 mokyklų atvyko per 70 mokytojų. Pranešta, jog Švenčionių aps. lietuvių mokyklų 1921 m. buvo 42 („Ryto“ draugijos), 1922 m. „Ryto“ 40 ir lenkų valdžios 37; mokinių apie 2800. Lydos aps. buvo daug lietuviškų mokyklų, bet inspektorius J. Vošs, vėliau pačios lenkų valdžios suimtas už jos pinigų išeikvojimą, jas uždarydino; nebeleidžiama privatinių, o valdiškoms steigti daroma kliūčių. Dėl persekiojimo daugelis lietuvių mokytojų turėjo dangintis arba varu buvo išvaryti į Nepriklausomą Lietuvą.

28 d. **Vilniaus** lietuvių klube vakarienė su prakalbomis suvažiavusių pradžios mokyklų mokytojų.

29 d. **Vilniuje** Mikalojaus salėje vaikų eglutė. Suvaidinta „Tarp gėlių“ ir „Grybai“; dainos, deklamacijos.

Apie 30 d. **Punsko** apylinkės (Suvalkų-Seinų srities) lietuviai protestuoja Lietuvos Užsienių Reikalų Ministerijai prieš Suvalkų lenkų storostos (apskrities viršininko) Baranovskio žygius, kad neitralinės juostos gyventojai sakytųsi už prijungimą prie Lenkijos.

30 d. **Vilniuje** „Ryto“ Draugijos pradžios mokyklų mokytojų su-

važiavimas, išklausęs pranešimų, pripažino, kad **lietuvių švietimas Vilniaus, Švenčionių ir Ašmenos, o ypačiai Lydos, Breslavo, Gardino ir Seinų aps. dėl lenkų valdžios persekiojimų yra nepakenčiamas,** ir reikalavo, kad lietuvių mokyklos būtų išimtos iš lenkų policijos globos, nebūtų varžoma mokytis namie ir ne valdžios mokyklose.

30 d. **Vilniuje** Trinapolio lietuvių prieglaudoje vaikų eglutė, vaidinimas, dainos, deklamacijos.

30 d. **Apie Nočią** (Lydos aps.) lenkų milicininkas nužudė P r a u d o s k. ūkininką Juozą Budniką-Nedzvecką.

31 d. **Vilniaus** lietuvių visuomenė sutiko Naujuosius Metus: suaugę klube, o moksleivija gimnazijoje.

1922 **m. Vilniaus lietuviai,** kad ir apsilpninti žymiausių savo organizatorių ir rašytojų ištrėmimu, organizuotu darbu **išleido 5 knygas lietuvių kalba** iš Lietuvos istorijos; **12 knygų lenkų kalba** apie Lietuvą ir lietuvius. Sustiprėjus knygų leidimui Nepriklausomoj Lietuvoj, **Lietuvių Mokslo Draugija** vis dėlto dar **išleido** 7 lietuviškus **vadovėlius, „Švyturio" bendrovė Vilniuje apie 10 vadovėlių.**

1922 **m. Vilniaus krašte lenkų vyriausybė davė žemės pasižymėjusiems kovoje prieš Lietuvą** 5 generolams su Želigovskiu pryšaky, gavusiu 170 hektarų, 7 pulkininkams, 6 majorams, 10 kapitonų, 31 leitenantui (poručnikui), 10 seržantų (viršilų) ir 3 kareiviams. Gavo žemės ir Galicijos vysk. Bandurskis, kuris savo pamokslais palaikė karingą lenkų ūpą.

1923 METAI

SAUSIO MĖN.

1 d. **Marcinkonyse** (Trakų aps.) suvaidinti „Gintarai".

Apie 2 d. **Vilniuje** „Švyturio" bendrovės knygynui lenkų valdžios įsakyta išsikelti iš buto ligi balandžio 1 d., taip pat lietuvių mokinių bendrabučiui (Aušros Vartų Nr. 12), švento Kazimiero draugijos knygynui (ten pat) ir Lietuvių vaikų prieglaudai (Subačiaus g. 23).

2 d. **Mačiučiuose** (buv. Ašmenos apskr., Dieveniškio par.) vaikų eglaitė, vaidinta „Gintarai", rodyta paveikslais „Vergovės Lietuva" ir „Laisvoji Lietuva", dainuota, eilės sakyta.

3 d. Iš **Rodūnės** (Lydos aps.) išsikraustė lietuvių kalbos persekiotojas kun. Kochanskis.

Apie 4 d. **Vilniuje** Vytauto Didžiojo Gimnazijai įsakyta nuimti nuo savo antspaudo Vytį, „kaip svetimos valstybės ženklą".

6 d. **Činčikuose** (Švenčionių aps. ir par.) vaikų eglaitė su dainomis.

6 d. **Giriuose** (Vilniaus aps., Gervėčių par.) vaikų eglaitė, dainos, eilės „Lai gyvuoja Lietuva, mūsų brangi tėvynė"!

6 d. **Čižiūnuose** (Trakų aps., Valkininkų par.) vaikų eglaitė, dainos („Lietuva tėvynė mūsų"), eilės, žaidimai.

6 d. **Avižonyse** (buv. Vilniaus aps., netoli Širvintų) neitralinėj juostoj gyventojų milicija išsprogdino lenkų kariuomenės sandėlį.

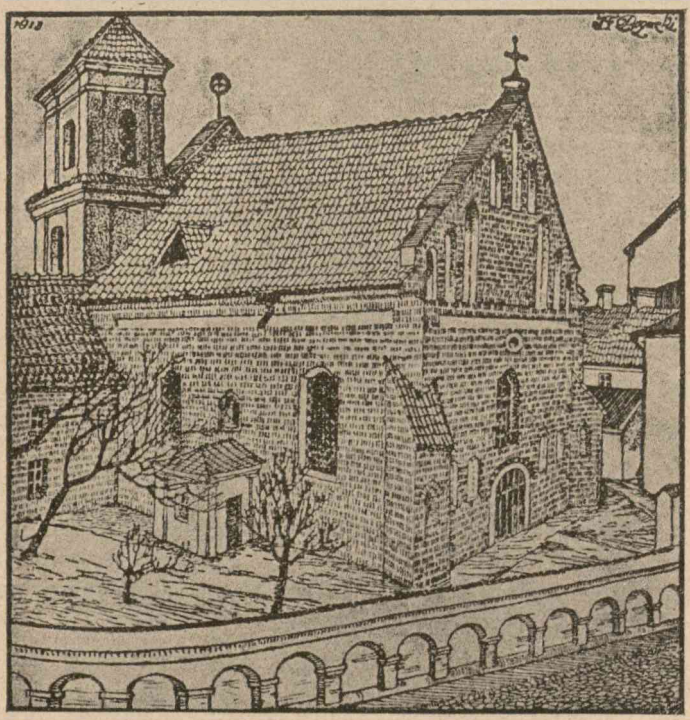
6 d. **Trikarčių k.** (buv. Kalvarijos, vėl. Marijampolės aps., Liubavo valsč.) neitralinėj juostoj lenkų kareiviai suėmė ir nusivarė su savim du vaikinu.

7 d. **Linkonių sodž.** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) lietuvių pradžios mokyklos vakarėlis. Vaidinta „Meška".

9 d. **Vilniaus** lietuvių klubas gavo lenkų įsakymą per 3 dienas sumokėti 107 tūkstančius lenkiškų markių 1921 m. mokesčio už 1922 m. ištremtos M. Marcišauskaitės valgyklą, kurios butą jis apėmė.

11 d. **Gerdašių k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) perrengti lenkų kareiviai puolė ir apiplėšė gyventojus.

12 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pirmininkas K. Stašys ir narys kun. Vl. Jėzukevičius išdėstė lenkų vyriausybės delegatui Vilniuje Romanui Vilniaus lietuvių skriaudas.

121. Vilniaus lietuvių Šv. Mikalojaus bažnyčia, po ilgų kovų išgauta 1901 m.

12 d. **Liubavo valsč.** (buv. Kalvarijos, vėl. Marijampolės aps.) Volkoviznos, Garniabūdžio, Žaliosios ir Sabaliavo k. gyventojų įgaliotiniai raštu protestuoja prieš lenkų sufabrikuotą neva vietos gyventojų reikalavimą prijungti prie Lenkų šiuos kaimus, o taip pat Rekėtijos ir Kamenkos kaimus.

14 d. **Vilniuje pasirodė lietuvių savaitraštis lenkų kalba „Ziemia Ojczysta"** (viet. 1922. IV. 1 uždarytojo „Nasza Ziemia"), kurio redaktoriumi rašėsi Tad. Jasius.

Apie 15 d. **Švenčionių aps.** lietuviai kreipėsi raštu į Lenkų Valstybės Viršininką J. Pilsudskį, prašydami leisti gydyti Švenčionių gydytojui A. Rymui, iš kurio toji teisė lenkų buvo atimta.

16 d. **Vilniuje** Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojai ir mokiniai sveikino savo direktorių Marceliną Šikšnį vardinių.

16 d. **Kalvių k.** (Seinų aps., apie Kapčiamiestį) neitralinėj juostoj 20 nekareiviškai persirengusių lenkų kareivių puolė gyventojus, sumušė ir sužeidė milicijos sargybos viršininką Žuką, o kitą milicininką sunkiai sužeidė.

19 d. 5-sis lenkų legijonų pulkas, perrengtas nekareiviškais rūbais, įvestas į neitralinę juostą **Maišiogalos** srityje (Vilniaus aps).

20 d. 85-sis lenkų pėstininkų pulkas, perrengtas nekareiviškais rūbais, įėjo į neitralinę juostą **Maišogalos** srityje (Vilniaus aps.). Kareiviams įsakyta lietuviams sakytis esą partizanai, ne kareiviai.

21 d. **Vilniuje** lietuvių „Blaivybės" draugijoje kun. J. Skruodžio paskaita: Iš rašymo istorijos.

21 d. **Valkininkų** (Trakų aps.) **lenkų žandarai puolė** Darguž i ų k. (Valkininkų valsč.), suėmė Joną Keršį, Motiejų Gudonį, Andrių Aukštuolį, atvarė į Valkininkus, kur **mušė raudonai įkaitintomis geležinėmis lazdomis, statė basomis kojomis ant degančių anglių, įkaitintomis replėmis spaudė nosis, įkaitintus geležinius virbalus kišo į ausis, svilino pečius,** paskui nusivarė į Vilnių.

22 d. **Vilniuje** kariškosios lenkų „Związek Bezpieczenstwa Krajowego" organizacijos karininkų štabe, dalyvaujant Lenkų valdžios delegatui Romanui, išdirbtas planas sudaryti Nepriklausomosios Lietuvos teritorijoj „sukilimą" ir prijungti prie Lenkų valstybės visą neitralinę juostą ir plotą ligi Šventosios upės, naudojantis numatomu Lietuvos priešinimosi padalinti neitralinę juostą tarp Lenkų ir Lietuvos.

23 d. **Vilniaus** lietuvių mokytojų seminariją revidavo pabėgęs iš Kauno lenkų pėoviakas Pšemeneckis, kaip lenkų valdžios atstovas.

25 d. **Sapiegiškių k.** (Seinų aps., apie Kapčiamiestį) neitralinėj juostoj lenkai puolė ir apiplėšė.

26 d. **Pašaminės k.** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) O. Zabarauskas tardomas Švenčionėliuose policijos viršininko dėl

dar 1920 m. „Vilniaus Garso“ korespondencijų, kurių parašymu jis buvo kaltinamas, ir jam surašytas protokolas.

27 d. **Porų k.** (6 kilometrai nuo Širvintų, buv. Vilniaus aps.) neitralinėj juostoj lenkai suėmė ir išvežė į Vilnių Janukaitienę, kuri buvo pasisakiusi už Lietuvą.

122. **Dr. Danielius Alseika,** 1923—1928 m. Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas.

28 d. **Giniūnuose** (Lydos aps., Eišiškių valsč., Kalesninkų par.) lietuvių eglaitė su dainomis ir deklamacijomis.

Apie 30 d. Lenkų 1922 m. birželio 1 d. sustabdytojo **Vilniaus** lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Nasza Ziemia“ redaktorius Juozas Kiecoltas gavo lenkų teismo kaltinamąjį aktą iš § 129 už straipsnius: 1922 m. balandžio 3 d. Nr. 12

(„Komedja zakończona nową komedją“ — Komedija pabaigta nauja komedija, ir „Repninowie w Wilnie“ — Repninai Vilniuje), 1922 m. balandžio 30 d. Nr. 13 („A jednak“ — O vis dėlto, „Nowy wybryk wileński“ — Naujas išsišokimas Vilniuje, „Spór angielsko-francuski“ — Anglų ir prancūzų ginčas, „Nowa nowina wileńska“ — Nauja Vilniaus naujiena, ir „Bez tytułu“ — Be antraštės), 1922 m. gegužės 14 d. Nr. 15 („Sprawa Litwy na konferencji genueńskiej“ — Lietuvos byla Genujos konferencijoj).

Apie 30 d. **Švenčionių** lenkų burmistras Goslinovskis su sekretorium ir policininku atėmė dr. A. Rymo nuomojamą fortepijoną.

30 d. **Salaperaugio k.** (buv. Kalvarijos, vėl. Marijampolės aps., Liubavo apyl.) 40 lenkų kareivių civiliniais rūbais apiplėšė Bronių Makauską ir Joną Marauską.

30 d. **Guronių k.** (Seinų aps., Leipalingio apyl.) neitralinėj juostoj lenkai apiplėšė gyventojus.

31 d. **Marcinkonyse** (Trakų aps.) lenkų suimta lietuvių mokyklos mokytoja P. Zavišaitė, nugabenta į Gardiną ir Vilnių, ten paleista be teisės išvažiuoti iš Vilniaus; lietuvių mokyklą pagriebė lenkas mokytojas.

31 d. **Pociūnų k.** (buv. Vilniaus aps., Širvintų apyl.) lenkai suėmė Širvintų valsčiaus valdybos narį Joną Gasiūną.

31 d. **Gerdašių k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) 100 lenkų kareivių civiliais rūbais apiplėšė ir sumušė gyventojus, nužudė Antaną Būdekį.

31 d. **Sabaliavo ir Žaliosios k.** (buv. Kalvarijos, vėl. Marijampolės aps., Liubavo valsč.) apie 60 lenkų kareivių civiliais rūbais sumušė ir apiplėšė Januškevičių, Antaną Geležį, Kadičių, Straimikienę su dukterimi Mare, Juozo Pudzinsko žmoną ir dukterį, Juozą Sabaliauską.

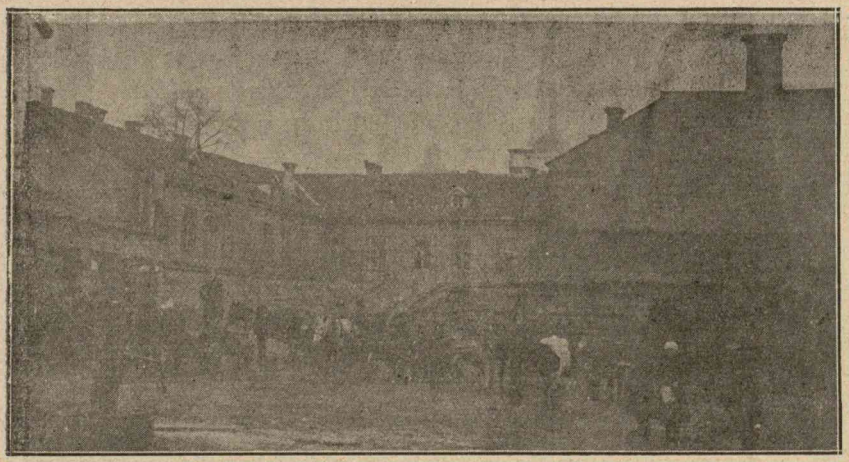
— — **Švenčionių lietuvių gimnazijoje 122 mokiniu** (I—23, II—45, III—33, IV—21): Švenčionių par. 27, Švenčionėlių par. 22, Kaltinėnų 14, Tverečiaus 13, Linkmenų 12, Palūšės 7, Daugėliškio 7, Melagėnų 6, Vydiškio 4, Adūtiškio 2, Paringio 2, Strūnaičio 1, o 3 ne Švenčionių aps.

VASARIO MĖN.

1 d. Persirengusi partizanais lenkų kariuomenė puolė **Širvintus** (buv. Vilniaus, vėl. Ukmergės aps.), sužeidė vieną gyventoją, kitą nužudė, bet buvo atremta.

2 d. Antru kartu lenkai puolė **Širvintus** (buv. Vilniaus, vėl. Ukmergės aps.), bet vėl buvo atremti.

2 d. **Vilniuje** lietuvių „Blaivybės" draugijos vakaras. Vaidinti „Guminiai batai" ir „Onytės vestuvės".

123. Vilniaus lietuvių Didžiosios Prieglaudos ūkis.

3 d. **Tautų Sąjunga prieš Lietuvos protestus nustatė Lietuvos ir Lenkų teritorijos skyrimo liniją,** padalindama tarp jų neitralinę juostą administruoti taip, kad Širvintai ir Giedraičiai teko Lietuvai, Punskas Lenkams. Toji linija „įsiteisėjo" vasario 15 d.

3 d. **Vilniaus** aps. mokyklų lenkų inspektorius pareikalavo iš lietuvių pradžios mokyklų mokytojų lenkų pilietybės dokumentų.

4 d. **Vilniaus** lietuvių savaitraščio „Garso" Nr. 5 lenkų valdžios konfiskuotas.

4 d. **Vilniaus** lietuvių „Birutės" koperatyvo narių visuotinis susirinkimas.

4 d. **Paliepio k.** (Seinų aps., Kapčiamiesčio valsč.) lenkai puolę apiplėšė visus gyventojus.

5 d. **Kaune** „33 Vilniaus lietuvių ir gudų tremtinių“ savybės vakarėlis metinėms ištrėmimo sukaktuvėms paminėti su prof. M. Biržiškos, M. Sleževičiaus ir kitomis prakalbomis.

5 d. **Diržų k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) persirengę civiliais lenkų kareiviai apiplėšė gyventojus.

8 d. **Vilniaus** gatvėse lenkų policija atiminėjo iš pardavinėtojų „Rytų Lietuvos“ Nr. 15, nors pats laikraštis nieko nežinojo apie lenkų administracijos nutarimą jį konfiskuoti.

8 d. **Uciekos dvarą** (buv. Seinų, vėl. Alytaus aps., Merkinės valsč.) puolė persirengę civiliais lenkų kareiviai, suėmė ir išsivedė mokytoją Juozą Bloznelį, sumušė ir apiplėšė Tadą Sinkevičių, Aleksandrą Radeckį, Jovaišą senelį, 61 m., Joną Baltuškonį. Bloznelį nužudė šūviu į kaktą Žagelių kaimo rajone.

8 d. **Mizerų k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) puolė persirengę civiliais lenkų kareiviai, sumušė seniūną Mykolą Vailionį ir dar kelis, apiplėšė visus gyventojus.

8 d. **Druskininkų** lenkų kareiviai persikėlė per Nemuną ir puolė **Liesnos malūną,** o paskui **Baltašuskės k.** (Alytaus aps., Liškiavos valsč.) neitralinėj juostoj, kur mušė ir plėšė, sunkiai sužeisdami Andrulionį.

10 d. Lietuvos Užsienių Reikalų Ministeris E. Galvanauskas protestuoja Tautų Sąjungai prieš demarkacinės juostos padalinimą tarp Lietuvos ir Lenkų.

10 d. **Kaune** Baltosios Gulbės salėje koncerte-baliuje Klaipėdos sukilimui pagerbti prof. M. Biržiška skaitė: Per Klaipėdą į Vilnių.

11 d. **Vilniuje** lenkų vyriausybės konfiskuoti lietuvių savaitraščių „Garso“ Nr. 6 ir „Ziemia Ojczysta“ Nr. 5 (str. „Bracia, już czas“ — Broliai, jau metas!). „Ziemia Ojczysta“ redaktorius T. Jasius patrauktas tieson.

11 d. **Vilniaus** lietuvių jaunuomenės koncertas: fortepijonas, smuikas, choras, solo, deklamacijos, gimnastika.

11 d. **Krivonių** ir **Būteliznos k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) įpuolusių lenkų kareivių apiplėšti.

12 d. **Pučkornės k.** (Trakų aps., apie Valkininkus) neitralinėj juostoj lenkų pultas, bet gyventojų apgintas.

12 d. **Pazapsių k.** (Seinų aps., Kučiūnų valsč.) neitralinėj juostoj pultas 34 lenkų su 2 kulkosvydžiais, apiplėštas ir sumuštas Zigmas Šermukšnis su žmona, taip pat Martynas

Magalenga, Vincas Vilkelis, Antanas Plytnikas, Petras Goberis, Antanas Miškelis, Zalmonas Verbolskis.

14 d. **Švenčionių aps.** mokyklų lenkų inspektorius pašalino Švenčionių lietuvių mokyklos mokytoją Eleną Steckytę.

14 d. Neitralinėje juostoje lenkų kariuomenė užėmė **Marcinkonių** srityje (Trakų aps.) Žuračiškius, Kašėtas, Dulkenikus, Pučkornę, ir ėjo toliau, kovodami su vietos gyventojais ir jųjų milicija.

124. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų mergaičių bendrabutis; gimnazisčių būrelis kieme.

Apie 15 d. **Švenčionių** lenkas teisėjas Butkevičius nubaudė lietuvį mokytoją Rap. Butkų 25 tūkstančiais lenk. markių už nuvykimą į Vilnių.

15 d. Lenkai pagrobė pusę **Perlojos** miestelio (Trakų aps.).

16 d. **Vilniuje** konfiskuoti lietuvių savaitraščiai „Rytų Lietuva" (Nr. 18) ir lenkų kalba „Ziemia Ojczysta" (Nr. 6) dėl 1918 m. vasario 16 d. paminėjimo. Lenkų valdžios neleistas vakaras Mikalojaus salėje su kun. K. Čibiro paskaita „Tauta ir valstybė". **Lietuvių visuomenė turėjo pasitenkinti pamaldomis Mikalojaus bažnyčioje.** Lenkų spaudos nusiskundimu, visose Vilniaus krašto **lietuvių mokyklose švęsta**

Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo 5-rių metų sukaktuvės.

16 d. **Vilniuje** lenkų suimta gimnazijos mokinė Rožė Kaupelytė, kuri gatvėje užkalbino lietuvius belaisvius, lenkų paimtus paveržiant iš Lietuvos neitralinę juostą.

16 d. **Punsko valsč.** (Suvalkų—Seinų srityj) neitralinėj juostoj didelis gyventojų susirinkimas Lietuvos nepriklausomybei pažymėti.

17 d. Lenkų kariuomenei puolus Tautų Sąjungos Lenkams nuskirtą neitralinės juostos plotą, lietuviai gynė jį, apšaudydami atakuojančius lenkus nuo Vizgirdų iki Pravalo ežero. Daugiausia **kautasi tarp Rudiškių ir Varėnos** (Trakų aps.).

17 d. **Leipliūnų k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) lenkų pulti ir apiplėšti visi gyventojai.

18 d. **Vilniuje** konfiskuotas „Garso“ Nr. 8.

20 d. **Vilniuje** konfiskuotas „Rytų Lietuvos“ Nr. 20.

20 d. **Vilniuje** lenkų valdžios delegatas Romanas nepripažino Švenčionių gydytojui Aleks. Rymui lenkų pilietybės.

20 d. **Kmieliavos k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) neitralinėj juostoj lenkų pultas, apiplėštas Juozas Šerkšnas, Antanas Grauželis ir kiti.

22 d. **Vilniuje** konfiskuotas „Garso“ 9 Nr.

22 d. **Kalvių k.** (Seinų aps., Kapčiamiesčio valsč.) pultas 30 lenkų su kulkosvydžiais, apiplėšti Mendelis Galvelda, Jonas Burba, Vincas Ramanauskas, Petras Plytnikas, Juozas Sukackas, Jonas Mičiulevičius, Petras Lukoševičius, Jokūbas Šerkšnius, sužeistas Aronas Kavolskas.

23 d. **Liubavo valsč.** (buv. Kalvarijos, vėl. Marijampolės aps,) lenkai puolė neitralinėje juostoje **Žaliosios** ir **Sabaliavo k.** Pastvėrę Joną Kadžių, nuvedė į Suvalkus ir nuteisė 10 metų kalėjimu kaip šnipą.

24 d. **Širvintų** miestelis (buv. Vilniaus, vėl. Ukmergės aps.) pultas lenkų, vedamų parsidavėlio Virbalio („Sartono“), apsivogusio ir pabėgusio iš lietuvių milicijos. Sužeistos dvi Boreckaitės. Milicija, šaukdama „valio“! juos puolė ir vijo iki Kielių k. **Ties Paširvinčio dvaru Virbalis nukautas,** o taip pat 3 lenkų šauliai. Viso nukauta lenkų 14 ir 19 sužeista; širvintiečių nuostoliai — 2 nukautu, 4 sužeisti.

25 d. **Visuotinis Vilniaus lietuvių susirinkimas išrinko V-jį Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą,** kuris išrinko **dr. D. Al-**

seiką pirmininku, kun. V. Zajančkauską vicepirmininku, St. Kairiūkštį sekretorium, kun. Kr. Čibirą kasininku, kun. Pr. Bieliauską, kun. V. Jėzukevičių, P. Karaziją, K. Stašį, dr. J. Šlapelį nariais.

25 d. Pagrobę vieną **Perlojos** miestelio pusę (Trakų aps.), lenkai puolė kitą pusę (Trakų, vėl. Alytaus aps.), bet šauliai juos atrėmė, nukovę 25 kareivius, o patys netekę 2.

25 d. **Krivonių k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) lenkų pultas ir apiplėštas.

25 d. **Menčiškės k.** (Seinų aps., Kapčiamiesčio valsč.) lenkų pultas, ir apiplėštas.

25 d. **Menčiškės k.** (Seinų aps., Kapčiamiesčio valsč.) lenkų pultas, bet puolimas gyventojų atremtas.

26 d. **Vilniuje** visuotinis Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos narių susirinkimas. Draugija laiko Lietuvių Poliklinika.

26 d. **Liškiava** (buv. Seinų, vėl. Alytaus aps.) pulta karininko vedamų 50 lenkų, kurie nužudė du Grigeliu ir sužeidė kelis gyventojus.

26 d. **Udininkų k.** (Seinų aps., Lazdijų valsč.) pultas 40 lenkų kareivių, kurių apiplėšti Motiejus Macinkonis, Matas Kasiulionis, Juozas Mikalonis, Jonas Bartnikas, Mikas Žukauskas.

26 d. **Sabaliavo k.** (Marijampolės aps., Liubavo valsč.) pultas lenkų.

27 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Rytų Lietuvos" Nr. 22, laikraštis sustabdytas ir patrauktas tieson.

27 d. **Malėtų** miestelis (Utenos aps.) pultas lenkų, kurių plėšti gyventojai. Lenkai išvyti.

27 d. **Leipalingis** (Seinų aps.) pultas lenkų.

27 d. **Didžiasalio k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) pultas 70 lenkų su 3 kulkosvydžiais. Nužudyti lietuviai: Povilas Šačikauskas (90 m.), Pranas Mikelionis (60 m.) ir Juozas Urbonas (19 m.). Lenkų krito 4.

27 d. **Dulgininkų k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) pultas lenkų, apiplėšti gyventojai, kurių pagrobtąjį turtą atėmė subėgę aplinkiniai kaimai.

KOVO MĖN.

1 d. **Paliepio k.** (Seinų aps., Kapčiamiesčio valsč.) neitralinėj juostoj lenkų kariuomenė mušė gyventojus, bet šaulių buvo išvyta.

2 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Garso“ Nr. 10, laikraštis sustabdytas.

2 d. **Galinių k.** (Seinų aps., Lazdijų valsč.) 40 lenkų kareivių puolė ir apiplėšė Jokūbą Radžiūną, Andrių Budrevičių, Ievą Budrevičienę, Vincą Savickį, Vincą Dereškevičių, Vincą Vilių.

3 d. **Smališkių k.** (Seinų aps., Leipalingio valsč.) neitralinėj juostoj 60 lenkų, 3 karininkų vedami, puolė gyventojus, kurie, kaimynų paremti, atrėmė juos.

4 d. **Vilniaus lenkų geležinkelių direkcija vertė darbininkus dirbti, nors šie norėjo tą dieną švęsti kaip švento Kazimiero, Lietuvos globėjo šventę.**

4 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Ziemia Ojczysta“ Nr. 8. Lenkų prokuratūrai nepatvirtinus konfiskatos, vėliau numeris grąžintas.

4 d. **Vilniaus** lietuvių visuomenė susirinkusi raštu pasveikino Lietuvos Universitetą Kaune sulaukus „Aušros“ 40 metų sukaktuvių; raštą pasirašė dr. J. Basanavičius ir 47 kiti šviesuoliai. Tuo pat metu Nepriklausomosios Lietuvos visuomenė keliais raštais pasveikino dr. J. Basanavičių Vilniuje kaip vyriausią aušrininką.

4 d. **Samanių, Samlių ir Kapustinų k.** (apie Zarasus-Ežerėnus) lenkai įsiveržę plėšė ir mušė gyventojus.

4 d. **Galinių k.** (Seinų aps., Lazdijų valsč.) įsiveržę lenkai sukapojo 3 žydus mirtinai, apiplėšė gyventojus.

5 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) slaptoji lenkų policija kratė Blažius, Daksnį, Zabarauskį, suėmė juos, tarp jų du Blažiu, ir išvarė į Švenčionis, iš kur kitą dieną atleido.

7 d. **Puvočių k.** (Trakų aps., tarp Marcinkonių ir Merkinės) lenkų žandarai suėmė Petrą Bingelį ir Joną Gelčių ir nusivežė į Marcinkonis, kur mušė ir šutino odą karštu vendeniu; kovo mėn. 9 d. Gelčių nužudė.

8 d. **Vilniaus** švietimo kuratorius Gonsiorovskis nepatvirtino ketvirtus metus vadovaujančio Švenčionių lietuvių gimnazijai M. Untulio ir pareikalavo paduoti kitą direktorių, kitaip balan-

džio 1 d. gimnazija būsianti uždaryta. Taip pat nepatvirtino tos pat gimnazijos mokytojo Rap. Butkaus.

9 d. **Marcinkonyse** (Trakų aps.) lenkų policija žiauriai nužudė Puvočių k. Joną Gelčių 28 m. ir Margonių k. Klimą Gaidį (Plokstį) 22 m., kardama juos už kojų, mušdama lazdomis, šutindama odą karštu vandeniu, badydama peiliais.

125. Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti **Centro Komitetas** Vilniuje (1923 m.). Nuo dešinės į kairę sėdi O. Žebrauskaitė, kun. Juoz. Stankevičius, 1922—1927 m. pirmininkas dr. J. Basanavičius, dr. V. Alseikienė ir kun. Pr. Bieliauskas, stovi dr. Jurg. Šlapelis, kun. P. Kraujalis ir kun. Vl. Jėzukevičius.

Vyriausias jų žudikas Adomas Mytkovski buvo teisiamas 1924 m. birželio 27 d. Vilniaus lenkų Apygardos Teisme ir išteisintas, pasisakęs nušovęs iš baimės, kad nepabėgtų (abudu užmuštieji buvo sukaustyti retežiais), o prie kankinimo ir išviso neprisipažino.

9 d. **Beviršių ir Udininkų k.** (Seinų aps., Lazdijų valsč.) lenkai įsiveržę apiplėšė gyventojus.

Apie 10 d. **Vilniuje** „Garso“ redaktorius Ant. Valiulis lenkų taikos teisėjo nubaustas 50 tūkst. lenk. markių už 1922 m. korespondenciją iš Lydos aps. apie lenkų kareivių žiaurumus, kuriuos teisme liudininkai patvirtino.

10 d. **Agradninkų k.** (Seinų aps., Kučiūnų valsč.) įsiveržė apie 80 lenkų su 2 karininkais ir 3 kulkosvydžiais, bet gyventojų ir kaimynų atremti, nustoję kelių nukautųjų ir keliolikos sužeistųjų.

11 d. **Vilniaus** lietuvių klubo visuotinis narių susirinkimas.

11 d. **Vilniuje** dr. J. Basanavičiaus paskaita Vilniaus Lietuvių Mokslo Draugijoje apie „Aušrą“.

11 d. **Kučiūnų k.** (Seinų aps.) puolė 20 persirengusių lenkų kareivių, bet gyventojų atremti, palikdami 2 nukautu ir keletą sužeistų; traukdamiesi atgal plėšė vienkiemius.

Apie 12 d. **Vilniuje** lenkų kratytas „Švyturio“ bendrovės knygynas, atimtos lietuvių spausdintos Vilniuje knygos.

12 d. **Pazapsių k.** (Seinų aps., Kučiūnų valsč.) įsiveržę 30 lenkų su 1 karininku ir 2 kulkosvydžiais plėšė ir mušė gyventojus, su savim išsivarė 2 ūkininku.

13 d. **Pakiaunio malūną** (vėl. Utenos aps., Linkmenų valsč.) neitralinėj juostoj puolė lenkų kareiviai su karininku, apiplėšė ir sumušė gyventojus, kelis sužeisdami granatomis.

14 d. **Ambasadorių Taryba Paryžiuje nustatė Lenkų ir Lietuvos sienas. Tuo nustatymu Vilnius, Švenčionys, Trakai, Ašmena, Lyda, Gardinas, Seinai, Suvalkai, Augustavas atiteko Lenkams.**

Apie 15 d. **Užubalio valsč.** (Švenčionių aps.) lenkų policija sumušė to pat valsčiaus Aukštojo kaimo (wieś Wysoka) tėvą ir sūnų Miškinius.

15 d. **Beržininkų k.** (Seinų aps., apie Lazdijus) įsiveržę apie 30 lenkų apiplėšė Moniką Staškevičienę, Praną Bartoševičių ir Joną Urbanavičių.

18 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijos vakaras. Vaidinti „Inteligentai“, dainuotos dainos.

Apie 20 d. **Vilniuje** daktarienei Emilijai Vileišienei lenkai atsisakė duoti leidimą lietuvių laikraščiams ir tardė, kas ją kalbinąs laikraštį leisti.

Apie 20 d. **Švenčionių** dekanato 15 kunigų lietuvių ir lenkų padavė Vilniaus lenkų švietimo kuratoriui skundą dėl persekio-

jimo Švenčionių lietuvių gimnazijos, šalinant direktorių M. Untulį ir mokytoją R. Butkų.

23 d. **Nepriklausomosios Lietuvos senųjų veikėjų pasiskundimas pasaulio tautoms dėl Ambasadorių Tarybos kovo 14 d. nutarimo, kuriuo Vilnius priskirtas Lenkams.** Pasirašė P. Vileišis, J. Jablonskis, Maironis, Jakštas, Vaižgantas, Pr.

126. Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komiteto Vilniuje raštinė. Sėdi sekretorius, nuo 1927 m. pirmininkas kun. Pr. Bieliauskas, toliau O. Žebrauskaitė, kitoje stalo pusėje buhalteris V. Budzeika.

Mašiotas, P. Leonas, P. Matulionis, T. Žilinskas, gen. J. Bulota ir kiti.

24 d. Švenčionių mokyklų inspektorius lenkas Milošinskis raštu prašė Švenčionių storostą (viršininką), kad nubaustų **Švenčionėlių** mokytoją El. Steckytę už mokymą lietuvių vaikų.

25 ir kitomis dienomis — **Nepriklausomojoje Lietuvoje mitingai ir protesto susirinkimai prieš Ambasadorių Tarybos kovo 14 d. Vilniaus priskyrimą Lenkams.**

30 d. „Lietuvos“ Nr. 72 Vyriausiojo Lietuvos Gynimo Komiteto atsišaukimas, kuriuo protestuojama prieš Ambasadorių Ta-

rybos kovo 14 d. Vilniaus pripažinimą Lenkams. Be partijų, atsišaukimą pasirašė dar Vilniuje išauklėto lietuvių jaunimo „Vilniaus Kelmo“ organizacija ir „33 Vilniaus lietuvių ir gudų tremtinių komitetas“.

BALANDŽIO MĖN.

1 d. **Vilniuje pasirodė** vietoje lenkų kovo 2 d. uždarytojo „Garso“ **lietuvių savaitraštis „Vilniaus Kelias“.**

2 d. **Vilniaus** lietuvių klubo savybės vakarėlis.

2 d. **Papiškyje** (Trakų aps., Valkininkų par.) vaidinti „Žaislai, ponas ir ponia“; gyvas paveikslas „Lietuva pančiuose“, monologas „Nebaigtas pamokslas“, dainos.

2 d. **Kaune didelė demonstracija dėl Ambasadorių Tarybos kovo 14 d. Vilniaus pripažinimo Lenkams.** Prieš nutarimą ir už tolesnę kovą dėl Vilniaus kalbėjo St. Šilingas, El. Draugelis, Strimaitis ir kiti lietuviai, o taip pat vokiečių ir žydų atstovai; nuvykus pas prezidentą, kalbėjo vilniečių tremtinių atstovas Andrius Rondomanskis. Eisenoje ir proteste dalyvavo, be Kauno organizacijų, taip pat gyvenančio Kaune Vilniaus lietuvių jaunimo „Vilniaus Kelmo“ organizacija ir „33 Vilniaus tremtinių lietuvių ir gudų komitetas“. Be Kauno, buvo protesto susirinkimų provincijoje (Tytuvėnuose, Pajėsy ir daugel kitų vietų).

4 d. **Rodūnės** par. (Lydos aps.) lenkai lazdomis išvaikė iš bažnyčios lietuviškas stacijas giedančias tretininkes.

4 d. **Girdėnuose** (Švenčionių aps., Adūtiškio par.) lenkai ir „Związek Bezpieczeństwa Krajowego“ apiplėšė Agotą Kazalienę.

4 d. **Gėliūnuose** (Vilniaus aps., Gervėčių par.) lietuvių vaidinimas, monologas.

6 d. **Vilniaus** lietuvių klubo savybės vakarėlis.

8 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas lietuvių savaitraštis lenkų kalba „Ziemia Ojczysta“ Nr. 13 už straipsnius „Komu powinna być oddaną ziemia“ (Kam turi būti atiduota žemė?) ir „Przestroga“ (Įspėjimas).

8 d. **Vilniaus** lietuvių „Darbininko“ koperatyvo visuotinis susirinkimas.

8 d. **Vilniuje,** šv. Mikalojaus salėje, vaidinta „Byla dėl linų markos“; dainos.

8 d. **Čižiūnuose** (Trakų aps., Valkininkų par.) lietuvių vaidinimas „Nesipriešink“ ir du paveikslu: „Lietuva pančiuose“ ir „Lietuva karūnuota“. Giedota „Lietuva tėvynė mūsų“. Lenkų milicija buvo prikibusi prie vakaro rengėjų, bet pavyko ja nusikratyti.

14 d. Į **Gubavos dvarą** (Salako valsč.) neitralinėj juostoj savininko L. Brodauskio pasiųsta 30 lenkų kareivių su 2 karininkais ir kulkosvydžiais. Puolę dvarą išvežė į Dūkštą (lenkų pusėj) dvaro nuomininką su žmona ir ėmė dvarą plėšti, norėdami visą, kas galima, išvežti, bet pribėgę salakiškiai juos atrėmė, nudėję abudu lenkų karininku ir 4 kareivius, 10 sužeidę ir 3 paėmę į nelaisvę.

15 d. **Vilniaus** lietuvių „Darbininko“ koperatyvo visuotinis susirinkimas.

15 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Vilniaus Kelio“ Nr. 3 už Nepriklausomosios Lietuvos senųjų veikėjų kovo 23 d. nusiskundimo pasauliui (dėl Ambasadorių Tarybos kovo 14 d. pripažinimo Vilniaus Lenkams) pakartojimą iš Kauno laikraščių. Lenkų teismas konfiskavimo nepatvirtino ir laikraštį sugrąžino, bet lenkų paštas vis dėlto jo neišsiuntinėjo.

15 d. Panevėžio, Antalieptės ir daugelio kitų vietų **Nepriklausomosios Lietuvos visuomenės protestai prieš Ambasadorių Tarybos kovo 14 d. nutarimą priskirti Vilnių Lenkams.**

15 d. Nepriklausomosios Lietuvos ištremtas **Kauno** lenkų dienraščio „Dzień Kowieński“ politikos vadas Vl. Vielhorskis, kuris, lenkų politikų prisipažinimu, buvo lenkų valdžios atsiųstas į Lietuvą politinei agitacijai.

16 d. **Švenčionių** aps. lenkai ėmė naujokus ir uždarinėjo kalėjimuose. Švenčionyse suimtieji prigirdė sargybą, ir daugelis pabėgo.

17 d. **Švenčionėlių** (Švenčionių aps.) lietuvių mokytojai El. Steckytei lenkų policijos uždrausta mokyti vaikai lietuviškai.

Apie 20 d. **Kašėtose** (Lydos aps., Rodūnės par.) slaptai nužudytas Arlauskas už 1922 m. vasarą įdavinėjimą lietuvių baudžiamajai lenkų kariuomenei.

Apie 20 d. **Tautų Sąjunga priėmė dėmesin Ambasadorių Tarybos kovo 14 d. nutarimą, kuriuo Vilnius pripažintas Lenkams.**

22 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas lietuvių savaitraštis lenkų kalba „Ziemia Ojczysta“ Nr. 15 už straipsnį „Rozmowa między Polakiem a Litwinem“.

22 d. **Motiejūnuose** (Švenčionių aps., Linkmenų par.) vaidinta „Byla dėl linų markos"; dainos. Į vaidinimą atvyko daugybė lenkų policijos.

22 d. **Rėkučiuose** (Švenčionių aps., Palūšės par.) vaidintas „Nekaltasis avinėlis"; dainos.

22 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) vaidinta „Marcelė"; dainos.

23 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas nuteisė lenkų uždaryto (1922 m. birželio 1 d.) lietuvių laikraščio lenkų kalba „Litwos" redaktorių Pov. Sipavičių už eilę straipsnių 2 mėnesių kalėjimu, dar anksčiau uždaryto „Głos Litwy" redaktorę Julę Lastauskaitę 2 mėnesių kalėjimu ir uždarytojo „Vilniečio" redaktorių Pov. Gaidelionį 3 dienų areštu. Gynė Tadas Vrublevskis.

23 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) vaidinta „Vargoninko duktė"; dainos.

23 d. **Grodziškių k.** (buv. Vilniaus, vėl. Utenos aps., Joniškio par.) neitralinėj juostoj Kšiveco vedami 16 lenkų kareivių įsiveržę apiplėšė A. Paketurį ir jo žmoną, į jį šovė du kartu, bet nepataikė.

Apie 25 d. **Palaboškos k.** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) neitralinėj juostoj lenkai suėmė Veikutytę ir sumušę nuvežė į Švenčionių kalėjimą.

Apie 30 d. **Aleksandriškių dvare** (buv. Vilniaus aps., Giedraičių valsč.) neitralinėj juostoj lenkai nužudė 19 m. Petronytę, prieš tai nupiaudami ausis ir nosį.

Apie 30 d. **Vilniuje** lenkų valdžios delegatui Romanui įteikti įregistruoti Vilniaus lietuvių jaunuomenės globos ir auklėjimo šv. Kazimiero draugijos įstatai.

30 d. **Vilniuje** lenkų valdžios delegatas Romanas apsilankė lietuvių bendrabutyje ties Aušros Vartais. Vedėja Em. Vileišienė prašė nemesti vaikų iš buto. Tą pat dieną du lenkų teismo tardytoju atvyko pas ją imti „rusų paliktųjų daiktų"; be to, milicininkas pranešė jai apie naują lenkų jai skiriamą pabaudą.

GEGUŽĖS MĖN.

1 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvių vaidinimas „Jurgis Žiburys"; dainos.

3 d. **Tarp Dūkšto ir Ignalino** (Breslavo - Švenčionių aps.), o taip pat **tarp Pabradės ir Švenčionėlių** 21 val. 15 min. išsprogdinti geležinkelių tiltai.

3 d. **Rėkučiuose** (Švenčionių aps., Užubalio valsč. apie 20 lenkų policininkų buvo suėmę 15 vyrų, bet už sviestą ir kiaušinius 12 tuojau paleido, o 3 išsivedę atleido.

3 d. **Ceikiniuose** (Švenčionių aps., Užubalio valsč.) lietuvių vaidinimas („Byla dėl linų markos"), dainos, deklamacijos.

3 d. **Rodūnės** bažnyčioj (Lydos aps.) lenkai giedojo „Bože, coś

127. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 1923 m. IV klasė su auklėtoja O. Kairiūkštiene.

Polskę" ir „Nie będzie niemiec pluł nam w twarz" (Nespiaus mums vokietis į veidą — Konopnickienės „Rota"); bažnytinė lenkų procesija į miestelį prie pastatyto altoriaus su klebonu priekyje; politinės kalbos.

Apie 5 d. **Rudiškės** (Trakų aps.) lenkai suėmė kun. Bened. Viežbickį ir ligi 1924 m. sausio mėn. pusės laikė Vilniaus kalėjime Lukiškų.

7 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lenkai suėmė mokytojas Maminskaitę, Stakauskaitę ir dar dvi lietuvaites ir nugabeno į Švenčionis; paleido nubaudę po 1 milijoną lenk. markių

kiekvieną už apsilankymą Antalksnos sodž. (demarkacinėj juostoj), nors jis Ambasadorių Tarybos nutarimu priskirtas lenkams.

10 d. **Vilniuje pasirodė „Lietuvos Rytų“ 1 Nr.** vietoj lenkų uždarytos „Rytų Lietuvos“.

10 d. **Tverečiuje** (Švenčionių aps.) lietuvių vaidinimas („Šv. Cecilija“).

10 d. **Kukutėliuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus par.) lietuvių vaidinimas („Vargoninko duktė“ ir „Velykų naktis“), monologai („Girtuoklis“ ir „Kaip kas šoka“).

10 d. **Dotinėnuose** (Švenčionių aps. ir valsč.) lietuvių vaidinimas („Vagys“).

11 d. **Alytuje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) rastas Nemune vasario 8 d. lenkų nužudyto Uciekos mokytojo Juozo Bloznelio lavonas.

13 d. **Alytuje** iškilmingos lenkų nužudyto Uciekos mokytojo Juozo Bloznelio laidotuvės.

Apie 15 d. **Dysnoj** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč., Naujųjų Kazėnų par.) lietuvių vaidinimas („Barbės edukacija“).

15 d. **Paringyje** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) lietuvių vaidinimas.

18 d. **Vilniuje** konfiskuoti lietuvių savaitraščiai: lenkų kalba „Ziemia Ojczysta“ Nr. 19 ir „Vilniaus Kelio“ Nr. 8.

18 d. **Švenčionėlių** (Švenčionių aps.), lenkų taikos teisėjas nubaudė Eleną Steckytę 20 lenk. markių už vaikų mokymą lietuviškai.

19 d. **Vilniuje** išėjo „Lietuvos Rytų“ Nr. 5, skiriamas Vilniaus įkūrimo 600 metų sukaktuvėms.

19 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvių vaidinimas („Onytės vestuvės“), dainos, dr. D. Alseikos paskaita apie alkolio kenksmingumą žmogaus sveikatai.

Apie 20 d. **Švenčionių** lietuvių prieglaudai 18 asmenų suaukojo 300 tūkstančių lenk. markių.

Apie 20 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lenkų policija nutraukė mergaitei iš kasų lietuviškom spalvom kaspiną ir grasino nuvaryti į Lukiškio kalėjimą (Vilniuje).

Apie 20 d. **Beržininkuose** (Breslavo aps., Dūkšto valsč) lenkų suimta privatinė mokytoja Uršulė Ivanauskaitė, 2 savaiti buvo Breslavo kalėjime, paskui Dūkšte policijos priežiūroj.

20—22 d. — **Vilniaus lietuvių visuomenė šventė, kiek galėdama,**

Vilniaus įkūrimo 600 m. sukaktuves. Laikraščiuose įdėta atitinkamų straipsnių.

20 d. **Vilniaus** lietuvių miestiečių ir kaimiečių procesija į Kalvarijas

20 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč., Kaltinėnų par.) lietuvių vaidinimas neįvyko dėl lenkų mokytojų daromų kliūčių.

21 d. **Vilniuje** lenkų 1922 m. birželio 1 d. uždarytojo „Vilniaus Garso" savaitraščio redaktoriui P. Strazdui įteiktas kaltinamasis aktas iš § 129 už 1922 m. straipsnius: Nr. 15 „Mes ir lenkai", Nr. 16 — „Vilniaus klausimas"; Nr. 18 — „Iš Genuos konferencijos", „Prancūzų ir lenkų traktatas", „Vilnius Genuos konferencijoj".

21 d. **Vilniaus** miesto salėje lietuvių vaidinimas („Pilėnų kunigaikštis" ir „Gedimino sapnas"), dainos.

22 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje dr. J. Basanavičiaus paskaita: Senovės Vilnius ir jo minėjimas lietuvių dainose.

23 ir 24 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokslo Draugijos bute dr. J. Basanavičiui lenkų gimnazistai išdaužė keletą langų.

24 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Lietuvos Rytų" Nr. 6.

24 d. **Švenčionyse** prasidėjo „Ryto" draugijos mokytojų vasaros kursai.

25 d. **Naujame Šaminyje** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lenkų policija kratė A. Nalivaiką ir P. Daubarą.

26 d. **Dargužių k.** (Trakų aps., Valkininkų par.) lenkai suėmė mokytoją J. Juodytę, felčerį Bulerį ir 2 kaimiečiu. Birželio mėn. apie 5 d. Juodytę išleido iš Vilniaus kalėjimo.

27 d. **Vilniuje** konfiskuotas „Vilniaus Kelio" Nr. 9.

Apie 30 d. **Vilniuje** namų savininkui lenkui susiginčijus su lietuvių krautuvininku dėl nuomos, lenkų vyriausybė ištrėmė lietuvį per 4 val. į Nepriklausomąją Lietuvą.

Apie 30 d. **Karpiškių k.** (Trakų aps., Varėnos valsč.) lenkų policininkas revolverio šūviu sužeidė Jakučionį.

30 d. **Vilniuje lenkai krato lietuvių įstaigas ir butus:** Centro Komiteto dėl karo nukentėjusiems šelpti, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto, kun. Pr. Bieliauskio, daktarienės Emilijos Vileišienės.

31 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Vilniaus Kelio" Nr. 10.

31 d. **Vilniuje** Dievo Kūno procesijoje dalyvavo taip pat šv. Mikalojaus parapija, kuri gražiai giedojo lietuviškai.

31 d. **Lovmakėj** (Švenčionių aps., Tverečiaus par.) lietuvių vaidinimas („Katriutė" ir „Paparčio žiedas").

BIRŽELIO MĖN.

3 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) lietuvių vaidinimas („Iš geros širdies“ ir „Barbutė piemenėlė“). Lenkų mokytojai kėlė daug kliūčių, kurios pavyko įveikti.

5 d. **Kopeniškio** k. (Trakų aps., Marcinkonių valsč.) lenkų suimtas Jonas Krušas ir išvežtas į Gardiną, kur jo byla spręsta 1925 m. balandžio 20 d.

128. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didž. gimnazijos 8 klasių VII laida** (1923 m.). Mokytojai sėdi su direktorium Marc. Šikšniu viduryje, prie kojų abiturientai A. Umbrasas tarp Br. Cicėnaitės ir Br. Vildžiūtės (vėliau Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytojų), užpakalyje stovi Jad. Senečiūtė tarp dviejų mokytojų, Ant. Krutulio ir Vyt. Kairiūkščio, M. Mačionytė, M. Žemaitis, J. Juodiškaitė, Bir. Vileišytė, V. Valiulytė, Ant. Pakula ir J. Jusionis. Pakula, Umbrasas ir Žemaitis vasarą lenkų suimti.

Apie 10 d. **Ignaline** (Švenčionių aps. ir par.) lenkai griauna lietuvių mokyklą ir medžiagą siunčia į Lenkiją.

10 d. **Vilniuje** kun. Kaz. Michalkevičiaus įšventimas Vilniaus pavyskupiu.

10 d. **Vilniuje** lietuvių „Bangos“ koperatyvo visuotinis susirinkimas.

10 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje vaidinimas („Dėdė atvažiavo“), dainos.

Apie 12 d. **Vilniaus** lenkų cenzūra išbraukė iš lietuvių programos Lietuvos himną.

15 ir 16 d. — **Vilniaus** Vytauto Didžiojo (lietuvių) gimnazijos mokinių paišybos ir rankų darbų paroda.

15 d. **Paringy** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) lietuvių vaidinimas („Vienas iš mūsų turi apsivesti"), dainos, žaidimai.

16 d. **Vilniuje Vytauto Didžiojo (lietuvių) gimnazijos VII-sios abiturientų laidos aktas.** Pabaigė 8 klasių mokslą ir gavo brandos atestatus: Br. Cicėnaitė, J. Juodiškaitė, J. Jusionis,

129. **Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1923 m. laida.** Mokytojai sėdi, kai kurie stovi. Viduryje dr. J. Basanavičius ir direktorius Juoz. Kairiūkštis.

M. Mačionytė, A. Pakula, J. Senečiūtė, A. Umbrasas, V. Valiūlytė, B. Vildžiūtė, B. Vileišytė ir M. Žemaitis (11 abiturientų). Kai kurie abiturientai suorganizavo vaidilų trupę, kuri vasarą ėmė provincijoje vaidinti.

16 d. **Vilniuje** Vytauto Didžiojo (lietuvių) gimnazijos mokinių pianisčių egzaminų koncertas.

17 d. **Vilniuje** „Vilniaus Kelio" redaktorius Jonas Kuklys lenkų traukiamas tieson už Nr. 12 eilėraštį: „Prakalba Vilniaus 600 m. jubiliejui".

17 d. **Vilniaus** lietuvių klubo gegužinės už miesto.

17 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) lietuvių vaidinimas.

Apie 20 d. **Seinų ir Punsko srities** lietuvių, atsidūrusių lenkų okupacijoj, susirinkimas protestuoja prieš Ambasadorių Tarybos kovo 14 d. nutarimą priskirti Vilnių Lenkams ir reikalauja būt prijungtiems prie Nepriklausomos Lietuvos.

20 d. **Vilniuje „Ryto" draugijos lietuvių mokytojų seminarijos išleistuvės. Išleistas 21 mokytojas** (9 vyrai, 12 mergaičių): St. Blažytė, R. Bruzgelevičiūtė, A. Grinius, A. Guobys, J. Jankauskas, St. Jankauskas, J. Jonys, M. Kasperavičiūtė, K. Mačionytė, B. Povilaitytė, A. Smaliūkas, M. Šimanskaitė, P. Tamulevičius, J. Vaicekavičiūtė, J. Vaitkūnas, P. Večkys ir J. Valungevičiūtė. 1922—23 mokslo metų pradžioj buvo 173 seminarijos mokiniai, pabaigoj 143.

20 d. **Papiškų** (Trakų aps., Valkininkų par.) lenkų policija primušė ir suėmė ūkininką P. Paškevičių.

23 d. Iš **Dūkšto** (Breslavo aps.) lenkų ištremtas į Nepriklausomąją Lietuvą krautuvininkas Z. Šimašis su šeimyna, lenkų nuvilkti prie demarkacijos linijos ligi nuogumo. 1922—23 Šimašis 5 kartus sėdėjo lenkų kalėjime.

24 d. **Vilniuje** išėjo „Vilniaus Kelio" Nr. 13. Patraukus redaktorių tieson, lenkų valdžia daugiau nebeleido to laikraščio spausdinti.

26 d. **Vilniaus lietuvių mokinių bendrabuty** (prie Didžiosios g. buv. lietuvių banko bute) ir mokinių bendrabuty prie Panomarų g. **lenkai darė kratą. Suėmė 5 mokinius,** jų tarpe 3 abiturientus: A. Pakulą, kiek vėliau Daugėlišky — A. Umbrasą ir M. Žemaitį. Tardomuosius (A. Pakulą, J. Kumpą, Pr. Tamulevičių) **lenkai mūšė per veidus guminėmis lazdomis su švino buože, kitiems pririšę rankas prie kojų, užvertę aukštyn, per padus ir kulnis kokias tris valandas.**

29 d. **Vilniuje išrinktas iš naujo Centro Komitetas lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti:** Dr. J. Basanavičius, kun. Pr. Bieliauskas, kun. Vl. Jėzukevičius, kun. P. Kraujalis, kun. Juoz. Stankevičius, M. Šikšnys, kuriam atsisakius jėjo kandidatė dr. V. Alseikienė ir mokytoja O. Žebrauskaitė. **Komitetas išrinko pirmininku dr. J. Basanavičių.**

29 d. **Daugėlišky** (Švenčionių aps.) atvykusių vilniečių ir vietos vaidilų suvaidinta „Genovaitė". Publikos prisirinko pusketvirto šimto. Puikiai nusisekusiam vakarui dar nepasibaigus, lenkų suimti vaidinantieji abiturientai A. Umbrasas ir M. Žemaitis.

29 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) vaidino „Kurčią žentą" ir „Daktaro kabinete".

Apie 30 d. **Vilniuje** įdėta į kalėjimą daktarienė Emilija Vileišienė. Liepos 1 d. išleista.

Apie 30 d. **Vilniuje** uždarytas kalėjime buv. „Vilniečio“ red. Pov. Gaidelionis, kaltinamas įžeidęs laikrašty lenkų pasų skyriaus valdininkus.

30 d. **Dysnoj** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) lenkų policija peršovė Jonui Giliui ranką ir suėmė jį, o taip pat Alfonsą Tebičėną.

Birželio ir kitais mėnesiais **Vilniaus** lenkų paštas siuntinėjo lietuvių laikraščius sodžiaus ėmėjams tik gavęs savo vyriausybės leidimą, dėl ko kitą kartą laikraštis kelias dienas nebuvo siunčiamas ir net visai nesiekė sodžiaus.

LIEPOS MĖN.

1 d. **Vilniuje** visuotinis lietuvių „Darbininko“ koperatyvo narių susirinkimas.

2 d. **Ceikiniuose** (Švenčionių apskr. Užubalio valsč.) vilniečiams labai nusisekė „Genovaitė“ suvaidinti, nors du trupės narių, Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientu Ant. Umbrasas ir Meč. Žemaitis, jau buvo suimtu birželio 29 d. Daugėlišky bevaidindamu.

Apie 5 d. suimtas sodžiuje J. Kumpa, baigęs Vilniaus „Ryto“ seminariją, nuvarytas į **Vilniaus** kalėjimą.

Apie 5 d. **Druskininkuose** (Gardino aps.) suimtas, Vilniaus „Ryto“ draugijos mokytojų seminariją baigęs, A. Smaliukas; po kelių dienų atleistas.

5 d. **Vilniaus** miesto vyriausybės komisaras pranešė „Vilniaus Kelio“ redakcijai, jog lenkų Apygardos Teismas patvirtinęs Nr. 9 konfiskatą, patraukęs tieson redaktorių ir sustabdęs laikraštį ligi bylos išsprendimo.

Apie 5 d. **Miežionyse** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) 3 lenkų policininkai nužudė ūkininką.

6 d. **Vilniuje** lenkų policija kratė Centro Komitetą Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti ir jos tarnautojos O. Žebrauskaitės butą. Suimta Žebrauskaitė ir tą dieną į komitetą atėjęs Švenčionių gimnazijos mokytojas Martinaitis; tą pat dieną abudu paleisti.

6 d. **Geistenių sodž.** (Breslavo apskr., Rimšės par.) 5 lenkų policininkai kratė ir primušė 9 naktigonius, taip pat primušė vyrus Medeišių ir Navinos sodžių; Navinoj suėmė kelis vyrus.

7 d. **Vilniaus** lietuvių klubo savybės vakarėlis.

Apie 10 d. suimtas baigęs **Vilniaus** „Ryto“ draugijos mokytojų seminariją Pr. Tamulevičius ir Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos VI klasės mokinys J. Babilius.

11 d. **Vilniuje** 4 lenkų policijos agentai kratė lietuvių mokinių bendrabutį Filarėtų gatvėj.

12 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas nuteisė „Rytų Lietuvos“ red. T. Juodvalkį, dėl 1922 m. gruodžio 5 d. šio laikraščio

130. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių ir pašaliečių artistai, 1923 m. suvaidinę Miesto Salėje „Pilėnų kunigaikštį“. Sėdinčiųjų tarpe mokytoja O. Kairiūkštienė.

pakartotos iš Nepriklausomos Lietuvos laikraščių žinios apie lenkų žudynes Liubave, 100 tūkstančių lenkų markių arba 4 mėn. kalėjimu, ir 10 tūkst. lenkų markių teismo išlaidų.

13 d. **Dysnoj** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč., Naujųjų Kazėnų par.) lenkų policija šaudydama gaudė vaikinus; buvo suėmusi 15 m. berniuką ir jo seserį.

14 d. **Vilniaus** Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos vaistinei prie ligoninės (poliklinikos) lenkų uždrausta pardavinėti vaistai.

14 d. **Dysnoj** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) lenkų policija padarė kratą.

14 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč., Naujųjų

Kazėnų par.) lenkų policija suėmė 2 vaikinu ir išvežė į Švenčionis.

Apie 15 d. Pakelyj **iš Paringio į Švenčionis** lenkų policininkai apiplėšė Cicėnienę.

20 d. **Vilniuje** lenkų policija konfiskavo lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Ziemia Ojczysta" Nr. 28 už straipsnį „List z Warszawy" (Laiškas iš Varšuvos), kuriame pranešta, jog Lenkų

131. Vilniaus lietuvių moksleivių ekskursija Belmanto miške 1923 m. pavasarį. Paskutinėje eilėje dešinėje antrasis — gimnazijos mokytojas A. Krutulys.

prezidentas Voiciechovskis kalbėjęs su Rumunų karalium rusiškai, o prezidentienė su karaliene pirštais, nes temokanti lenkiškai ir lietuviškai.

Apie 22 d. **Vilniaus** lietuvių gydytojams D. Alseikai ir V. Alseikienei lenkų gydytojų uždrausta medicinos praktika.

22 d. **Vilniuje** vietoj lenkų valdžios uždarytojo savaitraščio „Vilniaus Kelio" **ėmė eiti „Lietuvos Kelias".**

24 d. **Vilniuje** lenkų policija konfiskavo „Lietuvos Rytų" Nr. 32 už korespondenciją iš Dysnos sodž. (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.).

25 d. **Nepriklausomosios Lietuvos** lenkų delegacija, slaptai nuvykusi į Varšuvą, prašė nepersekioti Vilniaus lietuvių, nes tatai galį priversti Lietuvos vyriausybę imtis persekioti lenkų švietimą.

26 d. **Vilniaus** lenkų policija konfiskavo lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Ziemia Ojczysta“ Nr. 29 už straipsnį „Wet za wet“ (Tuo pat).

26 d. **Barčiuose** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų policija draudė lietuviškai mokyti, bet mokytojai apsigynė.

28 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas nuteisė „Rytų Lietuvos“ redaktorių T. Juodvalkį 1 mėn. kalėjimui ir 500 lenkų markių teismo išlaidų už 1922 m. gruodžio 14 d. Nr. 46 straipsnį „Neitralinėj zonoj žiaurumai nesiliauja“.

29 d. **Švenčionyse** lietuvių vaidinimas: „Inteligentai“.

31 d. **Vilniaus** lenkų policija konfiskavo „Lietuvos Rytų“ Nr. 35 už straipsnį „Kiti metai — kiti lapai“.

31 d. **Vilniaus** lenkų policija rekvizavo Laikinojo Lietuvių Komiteto butą, kuriame, be to, buvo dar lietuvių klubas ir valgykla. Kuriam laikui praslinkus lietuvių pastangomis rekvizicija buvo nuimta.

RUGPIŪČIO MĖN.

Apie 1 d. **Vilniuje** lenkai įteikė lietuvių savaitraščio „Ziemia Ojczysta“ redaktoriui T. Jasiui kaltinamąjį aktą už 1923 m. vasario 18 d. Nr. 6 str. „Bracia, już czas“ (Broliai, jau metas!).

3 d. **Varšuvoje** pas Lenkų švietimo ministerį Glombinskį apsilankė Vilniaus lietuvių „Ryto“ švietimo draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis ir Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojas St. Kairiūkštis, dėl kliūčių, kurias Vilniaus lenkų švietimo kuratorius kėlė lietuvių mokykloms veikti, ir įteikė jam tuo reikalu raštą.

Apie 5 d. **Vilniaus** vaistinėms lenkų valdžios uždrausta duoti vaistų iš dakt. D. Alseikos ir V. Alseikienės receptų.

7 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Lietuvos Rytų“ Nr. 38 už str. „Za naszą i waszą wolność“ (Už mūsų ir jūsų laisvę).

10 d. **Vardžiakiemio k.** (Breslavo aps., apie Dūkštą) lenkų milicininkas apkumščiavo Umbrasienę už kalbėjimą su juo lietuviškai.

12 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje „Ryto“ draugijos vasaros mokytojų kursų vaidinimas (J. Tumo „Žemės ar moteries“ ir S. Čiurlionienės „Gegužis“), monologai, dainos.

14 d. **Vilniuje** pasibaigė „Ryto“ draugijos mokytojų vasaros kursai, V. Budrevičiaus vedami.

14 d. **Vilniuje** lankėsi 26 lenkų valdžios Švenčionių vasaros kursų klausytojai, bemaž vieni lietuviai, kuriems rodydami uni-

132. Vilniaus lietuvių gimnazijos mokinių grupė (1923 m.) su mokytoju St. Kairiūkščiu.

versitetą, biblioteką, muziejų Vac. Studnickis ir prof. Klos niekino lietuvių valstybę ir literatūrą.

Apie 15 d. **Vilniuje** Rasų kapuose lenkų išbiaurinti 2 Lietuvos kareivių kapai; jų fotografijos išplėštos.

Apie 15 d. **Vilniuje** buvęs „Garso“ redaktorius Ant. Valiulis gavo 3 lenkų kaltinamuosius aktus už: 1923 m. sausio 28 d. Nr. 4 str. „Ką Lenkija davė kresams ir ką ima iš jų“, 1923 m. vasario 4 d. Nr. 5 str. „Sikorskio kacykai“ ir 1923 m. vasario 11 d. Nr. 6 str. „Nei pakarti, nei paleisti“.

Apie 15 d. **Vilniuje** lenkai įteikė lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Ziemia Ojczysta“ redaktoriui T. Jasiui kaltinamuosius aktus už 1923 m. balandžio 8 d. Nr. 13 str. „Przestroga“

(Įspėjimas) ir 1923 m. balandžio mėn. 22 d. Nr. 15 „Rozmowa między Polakiem a Litwinem“ (Lenko ir lietuvio pasikalbėjimas).

15 d. **Vilniuje** „Ryto“ draugijos vasarinių mokytojų kursų išleistuvės.

17 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto nariai kun. P. Kraujalis ir St. Kairiūkštis apsilankė Varšuvoje pas Lenkų ministerį pirmininką Vitosą dėl Vilniaus lietuvių persekiojimo.

133. Vilniaus lietuvių gimnazijos mokinių grupė Trakuose (1923 metais). Priekyje mokytojas St. Kairiūkštis.

Apie 17 d. **Švenčionyse** lenkų įsakyta Lietuvių gimnazijos mokytojui Rap. Butkui, kuris 8 metus dirbo švenčioniškių tarpe, ligi rugsėjo 1 d. išvažiuoti iš Lenkų valstybės.

Apie 20 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos direktoriui M. Untuliui lenkų įsakyta ligi rugsėjo mėn. 1 d. išvažiuoti iš Lenkų valstybės.

23 d. **Vilniaus** lenkų teismas nuėmė lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Ziemia Ojczysta“ Nr. 28 konfiskatą.

24 d. **Vilniuje** lenkų Pauliankos teatre, kur 1917 m. buvo susirinkusi lietuvių konferencija, maršalas **J. Pilsudskis paskai-**

toje pareiškė: „Želigovskis ėmė Vilnių mano nustatytas ir aiškiai įsakytas; galiu tai drąsiai pasakyti, nes ir tada, išeidamas iš Belvedero, aiškiai tai pasakiau didžiųjų valstybių atstovams".

27 d. **Vilniuje** Vytauto Didžiojo gimnazijos stojamieji egzaminai.

27 d. **Vilniaus** Lietuvių Mokytojų Seminarijos direktorių J. Kairiūkštį lenkų švietimo kuratorija įspėjo, kad nedarytų stojamųjų egzaminų, iki gaus leidimą seminariją atidaryti. Vėliau lenkai leido seminarijai laikinai veikti.

27 d. **Švenčionėlių** lenkų Taikos Teisėjas dar kartą patvirtino El. Steckytės nubaudimą 22 tūkst. lenkų markių už lietuvių vaikų mokymą.

Apie 28 d. **Vilniuje** „Rytų Lietuvos" redaktorius T. Juodvalkis iš lenkų gavo kaltinamąjį aktą už 1923 m. vasario 20 d. Nr. 19 str. „Spaudos vargai".

Apie 30 d. **Vilniuje** lenkų tardytas „Ryto" draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis ir kasininkė O. Žebrauskaitė dėl mokamų mokytojams algų.

30 d. **Vilniuje Vytauto Didžiojo lietuvių gimnazijoje 522 mokiniu** 17 klasėse: I—98, II—126, III—76, IV—65, V—67, VI—42, VII—26, VIII—22.

RUGSĖJO MĖN.

1 d. **Vilniaus** lietuvių visuomenės delegacija: kun. P. Kraujalis, direkt. M. Šikšnys ir Kast. Stašys išsirūpino Vilniaus lenkų Švietimo Globėjo Gonsiorovskio laikinąjį leidimą Vilniaus lietuvių gimnazijai nuo rugsėjo mėn. 3 d. pradėti mokslą su tais mokytojais, kurie turi lenkų pilietybę ar teisę ją gauti.

1 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos direktorius M. Untulis tremiamas iš Vilniaus krašto į Nepriklausomą Lietuvą.

2 d. **Kaune** pasimirė Pijus Mičiulis, vienas iš „33 Vilniaus tremtinių", buvęs Vilniaus Lietuvių Poliklinikos Valdybos narys ir Vilniaus lietuvių liaudininkų savaitraščio lenkų kalba „Głos Ludu" (Liaudies Balsas) redaktorius.

3 d. **Vilniuje** prasidėjo mokslas lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje.

4 d. **Varšuvoje** įteiktas lenkų vyriausybei Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto memorialas, rugsėjo 1 d. pasirašytas pirmininko dr. D. Alseikos, narių kun. V. Zajančkausko ir kun. K. Čibiro ir sekretoriaus St. Kairiūkščio. Memorialas

nurodė lietuvių mokyklų persekiojimą, keliant joms nepakeliamus reikalavimus higienos, cenzo, pilietybės atžvilgiu, šalinant mokytojus (Mališkaitę, Steckytę, Viškelį, Karklį, Dalgedą, Čepulį, Garlą ir kitus), nukeliant juos (Daugėlišky Stakauskaitę ir Rimšelytę), kratant, suimant (E. Ivanauskaitę, P. Zavišaitę), tremiant (J. Uogintą, M. Untulį, Rap. Butkų), baudžiant už namų mokymą (Steckytę), nebeleidžiant mokyti gimnazijose ir seminarijoje neturintiems lenkų pilietybės mokytojams, netvirtinant Švenčionių gimnazijos direktoriaus (kun. K. Čibiro, kun. V. Zajančkauskio ir kitų), darant kliūčių gimnazijoms ir seminarijoms koncesijoms įgyti. Be to, memorialas priminė, jog lenkų valdžios neduodama lenkų pilietybės teisių dr. Aleks. Rymui, J. ir St. Kairiūkščiam, Č. ir V. Landsbergiam, K. Stašiui, M. Untuliui, J. Virbalui ir kitiems, atimta gydymo teisė daktarams A. Rymui, D. ir V. Alseikom, persekiojama lietuvių spauda (per 2 metus 3 laikraščiams įvyko 15 bylų, laikraščiai stabdomi ir uždaromi, pašto įstaigų neduodami ėmėjams, suimami laikraščių pristatytojai ir platintojai —Daugėlišky Macerinskas, Šadreika), lietuvių įstaigos mėtomos iš jų užimamųjų butų, lietuviai tremiami iš Vilniaus krašto (Linkmenų valsč., Antalksnos sodž. Vincas Paukštė, Justinas Čeberiokas, Jonas Šerėnas, to pat valsč., Kurinių sodž. Juozas Jurgelevičius), lietuviai geležinkeliečiai perkeliami į Lenkų gilumą (Žilys, Gerbačiauskas), tardomi lietuviai yra mušami (Pr. Tamulevičius, J. Kumpa, Ant. Pakula ir kiti).

134. **Rapolas Butkus**, 1919—1923 m. Švenčionių lietuvių švietimo organizatorius, Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytojas, 1923 m. lenkų ištremtas iš Vilniaus krašto.

4 d. **Vilniaus** lenkų valdžios Sveikatos Skyriaus Viršininkas dakt. M. Kazlauskis uždraudė dr. D. ir V. Alseikom globoti ligonis Lietuvių Sanitarinės Draugijos ligoninėj (poliklinikoj).

5 d. **Vilniaus** lenkų miesto valdyba pranešė Vilniaus Lietuvių Klubui apie jo buto rekvizicijos patvirtinimą.

135. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų mergaičių bendrabučio valgykla.

8—10 d. **Vilniaus** „Ryto“ lietuvių Švietimo draugijos kun. P. Kraujalis aplankė Gervėčių par. Gėliūnų, Rimdžiūnų, Knistuškių ir Mockų mokyklas.

8 d. **Rodūnės** lenkai (Lydos aps.) sutrukdė lietuvių giesmes bažnyčioj. Vilniaus vyskupo J. Matulevičiaus įsakymu, spalių 7 d. bažnyčia uždaryta.

Apie 10 d. **Brūvyduose** (Švenčionių apskr.) po kratos lenkų suimtas Justinas Kurpė, kuriam įsakyta kas trečia diena eiti į policiją.

11 d. **Vilniaus** lenkų miesto komisaras pranešė „Lietuvos Rytų“ redakcijai, jog lenkų apygardos teismas nepatvirtino 1923 m. rugpiūčio mėn. 7 d. Nr. 38 konfiskavimo (už str. „Za naszą ir waszą wolność“ — Už mūsų ir jūsų laisvę).

11 d. **Vilniaus** lietuvių „Ryto“ švietimo draugijos vasaros mokytojų kursuose stojamieji egzaminai.

11 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje stojamieji egzaminai.

14 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje mokslo pradžia.

15 d. **Vilniaus** lietuvių švietimo „Ryto“ draugijos mokytojų kursuose mokslo pradžia.

16 d. **Pivoruose** (Švenčionių aps., Tverečiaus par.) lenkų policijantai mėgino suimti A. Lukšėną, bet jo nerado, ir A. Pivoriūną, bet šis pabėgo.

17 d. **Lynežerio k.** Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų suimtas Dam. Vidzbelis. Jo byla spręsta 1925 m. balandžio 20 d. Gardine.

Apie 20 d. **Vilniaus** lietuvių veikėjų telegrama Lietuvos Delegacijai Tautų Sąjungos suvažiavime Ženevoj, reiškianti padėkos už Vilniaus klausimo išjudinimą.

Apie 20 d. **Vilniaus** lietuvių „Žiburėlio“ prieglaudai įsakyta ligi rugsėjo mėn. 22 d. užleisti butą lenkų valdžiai, kuri jį rekvizuojanti.

Apie 20 d. iš **Švenčionių** srities lenkų vyriausybė iškėlė lietuvius geležinkeliečius į Lenkiją: Vincą Bernatavičių, Juozą Garlą, Igną Burauską, o atsisakiusį išvažiuoti iš savo krašto Vincą Lobagą atstatė nuo vietos.

Apie 20 d. **Kriuklių k.** (Lydos aps., Kaniavos v.) lenkai suėmė Myk. Molį. Jo byla Gardine 1925 m. balandžio mėn. 20 d.

20 d. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje 576 mokiniai ir mokinės:** 541 iš Vilniaus krašto, 35 iš buvusios neitralinės juostos.

20 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje visuotinis Vilniaus lietuvių „Blaivybės“ draugijos narių susirinkimas.

23—25 d. **Ženevoj Lenkijos pavergtųjų tautų konferencija.** Lietuvių (kun. prof. M. Reinys), gudų (Vacl. Lastovskis), ukrainų (prof. Myk. Lozinskis) ir lenkų valdžios išgintųjų vokiečių (direktorius Janas) atstovai kreipėsi į Tautų Sąjungą, skųsdamiesi dėl lenkų persekiojimo šių tautų, pridėdami kiekvienas memorijalą apie savo atstovaujamos tautos padėtį (kun. Reinys apie Vilniaus lietuvius).

26 d. **Veikščiose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) lenkų milicija suėmė vyriškį, kurs gynė jos puolamą moteriškę.

27 d. **Vilniaus** lenkų policija šaukė Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojus tirti, kurie turi teisės gauti lenkų pilietybę ir kurie jos neturi.

29 d. **Kaune** „33 Vilniaus tremtinių“ organizacijos pasitarimas dėl lenkų persekiojimo Vilniaus lietuvių.

30 d. **Šiaulių** (Nepriklausomoje Lietuvoje) gimnazijos mokytojai ir mokiniai, žymėdami savo pasipriešinimo vokiečių puolimui (1919 m. „antrieji Kražiai“) 4 metų sukaktuves, siuntė linkėjimų kovojančiai prieš lenkų puolimus (1921 m. „tretieji Kražiai“) Vilniaus lietuvių moksleivijai tą kovą laimėti.

SPALIŲ MĖN.

1 d. **Vilniaus** lenkų spaudos pranešimu, be 1922—23 m. 15 jau išspręstų lietuvių laikraščių bylų, lenkų teismo laukė dar 60 tų pat laikraščių bylų.

1 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas tardė „Lietuvos Rytų“ redaktorę Jadv. Šoblinskaitę dėl str. „Kiti metai — kiti lapai“.

1 d. **Vilniuje** pasitikęs gatvėje lietuvių priešą Joną Obstą, Pranciškus Sinkevičius lietuvių kovai paremti paaukojo lietuvių spaudai 200 tūkstančių lenkiškų markių.

Apie 5 d. **Vilniaus** lenkų policija lenkais užrašė lietuvius Valterius ir Vildžiūtę, nors dėl jų tautybės buvo paakinta; šiems tik smarkiai pasipriešinus, grasindama atitaisė.

7 d. **Rodūnėje** (Lydos aps.) dėl lenkų riaušininkų, kurie neleido lietuviams bažnyčioje pamokslų nei giesmių, Vilniaus vyskupo J. Matulevičiaus atsiųstasis kun. prelatas Ušila uždarė bažnyčią.

8 d. **Vilniuje** „Vilniaus Kelio“ redaktorius Jonas Kuklys gavo kaltinamąjį aktą iš § 129 už laikraščio Nr. 12 eilėraštį Vilniaus 600 metų sukaktuvėms pagerbti.

8 d. **Kukutėliuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) lenkų policija padarė kratą Jonui Janutėnui.

9 d. **Vilniaus lenkai pažymėjo Vilniaus atplėšimo nuo Lietuvos 3 metų sukaktuves.** Nuo Lietuvių Mokslo Draugijos durų atplėšta lietuviškoji iškabėlė. Prieš tai kai kada daužyta vienas kitas draugijos langas; priešais, mat, atimtuose iš lietuvių gimnazijos rūmuose darbuojasi Lelevelio lenkų gimnazija. **Aušros Vartuose lenkai įlipdė savo erelį.**

9 d. **Kruklių k.** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų suimtas Leonas Pilinka. Jo byla spręsta Gardine 1925 m. balandžio mėn. 20 d.

Apie 10 d. **Vilniuje** daktarienė Emilija Vileišienė lenkų patraukta tieson už kreipimąsi į visuomenę aukų lietuvių bendrabučiui.

13 d. **Kauno** „Lietuvos“ Nr. 231 „33 Vilniaus tremtinių“ komitetas protestuoja prieš Bondienės atvykimą į Nepriklausomąją Lietuvą; 1922 m. vasario mėn. ji su kitom dviem lenkėm (Plioteriene ir Moračevskiene) protestavo Vilniuje prieš išleidimą į Nepriklausomą Lietuvą 33 lietuvių ir gudų veikėjų, kurie, jųjų reikalavimu, turėję būti kuo griežčiausiai nubausti.

136. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojai 1923 metais.** Nuo kairės į dešinę sėdi: dr. Jrg. Šlapelis, dr. Dn. Alseika, O. Kairiūkštienė, E. Lanio, dr. J. Basanavičius (gimnazijos gydytojas), direktorius Marc. Šikšnys, A. Suduikienė, kun. J. Šepetys ir Kast. Stašys; žemiau: Pov. Gaidelionis, O. Žebrauskaitė ir Vyt. Kairiūkštis, stovi kun. Kr. Čibiras, kun. V. Zajančkauskas, St. Kairiūkštis, Kairiūkštytė-Dimnickienė, Br. Untulis, Pov. Karazija, St. Matjošaitis, Kl. Šepetienė ir Vl. Sakavičius; užpakalyje V. Budrevičius, B. Bucevičius, V. Alseika ir A. Krutulys.

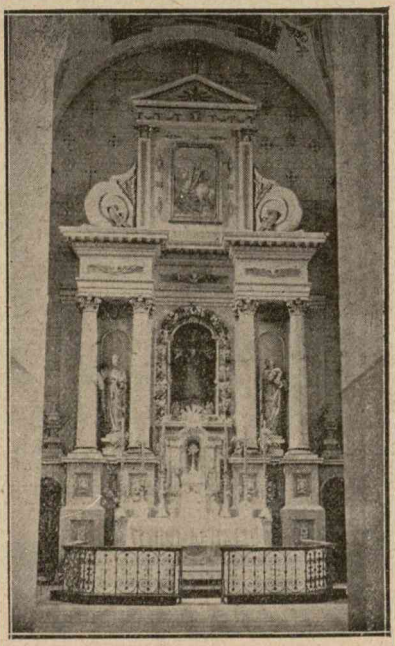
16 d. **Švenčionyse** apsilankant Lenkų prezidentui Voiciechovskiui, lenkų policija suėmė Madziūnų k. (Švenčionių par.) J. Pašiūną, kuris žadėjo jam įteikti savo kaimo prašymą, kad lenkų valdžia netrukdytų lietuviams turėti savą mokyklą. Prezidentą bažnyčioje pasitikdamas, Švenčionių par. kun. dekanas Petronis maldoje po himno nepavadino prezidento „mūsų“. Tuo reikalu prezidento kapelionas kun. Tokaževskis sukurstė prieš kun. Petronį lenkų valdžią, ir šis lap-

kričio mėn. nustojo dekanu buvęs; kun. Petronis davė apeliaciją į Rymą.

18 d. **Vilniuje** konfiskuotas „Lietuvos Kelio“ Nr. 14.

Apie 20 d. **Kaune** „Švyturio“ bendrovės išleistas didelis ir gražus albumas „Vilnius“ su daugiau kaip 200 Vilniaus miesto atvaizdų.

21 d. **Kaune** susirinko „33 Vilniaus tremtinių“ organizacijos nariai atsisveikinti su išvažiuojančiais į užsienius draugais gudais: Prokulevičium, Michalevičium ir Polikša. Nusistatyta, jog 1922 m. Vilniaus lenkų kalėjimu užsimezgusi lietuvių ir gudų „Lūkiškio kovos unija“ turi toliau veikti.

137. Seinų katedros koplyčios altorius.

22 d. **Vilniuje** dakt. Emilija Vileišienė lenkų teismo nuteista 200 tūkstančių lenkų markių pabaudos (teismo išlaidų, pritaikius jai amnestiją) už padėką žydų laikraštyje žydų visuomenei dėl sumestų aukų lietuvių moksleivių prieglaudai.

24 d. **Švenčionių lietuvių prieglauda lenkų įsakymu uždaryta,** o vaikai ir baldai nutarta perkelti į Vilniaus prieglaudą. Tai vykdyti atvyko burmistras Goslinovskis. Švenčionių **„Ryto“** švietimo draugijos **atstovai** dakt. Al. Rymas ir Jurkėnas **protestavo** prieš jos turto ėmimą **ir neleido baldų nei vaikų išvežti;** vaikai išsislapstė.

Apie 25 d. Lenkų vyriausybės delegatas **Vilniuje** Romanas įsakė ištirti Vilniaus krašto dvasininkų pilietybę, idant ne lenkų piliečiai būtų ištremti. Žadėta tremti daugelis lietuvių kunigų, kurie, lenkų žiniomis, kilę iš Nepriklausomosios Lietuvos.

26 d. **Vilniaus** lietuvių visuomenės atstovai: dr. D. Alseika, kun.

P. Kraujalis ir dirkt. M. Šikšnys aplankė Lenkų vyriausybės delegatą Vilniuje Romaną dėl lenkų žadamo Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojų trėmimo, kaip neturinčių Lenkų pilietybės.

27 d. **Vilniaus** lenkų policija neleido lietuvių vakarėlio, ruošiamo 28 d. šv. Mikalojaus salėje („Nesipriešink", deklamacijos, choras).

28 d. **Punsko** bažnyčioje (Seinų krašte) **lenkų policija** darė po pamaldų kratą, **apstojusi bažnyčią tikrino** išeinančių iš bažnyčios **pasus,** suimdama ką panorėjusi. **Apie 100 vyrų ir moterų suimta; tarp jų yra ir primuštų.** Kratyti butai. Kitą dieną suimtieji buvo nuvaryti į Suvalkus, iš kur moterys buvo atleistos.

Apie 30 d. **Vilniuje** Rasų kapuose nuo Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinio Virbicko kapo kryžiaus lenkų nuplėšta lietuviškoji antraštė, o pats kryžius išrautas.

31 d. **Vilniuje** lietuvių vaidinimas šv. Mikalojaus salėje („Nesipriešink", dainos, eilių sakymas).

LAPKRIČIO MĖN.

1 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lenkų policija suėmė bažnyčioj iš Pašaminės sodžiaus atvykusią Julę Gosytę, nutraukė nuovadoj nuo paltelio lietuviškas (geltonai-žaliai-raudonas) juostas ir uždraudė daugiau tokius rūbus nešioti.

2 d. **Vilniuje** Rasų kapuose Vėlinėms **lietuvių visuomenė papuošė lietuvių kareivių** kapus geltonai-žaliai-raudonais žvakių žiburiais. Mergaitės giedojo giesmes, dėl kurių lenkai pastebėjo: „jak ładnie litwini śpiewają na mogiłach swoich bohaterów" (kaip gražiai lietuviai gieda prie savo karžygių kapų)!

3 d. **Vilniaus** lietuvių klubo savybės vakarėlis.

4 d. **Švenčionių** burmistras Goslinovskis su **lenkų policija atėmė** veikiančią nuo 1919 m. **lietuvių prieglaudą su butu ir baldais.** Protestavusį prieš tai „Ryto" draugijos narį, gimnazijos mokytoją Martynaitį apstumdė ir policijoj surašė jam protokolą.

Apie 5 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teisėjas nubaudė buv. „Rytų Lietuvos" redaktorių T. Juodvalkį 100 tūkst. lenkų markių ir tiek pat teismo išlaidų arba 5 dienas arešto už tai, jog šio laikraščio administracijoj lenkų policija rado knygų, kurios nebuvo įrašytos į laikraščio knygyną.

7 d. Vilniaus lenkų Apygardos Teismas **Švenčionyse** teisė suimtus dar 1920 m. Daugėliškio par. Grigiškių k. Ant. Misiūną, Trabciškių k. Jokimą Čepulį, Augucіškių k. Mart. Šiaudinį ir Paringio k. Adolfą Laurinčiūką, kurie buvo kaltinami 1920 m. lapkričio 7 d. dalyvavę Pustošių k. (Daugėliškio par.) lietuviams suimant atvykusius žmonių plėšti

138. Marijos Piaseckaitės-Šlapelienės knygynas Vilniuje, daug kartų lenkų kratytas. Priekyje lietuvių mokytojų seminarijos direktorius Juoz. Kairiūkštis, stovi M. Šlapelienė, toliau sėdi dr. Jrg. Šlapelis.

lenkus kareivius. Gynė T. Vrublevskis. Misiūnas ir Čepulis išteisinti, Šiaudinis ir Laurinčiūkas nuteisti sunkiuoju kalėjimu iki gyvos galvos. 1921 m. pavasarį Juozas Paukšta toje pat byloje buvo nuteistas mirti; tat buvo jam pakeista 7 metų sunkiųjų darbų kalėjimu.

8 d. **Vilniaus** lenkų policija konfiskavo „Lietuvos Kelio" Nr. 17.

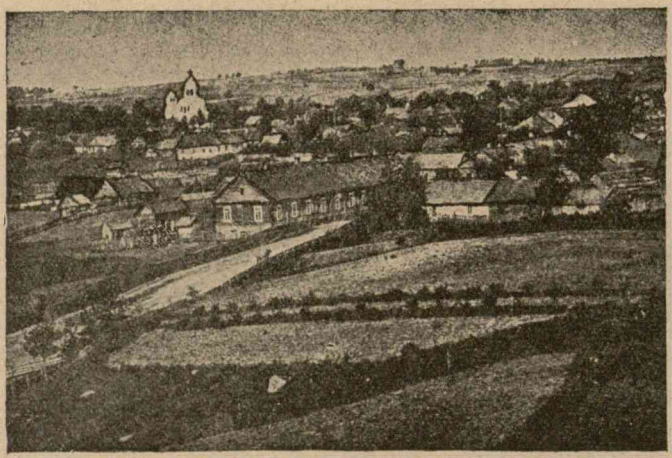
Apie 10 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lietuvių vaidinimas.

11 d. **Vilniaus** miesto lenkų komisaras K. Vimbaras pranešė „Lietuvos Rytų" red. Jad. Šoblinskaitei, jog 1923 m. rugp. 7 d.

Nr. 38 konfiskavimas panaikintas (str. „Za naszą i waszą wolność“ — Už mūsų ir jūsų laisvę). Vis dėlto byla dėl šio straipsnio buvo dar 1925 m. nagrinėta.

11 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje išrinktas naujas tėvų komitetas.

12 d. **Vilniaus** lenkų policijos agentai tardė Lietuvių Mokslo Draugijos namų savininko dakt. A. Domaševičiaus įgaliotinį, ar ne palaikąs draugijos pirmininkas dakt. J. Basanavičius santykių su Kaunu.

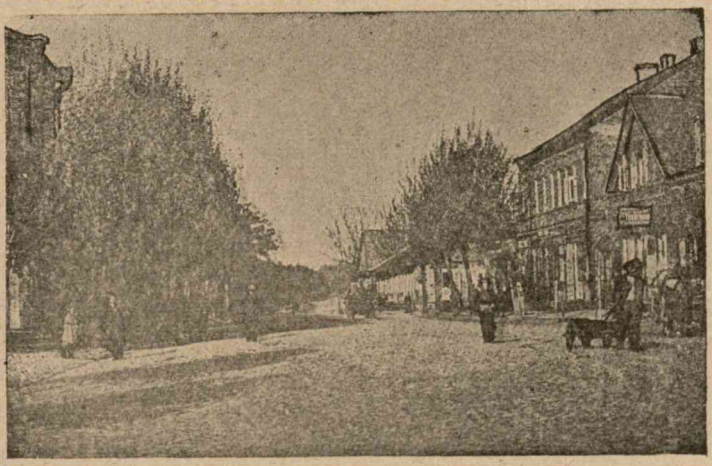
139. Švenčionių miestas.

13 d. **Švenčionyse** lenkai paėmė lietuvių prieglaudos baldus ir apie 40 vaikų nuo 4 ligi 15 metų perkėlė į lenkų prieglaudą. Lenkų policija mėgino suimti atkakliai vaikus ginančią prieglaudos vedėją Čiučiurkaitę, bet ši pasislėpė. Vaikams buvo uždrausta lankyti lietuvių mokyklas, o paskui vyresnieji, kurių sulenkinti nebuvo vilties, lenkų buvo atleisti ir grįžo į „Ryto“ lietuvių prieglaudą.

13 d. **Švenčionyse** lenkų teisėjas nubaudė „Ryto“ draugijos narį Jurkėną 3 savaičių areštu arba 200 tūkst. lenk. markių. Jurkėnas buvo kaltintas įžeidęs lenkų valdžią, spalių 24 d. begindamas lietuvių prieglaudą nuo lenkų kėsinimosi ją atimti.

Apie 15 d. **Vilniuje** lenkų politinės policijos agentai atsiuntė Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Ko-

mitetui slaptą laišką, kuriuo reikalavo sumokėti jiems 200 dolerių, kitaip 30 su viršum lietuvių veikėjų, kurių dalis laiške buvo įvardinta, būsią uždaryti į kalėjimą arba ištremti kaip lenkų priešai. Komitetui pinigų nesumokėjus, gautas antras laiškas, dar griežtesnis. Laiškuose nurodytoje vietoje patikrinta, jog atėję 3 politinės policijos agentai, o 4-sis jųjų pasiųstas į Lietuvių Polikliniką reikalavo iš dr. A. Alseikos sumokėti. Laiškai įteikti lenkų policijai, kuri betgi jokio tardymo nedarė.

140. Švenčionių gatvė.

Apie 15 d. **Ceikiniuose** (Švenčionių aps., Užubalio valsč.) lenkų suimtas mokytojas Kazys Bucevičius ir nugabentas į Švenčionis.

15 d. Iš **Paltiškio** (Breslavo aps., Dūkšto valsč.) lenkų policija išvarė J. Lipskį už demarkacinės linijos.

15 d. **Kaune** visuotinį šaulių suvažiavimą vilnietis Meciūnas sveikino kilusių iš Vilniaus krašto šaulių vardu.

17 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Lietuvos Rytų" Nr. 81 už str. „Quo vadis, Polonia" (Kur žengi, Lenkija)?

17 d. **Kaune** visuotinis šaulių suvažiavimas nutarė pasveikinti Vilniaus lietuvius.

17 d. **Šumų k.** (Gardino aps., Berštų valsč.) lenkų suimtas Leonas Kaziukevičius. Jo byla spręsta Gardine 1925 m. balandžio 20 d.

19 d. **Kabelių k.** (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) lenkų suimtas Jonas Lukšis. Jo byla spręsta Gardine 1925 m. balandžio 20 d.

Apie 20 d. **Gervėčių par.** (Vilniaus aps., Varnėnų valsč.) lenkai suėmė 6 lietuvių mokytojus ir atvežė į Vilnių. Iš čia 4 paleido atgal važiuoti, 2 (Raslavičių su žmona) uždarė į kalėjimą, o vėliau per Rudiškes ištrėmė į Nepriklausomąją Lietuvą.

21 d. **Vilniuje** lenkų krata M. Šlapelienės knygyne. Atimti konfiskuotieji „Lietuvos Rytų" ir „Lietuvos Kelio" numeriai, Amerikos „Tėvynė" ir vokiški žemėlapiai. Įsakyta nuimti nuo sienos Vytis kaip „znak wrogiego państwa" (Priešo valstybės ženklas).

22 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas lietuvių savaitraštis lenkų kalba „Ziemia Ojczysta" Nr. 46.

23 d. **Kaune, Karo Muziejaus sodnelyje, iškilmingas dakt. J. Basanavičiaus paminklo atidarymas.** Kalbėjo Lietuvos prezidentas A. Stulginskis, Seimo pirmininkas kun. kan. J. Staugaitis, Teisingumo ministeris A. Tumėnas, Krašto Apsaugos viceministeris Papečkys, Maironis.

24 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Lietuvos Rytų" Nr. 84 dėl straipsnių, skirtų Kražių sukaktuvėms.

24 d. **Švenčionių lietuvių gimnazija,** veikianti nuo 1918 m., gavo Vilniaus lenkų Švietimo Apygardos lapkričio 22 d. raštą, kuriuo ji **galutinai uždaroma.**

25 d. **Vilniaus vyskupo J. Matulevičiaus 25-rių metų kunigavimo sukaktuvės.** Be negausingų lenkų, sveikino jį visa lietuvių visuomenė — komitetų ir draugijų atstovai.

25 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvių mokytojų seminarijos mokinių vaidinta „Genovaitė"; dainos.

28—30 d. **Dūkšto ir Rimšės par.** (Breslavo aps.) kaimuose Breslavo lenkų apskr. viršininkas (storosta) kratė su policija ir ulonais. Atėmė lietuviškus laikraščius. Ieškojo lietuviškų mokyklų. Daug daiktų pražuvo. Iškratytas Rimšės klebonas kun. Paukšta.

29 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas paskelbė „Lietuvos Rytų" Nr. 86 protestą Lenkų vyriausybei dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo, primindamas, jog nuo gegužės mėn. Vilniaus švietimo lenkų globėjas nepatvirtino 7 gimnazijos direktoriaus kandidatų: M. Untulio (ištrem-

tas), kun. K. Čibiro, kun. V. Zajančkausko, St. Kairiūkščio, dr. J. Šlapelio, kun. V. Taškūno ir kun. J. Skruodžio.

29 d. **Vilniuje** lenkų policija apsupo Trinapolio lietuvių prieglaudą, padarė kratą ir suėmė 3 mokinius: Andriukonį, III kl. Skabą ir IV kl. Molį, įtardama juos nužudžius lenkų kareivį. Po kelių dienų juos atleido kaip nekaltus.

30 d. **Vilniaus** lenkai konfiskavo palankų lietuviams „Wileński Kalendarz Gospodarski na rok 1924“ (Vilniaus Ūkio Kalendorius 1924 metams). Kitą dieną sugrąžino, bet daug egzempliorių prapuolė.

GRUODŽIO MĖN.

2 d. Lietuvių Katalikų Mokytojų Sąjungos **Kauno** Skyriaus protestas prieš lenkų persekiojimą Vilniaus lietuvių mokyklų, paremtas reikalavimu, kad Lietuvos vyriausybė už kiekvieną Vilniaus ir Seinų krašte lenkų uždarytą lietuvių mokyklą ir ištremtą mokytoją tremtų kelis lenkininkus į Varšuvą.

Apie 5 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių Tėvų Komitetas su K. Velecku priekyje įteikė Lenkų vyriausybės delegatui Romanui protestą prieš Vilniaus lenkų spaudos šmeižimą lietuvių gimnazijos.

Apie 5 d. **Rokiškio** valstybinė gimnazija (Nepriklausomoje Lietuvoje) — mokytojai, tėvai ir mokiniai pareiškė užuojautos persekiojamiems Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytojams ir mokiniams.

5 d. **Kauno** „Lietuvos“ 275 Nr. pakartotas iš Vilniaus „Lietuvos Rytų“ lapkričio 29 d. Nr. 86 Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto protestas dėl Švenčionių gimnazijos uždarymo.

5 d. **Radviliškio** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Šiaulių aps.) progimnazijos mokytojų ir mokinių susirinkimas dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo pareiškė užuojautos vilniečiams. Susirinkimas baigėsi himnu.

6—10 d. **Rokiškio** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) rinkliava nukentėjusiems Švenčionių lietuvių moksleiviams davė 730 litų.

6 d. **Rokiškio** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) valstybinių ir savivaldybės įstaigų tarnautojų susirinkimas dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo nutarė reikalauti, kad Lietuvos

vyriausybė pritaikintų lenkams tokias pat represijas, kokias Vilniaus lenkai pritaikino lietuviams.

8 d. **Kauno** „Lietuva“ Nr. 278 aiškino Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymą, kaip lenkų pastangas suprovokuoti Lietuvos vyriausybę, kad ši pultų Lietuvos lenkų mokyklas,

141. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų bendrabučio audykla.

142. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų bendrabučio mezgykla.

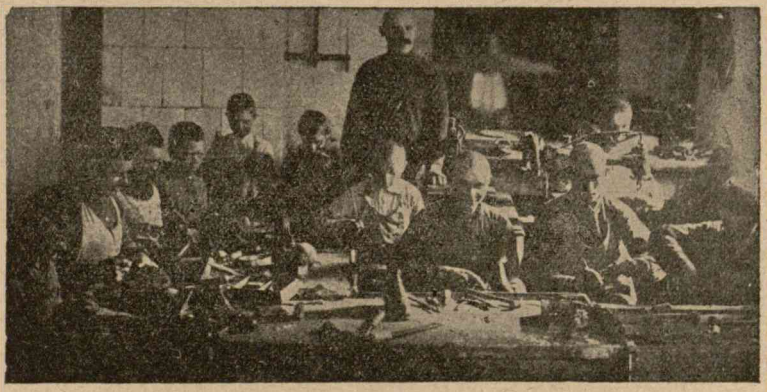
kas lenkų turėtų būt aiškinama Tautų Sąjungai, jog Lietuva persekiojanti mažumas; Tautų Sąjungos Taryba, mat, gruodžio 10 d. turėjo spręsti lenkų mažumos klausimą Nepriklausomojoj Lietuvoj.

8 d. **Radviliškio** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Šiaulių aps.) visuomenės protesto demonstracija dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo.

Apie 10 d. Lietuvos Užsienių Reikalų Ministerija kreipėsi į Tautų Sąjungą dėl suimtų Vilniaus lietuvių gimnazijos ir mokytojų seminarijos abiturientų.

10 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybė uždarydino lietuvių leidžiamą lenkų kalba savaitraštį „Ziemia Ojczysta“, ligi redaktoriaus byla bus išspręsta.

10—12 d. **Vilniaus** lenkų šnipai teiravosi pas Lietuvių Mokslo Draugijos sargą apie dr. J. Basanavičių ir sakėsi padarysią daktarui kratą.

143. Vilniaus lietuvių prieglaudos kurpykla.

10 d. **Kaune** studentų tautininkų korporacija „Neo-Lithuania“ dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo nutarė reikalauti, kad Lietuvos vyriausybė taip elgtųsi su lenkų mokyklomis, kaip Vilniaus krašto lenkai elgiasi su lietuvių mokyklomis.

10 d. **Rokiškio** apskr. (Nepriklausomoje Lietuvoje) gyventojai susirinkę Rokiškio miestelio aikštėje dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo reikalavo, kad Lietuvos vyriausybė taip pat spaustų lenkų mokyklas, kaip Vilniaus lenkai persekioja lietuvių mokyklas.

11 d. **Kaune** Lietuvos Universitete studentų susirinkimas dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo. Prof. Z. Žemaitis nupasakojo tos gimnazijos vargų istoriją, studentų kalbėtojai ją papildė. Nutarta prašyti Lietuvos vyriausybę taip nusistatyti lenkų mokyklų atžvilgiu, kaip lenkų valdžia elgiasi su lietuvių mokyklomis.

11 d. **Paąžuolės** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lietuvių mokyklos mokytoja gavo Rudnios lenkų policijos raštą, kad vaikų nemokytų lietuviškai; kad ir pasirašiusi nemokysianti, ji toliau mokė.

11 d. **Breslavo** aps. lenkų viršininkas (storosta), gąsdindamas kalėjimu, privertė Dūkšto gyventoją J. P. pasirašyti tyrinėjimo protokolą prieš Dūkšto lietuvių veikėjus, nors surašyta ne taip, kaip J. P. buvo pasakyta.

Apie 12 d. **Ukmergės** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) valstybinės gimnazijos mokinių susirinkimas protestavo prieš Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymą. Nutarimą pasirašo persikėlę iš Vilniaus P. Svilainis, P. Vileišis ir kiti.

12 d. **Vilniaus** lenkų teismo prokuratūra pranešė „Lietuvos Rytų" redakcijai nepatvirtinusi „L. R." Nr. 81 konfiskavimo.

12 d. **Panevėžio** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) gimnazijos vardu jos direktorius J. Yčas protestavo prieš Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymą.

14 d. **Kauno** valstybinės „Aušros" gimnazijos Pedagogų Taryba, su direktorium prof. M. Biržiška priekyje, prašė Lietuvos vyriausybę priversti lenkus grąžinti Švenčionių lietuvių gimnaziją ir atimtus iš Švenčionių lietuvių prieglaudos vaikus, o Lietuvos visuomenę ragino palaikyti vilniečius.

Apie 16 d. **Kaune** Vinco Kudirkos švietimo draugijos Kauno skyriaus protestas prieš Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymą.

Apie 16 d. **Kauno** valstybinės „Aušros" gimnazijos mokinių protestas dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo.

16 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių orkestro koncertas.

16 d. **Kaune** universiteto studentų pastangomis suorganizuota lietuvių ir žydų visuomenės, **ypačiai moksleivių, didžioji protesto demonstracija dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo.** Rotušės aikštėje kalbėjo studentas J. Vileišis, Šaulių Sąjungos atstovas St. Šilingas, „Santaros" ir valstiečių-liaudininkų atstovas R. Skipitis, „Aušros" gimnazijos mokinys S. Sužiedėlis (vilnietis) ir Švenčionių tremtinys, buvęs Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytojas Rap. Butkus. Prie Seimo rūmų kalbėjo stud. Čėpla ir Seimo narys K. Ambrozaitis; atsakė seimo vicepirmininkas K. Jokantas. Prie Prezidento rūmų kalbėjo stud. Dargis ir stud. Nekvedavičius;

atsakė prezidentas Al. Stulginskis. Prie Švietimo Ministerijos kalbėjo stud. Česnulis, vilnietis studentas V. Kauza, stud. Nekvedavičius, Atgimimo draugijos atstovas, mokytojų profesinės Sąjungos atstovas, Švenčionių krašto atstovas; atsakė ministeris L. Bistras.

16 d. **Kaune** aukštesniosios technikos mokyklos mokiniai, susi-

144. Vilniaus lietuvių poliklinikos gailestingosios seselės.

rinkę dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo, nutarė prašyti Lietuvos vyriausybę imtis griežtų priemonių lenkų mokyklų atžvilgiu.

17 d. **Dotnuvos** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) žemės ūkio technikumo mokytojų ir mokinių protestas dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo.

18 d. **Vilniaus** lenkų teismas atidėjo lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Ziemia Ojczysta“ redaktoriaus T. Jasiaus bylą.

Apie 20 d. **Kauno** brandos kursų klausytojai prašė Lietuvos vyriausybę reikalauti, kad būtų grąžinta Švenčionių lietuvių gimnazija.

Apie 20 d. **Šiaulių** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) valstybinės gimnazijos mokinių protestas dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo.

Apie 20 d. **Ukmergės** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) visuomenės protestas dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo; nukentėjusiems moksleiviams surinkta 190 litų.

Apie 20 d. Lietuvių Mokytojų Profesinės Sąjungos **Mažeikių** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) skyriaus protestas dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo.

Apie 20 d. **Telšių** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) mokytojų seminarijos pedagogų tarybos ir mokinių protestas dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo.

22 d. **Vilkaviškio** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) „Žiburio“ gimnazijos mokinių protestas dėl Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymo.

24 d. **Vilniaus** lietuvių vakarinių kursų suaugusiems vedėja Ona Manstvilaitė lenkų ištremta iš Vilniaus krašto.

25 d. **Vydeniuose** (Lydos aps., Nočios par.) lenkų policija uždarė lietuvių mokyklą.

26 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lietuvių vakarėlis.

27 d. **Gėliūnuose** (Vilniaus aps., Gervėčių par.) lietuvių vaidinimas („Amerika pirtyje“), monologas („Marcelė“).

29 d. **Vilniuje Lietuvių Mokslo Draugijos visuotinis narių susirinkimas.** Skaitė: dr. J. Basanavičius (Dainos apie Vilnių), dr. D. Alseika (Tautinė idėja lietuvių atgimimo laikotarpio raštuose), kun. P. Kraujalis (Goštauto reikšmė Vilniuje), Vl. Sakavičius (Naujausios pažvalgos į palyginamąją literatūrą).

29 d. **Vilniaus** lietuvių pradžios mokyklos mokinių eglelė gimnazijoje; dainos.

31 d. **Vilniaus** lietuvių klube ir gimnazijoje Naujųjų Metų sutikimas.

1923 m. Vilniaus lietuvių spauda lenkų buvo konfiskuojama 26 kartus, kurių $^1/_4$ lenkų teismas nepatvirtino: „Rytų Lietuvos“ 4 numeriai, „Lietuvos Rytų“ 6 numeriai, „Garso“ 4

numeriai, „Ziemia Ojczysta“ 7 numeriai, „Vilniaus Kelio“ 3 numeriai, „Lietuvos Kelio“ 2 numeriu. Lenkų teismo sprendimu buvo sustabdyti ėję „Rytų Lietuva“, „Garsas“ „Ziemia Ojczysta“ ir „Vilniaus Kelias“. Daugeliui lietuvių, kurie prašė leidimo naujiems laikraščiams, lenkų neduota leidimo.

1923 m. Vilniaus lietuviai išspausdino Vilniuje apie 25 knygas lietuvių ir lenkų kalbomis; be to, kelis lietuviškus vadovėlius Nepriklausomojoje Lietuvoje. Tame skaičiuje per 10 knygų kun. J. Skruodžio.

1923 m. Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti **Centro Komitetas Vilniuje turėjo 7 prieglaudas:** „Aušros Vartų“ bendrabutį su 151 vaiku, kun. K. Stašio prieglaudą su 154 vaikais, Didžiąją prieglaudą su 90 vaikų, Trinapolio prieglaudą su 78 vaikais, dviklasės mokyklos internatą su 48 vaikais, Antakalnio prieglaudą su 51 vaiku, šv. Mikalojaus prieglaudą su 32 vaik., privačiai globojo dar 23 vaikus ir 13 senelių, tad viso **globojo 640 žmonių** (382 vyrų, 258 moteris), aptarnaujamų ir prižiūrimų 60 tarnautojų. Iš 627 globojamų vaikų Vytauto Didžiojo gimnazijoje mokėsi 366, 3 pradedamosiose Komiteto mokyklose (su 4 mokytojomis) 117 vaikų, mokytojų seminarijoj 120, amatų mokėsi 29 (9 kurpiai, 13 siuvėjų, 3 audėjos, 4 mezgėjos), o kiti dar nesimokė.

1924 METAI

SAUSIO MĖN.

1 d. **Vilniuje** Trinapolio lietuvių prieglaudos eglutė.

1 d. **Švenčionių „Ryto" lietuvių Švietimo Draugijos visuotinis susirinkimas.** 1923 m. pabaigoj Švenčionių „Rytas" turėjo 71 mokyklą.

1 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) vaikų vaidinimas, eilės, dainos.

1 d. **Galčiūnuose** (Vilniaus aps., Gervėčių par.) vaikų eglutė su dainomis ir deklamacija.

1 d. **Seinuose** Gyvojo Rožančiaus 40 lietuvių vainikų atstovų sueiga.

3 d. **Vilniaus „Ryto" lietuvių švietimo draugijos suvažiavimas.** Garbės pirmininku pakviestas dr. J. Basanavičius. Draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis pranešė, kaip 1923 m. lenkai persekiojo Vilniaus krašto lietuvių mokyklas: daugybė reikalaujamų iš „Ryto" mokyklų formalybių, rudenį uždaryta mokyklos Breslavo apskr. Beržininkuose, Lygumuose (mokytoja Ivanauskaitė ilgai buvo naminiame arešte), išvežtos į Nepriklausomąją Lietuvą Valkininkų par. mokytojos D. Riaubaitė ir Keršytė, Gervėčių par. mokytojai Raslavičiai, Vilniaus mokytoja Manstvilaitė, Gervėčių mokytojai kurį laiką buvo kalinami Vilniuje, kratyti Marcinkonių valsč. (Gardino aps.), Kaniavos valsč. (Lydos aps., Barčiuose, Vydeniuose, Ulbinuose ir kitur) mokytojai. **Vilniaus „Rytas" 1923 m. pabaigoj turėjo 75 mokyklas sodžiuje ir 2 Vilniuje, tad kartu su Švenčionių „Rytu" privatinių lietuvių mokyklų buvo 148.** Suvažiavime dalyvavo „Ryto" atstovų iš Vilniaus, Švenčionių, Lydos, Gardino ir Seinų aps. Išrinko naują valdybą su tuo pat pirmininku kun. P. Kraujaliu priekyje.

3 d. **Vilniuje** stojamieji egzaminai į Vytauto Didžiojo gimnaziją.

4 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Lietuvos Kelio Nr. 1. Po kelių savaičių lenkų teismas nepatvirtino šio konfiskavimo.

4 d. **Švenčionių** aps. lenkų policija ieškojo lietuviškų mokyklų Pašaminėje, Kretonyse, Murmuose, Dauksiuose, Veinėje ir Judišmuose.

6 d. **Vilniuje** Antakalnio lietuvių prieglaudos vakarėlis šv. Mikalojaus salėje („Stebuklinga skrynutė“ ir „Aš mokaus“; dainos).

6 d. **Daržininkuose** (Trakų aps., Valkininkų par.) vaikų eglutė su dainomis ir deklamacija.

6 d. **Gėliūnuose** (Vilniaus aps., Gervėčių par.) vaikų eglutė su dainomis ir deklamacija.

145. Vilniaus lietuvių mergaičių prieglauda Antakalnio priemiestyje.

7 d. **Švenčionyse prasidėjo mokslas 7 skyrių lietuvių mokykloje,** kurią lenkai leido įkurti vietoj jųjų uždarydintos 1923 m. lapkričio 24 d. gimnazijos.

8 d. **Vilniuje** lenkai kratė ir suėmė Kazį Velecką, padavusį prašymą lenkų kalba leidžiamo savaitraščio „Życie Ludu“ (Liaudies Gyvenimas) leisti. Paskui paleistas.

8 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas nusprendė atimti lietuvių mergaičių bendrabučio namus (Aušros Vartų 12 Nr.).

9 d. **Vilniuje** palaiduota Emilija Valterytė, baigusi Vytauto Didžiojo gimnaziją ir buvusi Vilniaus lietuvių dviklasės mokyklos mokytoja.

9 d. **Kamorūnuose** (Lydos aps., Kalesninkų par.) lenkų policija uždarė lietuvių mokyklą.

Apie 10 d. **Barčių** (Bartelių—Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų policija išvarė iš lietuvių mokyklos mokytoją ir apie 40 vaikų, užantspaudavo baldus ir duris, o taip pat uždarė lietuvių mokyklas Gardino aps. Kabeliuose ir Ratnyčioj.

11 d. **Vilniuje** lenkų policija tardė ir baidė $^1/_2$ metų kalėjimu „Lietuvos Kelio“ redaktorę O. Zavišaitę.

12 d. **Švenčionių** aps. mokyklų lenkų inspektorius, iššaukęs iš Kaščiukų 12 ūkininkų, draudė siųsti vaikus į lietuvių mokyklą.

13 d. **Vilniuje** vietoj lenkų uždarytojo lietuvio savaitraščio lenkų kalba „Ziemia Ojczysta“ pasirodė **naujas savaitraštis** K. Veleckio leidžiamas **„Życie Ludu“** (Liaudies Gyvenimas).

13 d. **Trebučiuose** (Švenčionių aps. ir par.) lietuvių vakarėlis.

14 d. **Miežionyse** (Švenčionių aps.) lenkų policija prievarta pasiėmė ūkininko Pekarskio butą lenkų mokyklai ir primušė protestuojančią šeimininkę Rožę Pekarskienę.

14—21 d. **Vilniuje** 6 lenkų valdininkai darė „Ryto“ lietuvių Švietimo Draugijos reviziją, įtardami ją turint ryšių su Nepriklausoma Lietuva ir iš ten gaunant paspirties.

15 d. Vilniaus geležinkelio stoty suimtas Lydos aps. Rudnios par. **Lynežerio k.** Vidzbelis, po 2 dienų nuvarytas į Lydą, iš kur paleistas namo.

15 d. **Švenčionių** „Ryto“ lietuvių Švietimo Draugija lenkų policijos kratyta. Kratyti net privačiai butai. Iš draugijos sekretoriaus Martinaičio atimta svetima valiuta.

17 d. **Galčiūnuose** (Vilniaus aps., Gervėčių par.) lenkai uždarė lietuvių mokyklą. Krata tęsėsi 12 valandų.

17 d. **Klepočiuose** (Trakų aps., Rudiškių par.) lenkai uždarė lietuvių mokyklą.

17 d. **Kalesninkuose** (Lydos aps.) persirėdžiusi lenkų policija ieškojo klebonijoj slaptos lietuvių mokyklos.

Apie 20 d. **Antalksnoj** (Švenčionių aps., Linkmenų par.) lenkų policija uždarė lietuvių mokyklą.

Apie 20 d. **Žižmuose** (Ašmenos aps., Dieveniškio par.) lenkų policija uždarė lietuvių mokyklą.

Apie 20 d. **Kabelių par.** (Gardino aps.) lenkai uždarė 5 lietuvių mokyklas.

Apie 20 d. **Švenčionyse** atimtiems iš lietuvių prieglaudos vyresniems vaikams uždrausta mokytis lietuvių mokykloj, o pa-

skui, jų drabužius atidavus lenkų vaikams, leista grįžti į lietuvių prieglaudą.

20 d. **Vilniuje** Pirklių klube Vytauto Didžiojo lietuvių gimnazijos mokinių vaidinimas („Pinigėliai"), orkestro ir solisčių koncertas, dainų choras.

22 d. **Gervėčių par.** (Vilniaus aps., Varnėnų valsč.) lenkai uždarė 6 lietuvių mokyklas (Mockuose, Gaigaliuose, Petrikuose — su krata, Rimdžiūnuose — su krata, ir kitur). Per apsirikimą uždarė net pačios lenkų valdžios išlaikomą Knistuškių mokyklą.

146. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 1924 m. VII klasė. Viduryje sėdi direktorius Marc. Šikšnys ir klasės auklėtojas Vlad. Sakavičius.

Apie 25 d. **Vilniuje** iš Lukiškio lenkų kalėjimo paleistas kun. Bened. Viežbickis, kuris buvo suimtas Rudiškėse dar 1923 m. gegužės apie 15 d.

25 d. **Gėliūnuose** (Vilniaus aps., Gervėčių par.) lenkų policija padarė kratą ir uždarė lietuvių mokyklą.

31 d. **Vilniuje** uždarytųjų Varnėnų valsč. lietuviškųjų mokyklų mokinių tėvų atstovai prašė Vilniaus lenkų švietimo globėją, kad leistų iš naujo atidaryti mokyklas. Globėjas iš pradžių nenorėjo jų priimti, bet ir priėmęs nieko nepasižadėjo.

27 d. **Švenčionyse** lenkai suėmė lietuvius mokytojus Kazį Bucevičių ir Juozą Uršėną, paskui paleido. Bucevičius buvo lenko karininko pultas ir sulaikytas, kam, pats buvęs lenkų karininkas, atidavęs savo vaikus į lietuvių mokyklą.

147. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 1924 m. V klasė. Viduryje (nuo kairės į dešinę) sėdi gimnazijos kapelionas kun. Kr. Čibiras ir klasės auklėtojas kun. J. Skruodys.

29 d. **Švenčionyse** lenkų vėl suimtas K. Bucevičius, Matukų k. (Užubalio valsč.) mokytojas. Išsėdėjo pustrečio mėnesio kalėjime.

30 d. **Vilniuje** lenkų suimtas Pr. Žukauskas su žmona ir 4 metų vaiku. Buvo tremiami į Nepriklausomąją Lietuvą, bet už $^1/_2$ milijardo lenkiškų markių paleisti. Tremiamasis pats turėjo rinkti pinigų, jog nepabėgsiąs.

30 d. **Vilniaus** lenkų politinė policija tardė „Lietuvos Rytų“ redaktorę Jadv. Šoblinskaitę.

31 d. **Vilniaus** lenkų politinė policija tardė dr. Vyt. Legeiką, ką skaitęs, ar rinkęs Vilniaus seimą, ar mokąs lietuviškai.

31 d. **Švenčionių** aps. mokyklų lenkų inspektorius pareikalavo iš lenkų leistos vietoj uždarytos gimnazijos aukštesniosios pradžios mokyklos ligi vasario 10 d. išbraukti tuos dalykus, kurie nebuvo numatyti mokyklos programoj ir liko iš gimnazijos laikų, ir pašalinti mokinius, kuriems yra per 15 metų.

31 d. **Varnėnų** lenkų taikos teisėjas nuteisė už lietuviškąsias mokyklas Vilniaus „Ryto" draugijos pirmininką kun. P. Kraujalį, Gervėčių kleboną kun. Ambr. Jakovanį, „Ryto" skyriaus pirmininką Jušką ir visus Gervėčių ir apylinkės lietuvius mokytojus (Oną Šiekštelaitę, Marę Ciemaškaitę, Aleks. Giedraitį, Bronę Rakauskaitę, Joną Raslavičių, Petronėlę Raslavičienę ir Kost. Rimonytę) po 100 milijonų lenkiškų markių kiekvieną, o mokytoją Vaclą Mileišį 2 milijonu lenk. markių. Nedaug tetruko, ir būtų nubaudęs valdiškosios mokyklos Knistuškėse mokytoją Genovaitę Žižmaraitę, nes policija ir tą mokyklą buvo uždariusi.

Sausio mėn. **Vilniaus „Ryto" draugijai lenkų vyriausybė uždarydino 26 mokyklas** (Vilniaus aps. 12, Gardino aps. 6, Lydos aps. 6, Ašmenos aps. 2). Kitų neuždarė nesusekusi; leidimo atidaryti ilgą laiką nedavė.

VASARIO MĖN.

1 d. **Vilniaus** lenkų universitete dr. Vytautas Stanevičius paskaitė apie Lietuvos respubliką, daug ką joje girdamas.

1 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus aps., Varnėnų valsč.) lenkų policininkai mušė gyventojus, girdamiesi visus lietuvius ir gudus iškaposią.

5 d. **Kaune** „33 Vilniaus tremtinių" koncertas su prof. M. Biržiškos pranešimu Vilniaus reikalu.

6 d. **Murmuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lenkų policija nuo lietuvių mokyklos nuplėšė iškabėlę ir išsinešė Lietuvos žemėlapius, bet vasario 11 d. grąžino.

7 d. **Vilniaus** lenkų Apeliacijos Teismas iš naujo nagrinėjo „Lietuvos" red. P. Sipavičiaus dar 1922 m. bylą dėl „ministerio Skirmunto įžeidimo". Lenkų Apygardos Teismas buvo nubaudęs 4 mėn. Apeliacijos Teismas išteisino, po to Vyriausias Tribunolas įsakė dar kartą bylą spręsti, ir dabar Apeliacijos Teismas pripažino S. kaltą, bet pritaikinęs amnestiją bausmę panaikino.

7 d. **Vilniaus** lenkų teismas pasirėmė lenkų valdžios paskelbtąja amnestija ir panaikino šias lietuvių laikraščių bylas: 1. „Głos Litwy“ red. Jul. Lastauskaitės už 1922 m. Nr. 20, apeliavusios dėl paskirto jai 2 mėnesių kalėjimo, 2. „Lietuvos“ red. P. Sipavičiaus už 1922 m. Nr. 58, 3. „Rytų Lietuvos“ red. T. Juodvalkio už 1923 m. Nr. 19, 4. „Garso“ red. Ant. Valiulio už 1923 m. Nr. 4 ir 5, 5. „Vilniečio“ red. P. Gaidelionio paskutinę 1922 m. bylą.

148. Vilniaus lietuvaičių **Šventos Zitos tarnaičių draugija** (1924 m.). Viduryje draugijos globėjas kun. Pr. Bieliauskas.

9 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Lietuvos Rytų“ Nr. 18 už Klaipėdos iškilmių aprašymą.

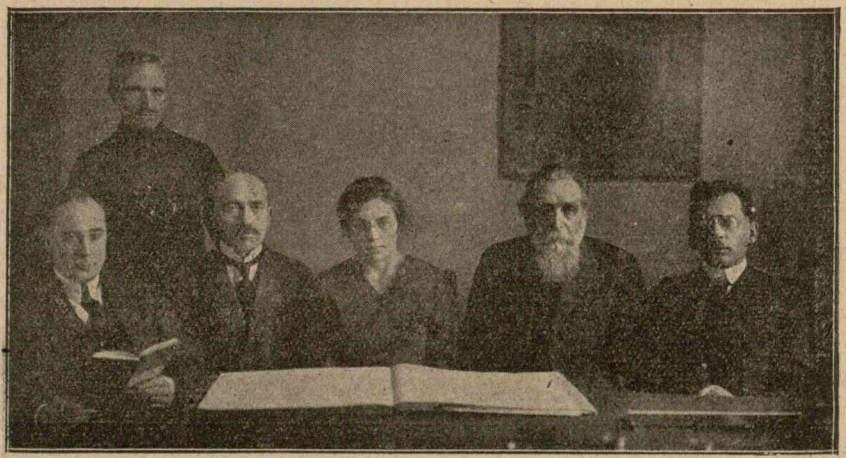
9 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) lenkų policija ieškojo slaptos lietuvių mokyklos.

9 d. **Skaivonyse** (Ašmenos aps., Dieveniškio valsč., Narviliškio par.) lenkų policija uždarė mėnesį veikusią lietuvių mokyklą, kurioj mokėsi 31 mokinys ir dar vakariniuose kursuose 15.

Apie 10 d. **Varšuvos vidaus reikalų ministerija neleido įkurti Vilniaus krašte lietuvių mokytojų sąjungos,** dėl ko dar 1923 m. gegužės 14 d. buvo kreiptasi į ministeriją, kai Vilniaus lenkų vyresnybė buvo atsisakius tvirtinti.

10 d. **Pučkornėj** (Trakų aps., Valkininkų valsč.) lenkai suėmė vestuvėse jaunus vyrukus ir po kelių dienų paleido.

14 d. **Vilniaus** lenkų apeliacijos teismas nagrinėjo T. Vrublevskio ginamą Daugėliškio par. (Švenčionių aps.) Mart. Šiaudinio ir Adolfo Laurinčiūko bylą, kuriuos, kaip partizanus, lenkų apygardos teismas 1923. XI. 7 buvo nubaudęs kalėti ligi gyvos galvos. Apel. teismas dabar pasitenkino jiems paskyręs po 5 metus tvirtovės be teisių atėmimo.

149. **Vilniaus lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos prezidiumas** (1924 m.). Sėdi (nuo kairės į dešinę) Vl. Narbutas, dr. Jrg. Šlapelis, dr. V. Alseikienė, pirmininkas dr. J. Basanavičius ir dr. Dan. Alseika.

14 d. **Vilniaus** lenkų taikos teisėjas nuteisė „Ziemia Ojczysta" red. T. Jasių už Nr. 15 — 1 mėnesio kalėjimu, kaltinamajam nesuskubus atvykti į teismą ir gintis.

14 d. **Puvočių** (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) lenkų policija išvežė 2 lietuvių mokytoju.

14 d. **Urbanų k.** (Breslavo aps.) atvykęs kun. Juozas Savickis liepė mokiniams poterius mokytis lenkiškai, kitaip gausią pabaudos mokėti.

Apie 15 d. **Vilniaus** lenkų paštas įspėjo lietuvių redakcijas grąžinsiąs atgal tuos Amerikos lietuvių laikraščius, kurie adresuoja „Vilnius — Lietuva", ne „Vilnius — Lenkija".

Apie 15 d. **Guntauninkų k.** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) mokytoja Tamulytė lenkų nubausta 100 auks. pabaudos už „kurstymą prieš lenkų mokyklą".

15 d. **Miežionyse** (Švenčionių aps., Strūnaičio valsč.) lenkų policija uždarė lietuvių mokyklą.

16 d. **Vilniaus lietuviai negavo lenkų leidimo surengti vakarą vasario 16 d. pagerbti ir gavo pasitenkinti šeimyniškais vakarėliais.**

17 d. **Vilniuje** lietuvaičių tarnaičių Šv. Zitos draugijos visuotinis narių susirinkimas.

17 d. **Lieponyse** (Trakų aps., Valkininkų par.) lietuvių dainų vakarėlis.

Apie 20 d. **Vilniuje** lenkas studentas reikalavo, kad policininkas suimtų gatvėje lietuviškai kalbančius mokinius, bet šis atsisakė.

20 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas nuteisė „Rytų Lietuvos" red. T. Juodvalkį 7 parų areštu už 1923 m. Nr. 50, kuriame pasakota, kaip pabėgęs iš Kauno pėoviakas, Švenčionių aps. viršininkas (storosta) Nekrašas likėrium (degtine) girdęs karves. Teisme Nekrašas teprisipažino matęs kitus jas girdžius. Teismui pritaikinus Juodvalkiui amnestiją, bausmė panaikinta.

21 d. **Vilniuje** lenkai kratė lietuvių Užuolankos prieglaudą, ieškodami pašto karvelių.

21 d. **Klepočiuose** (Trakų apskr., Rudiškių valsč.) lenkų policija ieškojo lietuvių mokyklos.

22 d. **Vilniaus** lentų apygardos teismas išteisino „Garso" red. Ant. Valiulį, patrauktą tieson už 1923 m. Nr. 6.

24 d. **Švenčionyse** lietuvių vaidinimas (Čiurlionienės „Karalaitė Tikroji Teisybė"), surengtas daugiausia gimnazijos mokytojų B. Vildžiūtės ir Br. Cicėnaitės rūpesniu.

27 d. **Naujame Šaminyje** (Švenčionių aps., Užubalio valsč.) lietuvių mokyklos vakaras: „kai vaikučiai apie Lietuvą sakė eiles, tai net širdis alpo".

28 d. **Klepočiuose** (Trakų aps., Rudiškių valsč.) lenkų mokyklų inspektorius ieškojo lietuvių mokyklos.

Sausio ir vasario mėn. **Vilniaus lenkų vyresnybė uždarydino apie 40 Vilniaus „Ryto" draugijos lietuviškų mokyklų:** Vilniaus aps. Varnėnų valsč. Gervėčiuose, Galčiūnuose, Giriuose, Gėliūnuose, Gaigaliuose, Mockuose, Rimdžiūnuose, Petrikuose ir Miciūnuose, Trakų aps. Klepočiuose, Mištūnuose, Pučkornėje, Mergežery, Perlojoj, Percipiuose, Ašmenos aps. Žižmuose, Lydos aps. Kamorūnuose, Vydeniuose, Pelesoje,

Lozariškyje, Urkionyse, Barčiuose (Barteliuose), Dainavoj, Rudnioj, Gardino aps. Ratnyčioj, Kabeliuose, Marcinkonyse, Musteikoj, Šleiviuose, Ašašninkuose, Darželiuose, Druskininkuose; apie 30 mokyklų nesuskubta uždaryti. Be to, uždaryta gerokai Švenčionių „Ryto" mokyklų.

KOVO MĖN.

1 d. **Vilniaus** lenkų paštininkai parašė siunčiamų iš Amerikos „Naujienų" laikraščio juostelėje įspėjimą „Lietuvos Rytams", jog būsią grąžinti į Ameriką tie laikraščiai, kurie, kaip „Naujienos", vis dar rašys: „Lietuva — Vilnius".

2 d. **Vilniaus** Pirklių Klube lietuvių mokinių „Mildos" kuopelės vaidinimas („Uošvė į namus — tylos nebebus"), 3 solistų dainavimas, choro dainos, orkestras.

2 d. **Vilniaus** lietuvių „Birutės" koperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

2 d. **Kelpučiuose** (Švenčionių aps.) lietuvių vakarėlis.

3 d. **Vilniaus** lenkų Apeliacijos Teismas atidėjo El. Steckytės bylą, kur ji buvo nubausta už vaikų mokymą lietuviškai.

3 d. **Vilniaus** lietuvių savybės vakarėlis.

4 d. **Vilniaus** lietuvių klubo visuotinis narių susirinkimas išrinko naują valdybą su P. Karazija priekyje.

8 d. Lenkų policininkai suėmė ties demarkacijos linija Nepriklausomosios Lietuvos pusėje Joną Viliamą ant kelio iš Komariškių viensėdijos per Žeimių kaimo laukus, ir nusivarė į **Dūkštą** (Breslavo aps.).

11 d. **Vilniaus** lenkų teismas atidėjo lietuvių laikraščio lenkų kalba „Ziemia Ojczysta" redaktoriaus T. Jasiaus bylą dėl Nr. 15.

11 d. **Kulbotiškėj** (Švenčionių apskr., Kliūščionių par.) lenkų policija gaudė lietuvius naujokus, bet nė vieno nepagavo: visi išsislapstė.

12 d. **Vilniaus** „Ryto" pirmininkas kun. P. Kraujalis mušė telegramą Varšuvos lenkų seimui, jog lenkų vyriausybė nedavė nė vieno leidimo privatinėms lietuvių mokykloms Vilniaus, Trakų, Ašmenos, Lydos, Gardino ir Breslavo aps., o lenkų policija ieško ir uždaro įkurtąsias karo metu lietuvių mokyklas.

12 d. **Kaune** Lietuvai Pagražinti Draugijos centro valdybos atsišaukimas, kuriuo raginama Lietuvos sostinės Vilniaus

600 metų sukaktuves pažymėti visoje Lietuvoje gegužės 1 d. sodinant „Vilniaus medį".

14 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas lietuvių laikraščio „Lietuvos Kelio Nr 11 ir lietuvių krypties lenkų kalba „Życie Ludu" Nr. 5.

14 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas nuteisė lietuvių krypties lenkų laikraščio „Ziemia Ojczysta" redaktorių T. Jasių už Nr. Nr. 13 ir 15 — 2 mėnesiam kalėjimo.

14 d. **Guntauninkuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) lenkų policininkai suėmė ir sumušė 3 ūkininkus (Gabr. ir Krišt. Stasiūnus, Gabr. Seliuką), nusivarė per Daugėliškį į Švenčionis, iš kur atleido kovo 22 d.

150. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų bendrabutis (1924 m.). Viduryje daktarienė Em. Vileišienė

Apie 15 d. **Ignalino—Dūkšto** (Švenčionių aps.) geležinkely rasta padėtos slapta sprogstamosios medžiagos.

Apie 15 d. **Pelesoj** (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų policija nubaudė be teismo po 2 milijonu lenkiškųjų markių už mokymą lietuvių mokyklose savo vaikų: Juozą Čuiką, Vikt. ir Ant. Stračinskus, Vincą ir Juozą Kruopius, Juozą Radziulį, Ant. Galvelę ir Kazį Kamenčių.

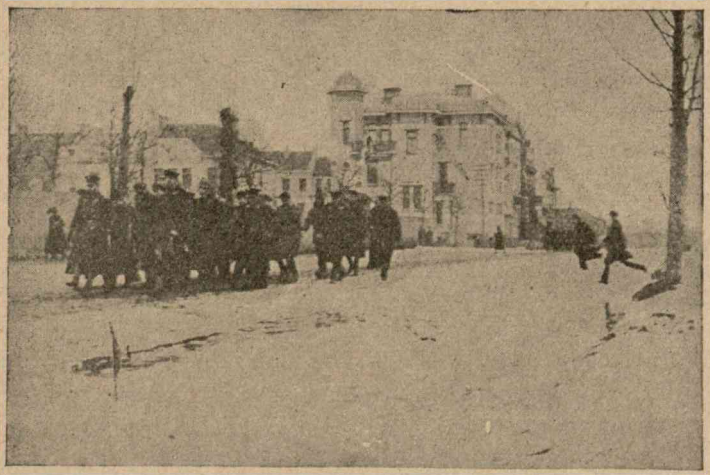
16 d. **VI-jo Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto rinkimai.** Išrinkti dr. D. Alseika (pirmininkas), kun. K. Čibiras, kun. V. Zajančkauskas, kun. Pr. Bieliauskas, dr. J. Šlapelis, St. Kairiūkštis, kun. J. Skruodis, šiam atsisakius įstojo St. Matjošaitis, Trakų dek. kun. Klem. Maliukevičius, Švenčionių dr. Aleks. Rymas ir Linkmenų (Švenčionių aps.) ūkin. K. Gaigalas.

Apie 20 d. **Vilniaus** lenkų valdininkai baugino lietuvių veikėjus ištrėmimu.

Apie 20 d. **Ignalino—Švenčionėlių** (Švenčionių aps.) geležinkely rasta padėtos sprogstamosios medžiagos.

22 d. **Dūkšte** (Breslavo aps.) lenkai padarė kratą kun. Šimašiui. Nuo 1922 m. rugsėjo 15 d. padaryta jau 4 kratos.

22 d. **Pelesoj** (Lydos aps., Rodūnės par.) lenkų policija tardė lietuvių mokytoją ir reikalavo, kad vaikai būtų mokomi lenkiškai.

151. **Vilniaus lietuvių moksleiviai** (Ant. Umbrasas, Meč. Žemaitis ir kiti) 1924. III. 28 d. lenkų policijos **varomi** iš Lūkiškio kalėjimo **į teismą.**

23 d. **Vilniaus lenkų mitingas reikalavo, kad būtų tremiami iš Vilniaus lietuviai,** o lenkams pasidavęs vokietis Johann Obst kurstė prieš Vytauto Didžiojo lietuvių gimnazijos mokinius, kurių kepuraitės ir lietuviškoji kalba gatvėse erzino lenkų endekus. Po mitingo **apie 120 lietuvių gimnazijos mokinių gavo nukentėti nuo lenkų gatvėse,** pavyzdžiui: III klasės Astaškai numušta kepurė ir įmesta balon, III kl. Vaitkevičius ir Cicėnas mušti sniego gniužtėmis, III kl. Pūkenytė ir Smailytė gimnazistai lazdomis ir koliojimais vijo iki prieglaudos, III kl. Birinčikaitę aptaškė purvu, V kl. Romanauskiui bestumdydami įplėšė apsiaustą, II kl. Buračiauskiui numušta kepurė, III kl. Šėmis užpultas mėtytas sniego gniužtėmis, III kl. Gaigalytė iškoliota biauriais žodžiais ir tt.

24 d. **Vilniaus** lenkų vyresnybė uždraudė mokyti Vilniaus lietuvių gimnazijoj mokytojams: O. Žebrauskaitei, P. Karazijai, dr. D. Alseikai ir kun. M. Pšemeneckiui. Įspėjo neleisianti mokyti dar 11 gimnazijos mokytojų.

26 d. **Vilniaus** lenkų apeliacijos teismas išteisino Jurkionį (Jurkėną), nuteistąjį dėl protesto lenkams 1923 m. atimant Švenčionių lietuvių prieglaudą.

27 d. **Vilniaus** lenkų apeliacijos teismas atidėjo Varnėnų lietuvių mokytojų ir „Ryto“ draugijos (pirmin. kun. P. Kraujalio) bylą. Gynė T. Vrublevskis.

27 d. **Vilniaus** lenkų Apeliacijos Teismas išteisino Švenčionėlių mokytoją El. Steckytę, kuri buvo nubausta už privatinį mokymą lietuviškai, nes po gynėjo T. Vrublevskio kalbos prokuroras atsisakė ją kaltinti.

28 d. **Vilniaus lenkų apygardos teismas nagrinėjo Vytauto Didžiojo lietuvių gimnazijos abiturientų** A. Umbraso, M. Žemaičio ir A. Pakulos, VII kl. mokinio Juoz. Tijūnėlio, baigusių „Ryto“ mokytojų seminariją J. Kumpos ir Pr. Tamulevičiaus ir 2 rusų (Kozlovo ir Tarasovo) **bylą.** Kalėjime jie išsėdėjo nuo 1923 m. birželio 26—29 d.; A. Pakula pabėgo į Kauną. Moksleivius gynė T. Vrublevskis, Petrusevičius ir Step. Mickevičius. **Nuteisti: Umbrasas ir Žemaitis 8 metų sunkiųjų darbų kalėjimu, Kumpa, Tamulevičius ir Tijūnėlis — 4 metų sunkiųjų darbų kalėjimu.** Visi suimtieji buvo žiauriai kankinami lenkų policijos, ypač Kudzevičiaus, Boberio ir Šadkovskio.

28 d. **Vilniaus** „Ryto“ draugijos valdyba, pirmininko kun. P. Kraujalio ir sekretoriaus kun. K. Čibiro pasirašyta, nusiuntė Varšuvos lenkų Senato ir Seimo švietimo komisijų pirmininkams memorialą apie sunkų Vilniaus lietuvių švietimo padėjimą. „Rytas“ nurodė, kaip lenkai persekioja Vilniaus ir Švenčionių lietuvių gimnazijas, o taip pat Vilniaus lietuvių seminariją ir lietuvių pradžios mokyklas. Lietuvių pradžios mokyklos lenkų policijos uždaromos, joms įkurti keliami nepakeliami reikalavimai, jos neleidžiamos kurti ten, kur (Gervėčiuose, Kaltinėnuose, Marcinkonyse, Barčiuose) lenkai yra įsikūrę savas mokyklas, nuolat lankomos lenkų policininkų (Gėliūnuose, Barčiuose, Valkininkų mokyklos), sekamos ir persekiojamos lenkų mokytojų (Gervėčiuose ir kitur), lietuviai

verčiami vietoj prašomų lietuviškųjų prisiimti lenkiškas mokyklas (Lydos aps. Pelesoj, Ašmenos aps. Žižmuose) ir tt.

29 d. **Vilniaus** lenkų Apeliacijos Teismas patvirtino Apygardos Teismo sprendimą, kuriuo lietuvių prieglaudai leidžiama nesikelti iš savo buto prie Subačiaus g. 23 Nr., kaip kad reikalavo lenkų policija.

BALANDŽIO MĖN.

Apie 5 d. **Varšuvos seimo užsienių reikalų komisijoj Vilniaus lenkų atstovas Stan. Chominskis pareiškė, jog užsienių reikalų ministerija tariasi su vidaus reikalų ministerija pritaikinti represijas Vilniaus lietuviams.**

5 d. **Kaune** viešoji prof. M. Biržiškos paskaita universitete: Vilniaus universiteto reikšmė Lietuvos istorijai.

6 d. **Kaune** studentų susirinkimas universiteto salėje dėl Vilniaus lietuvių moksleivių kovo 28 d. nuteisimo; po prof. M. Biržiškos ir studentų atstovų prakalbų, nutarė nusiųsti nuteistiesiems užuojautos laišką ir kreiptis į pasaulio studentus, kad šie nukentėjusius užtartų.

9 d. Suėjus 5-riems dr. Ant. Vileišio mirties metams, **Vilniuje** pamaldos Šv. Mikalojaus bažnyčioj.

11 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas skaitė nuteistiesiems lietuvių abiturientams savo nutarimą. Vykstančius į teismą ir atgal kalinius lydėjo lietuvių jaunuomenės būrelis.

13 d. **Vilniaus** lietuvių „Darbininko“ koperatyvo visuotinis narių susirinkimas. Koperatyvo pirmininkas Karosas.

14 d. **Kalesninkuose** (Lydos aps., Eišiškių valsč.) Lydos lenkų policijos agentai tardė kleboną M. Rudzį dėl „Ryto“ skyriaus, Kalesninkų, Kamorūnų ir Barčių mokyklų mokytojų.

15 d. **Kaune** Lietuvos Šaulių Sąjungos Centro Valdybos atsišaukimas dėl rinkliavos Vilniui vaduoti.

16 d. **Vilniuje** lenkų Taikos Teisėjas atidėjo „Lietuvos Rytų“ redaktorės Jad. Šoblinskaitės bylą, neatvykus kaltintojui — lenkų valdžios atstovui.

16 d. **Kaune** Švietimo Ministerija gavo iš Rygos latvių jaunuomenės susivienijimo aukštesniųjų mokyklų abiturientų užuojautos telegramą nuteistiesiems Vilniaus lietuvių gimnazijos moksleiviams.

17 d. **Vilniuje** gauta Rygos lietuvių katalikų jaunimo „Šviesos“ draugijos užuojautos telegrama nuteistiesiems lietuvių moksleiviams.

18 d. **Vilniaus** lenkų Švietimo Kuratorija leido „Ryto“ draugijai Vilniaus vakarinius kursus ir Aušros Vartų liaudies mokyklą, Vilniaus aps., Varnėnų valsč. mokyklas Gėliūnuose, Rimdžiūnuose, Giriuose, Galčiūnuose ir Gaigaliuose, Trakų aps. (Rudiškių valsč.) Klepočiuose ir (Valkininkų valsč.) Pučkornėj, bet lenkų policija ir toliau neleido toms mokykloms darbo pradėti.

152. Vilniaus lietuvių amatų mokyklos mokinės su savo globėjomis (daktariene Em. Vileišiene ir dr. V. Alseikiene) ir mokytojomis.

Apie 20 d. **Vilniaus lenkų valdininkų tarpe pasklido gandas apie veikų lietuvių atvykimą į Vilnių.**

Apie 20 d. **Vilniaus** lenkų geležinkelių vyresnybė atstatė nuo vietos lietuvį M. Luneckį. Direktorius Lagūna pažadėjo tuojau jį atgal priimti, jei šis pasiims savo vaikus iš lietuvių gimnazijos ir atiduos į lenkų mokyklą.

Apie 20 d. **Marcinkonių** valsč. (Gardino apskr.) taryba (Step. ir Ant. Tamulevičiai, Šimas Jėzukevičius ir kiti) nusiuntė skundą lenkų švietimo ministeriui dėl lietuviškųjų mokyklų persekiojimo ir vertimo lietuvių vaikų eiti į lenkų mokyklą.

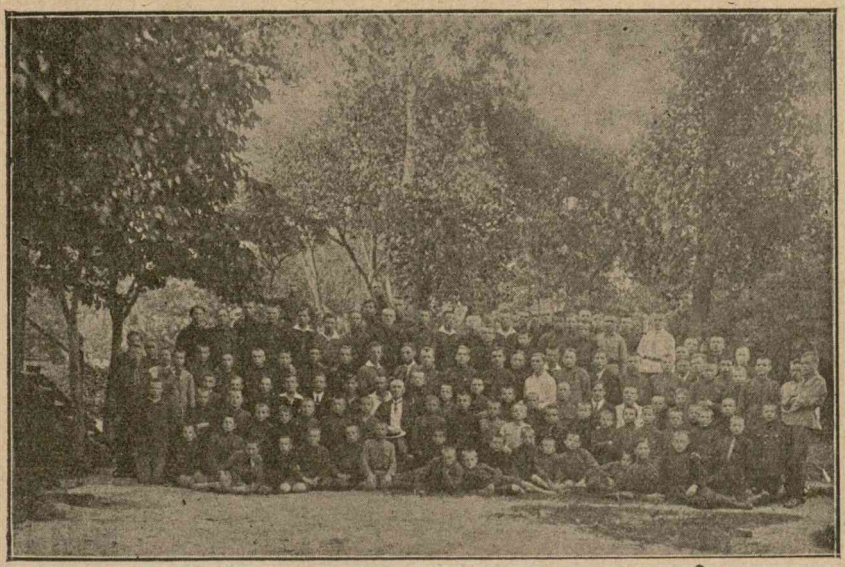
21 d. **Naujame Strūnaityje** (Švenčionių aps.) mokinių vaidinimas („Sapnas Velykų naktį“ ir „Ponas ir ponia“), eilės, dainos.

21 d. **Motiejūnuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lietuvių vakarėlis su dainomis.

21 d. **Kaniavoj** (Lydos aps.) mokinių pramogėlė su dainomis.

21 d. **Kaune** „33 Vilniaus tremtinių“ koncertas rengiamas Vilniaus lietuvių naudai su doc. Pr. Augustaičio prakalba.

23 d. **Gudenionių k.** (Valažino aps., Lugomovičių-Lugamėnų valsč.) Vincą Bajarčiūką lenkų policininkas varė surištą į Bežemių k. ir pakeliui taip sumušė, jog sudaužė savo šautuvą, o Bajarčiūkas po 2 dienų pasimirė.

153. Vilniaus lietuvių berniukų prieglauda Panamariuose (1924 m.). Viduryje vedėjas Vitkauskas.

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų švietimo kuratorijos leidimu Varnėnų valsč. atgijus lietuvių mokykloms, lenkų policija tuojau jas uždarė.

Apie 25 d. **Miečionyse** (Švenčionių aps., Melagėnų par.) vaidinta „Paparčio žiedas“ ir „Barbės edukacija“.

25 d. ligi gegužės 25 d., pratęsta ir ligi birželio mėn. 10 d., **Nepriklausomojoj Lietuvoje** šaulių sąjunga darė rinkliavą Vilniui vaduoti.

27 d. **Vilniaus** lietuvaičių šv. Zitos tarnaičių draugijos metinė šventė, pamaldos šv. Mikalojaus bažnyčioj ir susirinkimas savo bute su dainomis ir vaišėmis.

27 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje vaidinimas („Piršlybos“) ir koncertas.

Apie 30 d. **Rimdžiūnų k.** (Vilniaus aps., Varnėnų valsč., Gervėčių par.) lenkų policija tardė pasirašiusius skundą Vilniaus lenkų švietimo kuratoriui, jog uždarydama lietuvių mokyklą ji grėsė prašusiems to nedaryti vaikams po 25 bizūnus kiekvienam. Policija vertė atsiimti parašus, tyrė kas skundą surašęs, mokytojai prikišo mokius lietuviškų dainų ir grasino kaimui įtaisysianti „kilpas".

154. Vilniaus lietuvių prieglauda Trinapolio užumiestyje. Greta su kunigu sėdi vedėja P. Klimanskaitė.

30 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje „Vilniaus ugnies" iškilmės:** Marijampolėj, Vilkaviškyj, Jonavoj, Pasvalyj, Linkuvoj, Gargžduose ir daugybėj kitų miestų, miestelių ir sodžių.

GEGUŽĖS MĖN.

1 d. **Nepriklausomojoj Lietuvoj „Vilniaus medžio" sodinimas** ir rinkliava Veliuonos piliakalniui sutvarkyti, kur žuvo Lietuvos sostinės Vilniaus įkūrėjas Gediminas. Iškilmės Kaune, su Seimo pirmininko kun. J. Staugaičio, kun. kanaun. J. Tumo ir vilniečio doc. Pr. Augustaičio prakalbomis ant Žaliojo Kalno, kitų prakalbomis prie dr. J. Basanavičiaus paminklo Karo Muziejaus sodnely sodinant „Vilniaus rožę", — Marijampolėj, Alytuj, Jonavoj, Pasvaly, Linkuvoj, Gargž-

duose, Kamajuose, Kazlų Rūdoj, Leipalingyj, Antašavoj ir didelėj daugybėj kitų miestų, miestelių ir sodžių.

1 d. **Paliūnuose** (Seinų apskr., Krasnavo valsč.) lenkų policininkas suėmė Antaną Tumelį, 23 m., ir sunkiai sužeidęs išsivežė į Suvalkus.

3 d. **Kaune** „Vilniaus ugnelė“ Karo Muziejuj. Studentų (ateiti-

155. Vilniaus lietuvių Vytauto Didž. gimnazijos ekskursija Trakuose 1924 m. Viduryje sėdi mokytojas St. Kairiūkštis ir daktarienė Em. Vileišienė, užpakaly Kairiūkščio stovi mokytojas dr. Jurg. Šlapelis.

ninkų, tautininkų ir kitų) atstovų ir gen. Vl. Nagevičiaus prakalbos; po to manifestacija gatvėmis su žibintuvais ir orkestru.

4 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lenkų policininkas Mikolaičikas nagaika išvaikė lietuvių jaunimą, kuris drįso lietuviškai dainuoti.

4 d. **Naujajame Strūnaityje** (Švenčionių aps.) „Ryto“ draugijos skyriaus steigiamasis susirinkimas; klebono kun. Sadūno pranešimas apie „Ryto“ reikšmę ir veikimą. Išrinkta valdyba su pirmininku kun. Sadūnu. Mokytojo Silv. Švogžlio paskaita.

7 d. **Vilniuje** lenkų apygardos teismas nuteisė „Ziemia Ojczysta“ red. T. Jasių 300 lenk. auks. pabaudos arba 3 mėn. kalėjimo už 1923 m. birželio 17 d. Nr. 23 str. „Robota Judaszów“ (Judošių darbas).

7 d. **Vilniuje** lenkų komisija su kun. Volodźka priekyje ir policija apžiūrinėjo Aušros Vartų gatvės 12 Nr. namus, kur buvo lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti mergaičių bendrabutis, ruošdamosi juos atimti iš lietuvių.

7 d. **Kaune** 40 metų spaudos atgavimo sukaktuvėms paminėti iškilmės universitete. Paskaitoje „Spaudos draudimo ga-

156. Vilniaus lietuvių gimnazijos ekskursantai maudosi Trakų ežere 1924 m.

dynės įspauda mūsų legalinio veikimo metui" prof. M. Biržiška kėlė Vilniaus reikšmę kaip lietuvių kultūros centro.

8—9 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas sulaikė „Lietuvos Rytų" redaktorę Jad. Šoblinskaitę 2 pari kalėjime.

10 d. **Vilniaus** „Ryto" draugija prašė lenkų valdžios leidimo Sekminėms (birželio 9 ir 10 d.) sušaukti Vilniuje lietuvių mokytojų suvažiavimą. Lenkų delegatūra po 2 savaičių davė neigiamą atsakymą.

11 d. **Vilniuje** lenkų policija darė kratą lietuvių mokinių bendrabuty Panomarų (Filarėtų) g. Suimti 2 mokiniai, paskui atleisti.

13 d. **Vilniuje** lenkų apygardos teismas nuteisė „Vilniaus Kelio" red. J. Kuklį 5 mėn. kalėjimu už 1923 m. birželio 8 d. Nr. 10 eiles Vilniaus 600 metų sukaktuvėms. Byla ėjo uždarytomis durimis. Gynė T. Vrublevskis.

13, 14 d. d. **Vilniuje** nuteistasis „Vilniaus Kelio“ red. J. Kuklys lenkų buvo uždarytas kartu su vagimis ir valkatomis iki, užstatą įnešęs, buvo paleistas.

17 d. **Vilniaus** lenkų taikos teismas nagrinėjo „Lietuvos Rytų“ red. Jad. Šoblinskaitės 4 bylas dėl straipsnių, korespondencijų, kronikos. Sujungęs pabaudas, nuteisė 3 mėn. kalėjimo. Gynė Step. Mickevičius.

157. Vilniaus ateitininkų ekskursija pas Žaliąjį Ežerą (už Verkų) 1924 m. Moksleivių tarpe mokytojai ir svečiai: kun. Kr. Čibiras, Vl. Sakavičius, dr. Jrg. Šlapelis, kun. Pr. Bieliauskas.

18 d. **Vilniuje pasimirė advokatas Jonas Kymantas,** nuo 1914 m. Lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komiteto narys, 1920 m. Lietuvos vyriausybės paskirtas Vilniaus burmistru.

18 d. **Miksliškėj** (Breslavo aps.) 5 lenkų policininkai mušė lietuvių jaunimą už dainavimą lietuviškai.

19 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas II instancijoj išteisino „Ziemia Ojczysta“ red. T. Jasių, kuris buvo kaltinamas dėl 1923 m. balandžio 22 d. Nr. 15 str. „Rozmowa Polaka z Litwinem“ (Lenko ir lietuvio pašnekesys). Gynė T. Vrublevskis. „Garsą“ už tą patį straipsnį lenkai uždarė.

19 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas išteisino M. Šlapelienę, kuri buvo kaltinama laikiusi savo knygyne konfiskuotuosius lietuvių laikraščius. Gynė T. Vrublevskis.

Apie 20 d. **Vilniaus** lenkai ėmė skleisti gandus, jog per Sekmines atvyksią iš Nepriklausomosios Lietuvos į Vilniaus Kalvarijas minios maldininkų-šaulių, kurie pulsią lenkus. Mat, dėl Vilniaus įkūrimo 600 m. ir lietuvių spaudos atgavimo 40 m. sukaktuvių Vilniaus lietuvių visuomenė taisėsi per Sekmines surengti Vilniaus krašto lietuvių Dainų Šventę su paskaitomis ir vaidinimu. Į šventę ruošėsi Vilniaus krašto kaimiečiai, kuriems susirinkus būtų iškilęs aikštėn šio krašto lietuviškumas. Skleisdami melagingus gandus, lenkai norėjo pateisinti Vakarų Europai lietuvių šventės, suvažiavimų, vaidinimų, paskaitų uždraudimą, bet minioms davė progos vėl apie lietuvius kalbėti.

21 d. **Vilniaus** „Ryto“ draugija gavo lenkų delegatūros raštą, kuriuo **neleidžiama birželio 9 ir 10 d. Vilniuje suvažiuoti lietuvių mokytojams.** Lenkai sakėsi biją, kad suvažiavimas nepasiųstų Tautų Sąjungai memorijalo, kaip lenkai persekioja Vilniaus ir Seinų krašto lietuvių mokyklas. Kiek vėliau **uždraustos** ruošiamos tom pat dienom **dainos, dr. Basanavičiaus paskaita ir mėgėjų vaidinimas.**

23 d. **Vilniuj** mirė kunigų seminarijos V kurso klierikas Jonas Valušis.

24 d. **Rodūnės** bažnyčia (Lydos aps.) po ilgesnio uždarymo dėl lenkų keliamų riaušių prieš lietuvių kalbą iš naujo atidaryta. Atidarymo iškilmėse dalyvavo 4 Vilniaus vyskupo atsiųsti kunigai. Kai kunigas sakė lietuviškai evangeliją, lenkų chuliganai kliudė giedodami „Nie damy ziemi, zkąd nasz ród“ (Neduosim žemės iš kur kilę). Lietuviai pagiedojo Motinos Švenčiausios giesmę. Lietuviškojo pamokslo metu lenkininkai puolė lietuvius lazdomis ir plytomis. Atvykusi lenkų policija puolė daug. lietuvius, suimdama 8 lietuvius ir tik 2 lenku. Po mišparų kunigas klausė, kas nenori lietuviško pamokslo: pakėlė rankas 6, o visi kiti sušuko: „Tegu bus taip, kaip vyskupas yra nustatęs“. Kadangi vis dėlto lenkininkai žadėjo ir toliau pulti lietuvius, teko bažnyčia vėl uždaryti.

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų uždrausta siuntinėti nuteistiesiems lietuvių abiturientams į kalėjimą lietuviškieji laikraščiai.

26 d. **Vilniuje** visuotinis Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos susirinkimas. 1923—24 m. ligoninėj dirbo 14 gydytojų, 5 tarnautojai, 8 sesutės, 25 sanitarės ir darbininkai.

27 d. **Vilniaus** lenkų vyresnybė įsakė Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkui dr. D. Alseikai ir Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komiteto narei dr. V. Alseikienei, stovintiem taip pat Lietuvių Poliklinikos priekyje, liepos 1 d. išvažiuoti iš Vilniaus krašto.

28 d. **Vilniaus ir Trakų aps.** lenkų viršininkas (storosta) B. Grabovskis paskelbė lenkų ir lietuvių kalbom įspėjimą, jog procesijos iš Nepriklausomosios Lietuvos į Vilniaus Kalvarijas nebūsią leistos. Nepriklausomosios Lietuvos lietuviai visiškai nesiruošė eiti, bet lenkams rūpėjo kliudyti Vilniaus krašto lietuviams eiti per Sekmines į Vilnių.

BIRŽELIO MĖN.

1 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių ekskursija prie Žaliojo Ežero, o mokytojų seminarijos — į Trakus.

3 d. **Seinuose** lenkų krata pas kun. P. Dvaranauską.

5 d. **Vilniaus** lietuvių „Bangos“ koperatyvo visuotinis narių susirinkimas. Koperatyvo pirmininku išrinktas Vl. Narbutas.

6 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Lietuvos Rytų“ Nr. 67 dėl žinutės apie kalinių gyvenimą ir mušimą.

6 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto protestas, paskelbtas birželio 7 d. „Lietuvos Rytų“ Nr. 68 prieš lenkų valdžios neleidimą Vilniaus lietuviams per Sekmines švęsti 40 m. lietuvių spaudos atgavimo sukaktuvių, dr. J. Basanavičiui paskaityti referatą apie kovą dėl spaudos atgavimo, daryti vaidinimą su dainomis, mokytojams metinio suvažiavimo.

6 d. **Seinuose** lenkų policija suėmė kaimiečius, kurie išėję iš bažnyčios, kalbėjosi su kun. P. Dvaranausku arba atnešė jam maisto; maistą atėmė.

7 d. **Švenčionių** stotyje lenkų policija neleido Kretonių k.(Kaltinėnų par.) lietuviams maldininkams traukiniu važiuoti į Vilniaus Kalvarijas, nors šie turėjo bilietus nusipirkę, ir grąžino namo, kiti betgi pėsti nuėjo į Vilnių.

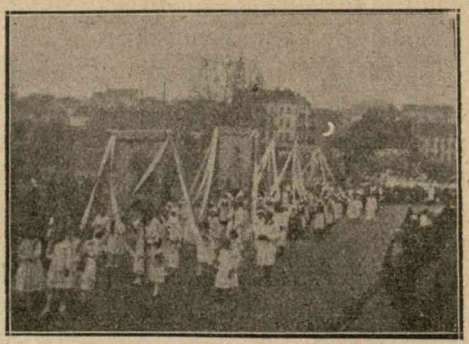
8 d. Nors lenkai kėlė kliūčių Vilniaus krašto sodiečiams atvykti į Sekminių Kalvarijas į Vilnių ir grasino vilniečius pulti, **Vilniaus lietuvių procesija į Kalvarijas siekė 3.000 maldininkų.**

8 d. **Seinuose** lenkų policija suėmė išeinančius iš bažnyčios jaunus vyrus.

Apie 10 d. **Švenčionių** aps. lenkų viršininkas (storosta) neleido „Ryto“ draugijai padaryti apskrities parapijose rinkliavos lietuvių švietimo dalykams. Vėliau išsirūpinta leidimas rinkti parapijose; pradėta rinkti Švenčionyse birželio 2 d., tą pat dieną Linkmenyse.

158 ir 159. Vilniaus lietuvių procesija į Kalvarijas.

11 d. **Vilniaus** lenkų policija įsakė Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komiteto sekretorei mokytojai O. Žebrauskaitei ligi liepos 1 d. išsikelti iš Vilniaus krašto.

12 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas skelbia aukų rinkimą Rasų kapinėse M. Čiurlionies ir P. Višinskio paminklams pastatyti.

13 d. **Vilniaus** lenkų policija naktį aplankė „Lietuvos Rytų“ administraciją.

14 d. **Vilniaus** kunigų seminarijoje įšventinti du kunigai lietuviai: kun. Budreckas ir kun. Miškinis.

14 d. **Vilniaus** lietuvių sportininkų futbolo rugtynės su lenkų „Strzelcu“ (Šauliu). Rezultatai 1:1.

Apie 15 d. **Vilniaus ir Seinų—Suvalkų lenkų tarpe gandai apie veikų lietuvių įpuolimą.**

160. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 8-nių klasių VIII laida** 1924 m. Mokytojai sėdi (tarp jų dr. J. Basanavičius ir direktorius Marc. Šikšnys), kairėje ir dešinėje stovi. Abiturientai (nuo kairės į dešinę) sėdi A. Graužinytė, Sm. Aleksandravičius ir M. Čenytė, stovi El. Valterytė, Marc. Graužytė, Laimutė Šlapelytė ir Em. Čibiraitė, užpakalyje jų Jonė Jėzukevičiūtė, El. Vileišytė ir El. Vaivadaitė, dar toliau V. Rygertas, Rap. Mackevičius, Ad. Stankevičius, Enr. Horodničius, Vl. Kraujalis, Aleks. Jacys ir Stas. Ščesnulevičius.

Apie 15 d. **Vilniaus** lenkų konfiskuotas „Lietuvos Kelio“ Nr. 24 už str. „Antrieji kryžiuočiai“.

Apie 15 d. **Vilniaus** lenkų cenzūra neleido Kudirkos „Lietuvos tilto atsiminimų“ deklamuoti lietuvių vakare.

15 d. **Vilniaus** Pirklių Klube lietuvių moksleivių vakaras: choras, baletas, koncertas.

15 d. **Švenčionių** lietuvių mokyklos (uždarytosios gimnazijos) vakaras („Šventoji Agnietė“, dainos, monologas, gyvasis pa-

veikslas), suruoštas daug. mokytojų B. Vildžiūtės ir Br. Cicėnaitės rūpesniu.

16 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas išteisino „Varnėnų byloje" „Ryto" draugijos pirmininką kun. P. Kraujalį, „Ryto" Gervėčių skyriaus pirmininką Jušką, Gervėčių kleboną kun. Ambr. Jakovanį ir 6 mokytojus, kuriuos taikos teisėjas dėl

161. **Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1924 m. laida.** Vidury direktorius Juozas Kairiūkštis tarp mokytojų St. Kairiūkščio ir kun. V. Taškūno.

lietuviškųjų mokyklų Varėnų valsč. 1924 m. sausio 31 d. buvo nubaudęs po 100 lenk. auksinų kiekvieną. Gynė T. Vrublevskis.

17 d. **Švenčionių** lietuvių mokyklos (uždar. gimnazijos) mokslo metų pabaiga. Pamaldos bažnyčioje, paskui mokykloje išdalintos pirmiesiems klasių mokiniams didelės visos mokyklos fotografijos su mokytojų parašais.

17 d. **Švenčionyse** lenkų sušaudytas lietuvis Kavaliauskas.

18 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas tardė „Lietuvos Rytų" administracijos tarnautoją K. Kriščiukaitį, kas yra faktinis to laikraščio redaktorius.

Apie 20 d. **Vilniaus** lietuvių sportininkai laimėjo futbolo rungtynes su lenkų „Sparta" 2:0.

20 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos ir mokytojų

seminarijos mokinių paišybos ir rankų darbų paroda gimnazijos salėje.

21 d. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos** mokslo metų pabaiga ir **VIII laidos išleistuvės.** Pamaldos šv. Mikalojaus bažnyčioje su kun. K. Čibiro pamokslu. Gimnazijoj direkt. M. Šikšnio prakalba, į kurią atsakė abiturientas V. Rygertas. Prie vakarienės 60 svečių ir **17 abiturientų;** kalbėjo gimnazijos direktorius, „Ryto" pirmininkas kun. P. Kraujalis, be to, abiturientas, kuris kreipėsi į dr. J. Basanavičių. Gimnaziją pabaigė: Simas Aleksandravičius, Marytė Čenytė, Emilija Čibiraitė, Aldona-Jadvyga Graužinytė, Marcijona Gražytė, Enrikas Horodničius, Jonė Jėzukevičiūtė, Aleksandras Jacys, Vladas Kraujalis, Rapolas Mackevičius, Vincas Rygertas, Adomas Stankevičius, Elena Laimutė Šlapelytė, Stasys Ščesnulevičius, Elena Vaivadaitė, Elena Valterytė, Elena Vileišytė.

22 d. **Švenčionyse** ir **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) „Ryto" draugijos rinkliava.

23 d. **Vilniuje** iš spaudos išėjo Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių **„Mildos" literatūros almanachas** (rinkinys).

24 d. **Melagėnuose** (Švenčionių aps.) „Ryto" draugijos rinkliava.

24 d. **Punsko** apylinkėje lenkai suėmė Seinų „Žiburio" gimnazijos (Lazdijuose) mokinius: VII kl. Juozą Balkų, VI kl. Viktorą Drūtį ir VI kl. Joną Pajaujį. Suimtuosius nuvarė į Seinus, iš ten į Suvalkus ir paleido.

Apie 25 d. **Švenčionių** „Ryto" draugija kreipėsi į Vilniaus lenkų Švietimo globėją, prašydama leisti atnaujinti Švenčionių lietuvių gimnaziją.

25 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas lietuvių moksleivių „Mildos" literatūros almanachas.

27 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas išteisino lenkų policininką Adomą Mytkovskį, kuris 1923 m. kovo 9 d. nužudė Marcinkonyse du suimtuoju lietuviu: Joną Gelčių ir Klimą Plokstį (Gaidį).

27 d. **Paringyje** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) „Ryto" draugijos rinkliava.

29 d. **Daugėliškyje** ir **Strūnaityje** (Švenčionių aps.) „Ryto" draugijos rinkliava.

Apie 30 d. **Vilniaus** lenkų universitetas nepriėmė padavusių prašymus stoti Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientų.

LIEPOS MĖN.

3 d. **Laikinojo** Vilniaus Lietuvių Komiteto protestas dėl lenkų valdžios Varšuvos Seimui patiektų „mažumų teisių" projektų, kurie kad ir mini lietuvių kalbos teises Vilniaus, Trakų ir Švenčionių apskrityse, bet nutyli kitų apskričių lietuvių (Breslavo, Ašmenos, Seinų), duoda lietuviams mažiau teisių, negu ukrainiečiams ar gudams, nekalbant jau apie lenkus, neduoda teisės laikyti lietuvių gimnazijas ir mokytojų seminarijas valstybės lėšomis, apsunkina pradžios mokyklų skyrimą ir privileguoja lenkų mokyklas lietuvių gyvenamuose plotuose.

4 d. **Vilniaus** lenkų Apeliacijos Teismas sumažino bausmę nuteistiems kovo 28 d. lietuvių moksleiviams Žemaičiui ir Umbrasui ligi 4 metų kalėjimo, Kumpai ir Tijūnėliui — 2 metų, o Tamulevičiui — 1 metų, įskaitydamas jiems jau atsėdėtąjį laiką; Tamulevičius buvo tuojau paleistas. Gynė T. Vrublevskis, Petrusevičius ir gen. Al. Babianskis.

5 d. **Vilniuje pasirodė paskutinis (78) „Lietuvos Rytų" numeris,** lenkų tuojau konfiskuotas, nes laikraštis jau teismo buvo sustabdytas, apie ką redakcija dar nieko nežinojo. Per tris mėnesius negauta leidimo naujam laikraščiui. Tik spalių 3 d. pasirodė „Vilniaus Balsas".

6 d. Iš Vilniaus **atvyko į Kauną** Lietuvių Mokslo Draugijos pirmininkas **dr. J. Basanavičius.** Sustojo pas gen. Vl. Nagevičių. Susirinkusi Karo Muziejaus sodely visuomenė, vakare vėliavą nuleidžiant, kėlė daktarui ovacijas.

7 d. **Vilniuje** prasidėjo „Ryto" draugijos lietuvių mokytojų vasaros kursai, į kuriuos suvažiavo apie 100 mokytojų.

7 d. **Vilniaus** lietuvių sportininkai pralaimėjo žydų „Makabi" futbolo rungtynes 1:3.

8, 9 ir 10 d. **Vilniaus** lietuvių delegacija — Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika, „Ryto" draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis ir redaktorius K. Veleckas apsilankė Varšuvoj persekiojamų Vilniaus lietuvių reikalais.

Apie 10 d. **Vilniaus** lenkų švietimo kuratorija pranešė „Ryto" draugijai, jog lietuvių mokykla, kuri ligi rugsėjo 1 d. neišgavus lenkų valdžios leidimo, pradės veikti, bus uždaryta, o jos įkūrėjai ir tėvai bus patraukti tieson.

10 d. **Varšuvoje** Vilniaus lietuvių atstovai dr. D. Alseika ir kun. P. Kraujalis aplankė ministerį pirmininką Grabskį Vilniaus lietuvių reikalais.

10 d. **Kaune** Karo Muziejaus sodnely „Gabijos" choras sudainavo dr. J. Basanavičiui pagerbti 12 dainų. Atsidėkodamas daktaras įteikė visoms dainininkėms po rožės žiedą.

162. Vilniaus „Ryto" draugijos lietuvių mokytojų vasaros kursai 1924 m. Sėdi mokytojai, viduryje direktorius Juozas Kairiūkštis ir dr. J. Basanavičius, tarp stovinčių kursistų dešinėje mokytojas A. Krutulys.

11 d. **Telšių** tautininkai (Nepriklausomojoje Lietuvoje) mušė dr. J. Basanavičiui į Kauną telegramą, prašydami sudrausti besiginčijančias partijas.

13 d. **Kaune,** Karo Muziejaus sodnely, visuomenės ovacijos dr. J. Basanavičiui.

14 d. **Kaune** karo invalidai prašė dr. J. Basanavičiaus leidimo pasiūdinti jam, kaip karo invalidų garbės nariui, visą parėdą.

14 d. Iš Kauno **į Palangą** išvyko dr. J. Basanavičius, kaip Lietuvos karininkų svečias. Palangoje jam nuolat darė ovacijas mokytojai, moksleiviai ir šiaip visuomenė.

Apie 15 d. **Vilniaus lenkų kuratorija leido vėl atidaryti Švenčionių gimnaziją su direktorium kun. J. Trūkanu pryšakyje.**

Apie 15 d. **Lumbių k.** (Seinų aps. ir par.) šaltišius Jonas Ignatavičius, dar 8 ūkininkai ir daraktorius, kuris mokė jų vaikus

lietuviškai, Seinų teisėjo Kalvaičio (lietuvio) nubausti po 110 lenk. auks. kiekvienas.

17 d. **Činčikų** sodž. (Švenčionių aps. ir valsč.) J. Činčikas Švenčionių lenkų policijos apiplėštas ir uždarytas į kalėjimą.

Apie 20 d. **Ceikiniuose** (Švenčionių aps., Užubalio, valsč.) 5 lenkų policininkai nužudė Kniceriškės Martinkėną su žmona.

20 d. **Palangoje** didelė ovacija dr. J. Basanavičiui. Daktaras nusitraukė fotografiją su dr. J. Jablonskiu, dr. J. Šliūpu, P. Leonu, dr. L. Vaineikiu ir daugeliu kitų inteligentų, ypačiai mokytojų.

22 d. **Dūkšte** (Breslavo aps.) lenkų policija apsupo kleboniją ir mėgino priversti kleboną kun. Kast. Šimašį išvažiuoti iš Vilniaus krašto, bet minioms subėgus ginti savo klebono ir šiam atsisakius važiuoti, atsitraukė.

27 d. **Rygoje lietuvių ir latvių „Vienybės" kongresas nutarė, kad latviai kartu su lietuviais turi dėti pastangų, kad Lietuvos sostinė Vilnius būtų jai grąžinta.**

29 d. **Paryžiuje Žmogaus Teisių Lyga paskelbė protestą,** pasirašytą 25 prancūzų mokslininkų, rašytojų ir veikėjų su pirmininku Penlėve priekyje, **dėl lenkų teroro,** vartojamo **prieš** Lenkijos užgrobtųjų žemių gyventojus **lietuvius,** gudus ir ukrainiečius.

RUGPIŪČIO MĖN.

2—4 d. **Paryžiuje** ukrainiečių (prof. Lozinskis), gudų (Vac. Lastauskis) ir lietuvių (L. Vailionis, Vilniaus lietuvių organizacijų atstovas), lenkų pavergtų tautų, atstovai nutarė paskelbti protestą prieš jų kraštų prijungimą prie Lenkų ir persekiojimus, kurie toms tautoms tenka pakelti lenkų valdžioje. Protestas — memorandumas įteiktas per Tautinių mažumų komisiją Tautų Sąjungos konferencijai, kuri susirinko rugsėjo mėn. Ženevoje.

2 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) „Ryto" draugijos rinkliava.

2 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) vaidinti „Vagys".

3 d. **Vilniaus** „Ryto" draugija kreipėsi į Varšuvos valdžios delegatą, prašydama leisti „Ryto" pradžios mokyklų mokytojams suvažiuoti Vilniuje rugpiūčio mėn. 15 ir 16 d.; birželio 9 ir 10 d. suvažiuoti nebuvo leista.

3 d. **Vilniuje lenkų ministeris prof. Grabskis viešoje paskaitoje aiškino** lenkų valdžios įneštus į Varšuvos Seimą „mažumų

163. **Dr. Jonas Basanavičius Palangoje 1924 m.** liepos 20 d. tarp susirinkusiųjų jo pagerbti vasarotojų (mokytojų ir šiaip šviesuomenės). Kėdėse sėdi (nuo kairės į dešinę): trečia daktarienė Vaineikienė, ketvirtas dr. L. Vaineikis, penktas dr. J. Šliūpas, šeštas prof. Jonas Jablonskis, aštuntas prof. P. Leonas, dešimtas dr. Bacevičius, tryliktas prof. M. Biržiška. Tarp sėdinčiųjų žolėse matyti Seimo nariai Ralys ir Žygelis, daktarienė Bacevičienė, inž. Graurogkas, Seimo narys K. Bielinis, advokatas Vl. Požėla, dailininkas Šklėrius, mokytojas M. Untulis, tarp stovinčiųjų mokytojas J. Norkus, poetas J. Butkus, prof. Vacl. Biržiška, Seimo atst. Step. Kairys su žmona, p. Sidzikauskienė, p. Žalkauskas, dr. Ald. Šliūpaitė-Jankauskienė, Ypatija Šliūpaitė-Yčienė, atstovas Berlyne Sidzikauskas, M. Žmuidzinavičienė, Seimo narys V. Kvieska, tarp V. Biržiškos ir V. Kvieskos sėdi doc. K. Sleževičius, B. Biržieškienė ir kiti.

teisių“ projektus, ramindamas lenkus, jog tais projektais iš tikrųjų **mažinamos**, ne didinamos, **lietuvių, gudų ir ukrainiečių teisės**; jomis mažumos negaus pasidžiaugti. Susirinkę lenkų **endekai** (Vac. Studnickis ir kiti) turėjo tuos projektus pripažinti gudriomis suktybėmis ir **įspėjo ministerį, jog be reikalo jis taip atvirai kalba.**

8 d. **Seinų** miesto lietuviai prašė leisti jiems įkurti lietuvių moky-

164. Vilniaus lietuvių mokytojų kursai 1924 m. Sėdi mokytojai, viduryje mokytojų seminarijos direktorius Juoz. Kairiūkštis, „Ryto“ draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis, Švenčionių lietuvių gimnazijos direktorius Aleks. Rymas ir kiti.

klą. Spalių mėn. lenkai atsakė neigiamai, nes Seinuose jau esanti lenkų mokykla, kur lietuviai galį leisti savo vaikus.

10 d. **Palūšėj** (Švenčionių aps.) „Ryto“ draugijos rinkliava.

10 d. **Rodūnėj** (Lydos aps.) Vilniaus vyskupo leidimu bažnyčia vėl atidaryta. Naujas klebonas kun. Ščemirskis sako pamokslus lietuviškai ir lenkiškai. Ilgainiui jis pasireiškė toks pat lietuvių priešas kaip ir jo įgarsėjęs pirmatakas Kochanskis.

13 d. **Vilniuje** lenkų kratytas Lietuvių Draugijos dėl karo nukentė-

jusiems šelpti Centro Komitetas, Šv. Mikalojaus prieglauda Užuolankoj, Trinapolio prieglauda, dr. D. Alseikos butas. Suimti: Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika, Šv. Mikalojaus prieglaudos vedėja M. Žukauskaitė, Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientas Adomas Stankevičius ir tos gimnazijos mokinys Šatas (jį mušė policijos agentai). Vakarop Alseika ir Žukauskaitė paleisti,

165. Vilniaus lietuvių gimnazijos futbolininkai (1924 m.).

paskui ir kiti. Policija buvo atvykusi kratyti „Ryto" pirmininko kun. P. Kraujalio buto, bet jam esant išvažiavusiam iš Vilniaus krašto, kratos nedarė.

13 d. **Vilniaus** „Ryto" draugija gavo lenkų leidimą sušaukti Vilniuje rugpiūčio 15 ir 16 d. lietuvių mokytojų suvažiavimą.

15 d. **Vilniuje** pasibaigė „Ryto" draugijos lietuvių mokytojų vasaros kursai, prasidėję liepos 7 d.

Apie 15 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas lietuvių laikraščio lenkų kalba „Życie Ludu" Nr. 15 dėl str. „Apie Europos karą" ir „Iš Švenčionių padangės".

Apie 15 d. **Didžiulių k.** (Ašmenos aps., Dieveniškio vals.) mokyklų inspektorius pašalino lietuvę mokytoją M. Paukštytę.

15, 16 d. **Vilniuje „Ryto" draugijos lietuvių mokytojų suvažia-**

vimas, kuriame dalyvavo 78 mokytojai. „Ryto“ pirmininkas kun. P. Kraujalis pranešė, jog **1923—24 mokslo metais Vilniaus „Ryto“ žinioje buvo 78 mokyklos, kurių ligi metų galo liko 68, kartu su lenkų valdžios uždarytomis.** 21 mokytojas išpasakojo savo vargus kovoje su lenkais dėl lietuviškos mokyklos. Suvažiavimas pripažino, jog 1924 m. Vilniaus krašte lietuvių mokyklos kenčia tokius pat persekiojimus, kokie buvo iškelti mokytojų suvažiavime 1922 metais. Mokyklų inspektoriai į grynai lietuviškus kaimus spraudžia lenkiškas mokyklas. Policija kišasi į mokymą, konfiskuoja lietuvių vadovėlius, grąsina areštais tėvams, kurie vaikus siunčia į lietuvių mokyklas. Naujai išleisti „mažumoms“ įstatymai yra painūs ir daugelio lietuvių gyvenamųjų apskričių (Breslavo, Ašmenos, Seinų(Suvalkų ir kitų) neliečia. Išrinkta mokytojų sekcija prie „Ryto“ draugijos: P. Šičkaitė, T. Talkačiauskaitė, F. Molis, A. Giedraitis ir J. Grybauskas. Į Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą mokytojų atstove išrinkta P. Šičkaitė.

166. **Ona Žebrauskaitė**, 1918—1924 met. Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komiteto darbuotoja Vilniuj, 1924 m. lenkų ištremta iš Vilniaus krašto.

15 d. **Vilniaus** „Ryto“ lietuvių mokytojų vasaros kursų vaidinimas šv. Mikalojaus salėje („Žentas iškilmėje“ ir „Pirmutinis balius“).

15 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lietuviai vaidino „Nesipriešink“.

16 d. **Vilniuje** lenkų policija suėmė laikraščių pardavėją, kuris, pasigavęs lenkų endekų straipsnio antraštės, šaukė gatvėje: „Litwini zabierają Wilno“ (Lietuviai atima Vilnių)!

19 d. **Lumbių k.** (Seinų aps. ir par.) 8 ūkininkams ir daraktoriui, Seinų teisėjo Kalvaičio liepos apie 15 d. nuteistiems

1100 lenk. auks. už vaikų mokymą lietuviškai, Suvalkų teismas sumažino bausmę ligi 100 lenk. auks. ir teįsmo išlaidų 25 lenk. auks., kurių nutarė iš jų neimti.

Apie 20 d. **Čikagoje** (Šiaurės Amerikoje) įsikūrė Vilniaus Vadavimo Komitetas.

23 ir 25 d. Pargrįžęs iš Palangos dr. J. Basanavičius **Kaune** dalyvauja „dainų dienos“ iškilmėse.

25 d. **Vilniuje** stojamieji egzaminai į „Ryto“ lietuvių mokytojų seminariją.

25 d. **Seinų** miesto lenkai šventė 5-rių metų Seinų paėmimo iš lietuvių sukaktuves.

26 d. Iš Kauno išvyko dr. J. Basanavičius į **Berlyną** gydytis.

27 d. **Vilniuje** stojamieji egzaminai į Vytauto Didžiojo gimnaziją.

28 d. **Varšuvos** vidaus reikalų ministerija įtvirtino dar 1911 m. įkurtą Vilniaus Lietuvių Blaivybės Draugiją.

31 d. **Seinų** aps. lietuviai „Vilniaus Kelio“ Nr. 35 paskelbė protestą prieš Varšuvos lenkų seimo „mažumų“ teisių įstatymus, kurie neduoda jokių teisių Seinų—Suvalkų srities lietuviams. Pasirašė atstovai Seinų miesto ir kaimų: Radžiučių, Lumbių, Klevų, Naujasodės, Bubelių, Rubežankos, Ramoniškės, Paliūnų, Navinykų, Didžiulių, Vidugirų, Pelalių, Būdos, Taurašyškės, Pristavonių, Burbiškių, Senkūnų, Rašečių, Žegarių, Skarkiškių, Šklernos, Rakelijos, Aradninkų, Dušnyčios, Juodeliškės, Rimkežerų ir kitų mažesnių kaimų.

Rugpiūčio, rugsėjo, spalių, lapkričio, gruodžio mėn. Gudijos (Baranavičių, Pinsko, Ostrogo ir kitų aps.) ir Vilniaus krašto (Valažino, Molodečnos, Lydos aps.) gudai puldinėjo lenkus, net traukinius, kurių vieną puolę nurėdė patį Naugardėlio vaivadą Dovnaravičių.

RUGSĖJO MĖN.

1 d. **Vilniaus** „Ryto“ draugijos lietuvių mokytojų seminarijoj mokslo pradžia. Įkurtas V skyrius.

1 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj vietoj 4 lenkų valdžios pašalintųjų mokytojų lietuvių (dr. A. Alseikos, P. Kraujalio ir M. Pšemeneckio ir, anksčiau ištremtos į Nepriklausomąją Lietuvą, O. Žebrauskaitės) įėjo 3 lenkai. Tąja sąlyga tegautas dar metams lenkų leidimas lietuvių gimnazijai veikti.

167. **Švenčionių lietuvių gimnazija (1924 m.).** Viduryje sėdi 9 mokytojai (direktorius Aleks. Rymas, šviesiai pasirėdęs).

3 d. **Čikago** (Šiaurės Amerikoj) Vilniaus Vadavimo Komiteto delegacija įteikė Šiaurės Amerikos Jungtinių Valstybių prezidentui Kulidžiui Vašingtone memorandumą Vilniaus klausimu.

Apie 5 d. **Ženevoje** Tautų Sąjungos konferencija išrinko pakomisiją Lietuvos memorandumui Vilniaus klausimu tirti.

Apie 15 d. **Kabelių** bažnyčiai (Švenčionių, ne Gardino aps.) Amerikos lietuviai atsiuntė surinktų apie pusantro tūkstančio litų.

5 d. **Rygos** latvių ir lietuvių „Vienybės" draugija pasiuntė Tautų Sąjungos konferencijai latvių ir lietuvių kongreso liepos 27 d. Rygoje priimtą rezoliuciją Vilniaus klausimu, reikalaudama patenkinti Lietuvos reikalavimus.

10 d. **Vilniuje** Lenkų Vyriausybės delegatas įregistravo Varšuvos Vidaus Reikalų Ministerijos patvirtintą Vilniaus Lietuvių Blaivybės Draugiją.

10 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje stojamieji egzaminai.

10 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lietuvių vakarėlis.

10 d. **Rodūnės vals.** (Lydos aps.) sudegė lenkų valdiška mokykla; lenkai kaltino lietuvius ją padegus.

Apie 12 d. **Ženevoje** Tautų Sąjungos konferencijoje Lietuvos delegacija (E. Galvanauskas, B. Balutis ir V. Sidzikauskas) pareiškė nepasitikėjimą pakomisijos Lietuvos memorandumui Vilniaus klausimu tirti pirmininkui Himansui kaip autoriui provokacinio 1921 m. projekto „sutaikinti Lietuvą su Lenkais", kuriuo Lietuva būtų turėjusi išsižadėti savo nepriklausomybės. Himansui atsisakius, į jo vietą išrinktas šveicaras.

13 d. **Ženevoj** Tautų Sąjungos konferencijoj Lietuvos delegacijos pirmininkas E. Galvanauskas išsiėmė Lietuvos sukeltą Vilniaus klausimą, ar teisingai pasielgusi Tautų Sąjungos Taryba, pripažindama Ambasadorių Tarybos 1923 m. kovo 14 d. sprendimo teisėtumą ir padalydama neitralinę juostą tarp Lietuvos ir Lenkų neatsižvelgus į Lietuvos protestą, nes Lietuvos atstovas nebuvo įleistas į skirtą tam klausimui komisiją, ir pareiškė Lietuvą paliekant sau teisę iškelti jį ateityje.

13 d. **Vilniuje** Trinapolio lietuvių prieglaudos vedėja O. Zavišaitė ir Vilniaus lietuvių dviklasės mokyklos prieglaudos vedėja Budreikaitė lenkų ištremtos į Nepriklausomąją Lietuvą.

14 d. **Ceikiniuose** (Švenčionių aps.) „Ryto" draugijos rinkliava.

Apie 15 d. **Vilniaus** lietuvių dviklasė mokykla Vilniaus mokyklų lenkų inspektoriaus Eimonto sujungta su lenkų mokykla, mokytoja Šepetytė pakeista menkai temokančiu lietuviškai Lomžos mokytoju Antanavičium. Dviklasė mokykla veikė apie 20 metų ir 1915 m. davė pradžios Vilniaus lietuvių gimnazijai.

168. Vilniaus lietuvių Antakalnio prieglauda (1924 m.). Tarp auklėtinių moksleivių globėjas kun. Pr. Bieliauskas.

17 d. Į **Kauną** grįžo iš Berlyno dr. J. Basanavičius ir sustojo pas gen. Vl. Nagevičių.

18 d. **Pažemiškiuose** (Breslavo aps., Dūkšto valsč.) pradėjo veikti „Ryto" mokykla su mokytoja K. Norkūnaite ir 70 vaikų.

19 d. **Vilniuj** D. Alseika ir St. Kairiūkštis aplankė atvykusį Anglų parlamento atstovą ir Makdonaldo draugą Morelį, kuriam aiškino, kaip lenkai varžo ir persekioja Vilniaus lietuvius.

23 d. **Vilniuje mirė Asavos (Lydos aps.) klebonas kun. Jonas Burba.**

24 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas vietoj išvažiavusio iš Vilniaus krašto į Nepriklausomą Lietuvą St. Kairiūkščio pakvietė nariu kandidatą K. Velecką, o sekretorium išrinko St. Matjošaitį.

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų teismo prokuroras Kupstys Varšuvos valdžios delegato Romano vardu patraukė Centro Komitetą Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti į teismą dėl Didžiosios Lietuvių Prieglaudos buto.

Apie 25 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus bažnyčios klebonas kun. V. Jėzukevičius dėl nesveikatos atsisakė toliau eiti savo pareigas, žadėdamas važiuoti į užsienį. Klebonu paskirtas Vytauto Didžiojo gimnazijos kapelionas kun. K. Čibiras. Spalių mėn. apie 20 d. kun. Jėzukevičius išvažiavo į Nepriklausomąją Lietuvą.

25 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teismas lietuvių krypties savaitraščio „Ziemia Ojczysta" red. T. Jasių už 1923 m. Nr. 43 str. „Dymy na wulkanie" (Vulkano dūmai) nubaudė 25 lenkų auks. ir teismo išlaidų 50 lenk. skatikų.

25 d. **Dūkšte** (Breslavo aps.) lenkų policija 5 valandas krėtė kun. Kast. Šimašio kleboniją; nuo 1922 m. jau šeštą kartą.

25 d. **Lieponyse** (Trakų aps., Valkininkų par.) rinkdama 150 lenk. auksinų pabaudos už kaimo nesumokėjimą mokesčių laiku, lenkų policija atiminėjo iš ūkininkų gyvulius ir rūbus.

29 d. **Vilniuje** lenkų Apygardos Teismas II-joj instancijoj patvirtino Taikos Teismo nutarimus 1 „Ziemia Ojczysta" ir 3 „Lietuvos Rytų" bylose.

29 d. **Kaune** apie 50 studentų vilniečių pakvietė savo buvusį direktorių prof. M. Biržišką į jo vardinių vakarėlį ir po Silv. Šimulionio prakalbos sudegino kun. J. Skruodžio Vilniuje išleistą prieš M. Biržišką ir jo žmoną pamfletą „Biržį".

Apie 30 d. **Dūkšte** (Breslavo aps.) vėl lenkų krata kun. K. Šimašio klebonijoj. Suimta ir išvežta į Breslavą 20 m. vargoninkas Petrokas, 60 m. zakristijonas ir dar keli parapijiečiai. Breslave jie buvo lenkų policijos mušti.

30 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teismas nubaudė „Lietuvos Kelio" red. O. Zavišaitę 5 lenk. auks. pabaudos ir teismo išlaidų 50 lenk. skatikų, už 1923 m. Nr. 14 str. „Lietuva — tėvynė mano" ir „Prieš audrą".

30 d. **Svilionyse** (Švenčionių aps., Adūtiškio par.) lenkų uždaryta lietuvių mokykla.

— — **Švenčionių** „Rytas" negavo leidimo nė vienai mokyklai. Vilniaus „Rytas" kad ir buvo gavęs ligi Varšuvos seimo „mažumų" įstatymų priėmimo leidimus 23 mokykloms ir 5 mokytojams, bet vėliau iš Vilniaus mokyklų lenkų inspekto-

rius pradėjo atiminėti duotąsias koncesijas. Lietuviai vis dar buvo verčiami mokyti „Rimšos mokyklos“ pavyzdžiu arba slaptose mokyklose.

— — **Vilniaus** „Lietuvos Kelio“ savaitraščio leidžiama ligi pusantro tūkstančio egzempliorių, kurių šimtas eina į Punską.

— — **Gudijoje** ir **Vilniaus** krašte ginkluotų gudų būrių dažnai lenkai puolami. Lenkų valdžia paskelbė juos esant plėšikų gaujas arba lietuvių šaulius, ėmė į kalėjimus kaimiečius ne tik gudus, bet ir lietuvius.

SPALIŲ MĖN.

1 d. **Lenkų okupuotose lietuvių, gudų ir ukrainiečių srityse pradėjo veikti Varšuvos vyriausybės liepos 31 d. nustatyti ir Seimo priimti „mažumų“ kalboms tvarkyti įstatymai, kuriais susiaurinta tų kalbų teisės:** lietuvių (arba gudų) mokykla tegali įsikurti tuose valsčiuose, kur lietuvių (arba gudų) yra bent 25% gyventojų, inspektoriui bent 40 tėvų pareiškia raštu (deklaracijoje), jog nori nelenkų mokyklos, bet jei dar 20 tėvų pareikalaus lenkų mokyklos, tai mokykla tegali būt utrakvistinė (dviem kalbom, mišri).

1 d. **Vilniaus** „Ryto“ draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis ir narys K. Veleckas apsilankė pas Vilniaus lenkų Švietimo Globėją Gonsiorovskį dėl mokytojų netvirtinimo ir patvirtintųjų šalinimo.

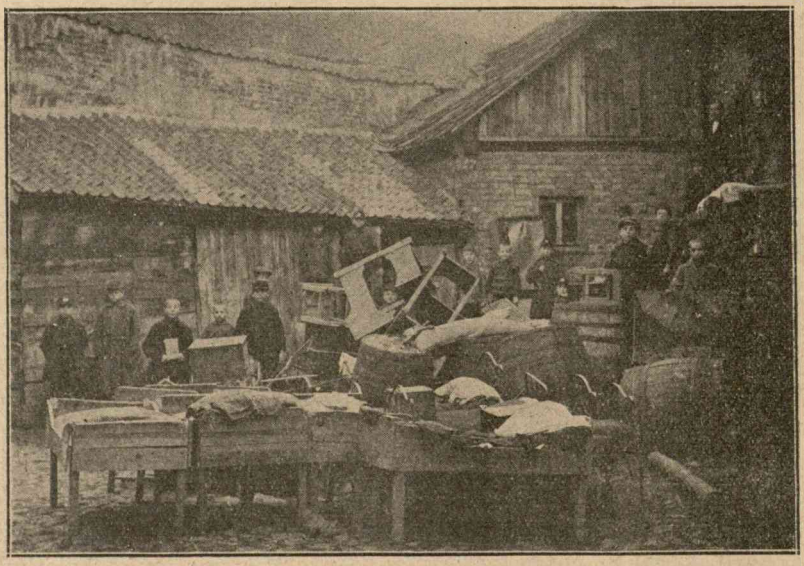
1 d. **Egleniškėj** (Breslavo aps., Dūkšto valsč.) lenkų policija nužudė Juozą Laurenecką, 24 m. amž.

2 d. **Vilniaus** lenkų policija konfiskavo spausdinamą „Lietuvos Kelio“ Nr. 40, o raides, kuriomis numeris buvo surinktas, išėmė iš mašinos ir išbarstė. Po dviejų mėnesių, gruodžio mėn. apie 10 d., numerį grąžino spaustuvei.

2 d. **Vilniaus** lenkų vyresnybė pranešė „Rucho“ spaustuvei, jog teismas nepripažino moksleivių „Mildos“ almanacho birželio 25 d. konfiskavimo. „Mildos“ egzemplioriai visą vasarą, kai moksleiviai galėjo jį platinti Vilniaus ir Seinų krašte, daugiau kaip per 3 mėnesius gulėjo policijos komisariate. Kai po 2 savaičių, rugsėjo mėn. apie 20 d., leidėjai nuėjo į policiją almanacho pasiimti, jo negavo, nes, girdi, byla būsianti iš naujo nagrinėjama.

2 d. **Vilniaus** lenkų taikos teismas nuteisė „Lietuvos Rytų“ red. Jad. Šoblinskaitę 100 lenk. auks. pabaudos ir 10 aus. teismo išlaidų už 1923 m. Nr. 60 straipsnį „Kelionės įspūdžiai iš nepriklausomosios Lietuvos“.

3 d. **Vilniuje pasirodė „Vilniaus Balso“ Nr. 1,** kuris pasiėmė toliau varyti liepos 5 d. uždarytųjų „Lietuvos Rytų“ darbą.

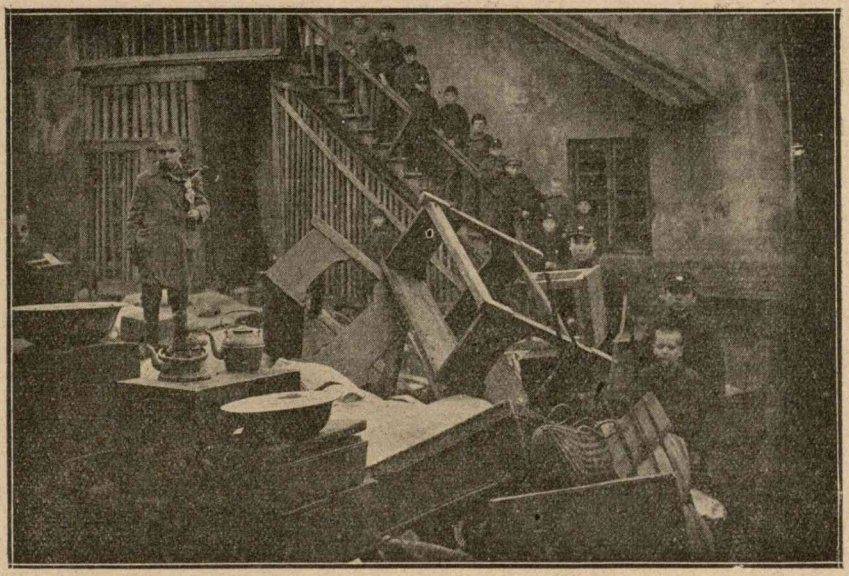
169. **Vilniaus lietuvių prieglauda, 1924. X. 28 lenkų išmesta** iš Pranciškonų rūmų, kuriuose ji buvo nuo Didžiojo karo.

„Vilniaus Balsą“ kaip redaktorius pasirašė M. Luneckas, kuris lenkų geležinkelių valdybos balandžio mėn. apie 20 d. kaip lietuvis buvo pašalintas iš tarnybos.

Apie 5 d ir vėliau. Ties demarkacijos linija, tarp Vilniaus—Seinų krašto ir nepriklausomosios Lietuvos, **lenkų policija suėmė daugelį lietuvių ūkininkų,** kaltindama juos turint santykių su Lietuvos šauliais, puolant lenkų dvarus ir lenkų valdžios tarnautojus.

6 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika ir vicepirmininkas kun. Kr. Čibiras apsilankė pas naują, vietoj Romano, Varšuvos valdžios delegatą Vilniuje Vl. Račkevičių, nurodydami jam Vilniaus krašto lietuvių skriaudas, ypačiai persekiojimą lietuvių mokytojų, ėmimą moksle-

vių į kariuomenę (Vytauto Didžiojo gimnaz. paimta 19), nepriėmimą lietuvių gimnazijos abiturientų į universitetą tikraisiais studentais, varymą moksleivių iš bendrabučių, šalinimą lietuvių iš valdžios ir savivaldybių įstaigų. Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientai, priimti tik laisvais klausytojais į Vilniaus lenkų universitetą, buvo šie: humanitarai

170. **Vilniaus lietuvių prieglauda. 1924. X. 28 lenkų išmesta** iš Pranciškonų rūmų, kuriuose ji buvo nuo Didžiojo karo.

M. Gražytė, Ad. Stankevičius ir E. Valterytė, matematikai M. Čenytė, E. Horodničius ir L. Šlapelytė.

7 d. **Valkininkuose** (Trakų aps.) lenkų žandarai draudė naujokams lietuviškai dainuoti.

7 d. Į **Kauną** grįžo dr. J. Basanavičius iš savo tėviškės Ožkabalių.

8 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) Švenčionėlių lenkų policijos agentai darė kratą Mikui Petkūnui, atėmė iš jo lietuviškų knygų.

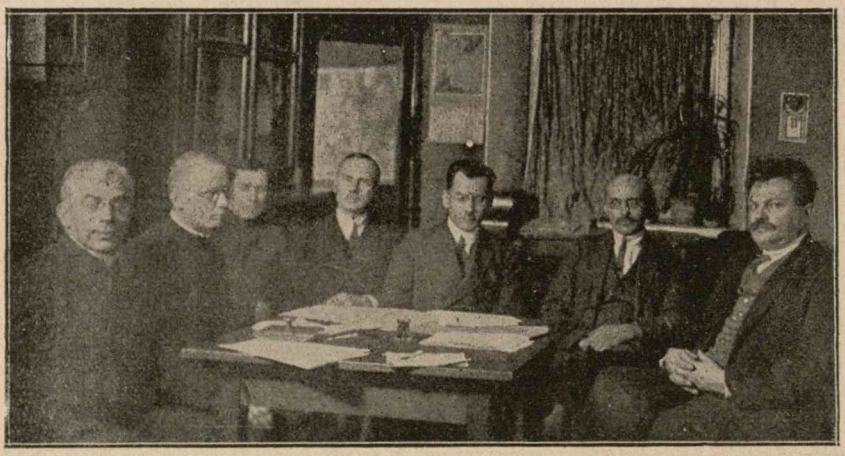
9 d. **Kaune** išėjo iš spaudos Lietuvos Šaulių Sąjungos leidinys: Brundalo knygelė „Mūsų Vilnius".

12 d. **Vilniaus** „Ryto" Draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis mušė Varšuvos seimui telegramą, paaiškindamas lietuvių

mokyklų padėjimą ir protestuodamas prieš skleidimą neteisingų žinių apie „Ryto“ veikimą.

12 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvių gimnazijos mokinių vakarėlis („Eksproprijatorius“, muzika).

13 d. **Vilniaus** lietuvių delegacija — „Ryto“ draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis, Vytauto Didžiojo gimnazijos direk-

171. **Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas** (1924 m.). (Nuo kairės į dešinę) kun. V. Zajančkauskas, kun. Kr. Čibiras, kun. Pr. Bieliauskas, Kaz. Veleckas, pirmininkas dr. Dan. Alseika, direkt. Marc. Šikšnys ir St. Matjošaitis.

torius M. Šikšnys ir tos gimnazijos tėvų komiteto pirmininkas K. Veleckas, mokytojų seminarijos direktorius J. Kairiūkštis — įteikė atvykusiam į Vilnių Varšuvos švietimo ministeriui Miklaševskiui memorialą apie Vilniaus lietuvių mokyklų reikalus, prašydami valstybinių teisių Vytauto Didžiojo gimnazijai ir mokytojų seminarijai ir kt.

14 d. **Vilniaus** „Ryto“ draugijai lenkų nepatvirtinta 8 mokytojų, tarp jų jau to pat mokyklų inspektoriaus gegužės mėn. patvirtintųjų.

14 d. **Kaune** dr. J. Basanavičius atsigulė karo ligoninėj 2 savaites.

Apie 15 d. **Vilniaus** „Rytui“ neleista įkurti lietuvių mokyklų Seinuose ir Ašmenos aps. Šiaudainiuose, nes ten esančios lenkų mokyklos.

Apie 15 d. **Vaikšteniuose** (Trakų aps., Rudiškių valsč.) tik pradėjo veikti lietuvių mokyklos, kai atvyko lenkų policija, kuri uždarė mokyklą, suėmė mokytoją St. Kazlauską ir nuvarė,

raitų policininkų lydimą, į Rudiškes, iš ten įsakė vykti į Vilnių. Vos po kelių važinėjimų gautas apskr. viršininko (storostos) leidimas Vaikštenuose gyventi.

18 d. **Vilniaus** lenkų policija pranešė „Lietuvos Kelio“ redakcijai, jog apygardos teismas nepatvirtino Nr. 1 (kovo 16 d.) konfiskavimo ir galima atsiimti konfiskuotieji egzemplioriai. Laikraštis išgulėjo policijoje 7 mėnesius, nepasiekęs savo skaitytojų.

19 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje visuotinis lietuvių Blaivybės draugijos susirinkimas.

Apie 20 d. **Vilniaus** lenkų policijai pranešus „Mildos“ almanacho leidėjams apie konfiskavimo nepatvirtinimą ir leidimą atsiimti sulaikytuosius egzempliorius ir nuėjus jų pasiimti, jų neatiduota, nes byla būsianti antrą kartą svarstoma.

Apie 20 d. **Lynežeryje** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų suimtas Vincas Vilčinskas, nuvarytas į Marcinkonis ir Gardiną, 1925 m. balandžio mėn. perkeltas į Vilnių ir uždarytas Lukiškio kalėjime.

22 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientai Vl. Kraujalis, E. Palevičiūtė ir A. Graužinytė, nepriimti į Vilniaus lenkų universitetą, išvyko iš Kauno į Paryžių aukštųjų mokslų eiti.

Apie 25 d. **Giraitės k.** (Trakų aps., Valkininkų valsč.) šaltyšius, atvežęs pas daktarą ligonį, lenkų suimtas Perlojos miestely, su silpnu ligoniu nuvarytas į Mergežerį, iš ten į Varėnos stotį ir pagaliau į Giraitę, iš kur, palikęs ligonį, į Smalininkų sodžių, vėl į Giraitę policijos įsakymu pasiimti ligonio ir su juo į Smalininkus; policijai visiškai nusilpusį ligonį atleidus į Giraitę, nuvarytas į Vaitakiemį ir į Valkininkus, iš ten paleistas namo.

26 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) steigiamasis „Ryto“ skyriaus susirinkimas. Dalyvavo apie 200 žmonių. Išrinkta valdyba su kun. A. Mikaila priekyje.

26 d. **Pašaminėje** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) steigiamasis „Ryto“ skyriaus susirinkimas, dalyvaujant apie 30 žmonių. Išrinkta valdyba su pirmininke T. Ankėnaitė.

28 d. **Vilniaus** lenkų policija išmetė dviklasę lietuvių mokyklą ir jos prieglaudą iš Pranciškonų rūmų, kuriuose jos išbuvo apie 20 metų (nuo 1905 m.). Kadangi nuo pusės rugsėjo mėn. toji mokykla lenkų inspektoriaus buvo jungiama su

lenkų mokykla, tai tėvai neleido savo vaikų, kuo pasinaudojęs inspektorius uždarė mokyklą dėl vaikų stokos.

30 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teisėjas, išnagrinėjęs „Ziemia Ojczysta“ red. T. Jasiaus bylą už 1923 m. spalių 13 d. Nr. 40 str. „W Święciańskim piekiełku“ (Švenčionių pragarėly) ir „Wychowawca młodzieży“ (Jaunuomenės auklėtojas), davė jam laiko susitaikyti su iškeltais šiuose straipsniuose Švenčionių lenkų švietimo veikėjais.

31 d. Iš **Gasmenų** (Suvalkų-Seinų aps., Punsko valsč.) lenkų vyriausybė ištrėmė į Nepriklausomąją Lietuvą J. Malašinską, jo žmoną ir 2 dukteri.

31 d. **Vilniuje** lenkų kariuomenė pastatė Snipiškio kareivinių kieme ant Neries kranto didžiojo Lietuvos poeto Adomo Mickevičiaus paminklą — karikatūrą (baidyklę).

LAPKRIČIO MĖN.

1 d. **Mergežeryje** (Trakų aps., apie Varėną) lenkų policininkas dviem šūviais sunkiai sužeidė Joną Kašėtą.

2 d. **Vilniuje** Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti visuotinis narių susirinkimas. Išrinktas Centro Komitetas su dr. J. Basanavičium pirmininku priekyje: kun. Pr. Bieliauskas, kun. P. Kraujalis, kun. J. Stankevičius, kun. J. Skruodys, K. Stašys, dr. J. Šlapelis. Pranešta, jog „Žiburėlio“ ir „Agronomų“ prieglaudos susijungė su Centro Komiteto prieglaudomis.

8 d. **Kiemelišky** (Švenčionių aps.) lenkų plėšikai (kareiviai) nužudė kun. Banevičių, 150 žingsnių nuo policijos.

10 d. **Balavėckuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) lenkų policija uždarydino lietuvių mokyklą.

11 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Vilniaus Balso“ Nr. 17 už str. „Mokesčiai ir kas kita“.

14 d. **Vilniuje** lenkų policija išieškojo iš buv. „Lietuvos Kelio“ red. O. Zavišaitės ir „Ziemia Ojczysta“ red. T. Jasiaus lenkų teismo paskirtą piniginę pabaudą, o buv. „Lietuvos Rytų“ red. Jad. Šoblinskaitę pasodino 2 savaites į kalėjimą.

Apie 15 d. **Vilniuje** prasidėjo vakariniai lietuvių papildomieji kursai Aušros Vartų bendrabuty; vedėja stud. M. Čenytė.

Apie 15 d. **Lynežery** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų policija suėmė 4 vaikinus, nusivariusi į Zerviną žiauriai juos tardė ir paleido namo ligonis.

16 d. **Vilniuje lietuvių akademija 25 metinėms Kudirkos mirties sukaktuvėms pagerbti.** Dr. D. Alseika skaitė apie V. Kudirkos reikšmę tautiniame lietuvių judėjime, kun. dr. V. Zajančkauskas apie Vincą Kudirką lietuvių literatūroj. Vaidinta Esmaičio „Varpininkai", kuriuose lenkų cenzūra išbraukė daugelį vietų. Choras, solistai.

172. Vilniaus lietuvių Švento Mikalojaus prieglauda Užuolankoje (1924 m.). Vidury vedėja M. Žukauskaitė.

16 d. **Kaune** Vinco Kudirkos sukaktuvių iškilmėse universitete dalyvavo dr. J. Basanavičius.

17 d. **Nuodžiūnuose** (4 kilometrai nuo Švenčionių) lenkų plėšikai—kareiviai prikankinę apiplėšė moteriškę.

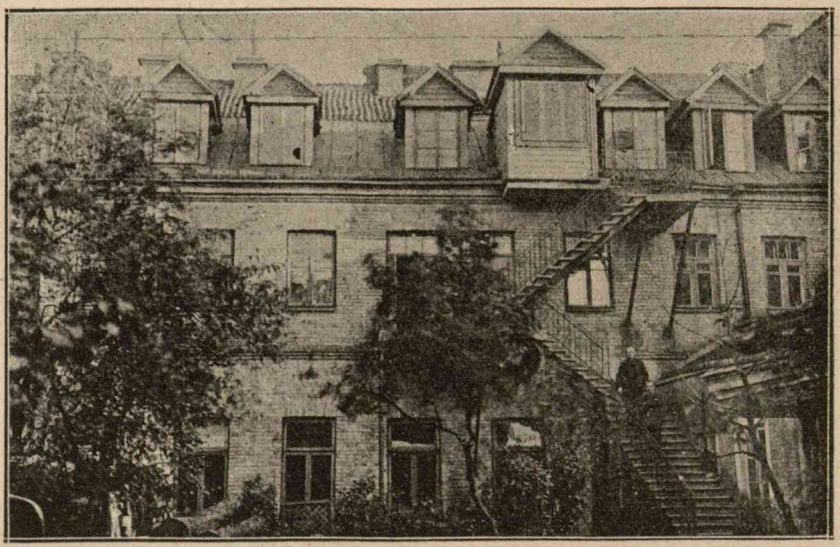
17 d. **Navikuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) lenkų policija uždarydino lietuvių mokyklą.

19 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas nutarė išmesti lietuvių prieglaudą iš buto prie Subačiaus g. 23 Nr.

Apie 20 d. **Kaune** 7 dailininkai: Didžiokas, Galdikas, Janulis, Šileika, Šlapelis, Varnas, Vienožinskis — piešia dr. Basanavičiaus paveikslą, o 2 skulptoriu — Šklerys ir Grybas — lipdo veido profilį.

23 d. **Lynežery** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų policija suėmė Vincą Vilkinį, surakinę nusivarė į Zerviną, kur žiauriai jį tardė ligi jis apalpo (apsupę galvą rūbu), paskui prie balno prirakinę raiti nutraukė nebepaeinantį į Gardiną, iš ten grąžino į Marcinkonis policijai pagydyti.

25 d. **Šakališkės k.** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) lenkų po-

173. Vilniaus lietuvių Švento Mikalojaus parapijos namai (salė susirinkimams ir vaidinimams, klebonija ir tt.). Ant laiptų stovi klebonas kun. Kr. Čibiras (1924 m. vasarą išvažiavus iš Vilniaus krašto kun. Vl. Jėzukevičiui) ir vargonininkas Suduika.

licija baidė bausmėmis ir reikalavo, kad Kaj. Kizikas, Myk. Baranauskis ir kiti siųstų vaikus į Kaltinėnų lenkų mokyklą.

26 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) lenkai sekvestravo turtą dėl mokesčių nesumokėjimo: M. Gimžausko, B. Blažio, M. Abukavičiaus ir K. Viškelio; kiti jųjų jau buvo sumokėję.

30 d. **Vilniuje nepaprastas Lietuvių Mokslo Draugijos susirinkimas** įstatams keisti, lenkų vyriausybei pareikalavus. Dr. J. Basanavičiui tebesant dar Kaune, pirmininkavo J. Kairiūkštis. Lenkai privertė nebelaikyti draugijos nariais gyvenančių Nepriklausomojoj Lietuvoj narių.

30 d. **Vilniaus** Lietuvių Katalikų Vaikams Globoti Draugijos visuotinis susirinkimas; draugija įsteigta prieš daugelį metų,

tik kurį laiką nerodė gyvumo. Susirinkime dalyvavo apie 50 narių. Draugija pakeitė vardą, prasiminusi „Švento Mikalojaus Lietuvių Katalikų Draugija Jaunimui Globoti".

30 d. **Iš Kauno dr. J. Basanavičius išvažiavo** per Dotnuvą—Šiaulius—Rygą **į Vilnių.** Kauno stotyje jį palydėjo karininkai, gydytojai, studentai, žurnalistai. Motinos buvo atvedusios vaikus „Basanavičiaus pamatyti". Atsisveikinta himnu.

30 d. Dotnuvoje iš Kauno į Vilnių važiuojąs dr. J. Basanavičius pasitiktas žemės ūkio akademijos ir technikumo profesorių, studentų ir mokinių. Choras sudainavo „Ilgiausių metų".

GRUODŽIO MĖN.

2 d. **Vilniuje išėjo paskutinis „Vilniaus Balso" Nr. 26;** lenkai jį uždarydino ligi teismo už Nr. 17.

2 d. **Vilniuje** lietuvių bendrabučio gimnazistai (prie Didžiosios g. Nr. 12) lenkų buvo šaukti į policiją.

2 d. **Į Vilnių** grįžo po 5 mėnesių iš Vokios ir Nepriklausomosios Lietuvos dr. J. Basanavičius.

9 d. **Šakališkės k.** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) lenkų policininkai spyrė „Ryto" mokyklos mokytoją Ad. Papinigį vykti į Kaltinėnų policiją, bet šis apsigynė.

Apie 10 d. **Vilniuje** lenkų švietimo kuratorija nepatvirtino „Ryto" draugijai 11 mokytojų, kurių kiti jau buvo anksčiau patvirtinti ir mokė lenkų vyriausybės leistose „Ryto" mokyklose: 1. Z. Ščensnolevičiūtės, 2. E. Seliūkaitės, 3. St. Jankauskio, 4. F. Dobrovolskio, 5. O. Guobytės, 6. B. Rakauskaitės, 7. J. Bortkevičiūtės, 8. Vl. Stangio, 9. Ed. Leleikos, 10. R. Bruzgelevičiūtės ir 11. O. Kvietinytės.

12 d. **Vilniuje** lietuvių visuomenės atstovai dr. D. Alseika, kun. Kr. Čibiras ir direkt. M. Šikšnys apsilankė pas atvykusį Varšuvos ministerių kabineto vicepirmininką Tugutą dėl lietuvių kultūros darbo persekiojimo.

13 d. **Vilniaus** Lietuvių Poliklinikoje iš vieno jos užimamų butų lenkų policija išmetė poliklinikos daiktus ir atidavė butą pašaliniam lenkui.

14 d. **Vilniuje** Varšuvos vyriausybės delegato Vl. Račkevičiaus vaišės ministerių vicepirmininkui Tugutui. Svečių tarpe buvo lietuviai dr. D. Alseika ir direkt. M. Šikšnys.

Apie 15 d. **Vilniaus** lenkų magistratas įsakė Centro Komitetui Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti nusiimti iškabą lietuvių ir lenkų kalbom (lenkų kalba buvo pridėta tam pat magistratui pareikalavus) ir užkabinti vien lenkų kalba.

174. Vilniaus lietuvių „agronomų prieglauda" (1924 m.).

Apie 15 d. **Punske** (Suvalkų-Seinų aps.) įkurtas lietuvių „Ūkio ratelis", kur prisirašė 110 ūkininkų. Pirmininkas P. Babkauskas.

16 d. **Buckūnuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) lenkų policija kratė lietuvių mokyklą; iš mokytojo atėmė Vilniaus laikraščius „Vilniaus Balsą" ir „Lietuvos Kelią".

17 d. **Vilniaus** miesto lenkų komisaras K. Vimbaras konfiskavo atsiųstą „Rytui" iš Nepriklausomosios Lietuvos per lenkų muitinę vaikų laikraštėlį „Žiburėlį".

17 d. **Merkinėj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) slapta atvykę iš Vilniaus krašto Druskininkų lenkų žvalgybos agentai Michalovskis su sėbru revolverio šūviais sunkiai sužeidė Merkinės vidurinės mokyklos vedėją kun. dr. Juozą Bakšį, kuris prieš

karą ir vokiečių okupacijos metu buvo veiklus Vilniaus lietuvių darbuotojas, nuo 1918 m. gyveno Merkinėje, nuo 1921 m. vedė ten mokyklą. 1925 m. sausio 7 d. kun. Bakšys pasimirė Kaune.

18 d. **Vilniuje išėjo „Vilniaus Aido" Nr. 1** (vietoj lenkų gruodžio 2 d. uždarytojo „Vilniaus Balso"); redaktorius Kar. Urbonas.

175. Vilniaus lietuvių Didžiosios Prieglaudos moksleivių skyrius (1924 m.). Sėdi (nuo kairės į dešinę) šeimininkė P. Bizokaitė, globėjas kun. Pr. Bieliauskas, prižiūrėtojai abiturientai Ad. Stankevičius ir Rap. Mackevičius.

21 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) kun. Slapšinskio rūpesčiu pastatytos bažnyčios pašventinimas.

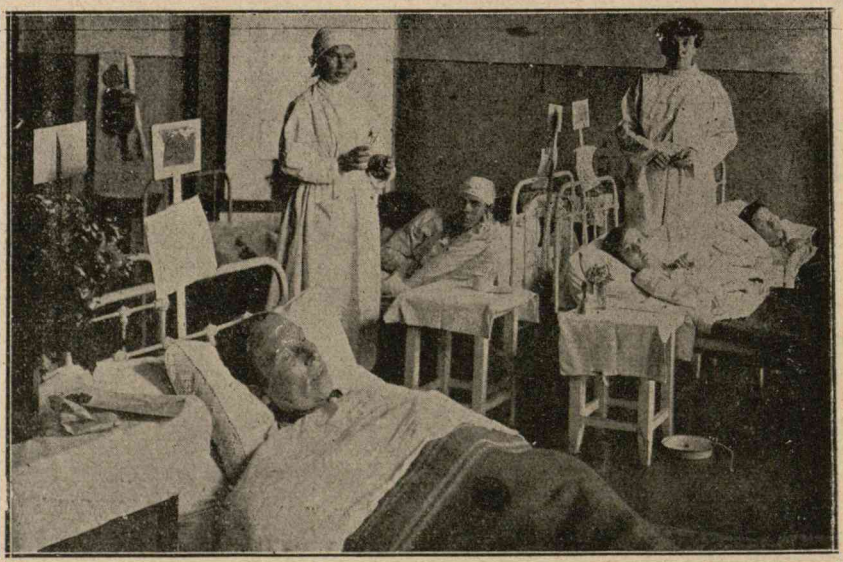
24 d. **Vilniaus** vyskupas J. Matulevičius aplankė lietuvaičių zitiečių kūčias. Zitietės giedojo kalėdines giesmes. Kartu su vyskupu nusifotografavo.

25 d. **Pažemiškyje** (Breslavo apskr., Dūkšto valsč.) lietuvių mokyklos eglutė.

25 d. **Astraviškiuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus par.) lietuvių mokyklos vakarėlis.

25 d. **Miciūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) lietuvių mokyklos eglutė su dainomis ir deklamacijomis.

26 d. **Vilniuje** vaikų eglutė Trinapolio lietuvių prieglaudoj su giesmėmis, deklamacijomis.
26 d. **Kunigiškėj** (Švenčionių aps. ir par.) lietuvių mokyklos eglutė su dainomis ir deklamacijomis.
26 d. **Daukšiuose** (Švenčionių aps. ir par.) lietuvių vaidinimas („Nepasisekė Marytei“).

176. Moterų skyrius Vilniaus lietuvių poliklinikoje (1924 m.).

26 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) vaikų eglutė.
26 d. **Rėškutėnuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lietuvių mokyklos vakarėlis („Marytė vargonininko duktė“), dainos, deklamacijos.
26 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) „Ryto“ skyriaus vakarėlis („Gairės“ ir „Degtinė“).
26 d. **Ragaučinoj** (Švenčionių aps. ir par.) vaikų eglutė, giesmės.
26 d. **Kasčiukuose** (Švenčionių aps.) lietuvių mokyklos eglutė; dainos, deklamacijos.
26 d. **Dubičiuose** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lietuvių mokyklos eglutė su dainomis ir deklamacijomis.
27 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj žemutinėms klasėms ir pradžios mokykloms eglutė su deklamacijomis ir muzika.

27 d. **Želabuose** (Švenčionių aps. ir par.) lietuvių mokyklos eglutė.

27 d. **Pučkornėj** (Trakų aps., Valkininkų valsč.) 27 raiti ir pėsti policininkai apsupo kaimą, iškrėtė, išvežė geležį, vielas, kastuvus, iš M. Basio atėmė Pėro lietuviškai verstas pasakas, tardė mokytoją, kuris jas paskolino.

28 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvių vaidinimas („Pietro Caruzo“ ir „Nėra pinigų“).

28 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) vaidinta „Ant bedugnės krašto“; dainų choras.

28 d. **Punsko** miestely (Seinų srity) steigiamasis lietuvių katalikų Blaivybės draugijos skyriaus susirinkimas. Dalyvavo 18 narių ir 2 lenkų policininku priežiūrai. Valdybos pirmininku išrinktas Juozas Maksimavičius.

30 d. **Vilniaus „Ryto“ draugijos visuotinis narių susirinkimas.** Draugijos pirmininko kun. P. Kraujalio pranešta: 1924 m. dėl lietuviškų mokyklų buvo baudžiami mokytojai ir šiaip gyventojai. „Ryto“ byla dėl Varnėnų mokyklų; Trakų, Gardino aps. pabaudos. „Ryto“ rašyta daug memorialų lenkų vyriausybei apie sunkų lietuvių švietimo padėjimą, lietuvių delegacijos gavo lankyti Vilniaus ir Varšuvos vyriausybės vyrus, mušta telegramos Varšuvos Seimui. Vargais negalais buvo iškovojami leidimai mokykloms, kurioms lenkai netvirtino mokytojų; **1923 m. Vilniaus „Rytas“ turėjo 75 mokyklas, o 1924 m. 50, kurių dauguma neturėjo patvirtintų mokytojų.** Valdybos pirmininku ir 1925 m. liko kun. P. Kraujalis.

31 d. **Vilniuj** Lietuvių klube ir Vytauto Didžiojo gimnazijoj Naujų Metų sutikimas.

— — **1924 m. Vilniuje lietuviai išleido 22 lietuviškas ir 2 lenkiškas knygas** (dailiosios literatūros 6, tikybinio turinio 2, mokslo vadovėlių 1, populiarizacijos 1, istorijos 3, matematikos ir gamtos mokslų 1, literatūros istorijos 3, įvairių 5).

— — **1921—1924 m. Varšuvos lenkų vyriausybė nuskyrė savo kariams, daug. iš Lenkijos atvykusiems, žemės: 1. Vilniaus-Trakų aps. 166 ūkius, 2. Švenčionių aps. 36 ūkius, 3. Ašmenos aps. 41 ūkį, 4. Breslavo aps. 21 ūkį, viso 264 ūkius.** Į tą skaičių neįeina Vilniaus krašto pietų ir rytų šalys.

1925 METAI

SAUSIO MĖN.

1 d. **Petrošiūnuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus par.) lietuvių vakarėlis.

1 d. **Kukutėliuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus par.) lietuvių vakarėlis.

1 d. **Naujame Šaminyje** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) vaikų eglutė su vaidinimu („Trys mylimos"), dainomis ir deklamacijomis.

3 d. **Lentvary** (Vilniaus-Trakų aps., apie Vilnių) lenkų policija darė traukiny kratą lietuviui mokytojui.

4 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) vaidintas „Neatmezgamas mazgas"; dainos.

6 d. **Miežionėliuose** (Švenčionių aps., Švenčionėlių valsč.) mokinių eglutė.

6 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) vaidintas „Kurčias žentas".

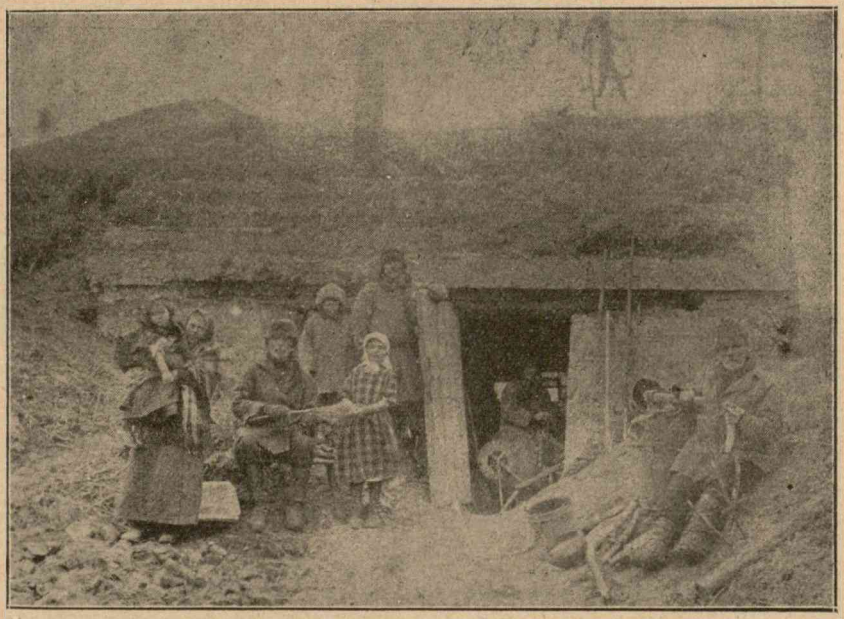
6 d. **Mockuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) mokinių eglutė su deklamacijomis ir dainomis.

7 d. **Švenčionių „Ryto" draugijos visuotinis narių susirinkimas.** Pranešta, jog **Švenčionių „Rytas" turi 69 mokyklas, iš kurių ligi 1924 m. lapkričio 1 d. lenkų leista veikti 47.** Iš prašytų leidimų pradžios mokykloms kurti gauta 24, kurioms betgi lenkų pastatytos sunkios veikimo sąlygos (lenkiškoji mokytojų pilietybė ir tt.). Veikia skyriai Pašaminėj (60 narių), Kaltinėnuose (229; 1924 m. lapkričio ir gruodžio mėn. suruošti 7 vakarėliai: 3 Kaltinėnuose, po 1 Rėškutėnuose, Rėkučiuose, Kretonyse, Stagalėnuose ir eglutė Berniūnuose), Adutišky (70 narių; suruoštas vakarėlis), Strūnaityje ir Tverečiuje; Palūšėje lenkų policija sutrukdė įkurti skyrių. Susirinkimui pirmininkavo Švenčionių dek. kun. N. Vaišutis.

7 d. **Klevuose** (Seinų aps. ir par.) staiga **mirė** puikus **mokytojas M. Milančius,** kuris tris mėnesius tepamokė po 3 metų teišrūpintoj lietuvių mokykloj; vaikų mokėsi 60.

7 d. **Kaune pasimirė** lenkų dar 1924 m. gruodžio 17 d. Merkinėj mirtinai sužeistas **kun. J. Bakšys.**

8 d. **Vilniaus** lenkų Apeliacijos Teismas nagrinėjo bylą Taikos Teismo nuteisto 6 metų sunkaus darbų kalėjimu Andriaus Pučio iš Pučkornės sodž. (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.), kaltinamo, jog 1921—23 m. vadovavęs ten šaulių būriui. Po T. Vrublevskio kalbos byla atidėta.

177. Piemenų kaimo (Švenčionių ap., Tverečiaus valsč.) lietuvių trobelė — kariuomenės apkasas, kuriame, karui sunaikinus jųjų trobas, jie gyveno 1918—1927 m. Ir kitiems lietuvių kaimams teko panašiai gyventi.

Apie 10 d. **Vilniaus** lenkų policija įteikė dar 1924 m. birželio 25 d. konfiskuoto Vilniaus lietuvių moksleivių „Mildos" literatūros almanacho leidėjui kaltinimą iš § 129 už vaizdelį „Kaip ir pasakėlė".

Apie 10 d. **Varnėnų** valsč. (Vilniaus-Trakų aps.) lenkų policija draudė **Petrikų k.** (Gervėčių par.) mokyklos mokytojai Kildišytei lietuviškai mokyti ir grasino išvešianti ją į Lenkus.

Apie 10 d. **Vilniuje** „Vilniaus Aido", „Lietuvos Kelio" ir „Życie Ludu" redakcijose apsilankė Vilniaus lenkų vyriausybės

agentas, rinkdamas žinių, kas tuos laikraščius leidžia, redaguoja, bendradarbiauja juose, duoda jiems lėšų.

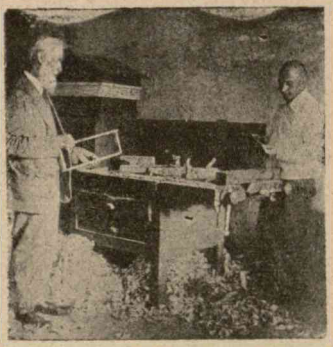
11 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje „Pavasarininkų“ koperatyvo visuotinis susirinkimas.

12 d. **Pabradės** stoty (netoli Vilniaus) lenkų vyriausybės nesusekti jaunuoliai išdaužė akmeniu langą traukinio vagone, kuriame važiavo Varšuvos užsienių reikalų ministeris Skšinskis, ir pabėgo.

12 d. **Rimdžiūnuose** (Vilniaus - Trakų aps., Varnėnų valsč., Gervėčių par.) lenkų policija uždarydino lietuvių mokyklą.

Apie 15 d. **Stagalėnuose** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) lenkų policija suėmė ūkininką Juozą Rastenį.

18 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje kun. Kr. Čibiro paskaita jaunuomenei: Mandagumas. Paskaitą surengė Lietuvių Draugija Vaikams Globoti.

178. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos direktorius Juozas Kairiūkštis dirbtuvėje su seminaristu V. Šiekštele.

18 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių jaunuomenės „Ąžuolo“ sąjungos narių susirinkimas. Išrinkti asmenys lietuvių literatūrai platinti okupuotoj Lietuvoj.

Apie 20 d. **Vilniaus** lenkų policija konfiskavo 2 dėži su lietuvių vadovėliais Švenčionių lietuvių gimnazijai.

23 d. **Rudiškių** (Vilniaus-Trakų apskr.) lenkų taikos teisėjas nubaudė Sarkiškės mokytoją už mokymą lietuviškai, o išteisino Pučkornės mokytoją Leleiką.

Apie 25 d. **Vilniaus** „Ryto“ draugijai lenkų policija grąžino atsiųstą iš Kauno ir 1924 m. gruodžio 17 d. lenkų konfiskuotą vaikų laikraštėlį „Žiburėlį“.

Apie 25 d. **Kaune** įsiregistravo kurį laiką jau veikianti Vilniaus lietuvių jaunuomenės „Vilniaus Kelmo‘ ‘organizacija.

25 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje Lietuvių Draugija Vaikams Globoti surengė dr. D. Alseikos paskaitą: Švarumas sveikatingumo ir padorumo atžvilgiu.

25 d. **Dysnoj** (Švenčionių aps., Vasiūnų par.) lietuvių mokyklos vakarėlis.

25 d. **Ukmergėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Šileikos paskaita: Lietuvos ateitis ir Vilniaus atvadavimas.

28 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teismas atidėjo „Lietuvos Rytų" red. Jad. Šoblinskaitės bylą už 1923 m. rugpiūčio 7 d. Nr. 38 str. „Za naszą ir waszą wolność" (Už mūsų ir jūsų laisvę). Laikraščio konfiskavimas buvo panaikintas dar 1923 m. lapkričio 11 d. raštu, bet vis dėlto redaktorė ir toliau buvo traukiama tieson.

VASARIO MĖN.

1 d. **Vilniaus** lenkų švietimo globėjo Zigm. Gonsiorovskio paskelbtomis žiniomis, Vilniaus krašte veikė lenkų vyriausybės 46 „lietuviškos" pradžios mokyklos su 82 mokytojais ir 11 lietuviškai-lenkiškų, o „Ryto" lietuvių švietimo draugijos 84 leistos mokyklos, be taip pat veikiančių, bet neleistųjų.

1 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus salėje Lietuvių Draugijos Vaikams globoti suruoštoji K. Velecko paskaita: Praktiški mandagumo nurodymai.

1 d. **Vilniaus** lietuvių vaidinta „Iš meilės".

3 d. **Klevuose** (Seinų aps. ir par.) apsilankė Seinų kleb. kun. Jasenauskas, kuris kartu su silpnos sveikatos kan. Petru Dvaranausku du teliko Seinuose lietuviai kunigai.

5 d. **Kaune** „33 Vilniaus tremtinių" koncertas 3 metų savo ištrėmimo sukaktuvėms pažymėti.

8 d. **Vilniuje** „mažumų" atstovų pasitarimas su Varšuvos senatorium Kalinovskiu dėl švietimo persekiojimo. Dalyvavo ir lietuvių.

8 d. **Vilniuj** lenkų Ligonių Kasos atstovai revidavo Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komitetą.

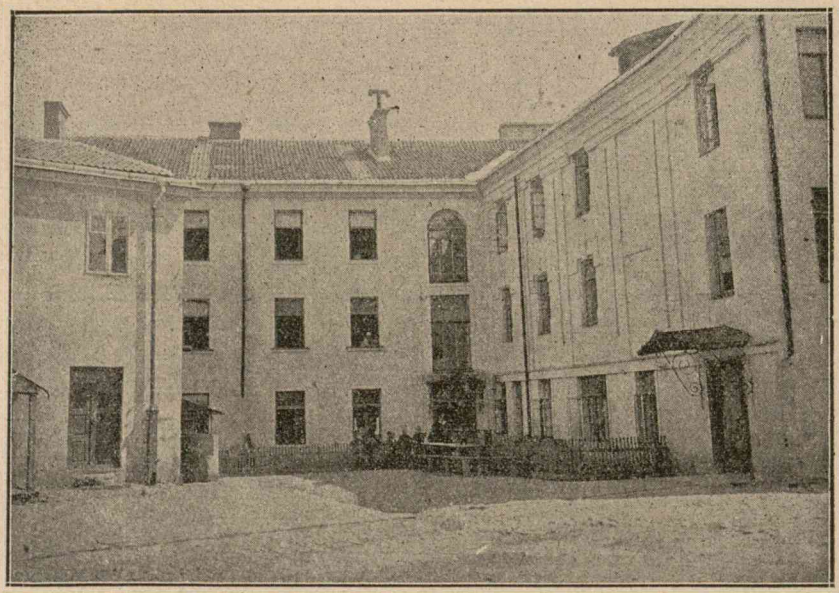
8 d. **Vilniuje** lietuvių „Birutės" koperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

8 d. **Vilniuje** lenkų Švietimo Kuratorijos skyriaus viršininko T. Turkovskio paskaita apie tautinius santykius „Lenkų pakraščiuose". Paskaitininkas įspėjo lenkus, jog lenkų vyriausybė negali sulaikyti kultūrinio „mažumų" (lietuvių ir kitų) kilimo. Vilniaus universiteto studentas ragino „teisingu ir neteisingu" būdu organizuoti kovą už lenkų mokyklas prieš „mažumas".

8 d. **Punske** (Seinų aps.) 150 lietuvių ūkininkų susirinkimas nutarė kurti koperatyvą.

10 d. **Lenkų vyriausybė pasirašė su Vatikanu konkordatą, kuriuo sustiprinta lenkų vyriausybės įtaka bažnyčioje ir palengvinta lenkams kovoti su lietuviais kunigais Vilniaus ir Seinų krašte.**

15 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje Lietuvių Draugijos Vaikams uloboti suruoštoji kun. K. Čibiro paskaita: Jaunimas ir gimtasis kraštas.

179. Kun. Kast. Stašio vardo namai Vilniuje prie Filarėtų gat., kuriuose yra lietuvių įstaigos: „Žiburėlio" bendrabutis, „Ryto" draugija ir pradžios mokykla.

15 d. **Švenčionyse** steigėjų susirinkimas lietuvių koperatyvui kurti.

15 d. **Švenčionyse** lietuvių vaidinimas („Dėdė atvažiavo"), dainos, deklamacijos, gimnastika.

15 d. **Kabeliuose** (Gardino aps.) vaidinta „Ant bedugnės krašto", „Daktaras ir pacientas"; lietuvių dainos, kurių labiausiai patiko kariškosios; „Lietuva tėvyne mūsų".

15 d. **Bubelių k.** (Seinų par., Krasnavo valsč.) lenkų kun. Viežbovskis ragino lietuvius kurti lenkišką mokyklą.

16 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus bažnyčioje pamaldos už lenkų Merkinėj nužudytą ir sausio 7 d. Kaune pasimirusį vilnietį

kun. J. Bakšį. **Vilniaus lietuvių visuomenei nepavyko išsirūpinti iš lenkų vyriausybės leidimo vakarui, kuriuo būtų pažymėtos Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo sukaktuvės.**

16 d. **Vilniuje** susikūrė lietuvių skautų būrelis su Pr. Žižmaru pryšakyje; tuo būdu atnaujintas dar 1918 m. P. Jurgelevičiaus pradėtas ir paskui nutrukęs darbas. Garbės skautu išrinktas dr. J. Basanavičius, kuriam 1927 m. vasario mėn. 16 d. pasimirus, išrinktas naujas, mokytojų seminarijos direktorius Juozas Kairiūkštis.

16 d. **Ukmergėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Lasausko paskaita: Vilniaus praeitis ir ateitis.

Apie 20 d. **Valkininkų** miškuose (Vilniaus-Trakų aps.) sekmadienį medžiojant Trakų apskr. lenkų viršininkui (storostai) Lukaševičiui, policija suvarė jam talkon Perciupų ir Macelių kaimus.

Apie 20 d. **Ašašninkuose** (Gardino aps., Berštų valsč.) lenkų policija uždarydino lietuvių mokyklą ir pašalino mokytoją.

20 d. **Vilniuje** lenkai nuplėšė Vytį nuo Žaliojo Tilto, kur jį buvo pritvirtinęs prieš keliasdešimt metų tilto statytojas Petras Vileišis. Anksčiau jie nuplėšė Vytį nuo Aušros Vartų ir Miesto salės.

21 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) lenkų suimtas veiklus lietuvių švietimo gynėjas Anupras Zabarauskas. Iš Švenčionių kalėjimo paleistas gegužės mėn. apie 10 d.

22 d. **Vilniaus** lietuvių klubo visuotinis narių susirinkimas. Išrinkta valdyba su P. Karazija pirmininku priekyje.

22 d. **Mikalave** (Švenčionių aps.) lietuvių mokyklos vakarėlis.

22 d. **Naniškyje** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) vaikų vaidinta „Grybai"; dainos. Vakarėlį aplankė Vilniaus „Ryto" draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis.

22 d. **Bubelių k.** (Seinų par., Krasnavo valsč.) atvykęs lenkų kun. Klapkovskis ragino lietuvius kurti lenkišką mokyklą.

KOVO MĖN.

Apie 1 d. **Galčiūnų k.** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) lenkų vyriausybė pašalino mokytoją lietuvį Aleks. Giedraitį, kuris turėjo ginčų su lenkų mokytoju.

1 d. **Seinuose** (Suvalkų apskr.) steigiamasis lietuvių Blaivybės draugijos susirinkimas, kur narių prisirašė 120.

2 d. **Kaune** Šaulių Sąjungos suvažiavimą sveikino Kaune gyvenančios Vilniaus lietuvių jaunuomenės „Ąžuolo“ sąjungos atstovas Šadreika; kilusių iš Vilniaus krašto šaulių, laikinai gyvenančių Nepriklausomojoje Lietuvoje, vardu kalbėjo Misiūnas.

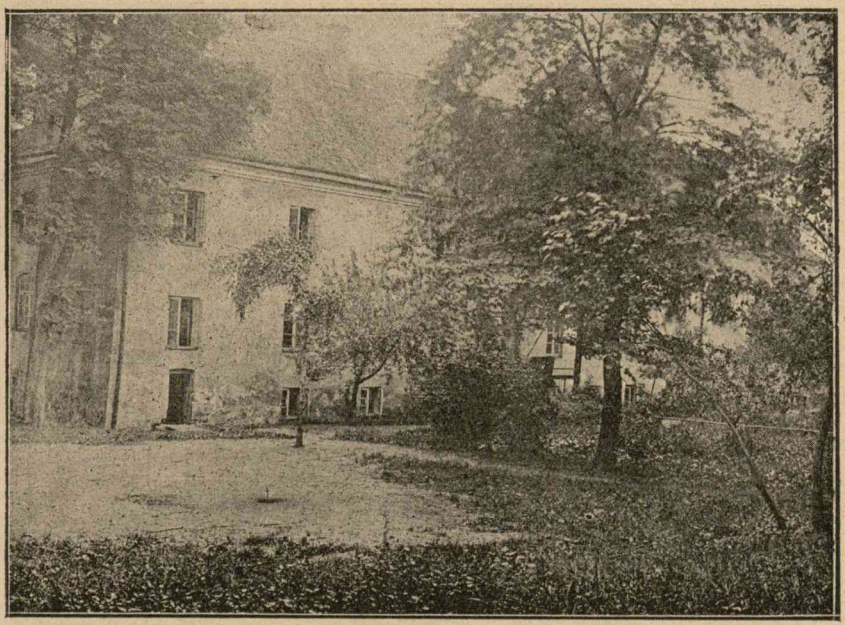
180. Vilniaus lietuvių Švento Mikalojaus bažnyčia. Dešinėje kun. Kr. Čibiras.

3 d. **Vilniaus** lenkų konfiskuotas „Lietuvos Kelio“ Nr. 14 dėl str. „Šių dienų vargai“.

3 d. **Laikinojo** Vilniaus Lietuvių Komiteto protesto pareiškimas dėl lenkų vyriausybės su popiežium padaryto konkordato, kuriuo sustiprinta lenkų įtaka Vilniaus ir Seinų krašto gyventojams.

3 d. **Kaune** Šaulių Sąjungos suvažiavimas nutarė pasiųsti sveikinimą Vilniaus krašto lietuviams.

4 d. **Seinuose** (Suvalkų aps.) lietuvaičių tretininkių ir Gyvojo Rožančiaus vainikėlių susirinkimas su Jėzaus kančios paveikslais, kurį lenkų policija du kartu mėgino suardyti, bet kunigas atsigynė.

181. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų bendrabutis.

Apie 5 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas sužinojęs iš moksleivių „Mildos“ almanacho leidėjo, jog kaltinamasis straipsnis esąs pakartotas iš „Lietuvos Kelio“ ir „Vilniečio“, nutarė traukti tieson šių dviejų laikraščių redaktorius.

6 d. **Vilniaus** lenkų taikos teismas nubaudė „Lietuvos Rytų“ red. Jad. Šoblinskaitę už 1923 m. rugpiūčio 7 d. Nr. 38 str. „Za naszą i waszą wolnošč“ (Už mūsų ir jūsų laisvę) 70 lenk. auks. pabaudos ir 7 lenk. auks. teismo išlaidų arba 2 savaites arešto.

7 d. **Vilniuje** 7 val. vakare 3 lenkai puolė ir sunkiai sužeidė peiliais lietuvį Aleks. Boniuką, 23 metų.

7 d. **Lietuvos vyriausybė pasiuntė Vatikanui protestą dėl jo sudaryto su Lenkais konkordato,** kuriuo lenkų vyriausybė gavo progos labiau kištis į tautinius santykius bažnyčioje ir skriausti lietuvius Vilniaus ir Seinų krašte.

8 d. **Vilniuje** lietuvių šv. Mikalojaus salėje Lietuvaičių Šv. Zitos Draugijos visuotinis narių susirinkimas.

182. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos II-sis rengiamasis priekursis (1925 m.).

8 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje mitingai prieš Lenkų konkordatą** su Vatikanu. Kaune Vilniaus Lietuviams Remti Komiteto ruoštoji demonstracija su stud. Sabataičio, Z. Toliušio ir tautin. Matulaičio prakalbomis; griežta protesto rezoliucija. Vakare universiteto profesorių paskaitos apie Vilniaus krašto padėjimą Lenkams sudarius konkordatą su Vatikanu; skaitė A. Smetona, A. Voldemaras, A. Janulaitis, M. Biržiška. Vatikano atstovo Cekinio butas apmestas kiaušiniais.

8 d. **Kaune** „Vilniaus Kelmo" jaunuomenės visuotinis susirinkimas.

Apie 10 d. **Vilniuje** „Lietuvos Kelio" red. O. Zavišaitė lenkų patraukta tieson už 1924 m. Nr. 17 str. „Kaip ir pasakėlė", kurį lenkai buvo praleidę, bet prisiminę apie jį betardydami „Mildos" almanacho leidėją, ėmė juo kaltinti „Lietuvos Kelio" redaktorę.

Apie 10 d. **Eišiškėse** (Lydos aps.) lenkų policija ėmė bausti po 10—15 lenk. auks. už pypkės arba papieroso uždegimą ne degtuku, bet nuo papieroso, skiliant titnagą, benzino mašinėle ir tt.

Apie 10 d. **Valkininkų** miškuose (Vilniaus-Trakų aps.) sekmadienį medžiojant Trakų apskr. lenkų viršininkui (storostai) Lukaševičiui, kuris pasižymėjo puldamas Lietuvos mišką apie Širvintus, lenkų policija išvarė jam talkon visą Pašalčių k.

Apie 12 d. **Švenčionių** aps. lenkų viršininkas (storosta-seniūnas) baidė nubausiąs spaustuvę, kuri išspausdino lietuviams pareiškimų (deklaracijų) reikalauti sau mokyklų lietuvių kalba.

183. Adūtiškio (Švenčionių aps.) lietuvių jaunimo orkestras, vargonininko L. Bielinio vedamas.

Apie 15 d. **Švenčionių** „Ryto" Draugijos valdybos protestas prieš lenkų vyriausybės agentų grasinimą kaimų lietuviams už vaikų siuntimą į „Ryto" mokyklas ir prieš „Ryto" švietimo veikėjų suėmimus.

Apie 15 d. **Valkininkų** valsč. (Vilniaus-Trakų aps.) lenkų suimti Dargužių k. Bern. Uždavinys, Vincas Aukštuolis, Jonas Peciukonis, Lieponių k. Mot. Geina ir Ig. Buja, Daržininkų k. Babravičius.

Apie 15 d. **Seinų** krašte 3 teveikė lietuvių mokyklos, nors lietuviai prašė keliolikos.

15 d. **Vilniuje Lietuvių Mokslo Draugijos VIII-is metinis susirinkimas.** Skaitė: dr. J. Basanavičius apie Daidalių ir Ykarą, dr. D. Alseika apie gyvenimo pailginimo problemą ir kun. dr. Ant. Viskantas apie Vytautą ir Gardelio uniją. Išrinkta senoji valdyba, su dr. J. Basanavičium pirmininku priekyje.

15 d. **Vilniaus** lietuvių „Darbininko" kooperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

15 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių jaunuomenės „Ąžuolo" sąjungos susirinkimas su Vilniaus tremtinio And. Rondomanskio paskaita: Psichiniai pradai Vilnių vaduojant.

16 d. **Širvintų miške** (Ukmergės aps.) ties demarkacijos linija, netoli Klišabalių k., sustiprinta lenkų apsauga puolė lietuvių pasienio policiją ir paėmė į nelaisvę 3 policininkus, kuriuos kitą dieną grąžino.

Apie 20 d. **Valkininkų miškuose** (Vilniaus-Trakų aps.) sekmadienį medžiojo Trakų apskr. lenkų viršininkas (seniūnas) Lukaševičius, kuriam padėti lenkų policija suvarė Lieponių ir Tiltų kaimus.

Apie 20 d. **Seinų** aps. lenkų policija ėmė tyrinėti lietuvių kunigų ištikimybę, kurstydama lenkininkus rašyti skundus prieš Seinų kun. kan. P. Dvaranauską ir kun. Jasėnauską, Punsko kleb. kun. J. Švedą ir kun. S. Venclų ir prieš Smalėnų kunigą.

Apie 20 d. **Kaune ėmė veikti „Vilniečių Sąjunga"**, įkurta 1922 metų Vilniaus tremtinių iniciatyva „33tremtinių" organizacijai praplėsti ir Vilniaus lietuvių mokykloms medžiagiškai remti. Sąjunga ėmė rinkti aukų, platindama Šklėrio medalį „Atmink Vilnių". Sąjungos vadas — prof. Z. Žemaitis (švenčioniškis).

22 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje K. Galkovskio paskaita apie muziką, jos sąvoką ir prasmę santyky su žmogaus siela.

25 d. **Vilniuje** lietuvių „Bangos" koperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

28 d. **Lygumų ir Vardziukiemio k.** (Breslavo aps., Dūkšto valsč.) per 30 tėvų ir mokinių nunešė Dūkšto valsč. viršaičiui B. Jasieniui pareiškimus (deklaracijas), kuriuose jie reikalauja lietuvių mokyklos, bet viršaitis atneštus pareiškimus sudraskė, kam einą prieš Polščią. Tik naujai surašius, kovo mėn. 30 ir 31 d. tėvams, motinoms pavyko Dūkšto valsč. išstovėti iš viršaičio parašų patvirtinimo. Susižinojęs su Breslavo aps. viršininku (storosta), Dūkšto viršaitis surašė naujas

deklaracijas, kuriose reikalaujama lenkų mokyklos, ir vertė tėvus jas pasirašyti.

29 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje **organizuotoji lietuvių visuomenė (per 200 įvairių organizacijų narių),** pirmininkaujant dr. J. Basanavičiui ir prižiūrint keliems lenkų policininkams su valdininku Žilinsku priekyje, **rinko VII Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą.** Išrinkti: 1. kun. K. Čibiras 188 balsais, 2. P. Karazija 175 balsais, 3. kun. V. Zajančkauskas 173 balsais, 4. dr. J. Šlapelis 172 balsais, 5. dr. D. Alseika 163 balsais, 6. kun. Pr. Bieliauskas 125 balsais, 7. K. Veleckas 114 balsais. Be to, iš provincijos pririnkta: 1. B. Čepulionis, 2. K. Gaigalas, 3. Trakų dek. kun. Klem. Maliukevičius, 4. Kaltinėnų kun. A. Mikaila, 5. Švenčionių dr. Al. Rymas, 6. mok. P. Šičkaitė, 7. Švenčionių kun. J. Trūkanas. Lenkų valdininkas Žilinskas trukdė daktarienės Emilijos Vileišienės kalbą. Naujo komiteto prezidiumą sudarė: **pirmininkas — dr. D. Alseika,** vicepirmininkas — kun. K. Čibiras, iždininkas kun. V. Zajančkauskas, sekretorius K. Veleckas.

29 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje dr. V. Šėmio paskaita: Fizinis lavinimas š. m. sezone.

29 d. **Vilniuje** lietuvių „Lituania" futbolo rugtynėse įveikė „Wilijos II" lenkus 2:1.

29 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje K. Galkovskio paskaita — koncertas.

Apie 30 d. **Valkininkų miškuose** (Vilniaus-Trakų aps.) sekmadienį medžiojant Trakų apskr. lenkų seniūnui Lukaševičiui lenkų policija suvarė jam talkon Pašalčių ir Kuršių k.

Ligi 31 d. **Seinų krašte** drąsesnieji lietuviai reikalavo iš lenkų valdžios lietuvių kalbos mokyklose, pristatydami tėvų pareiškimus („deklaracijas"):

a) Seinų parapija: — 1. lietuviškai-lenkiškai esamai Aradninkų mokyklai (Berznyko valsč.) 22 dekl. 41 vaikui, 2. būsimai lietuviškai Žagarių mokyklai (Berznyko valsč.) 22 dekl. 45 vaikams, 3. lietuviškai-lenkiškai esamai Griškonių mokyklai (Krasnapolio valsč.) 13 dekl. 23 vaikams, 4. esamai lietuviškai, bet neveikiančiai Klevų mokyklai (Krasnapolio valsč.) 22 dekl. 50 vaikų, 5. esamai lenkiškajai Ramoniškių mokyklai (Krasnapolio valsč.) 7 dekl. 13 vaikų, 6. būsimai lietuviškai Dušnyčios mokyklai (Krasnavo valsč.) 25 dekl. 47 vaikams, 7. būsimai lietuviškai Burbiškių mo-

kyklai (Krasnavo valsč.) 41 dekl. 72 vaikam, 8. būsimajai lietuviškajai Bubelių mokyklai (Krasnavo valsč.) 50 dekl. 91 vaikui, 9. esamai lietuviškai Vidugirių mokyklai (Krasnavo valsč.) 26 dekl. 16 vaikų, viso 233 dekl. 428 vaikams; b) Punsko parapija: 10. esamai lietuviškai Vidugirių mokyklai (Krasnavo valsč.) 26 dekl. 41 vaikui, 11. būsimai lietuviškai Paliūnų mokyklai (Krasnavo valsč.) 28 dekl. 50 vaikų, 12. būsimai lietuviškai Navinykų mokyklai (Krasnavo valsč.) 20 dekl. 42 vaikam, 13. būsimajai lietuviškai Pristavonių mokyklai (Krasnavo valsč.) 29 dekl. 43 vaikams, 14. esamai lenkiškai Punsko mokyklai (Seivų valsč.) 20 dekl. 30 vaikų, 15. būsimai lietuviškai Vaitakiemio mokyklai (Seivų valsč.) 38 dekl. 48 vaikams, 16. būsimai lietuviškai Valinčių mokyklai (Seivų valsč.) 41 dekl. 73 vaikams, 17. būsimai lietuviškai Šlynakiemio mokyklai (Seivų valsč.) 27 dekl. 40 vaikų, 18. būsimai lietuviškai Vaičiuliškių mokyklai (Andrejavo valsč.) apie 30 dekl. 52 vaikam, 19. būsimai lietuviškai Vaiponios mokyklai (Andrejavo valsč.) 29 dekl. 49 vaikams, viso 288 dekl. 468 vaikams; 20. Smalėnų parapija — kelioms mokykloms apie šimtą deklaracijų keliems šimtams vaikų, tad viso **3 parapijose daugiau kai 700 deklaracijų pareikalauta apie 30 lietuviškų mokyklų kokiam pusantram tūkstančiui vaikų.**

Kovo mėn. ir anksčiau **Lazdūnų par.** (Ašmenos aps.) negaudavo Vilniaus lietuvių laikraščių, nes Ivjos pašto viršininkas jų neišduodavo ir net išimdavo iš siuntinių.

BALANDŽIO MĖN.

2 d. **Lazdūnuose** (Ašmenos aps.) lenkų kariuomenė apsupo kleboniją, išstatydama kulkosvydžius, o poručnikas su policija padarė kun. K. Gumbaragiui kratą. Prieš tai kunigas gavo grasinamų laiškų, kam platinąs Vilniaus lietuvių laikraščius „Lietuvos Kelią“ ir „Życie Ludu“ ir raginąs tėvus mokyti vaikus Vilniaus lietuvių gimnazijoje.

2 d. **Mergežery** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų policininkai ir kareiviai darė kratą lietuvių mokytojui.

2 d. **Bieliūnuose** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) naktį keturi lenkų policininkai darė kratą Adomui Butrimui.

3 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Lietuvos Kelio“ Nr. 14.

3 d. **Romoje** Lietuvos vyriausybė per savo atstovą prie Vatikano įteikė kardinolui Gaspariui protesto notą dėl Lenkų konkordato.

5 d. **Vilniaus** lenkų plėšikai apiplėšė 1922 m. ištremto į Kauną kun. kan. J. Kuktos butą.

5 d. **Zabarninkuose** (Dysnos aps., Pelekų par.) **mirė Ant. Bla-**

184. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos bitynas (1925 m.). Sėdi direktorius Juozas Kairiūkštis, stovi seminaristai.

žiukas, 21 m. lietuvis patriotas, Vilniaus „Ryto" lietuvių mokytojų seminarijos IV kurso auklėtinis. Ant kapo jam sugiedota lenkiškai. Kiek laiko praslinkus, lenkai mokytojai nuplėšė nuo vainiko juostą su lietuviškuoju įrašu.

7 d. **Vilniaus** lietuvių Šv. Mikalojaus bažnyčioj gedulingos pamaldos už mirusį 1919 m. dr. A. Vileišį.

9 d. Iš **Vilniaus** Lūkiškio kalėjimo išėjo suimtieji 1923 m. birželio mėn. ir nuteistieji 1924 m. kovo 28 d. Vilniaus lietuvių moksleiviai Juozas Tijūnėlis ir J. Kumpa.

9 d. **Vilniaus** lietuvių moksleivių bendrabuty prie Filarėtų gatvės Nr. 17 lenkai darė kratą ir suėmė 1 mokinį.

Apie 10 d. **Valkininkų valsč.** (Vilniaus-Trakų aps.) lenkai liepė lietuviams mokesnius mokėti už didesnį žemės plotą, negu šie

turėjo: 1. Dzegciorių k. už 284 dešimtines vietoj turimų 40, 2. Maliūkų k., už 376 dešimtines viet. 43, 3. Smalninkų k. už 382 dešimtini viet. 25 ir 4. Šarkiškės k. už 408 deš. viet. 40, viso už 1450 deš. viet. turimų 148.

13 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps. ir valsč.) lietuvių vakarėlis.

13 d. **Dysnoj** (Švenčionių aps., Vasiūnų par.) vaidinta „Marytė vargonininko duktė“ ir „Tėtė pakliuvo“.

185. Mergaičių mankšta Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj. Kairėje mokytoja An. Suduikienė.

13 d. **Girminiuose** (Švenčionių aps., Užubalio valsč., Palūšės par.) lietuvių vakarėlis.

13 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) vaidintos „Marytės vestuvės“

13 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) lenkų vyriausybė neleido suvaidinti „Alkanų žmonių“.

13 d. **Matuizose** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų par.) vaidinta „Amerika pirtyje“, sakytas monologas „Pati pasileido“.

13 d. **Kabelių miestely** (Gardino aps.) lietuvių bažnytinio choro vakarėlis. Vaidinta „Daina be galo“, „Šarūnas“ (scenos), „Tiktai niekam nesakyk“, „Už tėvynę“, „Žydas ir kareivis“;

sakyti monologai, dainuotos dainos ir tautinis lietuvių himnas.

Apie 15 d. **Tarp Adūtiškio ir Lyntupio** (Švenčionių aps.) pasikėsinimas prieš keleivinį lenkų traukinį, užvertus kelią telegrafo stulpais. Traukinys laiku sustabdytas.

Apie 15 d. **Rodūnės par.** (Lydos aps.) Pelesoj, Dubiniuose, Piliūnuose lenkų policija ir kariuomenė su kulkosvydžiais kratė ūkininkus.

16 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teismas nubaudė „Lietuvos Rytų" red. Jad. Šoblinskaitę už 1924 m. birželio mėn. 5 d. Nr. 67 str. „Lenkija sugrąžino inkviziciją" 50 lenk. auks. pabaudos arba savaitė arešto, ir 5 lenk. auks. teismo išlaidų.

17 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teismas pašaukė „Lietuvos Rytų" red. Jad. Šoblinskaitę bylon, kuri pasirodė jau kovo 6 d. teismo išspręsta (už 1923 m. rugp. 7 d. Nr. 38 str. „Za naszą i waszą wolność — Už mūsų ir jūsų laisvę). Paaiškėjus nesusipratimui, redaktorė atleista.

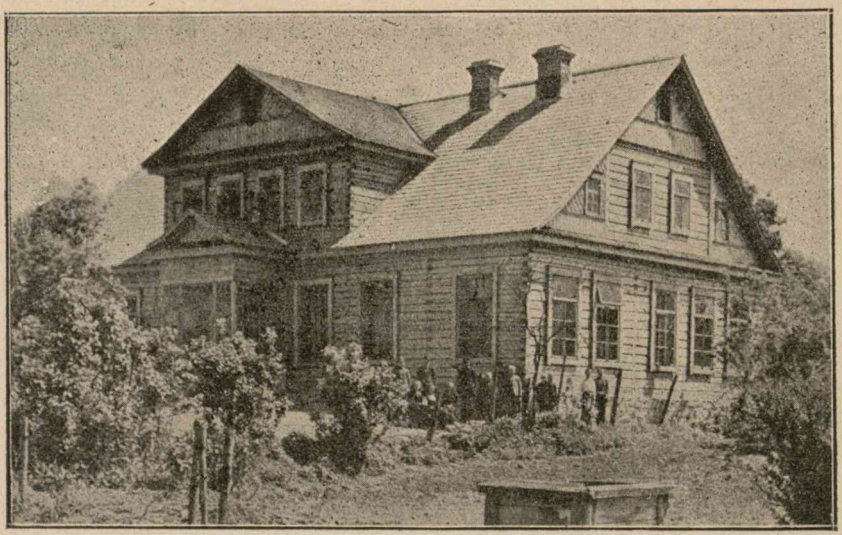
18 d. **Vilniaus** lietuvių „Bangos" koperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

19 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos VI klasės mokinių vaidinti „Aukso dievaičiai".

20 d. **Vilniaus** lenkų Teismo Tardytojas suėmė „Lietuvos Kelio" red. O. Zavišaitę dėl 1924 m. gegužės mėn. 4 d. Nr. 18 korespondencijos iš Adūtiškio. Sumokėjus 200 lenk. auks. kaucijos, redaktorė paleista.

20 d. **Gardino lenkų Apygardos Teisme prasidėjo 72 (22 lietuvių ir 50 gudų) byla, kaltinamų sukilimo prieš Lenkus rengimu Vilniaus ir Gardino kraštams nuo Lenkų atskirti** (Baudž. Statuto 102 §). **Byla tęsėsi ligi balandžio mėn. 30 d.** Kaltinamuosius gynė T. Vrublevskis, Step. Mickevičius, gen. Aleks. Babianskis ir dar 17 advokatų. Patraukti tieson lietuviai buvo suimti: 1. Jonas Valentukevičius, Pariečės valsč., Daržinėlių sodž., 1922 m. liepos mėn. 22 d., 2. Ign. Bernatavičius, Lydos aps., Kaniavos valsč., Paąžuolės sodž., 1922 m. liepos mėn. apie 30 d., 3. Sim. Grigas, Gardino aps., Marcinkonių valsč., Darželių sodž., 1922 m. rugpiūčio mėn. apie 20 d., 4. Jonas Volungevičius, Gardino aps., Marcinkonių valsč., Kabelių sodž., 1922 m. rugpiūčio 28 d., 5. Kazys Grigas, Gardino aps., Marcinkonių valsč., Kabelių sodž., 1922 m. rugpiūčio 28 d., 6. Aleks. Linkevičius, Lydos

aps., Kaniavos valsč., Pivosupių sodž., 1922 m. rugsėjo mėn. 10 d., 7. Bol. Miškinis, Lydos aps., Kaniavos valsč., Grybošių sodž., 1922 m. rugsėjo mėn. 10 d., 8. Kaz. Miškinis, Lydos aps., Kaniavos valsč., Krokšlio sodž., 1922 m. rugsėjo 10 d., 9. Juoz. Klimavičius, Lydos aps., Kaniavos valsč., Krokšlio sodž., 1922 m. rugsėjo 10 d., 10. Dam. Miškinis, Lydos aps., Kaniavos valsč., Mikolčiūnų sodž.,

186. Švenčionių lietuvių gimnazijos namai (nuo 1925 m.).

1922 m. rugsėjo 10 d., 11. Leonas Švedas, Lydos aps., Kaniavos valsč., Mikolčiūnų sodž., 1922 m. rugsėjo mėn. 10 d., 12. Leonas Pilinka, Lydos aps., Kaniavos valsč., Kruklių sodž., 1922 m. spalių mėn. 9 d., 13. Ant. Jurkonis, Seinų aps. (Nepriklausomoj Lietuvoj), Leipalingio valsč., Mizerų sodž., 1922 m. gruodžio 12 d., 14. Jon. Krušas, Gardino aps., Marcinkonių valsč., Kopeniškio sodž., 1923 m. birželio 5 d., 15. Dam. Vidzbelis, Lydos aps., Kaniavos valsč., Lynežerio sodž., 1923 m. rugsėjo mėn. 17 d., 16. Myk. Molis, Lydos aps., Kaniavos valsč., Kruklių sodž., 1923 m. rugsėjo mėn. apie 20 d., 7. Leonas Kaziukevičius, Gardino aps., Berštų valsč., Šumų sodž., 1923 m. lapkričio mėn. 17 d., 18. Jonas Lukšis, Gardino aps., Marcinkonių valsč., Kabelių sodž., 1923 m. lapkričio mėn. 19 d.;

be to, dar 19—22. Antanas Venčius, 17 metų, Klimas Volungevičius, 37 m., Adolfas Grigas, 21 metų, ir Edvardas Gaidys, 46 metų, kurie pasimirė Gardino kalėjime. Kaltinamieji atsisakė teisme kalbėti lenkiškai, nors tardytojai tikrino su jais prieš teismą susikalbėję lenkiškai; lietuviai kalbėjo lietuviškai, gudai gudiškai. Kaltinamieji ir liudytojai pareiškė teismui tardomi buvę žiauriai kankinami. Byloje dalyvavo 150 liudytojų; lenkų policijos agentai, provokatoriai ir šnipai liudijo prieš kaltinamuosius.

22 d. **Narsutiškėj** (Švenčionių aps., Užubalio valsč.) lenkų policija darė kratą lietuviui mokytojui.

23 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) Šakališkės sodž. jaunimas suvaidino „Lietuvaitę".

26 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje K. Galkovskio paskaita apie Rubinšteino „Demono" operą.

26 d. **Vydeniuose** (Lydos aps., Kalesninkų par.) lietuvių vakarėlis; „taip gražiai parengto vakarėlio dar čia niekados nebuvo".

26 d. **Kaune** Lietuvos universitete **steigiamasis Vilniui Vaduoti Sąjungos susirinkimas,** kuriame dalyvavo apie 50 narių; pirmininkavo rektorius kun. prof. Pr. Būčys, sekretoriavo doc. Pr. Augustaitis. St. Šilingo ir prof. M. Biržiškos pranešimai. **Išrinktas** 9 asmenų **Vykdomasis Komitetas,** kuris pareigas taip pasiskirstė: **pirmininkas prof. M. Biržiška,** jo pavaduotojas kun. prof. Pab. Kemėšis, sekretorius And. Rondomanskis, iždininkas prof. Zig. Žemaitis, nariai — Šaulių Sąjungos vadas Vl. Putvinskis, kun. prof. M. Reinys, menin. A. Žmuidzinavičius, studentas Juoz. Čiburas ir studentė M. Kubiliūtė.

27 d. **Vilniuje** Šv. Mikalojaus bažnyčioje zitininkų (lietuvaičių) iškilmingos metinės pamaldos.

28 d. **Beniakainyse** (Lydos aps.) atvykę iš kitų parapijų lenkininkai, policijos padedami, neleido išvažiuoti laikinai čia paskirtam lenkui kun. Kozlovskiui, kuris turėjo užleisti vietą kun. Dubiečiui. Policija mėgino suimti V. Skirtūną ir Mot. Sakalauską, kurie drįso pasipriešinti riaušininkams.

30 d. **Vilniuje** 7 val. vak. Bazilikoje prasidėjo gegužinės lietuvių pamaldos.

30 d. **Gardino byloje,** kuri prasidėjo balandžio mėn. 20 d. ir kurioje 72 lietuviu ir gudu buvo kaltinamu rengę sukilimą Vilniaus ir Gardino kraštams atskirti nuo Lenkų, **nuteista 30 (12 lietuvių ir 18 gudų),** išteisinta 38, prieš teismą pasimirė

kalėjime 4. Lietuviai nuteisti: 1. Leonas Kaziukevičius, 28 metų, Gardino aps., Berštų valsč., Šumų sodž. — 12 metų katorgos, 2. Ign. Bernatavičius, 27 metų, Lydos aps., Kaniavos valsč., Paąžuolės sodž. — 4 metams katorgos, 3. Florijonas Turonis, 37 metų, — 4 metams katorgos, 4. Dam. Vidzbelis, 24 metų, Lydos aps., Kaniavos valsč., Lynežerio sodž. — 4 metams katorgos, 5. Myk. Molis, 30 metų, Lydos aps., Kaniavos valsč., Kruklių sodž. — 3 metams kalėjimo, bet atskaitant iš to nuo 1923 m. rugsėjo mėn. kalėjime atsėdėtą laiką, 6. Sim. Grigas, 21 metų, Gardino aps., Marcinkonių valsč., Darželių sodž. — 2 metam kalėjimo, atskaitant iš to nuo 1922 m. rugpiūčio mėn. kalėjime atsėdėtą laiką, 7. Antanas Jurkonis, 18 metų, Seinų aps. (Nepriklausomoj Lietuvoj), Leipalingio valsč., Mizerų sodž. — 2 metam kalėjime, atskaitant iš to nuo 1922 m. gruodžio mėn. 12 d. kalėjime atsėdėtą laiką, 8. Juozas Klimavičius, 19 metų, Lydos aps., Kaniavos valsč., Kroklio sodž. — 2 metam kalėjimo, atskaitant iš to nuo 1922 m. rugsėjo mėn. 10 d. atsėdėtą laiką, 9. Jonas Krušas, 27 metų, Gardino aps., Marcinkonių valsč., Kopeniškio sodž. — 2 metam kalėjimo, atskaitant iš to nuo 1923 m. birželio mėn. 5 d. kalėjime atsėdėtą laiką, 10. Bol. Miškinis, 24 metų, Lydos aps., Kaniavos valsč., Grybošių sodž. — 2 metam, atskaitant iš to nuo 1922 m. rugsėjo mėn. 10 d. kalėjime atsėdėtą laiką, 11. Leonas Pilinka, 23 metų, Lydos aps., Kaniavos valsč., Kruklių sodž. — 2 metam kalėjimo, atskaitant iš to nuo 1922 m. spalių mėn. 9 d. kalėjime atsėdėtą laiką, 12. Jonas Valentukevičius, 23 metų, Pariečės valsč., Daržinėlių sodž. — 2 metam kalėjimo, atskaitant iš to nuo 1922 m. liepos mėn. 22 d. kalėjime atsėdėtą laiką. Išteisinti lietuviai: 1. Jonas Volungevičius, 2. Kaz. Grigas, 3. Jon. Lukšis, 4. Dam. Miškinis, 5. Kaz. Miškinis, 6. L. Švedas, 7. Al. Linkevičius, kurie išsėdėjo kalėjime 2—3 metus.

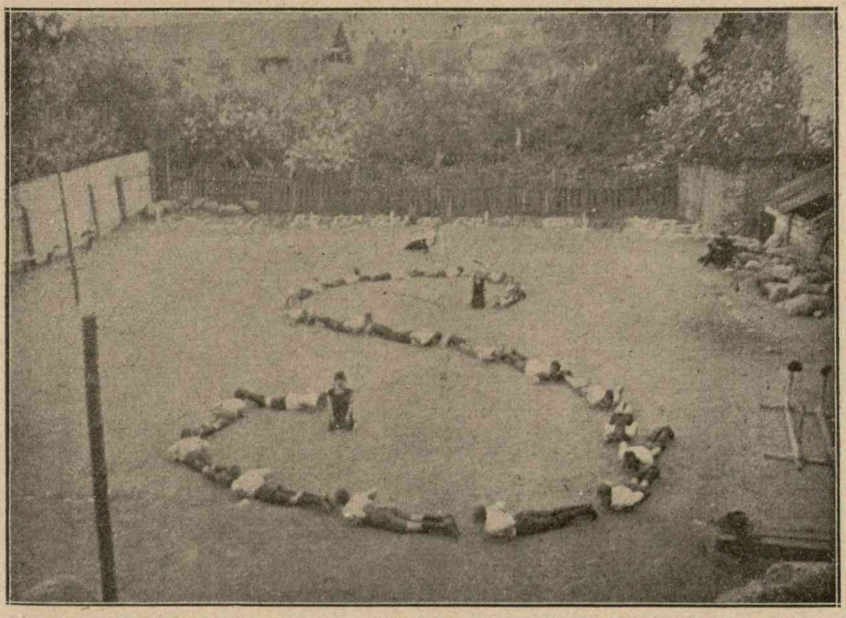
GEGUŽĖS MĖN.

3 d. **Kazėnų** (Dysnos aps.) lenkų mokyklos vedėjas Juozas Valiaščikas padarė eiseną į Vasiūnų bažnyčią, kur privertė kunigą giedoti „Te Deum laudamus“ ir pasakyti lenkišką pamokslą; grįžęs keliose Kazėnų gatvėse sakė prakalbas.

3 d. **Dūdose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) vaidino „Iš sodiečių gyvenimo“, sakė monologą „Negal ištekėti“, deklamavo eiles.

3 d. **Kaune** Vilniaus Lietuvių Jaunimo „Ąžuolo“ Sąjungos visuotinis narių susirinkimas.

Apie 5 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps.) lietuvių „Bitelės“ kooperatyvo steigiamasis susirinkimas.

187. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos gimnastikos figūra mokytojui Stasiui Kairiūkščiui pagerbti jo vardo dieną.

Apie 5 d. **Vydiškio** (Švenčionių aps.) kleb. kun. V. Bobinas buvo tardomas kaip kaltinamas iš 108 ir 129 §§.

5 d. **Vilniaus** lenkų policija įteikė kaltinamąjį aktą iš 129 § „Lietuvos Kelio“ redaktorei O. Zavišaitei už išspausdinimą 1924 m. balandžio mėn. 27 d. Nr. 17 „Kaip ir pasakėlės“, o Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientui V. Uždaviniui už „Kaip ir pasakėlės“ parašymą ir iš „Lietuvos Kelio“ pakartojimą moksleivių „Mildos“ almanache, kuris 1924 m. birželio mėn. 25 d. buvo konfiskuotas. „Lietuvos Kelias“ pakartojo iš „Vilniečio“ 1922 m. vasario mėn. 16 d. Nr. 36.

5 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos Tėvų Komi-

tetas dėkojo Amerikos Vaterburo lietuvėms, ypačiai buvusiai gimnazijos auklėtinei Elenai Vileišytei-Devenienei už 60 dolerių aukas mokinių priešpiečiams.

5 d. **Lieponyse** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) atvykęs lenkų valdininkas sukvietė 40 ūkininkų ir, vaišindamas juos papirosais, ragino prašyti lenkiškos mokyklos, bet šie vis reikalavo lietuviškos.

6 d. **Vilniaus** lenkų Lelevelio gimnazijoje, kuri prieš pusketvirtų metų (1921 m. spalių mėn. 1 d.) policijos jėga atėmė iš lietuvių gimnazijos rūmus, du abiturientu, Laurinavičius ir Obrompalskis, šaudė per egzaminus mokytojus iš revolverių ir metė 2 bombas. Peršautas direktorius Bieganskis, bombos mirtinai sužeistas mokytojas Jankauskis, užmušti 4 mokiniai, tarp jųjų Laurinavičius ir Obrompalskis, sužeista apie 30 mokinių. Sprogdama bomba gerokai apardė salę, dar lietuvių gražiai išpuoštą. Įvyko 1921 m. spalių 1 d. lietuvių gimnazijos direktoriaus M. Biržiškos lenkams tartieji žodžiai „Wy tu szczęścia nie zaznacie“ (Jūs čia — tuose rūmuose — laimės nepatirsite)!

7 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas nuteisė sunkiųjų darbų kalėjimu Pr. Jurkūną (21 m. amž.) 10 metų, Adomą Didžiulį (33 metų amž.) 6 metų ir Pr. Matulį (51 metų amž.) 4 metų, apkaltintus „šnipavus Lietuvos karo štabui“. Buvęs Vilniaus lietuvių gimnazijos mokinys Šatas, lenkų į tą bylą pinamas, pasislėpė. Kaltinamuosius gynė T. Vrublevskis.

7 d. **Dotinėnuose** (Švenčionių aps., apie Švenčionėlius) vaidinta „Ant bedugnės krašto“. Dūdavo Švenčionėlių orkestras.

8 d. **Kauno** miesto ligoninėje mirė Vilniaus krašto lietuvių veikėjas kun. Vacl. Giedrys.

9 d. **Vilniuje** pavakarį lenkai užkabinėjo gatvėse lietuvius mokinius, koliojo, stumdė, net mušė, pav., mokytojų seminarijos mokinius Atrošką, Morozą.

10 d. **Vilniaus** lietuvių Mikalojaus salėje vaidinta Paparonio „Vakarinė daina“.

10 d. **Guntauninkuose** (Švenčionių apskr., Tverečiaus par.) vaidinti „Vagys“.

10 d. **Beniakainių par.** (Lydos aps.) iškilmingai sutiko naują kleboną kun. Dubietį, kurio mėgino neįsileisti atvykę iš kitų parapijų lenkininkai.

11 d. **Vilniuje** prasidėjo Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientų išleidžiamieji egzaminai.

13 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas patvirtino Taikos Teismo sprendimą, kuriuo „Lietuvos Ryto“ red. Jad. Šoblinskaitė buvo nubausta 75 lenkų lenk. auksinų, ir pridėjo dar 2 teismo išlaidų.

14 d. **Vilniuje** lietuvių visuomenės delegacija („Ryto“ pirminin-

188. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos kieme. Be mokinių, yra dar mokytojų: kun. Kr. Čibiras, M. Stankevičius, toliau direktorius M. Šikšnys.

kas kun. P. Kraujalis, gimnazijos direktorius M. Šikšnys ir mokytojų seminarijos direktorius J. Kairiūkštis) apsilankė pas atvykusį Varšuvos švietimo ministerį St. Grabskį ir įteikė pareiškimą dėl lietuviškųjų gimnazijų, mokytojų seminarijos ir pradžios mokyklų.

Apie 15 d. **Melagėnuose** (Švenčionių apskr.) lenkų valdžios mokykloje lenkas mokytojas sukruvino lietuvį mokinį Vl. Pilipavičių ir išvadino jį „cholera litewska“.

15 d. **Kaune** vilniečiai dalyvavo tautinėj šventėj po žaliu plakatu „Į Vilnių".

16 d. **Vilniuje** lenkų policija konfiskavo „Vilniaus Aido" Nr. 56.

16 d. **Vilniaus** lenkų švietimo globėjas (kuratorius) Gonsiorovskis gavo Varšuvos Švietimo Ministerio Grabskio įsakymą, kaip gegužės mėn. 14 d. jo pasikalbėjimo su lietuviais pasėką, sudaryti lenkų valdininkų komisiją Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientams išegzaminuoti. Gimnazija nesutiko tuojau su lenkais egzaminuoti, nes pačios gimnazijos suorganizuotieji egzaminai jau buvo įpusėję besitariant su lenkais ir pasibaigė; be to, lenkai pareikalavo egzaminuoti iš viso lenkų valdžios gimnazijos kurso, kam turėjo būt duota laiko pasiruošti.

17 d. **Vilniaus Lietuvių Mokslo Draugijos paskaitos 20 metų Vilniaus lietuvių spaudos sukaktuvėms pažymėti.** Dr. J. Basanavičius skaitė atsiminimus iš Bulgarijos ir savo atvykimo į Vilnių, lenkiškai paskaitė T. Vrublevskis apie lietuvių spaudos uždraudimą ir kovą dėl jos ir Liud. Abramavičius apie knygų spaudimą ir spaustuves Vilniuje (taip pat lenkiškai).

17 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos vaidinta „Audra giedroje"; dainų choras, mergaičių gimnastika. Griežė mokinių dūdų orkestras.

19 d. **Maciuciuose** (Ašmenos aps., Dieveniškio valsč.) lenkų mokytojas studentas Enrikas Urbanavičius sudegino lietuvio M. Krečiaus namus; Krečius leido vaikus į lietuvių mokyklą, dėl ko Urbanavičius jį nuolat barė. Urbanavičius pavadino savo šunį „Litvinu".

20 d. **Melagėnų par.** (Švenčionių apskr.) lenkų valdininkai važinėjo po sodžius ir vertė žmones atsiimti parašus nuo reikalavimų leisti lietuviškas mokyklas.

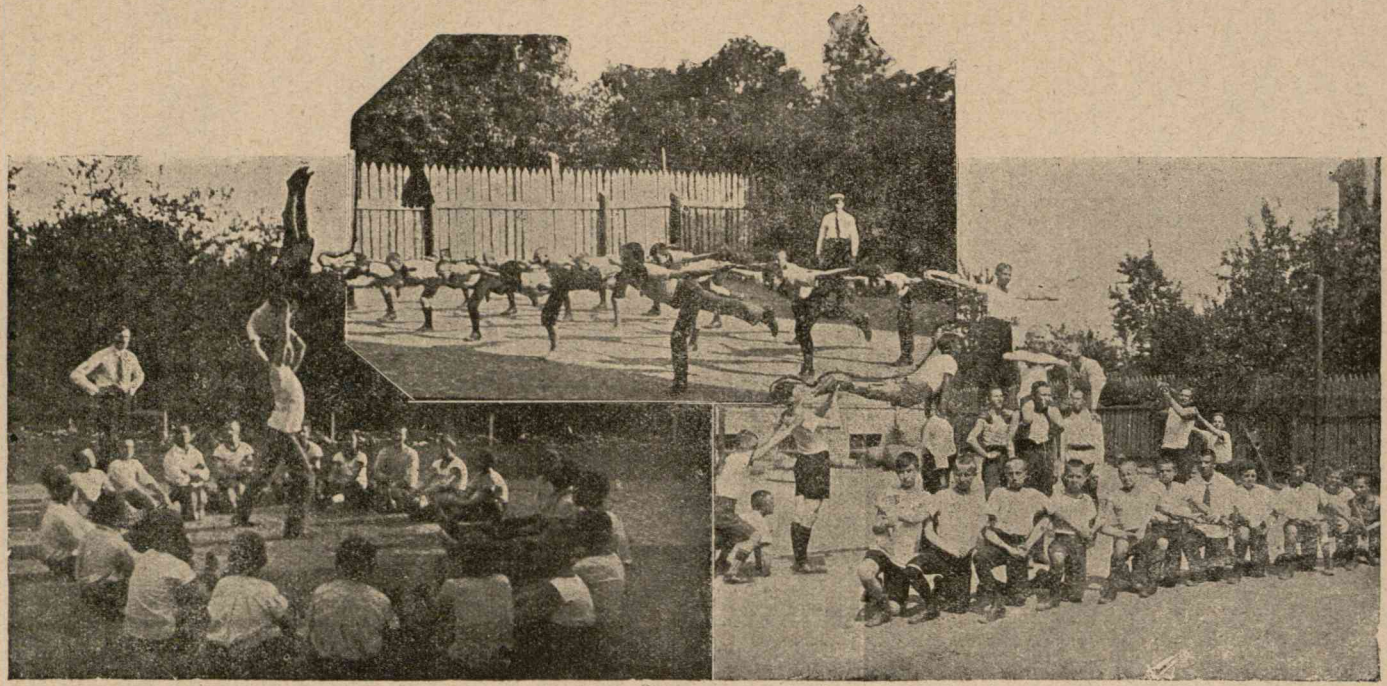
24 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus salėje kun. dr. D. Galiušio paskaita apie kelionę į Rymą.

24 d. **Knistuškėse** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaidinta „Nežudyk" ir „Grybų barnis"; dainos.

24 d. **Dargužiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų vals.) vaidintas „Kurčias žentas"; dainos.

24 d. **Kaune** prof. Voldemaro paskaita apie Vilniaus praradimą ir atgavimo būdus.

Apie 25 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Życie Ludu" Nr. 10 už str.

189. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių mankštos figūros. Mokytojas B. Bucevičius.

„Panowie, opamiętajcie się“ (Ponai, grįžkite į protą!) ir „Tegoroczne koziańskie święto 3-go maja“ (Šių metų gegužės 3 d. šventė Kazėnuose).

26 d. **Vilniaus** lenkų Apeliacijos Teismas nagrinėjo Vilniaus lenkų Apygardos Teismo 1924 m. rugsėjo mėn. 5 d. nuteisto 6 metų sunkaus darbų kalėjimu kaip Lietuvos šaulio Ant. Pučio (37 metų) iš Pučkornės (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) bylą.

26 d. **Vilniaus** lenkų Apeliacijos Teismas nagrinėjo lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Ziemia Ojczysta“ red. T. Jasiaus bylas, kuriose jis Apygardos Teismo buvo nubaustas: 1. 1924 m. gegužės mėn. 7 d. 300 lenkų auks. už 1923 m. birželio mėn. 17 d. Nr. 23 str.: „Worek Judaszów“ (Judošių maišelis), 2. 1924 m. kovo mėn. 4 d. 2 mėn. kalėjimo už 1923 m. balandžio mėn. 13 d. Nr. 13 str. „Przestroga“ (Perspėjimas).

29 d. **Vilniuje apsilankė anglų prof. Simpsonas,** kuris 1921 m. pravedė sieną tarp Lietuvos ir Latvijos. Jis kalbėjosi su lietuviais (dr. J. Basanavičium, dr. D. Alseika, kun. P. Kraujaliu), palankiais Lietuvai lenkais (T. Vrublevskiu, Liud. Abramavičium), žydais (dr. Vygodskiu, dr. Šabadu) ir gudais.

29 d. **Vilniaus** Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos metinis susirinkimas, kuriame iš 22 Vilniuje gyvenančių narių dalyvavo 16. Susirinkimui pirmininkavo St. Matjošaitis; draugijos pirmininkas dr. J. Basanavičius.

Apie 30 d. netoli Vilniaus **(Naujavilelske)** gatvininko nužudytas kun. Juozas Gronskis, kuris 1919 m. Nepriklausomoje Lietuvoje buvo lenkų pėoviakas, o paskui, pabėgęs į Vilnių, redagavo lenkų vyriausybės prieš Lietuvą leidžiamą laikraštį „Mūsų Balsą“.

31 d. **Vilniuje** lietuvių Šv. Mikalojaus bažnyčioje pamaldos su K. Galkovskio ir Vinčiaus giedojimu.

31 d. **Vilniaus lietuvių procesija į Kalvarijas, kurioje dalyvavo** 5.000, tarp jų kiek valkininkiečių, gervėtiškių, dūkštiečių. Prieš tai lenkai buvo paleidę gandus, jog procesijoj ruošiasi dalyvauti Nepriklausomosios Lietuvos lietuviai; procesiją lydėjo sustiprintieji policijos būriai ir mokąs lietuviškai valdininkas Žilinskis, kuris, lenkų vyriausybės siunčiamas į visus lietuvių susirinkimus, įgijo pajuokiamojo vardo visų prezidiumų „garbės nario“.

31 d. **Pašaminėj** (Švenčionių apskr. ir valsč.) lietuvių vakarėlis.

BIRŽELIO MĖN.

1 d. **Vilniaus ir Švenčionių lietuvių švietimo „Ryto" draugijos turėjo apie 200 mokyklų ir apie 10.000 mokinių (kartu su Vilniaus ir Švenčionių gimnazistais ir seminaristais). Lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komitetas Vilniuje išlaikė 12 prieglaudų su 700 lietuviško jaunimo ir šiaip savo darbu spietė apie 1.000 Vilniaus lietuvių.**

2 d. **Vilniaus** lenkų švietimo globėjas Gonsiorovskis pareikalavo iš Vilniaus lietuvių gimnazijos ir mokytojų seminarijos, o taip pat iš Švenčionių lietuvių gimnazijos, kad visuotinę istoriją ir geografiją mokytų lenkiškai.

Apie 5 d. **Ignaline** (Švenčionių apskr.) lenkų policininkai pavogė lietuvio šunį, o kai buvo susekti, primušė Just. Klimą, suėmė dar Bimbelį ir Strinevičių ir nusivarė, revolveriais privertę juos eiti su pakeltomis rankomis.

5 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas sustabdė tyrinėjimą, ar mokėjusi „Ryto" draugija savo mokytojams „ostais". Tyrinėta trejus metus.

7 d. **Kaišiadoriuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) dr. J. Purickio paskaita Vilniaus vadavimo klausimu.

Apie 10 d. **Vilniuje** lenkai įteikė „Lietuvos Kelio" red. O. Zavišaitei kaltinimą dėl 1924 m. gegužės 4 d. Nr. 18 korespondencijos iš Adūtiškio (Švenčionių aps.) apie lenkų kyšius.

11 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvių moksleivių koncertas, plastiškieji šokiai, choras.

13 d. **Vilniuje** įvykusiame Lenkijos liaudies mokytojų Sąjungos (Związek Nauczycielstwa Polskiego Szkół Powszechnych) suvažiavime Vilniaus krašto skyriaus pirmininkas Galonzka skaitė „Apie Vilniaus krašto mokyklų reikalus", nurodydamas, jog švietimo dalykuose ten teisybės nėsą: gudai ir lietuviai (kitur ir ukrainiečiai) mokyklų deklaracijas (reikalavimus) paduodami turi kreiptis į valsčių savo parašų tvirtinti, o lenkų deklaracijos yra priimamos be kokio patvirtinimo; lenkų mokytojai ir inspektoriai įtraukti į plebiscitus; lenkų mokytojai prikalbinėjami rūpintis, kad nelenkų mokyklų deklaracijų visai nebūtų padavinėjama; vadovėliai nepritaikinti vietos reikalams; kalbų įstatymai švietimo dalykuose nevykdomi.

13 d. **Švenčionių** lietuvių gimnaziją, su direktorium, mokytojais ir pučiamuoju orkestru, atvyko į **Kaltinėnus** (Švenčionių aps.). Bažnyčioje dūdavo. Vakare moksleiviai vaidino „Audrą giedroje". Choras dainavo „Lietuviais esame mes gimę" ir kitas dainas; mergaičių balietas, berniukų ir mergaičių gimnastika, mokinių orkestras. Svečių tarpe buvo Vilniaus ir Švenčionių „Ryto" draugijų pirmininkai.

190. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didž. gimnazijos 8 klasių IX laida** (1925 m.).

15 d. **Vilniaus** lietuvių **Vytauto Didžiojo gimnazijoj** pasibaigė VIII klasės egzaminai. **IX laidoje baigė 16 abiturientų:** Pr. Anusevičiūtė, Kar. Bielinis, Aleks. Birinčikas, Jadzė Čenytė, Juoz. Gaivenis, Edv. Gaučys, Just. Jasiulionis, Ant. Juknevičius, Klem. Kaušinis, Petr. Kūnavičius, Petr. Litvinaitis, Aug. Mačionis, Zosė Mikalauskaitė, Julė Stralytė, Vait. Subačius ir Vincas Uždavinys.

15 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos Vykdomojo Komiteto pirmas atsišaukimas „Į lietuvių tautą", kuriuo aiškinami Sąjungos uždaviniai ir raginama kurti skyriai.

16 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teismas išteisino „Lietuvos Rytų" red. Jad. Šoblinskaitę, kuri buvo pavadinusi cenzūros įvedimu parėdymą, kuriuo lietuvių spaudiniai iš spaustuvės

turėjo būt atiduodami valandai suėjus po išspausdinimo.

18—20 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių piešinių ir rankų darbų paroda.

18 d. **Vilniaus lietuvių** „Ryto" draugijos **mokytojų seminarijos V-jo kurso išleistuvės. IX laidą pabaigė 6:** Stasė Blažytė, Alf. Guobis, Ver. Jurkevičiūtė, Zosė Stakauskaitė, Paulė Tamulevičiūtė ir Marė Terbekaitė. Direktorius J. Kairiūkštis

191. **Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1925 m. laida.** Vidury direktorius Juozas Kairiūkštis tarp kun. Juozo Stankevičiaus ir p. Stašienės.

prakalboje pažymėjo, jog **1924—25 mokslo metų pradžioje buvo 179 seminaristai, pabaigoj 143** (78 vyrai, 65 moterys), pavyzdinėj mokykloj 45 mokiniai. Lenkų Vyriausybė patvirtino seminariją vardu: „Privatinė Koedukacinė Mokytojų Seminarija lietuvių dėstomąja kalba". Atestatus įteikė dr. J. Basanavičius. Direktoriaus prakalbon atsakė absolventas A. Guobis ir seminaristas Silv. Švogžlys, vakarienės metu kalbėjo dr. D. Alseika ir absolventė P. Tamulevičiūtė.

18 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjunga išleido P. Rusecko raštelį „Vilniaus vainikai".

19 d. **Vilniuje** pasirodė **paskutinis „Vilniaus Kelio" numeris (25);** lenkai jį sustabdė už „ėjimą prieš Lenkus".

20 d. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj 425 mokiniai (249 bern. ir 176 merg.); 1924 m.—1925 m. pradžioj buvo 476.**

21 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoj vaidinti „Katriutės gintarai"; dainos, gimnastika, gyvieji paveikslai.

21 d. **Knistuškėse** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaidintas „Mūsų gerasis", sakytas monologas „Nesiseka vesti".

192. Linkmenyse (Švenčionių aps.) 1925. VI. 29 atidarant lietuvių liaudies namus. Sėdi (nuo kairės į dešinę) trečias kun. Pr. Bieliauskas, ketvirta Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytoja Br. Cicėnaitė, penktas klebonas kun. J. Breiva (jo rūpesniu pastatyti namai), septinta Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytoja B. Vildžiūtė, aštuntas Vilniaus „Ryto" draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis ir kiti; stovi, sėdi ir guli Švenčionių lietuvių gimnazijos moksleivių orkestro dalyviai ir šiaip svečiai.

22 d. **Kaune** lietuvių latvių kongrese dr. J. Purickio paskaita „Visų kraštų mažosios tautos, vienykitės", kur jis ragino Pabaltijo valstybes per daug nesiartinti su Lenkais, bet laikytis vienybės su lietuviais, gudais ir ukrainiečiais; prof. M. Biržiškos paskaita „Vilniaus krašto lietuvybė".

23 d. **Vilniaus** lenkų teismas atidėjo „Życie Ludu" red. K. Velecko bylą dėl 1924 m. Nr. 15 str. „Wrażenia z powiatu święciańskiego" (Įspūdžiai iš Švenčionių apskr.). Veleckas gynėsi pats.

23 d. **Kaune** lietuvių latvių kongresas Vilniaus klausimu nutarė:

„Lietuvių latvių susiartinimo kongresas pripažįsta, jog: 1. **Vilniaus kraštas nuo senų senovės lietuvių kraštas,** 2. slaviškieji gaivalai Vilniaus krašte vėliau teatsiranda ir savo daugumoje ne tiek yra ateiviai, kiek suslavėję lietuviai, 3. Vilniaus krašto ištautėjimas ne tik kenkia lietuvių tautai, bet ir trukdo šiaipjau krašto kultūros augimą, dekultūrina jį, 4. Vilniaus krašto lietuvybė žymiai sveria lietuvių tautos kultūros istorijoje, 5. Vilniaus krašto lietuvybė sunkiuoju okupacijų metu nenustojo reiškusis ir kovojusi prieš politinį bei kultūrinį terorą, 6. toji **kova tegali pasibaigti tada, kai lietuvių tauta susigrąžins sau Vilniaus kraštą,** — tad **Vilniaus krašto grąžinimas Lietuvai yra būtina sąlyga, kad lietuvių, latvių ir lenkų tautos bei valstybės sveikai augtų ir normaliai plėtotų savo santykius“.**

Apie 25 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) „Ryto“ skyrius gavo lenkų leidimą įkurti knygyną.

25 d. **Miciūnuose** (Vilniaus aps., Varnėnų valsč., Gervėčių par.) vaidinta „Ant bedugnės krašto“ lietuviškai ir „Ptuška ščiascia“ gudiškai.

26 d. **Vilniaus** lietuvių gimnazijoj prasidėjo „Ryto“ draugijos mokytojų vasaros kursai. Įsirašė 111 klausytojų. Kursų vedėjas Vl. Sakavičius.

28 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) buv. Vilniaus lietuvių gimnazijos auklėtinio kun. Z. Žeidžio primicijos. Lietuvių „liaudies namų“ pašventinimas. Jį atliko atvykęs iš Vilniaus kun. P. Kraujalis ir pasakė ilgesnę prakalbą; sveikino Vilniaus lietuvių visuomenės atstovai kun. Pr. Bieliauskas ir abiturientas V. Uždavinys; griežė Švenčionių lietuvių gimnazijos orkestras. Vakare gimnazijos mokinių suvaidinta „Agnietė“, scenos šokiai, gyvieji paveikslai; mokinių orkestras žavėjo klausytojus.

28 d. **Veliuonos** piliakalnyj (Nepriklausomojoj Lietuvoj) Vilniaus įkūrėjo Gedimino paminklo atidengimas. Griežta ir dainuota „Vilniaus, Vilniaus, tėvų sosto“. Buvo svečių iš Kauno.

29 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.), lenkų policijai leidus, į pamaldas atvyko per demarkacijos liniją toji parapijos dalis, kuri radosi Nepriklausomojoje Lietuvoje. Policija neleido į bažnyčią vietos žmonių, net iš miestelio. Po pamaldų susirinkta „liaudies namuose“, kur kun. P. Kraujalis vilniečių vardu sveikino atvykusius laisvuosius brolius. Kai kam iš

vilniečių jaunimo pavyko sueiti su atvykusiais, pasikalbėti ir pasišokti; Švenčionių lietuvių gimnazijos orkestrui duduojant, šokta linksmai, smarkiai.

29 d. **Daugėliškyje** (Švenčionių apskr.) suvaidinti „Aukso dievaičiai". Vaidino Vilniaus moksleivių kuopelė, A. Krutulio suorganizuota.

LIEPOS MĖN.

3 d. **Vilniaus lietuvių poliklinikoj pasimirė garsusis advokatas Tadas Vrublevskis, kuris 1920—1925 metais drąsiai palaikė Lietuvą ir lietuvius,** ypačiai gindamas juos lenkų teismuose. Paliko 72 tūkstančiu knygų, šį knygyną pavesdamas Vilniaus valdžiai, bet įdėdamas sąlygą niekados jo neišvežti iš Vilniaus.

5 d. **Melagėnuose** (Švenčionių aps.) vaidinta „Genovaitė", sakytas monologas „Kvailys"; Bielinio choras.

6 d. **Vilniuj** Tado Vrublevskio laidotuvės į Rasų kapines. Kapinėse kalbėjo: lietuvis dr. Alseika apie nabašninko nuopelnus lietuvių tautai, lenkai Vyt. Abramavičius, Jonas Pilsudskis ir bibliotekininkas Rygelis, gudai kun. Ad. Stankevičius ir Bahdanovičius, kuris nurodė, jog seniau Vrublevskis gynęs savuosius (lenkus) nuo svetimųjų (rusų), o paskui svetimuosius (lietuvius ir gudus) nuo savųjų (lenkų). Laidotuvėse dalyvavo katalikų kunigai (lietuviai) ir pravoslavų šventikas.

6 d. **Dotnuvoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Kėdainių aps.) Žemės Ūkio Akademijoj įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 1).

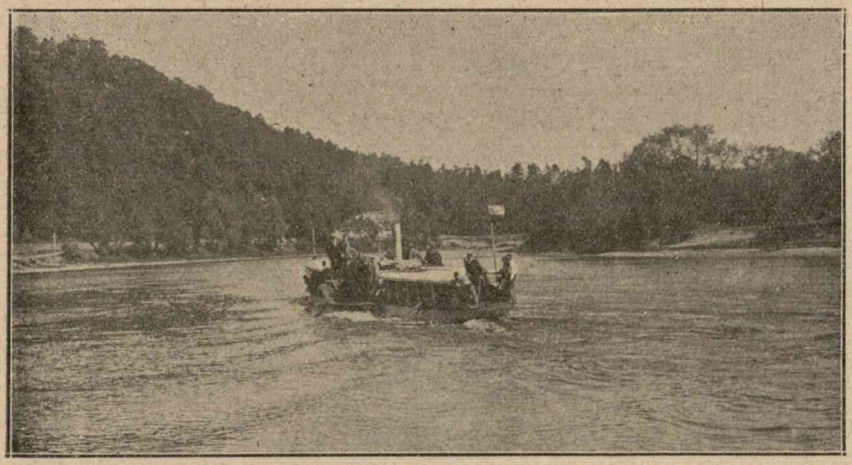
Apie 10 d. **St. Galleno** (Šveicarijoj) studentai lietuviai nutarė vasarą dirbti Lietuvoje Vilniaus vadavimo reikalui.

10 d. **Vilniuje pasirodė savaitraščio „Kelio" Nr. 1** viet. lenkų vyriausybės uždarydinto „Vilniaus Kelio". Redaktorius Jul. Navikas.

12 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč., Kaltinėnų par.) vaidino „Dėdė atvažiavo" ir „Praktikos kirpėją".

13 d. **Vilniaus lenkų Apygardos Teismas nuteisė „Lietuvos Rytų" red. Jad. Šoblinskaitę:** 1. už 1923 m. liepos mėn. 31 d. Nr. 35 str. „Kiti metai — kiti lapai" 2.000 lenk. auksinų (ir teismo išlaidų 200 auks.) arba 6 mėn. kalėjimo, 2. už 1924 m. vasario mėn. 9 d. Nr. 18 str. „Klaipėdos atvadavimo

metinių sukaktuvių paminėjimo iškilmės Kaune“ 3.000 lenk. auks. (ir 300 auks. teismo išlaidų), arba 8 mėn. kalėjimo, ir 3. už 1924 m. birželio mėn. 3 d. Nr. 66 str. „Gryni žodžiai prieš faktus“ ir „Prancūzų atsišaukimas (Baltasis teroras Lenkijoje)“ 1.500 lenk. auks. (ir 150. auks. teismo išlaidų) arba 5 mėn. kalėjimo, tad viso **6.500 lenk. auks.** (ir 650 auks. teismo išlaidų) **arba 19 mėn. kalėjimo.** Nagrinėti dar

193. Vienas iš dviejų garlaivių, kuriais Vilniaus lietuvių moksleivija 1925. VI. 7 išvyko į Verkų apylinkes.

1924 m. kovo mėn. 29 d. Nr. 39 str. „Lietuvių abiturientų byla“ tos sudėties teismas atsisakė, nes straipsnis lietė jį patį. Šoblinskaitę gynė nabašninko Tado Vrublevskio auklėtinis Stan. Sadkovskis.

15 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Aido“ Nr. 76 už str. „Negirdėti nutarimai lietuvių spaudos bylose“.

16 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teismas išteisino „Lietuvos Rytų“ red. Jad. Šoblinskaitę už įvertinimą naujos tvarkos cenzūroj.

16 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) „Ryto“ draugijos skyrius darė rinkliavą. Trys poros rinkėjų sagstė tautinius vainikėlius. Surinkta per 100 lenk. auksinų. Bažnyčioje dūdavo skyriaus orkestras, vedamas L. Bielinio; po to klebonijoj dūdavo ir dainavo. Klausėsi ir svečiai — Švenčionių dekonijos kunigai su dekanu kun. N. Vaišučiu priekyj.

19 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) Vilniaus lietuvių moksleivių kuopelė vaidino „Aukso dievaičius".

20 d. **Vilniaus lenkų Apygardos Teismas nuteisė** lietuvių laikraščio lenkų kalba **„Ziemia Ojczysta" red. T. Jasių:** už 1. 1923 m. gruodžio mėn. 2 d. Nr. 47 str. „Z powodu 25-letnich święceń kapłańskich bisk. Matulewicza" (Dėl vysk. Matulevičiaus kunigo įšventinimo 25-rių metų sukaktuvių) ir „Kalendarzyk

194. Vilniaus lietuvių moksleivijos ekskursija ties Verkais 1925. VI. 7. Jųjų tarpe mokytojai ir globėjai (nuo kairės į dešinę) dr. Jrg. Šlapelis, kun. V. Taškūnas (aukščiau), užpakalyje kun. N. Raštutis ir kun. Pr. Bieliauskas, arčiau kun. Kr. Čibiras.

Wileński" (Vilniaus Kalendorėlis), 2. už 1923 m. vasario mėn. 11 d. Nr. 5 str. „Rzut oka na czasy Murawjewowskie" (Žvilgsnis į Muravjevo laikus) ir 3. 1923 m. lapkričio mėn. 25 d. Nr. 46 str. „Przed spisem ludności" (Prieš gyventojų sąrašą) ir „W imię prawdy" (Tiesos vardan) — viso **3.000 lenk. auks.** (ir 300 auks. teismo išlaidų) **arba 7 mėn. kalėjimo.** Gynė St. Sadkovskis.

20 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas pasiuntė į Varšuvos Seimo ir Senato švietimo komisiją protestą prieš Varšuvos švietimo ministerio Stan. Grabskio ir Vilniaus švietimo globėjo Gonsiorovskio reikalavimą, kad lietuvių gimnazijose,

be jau lenkiškai dėstomos lenkų literatūros, lenkų istorijos ir mokslo apie Lenkiją, būtų dar visuotinė istorija ir geografija dėstoma lenkų kalba. Tokį pat reikalavimą lenkai pastatė gudų ir žydų gimnazijoms. Protestą dar liepos mėn. 17 d. pasirašė Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika, vicepirmininkas kun. K. Čibiras ir sekretorius K. Veleckas.

24 d. **Vilniaus** lenkų policijos konfiskuotas „Kelio“ Nr. 3.

195. Vilniaus lietuvių gimnazistų ir seminaristų ekskursija už miesto 1925. VI. 7.

26 d. **Linkuvoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Šiaulių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 2).

27 d. **Kaune** gudų susirinkimas tautiniam Lietuvos gudų komitetui rinkti. Išrinktas su Holovinskiu prieky. Susirinkimas karštai sveikino dr. J. Purickį, daugelio straipsnių apie Vilniaus kovą autorių, ir nutarė pasveikinti prof. M. Biržišką, Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininką.

29 d. **Žiežmariuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Trakų aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 3).

RUGPIŪČIO MĖN.

2 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje „Ryto“ draugijos mokytojų vasaros kursai suvaidino „Audrą giedroje“, pasakė monologą „Nebaigtas pamokslas“.

3 d. **Vilniaus vyskupas Jurgis Matulevičius,** kurį kaip lietuvį 1919—1925 m. šmeižė Vilniaus ir Varšuvos lenkų spauda, **pranešė Varšuvos vyriausybei, jog popiežius sutiko jį iš Vilniaus atleisti;** mat, lenkų konkordatui su Vatikanu įsigalėjus, vyskupas matė Varšuvai neapsiginsiąs. **Tą pat dieną vyskupas išvyko į Romą, kur popiežius pakėlė jį arkivyskupu ir pavedė sutvarkyti katalikų Bažnyčią Nepriklausomojoj Lietuvoj.**

6 d. **Vilniuje** suimtas Palevičius ir mokytojas Vitkauskas; su jais kartu Vilkomirskis ir Popovičius.

8 d. **Vilniaus** vyskupui J. Matulevičiui atsisakius ir išvažiavus, **Vilniaus kapitula vyskupijos administratorium išrinko pavyskupį K. Michalkevičių.**

9 d. **Obeliuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Rokiškio aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 4).

12 d. **Vilniuje** pasibaigė „Ryto“ švietimo draugijos mokytojų vasaros kursai.

15 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) Vilniaus lietuvių moksleivių kuopelė vaidino „Uošvė į namus — tylos nebebus“.

15 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) vaidinti „Vagys“.

16 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) Vilniaus lietuvių kuopelė suvaidino „Aukso dievaičius“. Belaukdama vaidinimo, susirinkusi jaunuomenė dainavo dainas.

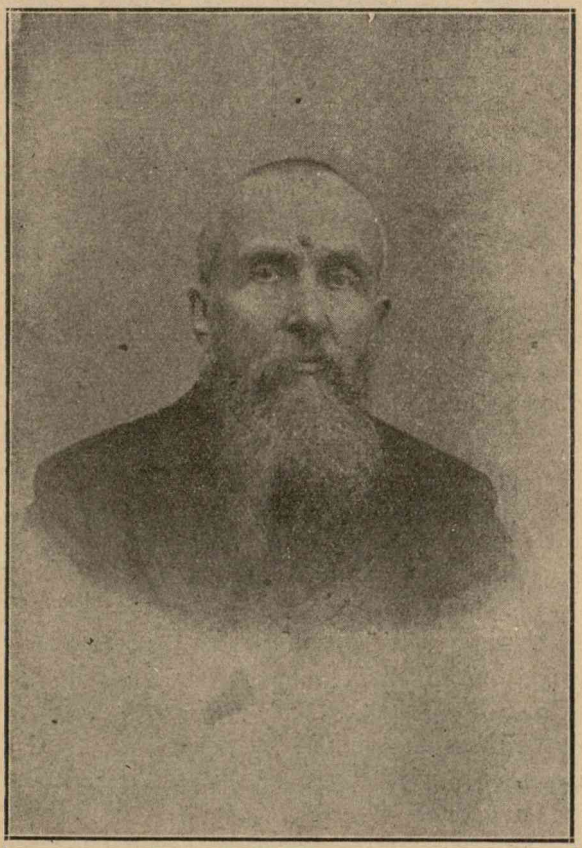
20 d. **Kaune** universiteto studentai šauliai nutarė skirti Šaulių Sąjungos Vilniaus vadavimo reikalui vienos dienos uždarbį.

21 d. **Švenčionėlių** (Švenčionių aps.) lenkų Taikos Teisėjas išteisino Juozą Dylį, kuris lenkų buvo įskųstas veikęs prieš juos.

24 d. **Vilniaus** lietuvių „Ryto“ švietimo draugija (pirmininkas kun. P. Kraujalis) apskundė Aukščiausiajam Lenkų Administraciniam Tribunolui Varšuvos švietimo ministerio St. Grabskio įsakymą lietuvių, gudų ir žydų aukštesniosioms mokykloms (gimnazijoms, mokytojų seminarijoms) ne tik lenkų kalbą, lenkų literatūrą, lenkų istoriją, lenkų geografiją ir

mokslą apie dabartinę Lenkiją dėstyti lenkiškai, bet ir visuotinę istoriją ir visuotinę geografiją.

Apie 25 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazija gavo lenkų vyriausybės leidimą veikti 1925—1926 mokslo metais, bet **nepatvirtinta mokytojų Bucevičiaus, Krutulio, Sakavičiaus, Untulio ir Valavičiūtės.**

196. **Tadas Vrublevskis** († 1925. VII. 3). 1920—1925 m. Lietuvos reikalų ir Vilniaus lietuvių gynėjas.

26 d. **Vilniuje** Lietuvių „Ryto“ švietimo draugijos privatinėje koedukacinėje mokytojų seminarijoje (buv. Lietuvių pedagogijos kursuose) stojamieji egzaminai.

27 d. **Vilniuje** Vytauto Didžiojo gimnazijoje stojamieji egzaminai.

30 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) „Ryto“ draugijos skyrius surengė vakarėlį. Vaidintas „Vargšas Tadas“ ir vaikų „Barbės edukacija“.

30 d. **Anykščiuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Utenos aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 5).

RUGSĖJO MĖN.

1 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj ir „Ryto“ mokytojų seminarijoj mokslo pradžia.

1 d. **Nepriklausomojoj Lietuvoj** prasidėjo Šaulių Sąjungos rinkliava Vilniaus vadavimui sustiprinti, kuri pasibaigė lapkričio 1 d. Daugely vietų ji buvo prailginta ligi lapkričio 15 d., kitur ligi gruodžio mėn. 1 d.

Apie 1 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos mokytojas Martinaitis lenkų suimtas grįžtąs iš vasaros atostogų.

2 d. **Vilniaus lenkų vyriausybės komisaras K. Vimbaras uždarydino „Vilniaus Aidą“**, prikišęs redaktorių Karolį Urboną turint per mažai mokslo. **Vietoj „Vilniaus Aido“ buvo leidžiami vienkartiniai leidiniai, kaip kad buvo daroma 1921 m. rudenį;** tų leidinių rugsėjo mėn. 6—30 d. pasirodė 8.

2 d. Į **Pašaminę** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) atvyko „Ryto“ lietuvių mokyklos mokytojas, kurio rūpesniu į mokyklą susirinko 28 vaikai ir jų tėvų išrinktas Tėvų Komitetas. Lenkų mokytojo kviestas susirinkimas neįvyko.

Apie 5 d. **Vilniaus** kunigų seminarija, vyskupui lietuviui J. Matulevičiui išvažiavus, lenkų pertvarkyta taip, jog į ją tegalima stoti su lenkų valstybiniu 8 klasių atestatu; tuo būdu lietuviams ir gudams užkirstas kelias stoti. Iš seminarijos profesorių tarpo gavo pasišalinti kun. J. Skruodys, daugelio knygelių ir vadovėlių autorius.

Apie 5 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas patvirtino savaitraščio „Kelio“ Nr. 3 konfiskavimą.

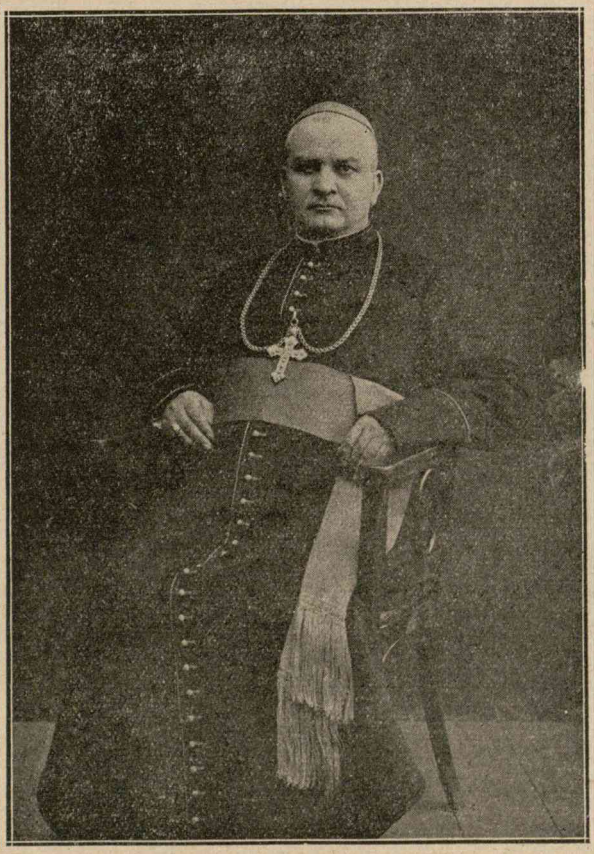
Apie 5 d. **Vilniaus** lenkų Švietimo Kuratorija uždraudė mokykloms vartoti 1921 m. Vilniuje išleistą Bronislavos Biržiškienės rusų kalbos gramatiką lietuviams, nes joje sakoma, jog Vilnius — Lietuvos sostinė.

6 d. **Vilniuje,** vietoj lenkų vyriausybės uždarydinto „Vilniaus Aido“ laikraščio, išėjo **vienkartinis leidinys „Prabočių Aidas“**, pasirašytas Adomo Stankevičiaus.

6 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje Antakalnio lietuvių prieglaudos vaidinimas(„Marcelė“ ir „Aš mokaus“), dainos.

8 d. **Telšiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos Skyriaus steigiamasis susirinkimas (skyrius Nr. 6).

9 d. **Vilniuje** pasirodė **antras vienkartinis lietuvių leidinys „Seno-**

197. **Vilniaus vyskupas Jurgis Matulaitis—Matulevičius** (1918—1925 m.) lenkų persekiojamas 1925. VIII. 3 išvažiavo iš Vilniaus krašto († 1927. I. 27).

lių Aidas“, pasirašytas Ad. Stankevičiaus, vietoj lenkų uždaryto „Vilniaus Aido“ laikraščio.

Apie 10 d. **Valinčių** kaimas (Seivų valsč., apie Punską) lenkų iškratytas.

10 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje stojamieji egzaminai.

12 d. **Į Pelesą** (Lydų aps.) atvyko naujas klebonas kun. Budreckis

12 d **Stakiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 7).

13 d. **Vilniuje** išspausdintas **trečias vienkartinis lietuvių leidinys „Praeities Aidas"**, pasirašytas Pr. Jovaišaitės, išėjęs vietoj lenkų uždaryto „Vilniaus Aido" laikraščio.

13 d. **Onuškyje** (Nepriklausomoj Lietuvoj, Trakų aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 8).

198. Vilniaus krašto lietuvių pradžios mokyklų mokytojai 1925 m. vasaros kursuose Vilniuje.

14 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje mokslo metų pradžia.

15 d. **Vilniuje** keli lenkų vadinamųjų „mažumų" — lietuvių, gudų ir žydų visuomenės atstovų pasitarimai dėl Varšuvos švietimo ministerio St. Grabskio reikalavimo, kad visuotinė istorija ir geografija visose mokyklose būtų dėstoma lenkiškai. Susitarta tam priešintis, kad ir tektų skųstis Tautų Sąjungai.

Apie 15 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazija buvo pakvietusi mokytoju buvusį Vilniaus kunigų seminarijos prof. Rešecą, bet vyskupijos administratorius iškėlė jį į Balstogę.

16 d. **Vilniuje** iš spaudos pasirodė, Onos Mikalauskaitės pasirašytas, **ketvirtas vienkartinis lietuvių leidinys „Senovės Aidas“**, išėjęs vietoj lenkų uždaryto „Vilniaus Aido“ laikraščio.

16 d. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje** prasidėjo **abiturientų egzaminai lenkų Švietimo Kuratorijos atstovams** prof. Stan. Koscialkovskiui ir prof. Otrębskiui **dalyvaujant.** Gegužės—birželio mėn. abiturientai jau buvo išlaikę savos gimnazijos egzaminus (IX laida); tik dalis jųjų tesuskubo prisiruošti ir stoti prie naujų egzaminų.

17 d. **Vilniuje** lenkų policija konfiskavo savaitraščio „Kelio“ Nr. 11.

17 d. **Vilniuje pasimirė** viena iš geriausių Vilniaus lietuvių scenos artisčių **Ona Labonaitė-Kiršanskienė,** apie 30 m. amž.

18 d. **Vilniaus** lietuvių, gudų ir žydų gimnazijų tėvų komitetai protestuoja prieš Varšuvos Švietimo ministerio reikalavimą dėstyti visuotinę istoriją ir geografiją lenkiškai. Lietuvių vardu pasirašė M. Šlapelienė ir Dom. Palevičienė.

18 d. **Joniškyje** (Nepriklausomoje Lietuvoje,Utenos aps.) įsisteigė Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 9).

Apie 20 d. iš Vilniaus į **Varšuvą** nuvyko lietuvių (dr. D. Alseika), gudų ir žydų visuomenės atstovai dėl 3 lietuvių (Vilniaus ir Švenčionių gimnazijų, Vilniaus mokytojų seminarijos), 2 gudų ir 7 žydų aukštesniųjų mokyklų gauto per Vilniaus lenkų švietimo globėją iš Varšuvos švietimo ministerio reikalavimo dėstyti lenkų kalba visuotinę istoriją ir geografiją. Pasikalbėjime su švietimo ministeriu Grabskiu, kuris nežadėjo atsisakyti nuo savo reikalavimo, jie pareiškė įskundę jo įsakymą Vyriausiajam Lenkų Tribunolui ir įspėjo pasiskųsią Tautų Sąjungai.

20 d. **Vilniuje** pasirodė Onos Mikalauskaitės pasirašytas **penktas vienkartinis lietuvių leidinys „Būtovės Aidas“**, vietoj lenkų uždaryto „Vilniaus Aido“ laikraščio.

20 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) „Ryto“ švietimo draugijos skyriaus rinkliava.

20 d. **Kaulališkio** (Lydos aps.) klebono kun. Jono Skardinskio 25-rių metų kunigystės sukaktuvės. Pamokslą sakė kun. Dubietis.

20 d. **Kauno** Aleksote šaulių suorganizuotoji inž. Ant. Graurogko paskaita: Vilniaus vadavimas.

20 d. **Kauno** Šančiuose šaulių suorganizuotoji M. Šalčiaus paskaita: Šaulių Sąjunga ir Vilniaus vadavimas.

21 d. **Vilniuje** netyčiomis nusileido lietuvių orlaivis. Lakūnai lenkų išvežti į Gardiną.

22 d. Į **Vilnių** atvyko naujas lenkų švietimo kuratorius Rinevičius viet. persekiojusio lietuvius Gonsiorovskio.

23 d. **Vilniuje** pasirodė, Pr. Jovaišaitės pasirašytas, **šeštas vienkartinis leidinys „Amžių Aidas"**, vietoj lenkų uždaryto „Vilniaus Aido" laikraščio.

199. Pašaminės sodž. (Švenčionių apskr. ir valsč.) „Ryto" švietimo draugijos skyriaus valdyba; skyrius įsisteigė 1924. X. 26.

Apie 25 d. iš **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokiniai B. Sekmukas ir Petkelis pašaukti į lenkų kariuomenę.

26 d. **Dotnuvoj** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kėdainių aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos Žemės Ūkio Akademijos Skyriaus visuotinis narių susirinkimas. Tą pat dieną Dotnuvos miestelyje įsteigtas Sąjungos skyrius (Nr. 10).

27 d. **Vilniuje** pasirodė **septintas vienkartinis lietuvių leidinys „Lais-**

vės Aidas", pasirašytas Onos Mikalauskaitės ir išėjęs vietoj lenkų uždaryto „Vilniaus Aido" laikraščio.

27 d. **Kaune** Vilniaus Lietuvių Jaunuomenės „Ąžuolo" Sąjungos visuotinis narių susirinkimas.

27 d. **Kauno** Aleksote kun. J. Tumo paskaita Vilniaus vadavimo reikalu.

27 d. **Veiverių miestelio** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) apylinkės gyventojų mitingas reikalauja, kad Lietuvos vyriausybė nesitartų su lenkais, iki Vilnius nebus grąžintas.

27 d. **Želvos** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) miestelio ir apylinkės gyventojai, susiorganizavę Šaulių Sąjungoj, Valstiečių Liaudininkų Sąjungoj, Pavasario Sąjungoj, Ūkininkų Sąjungoj ir Blaivybės Sveikatos Draugijoj, protestuoja prieš derybas su lenkais, kol Vilnius nesugrąžintas.

30 d. **Vilniuje** pasirodė **aštuntas** (paskutinis) **vienkartinis lietuvių leidinys „Vilties Aidas"**, pasirašytas Pr. Jovaišytės ir išėjęs vietoj lenkų uždaryto „Vilniaus Aido" laikraščio. Spalių mėn. gautas leidimas laikraštį atnaujinti.

30 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje pasibaigė lenkiškieji (su lenkų atstovais) abiturientų egzaminai. Iš 16 IX (1925 m.) laidos abiturientų prie lenkiškųjų egzaminų stojo 8, iš kurių išlaikė 7: Aleks. Birinčikas, Jadv. Čenytė, Juoz. Gaivenis, Ant. Juknevičius, Petr. Kūnavičius, Aug. Mačionis ir Vait. Subačius; be to, išlaikė dar VIII laidos (1924 m.) abiturientai, Vilniaus universiteto laisvieji klausytojai Enr. Horodničius ir Laim. Šlapelytė. Abiturientai gavo atestatus lenkų valstybės teisėmis ir buvo priimti į Vilniaus universitetą: 3 į humanitarinių mokslų, 2 teisių, 3 matematikos ir 1 agronomijos fakultetą. Vait. Subačių paėmė į lenkų kariuomenę.

SPALIŲ MĖN.

1 d. suėjo 4-ri metai, kai **Vilniaus** lenkai, mušdami mokinius, išmetė Vytauto Didžiojo gimnaziją iš užimamųjų rūmų.

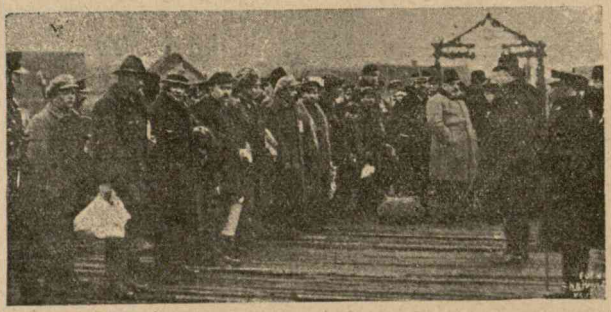
3 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teismas atidėjo „Życie Ludu" red. K. Velecko bylą dėl 1925 m. Nr. 10 str. „Panowie, opamiętajcie się" (Ponai, susipraskite!) ir „Tegoroczne koziańskie uroczystości 3 maja" (Šių metų gegužės 3 d. Kazėnų šventė).

Apie 4 d. **Vilniaus** savaitraščio „Kelio“ red. Jul. Navikui iškelta byla dėl 1924 m. rugsėjo 25 d. Nr. 12 koresp. iš Punsko.

4 d. **Vilniuje vėl pasirodė „Vilniaus Aidas“**, kuris lenkų vyriausybės komisaro K. Vimbaro rugsėjo 2 d. buvo sustabdytas. Uždraustuoju metu išėjo 8 vienakartiniai leidimai. „Vilniaus Aidą“ ėmė pasirašinėti Marija Žukauskaitė, kurią lenkų policija iškvotė diktuodama, ar moka lietuviškai rašyti.

4 d. **Vilniaus** zitininkių vakarėlis pirmininkui kun. Pr. Bieliauskui pagerbti. Zitininkės suvaidino kelis veikalėlius, dainavo, deklamavo, sakė prakalbas.

4 d. **Kauno** Aleksote St. Kairiūkščio paskaita: Vilnius ir Vilniaus lietuvių gyvenimas.

200. Vilniaus lietuviai (moksleiviai Ant. Umbrasas, Meč. Žemaitis ir kiti), išvaduoti iš lenkų kalėjimo, 1925. X. 23 Varėnoje lenkų valdžios atstovo ir policijos lydimi.

Apie 5 d. **Švenčionyse** Vilniaus lenkų Apygardos Teismas nuteisė Janonį 15 metų sunkaus darbų kalėjimo, Rastenį ir Radziulį metų kalėjimu; ligi teismo jie išbuvo kalėjime apie metus.

5 d. **Varšuvos vidaus reikalų ministeris patvirtino šv. Kazimiero draugiją lietuvių jaunimui auklėti ir globoti.** Steigėjai Vilniaus lietuvių gimnazijos mokytojas Kast. Aleksa, kun. Juozas Vaičiūnas ir Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos mokytoja Emilija Stragytė. Statutas buvo įteiktas Vilniaus lenkų vyresnybei patvirtinti dar 1922 m. prieš šv. Kazimiero jubiliejų, nes steigėjai norėjo per jubiliejines iškilmes padaryti steigiamąjį susirinkimą. Vadinasi, laukta leidimo apie ketverius metus.

9 d. 5-ri metai, kai lenkų kariuomenė, laužydama Suvalkų sutartį ir puldama iš pasalų, paveržė Vilnių. Sukaktuvėmis **Vilniaus**

aikštėje lenkų kariuomenės pamaldos, kuriose dalyvavo gen. Želigovskis, bet neatėjo Pilsudskis, kad ir buvo mieste.

9 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje — Vilniaus nustojimo sukaktuvių gedulo diena,** Vilniui Vaduoti Sąjungos iniciatyva suruošta Šaulių Sąjungos ir kitų organizacijų. Tą dieną laikraščiai pažymėjo atitinkamais straipsniais juoduose rėmeliuose. Nuo pat ryto kabėjo vėliavos pusiau perrištos juodais kaspinais (Klaipėdoje pusstiebės vėliavos). 12 val. visoje Lietuvoje susikaupimo minutei sustabdytas judėjimas ir darbas: kas ėjo, sustojo, — vežikai, automobiliai, tramvajai, traukiniai, garlaiviai, — biuruose, raštinėse, krautuvėse, dirbtuvėse, fabrikuose, mokyklose; Kaune, Karo Muziejuje, skam-

201. Išvaduoti iš lenkų kalėjimo Vilniaus lietuviai (Ant. Umbrasas, Meč. Žemaitis ir kiti) 1925. X. 23 d. Varėnoje drauge su visuomene ir kariais gieda tautos himną.

bino Laisvės Varpas, degė aukuras. Susikaupimo minutė ypatingai buvo pažymėta Kariuomenės Teisme, kur pirmininkas Šniukšta bylos metu sukvietė į salę visą teismą ir tarnautojus ir perskaitė telefonogramą instrukciją susikaupimo minutei; tyloje visi sustojo (teisėjai ir teisiamieji); pirmininko įsakymu visa tai byloj įprotokoluota. Mokyklose viena pamoka paskirta Vilniui. Kinuose, restoranuose jokios muzikos. Kauno Karo Muziejuje Vilniaus panorama.

Vakare jokių spektaklių, tik paskaitos apie Vilnių. Kaune skaitė Valstybės Teatre užsienių reikalų ministeris prof. kun. M. Reinys ir Seimo atstovas M. Sleževičius, Karininkų Ramovėj „Lietuvos" redaktorius dr. J. Purickis, Baltosios

Gulbės salėj buvęs Prezidentas Ant. Smetona ir buvęs užsienių reikalų ministeris A. Voldemaras, Tautos Teatre — prof. A. Janulaitis ir V. Bičiūnas, Universiteto salėj Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininkas prof. M. Biržiška, Liaudies Namuose Šaulių Sąjungos pirmininkas M. Šalčius, Tilmanso salėje Kl. Prielgauskas, stud. V. Kauza, Šančių Karių Klube doc. kun. J. Tumas, Aleksote St. Kairiūkštis; be to, mokyklose direktoriai ir mokytojai.

Dotnuvos Žemės Ūkio Akademijoje kalbėjo rekt. P. Matulionis, doc. V. Ruokis ir stud. Gražulis, vakare doc. J. Končiaus buvo rodomi Vilniaus vaizdai ekrane. Klaipėdoj kalbėjo Baltis, Končius, Gabrys ir Česl. Landsbergis. Ukmergėj J. Lazausko paskaita apie Vilnių. Malėtų miest. ir apylinkės gyventojai pareiškė užuojautos skriaudžiamiems vilniečiams. Kražių valsčiaus valdyba nutarė reikalauti iš vyriausybės didesnio griežtumo kovoje dėl Vilniaus. Kybartų miesto ir apylinkės 2.000 minia, išklausiusi pranešimo apie Vilnių, nutarė reikalauti iš vyriausybės vaduoti Vilnių.

9 d. **Malėtuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 11).

9 d. **Šiaurės Amerikoje** lietuviai pažymėjo tą dieną spaudoje ir paskaitose.

10 d **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientų išleistuvės. Dalyvavo 60 žmonių, taip pat lenkų egzaminatoriai prof. St. Koscialkovskis ir prof. J. Otrębskis. Direktoriaus M. Šikšnio, prof. Koscialkovskio, stud. Juknevičiaus prakalbos. Po prakalbų dainavo solistės—mokinės.

10 d. **Alytuj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 12).

10 d. **Kaune** milžiniška **Vilniaus demonstracija.** Rotušės aikštėje susirinkę studentai, mokyklos ir minia, lydimi automobilių su gyvais paveikslais, vaizduojančiais mūsų kovą dėl Vilniaus, demonstravo gatvėmis su degančiais žibintais. Prie Ministerių Kabineto priėjus, pasirodė Ministeris Pirmininkas dr. L. Bistras, į kurį demonstrantų vardu kreipėsi stud. Leimonas; į jo kalbą atsakė ministeris. Tautininkai ir liaudininkai ėmė šaukti „šalin derybos“; mat, tuo metu Lietuva buvo priversta vesti Lugane (seniau Kopenhagoje) derybas su lenkais. Eisena buvo sustojusi apie valandą, kai vėl susitvarkiusi nuėjo prie Karo Muziejaus ir ten išsiskirstė. Dau-

202. Kauno vilniečiai vaišina Šaulių Sąjungoje 1925. X. 25 d. išvaduotus iš lenkų kalėjimo Vilniaus kovotojus. Už kairiojo stalo prie pat Daukanto statulos sėdi doc. Pr. Augustaitis, greta Užsienių Reikalų Ministeris kun. Meč. Reinys; toliau per vieną palei sieną gen. J. Bulota, dar per vieną prof. Myk. Biržiška, dar į dešinę Ant. Umbrasas tarp docento Vikt. Biržiškos ir Stasio Kairiūkščio, per vieną arčiau Jurg. Mileris, atsirėmus į sieną stovi Marc. Kubiliūtė. Viduryje matyti Juoz. Čiburas, Vinc. Uždavinys, Meč. Žemaitis, Vinc. Kauza ir kiti.

gely Nepriklausomosios Lietuvos miestelių eisenos ir prakalbos pasiryžimui pareikšti kovoti dėl Vilniaus. Marijampolėje ir Kėdainiuose dr. J. Purickio paskaitos Vilniaus klausimu.

11 d. **Vilniaus** lietuvių atstovas kun. dr. V. Zajančkauskas išvyko į Ženevą, į prislėgtųjų tautų suvažiavimą.

11 d. **Nepriklausomosios Lietuvos** rinkliava Šaulių Sąjungos Vilniaus vadavimo reikalui. Kaune ministerijų ir šiaip įstaigų tarnautojai paaukojo vienos dienos uždarbį. Aleksote mitingas Vilniaus vadavimo reikalu.

11 d. Latvijoje **Rygos ir Mintaujos** lietuvių Vilniaus gedulo vakarai.

12 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnaziją lankė Vilniaus lenkų Mokslų Apygardos Aukštesniųjų Mokyklų inspektorius Rysas, kuris teiravosi, ar bepildomas Varšuvos švietimo ministerio įsakymas dėstyti visuotinę istoriją ir geografiją lenkų kalba; gavo išgirsti, jog nesąs pildomas.

13 d. **Ažukarklinio ir Dvarykščiaus k.** (Breslavo aps., Dūkšto par.) Dūkšto lenkų mokyklos mokytojas per kaimų seniūnus įsakydino vaikų tėvus siųsti vaikus į Dūkšto lenkų mokyklą ir uždraudė juos leisti į P a ž e m i š k i o lietuvių mokyklą.

14—16 d. **Ženevoj** (Šveicarijoj) „tautinių mažumų“ suvažiavimas. Gudai, ukrainai ir Vilniaus lietuviai, atstovaujami kun. dr. V. Zajančkausko, nesutiko eiti „mažumų“ vardu ir todėl liko tik suvažiavimo stebėtojais (observatoriais).

15 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lenkų pranešta, jog lietuvių mokyklos mokytojas nėra tvirtinamas ir todėl joje mokyti draudžiama. Mokykla veikė nuo 1920 m.

18 d. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 10 metų sukaktuvės.** Dėl lenkų vyriausybės persekiojimo iš 101 abituriento (9 laidose) apie 20 teliko Vilniaus krašte, o visi kiti gavo išvažiuoti į Nepriklausomąją Lietuvą. Sukaktuvių susirinkimas — Pirklių Klubo salėj. Be lietuvių visuomenės, dalyvavo taip pat lenkų švietimo kuratorijos atstovas Fedorovičius, kuris 1922 m. sausio mėn. reikalavo lietuvių gimnazijos direktoriui M. Biržiškai mirties bausmės; keli lenkai, žydai ir gudai. Gimnazijos direktorius M. Šikšnys darė pranešimą apie gimnazijos nuveiktąjį darbą per 10 metų. Sveikino lietuvių jaunuomenės atstovai — Švenčionių gimnazijos mokinys ir Vilniaus universiteto studentas (Ant. Juknevičius), gudas kun. Adomas Stankevičius, žydas dr. C. Šaba-

das, lenkas Step. Mickevičius. Netikėtai atvykusi iš Kauno buvusi Vilniaus lietuvių gimnazijos mokytoja Bron. Biržiškienė pasveikino savo, savo vyro, 1-sios Vilniaus lietuvių gimnazijos direktoriaus M. Biržiškos, ir gyvenančių Kaune buvusių tos gimnazijos mokytojų vardu, o taip pat paskaitė buvusių gimnazijos mokinių adresą iš Kauno. Po sveikinimų mokinių choras dainavo dainas, dainuota taip pat solo; buvo baletas.

18 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje mokinių vakaras dėl Vilniaus lietuvių gimnazijos sukaktuvių.

18 d. **Salake** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Zarasų aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 13).

19 d. **Pašaminės k.** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) tėvai nuvyko pas Švenčionių aps. mokyklų lenkų inspektorių prašyti patvirtinti lietuvio mokytojo, bet inspektorius nesutiko.

20 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas panaikino lenkų vyriausybės komisaro K. Vimbaro „Życie Ludu" red. K. Veleckui paskirtąją pabaudą už 1925 m. kovo 29 d. Nr. 6 žinią „Napad szyrwincki w świetle nowych informacji" (Širvintų puolimas naujai nušviestas). Velecką gynė adv. Hrehorovičius.

22 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lenkų policija surašė tėvams ir mokytojui protokolą už slaptą mokymą vaikų lietuviškai.

22 d. **Kukliuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) gautas Švenčionių aps. lenkų mokyklų inspektoriaus raštas, jog pristatyto jam lietuvio mokytojo netvirtina.

23 d. **Ties Varėna** Lietuvos ir Lenkų Raudonieji Kryžiai pasikeitė politiniais kaliniais. Lietuvos vyriausybė atidavė 13 Varšuvos ir Vilniaus kraštų lenkų, o **Lenkų Vyriausybė atvežė** iš Vilniaus, Gardino, Balstogės ir Varšuvos kalėjimų **ir atidavė lietuviams 17 kalinių:** 1. Vilniaus lietuvių gimnazijos abiturientą Ant. Umbrasą (lenkų kalėjime apie pustrečių metų, nuo 1923 m. birželio mėn.), 2. Vilniaus lietuvių gimnazijos abiturientą Meč. Žemaitį (lenkų kalėjime nuo 1923 m. birželio mėn.), 3. Kaniavos valsč. (Lydos aps.) Myk. Molį (lenkų kalėjime nuo 1923 m. rugsėjo mėn.), 4. Marcinkonių valsč. (Gardino aps.) Sim. Grigą (lenkų kalėjime nuo 1922 m. rugpiūčio mėn.), 5. Leipalingio valsč. (Seinų aps.) Ant. Jurkonį (lenkų kalėjime nuo 1922 m. gruodžio mėn.),

6. Kaniavos valsč. (Lydos aps.) Juozą Klimavičių (lenkų kalėjime nuo 1922 m. rugsėjo mėn.), 7. Marcinkonių valsč. (Gardino aps.) Joną Krušą (lenkų kalėjime nuo 1923 m. birželio mėn.), 8. Pariečės valsč. Joną Valentukevičių (lenkų kalėjime nuo 1922 m. liepos mėn.), 9. Vincą Žilinską, 10. Joną Kodyšių, 11. Andrių Pūčį, 12. Joną Janonį, 13. Vladą Bortniką, 14. Juozą Paukštą, 15. Silvestrą Šileikį, 16. Pr. Jurkūną ir 17. Mat. Šaudinį, kurie taip pat išbuvo lenkų kalėjime nuo 2 ligi 4 metų. Atvežtieji lietuviai — Vilniaus krašto gyventojai. Perlojos šauliai pasitiko juos orkestro himnu, o Šaulių Sąjungos atstovas iš Kauno maj. Džiuvė pasveikino prakalba. Varėnoje pietūs, po kurių išvaduotieji kaliniai išvyko į Alytų, iš ten į Kauną.

24 d. **Vilniaus** aps. mokyklų lenkų inspektoriatas atsisakė leisti prašomas mokyklas Valkininkų valsč. (Vilniaus-Trakų aps.) Pučkornės, Jurkonių, Krūminių, Lieponių ir Biekšių kaimams; Pučkornė neprašiusi gavo lenkų mokyklą.

24 d. **Į Kauną** atvyko lenkų atleistieji kaliniai lietuviai (17).

25 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos tėvų susirinkimas protestuoja prieš lenkų vyriausybės reikalavimą dėstyti visuotinę istoriją ir geografiją lenkų kalba. Išrinktas naujas Tėvų Komitetas su dr. D. Alseika pirmininku.

25 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos VIII klasės mokinės dieną puolė lenkai gatvėje; K. Stašytė gavo akmeniu į kaktą, bet lenkų policininkas atleido puoliką.

25 d. **Kaune** vaišės Šaulių Sąjungoje grįžusiems iš lenkų kalėjimų vilniečiams pagerbti. Dalyvavo užsienių reikalų ministeris prof. kun. M. Reinys. Į kauniečių prakalbas atsakė grįžę iš lenkų kalėjimų Ant. Umbrasas, Meč. Žemaitis ir Silv. Šileikis.

25 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lenkų mokyklos mokytojas pranešė lietuviui mokytojui, jog lietuvių mokykla lenkų yra uždaryta.

29 d. **Dubičiuose** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) Lydos lenkų policijos agentas suėmė lietuvių mokyklos mokytoją Feliksą Dobrovolskį ir nusivežė į Nočią; iš ten 2 policininkai nuvarė suimtąjį į Rodūnę, o iš Rodūnės raitoji policija pėsčią mokytoją nuvarė į Lydą, iš kur lenkų apskrities viršininkas

(storosta) jį atleido, uždrausdamas betgi Dubičiuose gyventi. Trečią dieną mokytojas grįžo į Dubičius.

30 d. **Pučkornės k.** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) 44-rių vaikų tėvai kreipėsi raštu į Varšuvos vyriausybę, prašydami lietuviškos mokyklos; šioji po 7 mėnesių, 1926 m. birželio 9 d. raštu atmetė 5 vaikus, o 39-iems vaikams davė lenkišką mokyklą, nes nėsą 40 vaikų.

— — **Vilniaus** apskrities lenkų inspektoriatas nepatvirtino mokytojų į leistąsias „Ryto" lietuvių mokyklas: Valkininkuose, Jurkonyse, Nanišky, Daržininkuose, Juoduose, Kalviuose, Gaigaliuose, Gėliūnuose, Klepočiuose, Pučkornėje ir kitur, primetė lenkų mokyklas Urkionyse, Degčioriuose, Daržininkuose, Nanišky ir kitur, atėmė „Ryto" mokyklų suolus ir inventorių Čebatoriuose, Nanišky.

— — **Nepriklausomojoj Lietuvoj** toliau ėjo Šaulių Sąjungos rinkliava Vilniaus vadavimo reikalui, prasidėjusi dar rugsėjo 1 d. ir sustiprėjusi nuo spalių 11 d.

LAPKRIČIO MĖN.

1 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj K. Galkovskio paskaita—koncertas apie rusų dainos ir romanso įstoriją.

7 d. **Ceikinių** miestely (Švenčionių apskr.) 8 val. vak. ginkluotas būrys puolė valsčiaus valdybą ir policiją.

8 d. **Adūtišky** (Švenčionių apskr.) prie „Ryto" skyriaus vaidinti „Inteligentai"; dainos.

8 d. **Kauno** Šančiuose šaulių paskaitos apie Vilnių: kun. Pupaleigio „Kaip lietuvis virto lenku" ir būrio vado „Lietuvių tauta ir Vilniaus vadavimo rinkliava".

8 d. **Kybartuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) dr. J. Purickio paskaita apie Vilniaus reikalus.

10 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje atvykęs iš Varšuvos J. Staržа-Dziežbickis skaitė lenkiškai apie Mikalojų Čiurlionį.

13 d. **Vilniuje** lenkų Apygardos Teismas išteisino „Życie Ludu" red. K. Velecką dėl 1924 m. Nr. 5 str. „Bezkarna samowola i . . . zła wola" (Nebaudžiamoji savalia ir . . . piktoji valia); gynė adv. Hrehorovičius.

15 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj K. Galkovskio paskaita koncertas: Muzikos kalba ir Šopėno kūriniai.

15 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių jaunuomenės „Ąžuolo" sąjungos susirinkimas.

15 d. **Kaune** jūros skautai, paskatinti P. Jurgelevičiaus prakalbos, perrišo savo vėliavą juodu kaspinu, iki Vilnius bus atvaduotas.

17 d. **Vilniuje** Lukiškio **kalėjime mirė** kalinys **Aleks. Sakalauskas** 27 m., **1922 m.** Vilniaus **lenkų** Apygardos Teismo **nuteistas 8 metų sunkiųjų darbų kalėjimu** kaip 1920 m. **įdavęs lie-**

203. Vilniaus lietuvių Panamarų bendrabučio tarnaitės (1925 m.).

tuviams Vilniaus pėdviakus ir tuo jų organizaciją likvidavęs; 1923 m. vasario 8 d. Vilniaus lenkų Apeliacijos Teismas patvirtino šį sprendimą.

18 d. **Švenčionių** lenkų apskrities viršininkas (storosta) nubaudė dr. Aleks. Rymą už gydymą 250 lenk. auks. ir 1 mėnesiu kalėjimo.

18 d. **Ylakiuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Mažeikių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 14).

20 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas nuteisė „Lietuvos Rytų" red. Jad.Šoblinskaitę 3 mėn. kalėjimo dėl 1924 m. balandžio 1 d. Nr. 40 str. „Lietuvių abiturientai nuteisti", o iš-

teisino dėl 1924 m. sausio 8 d. Nr. 4 str. „Ar ne už klumpdarbius".

22 d. **Vilniaus** lietuvių klube **šv. Kazimiero draugijos** lietuvių jaunimui auklėti ir globoti **steigiamasis susirinkimas.** Į valdybą išrinkti: kun. dr. Ant. Viskantas (pirmininkas), K. Aleksa, kun. Nikod. Raštutis, D. Palevičienė ir Ign. Budzeika.

22 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus salėje kun. K. Čibiro paskaita „Turėk daugiau valios", suruošta Draugijos Vilniaus lietuvių beturčiams vaikams globoti.

24 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas protestuoja prieš lenkų vyriausybės trukdymą lietuvių švietimo. Kad ir reikalavo lietuviai daugely Vilniaus ir Seinų krašto vietų lietuviškos mokyklos, lenkų vyriausybė neįsteigė nė vienos, o vietoj jų ėmė brukti lenkiškas Vilniaus-Trakų aps. (Valkininkų valsč., Pučkornėje, Daržininkuose, Urkionyse, Dargužiuose, Bieliūnuose, Naniškų), Švenčionių aps. (Linkmenyse, Palūšėje), Breslavo, Ašmenos, Lydos, Gardino ir Suvalkų apskr.; privatinės („Ryto") mokyklos negali sulaukti leidimo; mokytojai netvirtinami arba kišami į kalėjimus (Puvočių Vidzbelis, Dubičių Dobrovolskis); tėvai pabaudomis verčiami siųsti savo vaikus į lenkiškas mokyklas.

25 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas „Vilniaus Aido" Nr. 115 dėl pakartoto iš Kauno laikraščių J. Jablonskio, A. Smetonos, J. Tumo ir kitų atsišaukimo apie Didžiojo Vilniaus Seimo sukaktuves. Lenkai kaltino, jog atsišaukimas raginąs aukoti Vilniaus vadavimui, nors kartodamas atsišaukimą, „Vilniaus Aidas" visur Vilnių nutylėjo.

26 d. **Vilniaus** lenkų vyresnybė patvirtino Lietuvių Mokytojų Sąjungos įstatus.

29 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje K. Galkovskio paskaita koncertas apie Šubertą ir Mendelsoną.

29 d. **Vilniaus „Ryto"** lietuvių švietimo **draugijos metinis susirinkimas,** Trakų dekano kun. Klem. Maliukevičiaus vedamas. Dalyvavo atstovų ir iš sodžių: Valkininkų valsč. Daržininkų ir Urkionių sodž., Varėnos valsč. Mergežerio ir Barčių, Gervėčių par. 3 mokyklų ir iš Punsko. Draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis pranešė, jog 1924—25 mokslo metais Vilniaus „Rytas" turėjęs apie 75 mokyklas, jų skaičiuje 60 lenkų vyriausybės leistųjų su 43 jos patvirtintais mokytojais, ir 30 vakarinių kursų; 1925—26 mokslo metais 92 mokyklas

(ir 30 vakarinių kursų), kurių betgi lenkų vyriausybė iki 1925 m. lapkričio mėn. teleido 51 mokyklą ir patvirtino 30 mokytojų. Daugybė kliūčių gaunama iš lenkų leidžiant mokyklas ir tvirtinant mokytojus, ypačiai Balstogės švietimo kuratorijoje, kuri turi Lydos, Gardino ir Suvalkų apskr. lietuvius. „Rytas“ turi 88 mokytojus, kurių 7 su lenkų pri-

204. **Pirmieji Vilniaus lietuviai studentai Viln. lenkų universitete** (1925 m.). Sėdi (nuo kairės į dešinę) kun. Baužys, E. Horodničius, Laimutė Šlapelytė, Ant. Juknevičius, M. Karužaitė. Stovi viduryje M. Čenytė, Aleks. Birinčikas ir kiti; užpakalyje Aug. Mačionis ir kiti.

pažintu mokytojo cenzu, 41 baigę mokytojų seminarijos 3 kursus arba gimnazijos 6 klases ir 40 žemesnio mokslo, bet pralavintų vasaros kursuose. Vietoj turinčių iš valdybos išeiti direkt. M. Šikšnio ir Vl. Sakavičiaus, išrinkti M. Šikšnys ir kun. Nikod. Raštutis. Pirmininkas liko kun. P. Kraujalis. Susirinkimas išreiškė protestą prieš persekiojimą lietuviškų mokyklų ir nutarė reikalauti, kad joms būtų suteiktos valstybinės teisės.

30 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj K. Galkovskio paskaita koncertas apie Mendelsoną ir Šubertą.

GRUODŽIO MĖN.

Apie 5 d. **Gardino** aps. mokyklų lenkų inspektoriatas patvirtino lietuvių mokyklas ir mokytojus Kabeliuose, Musteikoje, Kapinišky ir Šklėruose.

9 d. **Kukliuose** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) lenkų policija uždarė lietuvių mokyklą. Tėvai pasisamdė lietuvį mokytoją šiaip vaikams mokyti. Norintiems mokyti vaikus lietuviškai viršaitis patarė važiuoti į Kauną.

10 d. **Vilniuje** gauti Varšuvos vyriausybės patvirtinti Lietuvių Mokytoju Sąjungos įstatai, kurie Vilniaus delegatūrai buvo įteikti dar 1925 m. balandžio 30 d.

13 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje K. Galkovskio paskaita koncertas apie Grigą.

14 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Švenčionių valsč.) viršaitis pranešė, jog Švenčionių aps. mokyklų lenkų inspektorius neleido pašaminiečiams pakeisti primestą jiems lenkiškąją mokyklą lietuviškąja.

14 d. **Kaune** prie Vilniui Vaduoti Sąjungos įsteigta studentų Sekcija Seinams Vaduoti.

Apie 15 d. **Kamorūnuose ir Barčiuose** (Lydos aps.) Varėnos lenkų policija tardė dėl lietuvių Gyvojo Rožančiaus draugijų veikimo.

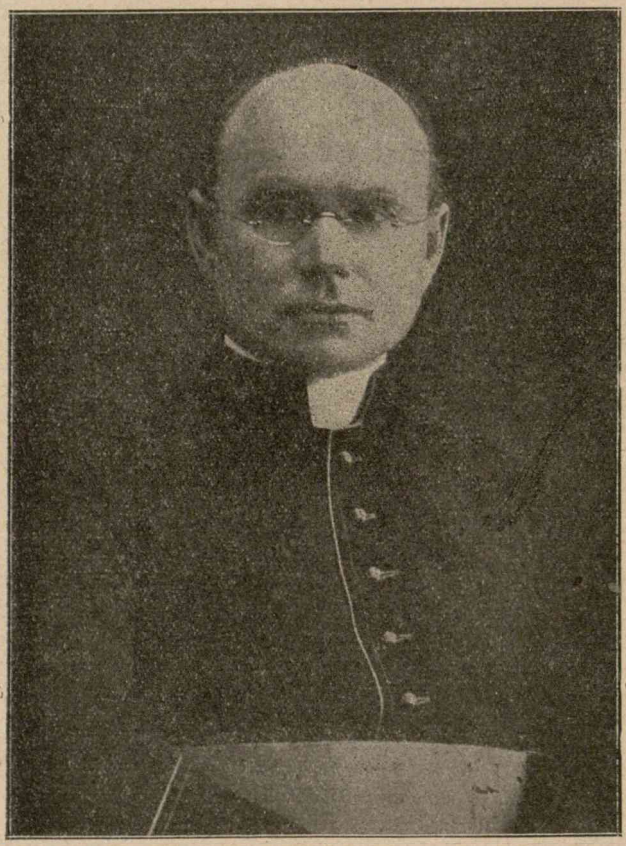
Apie 15 d. **Seinų ir Punsko** apylinkės lietuviai antrą kartą (I—1925 m. kovo mėn.) kreipėsi į lenkų vyriausybę su deklaracijomis, prašydami lietuviškų mokyklų.

15 d. **Vilniaus** lenkų taikos teismas atidėjo lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Życie Ludu“ red. K. Velecko bylą dėl 1925 m. birželio 28 d. Nr. 12 str. „Stosunek społeczeństwa polskiego do księży katolickich“ (Lenkų visuomenės santykis katalikų kunigų atžvilgiu). Gynė adv. Hrehorovičius.

15 d. **Kauno** lietuvių spaudoje Vilniui Vaduoti Sąjunga paskelbė 12 temų paskaitoms apie Vilnių ir surištus su Vilniaus klausimu dalykus: 1. Lietuvos praeitis ligi unijos su lenkais, 2. Vytauto Didžiojo politikos pradai, 3. Liublino unija, 4. Lietuvos sunykimas po Liublino unijos, 5. Vilniaus reikšmė Lietuvai tautiniu, politiniu ir ekonominiu atžvilgiu, 6. Vilniaus vaidmuo nuo 1883 ligi 1905 metų (Vilniaus Seimas), 7. Lenkų pagrobimas Vilniaus, 8. Vilniaus miesto ekonominė ir finansinė padėtis dabar, 9. Kovos dėl Vilniaus būdai

ir planai, 10. Santykiai su vadinamomis Lenkijos tautinėmis mažumomis, 11. Lietuvos vidaus ir užsienio politikos įtaka Vilniaus klausimui rišti, 12. Kokia būtų Vilniaus ateitis lenkų ir kokia lietuvių rankose.

19 d. **Dubičiuose** (Lydos aps., Kaniavos valsč.) lenkų inspektorius uždarydino lietuvių mokyklą.

205. **Kun. Ant. Viskantas**, Švento Kazimiero dr-jos pirmininkas (Vilniuje).

25 d. **Činčikuose** (Švenčionių aps. ir valsč.), 4 kilom. nuo Švenčionių miesto, „Ryto“ lietuvių mokykloje vaikų eglutė; mokykla veikia jau 10 metų.

25 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Varnėnų valsč.) lietuvių jaunimo vakarėlis su žaidimais ir dainomis, žavėtinai sudainuotomis.

25 d. **Miciūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) lietuvių eglutė su Kalėdų giesmėmis, dainomis, deklamacijomis („Kas bus, tas bus, bet Lietuva nepražus“).

25 d. **Rėškutėnuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) vaidintas „Velykų sapnas; deklamacijos.

25 d. **Urboniškų** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Rokiškio aps., Kamajų valsč.) Lietuvai Pagražinti Draugijos Skyriaus visuotinis susirinkimas nutarė sveikintis žodžiais: „Mūsų Vilnius“.

26 d. **Erzvėte** (Švenčionių aps., Tverečiaus val.) vaikų eglutė; suvaidino „Poną ir ponią“; deklamacijos.

26 d. **Kelpučiuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) vaikų eglutė; vaidinta „Nežudyk“.

27 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje vaikų vakarėlis.

28 d. **Vilniuje Lietuvių Mokytojų Sąjungos steigiamasis susirinkimas.** Pirmininkavo V. Budrevičius, garbės pirmininkas mokytojų seminarijos direktorius J. Kairiūkštis. Išrinkta valdyba: M. Čenytė, kun. K. Čibiras, St. Matjošaitis, P. Šičkaitė ir P. Tamulevičiūtė (pirmininkė).

28—29 d. **Vilniuje „Ryto“ lietuvių švietimo draugijos mokytojų suvažiavimas.** Pirmininkavo kun. P. Kraujalis. Skaitė kun. K. Čibiras apie auklėjimą mokykloje, St. Matjošaitis mokytojo atsiminimus iš prieš 20 metų, P. Karazija apie mokytoją kaip profesionalą ir visuomenės narį, dr. D. Alseika apie higieną mokykloje. Sąjungos posėdžius sekė 3 lenkų valdininkai. Mokytojai padarė pranešimų: iš Gardino aps. 7 vietų, Slanimo aps. 1 vietos, Lydos aps. 10 vietų, Valažino aps. 1 vietos, Ašmenos aps. 3 vietų, Breslavo aps. 4 vietų, Švenčionių aps. 5 vietų ir Vilniaus-Trakų aps. 4 vietų, viso pranešta iš 35 vietų. **Suvažiavime dalyvavo apie 80 mokytojų.**

29 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje vaidinta vilniečio Esmaičio „Laumių“ drama; solo koncertas, mergaičių choras.

31 d. **Vilniaus** lietuvių visuomenė pasitiko Naujuosius Metus: suaugę lietuvių klube, jaunuomenė Vytauto Didžiojo gimnazijoj.

31 d. **Paąžuolėj** (Lydos aps., Kaniavos valsč., Nočios par.) vaikų eglutė su „Gintarų“ vaidinimu, „Guvaus Vincės“ monologu, dainomis, deklamacijomis.

31 d. **Berne** (Šveicarijoj) Šveicarijos lietuvių studentų suvažiavimas, išklausęs pranešimų „Vilniaus klausimas ir akademinė jaunuomenė“ ir „Užsienio Lietuvos studentijos prisidėjimas prie Vilniaus vadavimo akcijos“, nutarė įtraukti užs. liet. studentus į Vilniaus vadavimo darbą.

1925 m. Vilniuje lietuvių išleista apie 15 knygų ir keletas knygų Vilniaus lietuvių išleista Nepriklausomojoje Lietuvoje.

1925 m. **Vilniaus krašte,** be Vilniaus miesto, buvo 51 liet. vaidinimas.

1925 m. **Nepriklausomojoje Lietuvoje įsteigta 14 Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrių:** Dotnuvos akademijoje ir miestelyje, Linkuvoje, Žiežmariuose, Obeliuose, Anykščiuose, Telšiuose, Malėtuose, Stakiuose, Onuškyje, Utenos aps. Joniškyje, Alytuje, Salake, Ylakiuose ir Seinams vaduoti sekcija.

1926 METAI

SAUSIO MĖN.

3 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) „Ryto“ šviet. draugijos skyriaus vakarėlis; vaidinta „Tiktai niekam nesakyk“ ir „Nepadėjus nėr ko kasti“.

4 d. **Kalvarijos** mieste (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Marijampolės aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 15).

5 d. **Strielčių k.** (Lydos aps., Beniakainių valsč., Butrimonių par.) liet. mokyklos eglutė su dainomis ir deklamacijomis.

6 d. **Begunave** (Breslavo aps.) vaikų vakarėlis (vaid. „Gintarai“, dainų choras, deklamacijos).

6 d. **Saulėniškė** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) vaikų eglutė — Kalėdų giesmės, dainos, deklamacijos.

6 d. **Lazinkose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč., Vasiūnų par.) vaikų eglutė — giesmės, dainelės.

6 d. **Kulniškėje** (Švenčionių aps. ir valsč.) vaikų eglutė.

6 d. **Šakališkėje** (Švenčionių aps., Ceikinių valsč., Kaltinėnų par.) vaidinti „Žiemos ledai“.

6 d. **Galčiūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Varnėnų valsč., Gervėčių par.) lietuvių mokyklos eglutė, dainos, deklamacijos.

6 d. **Giraitėj** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) vaikų eglutė — Kalėdų giesmės, dainos, deklamacijos.

6 d. **Kaišiadoriuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Trakų aps.) Vilniaus lietuvių jaunimo „Ąžuolo“ Sąjungos vakaras.

7 d. **Švenčionių lietuvių švietimo „Ryto“ draugijos visuotinis susirinkimas.** Pirmininkavo Palūšės klebonas kun. P. Prunskis. **Dalyvavo apie 90 atstovų.** Draugijos pirmininkas dekanas kun. N. Vaišutis pranešė, jog Švenčionių „Ryto“ žinioje 1926 m. sausio mėn. 1 d. buvo 72 pradžios mokyklos ir 1 gimnazija; 50 patvirtintos, kitoms patvirtinti lenkai stato didžiausių kliūčių; vaikų mokosi 2445. Skyrių atstovų pranešimais, Kaltinėnų skyrius turi knygynėlį (436 tomeliai ir apie 100 brošiūrų) su 53 skaitytojais, surengė per 1925

m. 12 vakarėlių, 1 paskaitą, turi 7 mokyklas; Adūtiškio skyrius gavo 200 lenkiškų auksinų valsčiaus pašalpos, suruošė 9 vakarėlius, turi orkestrą, skaityklą su 250 knygų, 9 mokyklas; Pašaminės skyrius turi 160 knygų su 25 skaitytojais, suruošė 4 vakarėlius; Tverečiaus skyrius turi 280 knygų; yra dar skyrių Vasiūnuose, Strūnaity, Melagėnuose.

206. Adūtiškio (Švenčionių apskr.) lietuvių jaunimo scenos mėgėjai, mokytojo A. Cicėno (kairėje sėdi) ir vargonininko L. Bielinio vedami.

Pirmininkas kun. Vaišutis atsisakė toliau dirbti valdyboj; **išrinkta nauja valdyba su pirmininku kun. J. Skruodžiu.**

8 d. **Švenčionyse** Vilniaus lenkų apygardos teismas nuteisė Vydiškio kleboną kun. V. Bobiną $1^1/_2$ metų kalėjimo dėl 1920—21 metų Ignalino įvykių.

10 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj K. Galkovskio paskaita—koncertas apie Čaikovskio „Eugenijų Onieginą“. Po to mokytojo Bucevičiaus surengta sporto pramoga.

10 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) „Ryto“ skyriaus visuotinis susirinkimas; vaidino „Betliejų“.

Apie 15 d. **Vilniuje** pasirodė **mėnesinis lietuvių jaunimo laikraštis „Jaunimo Draugas“**, redaguojamas Ant. Juknevičiaus.

Apie 15 d. **Strielčiuose** (Lydos aps., Beniakainių valsč., Butrimonių par.) lenkai uždarė lietuvių mokyklą.

Apie 15 d. **Lipniškyje** (Valažino aps.) taikos teisėjas nuteisė Ramaškonių sodž. mokytoją Paukštę 30 lenk. auksinų už vaikų mokymą lietuviškai.

15 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas, Jodzevičiaus pirmininkaujamas, išteisino Gardino aps., Marcinkonių valsč., Puvočių k. Vladą Dvoreckį, kuris atsėdėjo metus kalėjime lenkų šnipų apkaltintas, jog 1920—22 m. buvęs lietuvių šaulys ir dalyvavęs lenkų žandarus užmušant Kašėtų k. Taip pat išteisinti to pat valsčiaus Kašėtų k. Kazimieras ir Jonas Kašėtos, kaltinami, jog buvę lietuvių šauliai; Kazys Kašėta išsėdėjo kalėjime daugiau kaip metus. Kaltino lietuvių persekiotojas Jankevičius, gynė adv. Šiškovskis. Pirmininkas Jodzevičius puolė liudytojus, kodėl nemoka lenkiškai ir kalba lenkų teisme lietuviškai.

17 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus salėje vaidinti „Vagys“.

1 d7. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos vaikų eglutė su orkestru ir dainomis.

17 d. **Ramoniūnuose** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) vaidinti „Gintarai“ ir „Į mokslą“; monologas „Netikusi pati“; deklamacijos.

17 d. **Vydeniuose** (Lydos aps., Kalesninkų par.) vaikų eglutė — giesmės, dainelės, deklamacijos.

18 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas nagrinėjo 3 „Lietuvos Kelio“ red. O. Zavišaitės bylas, kurių 1 išteisino, dėl 2 kitų nubaudė 600 lenkų auks. ir teismo išlaidų arba 3 mėn. kalėjimo. Teisė už 1924 m. balandžio 24 d. Nr. 17 str. „Kaip ir apysaka“, tų pat metų gegužės 4 d. Nr. 18 kores. iš Adūtiškio ir birželio 15 d. Nr. 25 straipsnį „Antrieji kryžiuočiai“. „Lietuvos Kelias“ nutarta uždaryti.

18 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas pašaukė Gervėčių kleboną kun. Ambr. Jakovanį „kaip liudytoją kaltinamą veikiant prieš valstybę“ („w charakterze świadka, oskarżonego o działalność antypaństwową“).

Apie 20 d. **Vilniuje** lenkų vyresnybė pareikalavo, kad Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti Centro Komitetas užleistų lenkams Aušros Vartų Nr. 12 ir Subačiaus Nr. 23 namus,

kuriuose jis jau 10 metų laikė prieglaudas ir bendrabučius su 200 moksleivių ir tarnautojų, be to, dar amatų dirbtuvės.

Apie 20 d. **Vasiūnų k.** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) nubausti po 6 lenkų auks. arba 3 paromis arešto už vaikų neleidimą į lenkų mokyklą: Pr. Bazikauskas, Just. Dubauskas, Step. Kirpliukas, Luc. Romelienė, Jul. Steponavičius, Ona Šidlauskienė, Mot. ir Pr. Šidlauskiai, Leonas Vasiliauskas, Juoz. Valadzka ir kiti.

24 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj K. Galkovskio paskaitos koncerto apie Čaikovskio „Eugenijų Onieginą" tęsinys.

24 d. **Vilniuje** lietuvių šv. Mikalojaus salėje vaikai vaidino „Musmires".

24 d. **Jacūnuose** (Švenčionių aps., valsč. ir par.) vaikų eglutė; vaidinta „Nepadėjus nėr ko kasti"; monologas, dainos, deklamacijos.

24 d. **Kelpučiuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) mokinių vaidinti „Kalakutai".

24 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių jaunuomenės „Ąžuolo" Sąjungos susirinkimas su studento V. Uždavinio paskaita „Okupuotoji Lietuva" ir vakaras ištremtiems iš Vilniaus moksleiviams šelpti.

25 d. **Giniūnuose** (Lydos aps., Eišiškių valsč., Kalesninkų par.) lietuvių vakarėlis su dainomis ir žaislais.

31 d. **Vilniaus** lenkų universiteto lietuvių studentų kuopelė (13 narių) priėmė įstatus universiteto senatui įteikti.

31 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) „Ryto" draugijos skyriaus rūpesniu suruošta vaidinimas („Betliejaus stonelė" ir „Ekspropriatorius").

Apie 31 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) vaidino „Numanė"; monologas „Šeimyniškas nesusipratimas".

31 d. **Kaune** Steigiamasis Vilniui Vaduoti Sąjungos Kauno skyriaus (Nr. 16) susirinkimas su sąjungos pirmininko prof. M. Biržiškos pranešimu apie Vilniaus darbą. 1927—1928 m. skyrius susiskirstė keliolika skyrių: Universiteto, Paštininkų, Geležinkeliečių, Aleksoto, Šančių, atskirų mokyklų.

VASARIO MĖN.

1 d. **Vilniuj** lenkų valdžios žiniomis prieglaudose buvo vaikų: rusų prieglaudose 70 vaikų, gudų — 39, žydų — 421, lietuvių — 550 ir lenkų — 1185, viso 2265 vaikai.

2 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Varnėnų valsč.) įsteigta Vilniaus Lietuvių Blaivybės Draugijos kuopelė; įsirašė 14 vyrų.

2 d. **Erzvėte** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) mokiniai vaidino „Pirmąjį degtindarį".

4 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Varnėnų valsč.) valsčiaus viršaičio padėjėjas „lenkas" Andrius Romeika licitavo Igno Bazio turtą pabaudai sumokėti už taboko auginimą ir prisisavino jo laikrodėlį.

Apie 5 d. **Bikėnų sodž.** (Breslavo aps.) mokytojas L. Sabaliauskas nubaustas 5 lenkų auksinais arba 2 dienom naminio arešto už vaikų mokymą lietuviškai.

Apie 5 d. **Suvalkų** aps. mokyklų lenkų taryba su kun. Ščesnavičium priekyje atsakė Vilniaus Lietuvių šv. Kazimiero Draugijai neigiamai į jos prašymą leisti jai įkurti Seinų srityje lietuviškas mokyklas; girdi, esą jau lenkiškų mokyklų, kurios ir lietuvius mokslu aprūpiną.

7 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj K. Galkovskio paskaita—koncertas apie M. Čiurlionį.

7 d. **Švenčionyse** lietuvių gimnazijos mokinių vaidinimas („Kuprotas oželis" ir „Nesipriešink"), Čečeikos vedamas dainų choras („Lietuviais esame mes gimę" ir tt.), gimnastika, puikus mokinių orkestras, vilniečių Al. Patapavičiūtės ir Zen. Bielinio dainavimas solo.

7 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps., Linkmenų par.) „Ryto" skyriaus rūpesniu suvaidinta „Dėdė atvažiavo", monologas „Po krikštynų", dainų choras.

7 d. **Kackonyse** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) vaidinta „Mariutė, vargonininko duktė".

7 d. **Kaune,** Universiteto salėje, Vilniui Vaduoti Sąjungos suruošta stud. Berulio paskaita: Okupuotasai Seinų kraštas.

8 d. **Kalesninkuose** (Lydos aps., Eišiškių valsč.) lenkų policija tardė kleb. kun. Piešką dėl lietuvių Gyvojo Rožančiaus Draugijos.

8 d. **Eišiškės** (Lydos aps.) lenkų policija tardė kleboną dėl lietuvių Gyvojo Rožančiaus Draugijos.

11 d. **Šiauliuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 17).

Apie 12 d. **Kaune** Vilniečių Sąjunga išrinko prof. Z. Žemaitį pirmininku, B. Stadzevičių iždininku ir St. Kairiūkštį sekretorium.

12 d. Vilniui Vaduoti Sąjungos **Kauno** skyrius išrinko dr. J. Purickį savo atstovu į Vykdomąjį Komitetą, nutarė kelti mėnesinio Sąjungos organo ir Vilniaus maldos klausimus.

207. Stud. Ant. Juknevičius, Vilniaus „Jaunimo Draugo" steigėjas ir redaktorius.

14 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus salėje **Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti visuotinis narių susirinkimas, kuriame dalyvavo 62 narių;** pirmininkavo dr. D. Alseika. Draugijos sekretoriaus kun. Pr. Bieliausko pranešimu, **draugija laiko 9 prieglaudas ir bendrabučius Vilniuje ir yra perėmusi prieglaudą Seinuose. Globojama 601** (282 gimnazistu, 149 seminaristai, 50 pradžios mokyklų mokinių, 70 amatų mokinių, seneliai ir kiti): Vilniaus-Trakų aps. 209, Lydos aps. 117, Švenčionių aps. 52, Suvalkų aps. 36, Breslavo aps. 29, Gardino aps. 17, Valažino aps. 15, Dysnos aps 9, Ašmenos aps. 6, Lenkijos, Rusijos, Latvijos, Amerikos 111. Lenkų vyriausybei reikalaujant, **pakeistas** buvęs 1914—1926 m. **vardas į „Vilniaus Lietuvių Labdarybės Draugiją".** Dr. J. Basanavičius ir kun. J. Stankevičius išrinkti draugijos garbės nariais; seniau išrinkta dar daktarienė Em. Vileišienė. Į valdybą išrinkti kun. Pr. Bieliauskas, kun. P. Kraujalis, Domicelė Palevičienė, K. Stašys, dr. J. Šlapelis ir vieton išrinkto, bet atsisakiusio kun. J. Stankevičiaus, įėjo kandidatė dr. V. Alseikienė.

14 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) valdiškoje lenkų mokykloje vaidinta lietuviškai „Meilės parodija“ ir lenkiškai „W starym piecu djabeł pali“ (Senoje krosnyje kipšas kūrena).

14 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) vaidinta „Audra giedroje“ ir sakytas monologas „Po krikštynų“.

14 d. **Kabeliuose** (Gardino aps.) lietuvių mokykloje akademija — vakarėlis popiežiaus Pijaus XI vainikavimo sukaktuvėms pažymėti. Klebono kun. P. Čaglio, Šklėrų k. Petro Šeškevičiaus ir Šklėrų mokytojo P. Večkio prakalbos, J. Bakano sudainuota „Kur bakūžė sąmanota“.

14 d. **Kalesninkuose** (Lydos aps., Eišiškių valsč.) vaikų eglutė su giesmėmis ir dainomis.

14 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių jaunimo „Ąžuolo“ Sąjungos vakaras ištremtiems iš Vilniaus moksleiviams šelpti.

15 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., ir valsč.) vaidinta „Numanė“; deklamacijos, monologas.

16 d. **Dindose** (Švenčionių aps., Palūšės par.) lietuvių vaidinimas.

16 d. **Vilniuje šv. Mikalojaus lietuvių bažnyčioje pamaldos su atitinkamu Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo sukaktuvėms pamokslu**; bažnyčia buvo perpildyta; į bažnyčią atvyko lenkų valdininkas lietuviams sekti Žilinskas; lietuvių spaudai tai paskelbus, lenkų vyriausybė jo buvimą užginčijo. Kai kurios viešosios lietuvių įstaigos neveikė. Vakare lietuvių klube vakarienė, lietuvių gimnazijoje arbatėlė.

16 d. **Biliūnuose** (Lydos aps., Beniakainių par.) vaikų eglutė.

16 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių jaunimo „Ąžuolo“ Sąjungos vakaras ištremtiems iš Vilniaus moksleiviams šelpti.

16 d. **Malėtuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Utenos aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius suruošė manifestaciją su taikos teisėjo Stočkaus prakalba apie Vilnių.

17 d. **Tarp Pagojų ir Klišabalių** (Ukmergės aps., Musninkų valsč., Kernavės apyl.) prie demarkacijos linijos lenkų pasienio policija pagriebė mišką Nepriklausomosios Lietuvos teritorijoj.

19 d. **Tarp Pagojų ir Klišabalių** (Ukmergės aps., Musninkų valsč., Kernavės apyl.) prie demarkacijos linijos lietuvių policija išstūmė įsiveržusią vasario 17 d. lenkų policiją.

21 d. **Kaune** Universiteto salėje Vilniui Vaduoti Sąjungos suruošta vilniečio studento V. Uždavinio paskaita: Lazdūnai — užmiršta Okupuotosios Lietuvos sritis.

21 d. **Krakiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kėdainių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 18).

22 d. **Vilniaus** Lietuvių Laikinasis Komitetas ir Vilniaus Lietuvių „Ryto“ Švietimo Draugija nusiuntė Varšuvos Ministerių pirmininkui St. Grabskiui raštą, kuriame nurodoma, kaip Varšuvos lenkų vyriausybė persekioja Vilniaus krašte lie-

208. Strielčių kaimo (Lydos apskr., Beniakainių valsč., Butrimonių par.) lietuviška mokykla, dėl kurios tėvai mokėjo lenkams pabaudas ir net buvo 1926 m. uždaryti kalėjime.

tuvių švietimą pradžios ir vidurinėse (aukštesnėse) mokyklose. Lietuvių gimnazijoms ir seminarijai keliama kliūčių tarpti. 1926 m. lenkų vyriausybės leistos „Ryto“ lietuvių mokyklos, dėl tos pat vyriausybės keliamų kliūčių, negauna jos patvirtintų mokytojų: Vilniaus aps. Užublandyje, Valkininkuose, Daržininkuose, Pučkornėje, Jurkionyse, Ašmenos aps. Biliuose, Kaziuliuose, Paškonyse, Šudainiuose, Lydos aps. Dainavoje, Senuose Druskininkuose, Paąžuolėje. Mokytojai lenkų suimami: Lydos aps. Dubičių Dobrovolskis, Biliūnų Kazėnas, Valažino aps. Ramaškėnų Paukštė,

Breslavo aps. Bikėnų Sabaliauskas. Lenkų policija kišasi į mokyklų gyvenimą: Vilniaus aps. Lieponyse, Lydos aps. Scilgūnuose, Ašmenos aps. Didžiuliuose. Lenkų švietimo inspektoriai neleidžia kurti lietuvių mokyklų ten, kur arti yra lenkų mokyklos: Valkininkuose, Daržininkuose, Pučkornėje, Jurkionyse ir kitur.

23 d. **Tarp Pagojų ir Klišabalių** (Ukmergės aps., Musninkų valsč., Kernavės apyl., prie demarkacijos linijos) į Nepriklausomosios Lietuvos teritoriją antrą kartą įsiveržė apsiginklavusi kulkosvydžiais ir rankinėmis granatomis lenkų policija ir pagriebė mišką, paimdama kelis lietuvių policininkus į nelaisvę. Tautų Sąjungos verčiami, lenkai grąžino belaisvius, bet nesitraukė iš pagriebto ploto.

28 d. **Švenčionių aps. mokyklų lenkų inspektorius uždarydino 18 Švenčionių „Ryto" lietuvių mokyklų:** 1. Bukliškėje (Tverečiaus valsč.), 2. Kaščiukuose (Mykolavo valsč.), 3. Daukšiuose (Mykolavo valsč.), 4. Laužėnuose (Mykolavo valsč.), 5. Karklynėje (Mykolavo valsč.), 6. Linkonyse (Adūtiškio val.), 7. Gailiušiuose (Adūtiškio valsč.), 8. Ramoniūnuose (Adūtiškio valsč.), 9. Targūnuose (Daugėliškio valsč.), 10. Kaneišiuose (Daugėliškio valsč.), 11. Girminiuose (Daugėliškio valsč.), 12. Juršėnuose (Užubalio valsč.), 12. Pašaminėje (Švenčionių valsč.), 14. Kunigiškėje (Švenčionių valsč.), 15. Kulniškėje (Švenčionių valsč.), 16. Kukliuose (Linkmenų valsč.), 17. Maksiūnuose (Linkmenų valsč.), 18. Palūšėje (Linkmenų valsč.) Kovo 4—8 d. visiems tų mokyklų mokytojams lenkų policija įteikė mokyklą uždarančius raštus ir uždraudimą mokyti vaikus iš šalies lietuviškai.

28 d. **Vilniaus** lietuvių klubo visuotinis narių susirinkimas; pirmininkavo P. Gaidelionis, paskui dr. J. Šlapelis. Išrinkta nauja valdyba su pirmininku P. Karazija priekyje.

KOVO MĖN.

1 d. **Vilniaus Lietuvių Švietimo „Ryto" Draugija turėjo lenkų vyriausybės leistas mokyklas:** Vilniuje: 1. Vytauto Didžiojo gimnaziją — direkt. Marc. Šikšnį, 2. Lietuvių mokytojų seminariją — direkt. Juozą Kairiūkštį, 3. pavyzdinę pradžios mokyklą prie seminarijos — ved. V. Budrevičių, 4. Trinapolio pradžios mokyklą — mokyt. J. Novicką ir Terleckaitę, 5. „Ryto" pradžios mokyklą Vilniuje — mok. P.

Tamulevičiūtę, 6. darbininkų vakarinius kursus Pranciškonuose — mok. kun. K. Čibirą ir Petravičiūtę, 7. amatininkų vakarinius kursus — mok. M. Čenytę, El. Valterytę ir Kasperavičiūtę, 8. vasaros liaudies mokytojų kursus — direkt. V. Sakavičių; Vilniaus-Trakų aps. 9. Valkininkuose — be mokytojo, 10. Nanišky — mok. Kazėną, 11. Tiltuose — mok. O. Viskantaitę, 12. Miciūnuose — mok. S. K. Rimonytę, 13. Galčiūnuose — mok. S. Ardziuką, 14. Petrikuose — mok. M. Kildišytę, 15. Mockuose — mok. M. Čemeškaitę, 16. Kuršiuose, — S. Sabalį, 17. Giraitėje — mok. R. Kaukelaitę, 18. Pamerky — mok. A. Mikną, 19. Vaikšteniuose — mok. St. Kazlauską, 20. Rimdziūnuose — mok. M. Šimanskaitę, 21. Pučkornėje — be mokytojo, 22. Gėliūnuose — mok. J. Kuzmickaitę, 23. Giniūnuose — mok. Matlaševičių, 24. Čebatoriuose — mok. Keršienę, 25. Jurkionyse — be mokytojo, 26. Leipūnuose (Lieponyse) — mok. M. Bigelį (lenkų pašalintą) 27. Daržininkuose — be mokytojo, 28. Giriuose — mok. A. Bubulį ir Mateiką, 29. Juoduose Kalviuose — mok. laukianti patvirtinimo, 30. Gėlūnuose — mok. Savickaitę, 31. Šarkišky — mok. Em. Pečiulytę, 32. Krūminiuose — mok. P. Osipavičiūtę, 33. Užublandy — dar nepatvirtintą mokytoją Joni, 34. Marijampolėje — mok. laukiantį patvirtinimo, 35. Dargužiuose — mok. Liutkevičiūtę, 36. Klepočiuose — mok. Komarienę, o Degčioriuose, Biekšiuose, Gaigaliuose, Pelegrindoje, Mištūnuose „Rytas“ nestengė patenkinti žmonių prašymo; Ašmenos aps. 37. Žižmuose — mok. Makarevičių, 38. Biliūnuose —

209. Šv Agotos koplyčia Seinuose.

mok. R. Bruzgelevičiūtę, 39. Byliuose — mok. Šablevičių, 40. Kaziūliuose — mok. Černiauską, 41. Skaivonyse — mok K. Baranauską, 42. Didžiuliuose — mok. V. Krečių — kiti jųjų laukia patvirtinimo, 43. Paškonyse — be mokytojo, 44. Šūdainiuose — be mokytojo, 45. Rimašiuose — be mokytojo; Bresłavo aps. 46. Pažemišky — mok. Gertr. Gudolaitytę ir O. Gudolaitytę, 47. Begunave — mok.

210. Knistuškių kaimo (Vilniaus-Trakų apksr., Gervėčių par.) susipratęs lietuvių jaunimas.

M. Paukštytę, 48. Bikėnuose — mok. L. Sabaliauską, 49. Čižiūnuose — mok. O. Guobytę ir 50. Beniūnuose — mok. Jankauską; Disnos aps. 51. Zabarninkuose — mok. J. Plenytę; Valažino aps. 52. Ramaškonyse — mok. Paukštę, o Lazūnų par. „Rytas“ nestengė patenkinti tėvų prašymų; Gardino aps. 53. Kabeliuose — mok. E. Rimšaitę ir Jauraitę, 54. Šklėruose — mok. P. Večkį, 55. Ratnyčioje — mok. Anusevičiūtę, 56. Musteikoje — mok. Maliauskaitę, 57. Kapiniškėje — mok. Vaiciechavičiūtę, 58. Margionyse — mok. Navickienę, 59. Randamonyse — mok. L. Gaidelį, 60. Neravuose — mok. Trainavičiūtę, 61. Darželiuose — mok. Z. Čenytę, 62. Veiciūnuose — mok. Beinorių, o Paočiuose dėl mokytojo arešto, Marcinkonyse ir kitur nestengta patenkinti tėvų prašymų; Lydos aps. 63. Barčiuose — mok. P. Molį ir El. Vilkickaitę, 64. Kalesininkuose — mok. F. Talkačiauskaitę, 65. Dubičiuose — mok. P. Dobrovolskį, 66. Kamorūnuose — mok. J. Juodelytę, 67. Senuose Druskininkuose — mok. Ad. Stacevičių, 68. Strielčiuose — mok. V. Jankelaitę, 69. Kargaudose — mok. Kalėdaitę, 70. Merg-

Kat. Pedagoginio Instituto Bibliotekos

ežery — mok. J. Vidziūną, 71. Paąžuolėje — mok. A. Kriaučiūną, 72. Dainavoje — mok. Garbauską, 73. Kaniavoje — mok. M. Lunecką, 74. Pavalakoje — mok. J. Barskevičiūtę, 75. Smilginiuose — mok. Radzevičių, 76. Naujadvary — mok. Leleiką, 77. Vydeniuose I mokykloje — mok. P. Šičkaitę, 78. Vydeniuose II mokykloje — mok. P. Mačiulį, 79. Lynežery — mokyt. nepatvirt., 82. Biliūnuose

211. Gėliūnų kaimo (Vilniaus-Trakų apskr., Gervėčių par.) susipratęs lietuvių jaunimas.

— mokyt. nepatvirt., 83. Scilgūnuose — mokyt. nepatvirtint., 84. Kriokšlyje — mokyt. nepatvirtint., o Pelesos, Krivilių, Mažosios Asavos, Lozariškio, Butrimonių ir kelių sodžių Beniakainių par. prašymai atidėti kitiems metams.

3 d. **Kauno** apygardos teismas nuteisė, pritaikęs amnestiją, 9 mėnesių kalėjimu generolienę De-Bondienę, kuri 1922 m. kartu su Plioteriene ir Moračevskiene Vilniuje protestavo prieš išleidimą į Nepriklausomąją Lietuvą 33 suimtų lietuvių ir gudų veikėjų. Liudytojai vilniečiai: Mykolas, Viktoras ir Bronislava Biržiškos, inž. Šulcas, B. Stadzevičius.

4 d. **Vilniuje** įsteigta lietuvių skautų draugovė, atnaujinusi 1918—1919 m. pirmųjų Vilniaus skautų tradicijas. Ilgainiui skautai gavo lenkų pripažinimą viešai veikti.

4 d. **Švenčionių** bažnyčioj paskelbtas Vilniaus vyskupijos admini-

stratoriaus vysk. K. Michalkevičiaus įsakymas laikyti pamaldas vieną sekmadienį lietuviškai, kitą lenkiškai, nors seniau lenkams buvo kas trečia savaitė.

Apie 5 d. **Vilniaus** lenkų policijos agentai tardė Lietuvių Mokslo Draugijos namų sargą dėl draugijos pirmininko dr. J. Basanavičiaus veikimo.

5 d. **Biekšiūnuose** (Vilniaus-Trakų aps.) lenkų mokyklos mokytoja pareikalavo iš mokinio, kad maldos metu persižegnotų lenkiškai, ne lietuviškai. Nesutikusį ėmė varyti iš mokyklos, bet visi vaikai sustoję pareiškė kartu išeisią, ir mokytoja gavo nusileisti.

6 d. **Bukliškės k.** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) tėvų 2 atstovu prašė Švenčionių aps. lenkų inspektorių grąžinti jiems lietuvių mokyklą, bet šis nesutiko.

7 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių jaunimo „Ąžuolo" Sąjungos visuotinis narių susirinkimas.

8 d. **Švenčionių aps. mokyklų lenkų inspektorius pranešė Švenčionių Lietuvių Švietimo „Ryto" Draugijos Valdybai nepatvirtinęs mokytojų ir uždraudęs mokyti dar 8 lietuvių mokyklose:** 1. Kretonyse (Švenčionių valsč.), 2. Jankauščiznoj (Švenčionių valsč.), 3. Miežionyse (Mykolavo valsč.), 4. Dainiuose (Užubalio valsč.), 5. Staniūnuose (Užubalio valsč.), 6. Antakmenėj (Daugėliškio valsč.), 7. Lekiuose (Daugėliškio valsč.), 8. Mykolave (Daugėliškio valsč.).

Apie 8 d. **Švenčionių aps. mokyklų lenkų inspektorius uždarydino Švenčionių „Ryto" dar 10 lietuvių mokyklų:** 1. Kieriškėje (Melagėnų valsč.), 2. Jacūnuose (Švenčionių valsč.), 3. Didžiasalyje (Tverečiaus valsč.), 4. Kiškiuose (Linkmenų valsč.), 5. Malykuose (Melagėnų valsč.), 6. Sabališkėje, 7. Astraviškyje (Tverečiaus valsč.), 8. Gilutuose, 9. Bernotuose (Melagėnų valsč.), 10. Sabališkėje (II).

9 d. **Punske** (Suvalkų aps., Seivų valsč.) įsteigtas Vilniaus lietuvių šv. Kazimiero draugijos skyrius; pirmininku išrinktas Kaz. Mickus, 23 nariai.

12 d. **Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas nutarė pasiųsti į Varšuvą protestą dėl Švenčionių aps. 36 lietuviškų mokyklų vasario 28 iki kovo 8 d. uždarydinimo ir palikimo be mokslo $1^1/_2$ tūkstančio vaikų.**

14 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj K. Galkovskio paskaita koncertas apie „Fausto" operą.

Apie 15 d. **Švenčionių** Lietuvių Švietimo „Ryto“ Draugijos Valdybos protestas dėl Švenčionių aps. 36 lietuviškų mokyklų vasario 28 iki kovo 8 d. uždarymo ir palikimo be mokslo $1^1/_2$ tūkstančio vaikų.

Apie 15 d. **Rakitų** k. (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) lenkų mokyklos mokytojas J. Mazuras baudė tėvus, kurių vaikai ėjo į lietuvių mokyklą, po 6 lenkų auksinų arba 3 paroms arešto, pav., Rimaldiškių Liuc. Turlą, Spijatiškių—Būgnelių St. Romelį ir kitus, kurių J. Lenis nesutiko pabaudos mokėti ir kreipėsi į Švenčionių aps. mokyklų lenkų inspektorių.

Apie 15 d. **Punsko** mokykloj (Suvalkų aps., Seivų valsč.) Suvalkų pradžios mokyklų lenkų inspektorius uždraudė tikybos mokyti lietuviškai.

17 d. **Kauno** lietuvių spaudoje Vilniui Vaduoti Sąjunga paskelbė 31 knygos sąrašą skyrių knygynėliams apie Vilnių ir Lietuvos pareitį (kun. Aleknos, dr. D. Alseikos, dr. J. Basanavičiaus, M. Biržiškos, A. Janulaičio, P. Klimo, Maironio, St. Matulaičio, A. Rimkos ir kitų).

Apie 20 d. **Vilniuje** lenkai paėmė į kariuomenę lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos VIII klasės mokinį Jasiulionį.

Apie 20 d. **Ašmenos** aps. lenkų viršininkas (storosta) nubaudė Skaivonių k. mokytoją Kazį Baranauską 500 lenkų auks. pabaudos arba 5 paromis kalėjimo už vaikų mokymą lietuviškai ir raginimą tėvų neleisti vaikų į lenkų mokyklą.

20 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoj VI kl. mokinio paskaita apie garo mašinos atsiradimą ir jos dalis.

20 d. **Suvalkų** lenkų apygardos teismas už tarnavimą Lietuvos kariuomenėj nuteisė Vaiciuliškių Joną Keršulį 2 metais, o Skarkiškių Laždunių 6 mėn. kalėjimo.

21 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus salėje **organizuotoji Vilniaus lietuvių visuomenė,** pirmininkaujama J. Kairiūkščio, **rinko VIII-jį Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą,** kuriame paliko visus VII Komiteto narius: pirmininką dr. D. Alseiką, kun. Praną Bieliauską, kun. K. Čibirą, P. Karaziją, dr. J. Šlapelį, K. Velecką ir kun. V. Zajančkauską; iš provincijos įėjo dr. Alek. Rymas, Bagdonas (naujas), mokytoja Petr. Šičkaitė, kun. A. Mikaila, kun. dek. Klem. Maliukevičius. Pranešimą apie VII Komiteto veikimą paskaitė pirmininkas dr. D. Alseika. Susirinkimas pareiškė protestą prieš lietuviškųjų mokyklų persekiojimą Vilniaus krašte.

24 d. **Vilniaus** lietuvių moksleivių rekolekcijų pradžia; pasibaigė kovo mėn. 26 d. Rekolekcijas vedė vienuolis marijonas kun. A. Cikota.

24 d. **Gardino** lenkų apygardos teismas nuteisė „už karo žinių rinkimą Lietuvos naudai“: Juozą Vaznelį 4 metų kalėjimu, Jurgį Staškevičių — 3 metų (įskaitant 6 mėn. jau kalėjime išsėdėtus), kitą Staškevičių — 2 metų (įskaitant 10 mėn. kalėjimo ligi teismo), Juozą Kereištį — 2 metų (įskaitant 6 mėn.). Gynė advokatas St. Sadkovskis vilniškis ir du Gardino advokatu.

25 d. **Seivų** valsč., Punsko par. lenkų policija tardė dėl paduotų deklaracijų, kuriose reikalauta lietuviškos mokyklos, Vaitakiemio kaimo Joną Šupšinską, Punsko k. Joną Komičių, Oškinių kaimo Joną Birgelį, Vaitakiemio kaimo Kazį Mielkų ir kt.

Apie 25 d. **Karklynės** kaime (Švenčionių aps., Mykolavo valsč.) 8 tėvų protestas dėl lietuvių mokyklos uždarymo.

Apie 25 d. **Laužėnų k.** (Švenčionių aps., Mykolavo valsč.) tėvų įgaliotinių protestas dėl lietuvių mokyklos uždarymo.

25 d. **Švenčionių** bažnyčioje lenkai sutrukdė lietuvių giedojimą.

25 d. **Svilionyse** (Švenčionių apskr.) įsteigtas Vilniaus lietuvių šv. Kazimiero Draugijos skyrius; pirmininku išrinktas Ant. Kairys.

25 d. **Punsko** (Suvalkų aps.) lenkų mokyklos mokytojas pareikalavo iš klebono, kad leistų lietuvių vaikams, kuriuos mokytojas pats lenkiškai pamokė, bažnyčioje lenkiškai giedoti.

26 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Życie Ludu“ Nr. 6 dėl straipsnio „Boleśne razy“ (Skaudūs smūgiai).

26 d. **Ramoniūnų** sodž. (Švenčionių aps., Adutiškio valsč.) 17 tėvų protestas dėl lietuvių mokyklos uždarymo.

26 d. **Kaune** visuotinis universiteto studentų susirinkimas nutarė reikalauti, kad Nepriklausomosios Lietuvos lenkų mokykloms nebūtų duodama pašalpų, iki bus grąžintos lietuviškos mokyklos Vilniaus krašte, daryti pranešimus provincijoje apie tai, kaip lenkai persekioja Vilniaus lietuvius, stoti ir dirbti Vilniui Vaduoti Sąjungoje, kreiptis į viso pasaulio studentiją, nurodant biaurius lenkų darbus Vilniaus krašte.

28 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos K. Galkovskio paskaita koncertas (II) apie „Fausto“ operą.

28 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus salėje visuotinis lietuvaičių šv. Zitos draugijos susirinkimas.

28 d. **Spijatiškėse-Būgneliuose** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) naktį 4 lenkų policininkai įsiveržė į Pel. Romelio gryčią, pribaidė šeimininkus (93 metų senutę ir kitus) ir privertė užmokėti 6 lenk. auks. pabaudos už dukterį, kuri iš lenkų mokyklos perėjo į lietuvių mokyklą.

28 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių jaunimo „Ąžuolo" sąjungos nepaprastas narių susirinkimas išreiškė protestą prieš tai, jog lenkai persekioja Vilniaus krašto lietuvius.

29 d. **Vilniaus** vyskupijos administratorius vysk. K. Michalkevičius nepriėmė 6 Švenčionių par. lietuvių atstovų, kurie atvežė lietuvių skundą su 447 parašais dėl lietuvių kalbos teisių susiaurinimo Švenčionių bažnyčioj.

Apie 30 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos Vykdomasis Komitetas kreipėsi į Lietuvos Draugiją Tautų Sąjungai remti, prašydamas painformuoti kitų kraštų Tautų Sąjungai remti draugijas apie lenkų žygius prieš Vilniaus lietuvių kultūros darbą.

Apie 30 d. **Kaune** Simano Daukanto mokytojų seminarijos mokytojų ir mokinių protestas prieš Vilniaus lietuvių persekiojimą.

Kovo ir balandžio mėn. **Seinų, Punsko ir Vyžainių apylinkėse lenkai suėmė apie 50 jaunų vyrų,** kaltinamų dėl 1919—1920 m. tarnavimo Lietuvos kariuomenėje ir paskelbtų lietuvių šauliais: Oškinių k. Kast. Vaičiulį ir Ant. Pajaujį, Šlynakiemio k. Juozą Valinčį, Joną Kmieliauską ir Ant. Grigutį, Trakiškių k. Juozą Grigutį ir Joną Skroblį, Punsko Joną Saudą, Kalinavo Pr. Slaviką, Vaičiuliškių k. Joną Keršulį, Agurkių k. Dam. Kuosą, Vaitakiemio Juoz. Stanelį ir kitus. Kai kurie buvo suimti dar anksčiau.

BALANDŽIO MĖN.

1 d. **Vilniuje** Lelevelio lenkų gimnazijos mokiniai kelintą kartą akmenimis išdaužė Lietuvių Mokslo Draugijos langus. Dažni langų daužymai skaudžiai atsiliepdavo dirbančio ten draugijos pirmininko dr. J. Basanavičiaus sveikatai.

2 d. **Pajurgiškės k.** (Švenčionių aps.) vaidinta „Ant bedugnės krašto"; dainos.

2 d. **Erzvėte** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) vaidinta „Genovaitė".

2 d. **Daugėliškų** (Švenčionių apskr.) moksleiviai vaidino „Šv. Agnietę".

2 d. **Šarkiškėje** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų par.) vaidinta „Sapnas Velykų naktį"; deklamacijos, dainos.

2 d. **Bieliūnuos** (Lydos aps., Kaniavos valsč., Nočios par.) vaidinta „Ant bedugnės krašto". Lenkų policija aptiko pasibaigus vaidinimui ir išvaikė neleisdama dainuoti, bet susirinkta mokykloj ir dainuota

212. Kun. V. Taškūnas, Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos kapelionas, jaunimo organizatorius.

2 d. **Rodūnės** (Lydos aps.) klebonas kun. Ščemirskis, pasižymėjęs koliodamas lietuvius, pasisakęs gerklę skaudant atsisakė sakyti lietuviams pamokslą.

4 d. **Švenčionių** par. lietuvių delegacijos (6 asmenys) skundas popiežiaus nuncijui Varšuvoje dėl lietuvių teisių sumažinimo Švenčionių bažnyčioj.

Apie 5 d. **Ignalinę** (Švenčionių aps.) lenkų policininkas surašė protokolą dviem Švenčionių lietuvių gimnazijos mokiniams, kurie pardavinėjo Vilniaus lietuvių mėnesinį „Jaunimo Draugo" laikraštį.

Apie 5 d. **Kaune** valstybinio bendrabučio 45 moksleivių protestas prieš Vilniaus lietuvių persekiojimą.

Apie 5 d. **Mažeikių** aps. (Nepriklausomojoje Lietuvoje) katalikų mokytojų protestas prieš Vilniaus lietuvių persekiojimą. Visoje Lietuvoje pradedama dėl to pat protestuoti, ypačiai šaulių būriu.

5 d. **Pelake** (Švenčionių aps., Palūšės par.) vaidinta „Ponia ir ponas teisėjas".

5 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių jaunimo „Ąžuolo" Sąjungos vakaras ištremtiems iš Vilniaus moksleiviams šelpti.

5 d. **Naumiesty** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Šakių aps.) rajoninio

„pavasarininkų“ suvažiavimo protestas prieš Vilniaus lietuvių persekiojimą.

5 d. **Anykščiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus surengtas protesto mitingas dėl Vilniaus lietuvių persekiojimo.

6 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje **XIX visuotinis lietuvių Mokslo Draugijos susirinkimas** su paskaitomis: dr. J. Basanavičiaus „Apie senovės lietuvių dievaitį Perkūną“, dr. M. Račkaus (Amerikoje) „Gintaras numizmatikoj“ (pask. J. Šlapelis), kun. dr. Ant. Viskanto „Vytauto Didžiojo Lietuvos kunigaikščio bažnytinė politika“, dr. D. Alseikos „Apie Lietuvos su Lenkija uniją XIV ir XV šimtm.“, L. Abramavičiaus (lenkiškai) „Separatistinė tendencija Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštystėje po Liublino unijos“. Pirmininkavo dr. M. Šikšnys. Perrinktas Komitetas su dr. J. Basanavičium priekyje.

7 d. **Zarasų aps.** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) pradžios mokyklų mokytojų konferencijos protestas prieš Vilniaus lietuvių persekiojimą.

8 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teismas antrą kartą nagrinėjo „Życie Ludu“ red. K. Velecko bylą už 1924 m. Nr. 10 str. „Wrażenia z powiatu Święciańskiego“ (Įspūdžiai iš Švenčionių aps.) ir išteisino. Švenčionėliuose ištardyti liudytojai kaltinamojo akivaizdoje.

8 d. **Randamonyse** (Gardino aps.) vaidinta „Viršaičio meilė“, monologas „Geriau nevesti“, deklamacija („Vilnius ir lietuvis“ — klausytojai susigraudino).

8 d. **Rodūnės** (Lydos aps.) klebonas kun. Ščemirskis, prašokęs kun. Kochanskį neapkęsdamas lietuvių, „dėl gerklės skausmo“ vėl nesakė lietuviško pamokslo.

9 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus bažnyčioje gedulingos pamaldos dėl dr. A. Vileišio 1919 m. mirties sukaktuvių.

10 d. **Vilniuje** lietuvių klubo vakaras su koncertu.

14 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Aido“ Nr. 42 už str. „Ne tuo keliu“, „Dar apie šnipų organizaciją“ ir už Rap. Mackevičiaus baudžiavos laikų dramą „Sulaukė“. Kartu pranešta, jog ir dėl Nr. 41 išspausdintos „Sulaukė“ dalies redak. Marija Žukauskaitė traukiama tieson.

Apie 15 d. **Strielčiuose** (Lydos aps., Beniakainių valsč.) įsteigtas Vilniaus lietuvių šv. Kazimiero draugijos skyrius.

Apie 15 d. **Adūtiškio val.** (Švenčionių aps.), Kairių, Rakitų, Rimaldiškių, Spijatiškių-Bugnelių, II Grigališkių, Baroniškių, Maskoliškių ir Barsukiškių kaimo gyventojai raštu pareikalavo pašalinti Rakitų lenkų mokyklos mokytoją J. Mazurą, kuris mušė lietuvių vaikus ir baudė tėvus, siunčiančius savo vaikus į lietuvių mokyklas.

213. Adūtiškio (Švenčionių apskr.) lietuvių jaunimo choras, L. Bielinio vedamas.

Apie 15 **d. Klevų kaime** (Seinų aps.) lenkai suėmė Joną Grigutį, Leoną Sidarį ir Joną Vaicekauską, kaltindami juos tarnavus Lietuvos kariuomenėje. Negaluojąs Vaicekauskas, paleistas iš kalėjimo, pasimirė birželio mėn. pradžioj.

Apie 15 d. **Veiverių** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Marijampolės aps.) mokytojų kursų ir vidurinės mokyklos mokytojų ir mokinių protestas prieš Vilniaus lietuvių persekiojimą.

Apie 15 d. **Kauno** I vidurinės mokyklos mokinių protestas prieš Vilniaus lietuvių persekiojimą.

Apie 15 d. **Vasiūnų par.** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) kleboną kun. Juozą Ercių lenkai ištrėmė į Nepriklausomąją Lietuvą.

15 d. **Vilniaus** vyskupijos lenkų kūrija telegrama iššaukė pasiaiškinti Palūšės kleboną (Švenčionių aps.) kun. P. Prunskį,

kaltinamą nedavus komunijos Juozui Paukštei, nes jo sesuo lankanti lenkų mokyklą, ir šiaip aplenkdavus tėvus, kurie į lenkų mokyklą siuntė savo vaikus.

18 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lenkų valdžios mokyklos mokytojo rūpesniu vaidinta „Ant bedugnės krašto“ ir lenkiška komedija.

18 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių Jaunimo „Ąžuolo“ Sąjungos visuotinis narių susirinkimas.

Apie 20 d. **Liolių par.** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Raseinių aps.) 150 žmonių susirinkimo protestas prieš Vilniaus lietuvių persekiojimą.

22 d. **Vilniaus** vyskupijos lenkų kūrija pasiūlė Dubičių klebonui kun. J. Paplauskui prašyti atleisti nuo parapijos. Atvykusio į Vilnių klebono administratorius vyskupas K. Michalkevičius nepriėmė.

22 d. **Vilniaus** vyskupijos administratorius vyskupas K. Michalkevičius atstatė nuo dekanystės Nočios kleboną (Lydos aps.) kun. Joną Kuzminską.

23 d. **Strielčiuose** (Lydos apskr., Butrimonių par.) lenkų policija kratė uždarytą sausio mėn. apie 15 d. lietuvių mokyklos ir mokytojos V. Jankelaitės, kuri tuo laiku buvo Vilniuje, butus; atėmė visus vadovėlius, sąsiuvinius, vaikų rankų darbo daiktelius.

23 d. **Ragožų k.** (Krasnavo valsč., Punsko apyl.) Juozą Radzevičių Suvalkų lenkų apygardos teismas už tarnavimą Lietuvos kariuomenėje nuteisė 4 metų kalėjimu.

24 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas patvirtino lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Życie Ludu“ Nr. 6 konfiskatą už str. „Boleśne razy“ (Skaudūs smūgiai).

25 d. **Vilniuje** lietuvių „Darbininko“ koperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

25 d. **Gudeliuose** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) vaidinta „Sniego karalaitė“; dainos.

25 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) lenkai apstatė šventorių ginkluotais kareiviais, kurie tikrino dokumentus išeinančių iš bažnyčios.

25 d. **II Narsutiškėje** (Švenčionių aps., Palūšės par.) vaidinta „Ant bedugnės krašto“; monologas „Nesiseka vesti“.

25 d. **Marijampolėje** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) Rygiškių Jono gimnazijos, mokytojų seminarijos ir Marijonų gimnazijos

moksleivių susirinkimas, po stud. V. Uždavinio pranešimo, pareiškė protestą prieš Vilniaus lietuvių persekiojimą.

27 d. **Mėčionyse** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) Švenčionių aps. mokyklų lenkų inspektoriaus įsakymu uždarydinta „kaip nelegalė“ lietuvių mokykla, kurią tas pats inspektorius dar 1925 m. spalių 13 d. buvo leidęs.

27 d. **Palūšėje** (Švenčionių aps.) vaidinta „Bauba“; deklamacijos, du gyvu paveikslu, vaikų dainų choras.

28 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas patvirtino „Vilniaus Aido“ Nr. 42 konfiskatą.

Apie 30 d. **Vilniaus** vyskupijos lenkų kurija atleido Balatnos (Verėnavo) kleboną kun. Raupelį, Švenčionių dekaną kun. N. Vaišutį.

30 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas nuteisė Dūkšto valsč. (Breslavo aps.) Čebotarūną 10 metų sunkaus darbų kalėjimo, apkaltintą „šnipavus“ Lietuvos naudai.

30 d. **Vilniaus** katedroje prasidėjo gegužinės lietuvių pamaldos; lenkai ir lenkės koliojo ir spiaudė į lietuvius.

GEGUŽĖS MĖN.

1 d. **Vilniuje** lenkų studentai ir chuliganai puolė darbininkų demonstraciją, sužeidė lazdomis 15 manifestantų ir peiliu sužeidė 15 metų mokinį Šėmį, kuris po 2 dienų pasimirė.

2 d. **Vilniuje** artimesnių svečių būrelis pas senovės Lietuvai palankaus lenkų laikraščio „Przegląd Wileński“ (Vilniaus apžvalga) redaktorių Liudą Abramavičių minėjo tik pasirodžiusį šimtinį šio laikraščio numerį.

2 d. **Vilniuje** „Palaso“ teatre lietuvių moksleiviai vaidino „Katriutę“; baletas.

2 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) vaidinti „Grybai“, „Barbutė“, „Pelės“ ir „Daina be galo“.

2 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) vaidinta „Genovaitė“, bet Švenčionių aps. lenkų viršininko (storostos) uždrausta dainos dainuoti.

3 d. **Švenčionyse lenkai kratė lietuvių moksleivių bendrabutį ir privatinius mokinių butus, paskui darė kratas provincijoje:** Švenčionėliuose, Pašaminėj, Kretonyse, Dotinėnuose, Cegelnioj, Kiškiuose (Linkmenų valsč.), Mikališkėse (Linkmenų valsč.). **Suėmė per 20 žmonių,** daug. Švenčionių lietuvių

gimnazijos mokinius: IV kl. Karolį Cicėną, Juozą Dylį, Edvardą Juršą, Dan. Vitėną, Joną ir Vincą Blažius (Vincą pas tėvą, Joną Linkmenų valsč. Kiškiuose), V kl. Kazį Gaižutį (Linkmenų valsč. Mikališkėse dar Juozą Gaižutį, jau vedusį ūkininką), Petrą Laurinavičių (policijos muštą), Joną Martinkėną (krata Dotinėnuose), Alp. Kudabą, VI kl. Edmundą

214. Vilniaus lietuvių amatų dirbtuvių moksleiviai lankosi Trakuose; kairėje Trakų dekanas kun. Kl. Maliukevičius.

Basį, II kl. Juozą Petkelį; lenkų mokytojų seminarijos mokinį Karklelį (Kretonyse), paskui Cegelnioj mokytoją Bečelį, ūkininką Bečelį, Pašaminės ūkininką Anuprą Zabarauską. Vėliau suimti dar keli gimnazijos ir seminarijos mokiniai. Lenkai pasiskelbė susekę suokalbį prieš Lenkiją Vilniui prijungti Lietuvai. Tą pat naktį mokinys Petkelis, ištardytas, paleistas.

3 d. **Mėčionių k.** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) 14 tėvų protestas prieš lietuviškos mokyklos uždarymą.

3 d. **Punske** (Suvalkų aps.) lenkas mokytojas Barščevskis vertė lietuvių vaikus giedoti bažnyčioje lenkiškas tautines giesmes (Konopnickienės „Rotą“ ir kit.), nors tėvų delegacija buvo pareiškusi jam neigiamą prieš tai nusistatymą; bažnyčioj vaikai tylėjo, o giedojo tik lenkų mokytojai.

4 d. Varšuvos ministerių kabineto nutarimu, **Lydos aps. Kaniavos ir Varėnos valsč. priskirti prie Vilniaus-Trakų apskr., o Dieveniškio valsč. dalis sodžių — prie Lydos aps.**

4 d. **Kaune** Lietuvių-Latvių Vienybės Draugijos valdyba pareiškė protestą dėl lietuviškųjų mokyklų persekiojimo Vilniaus krašte ir nutarė kreiptis per Rygos Lietuvių-Latvių Vienybės Draugiją į latvių visuomenę prisidėti prie lietuvių protesto.

5 d. **Vilniaus** lenkų švietimo kuratorija atidarė lietuvių kalbos kursus mokytojams paruošti lietuvių mokykloms apimti.

5 d. **Švenčionyse** lenkų paleisti šie gegužės 3 d. suimtieji lietuvių mokiniai: IV kl. Juozas Dylys, Dan. Vitėnas (Vitkus), V kl. Alp. Kudaba, Mikališkių k. (Linkmenų valsč.) ūkininkas Juozas Gaižutis.

6 d. Į **Švenčionių** lietuvių gimnaziją atvykęs Vilniaus apygardos lenkų kuratorijos vizitatorius Rysas pareikalavo iš direktoriaus nebepriimti suimtų, kad ir būtų jie paleisti, mokinių: IV kl. Kar. Cicėno, Edv. Juršos, Jono Blažio, V kl. Kazio Gaižučio, Petro Laurinavičiaus, Jono Martinkėno ir VI kl. Edmundo Basio.

6 d. **Švenčionių** lenkų policija suėmė Švenčionių lietuvių gimnazijos V kl. mokinius K. Šalną ir Ant. Prašmutą.

8 d. **Švenčionyse** lenkai paleido iš kalėjimo šiuos gegužės 3 ir 6 d. suimtus Švenčionių lietuvių gimnazijos mokinius: IV kl. Edvardą Juršą, Joną ir Vincą Blažius, V kl. Petrą Laurinavičių, Joną Martinkėną ir Kazį Šalną.

8 d. **Punske** (Suvalkų aps.) lenkų policija tardė ir baidė bausmėmis vaikų tėvus, kurie gegužės 3 d. pareiškė lenkų mokyklos mokytojui Barščevskiui nesutikimą, kad jų vaikai giedotų bažnyčioje tautines lenkų giesmes; vaikai bažnyčioje tylėjo.

9 d. **Vilniuje** lietuvaičių šv. Zitos draugijos metinės sukaktuvės su dainomis ir vaizdeliais.

9 d. **Kaniavoj** (Lydos, vėl. Vilniaus-Trakų aps., Rūdnios par.)

vaidintas „Kurčias žentas“; dainos, deklamacijos, du monologu.

Apie 10 d. **Knistuškėse** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaidinta „Nežudyk“ ir „Grybų barnis“.

11 d. **Švenčionyse** lenkai paleido iš kalėjimo šiuos gegužės 3 d. suimtus Švenčionių lietuvių gimnazijos mokinius: IV kl. Kar. Cicėną ir V kl. Kazį Gaižutį, ir Švenčionių lenkų mokytojų seminarijos mokinį Karklelį.

12—14 d. **Varšuvoje Pilsudskis išvaikė endekų valdžią ir atsistojo lenkų valdžios priekyje.**

13 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo Gimnazijos „Miłdos“ moksleivių kuopelės koncertas, kuriame ji pirmą kartą pasirodė su savo orkestru.

13 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje koperatyvinio „Pavasario“ knygyno visuotinis narių susirinkimas.

Apie 15 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus salėje lenkai uždraudė daryti vaidinimus ir susirinkimus.

16 d. **Rėškutėnuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) vaidinti „Žiemos ledai“ ir „Brangus pabučiavimas“.

16 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps.) steigiamasis Vilniaus lietuvių šv. Kazimiero Draugijos skyriaus susirinkimas, kuriame dalyvavo 14 narių; išrinkta valdyba su pirmininku J. Terleckiu.

17 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje prasidėjo abiturientų egzaminai lenkų komisijoje, kuriai pirmininkavo prof. J. Otrębskis. Prie egzaminų stojo 9 abiturientai, kurių 6 egzaminus išlaikė.

17 d. **Trumpaly** (Suvalkų aps.) lenkai suėmė Petrą Kemerį, paskui jį atleido.

19 d. **Burokų k.** (Punsko apyl.) lenkų pasienio sargybiniai suėmė ir nušovė Trumpalio kaimo Petrą Kemerį.

23 d. **Vilniaus** lietuvių procesija į Kalvarijas su kun. V. Taškūnu ir kun. Kr. Čibiru priekyje; lietuviai ėjo gražiai susitvarkę ir susigiedoję, tvarka ir gausingumu stebindami lenkus.

24 d. **Vilniuje** buvo ruošiamas Vilniaus ir Seinų-Suvalkų krašto lietuvių ūkininkų suvažiavimas, Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos direktoriaus J. Kairiūkščio šaukiamas, bet lenkai nedavė leidimo, teisindamiesi neramiu, dėl Pilsudskio perversmo Varšuvoje, laiku; suvažiavimas atidėtas ligi birželio mėn. 27 d.

24 d. **Vilniuje** lietuvių ūkininkų suvažiavimui rengiamas Esmaičio „Varpininkų“ vaidinimas neįvyko, neįvykus suvažiavimui ir, be to, lenkų vyriausybei darant rengėjams kliūčių.

24 d. **Rodūnės bažn.** (Lydos aps.) lietuvių dieną mergaitėms užgiedojus lietuviškai, klebonas kun. Ščemirskis, eidamas prie altoriaus, ėmė garsiai juoktis ir laikė gegužines pamaldas lenkiškai, lenkai irgi juokėsi; lietuviams apleidus bažnyčią, pamaldos baigėsi lenkiškai.

24 d. **Kreivėnuose** (Suvalkų aps., Punsko par.) ūkininkui Ant. Moliušiui du lenkų pasienio sargybiniu darė kratą, mušė jį ir jo žmoną, pagūldę ant žemės spardė kojomis, šokdami ant pečių ir krūtinės įlaužė kelis šonkaulius, juodu ir jų svečius surišo geležiniais retežiais ir nuvarė į Burokų sargybą, iš kur atleido A. Moliušį su žmona, Vincą ir Antaną Makauskus ir Joną Staselį, o Ant. Tumelį ir Vincą Grimalauską nuvarė į Suvalkus.

Apie 25 d. **Vilniaus ir Švenčionių lenkų policija pasiskelbė pagavusi išmėtytų lietuvių kalba atsišaukimų, kuriuose raginama atskirti Vilniaus kraštas nuo Lenkų valstybės.**

30 d. **Vilniuje** Viršupy (už Verkų) lietuvių prieglaudų ekskursija 3 laivais su dainomis.

BIRŽELIO MĖN.

3 d. **Vilniuje** Lietuvių Sanitarinės Pagalbos visuotinis susirinkimas, dalyvaujant apie 20 narių ir pirmininkaujant garbės pirmininkui dr. J. Basanavičiui. Ligoninėje dirba apie 40 asmenų. Išrinkta valdyba su dr. D. Alseika priekyje.

4 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj pasibaigė **abiturientų egzaminai lenkų komisijoj.** Laikė 9, **išlaikė 6.** X laidoje gavo brandos atestatus Mar. Babilius, Alf. Bielinis, Kaj. Blažys-Blaževičius, Adomas Juškevičius, Mar. Karužaitė ir Kaz. Pukėnas; be to, gavo 8 klasių pažymėjimą (be teisių stoti į universitetą) El. Mačionytė, Ald. Patapavičiūtė ir El. Valušytė.

7 d. **Suvalkų lenkų Apygardos Teismas teisė 31 Seinų ir Punsko apyl. lietuvį, kaltinamą tarnavus Lietuvos kariuomenėj.** Teismas pasibaigė birželio 30 d.

7 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos Kauno moksleivių sekcija ir vilniečių studentų „Vilniaus Kelmo“ draugija at-

sišaukimu ragina visuomenę aukoti knygas Vilniaus krašto moksleiviams.

12 d. **Švenčionyse** pradžios mokyklų mokytojai surengė vakarą Vilniaus jaunimo laikraščio „Jaunimo Draugo“ naudai.

13 d. **Vilniuje** Pirklių Salėje lietuvių moksleivių „Mildos“ kuopelės rūpesniu koncertas: baletas su M. Kvietinytė priekyje, dainavimas solo (E. Valušytė, M. Kasperavičiūtė, A. Patapavičiūtė ir A. Bielinis), Em. ir Elv. Palevičiūčių skambinimas fortepijonu, K. Galkovskio vedamas mokinių orkestras, mokytojo A. Krutulio choras. Mokytojo V. Kairiūkščio dekoracijos.

13 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) vaidinta „Genovaitė“; Švenčionių lietuvių gimnazijos orkestras.

15 d. **Vilniuje** praeinantį Kalvarijos gatve Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinį užkabino keli portfeliuoti lenkai, kurie šūkaudami reikalavo nuimti lietuvių gimnazijos ženklą nuo kepurės: „Zrzucić sznurki od czapki“!

17 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoj stojamieji egzaminai.

17 d. **Kaune** V-jį Lietuvos Šaulių Sąjungos suvažiavimą sveikino įvairios organizacijos, kurios savo atstovų prakalbose reiškė pagrindinę mintį: „Budėkite ir ruoškitės Vilnių vaduoti“. Be kitų, sveikino Vilniaus Lietuvių Jaunuomenės „Ąžuolo“ Sąjunga.

18 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Kelio“ Nr. 25 dėl įdėtos buvusio Lietuvos prezidento A. Stulginskio kalbos.

18 d. **Rygoje** III Latvių-lietuvių susiartinimo kongresas pareiškė protestą prieš Vilniaus lietuvių mokyklų persekiojimą, pabrėždamas, kad Vilniaus lietuviai tik tada tebus nuo to apdrausti, kai Vilnius bus grąžintas teisėtam savininkui Lietuvai.

Apie 19 d. **Vilniaus lietuvių mokytojų seminariją pabaigė X laida:** Step. Bakelytė, El. Čibiraitė, Just. Grybauskas, Julė Maminskaitė, An. Rastenytė, Br. Suduikis, Marė Svietlikauskaitė, Vl. Šiekštelė ir Silva Švogžlys.

19 d. **Vilniuje** 6 val. vak. lietuvių mokytojų seminarijos abiturientų išleistuvės, garbės svečiui dr. J. Basanavičiui dalyvaujant; direktoriaus J. Kairiūkščio, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto atstovo kun. K. Čibiro ir abiturienio S. Švogžlio prakalbos. 7 val. vak. Vytauto Didžiojo gimnazijos abitu-

rientų išleistuvės, kuriose kalbėjo direkt. M. Šikšnys (gimnazija išleidusi jau 110 abiturientų), kun. K. Čibiras, Tėvų Komiteto vardu D. Palevičienė, abiturientų vardu Alf. Bielinis; sugiedotas Tautos himnas. Prie arbatos daugybė prakalbų. Svečių tarpe buvo taip pat anksčiau baigusi Vytauto Didžiojo gimnaziją Elena Vileišytė-Devenienė (iš Amerikos).

215. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 8 klasių X laida** (1926 m.). Mokytojų tarpe yra lenkas M. Skrzat.

10 d. **Punsko apyl.** Vidugirių, Bubelių, Akatninkų ir Klevų k. lenkų mokyklų mokytojų surengta vaikų ekskursija į Stulgiškės giraitę (K l e v u o s e), kur prīvertė lietuvių vaikus dainuoti Konopnickienės „Rotą“ ir kitokias lenkiškas dainas.

20 d. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj 376 mokiniai;** be to, **apie 10 mokinių paimta į lenkų kariuomenę.**

20 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos vakaras; vaidinta „Vakarinė daina“.

20 d. **Šarkiškėje** (Vilniaus-Trakų apskr., Valkininkų valsč.) stud. A. Juknevičiaus paskaita apie alkoholio kenksmingumą, po ko įsteigtas Vilniaus lietuvių „Blaivybės“ draugijos skyrius,

vaidinta „Ant bedugnės krašto“, monologas, dainos; pabaigta himnu „Lietuva, tėvyne mūsų“.

20 d. **Dargužiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) vaidinta „Bauba“ ir „Mūsų gerasis“, dainų choras („Lietuviai esame mes gimę“ ir kitos dainos). Svečių tarpe buvo Vilniaus lietuvių studentų ir gimnazistų, nuo stoties palydėtų raito lenkų policininko.

216. Daukšių kaimo (Švenčionių apskr. ir valsč.) „Genovaitės“ svečiai ir Švenčionių lietuvių gimnazijos orkestras 1926. VI. 27.

21 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj stojamieji egzaminai.

21 d. **Knistuškėse** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaidinta „Mūsų gerasis“; monologas „Nesiseka vesti“.

24 d. **Melagėnuose** (Švenčionių aps.) vaidinta „Nesipriešink“ ir „Kalakutai“.

24 d. **Nočios** (Vilniaus-Trakų aps.) dekano kun. Jono Kuzminsko 25-metinės kunigavimo sukaktuvės.

Apie 25 d. **Vilniaus** jaunuomenės lengvosios atletikos rungtynėse pasižymėjo lietuviai, Vytauto Didžiojo gimnazijos mokiniai VII kl. Stacevičius (mėtytojas) ir VII kl. L. Palevičius (bėgikas).

27 d. **Vilniuje** neįvyko lietuvių ūkininkų susivažiavimas, nes lenkų

vyriausybė vilkino jį leisti ir privertė vilniečius atsisakyti nuo savo sumanymo.

27 d. **Daukšių sodž.** (Švenčionių aps.) vaidinta „Musmirės“ ir „Genovaitė“. Svečių tarpe buvo Švenčionių „Ryto“ mokyklų mokytojų būrelis ir keli šiaip inteligentai. Švenčionių gimnazijos mokinių orkestras.

27 d. **Rėškūtėnuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) vaidinti „Jaunikis“ ir „Kirpėjas“.

28 d. **Vilniuje** prasidėjo „Ryto“ draugijos mokytojų vasaros kursai, vedami Vl. Sakavičiaus.

30 d. **Suvalkų** lenkų apygardos teisme pasibaigė **tarnavusių Lietuvos kariuomenėj Seinų ir Punsko apylinkių 31 lietuvio byla,** prasidėjusi birželio 7 d. Nuteista: 1. Seinų apyl. Krasnavo valsč., Radziučių k. J. Gylys, J. Marteckas, V. Kliučinykas ir J. Valiukonis po 3 mėn. kalėjimo, Krasnavo valsč., Bubelių k. B. Savickas 3 mėn., o A. Radzevičius paleistas be teismo, Berznyko valsč., Beržinių k. V. Akrauglis 3 mėn., Krasnavo valsč., Burbiškių k. J. Ramanauskas 3 mėn., Krasnavo valsč., Akatninkų k. J. Grigutis 6 mėn., Krasnavo valsč., Rašačių k. J. Agnikis 3 mėn., Krasnapolio valsč., Lumbių k. A. Staskevičius 3 mėn., Krasnapolio valsč., Ramoniškių k. F. Miškelis 3 mėn., Krasnapolio valsč., Klevų k. J. Sidaris 6 mėn., L. Sidaris išteisintas, o J. Vaicekauskas mirė, Berznyko valsč., Holnos palivarko J. Grinevičius 2 metams, Berznyko valsč. V. Grudzinskas 10 mėn., Krasnavo valsč., Paliūnų k. Burauskas 6 mėn.; 2. Punsko apyl. Seivų valsč., Šlynakiemio k. A. Grigutis ir J. Kmieliauskas po 6 mėn., o J. Valinčis išteisintas, Seivų valsč., Oškinių k. K. Vaičiulis 6 mėn., Seivų valsč., Punsko k. J. Sauda 2 mėn., Andrejavo valsč., Kalinavo k. F. Slavikas 6 mėn., Andrejavo valsč., Kreivėnų k. A. Pajaujis 3 mėn., Seivų valsč., Trakiškių k. J. Skroblys 6 mėn., o J. Grigutis 3 mėn., Seivų valsč., Agurkių k. D. Kuosa 3 mėn., o P. Kardauskas išteisintas, Seivų valsč., Vaitakiemio k. J. Stanelis išteisintas, Seivų valsč., Žvikelių k. F. Vaicekauskas 3 mėn., viso 25 asmenys nubausti 124 mėnesiais ($10^1/_3$ metų).

LIEPOS MĖN.

2 d. **Palūšėje** (Švenčionių aps.) vaidinti „Vagys".

2 d. **Valkininkų** (Vilniaus-Trakų aps.) klebono kun. Jono Karvelio 25-metinės kunigavimo sukaktuvės.

3 d. **Vilniuje** Vrublevskių knygyne akademija T. Vrublevskio mirties metinėms sukaktuvėms pažymėti. Susirinko apie 100

217. Daukšių kaimo (Švenčionių apskr. ir valsč.) vaikai-grybai su savo mokytoja 1926. VI. 27.

lenkų, lietuvių, gudų ir žydų. Nabašninko asmenį apibūdino želigovskininkas Vyt. Abramavičius, varšuviškis V. Lednickis, „Przegląd Wileński" redaktorius L. Abramavičius, lietuvis dr. D. Alseika, gudas kun. Adomas Stankevičius, žydas dr. C. Šabadas. Po to dr. D. Alseika, susirinkusiųjų įprašytas, pasakojo apie Nepriklausomąją Lietuvą.

3 d. **Žydikiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Mažeikių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 19). Į komitetą išrinkta rašytoja Šatrijos Ragana ir kiti.

7 d. **Kalesninkuose** (Lydos aps., Eišiškių valsč.) klebono kun. M. Rudzio 25-metinės kunigavimo sukaktuvės. Sveikinti ir 3 jubiliato draugai: Nočios dekanas kun. J. Kuzminskas, minėjęs sukaktuves birželio 24 d., Valkininkų klebonas kun.

J. Karvelis, minėjęs sukaktuves liepos 2 d., ir kun. J. Januševičius. Suvažiavę tarėsi lietuvių švietimo reikalais.

11 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps. ir valsč.) vaidinta K. Alytos „Ant bedugnės krašto".

Apie 12 d. **Vilniaus ir Švenčionių lietuvių „Rytų", gudų ir žydų švietimo organizacijų memorijalas Varšuvos ministeriui pirmininkui** Barteliui. Reikalaujama kiekvienai tautybei (lietuviams, gudams ir žydams) mokyklų jos kalba, joms lėšų iš valdžios lygiomis teisėmis proporcionalumo pamatais, gimnazijų ir mokytojų seminarijų teisių sulyginimo su lenkų mokyklomis, panaikinimo buvusio švietimo ministerio St. Grabskio įsakymo nelenkų mokykloms mokyti visuotinę geografiją ir istoriją lenkų kalba, pratęsimo ligi 1930 m. leidimo mokytojams įgyti teises, neleisti policijai kištis į mokyklų reikalus.

218. Daukšių kaimo (Švenčionių aps. ir valsč.) „Genovaitės" vaidintojai 1926 VI. 27.

Apie 15 d. **Vilniaus** lenkų vyriausybės komisaro K. Vimbaro įsakymu konfiskuotos atsiųstos iš Nepriklausomosios Lietuvos knygos: „Vilnius", „Sūduva", mokykloms „Skaitymai", „Laimės kalendorius", „Nasz kalendarz".

Apie 15 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazija per lenkų švietimo kuratoriją gavo Varšuvos švietimo ministerio pranešimą, jog nebebus reikalaujama lenkiškai mokyti visuotinės istorijos ir geografijos; tam reikalavimui 1925—1926 metais gimnazija pasipriešino ir nevykdė, kad ir buvo lenkų verčiama.

Apie 15 d. **Burbiškėse** (Seinų srityje, Krasnavo valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius, kuris ilgainiui turėjo per 60 narių.

16 d. **Biržijoj** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lenkai padarė kratą mokytojui J. Volčackui, iš kurio atėmė visus Vilniaus lietuvių laikraščius, laiškus, medalį „Atmink Vilnių", kurį jis buvo gavęs už gerą vaidinimą vakarėlyje.

16 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) vaidinta „Rytojaus diena"; dainų choras. Dalyvavo vietos jaunimo dūdų orkestras.

20 d. **Vilniaus** lietuvių bendrabutyje prie Aušros Vartų **6 mergaitės išlaikė siuvimo egzaminus** prie kursų, kuriuos išėjo per 3 metus: Kaltinėnų (Švenčionių aps.) Ankėnatė, Švenčionių Grybaitė ir Jurevičiūtė, Daugėliškio (Švenčionių aps.) Jurkėnaitė, Vilniaus Minkevičiūtė ir Rodūnės (Lydos aps.) Vaitkūnait. Kvotė Gisin'as, Valteris, Žižytė ir kursų vedėja Verkelienė.

20 d. **Punsko** apylinkėj (Suvalkų-Seinų srityj) suimti J. Murinas, J. Pacenka, J. Slavikas, J. Tumelis ir K. Kavaliauskas; nuvaryti į Suvalkus.

25 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) Vilniaus lietuvių Šv. Kazimiero draugijos skyriaus steigiamasis susirinkimas, kuriame dalyvavo beveik visas parapijos jaunimas. Išrinkta skyriaus valdyba. Kilo sumanymas įsteigti skaityklą.

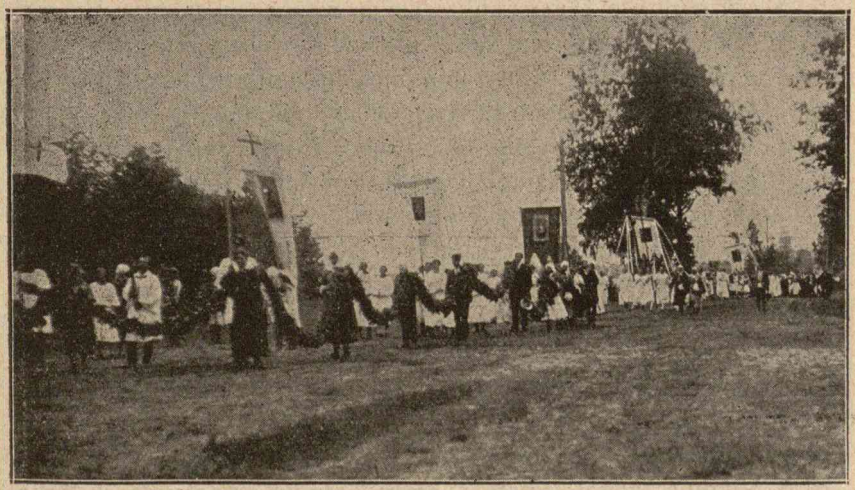
25 d. **Nočios par.** (Vilniaus-Trakų aps.) mokiniai suruošė ekskursiją per kelis sodžius. Ėjo taip gražiai dainuodami, jog sodiečiai negalėjo atsigėrėti.

29 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas atidėjo „Vilniaus Aido" bylą dėl 1925 m. Nr. 99 straipsnio „Svečiai Vilniuje", nes negalėjo išskaityti vertimo į lenkų kalbą.

RUGPIŪČIO MĖN.

5 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupijos kurija pareikalavo, kad iš Vilniaus priemiesčio Trinapolio išsikeltų lietuvių prieglauda.

5 d. **Vilniaus** „Ryto“ mokyklos bute Lietuvių Mokytojų Sąjungos rūpesniu mokytojos P. Tamulevičiūtės paskaita: Liaudies mokytojo idealai; diskusijos. Susirinkime dalyvavo apie 50 mokytojų, daug. suvažiavusių į „Ryto“ mokytojų vasaros kursus.

219. Vasiūnų kaimo (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) lietuvių procesija į Melagėnus 1926. VII. 26.

8 d. **Dūkšte** (buv. Breslavo, dab. Švenčionių aps.) vaidino „Eksproprijatorių“; kun. Prancūzevičiaus ir pil. P. Prancūzevičiūtės dainavimas, dainų choras. Lenkų policija nukabindino nuo sienų trispalves lietuvių vėliavėles.

9 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) lenkų policija 8 ūkininkams surašė protokolus dėl pasėto taboko, rastą kapojo kardais ir užkasdino į žemę.

Apie 10 d. **Vilniaus** (Lūkišky), **Gardino, Suvalkų, Švenčionių ir Balstogės lenkų kalėjimuose sėdėjo apie 100 politinių kalinių lietuvių, daug. sodiečių.**

Apie 10 d. **Vilniaus** „Ryto“ lietuvių mokytojų seminarijos direktorium lenkų patvirtintas kun. Kr. Čibiras.

11 d. **Vilniuje** pasimirė Vytauto Didžiojo gimnazijos V klasės mokinė M. Kvietinytė.

12 d. **Palangoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) **mirė inž. Petras Vileišis,** 75 metų, **„Vilniaus Žinių" steigėjas ir Vilniaus lietuvių darbo XX-jo amžiaus pradžioje didžiausias rėmėjas.** Laikinai palaidotas Kaune, lig bus atvaduotas Vilnius, kur kūnas bus perkeltas ir palaidotas Rasų kapinėse; taip velionio įsakyta.

Apie 15 d. **Vilniuje** lenkai suėmė lietuvį mokinį V. Druskį.

15 d. **Girminiuose** (Švenčionių aps. ir valsč.) suvaidinti „Vagys".

15 d. **Melagėnuose** (Švenčionių aps.) kun. Juozo Stakausko, baigusio Insbruke teologijos mokslus, primicijos. Kun. Stakauskas išvažiavo į Luvėną toliau mokytis.

15 d. **Vidugirių k.** (Suvalkų-Seinų aps., Punsko apyl.) lenkų sargyba sulaikė važiuojančius į Punsko bažnyčią Burbiškių, Berezuvkos, Sankūrų, Būdos ir pačių Vidugirių k. gyventojus, nuvarė į Berezuvką ir atleido tik pamaldoms Punske pasibaigus.

17 d. **Vilniuje** prasidėjo „Ryto" mokytojų vasaros kursų išleidžiamieji egzaminai mokytojo teisėms įgyti. Komisiją sudarė lenkų kuratorijos atstovai Rysas, Hiršas ir Matulaitytė, o taip pat kursų dėstytojai.

18 d. **Vilniuje** lenkai padarė kratą M. Šlapelienės knygyne.

19 d. **Vilniuje lenkai išmetė į gatvę lietuvių prieglaudą iš Subačiaus g. Nr. 23 namų,** kuriuose ji buvo nuo 1915 m. Daiktus vienus išmetė į kiemą, kitus išvežė į kitą lietuvių prieglaudą (Markučiuose), o kitus dar išsvaidė už miesto lauke.

19 d. **Vilniuje pasibaigė** lenkų prižiūrėti **„Ryto" mokytojų vasaros kursų egzaminai,** prasidėję rugpiūčio 17 d. **Iš 23 išlaikė 14:** G. Gudolaitytė, J. Čenytė, O. Viskantaitė, P. Šičkaitė, A. Kuzmickaitė, O. Umbražonaitė, J. Grybauskas, P. Molis, J. Varnas, S. Švogžlys, V. Siekštelė, K. Muralis, M. Luneckas ir J. Plenytė.

20 d. Iš **Vilniaus** išvyko kun. V. Zajančkauskas kaip Vilniaus lietuvių atstovas į Ženevą dalyvauti observatoriaus (stebėtojo) teisėmis tautinių mažumų kongrese.

22 d. **Vilniuje** lietuvaičių šv. Zitos draugijos visuotinis narių susirinkimas lenkų reikalaujamo įstatų perredagavimo klausimu.

22 d. **Ligūnuose** (Švenčionių aps., Dūkšto valsč.) vaidintas „Eks-

propriatorius"; solo dainavimas ir dainų choras. Lietuviams ėmus dainuoti, lenkai trukdė, traukdami savo „Rotą".

Apie 25 d. Iš **Vilniaus** kalėjimo paleisti Andrejavo valsč. (Suvalkų aps.) lietuviai šauliai Vincas Grigutis, 25 metų, ir Juozas Račkauskas, 25 metų, atsėdėję po 4 metus 10 mėnesių.

25 d. **Ženevoj** (Šveicarijoj) tautinių mažumų kongrese lenkų valstybės lietuvių, gudų ir ukrainiečių atstovai pareiškė, jog jų atstovaujamos tautos siekia nepriklausomybės, ir jie lieka kongrese tik kaip observatoriai.

25 d. **Vilniuje** lietuvių „Ryto" Švietimo Draugijos privatinėje koedukacinėje mokytojų seminarijoje (buv. lietuvių pedagogijos kursuose) stojamieji egzaminai.

26 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje stojamieji egzaminai.

26 d. **Vilniuje** lietuvių, gudų, žydų ir 5 lenkų veikėjų pasikalbėjimas apie nelenkų mokyklų padėjimą Vilniaus krašte. Apie lietuvių mokyklas referavo mokytojas V. Budrevičius; kalbėjo dar dr. D. Alseika, kun. P. Kraujalis ir kiti.

29 d. **Aukštadvary** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Trakų apskr.) įsteigtas Sąjungos Vilniui Vaduoti skyrius (Nr. 20).

RUGSĖJO MĖN.

Apie 2 d. Į **Varėną** (Vilniaus-Trakų aps.) Vilniaus arkivyskupijos lenkų kurijos paskirtas kun. Sokolovskis sumažino lietuvių kalbos teises bažnyčioje, o lietuviškus pamokslus taip sakė: „Jėzus učija, kad kochatų bliznius".

3 d. **Kašėtose** (Gardino aps., Marcinkonių par.) lenkų policija suėmė Kazį ir Juozą Kašėtas ir Joną Bernatavičių; Kazys Kašėta jau buvo sėdėjęs Gardino kalėjime daugiau kaip metus ir išteisintas 2 politinėse bylose.

Apie 5 d. **Vilniaus** lenkų švietimo komisija uždraudė „Ryto" mokykloms vartoti vadovėlius: St. Jabłońska ir M. Biržyszka, Nowe czytanki, I ir II dalis, — A. Jakučionio Kelias į šviesą, I ir II d., — Šatrijos Raganos Istorijos pasakos.

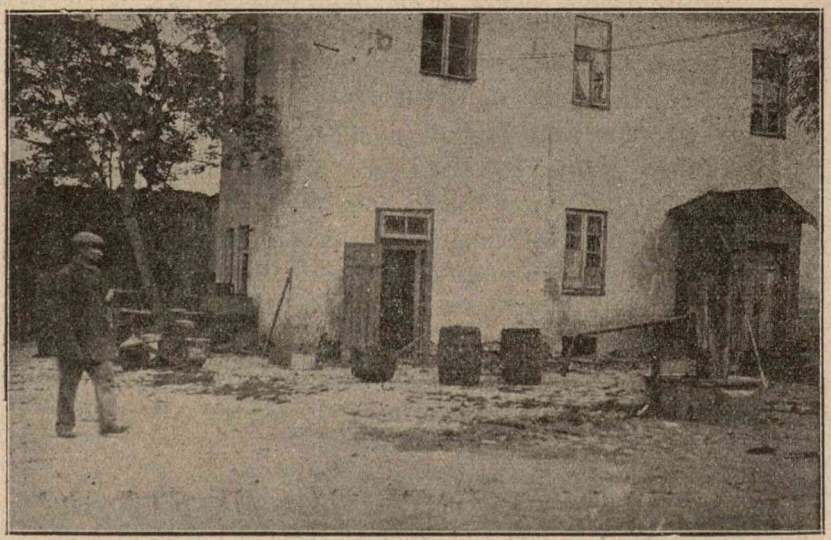
Apie 5 d. Netoli **Kaltinėnų** (Švenčionių aps.) prie demarkacijos linijos lenkai suėmė du brolius Brukštu.

5 d. **Vilniuje** Lietuvių šv. Kazimiero Draugijos visuotinis narių susirinkimas šv. Mikalojaus salėje draugijos įstatymams papildyti.

7 d. **Vilniaus** lenkų Apeliacinis Teismas patvirtino Apygardos Teismo sprendimą, kuriuo Vydiškio klebonui, kun. V. Bobinui, apkaltintam lietuvių šaulių organizavimu, paskirta pusantrų metų tvirtovės.

7 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje stojamieji egzaminai.

7 d. Į **Varšuvą** atvyko Vilniaus lietuvių, gudų ir žydų delegacija ir apsilankė švietimo reikalais pas ministerį pirmininką Bar-

220. **Vilniaus lietuvių prieglauda, 1926. VIII. 19 lenkų išmesta** iš Subačiaus gatv. namų Nr. 23, kuriuose ji buvo nuo 1915 metų.

telį. Švietimo ministeris Suikovskis priėmė gudus, bet atsisakė priimti lietuvius ir žydus; vis dėlto lietuvių delegatas, Vytauto Didžiojo gimnazijos direktorius M. Šikšnys, įteikė jam „Ryto" memorialą, kuriuo reikalaujama pagerinti mokyklų reikalai Vilniaus krašte ir pripažinti joms teisės.

8 d. Į **Vilnių** atvyko arkivyskupas Romualdas Jalbžikovskis, lenkas, kuris, būdamas Lomžos vyskupu, platino lenkystę Seinų krašte ir persekiojo lietuvių kunigus. Vilniaus katedroje popiežiaus bula (raštas) apie Vilniaus arkivyskupo paskyrimą paskaityta tik lotynų ir lenkų kalbom, nors dar vyskupai Zveravičius, Roppas ir Matulevičius skaitė ją ir lietuviškai; pamokslą arkivyskupas pasakė tik lenkiškai.

8 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) vaidinta „Rytojaus diena" ir „Kuprotas oželis"; dainų choras.

9 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis aplankė šv. Mikalojaus lietuvių parapiją. Jį pasveikino kleb. kun. K. Čibiras; jam lietuviškai atsakė arkivyskupas. Pusryčiai pas kun. Čibirą, kurių metu lietuviškai prakalbėjo dr. D. Alseika, kun. Čibiras, kun. A. Viskantas, gudiškai kun. A. Stankevičius; jiems atsakė arkivyskupas lietuviškai.

Apie 10 d. **Daugėliškio** (Švenčionių aps.) miestelio ir valsčiaus Stanislavovo, Daubariškės, Čepuliškės, Vasiulių, Gendrikavo, Beciškės, Pakalniškės ir kitų kaimų gyventojai kreipėsi į Vilniaus lenkų vaivadą (Račkevičių), kad leistų jiems lietuvišką mokyklą.

Apie 10 d. **Pašalčių k.** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) Petras Griežė, 1925 m. kovo mėn. lenkų suimtas kaip lietuvių šaulys ir išsėdėjęs kalėjime metus be dienos, vėl tuo pat reikalu suimtas ir uždarytas Vilniaus kalėjime Lukiškų.

10 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis aplankė Aušros Vartų lietuvių bendrabutį ir amatų dirbtuves; mergaitės jam gražiai padainavo.

11 d. **Kaune** mirė buvęs Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinys Petras Čivilis. Laidotuvėse dalyvavo bemaž visi Kauno vilniečiai.

12 d. **Rodūnėj** (Lydos aps.) lenkas kun. Ščemirskis paskelbė Vilniaus administratoriaus vysk. K. Michalkevičiaus įsakymą, kuriuo paliekami lietuviams tik 4 pamokslai metuose. Bijodamas lietuvių pasipriešinimo, klebonas parengė apie bažnyčią miesto padaužas ir policiją.

12 d. **Padvaryje** (Lydos aps., Asavos par.), kur žmonės virsta gudais, du vilniečiu pakeleiviu prikalbino mergaites padainuoti lietuviškai ir patys joms padainavo; jos pasižadėjo daugiau išmokti.

13 d. Iš **Vilniaus** kalėjimo paleistas Pr. Matulis, išsėdėjęs 17 mėnesių.

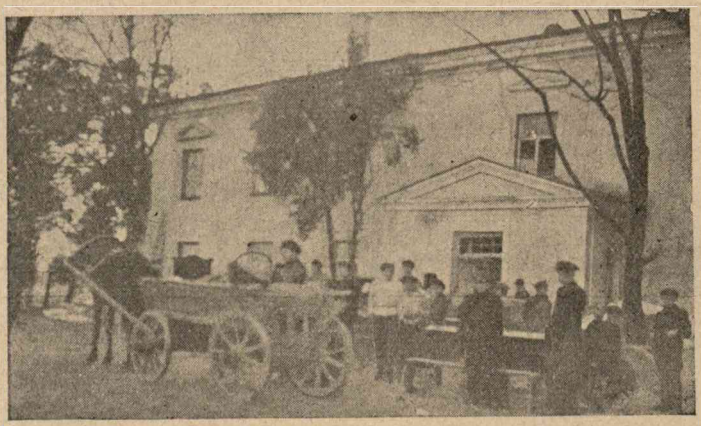
14 d. **Paliūnuose** (Suvalkų aps., Krasnavo valsč.) mokytojas Vaštulionis pradėjo mokslą lietuvių mokykloj su 40 vaikų, bet po savaitės lenkų policija uždarė mokyklą, atėmė 42 vadovėlius ir 48 sąsiuvinius, priversdama mokytoją pasirašyti nebemokysiant lietuviškai.

Apie 15 d. **Švenčionių** aps. lenkai atleido iš lietuviškų mokyklų 6 mokytojus: Adutiškio A. Cicėną, Melagėnų Pakalką, Bučkūnų (Melagėnų valsč.) Brazauską, Motiejūnų k. (Kaltinėnų

valsč.) Morkūną, Daugėliškio valsč. Micevičių, Strūnaičio Stakauską. Į jų vietą paskirti lenkai.

Apie 15 d. Į **Rudiškes** (Vilniaus-Trakų aps.) Vilniaus lenkų apskrities viršininkas (storosta) pasiuntė savo padėjėją Lukaševičių pašalinti lietuvių iš valsčiaus valdybos.

15 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj ir Lietuvių Mokytojų Seminarijoj mokslo metų pradžia. **Gimnazijoj 377**

221. Vilniaus lietuvių prieglauda, 1926, VIII. 19 lenkų išmesta iš Subačiaus gatv. namų Nr. 23.

mokiniai ir mokinės: I kl. 70, II — 56, III — 57, IV — 44, V — 54, VI — 35, VII — 34, VIII — 27.

16 d. **Kaune** didžioje Universiteto salėje užsienio lietuvių studentų konferencija. Prof. M. Biržiška pasveikino konferenciją Vilniui Vaduoti Sąjungos vardu ir skaitė pranešimą: „Kultūrinė Vilniaus krašto būklė"; dr. J. Purickio pranešimas: „Užsienio studentai ir Vilniaus krašto vadavimas". Konferencija nutarė, sudarius užsienio lietuvių studentų sąjungą, informuoti svetimų valstybių visuomenę apie Vilniaus klausimą spaudoje, paskaitose ir kitokiu būdu, o visuose Vilniaus kraštui vaduoti darbuose eiti išvien su Vilniui Vaduoti Sąjunga.

17 d. **Varšuvos** teisingumo ministeris nesutiko įleisti į Vilnių asmens reikalais Kaišiadorių vyskupą J. Kuktą kaip vieną iš 33 1922 m. Vilniaus tremtinių.

Apie 20 d. **Švenčionių** lietuvių „Ryto" draugijai lenkai leido 1926—1927 mokslo metams tik 32 lietuviškas mokyklas tose

vietose, kur nėra arti lenkiškos mokyklos, apie 20 mokyklų uždraudė, o dėl kitų neatsakė. Daug kur, pašalinę lietuvius, pastatė lenkus. Švenčionyse lenkams moksleiviams ir mokytojams uždraudė gyventi pas lietuvius. Į Švenčionių lenkų mokytojų seminariją lietuvius leido tik Varšuvos švietimo ministeriui sutinkant.

Apie 20 d. **Pašaminės k.** (Švenčionių aps. ir valsč.) tėvai pasiuntė Švenčionių aps. mokyklų lenkų inspektoriui pareiškimą, jog į lenkišką mokyklą vaikų neduosią.

Apie 20 d. **Rodūnės par.** (Lydos aps.) lietuvių delegacija apsilankė Vilniuje pas lenkų arkivyskupą Jalbžikovskį ir skundėsi lietuvių kalbos pašalinimu iš bažnyčios, bet šis pasisakė negalįs atmainyti savo pirmtakūno (administratoriaus vysk. K. Michalkevičiaus) parėdymo.

Apie 20 d. **Paliūnuose** (Suvalkų aps., Krasnavo valsč.) lenkų policija uždarė tik įsteigtą lietuvių mokyklą, išvaikė vaikus, suėmė knygas ir mokytojui Vaštulioniui uždraudė mokyti.

20 d. **Vasiūnų k.** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) lietuvių jaunimo draugijos valdybos narių pasirašytas atsišaukimas „Vilniaus Aide“ į lietuvių tautos jaunimą, idant šis padėtų ginti lietuvišką mokyklą.

20 d. **Vasiūnų, Piemenų, Dysnos, Karalyčios, Kekiškės k.** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) 23 tėvų protestas Vilniaus švietimo lenkų globėjui (kuratoriui) prieš uždarymą Vasiūnų lietuviškos mokyklos ir įspėjimas, jog savo vaikų į lenkišką mokyklą neleisią, bet slaptai mokysią lietuviškai.

23 d. **Anykščiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos iniciatyva mitingas dėl Vilniaus su V. V. S. skyriaus pirmininko Gužio, rašytojo A. Žukausko-Vienuolio, taikos teisėjo, V. V. S. Centro atstovo V. Uždavinio prakalbomis.

24 d. **Vilniaus** Lietuvių dėl karo nukentėjusiems šelpti draugijos Centro Komitetas (Lietuvių Labdarybės Draugija) nutarė Aušros Vartų bendrabučio dirbtuves pakeisti amatų mokykla.

26 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) „Ryto“ draugijos skyriaus vakarėlis; vaidinta „Audra giedroje“.

26 d. **Rokišky** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) mitingas dėl Vilniaus su Vilniui Vaduoti Sąjungos reikalų vedėjo V. Uždavinio prakalba.

Apie 30 d. **Vilniaus** švietimo lenkų kuratorija nepatvirtino 4 mokytojų Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijai: J. ir V. Antanavičių, P. Karazijos ir stud. E. Horodničiaus.

SPALIŲ MĖN.

Apie 1 d. Į **Vilniaus** lenkų universitetą stojo Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientai: medicinos studentė M. Karužaitė, gamtos-matematikos stud. K. Blažys, humanitarais studentais A. Bielinis, A. Juškevičius ir laisvu klausytoju R. Mackevičius.

1 d. **Švenčionių** lenkų seniūnija (storostija) nebepriėmė Kaltinėnų lietuvių lietuviškai rašyto prašymo vakarėliui leisti, nors seniau priimdavo; tik trečią kartą nuvykus priversta priimti, kartu betgi gauta pakartoti prašymas ir lenkiškai.

1 d. **Kazlų-Rūdoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Marijampolės aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 21).

2 d. **Vilniaus** lenkų veikėjas ir lietuvių persekiotojas, panevėžietis Aleksandras Meištavičius Pilsudskio paskelbtas Varšuvos teisingumo ministeriu.

2 d. **Adūtiškio m.** (Švenčionių aps.) ūkininkui Pov. Gailiušiui vaitas neleido pasirašyti lietuviško parašo, nes „nie można podpisywać się po litewsku".

2 d. **Burbiškėse** (Suvalkų aps., Krasnavo valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus pirmas susirinkimas; įsirašė 30 narių (kaime 37 ūkininkai).

3 d. **Pasvalyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 22).

4 d. **Vilniaus lenkuose pasklido gandų, jog einą lietuviai ir jau paėmę Maišiogalą.**

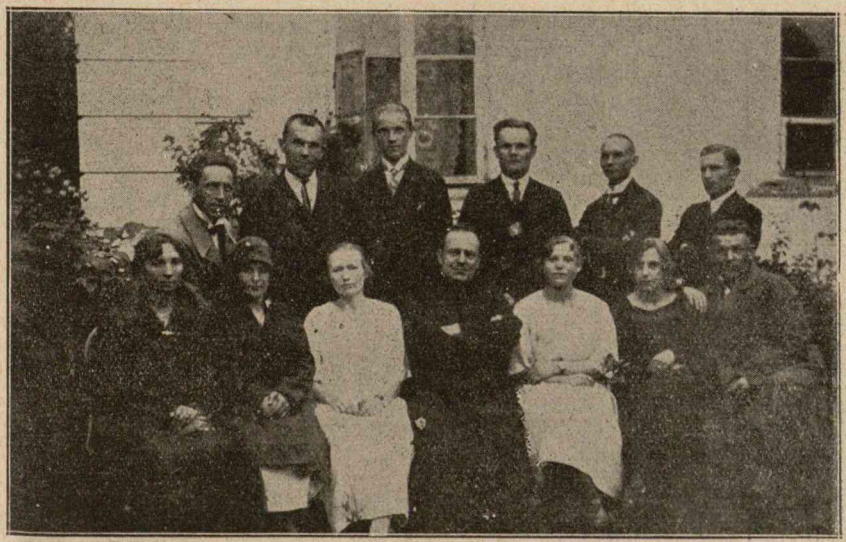
4 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) Švenčionių lenkų inspektoriaus parėdymu lietuviškai-lenkiškos mokyklos I ir II skyr. Adūtiškio, Naujasalio, Linkonių ir Romaniūnų lietuvių vaikams įsakyta eiti į lenkišką mokyklą.

Apie 5 d. **Pašaminės k.** (Švenčionių aps. ir valsč.) tėvai pranešė Švenčionių lenkų inspektoriui neleisią savo vaikų į lenkišką mokyklą.

9 d. **Vilniaus** lenkai pažymėjo Suvalkų sutarties sulaužymo 6-rių metų sukaktuves kariuomenės paradu.

Nepriklausomojoje Lietuvoje Vilniaus puolimo sukaktuvės buvo pažymėtos kaip gedulo diena. Visoje Lietuvoje vė-

liavos perrištos juodu raikščiu. Laikraščiai išėjo juodais rėmeliais. 12 val. dieną vieną minutę sustojo visas Lietuvos gyvenimas. Vilniečių Sąjungos rinkliava Basanavičiaus fondui — kultūriniam Vilniaus lietuvių darbui sustiprinti. Rytą paskaitos mokyklose. Pavakary mitingai aikštėse, vakare viešosios paskaitos apie Vilnių, jo nustojimą ir grąžinimą. Daugelis Kauno veikėjų ir seimo narių išvažinėjo į pro-

222. Melagėnų valsč. (Švenčionių apskrities) lietuviai mokytojai 1926 m. liepos mėn.; viduryje klebonas kun. K. Gumbaragis.

vinciją su paskaitomis. Kaune radio stotyje popietinėmis valandomis paskaitos apie Suvalkų sutarties sulaužymą Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininko prof. M. Biržiškos lietuviškai ir lenkiškai, Šaulių Sąjungos pirmininko pulk. Teod. Daukanto prancūziškai ir angliškai; be to, dar skaityta rusiškai, vokiškai, esperantiškai. Vakare Kauno salėse paskaitos: universitete prof. M. Biržiškos apie spalių 9 d. reikšmę, prof. Z. Žemaičio apie Vilniaus atgavimo perspektyvas, Seimo nario doc. A. Smetonos; valstybės teatre seimo narių A. Smetonos ir L. Bistro, ministerio pirmininko M. Sleževičiaus; Baltosios Gulbės salėje seimo narių K. Jokanto, Z. Toliušio ir J. Robinzono, advokato L. Noreikos; Tilmanso salėje Seimo narių J. Pajaujo, doc. Pr. Augustaičio ir stud. V. Kauzos;

Liaudies namuose Seimo Vice-Pirmininko kun. dr. J. Steponavičiaus, doc. K. Pakšto ir stud. A. Raulinaičio; Kudirkos universitete Šančiuose seimo nario Pr. Dailidės, atsargos majoro P. Rusecko ir stud. J. Čiburo; „Saulės" namuose, Žaliajame Kalne, doc. kun. kanaun. J. Tumo-Vaižganto, menininko A. Žmuidzinavičiaus ir stud. A. Rukšos; Aleksoto parapijos salėje studentų J. Milerio, J. Strimaičio ir Delinin-

223. Kabelių par. (Gardino ap., Marcinkonių val.) bažnytinis lietuvių choras.

kaičio; Panemunės bažnyčios salėje vilniečių And. Rondomanskio, St. Kairiūkščio ir V. Uždavinio.

9 ir 10 d. **Kaune I-sis Vilniui Vaduoti Sąjungos suvažiavimas. Dalyvavo 60 atstovų.** Pirmininkavo Žemės Ūkio Akademijos rektorius P. Matulionis. Darė pranešimus Sąjungos pirmininkas prof. M. Biržiška ir 22 skyriu (kartu su besisteigiančiu Ukmergės skyrium) atstovai. Išrinktas naujas Vykdomasis Komitetas, kuris pareigas tarp savęs taip pasiskirstė: pirmininkas prof. Myk. Biržiška, vicepirmininkas doc. kun. kanauninkas J. Tumas-Vaižgantas, iždininkas prof. Zig. Žemaitis, sekretorius T. Aleknavičius, nariai And. Rondoman-

skis, Marcelė Kubiliūtė, Ant. Žmuidzinavičius, stud. Vincas Kauza ir stud. Kovalskis.

9 d. **Ukmergėj** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) išrinktas komitetas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriui steigti.

9 d. **Merkinėj** (Nepriklausomojoje Lietuvoj, Alytaus aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 23).

Apie 10 d. **Vilniaus** švietimo lenkų kuratorija patvirtino dalį lietuvių pradžios mokyklų mokytojų, kurie rugpiūčio 17—19 d. išlaikė lenkiškus humanistinių dalykų egzaminus Vilniaus „Ryto" mokytojų vasaros kursuose. Patvirtinta: P. Šičkaitė, J. Plenytė, J. Grybauskas ir Vl. Šiekštelė.

Apie 10 d. **Saulėniškių ir Dovaisių k.** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) vaikų tėvai pareiškė Vilniaus švietimo lenkų kuratorijai neleisią savo vaikų į lenkišką mokyklą; jei nebūsią leista lietuviškos mokyklos, mokysiąsi namie prie ratelių (kalavartų).

Apie 10 d. **Punsko mokykloj** (Suvalkų aps.) mokytojas Barščevskis draudė vaikams lietuviškai kalbėti ir baudė juos už tai (pav., Lapinskį).

10 d. **Kazitiškyje** (Švenčionių aps., Dūkšto valsč.) lenkas kunigas per pamokslą ragino aukoti pinigus lenkų valstybei orlaiviams pirkti; panašiai raginta ir kitose bažnyčiose. Vilniuje tą dieną sudužo orlaivis (lakūnai žuvo), kuris skleidė raginimus aukoti lenkų oro laivynui: „więcej by zebrali, gdyby nie zbierali" (daugiau būtų surinkę, jei nebūtų rinkę).

11 d. **Petrave** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) lenkų policija išvarė vaikus iš lietuviškos mokyklos ir liepė eiti į lenkišką Ignaline.

13 d. **Tarp Vilniaus ir Naujosios Vilelkos** akmenimis bombarduotas keleivinis lenkų traukinys; keleiviai parpuolė ant grindų. Pagreitinęs bėgį traukinys ištrūko.

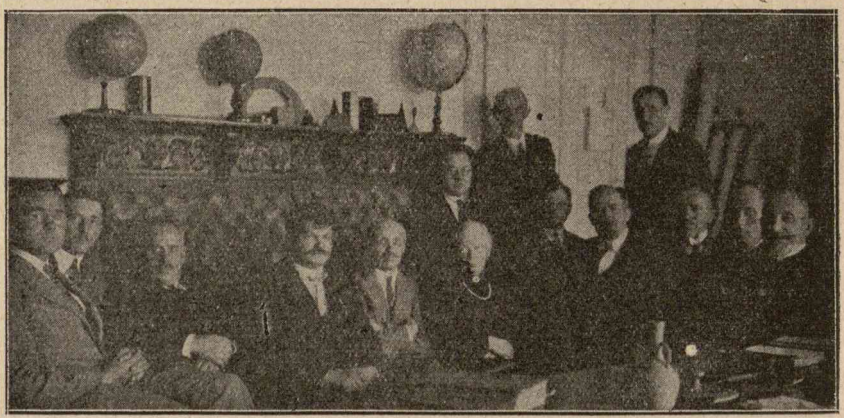
14 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Aido" Nr. 118 dėl straipsnio „Dar mokyklų reikalu".

14 d. **Vaitakiemio** (Suvalkų aps., Punsko par.) atvyko mokytojas lenkas Varškovskis, nemokąs lietuviškai, ėmęs grasyti 100 lenk. auks. pabaudos arba 3 mėn. kalėjimo tėvams, kurie nesiųs vaikų į lenkišką mokyklą.

Apie 15 d. **Adūtiškio miestely** (Švenčionių aps.) lenkų mokykloj suvaryti lietuvių vaikai baudžiami mokytojos Janovskiūtės už kalbėjimą tarp savęs lietuviškai: „w polskiej szkole niewol-

no rozmawiać po litewsku“ (lenkų mokykloj negalima lietuviškai kalbėti). Ji vadino jų kalbą „pogańska“, klupdė dėl jos kelias valandas į kampą, o lenkiukai neleido lietuviams išeiti pro duris, versdami juos lipti pro langus.

Apie 15 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj įkurta „Atžalos“ moksleivių draugija su eucharistininkų, literatų, filosofų-retorų ir mergaičių sekcijomis; lietuvių mokytojų seminarijoj „Visaginos“ draugija su sekcijomis.

224. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojų grupė mokytojų tarybos kambaryje 1926 m. Sėdi (nuo kairės į dešinę) Br. Untulis, gydytojas Vl. Šėmis, Kst. Stašys, St. Matjošaitis, direktorius Marc. Šikšnys, E. Lanio, P. Karazija, P. Gaidelionis, dr. Jurg. Šlapelis, kun. N. Pakalka, ir K. Aleksa, užpakalyje Vl. Sakavičius, Vyt. Kairiūkštis ir B. Bucevičius.

Apie 15 d. **Strielčiuose** (Lydos aps., Beniakainių valsč., Butrimonių par.) lenkai nubaudė už nesiuntimą vaikų į lenkišką mokyklą tėvus, kurie prirašė juos prie lietuviškos mokyklos: 6 lenk. auksinais arba 3 paromis arešto Praną ir Adomą Petrašūnus, Pr. Kuodį, 4 lenkų auks. arba 2 parom arešto Myk. Petrašūną, Kotr. Zabarauskienę, Ant. Suckelį, And. Ramanauskį, And. ir And. II Jurgas, Jok. Jurgą ir Jurgį Zabarauską.

15 d. **Vilniaus** lietuvių moksleivių vadovėlių skolinimo kuopelė dėkojo spaudoje už gautus iš Nepriklausomosios Lietuvos lietuviškus vadovėlius.

16 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Aido“ Nr. 119 dėl straipsnio „Šešeriems metams praėjus“, parašyto 1920 m. spalių 9 d. pažymėti.

19 d. **Kaune** Vyriausiasis Trikunolas patvirtino apygardos teismo paskirtą dėl 33 Vilniaus tremtinių bylos De-Bondienei bausmę — pusantrų metų sunkiųjų darbų kalėjimo, o pritaikius amnestiją — 9 mėnesius.

Apie 20 d. **Vilniaus** lenkų vienuolių konferencija nutarė neįsileisti lietuvių moksleivių šventadienio pamaldų į bonifratrų bažnytėlę, iš kurios jos buvo pašalintos bonifratrams Vilniuje vėliau atsiradus.

Apie 20 d. **Jankauščiznos k.** (Švenčionių aps. ir valsč.) Vilniaus lenkų kuratorijos delegatas puolė lankančius lietuvių mokyklą Juodiškio k. vaikus, kodėl jie neina į Juodiškio lenkų mokyklą; vaikai drąsiai gynėsi.

Apie 20 d. **Mykolavo valsč.** (Švenčionių aps.) Laužėnų, Dvarciškių, Pokarvinės, Šakalių, Kiseliškių, Lipiškių ir Mališkių k. gyventojai, kurių vaikus lenkai vertė eiti į Grybų lenkišką mokyklą, prašė Vilniaus lenkų vaivadą Račkevičių leisti lietuvišką mokyklą: „jei nebus leista dieną mokyti, mokysime vaikus naktį".

Apie 20 d. **Naujojo Strūnaičio** (Švenčionių apskr.) gyventojai, lenkų verčiami leisti vaikus į lenkišką mokyklą Senajame Strūnaity, kreipėsi į Vilniaus lenkų vaivadą Račkevičių, reikalaudami lietuviškos mokyklos ir pareikšdami vaikų nesiųsią į lenkiškas mokyklas. Panašių pareiškimų spalių, lapkričio ir kit. mėn. padaryta daugelyje vietų.

Apie 20 d. **Lydos aps.** Pelesos, Dubinių, Kargaudų, Piliūnų, Druskininkų, Poditvės ir kitų kaimų gyventojai pasiuntė 2 atstovu su raštu į Varšuvą reikalauti lietuviškų mokyklų. Ministeriui šiuo metu išvažiavus, juos priėmė jo pavaduotojas, kuris pareiškė, jog apskrities mokyklų inspektorius turįs duoti tokią mokyklą, kokios reikalauja patys žmonės.

Apie 20 d. **Ašmenos aps.** Didžiulių, Lastėnų ir Grybiškių k. gyventojai, kai lenkai uždraudė lietuviui mokytojui privačiai mokyti vaikus lietuviškai, nutarė neleisti vaikų į lenkišką mokyklą. Didžiuliuose lietuviška mokykla buvo 1920—1925 m., o nuo 1925 m. lenkai ėmė versti vaikus eiti į lenkišką mokyklą.

21 d. **Pašaminės** (Švenčionių aps. ir valsč.) tėvai sumokėjo lenkams pabaudos, nes neleido vaikų į lenkišką mokyklą ir mokė juos lietuviškai.

21 d. **Vaitakiemy** (Suvalkų aps., Punsko par.) pašaukti į valsčių ir grasinami pabaudomis tėvai pareiškė neleisią vaikų į lenkišką mokyklą.

22 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) atvykusi lenkų policija tardė tėvus dėl vaikų neleidimo į lenkišką mokyklą, surašė protokolus M. Gimžauskui ir Jok. Žygui kaip „kurstytojams", suėmė lietuvį mokytoją J. Duksą ir naktį nuvarė į Švenčionėlius, kur jam įsakė gyventi.

24 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių tėvų susirinkimas išrinko Tėvų Komitetą su dr. D. Alseika pirmininku, kun. Pr. Bieliausku ir Dom. Palevičiene vicepirmininkais, K. Kriščiukaičiu iždininku, A. Cicėnu sekretorium, T. Juodvalkiu, P. Karazija, A. Liobe, O. Ribinskaite, M. Šlapeliene, M. Drūtu, P. Mačiuku ir P. Bizokaite nariais.

25 d. **Vilniaus „Rytas" turėjo 94 pradžios mokyklas ir 100 mokytojų Vilniaus krašte, išskyrus Švenčionių aps., kuriame veikia Švenčionių „Rytas"**; dėl mokytojų cenzo lenkai kliudė įkurti naujų lietuviškų mokyklų.

26 d. **Daveisiuose** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) tėvams atsisakius vaikus leisti į lenkišką mokyklą prie Ataukų k. ir toliau mokant juos lietuviškai, lenkų policija nubaudė po 1 lenk. auks. nuo kiekvieno vaiko, žadėdama tačiau bausti po 10 auks. ir įkišti į kalėjimą.

28 d. **Byliuose** (Ašmenos aps., Dieveniškio par.) lenkų policija parašė protokolą lietuvių mokytojui Žiliui „za nielegalne nauczanie w języku litewskim" ir mėgino išvaikyti besimokančius vaikus. Po to jam dar ne kartą rašė protokolus — per 2 mėnesiu 5 protokolai.

28 d. **Kaune** Vilniečių Sąjunga paskelbė organizuojanti Basanavičiaus fondo rinkliavą Vilniaus lietuvių kultūriniam darbui sustiprinti.

Apie 30 d. **Vilniuje** Centro Komitetas Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti (Lietuvių Labdarybės Draugijos) su dr. J. Basanavičium priekyje nutarė steigti Seinuose lietuvišką mokyklą prie savo laikomos prieglaudos.

30 d. **Girkalnyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Raseinių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 24).

31 d. **Daukšių k.** (Švenčionių aps., Mykolavo valsč.) lenkų policija tyrinėjo dėl lietuvių mokyklos ir ragino įkurti lenkišką.

LAPKRIČIO MĖN.

1 d. **Gėliūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) įkurtas šv. Kazimiero draugijos skyrius su 40 narių.

1 d. **Kaune** Vilniaus lietuvių jaunimo „Ąžuolo" sąjungos visuotinis narių susirinkimas.

2 d. **Vilniuje** vėlių vakarą **keli šimtai lietuvių moksleivių,** gražiai susitvarkę, su žibintais ir vainikais su tautinėmis lietuvių spalvomis kaspinais, **nuėjo** per miestą **į Rasas,** kur prie M. Čiurlionies, P. Višinskio, A. Vileišio, M. Davainiaus-Silvestraičio kapų kunigas pasakė prakalbą, o choras giedojo; prie Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių kapų kalbėjo gimnazistas, draugai giedojo; prie žuvusių dėl Vilniaus lietuvių kareivių kapų prakalbėjo du studentu, pabaigta giesmėmis. Ant kapų vainikai. **Lenkai pavadino tai politinėmis lietuvių demonstracijomis.**

2 d. **Daukšių k.** (Švenčionių aps., Mykolavo valsč.) mokytoja Jurkevičiūtė tardoma lenkų policijos, kam mokanti nelenkų (lietuvių) mokykloje; atsakė toliau taip pat mokysianti.

2 d. **Didžiuliuose** (Ašmenos aps., Dieveniškio valsč.) tėvams neleidžiant vaikų į lenkišką mokyklą, mokant lietuviškai ir reikalaujant lietuviškos mokyklos, lenkų policija baidė bausianti po 120 lenk. auksinų.

3 d. **Didžiulių k.** (Ašmenos aps., Dieveniškio valsč.) mokytojas Vl. Talkačiauskas ir 3 ūkininkai pašaukti į lenkų policiją už mokymą vaikų lietuviškai (mokytojas, be to, dar „za nielegalne nauczanie pacierzy"); jiems uždrausta „kaip agitatoriams" be policijos leidimo išvažiuoti iš Didžiulių, o visi kiti tėvai nubausti po 3—25 lenk. auksinus.

4 d. **Vidugirių k.** (Suvalkų aps., Krasnavo valsč.) lenkų kareiviai sulaikė važiuojančius į Seinų atlaidus Vidugirių, Būdos, Paliūnų, Taurusiškių, Pristavonių ir kitų kaimų gyventojus.

Apie 5 d. **Leliušių k.** (Lydos aps., Pelesos par.) **sudegė Selilos klojimas** su javais, pašaru, ūkio padargais ir kuliamąja mašina. **Lenkai paskelbė lietuvius tai padarius, nes Selila prieš lietuvius veikęs.**

6 d. **Vaitakiemy** (Suvalkų aps., Punsko par.) tėvai lenkų nubausti nuo vaiko po kelis lenk. auksinus arba 2 parom kalėjimo už nesiuntimą vaikų į lenkišką mokyklą; tėvai buvo krei-

pęsi dėl lietuviškos mokyklos į Varšuvos švietimo ministerį ir siuntė telegramą Balstogės lenkų švietimo globėjui. Nubausti tėvai toliau taip pat neleido vaikų į mokyklą.

6 d. **Ukmergėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 25).

8 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Aido“ Nr. 128 dėl straipsnio „Amnestija“.

10 d. **Taujūnuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) lenkų policija surašė protokolus mokytojui ir tėvams už mokymą vaikų lietuviškai, bet niekas nesutiko pasirašyti; mokytoją pašaukė į nuovadą, visaip jį baugino, bet jis irgi nepasirašė.

11 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo savaitraščio „Kelio“ Nr. 46 dėl straipsnio „Reikia krustelti“.

13 d. **Marijampolėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos moksleivių kuopos vakarėlis Vilniui vaduoti fondui sustiprinti. Kuopelėje per 200 narių.

14—21 d. **Vilniuje** Aušros Vartų koplyčioje lietuviams pamaldos 6 val. ryto su giesmėmis ir pamokslu: „netinkamesnės valandos surasti negalima“.

14 d. **Vilniaus** lietuvių studentų susirinkimas.

14 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj stud. E. Horodničiaus paskaita apie radio ir esperantą.

14 d. **Jonavoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kauno aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 26).

14 d. **Kirdeikiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos apskr., Linkmenų valsč.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 27).

Apie 15 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj atgijo „Mildos“ kuopelė, ypačiai skirdama savo jėgas menui.

Apie 15 d. **Čižiūnuose** (Breslavo aps.) lenkai nubaudė už vaikų nesiuntimą į lenkišką mokyklą ir mokymą lietuviškai: Ant. Paukštą, Stasę Taškūnienę ir Simą Gabrilavičių po 10 lenk. auksinų, Nikod. Krunį, Mortą Pakštienę, Tomą, Alpą ir Nikodemą Pakštus ir Nikodemą Jokimauskį po 15 auksinų.

15 d. **Ramaškonių k.** (Lydos aps., Siedliščių valsč., Dainavos apygardos — obvodo) lenkai nubaudė už vaikų nesiuntimą į lenkišką mokyklą ir mokymą lietuviškoj mokykloj: Martyną ir Juozą Vaišnius, Juozą ir II Juozą Andrius, Joną Lošakevičių, Joną Kazoką, Vincą Volynį, Joną ir Edv. Savelaičius.

15 d. **Naujadvaryje** (Lydos aps., Eišiškių par.) lenkų policija paėmė lietuvio mokytojo parašą, kad toliau nebemokysiąs, lietuvių mokykla veikia dar nuo vokiečių laikų, bet be leidimo.

5 d. **Marijampolėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus (Nr. 28) steigiamasis susirinkimas su

225. Randamonių sodžiaus (Gardino apskr., Druskininkų valsč., Ratnyčios par.) „Jaunimo Draugo" skaitytojai.

Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus vadavimo klausimu.

16 d. **Rudžiuose** (Breslavo aps., Rimšės par.) gautas Breslavo aps. mokyklų lenkų inspektoriaus pranešimas, kuriuo visi tėvai baudžiami nuo kiekvieno vaiko po 6 lenk. auksinus už nelankymą Rimšės lenkų mokyklos.

17 d. **Merkinėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) tik įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius suruošė mitingą Vilniaus klausimu. Kalbėjo skyriaus pirm. Vilonas ir Centro Vykdomojo Komiteto vyriausiasis instruktorius V. Uždavinys. Tą pat dieną V. Uždavinio paskaitos — viena moksleiviams, kita inteligentams.

18 d. **Naujadvaryje** (Lydos aps., Eišiškių par.) gautas leidimas lie-

tuviškai mokyklai. Tėvams ir vaikams susirinkus, mokytojas pasakė karštą prakalbą, po to visi užtraukė „Lietuva, tėvyne mūsų".

18 d. **Alytuj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus surengta V. Uždavinio paskaita: Vilniaus atvadavimo perspektyvos.

19 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas sulaikė „Vilniaus Aido" redaktorę Mariją Žukauskaitę dėl laikraščio straipsnio, bet po kelių dienų, įnešus 1000 lenk. auks. kaucijos, paleido.

19 d. **Ramaškonių** k. (Lydos apskr., Siedliščių valsč., Dainavos apyg. obvodo) lenkai nubaudė už vaikų mokymą lietuviškoj mokykloj ir nesiuntimą jų į lenkišką: Kazį Volynį, Simą ir Jurką Vaišnius, Ed. Mielkų.

20 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teismas nubaudė lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Życie Ludu" red. K. Velecką 10 lenk. auks. už 1925 m. str. „Koziańskie święto 3-go maja" (Kazėnų gegužės 3 d. šventė). Gynė advokatas Hrehorovičius.

226. Vilniaus lietuvių Šv. Mikalojaus bažnyčios 1901—1926 m. sukaktuvių vėliava; kitoje pusėje Šv. Mikalojaus atvaizdas su įrašu: „Šv. Mikalojau, globok mus!" Prie vėliavos audėjos ir daktarienė Em. Vileišienė.

20 d. **Maksiūnuose** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) lenkų policija užklupo lietuvių mokyklą, atėmė vadovėlius ir surašė protokolą šeimininkei ir mokytojai už mokymą neteisėtai be leidimo.

20 d. **Didžiuliuose** (Ašmenos aps., Dieveniškio valsč.) naktį atvykęs su policija lenkų mokyklos mokytojas Stanislovas Be-

kišas prikėlė ūkininkus ir vertė pasirašyti nesiųsią savo vaikų į lietuvišką mokyklą, bet tik į lenkišką.

21 d. **Kazlų-Rūdoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) tik įsteigto Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus surengtos dvi paskaitos: skyriaus pirmininko Vyto ir vyriausiojo sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio.

227. Strielčių kaimo (Lydos apskr., Beniakainių valsč., Butrimonių par.) ūkininkai, grįžę iš lenkų kalėjimo, kuriuo jie buvo nubausti už leidimą vaikų į lietuvišką mokyklą.

22 d. **Vilniaus** lenkų komisaras K. Vimbaras sulaikė paruoštą dr. J. Basanavičiaus jubiliejui „Vilniaus Aidą".

22 d. **Daugėliškio** (Švenčionių apskr.) miestelio ir valsčiaus Stanislavovo, Daubariškės, Čepuliškės, Vasiulių, Gendrikavo, Beciškės, Pakalniškės ir kitų kaimų gyventojai kreipėsi į Vilniaus lenkų švietimo kuratorių, prašydami leisti jiems lietuvišką mokyklą.

23 d. **Vilniuje vietoj lenkų sulaikyto „Vilniaus Aido" pasirodė vienkartinis raštas „Kovos Aidas"**, „Vilniaus Aido" redaktorės pasirašytas ir **skiriamas dr. J. Basanavičiaus jubiliejui.**

23 d. Lietuviškųjų Vilniaus tradicijų saugotojo **dr. J. Basanavičiaus 75 metų amžiaus ir 50 metų literatūrinio darbavimosi**

sukaktuvės. **Vilniaus Pirklių ir Pramonininkų Salėje Lietuvių Mokslo Draugijos iškilmingas posėdis jubiliatui pagerbti.** Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto vardu kalbėjo pirmininkas dr. D. Alseika. Kun. dr. V. Zajančkauskas skaitė: „Basanavičius kaipo naujas etapas lietuvių kultūros raidoje". Sveikino Lietuvių Mokslo Draugija (vicepirmininkas direkt. M. Šikšnys), Lietuvių Draugija dėl karo nukentėjusiems šelpti ir Lietuvių „Ryto" Švietimo Draugija (kun. prof. P. Kraujalis), Šv. Kazimiero Draugija (šambelionas kun. A. Viskantas), Švenčionių „Ryto" Švietimo Draugija (dr. Aleks. Rymas), Vytauto Didžiojo gimnazija (inspektorius Br. Untulis), lietuvių mokytojų seminarija (buvęs direktorius Juoz. Kairiūkštis), Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugija (dr. V. Alseikienė) ir daugybė kitų Vilniaus ir provincijos lietuvių organizacijų (pasveikinimai žodžiu, raštu, telegramomis). Sveikino taip pat lenkai — „Przegląd Wileński" red. L. Abramavičius ir „Kurjer Wileński" red. M. Sviechauskis, gudai kun. Adomas Stankevičius ir Ant. Luckevičius, žydai dr. B. Vygodskis ir „Tog'o" red. Reizinas; be to, laiškais arba telegramomis sveikino dar Vilniaus lenkų universiteto profesoriai dr. J. Otrębskis ir St. Koscialkovskis, to pat universiteto bibliotekorius M. Brenšteinas, Vilniaus miesto lenkų archivaras Vac. Gizbertas-Studnickis, Lietuvos lenkų literatas Česlovas Jankovskis, kuris dr. Basanavičių pavadino savo tautiečiu („znakomitemu swemu ziomkowi ściska dłoń" — garsiam savo tautiečiui delną paspaudžia), žydų veikėjas dr. C. Šabadas. Iš gudų Pinsko gauta Lietuvos istorikės Konst. Skirmuntaitės telegrama. Iš Lenkijos gauta per inž. Vengrį Dombrovos Gurničos lietuvių angliakasių dailiai padaryta iš akmens anglio dovanėlė. Iš Nepriklausomosios Lietuvos gauta pasveikinimų: per Eitkūnus 19 Lietuvos universiteto profesorių (J. Jablonskio, Maironio-Mačiulio, P. Avižonio, M. Biržiškos, Pr. Būčio, J. Bagdono, Vacl. Biržiškos, Pr. Jodelės, Aug. Janulaičio, Ant. Kriščiukaičio, St. Kairio, V. Krėvės-Mickevičiaus, P. Leono, V. Lašo, Vl. Mačio, Ant. Purėno, M. Romerio, Z. Žemaičio ir Elemero Balogos), Seimo žydų frakcijos Finkelšteino, Robinzono ir Garfunkelio, per Rygą — B. Balučio, J. Šaulio, Ig. Jonyno, Kl. ir J. Šepečių, D. Šidlausko, per Daugpilį — Zarasų-Ežerėnų visuomenės, Klaipėdos Gu-

bernatoriaus Žalkausko, Klaipėdos Krašto Direktorijos pirmininko Simonaičio, Klaipėdos uosto direktoriaus inž. T. Naruševičiaus ir Klaipėdos lietuvių draugijos tautos kultūrai kelti valdybos narių Stiklioriaus ir Brako. Iš Latvijos gauta telegramos: Lietuvos atstovo Aukštuolio, konsulo Vizbaro, Dudzinskio ir kitų, „Rygos Balso" redakcijos, Rygos lietu-

228. Lietuvių Mokslo Draugija Vilniuje. Draugijos pirmininko daktaro Basanavičiaus kabinetas; už pertvaros lova.

vių gimnazijos, Daugpilio konsulo Žilinskio, M. Šalčiaus ir 100 Daugpilio lietuvių susirinkimo, Daugpilio lietuvių draugijos. Iš Suomijos: Lietuvos atstovo J. Savickio, Helsinkių universiteto ir technikos profesorių ir redaktorių (prof. Niemi, prof. Hallakorpi, prof. Šaumano, prof. Gummeraus, prof. Brotheraus, prof. Mannineno ir kitų), Suomių Raštų Draugijos (K. Krono ir kitų). Iš Vokios — Tilžės Jagomasto ir Vydūno, Karaliaučiaus Gabrio, Berlyno ir Leipcigo lietuvių studentų ir kit. Iš Amerikos lietuvių — konsulo Žadeikio, čikagiečių ir kitų. Iš Čekoslovakijos — Prahos prof. Zubaty, iš Karlovų Varų atstovo Lietuvai prof.

Galios, Moravijos kun. Ad. Srbos. Iš Prancūzijos — Paryžiaus ir Montpeller lietuvių studentų ir menininkų. Iš Anglijos — Londono lietuvių su Lietuvos atstovo E. Galvanausko parašu. Susijaudinęs jubiliatas padėkojo susirinkusiems. Antroji vakaro dalis — A. Krutulio choras, knygnešių scena iš „Varpininkų", gyvasis paveikslas, dainavimas (M. Kasperavičiūtė, A. Patapavičiūtė, N. Vinčius-Vaičius).

Kaune dr. J. Basanavičiaus sukaktuvių paminėjimas. 7 val. ryto Vytauto bažnyčioje padėkos mišios ir Te Deum laudamus. 1 val. Karo Muziejaus sodelyje, ties dr. Basanavičiaus paminklu, Lietuvos prezidento K. Griniaus, pirmojo Lietuvos prezidento A. Smetonos ir krašto apsaugos ministerio pulk. leit. Papečkio prakalbos. Šaulių choras sudainavo „Lietuviais esame mes gimę" ir „Mes be Vilniaus nenurimsim". 3 val. Valstybės Teatre „Aušros Sūnūs" moksleiviams su Z. Kuzmickio kalba apie dr. Basanavičių. 4 val. Karo Muziejuje doc. J. Tumo kalba ir nemokamas orkestro koncertas. Universiteto studentų žiburiuota manifestacija. 5 val. universitete rektoriaus M. Biržiškos, prof. A. Voldemaro ir M. Yčo kalbos. 8 val. Valstybės Teatre doc. A. Smetonos kalba, organizacijų adresų skaitymas; dalį adresų per valandą paskaitęs (prezidento, švietimo ministerio, universiteto rektoriaus, Latvių ir Čekų atstovų ir kitų), kun. doc. J. Tumas daugybę kitų atidėjo į šalį sušukęs: „šimtas milijonų adresu"! Putino ir Gruodžio kantatą padainavo K. Petrauskas ir Štarkos operos choras. Tuo pat metu radio stotis pranešė sutrumpintus pasveikinimų tekstus dr. Basanavičiui į Vilnių. Dieną Vilniečių Sąjungos rinkliava Basanavičiaus fondui. Laikraščiai pasistengė tą dieną vengti rietenų ir ginčų. Respublikos prezidentas leido pavadinti Karo Ligoninę „Dr. Jono Basanavičiaus ligoninė". Seime pirmininkas dr. J. Staugaitis paskaitė trumpą dr. J. Basanavičiaus biografiją ir prezidiumo vardu siunčiamą pasveikinimą; po to sugiedotas himnas. Bemaž visuose Lietuvos miestuose, miesteliuose ir kaimuose, kur tik yra mokyklų, dieną buvo pamokos apie dr. Basanavičių, o vakare mokyklų ir kitose salėse paskaitos apie jį visuomenei. Pav.: Klaipėdoje „Aukuro" draugijos susirinkimas dr. Basanavičiui pagerbti su dr. Trūkano ir Stiklioriaus prakalbomis, Kalvarijoj (Sūduvos krašte) Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus surengtas susi-

rinkimas dr. Basanavičiaus sukaktuvėms pažymėti su vidurinės mokyklos direktoriaus Šlekio kalba apie Basanavičių ir V. V. S. vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio pranešimu: „Basanavičius ir Vilniaus atvadavimas“ (sugiedotas Tautos himnas) ir tt. Latvių Rygoj lietuvių gimnazijoje ir pagrindinėse lietuvių mokyklose paskaitos apie Basanavičių. Suomijoje pranešimus apie Basanavičių įdėjo kelios dešimtys laikraščių, o lapkričio 24 d. prof. Niemi skaitė apie jį per radio.

23 ir 24 d. **Vilniuje lietuvių ūkininkų suvažiavimas** šv. Mikalojaus salėje sukviestas buvusio lietuvių mokytojų seminarijos direktoriaus Juozo Kairiūkščio ūkio ir ekonomijos reikalais. **Dalyvavo apie 150 ūkininkų,** dėl lenkų kliūčių apie suvažiavimą tegavusių žinią iš laikraščių dieną prieš suvažiavimą. Pirmininkavo ūkininkas K. Gaigalas, vicepirmininkai St. Špokas ir K. Lesauskas, raštininkai A. Biekšė ir R. Mackevičius. Pasveikinus Laikinojo Vilniaus lietuvių Komiteto pirmininkui dr. D. Alseikai, agronomas Petras Kurilavičius darė pranešimą apie ūkio ratelių ir ūkininkų sąjungos veikimą; nutarta steigti lietuvių žemės ūkio draugiją. P. Karazija pranešė apie savitarpio kredito bendrovės steigimą; nutarta steigti lietuvių liaudies bankas Vilniuje su skyriais provincijoje. P. Kurilavičius pranešė apie koperatyvus ir amatus; nutarta steigti specialės mokyklos ūkio, koperacijos ir amatų instruktoriams ruošti. Nutarta taip pat reikalauti teisingo žemės reformos pravedimo, mokesčių sumažinimo ir tt., lietuviškų mokyklų, nebaudimo dėl lenkiškos mokylos nelankymo. **Išrinkta vykdomoji komisija,** kuri šiaip pasiskirstė pareigas tarp savęs: pirmininkas St. Špokas, vicepirmininkai Kazys Gaigalas ir agronomas Motiejus Stankevičius, sekretorius St. Matjošaitis, reikalų vedėjas agronomas Petras Kurilavičius, iždininkas kun. Klem. Maliukevičius, nariai kun. Petras Prunskis ir ūkininkas A. Biekšė ir 3 kandidatai — ūkininkai Kazys Lesauskas, Kaz. Mielkus ir Jonas Milevičius.

25 d. **Vilniuje** po kelių dienų pertraukos **vėl pasirodė „Vilniaus Aidas“,** tos pat Marijos Žukauskaitės pasirašomas.

26 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) gautas leidimas lietuviškai mokyklai, kuri jau 10 metų veikė prieš lenkų statomas kliūtis, bet vis dėlto tėvai gavo sumokėti

po 3 lenkiškus auksinus pabaudos nuo vaiko dėl nelankymo lenkiškos mokyklos.

26 d. **Jurbarke** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Raseinių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 29).

28 d. **Kaune** Šaulių Sąjungos salėje Seimo nario kun. Vl. Mirono paskaita: Okupuotos Lietuvos etnografija.

29 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismo tardytojas paleido už 500 lenkiškų auksinų kaucijos ligi teismo „Kelio" red. J. Naviką dėl 1926 m. Nr. 25 įdėtos buvusio Lietuvos Prezidento kalbos.

Apie 30 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismo ūkio skyrius patvirtino „Vilniaus Aido" Nr. 128 konfiskavimą dėl straipsnio „Amnestija".

Apie 30 d. **Stasiūnų ir Magūnų k.** (Breslavo aps.) 7 ūkininkai lenkų nubausti 8—16 lenk. auks. arba 3—5 paromis kalėjimo už vaikų siuntimą į lietuvišką mokyklą Bėgūnave (Švenčionių aps., Dūkšto valsč.).

Apie 30 d. **Keižiuose** (Breslavo aps., Rimšės valsč.) ūkininkai nubausti 5—10 lenk. auksinų arba 3—6 paromis kalėjimo už atsisakymą siųsti vaikus į lenkišką mokyklą.

30 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnaziją aplankė Vilniaus švietimo lenkų kuratorius Rinevičius su vizitatorium Rysu; lenkų vizitatoriai kelias dienas tikrino mokslo eigą gimnazijoje ir padarė pranešimą apie gimnaziją Varšuvos švietimo ministeriui.

GRUODŽIO MĖN.

Apie 1 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis ėmė kelti lietuvius kunigus į gudų parapijas: Nočios kleboną, buvusį dekaną, kun. J. Kuzminskį į Volkovisko Kremencą (pasiūlė, bet neiškėlė, o 1927 m. pavasarį perkėlė į Kripną), Dubičių ir Rūdnios kleboną kun. Jz. Paplauską į Vyšniavą, Švenčionių „Ryto" draugijos pirmininką kun. prof. J. Skruodį į Zasvirį, Strūnaičio kleboną kun. Zarembą į Daleką.

1 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos „Mildos" mokinių draugijoje mokytojo V. Kairiūkščio paskaita: Apie senų senobinę dailę.

2 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas nutarė solidariai su tautinėmis mažumomis — gudais ir žydais veikti ginant

švietimo dalykus Vilniaus krašte ir kreiptis į Varšuvos švietimo ministeriją dėl kliūčių pašalinimo lietuvių švietimui. Gauta keliasdešimt pareiškimų iš sodžiaus, jog lenkai piniginėmis pabaudomis ir kalėjimu už vaikų mokymąsi lietuviškai stengiasi priversti tėvus siųsti savo vaikus į lenkišką mokyklą; skundžiantis lenkų valdžiai, negaunama at-

229. Lietuvių Mokslo Draugija Vilniuje. Vienas iš bibliotekos kambarių.

sakymo. Komiteto gauta skundų daugiausia iš Švenčionių aps. (Švenčionių, Tverečiaus, Melagėnų, Adūtiškio, Linkmenų, Daugėliškio ir kitų valsčių), Suvalkų aps., kiek iš Breslavo, Lydos ir Gardino apskričių. **Iš 163 lietuvių mokytojų nepatvirtinta 66.**

3 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Kelio“ Nr. 49 dėl straipsnio „Lietuvių švietimo trukdymas“.

3 d. **Strielčiuose** (Lydos aps., Beniakainių valsč., Butrimonių par.) išgautas leidimas lietuvių mokyklai, o prieš tai tėvams teko sėdėti kalėjime dėl vaikų mokymo lietuviškai.

4 d. **Didžiuliuose** (Ašmenos aps., Dieveniškio valsč.) mokytoją Vl. Talkačiauską lenkai suėmė už kurstymą ūkininkų neleisti vaikų į lenkišką mokyklą; išvežtas į Ašmeną, kur nubaustas 1 mėnesiu kalėjimo.

230. **Vilniaus lietuvių moksleivių folkloristų kuopa**, 1926. XII. 12 nusitraukusi drauge su Lietuvių Mokslo Draugijos pirmininku dr. J. Basanavičium; paskutinė Basanavičiaus nuotrauka prieš mirtį (1927. II. 16). Kairėje nuo Bas. (greta) stud. Alf. Bielinis, žymiausias Vilniaus krašto lietuvių jaunuomenės folkloristas.

5 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) mirė klebonas kun. A. Slabšys-Slapšinskas, 1919 m. lenkų išvežtas iš Giedraičių į Vilnių ir iš ten į Giedraičius nebegavęs grįžti.

5 d. **Marijampolėj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) Vilniui Vaduoti Sąjungos Centro Vykdomojo Komiteto pirmininko prof. M. Biržiškos paskaita Vilniaus klausimu.

6 ir 7 d. **Švenčionių Lietuvių Mokytojų Sąjungos Švenčionių skyriaus I narių suvažiavimas.** Gruodžio 6 d., pirmininkaujant atvykusiam iš Vilniaus direktoriui Juozui Kairiūkščiui, atliktos ir aptartos trys pavyzdinės pamokos gimnazijoje; J. Grybausko — aritmetikos, Vl. Siekštelės — lietuvių kalbos ir Bagdono — lietuvių istorijos. Gruodžio 7 d. suva-

žiavimo garbės pirmininku išrinktas J. Kairiūkštis, pirmininku Vl. Siekštelė. Sveikino: Lietuvių Mokytojų Sąjungos Centro Valdybos vardu jos pirmininkė P. Tamulevičiūtė, Vilniaus lietuvių žurnalistas Rap. Mackevičius (raštu), skyriaus steigėjų vardu J. Grybauskas, laišku dar mokytojas S. Švogžlys. Paskaityti referatai: dr. Aleks. Rymo „Higienos reikalingumas žmogui", P. Tamulevičiūtės „Lietuvių Mokytojų Sąjungos tikslas ir darbas". Per 20 pranešimų iš vietų apie tai, kaip lenkai persekioja lietuvių mokyklas, mokytojus ir tėvus, kurie siunčia vaikus į lietuviškas mokyklas. Į skyriaus valdybą išrinkti J. Grybauskas (pirmininkas), Pavilėnas (vicepirmininkas) ir V. Jurkevičiūtė (sekretorė ir kasininkė). Išrinkta artistų (dramos, dailės ir fotografijos) sekcija (vedėjai Vl. Siekštelė ir Bečelytė), literatų sekcija (vedėjai J. Grybauskas ir Pakalkaitė), draugų teismas (pirmininkas J. Grybauskas, Bagdonas ir Paukštienė). Išklausius pranešimų, rezoliucijoj pažymėta, kaip lenkai persekioja lietuvių mokyklas; reikalaujama, kad lenkų vaikų mokytojai ir policija nebūtų leidžiami pulti lietuvių mokytojų ir mokyklų, o kad tėvai nebūtų baudžiami už mokymą savo vaikų lietuviškai.

Suvažiavimui pasibaigus, Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytojų B. Cicėnaitės ir B. Vildžiūtės pastangomis suvaidinta „Vakarinė daina"; deklamacijos, dainos.

8 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos „Mildos" draugijoje mokytojo V. Kairiūkščio paskaita: Seniausiojo žmogaus dailė.

Apie 10 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj lenkų kalbos mokytojas Pyzlo spyrė mokinius kalbėti namie ir bendrabučiuose lenkiškai; tą pat lapkričio 30 d. patarė lenkų kuratorijos atstovas vizitatorius Rysas.

11 d. **Vilniuje** apsilankė Anglų parlamento narys J. Beketas išsiųsti politinių kalinių padėjimo. Stotyje jį sutiko lietuvių, gudų, žydų ir lenkų atstovai. Jis aplankė Lukiškio kalėjimą, matė darbininkų demonstraciją, vakare pietavo pas Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininką dr. D. Alseiką, pas kurį gavo progos pasikalbėti su lietuvių veikėjais, aplankė gudus, lenkų socialistus ir išvyko į Varšuvą „su sunkiais įspūdžiais".

12 d. **Vilniaus šv. Mikalojaus bažnyčios lietuviams atidavimo 25-rių**

metų sukaktuvės. Kun. šambeliono A. Viskanto iškilmingos mišios su kun. prof. P. Kraujalio pamokslu, mokinių choras, kun. Pr. Bieliausko giedojimas; pilnintėlė bažnyčia. Užkandos pas kun. kleboną Kr. Čibirą, kurių metu kun. Čibiro, daktarienės Em. Vileišienės, dr. D. Alseikos prakalbos, dainos solo, deklamacijos, monologas, dainų choras.

231. Vilniaus krašto **Lietuvių Mokytojų Sąjungos Centro Valdyba**, išrinkta 1926 m. XII. 30 d. (Nuo kairės į dešinę) P. Tamulevičiūtė, G. Gudolaitytė, J. Grybauskas, Petr. Šičkaitė ir E. Horodničius (pirmininkas).

12 d. **Vilniaus** lietuvių moksleivių folkloristų kuopa (prie Lietuvių Mokslo Draugijos), susidedanti iš 200 narių, daugiausia „atžaliečių", su stud. Alp. Bieliniu priekyje, nusitraukė fotografiją kartu su Lietuvių Mokslo Draugijos pirmininku ir savo globėju dr. J. Basanavičium; tai paskutinė dr. Basanavičiaus nuotrauka.

13 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus bažnyčioje gedulingos pamaldos už vėles mirusiųjų kovotojų dėl lietuvių kalbos grąžinimo Lietuvos bažnyčiose.

13 d. **Didžiulių** (Ašmenos aps., Dieveniškio valsč.) mokytoją Vl. Talkačiauską, lenkų suimtąjį gruodžio 4 d., aplankė jo šeimininkas Juozas Kuklys; suimtas ir Kuklys, ir išvežtas į Ašmeną. Kuklys nubaustas 200 lenk. auks. už leidimą savo bute susirinkti ūkininkams lietuviškos mokyklos reikalu.

14 d. **Kargauduose** (Lydos aps., Rodūnės valsč.) lenkų policija tardė gyventojus apie Pelesos kleboną kun. Budreckį, ar neruošiąs jis Kargauduose maišto prieš lenkus, ar ne jis nusamdęs mokyklą, ar ne dainuota mokykloje „antypańst-wowe piosenki" (dainelės prieš valstybę), kai klebonas ten buvo atsilankęs.

17 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas nuteisė „Vilniaus Aido" redaktorę M. Žukauskaitę 3 mėn. kalėjimo už kronikos žinutę „Varnas varnui akies nekirs".

19 d. **Vilniaus** Lietuvių Klube **Lietuvių Mokytojų Sąjungos Vilniaus skyriaus steigiamasis susirinkimas.** Dalyvavo 13 mokytojų. Išrinkti į valdybą: St. Matjošaitis (pirmininkas), E. Horodničius (sekretorius) ir P. Karazija (iždininkas).

Apie 20 d. **Barčiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos par.) lenkas kunigas kalėdodamas pavardes rašė lenkiškai. Žmonėms protestuojant, vadino save Jėzum Kristum.

20 d. **Maksiūnuose** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) lenkų policija surašė protokolus mokytojai, kam vaikus mokanti lietuviškai, ir šeimininkei, kam davusi mokyklai butą. Policija vertė mokytoją protokolą pasirašyti, bet ši nesutiko. Policija atėmė iš vaikų ir draskė vadovėlius, kuriuos šie mėgino iš jos atimti: šventą Senojo ir Naujojo Įstatymo istoriją, trumpą katekizmą, Sakalėlio I dalį, Klimo Skaitymus, Vargo mokyklos I dalį, Geografijos pradžią, Aritmetikos uždavinyną, Lietuvių kalbos gramatiką, Palangos Juzę.

21 d. **Jundzeliškiuose** (Lydos aps., Mockiškių valsč.), kuriuose per 7 metus veikusi lietuvių mokykla lenkų buvo uždaryta, o 1926 m. tėvai rūpinosi gauti leidimo jai atnaujinti, lenkų **nubausti tėvai už nesiuntimą vaikų į lenkišką mokyklą,** kai kurie net keliomis (nuo kiekvieno vaiko) pabaudomis: Vladas Čeglikas 8 lenk. auks. (arba 3 paroms arešto), dar 8 auks. (arba 3 par.), dar 8 auks. (arba 3 paroms), dar 8 auks. (arba 3

paroms) ir dar 4 auks. (arba 2 paroms) = 36 auks. (arba 14 parų), Vladas Ivaška 8 auks. (arba 3 paroms) ir 6 auks. (arba 3 paroms) = 14 auks. (arba 6 paroms), Juzė Sukockienė 8 auks. (arba 3 paroms) ir 4 auks. (arba 2 paroms) = 12 auks. (arba 5 paroms), Juzė Levonienė 8 auks. (arba 3 paroms), dar 8 auks. (arba 3 paroms) ir dar 6 auks. (arba 3 paroms) = 22 auks. (arba 9 paroms), Jurgis Kvietinis 8 auks. (arba 3 par.), dar 8 auks. (arba 3 par.), dar 6 auks. (arba 3 paroms) ir dar 8 auks. (arba 3 paroms) = 30 auks. (arba 12 parų), Jonas Vaicekavičius 8 auks. (arba 3 paroms) ir 6 auks. (arba 3 paroms) = 14 auks. (arba 6 paroms), Stasys Sukockis 8 auks. (arba 3 par.) ir 6 auks. (arba 3 paroms) = 14 auks. (arba 6 paroms), Juozas Korkulionis 8 auks. (arba 3 paroms) ir 6 auks. (arba 3 paroms) = 14 auks. (arba 6 paroms), Antanas Kvietinis 8 auks. (arba 3 paroms) ir 6 auks. (arba 3 paroms) = 14 auks. (arba 6 paroms), Bronius Čeglikas 8 auks. (arba 3 paroms) ir 6 auks. (arba 3 paroms) = 14 auks. (arba 6 paroms), Ant. Levonas 8 auks. (arba 3 paroms) ir 6 auks. (arba 3 paroms) = 14 auks. (arba 6 paroms), Vincas Neverkevičius 8 auks. (arba 3 paroms), Ant. Vaicekavičius 8 auks. (arba 3 paroms), Vacl. Čeglikas 6 auks. (arba 3 paroms), viso **14 tėvų ir motinų nubausta 216 lenkų auks.** (arba 91 par. arešto).

Apie 23 d. **Vilniuje** lenkų konfiskuotas lietuvių savaitraščio lenkų kalba „Życie Ludu“ Nr. 22 už straipsnį dėl mokyklų („Droga do szkoły litewskiej“ — Kelias į lietuvių mokyklą — su nuotrauka nubaustųjų dėl lietuviškos mokyklos Strielčių sodiečių).

24 d. **Vilniaus** lietuvių klube krata. Lenkų agentai labiausiai ieškojo Kauno laikraščių.

26 d. **Murmuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) vaidinta „Ant bedugnės krašto“.

26 d. **Petrikuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaikų eglutė, deklamacijos.

26 d. **Randamonyse** (Gardino aps.) vaikų eglutė — giesmės, dainos, deklamacijos, prakalbos apie reikalą mylėti gimtąją kalbą, pabaigoje Tautos himnas.

27 d. **Vilniaus** „Ryto“ lietuvių draugijos metodikos ir pedagogikos kursų pradžia; mokytojų kursai atliekami per Kalėdas, Velykas ir vasarą.

7 d. **Vaitakiemy** (Seinų aps.) pademarklinijos lenkai kareiviai apšaudė Suprono šeimininką, sužeidė Jurkūną, sumušė Kmieliauską.

30 ir 31 d. **Vilniuje II-sis Vilniaus krašto Lietuvių Mokytojų Sąjungos suvažiavimas.** Gruodžio 30 d. suvažiavimą atidarė Sąjungos pirmininkė P. Tamulevičiūtė. Suvažiavimo garbės pirmininkas direkt. Juozas Kairiūkštis, pirmininkas P. Karazija. Sveikino Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika, Vilniaus „Ryto" Draugijos pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis; pranešta, jog **1926 m. Sąjungos įsteigti 5 skyriai, kurių 3 lenkų patvirtinti: Vilniaus, Švenčionių ir Valkininkų.** Referatai: P. Tamulevičiūtės „Mūsų krašto liaudies mokyklų ištobulinimo reikalas", V. Šiekštelės „Mūsų krašto mokytojo padėtis", S. Švogžlio „Kai kurie mūsų trūkumai". Išrinkta į valdybą: P. Tamulevičiūtė (1927 m. sausio 8 d. atsisakė), E. Horodničius (pirmininkas), P. Šičkaitė, G. Gudolaitytė ir J. Grybauskas; kandidatas P. Karazija, Tamulevičiūtei atsisakius, įėjo į valdybą kaip sekretorius ir kasininkas. Gruodžio 31 d. J. Grybausko papaskaita: Mokytojo darbas liaudyje. 16 pranešimų iš vietos, kuriuose atvaizduota sunki lietuvių mokyklos, lenkų persekiojamos, būklė Vilniaus krašte. Viena savo rezoliucija suvažiavimas reikalauja užtikrinti lietuvių mokyklai patvarios egzistencijos, palengvinti mokytojams cenzo pripažinimą, nebausti tėvų už vaikų mokymąsi lietuviškose mokyklose; II rezoliucija mokytojų nutariama dirbti tarp suaugusių vakariniuose kursuose, steigti skaityklos, rengti paskaitos, vaidinimai, draugijos, rinkti tautosaka, tirti mokyklos apylinkė, skelbti žinios apie persekiojimus ir organizuoti žmonių atsparumas (gynimasis, pasipriešinimas) persekiojimams.

31 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas nuteisė „Vilniaus Balso" redaktorių M. Luneckį 400 lenk. auks. arba 2 mėnesių kalėjimu už 1924 m. lapkričio mėn. 11 d. Nr. 17 straipsnį „Mokesčiai ir dar kai kas".

31 d. **Vilniuje** Naujųjų Metų sutikimas Lietuvių Klube, dalyvaujant daugybei suvažiavusių lietuvių mokytojų; dainos solo, skambinimas fortepijonu. Vytauto Didžiojo gimnazijoje susirinko moksleiviai su direktorium M. Šikšniu ir tėvais.

— — **1926 m. Vilniuje lietuvių išleista apie 15 knygų;** be to, at-

skirų Vilniaus lietuvių išleista keletas vadovėlių Nepriklausomoje Lietuvoje.

— — **1926 m. Vilniaus krašte buvo 48 lietuvių vaidinimai lenkų valdžios leidimu.**

— — **Nepriklausomojoje Lietuvoje įsteigti 15 Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriai** (1925 m. per pusę metų 14): Kalvarijos mieste, Kaune, Šiauliuose, Krakiuose, Žydikiuose, Aukštadvaryje, Kazlų-Rūdoje, Pasvalyje, Merkinėje, Girkalnyje, Ukmergėje, Jonavoje, Kirdeikiuose, Marijampolėje ir Jurbarke, tad per 1925 ir 1926 m. 29 skyriai ir Seinams vaduoti sekcija.

1927 METAI

SAUSIO MĖN.

Apie 1 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupo Jalbžikovskio kunigų komisija tardė Adūtiškio kleboną kun. B. Krištopanį.

1 d. **Tverečiuje** (Švenčionių aps.) „Ryto“ draugijos skyriaus metinis susirinkimas.

1 d. **Guntauninkuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) vaidinti „Grybai“; vaikų choras.

1 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje Vilniui Vaduoti Sąjunga turi 28** skyrius su 806 nariais (29-sis skyrius, Telšių, neveikė).

2 d. **Kiškiuose** (Švenčionių aps., Linkmenų par.) vaikų eglutė su lietuviškomis vėliavėlėmis; dainelės, deklamacijos.

2 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) „Ryto“ draugijos skyriaus metinis susirinkimas. Pirmininko kun. A. Mikailos pranešta, jog 1926 m. skyriaus suruošta vakarėlių 5 Kaltinėnuose, po 1 Šakališkėj, Kretonyse, Rėškutėnuose ir Rėkučiuose.

2 d. **Vilniuje** Palaso salėje pradžios mokyklų mokytojų ir moksleivių vaidinti „Aukso dievaičiai“.

2 d. **Antanuose** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) vaidinta „Vakarinė daina“.

3 d. **Į Maksiūnus** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) atvyko lenkų mokytojas, kuris šaltyšiaus padedamas, ėmė varyti vaikus į lenkų mokyklą.

4 d. **Vilniuje** 11 val. ryto Darbininkų gatve einantį 13 metų lietuvį gimnazistą puolė du praeiviu, apstumdė ir apmušė.

4 d. **Vilniuje** lenkų taikos teisėjas atidėjo „Vilniaus Aido“ redaktorės M. Žukauskaitės bylą dėl lietuviškos prieglaudos išvarymo aprašymo.

Apie 5 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje vaikų eglutė.

5 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos salėje **Švenčionių „Ryto“ švietimo draugijos visuotinis narių susirinkimas.**

5 d. **Miciūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaikų eglutė, deklamacijos, giesmės, dainos, paskui vaidintas „Betliejus“ ir „Aklą supras, kvailą pažins“, monologai „Žydas“; „Viskas žuvo“ ir „Pipirai“.

6 d. **Vilniuje** Trinapolio lietuvių prieglaudoje vaikų eglutė, dainos, deklamacijos.

6 d. **Viekšniuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Mažeikių aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita: Lietuvos lenkai, Vilnius ir V. V. S.

6 d. **Mažeikiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 30), į kurį įsirašė 30 narių; išrinktas komitetas su pirmininku Tareila. Vyriausiojo sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilniaus klausimą.

7 d. **Vilniaus** lietuvių mokytojų seminariją vizitavo lenkų kuratorijos atstovas Minceris.

8 d. **Vilniaus** Lietuvių Vytauto Didžiojo gimnaziją aplankė Varšuvos švietimo ministerijos atstovas Leonas Vasilevskis, dar prieš karą mėginęs rašyti apie lietuvių sąjūdį iš lenkiškų laikraščių žinių; jį lydėjo Vilniaus lenkų švietimo kuratoriaus pavaduotojas Fedorovičius.

8 d. **Vilniuje** iš Lietuvių Mokytojų Sąjungos valdybos pasitraukė jos pirmininkė P. Tamulevičiūtė; į jos vietą stojo kandidatas P. Karazija.

8 d. **Kaune** Lietuvos Savanorių Kongresas nutarė pasveikinti brolius vilniečius, Vilniui Vaduoti Sąjungą ir kt. organizacijas.

9 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokytojų Sąjungos Vilniaus Skyriuje kun. N. Pakalka skaitė: Mokinių savarankumas ir jo ugdymas.

9 d. **Kukutėliuose** (Švenčionių par.) vaikų eglutė, dainos, deklamacijos.

9 d. **Paąžuolėj** (Kaniavos valsč., Nočios par.) vaikų eglutė. Vaidinta „Betliejus“, „Kalinys“ (Vytautas kalėjime) ir „Nesipriešink“; gimnastika su tautiškomis vėliavėlėmis, deklamacijos.

9 d. **Musteikoj** (Gardino aps.) eglutė su prakalbomis, dainomis, deklamacijomis. Svečių tarpe buvo Marcinkonių klebonas kun. Rukas ir Vilniaus „Ryto“ pirmininkas kun. P. Kraujalis.

9 d. **Telšiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti

Sąjungos vyr. instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus atvadavimo reikalu. Į sąjungos skyrių įsirašė 26 nariai.

Apie 10 d. **Vilniuje** lietuvių ūkininkų suvažiavimo organizacinė komisija įteikė lenkų vyriausybei lietuvių ūkininkų draugijos statutą patvirtinti.

232. **Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto prezidiumas:** (nuo kairės į dešinę) iždininkas Kast. Stašys, pirmininkas dr. Dan. Alseika, vicepirmin. Kaz. Veleckas, sekretorius Ant. Juknevičius.

Apie 10 d. **Ignaline** (Švenčionių aps.) lenkai darė kratas J. Blaževičiui ir J. Gimžauskui, suėmė mokytoją Adelę Gimžau-

skaitę ir surištomis rankomis nuvežė į Švenčionis; po kelių dienų atleido namo, jai įnešus 500 lenk. auks. kaucijos.

11 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupo Jalbžikovskio lenkų kunigų komisija tardė Kalesninkų kleboną kun. Myk. Rudzį.

12 d. **Vilkapėdžiuose** (Suvalkų aps., Krasnavo valsč.) per vestuves atvyko lenkų kareiviai ir policija karininko vedami ir ėmė imti jaunimą, bet pavaišinti atleido.

13 d. **Vilniuje** „Vilniaus Aidą" ėmė pasirašinėt redaktorium Jonas Urbonavičius.

13 d. **Vilniuje** lenkų policija buvo bevedanti „Vilniaus Aido" redaktorę M. Žukauskaitę į Lukiškio kalėjimą, bet pakeliui lietuviai sumokėjo reikalaujamą už laikraščio bylas 100 lenk. auks. kauciją, ir Žukauskaitė buvo atleista.

13 d. **Rašačiuose** (Suvalkų aps., Smalėnų valsč.) vestuvėse ne šokta, bet dainuota.

14 d. **Pagavėniškiuose** (Suvalkų aps., Krasnapolio valsč.) per vestuves lietuvių dainos ir 4 monologai.

Apie 15 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis dėl „Vilniaus Aido" straipsnių apie lietuvių persekiojimą bažnyčioje pasišaukė kelis Vilniaus lietuvių kunigus ir lenkų kapitulos narių akivaizdoje smarkiai juos subarė

Apie 15 d. **Vilniaus** lenkų švietimo kuratorija pareikalavo atstatyti 3 lietuvių mokytojų seminarijos mokytojus P. Karaziją ir 2 Antanavičiu, kitaip trauksianti juos tieson kaip nelegaliai mokančius, atstatysianti seminarijos direktorių (kun. K. Čibirą) ir uždarysianti seminariją.

Apie 15 d. **Vilniuje** buvusiai „Vilniaus Aido" redaktorei M. Žukauskaitei paskirta lenkų policijos priežiūra.

Apie 15 d. **Tverečiaus** par. (Švenčionių aps.) pasimirus kun. Slapšiui-Slabšinskui, klebonas Šikšnelis, lenkininkas, parapijos suboikotuotas, pertraukė kalėdavimą ir iš savo vyriausybės išsiprašė kitą parapiją.

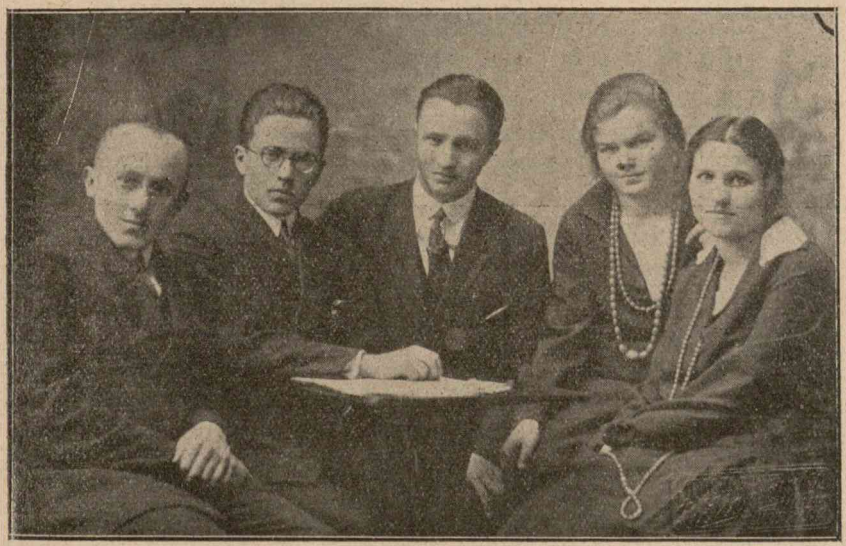
15 d. **Latežery** (Gardino aps., Ratnyčios par.) vaikų eglutė; Kalėdų giesmės.

16 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje organizuotoji **Vilniaus lietuvių visuomenė** išklausė Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pranešimo ir **išrinko IX Komitetą:** dr. D. Alseiką (pirmininką), K. Velecką (vicepirmininką), K. Stašį (iždininką), A. Juknevičių (sekretorių), V. Budrevičių, P. Karaziją ir kun. Nikodemą Raštutį.

16 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos „Atžalos“ moksleivių kuopos protektorius kun. N. Pakalka paskaitė paskaitą: Kaip pasirinkti profesiją.

16 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) lietuvių vakarėlis.

16 d. **Rėškutėnuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) Šv. Kazimiero Draugijos skyriaus įsteigimas. Prisirašė 54 nariai. Išrinkta valdyba su pirmininku J. Šeštoku.

233. **Vilniaus Lietuvių Studentų Sąjungos Valdyba** 1926—1928 m. (Nuo kairės į dešinę) Rap. Mackevičius (sekretorius), Ant. Juknevičius (pirmininkas), K. Blažys (knygininkas), M. Čenytė (vicepirmininkė), ir M. Karužaitė (iždininkė).

16 d. **Naujadvary** (Lydos aps., Eišiškių par.) vaikų eglutė, dainelės, tautos himnas.

16 d. **Margionyse** (Gardino aps., Kabelių par.) vaikų eglutė, Kalėdų giesmės, dainos, deklamacijos, Kabelių mokytojos J. Vaiciekauskaitės vedami darželiai, Kabelių mokytojo V. Krečiaus prakalba.

18 d. **Dūkšto** parapiečiai (Švenčionių aps.) gausingai pasirašytu (keli puslapiai parašų) prašymu kreipėsi į Vilniaus arkivyskupą lenką Jalbžikovskį, kad būtų paliktas klebonas kun. K. Šimašis, kurį lenkai ruošėsi iš parapijos iškelti ir pakeisti lenkininku.

Apie 20 d. **Vasiūnų** mokytoją (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) T. Cijūnėlytę Kamajų taikos teismas nuteisė 30 lenk. auks. už „nelegalį mokymą“ lietuviškai.

20 d. **Šklėruose** (Gardino aps.) vaikų eglutė. Dainos, deklamacijos, Kabelių mokytojo V. Krečiaus prakalba, monologas.

21 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas pasiskirstė pareigas: pirmininkas dr. D. Alseika, vicepirmininkas K. Veleckas, sekretorius stud. A. Juknevičius ir prezidiumo narys K. Stašys.

23 d. **Vilniaus lietuvių šv. Mikalojaus salėje visuotinis Vilniaus „Ryto“ draugijos susirinkimas,** kuriame dalyvavo 70 narių ir pirmininkavo K. Aleksa. Draugijos pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis pasiskelbė esąs Vilniaus arkivyskupo Jalbžikovskio įgaliotas pasveikinti susirinkimą ir pranešti apie arkivyskupo suteiktą „Rytui“ palaiminimą. Vilniaus „Ryto“ žinioje 1927 m. sausio mėn. yra Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazija, Vilniaus Lietuvių Mokytojų Seminarija, 2 mokytojų papildomieji kursai, **100 pradžios mokyklų;** 1926 m. lenkai darė daugybę kliūčių „Ryto“ mokykloms, ypač Suvalkų, Lydos aps., taip pat Breslavo, Švenčionių aps.; po ilgų susirašinėjimų **gauta leidimų 81 mokyklai, kitoms dar negauta; iš 106 mokytojų patvirtinti 56.** Iš eilės išstoję iš valdybos kun. P. Kraujalis, kun. K. Čibiras ir mokytojas V. Budrevičius vėl išrinkti. Naujoji valdyba pareigomis šiaip pasiskirstė: pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis, iždininkas kun. direkt. K. Čibiras, sekretorius mokytojas V. Budrevičius.

23 d. **Kapiniškiuose** (Gardino aps., Kabelių par.) vaikų eglutė. Kalėdų giesmės, dainos, Kabelių mokytojo V. Krečiaus prakalba apie apšviestą (praėjusių ir dabartinių laikų mokyklą).

24 d. **Vilniuje** pasimirė Vilniaus miesto lenkų komisaras K. Vimbaras, kuris persekiojo lietuvius kaip galėdamas.

26 d. **Činčikuose** (Švenčionių aps. ir valsč.) vaikų eglutė; deklamacijos, dainos, giesmės.

27 d. **Kaune mirė buvęs 1918—1925 m. Vilniaus vyskupas Jurgis Matulaitis-Matulevičius,** kurį Vilniaus lenkų politikai visą jo vyskupavimo laiką persekiojo, nes jis kliudė jiems lenkinti lietuvius ir gudus.

29 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus bažnyčioje gedulingos pamaldos už arkivyskupą J. Matulevičių. Kun. K. Čibiras sakė pamokslą. Bažnyčia buvo pilnintėlė. Tą pačią dieną bazilikoje laikė

pamaldas už arkivyskupo Matulevičiaus vėlę arkivyskupas Jalbžikovskis, kuris 1926 m. rugsėjo mėn. užėmęs Vilniaus arkivyskupų vietą po vysk. Matulevičiaus įpėdinio, mirusio į Vilnių dar neatvykus Ciepliako, ėmė kilnoti lietuvius kunigus į gudų parapijas ir šiaip padėjo lenkams skriausti lietuvius.

Kaune, bazilikos kriptoje, greta vyskupų Valančiaus, Paliulionies ir Cirtauto, palaidotas arkivyskupas J. Matulevičius. Apeigose dalyvavo visi Lietuvos vyskupai, vyriausybė, moksleivija, visuomenė. Vysk. M. Reinio pamokslas. Prie karsto kriptoje: prezidentas Ant. Smetona, Seimo pirmininkas Aleks. Stulginskis, organizacijų atstovai. Vilniaus lietuviai pasiuntė su kun. Ant. Viskantu vainiką, bet jis, kaip ir kitas Vilniaus kapitulos narys, pavėlavęs grįžo nepasiekęs Vilniaus.

Apie 30 d. **Švenčionių** lenkų taikos teismas nubaudė už mokymą lietuviškai po 100 lenk. auksinų ir 10 auks. teismo išlaidų kiekvieną mokytojus: Švenčionių valsč. Ragaučiznos T. Stakauskaitę, Daukšių V. Jurkevičiūtę, Kulmiškės V. Ankėnaitę ir Kunigiškės E. Garlytę, Mykolavo valsč. Kačiukų J. Padlecką, Karklinės J. Morkūnaitę, Laužėnų M. Navickaitę ir Pirktinės O. Šiaudžionytę, Strūnaičio J. Kruminį.

Apie 30 d. **Švenčionėlių** (Švenčionių aps.) lenkų taikos teisėjas už mokymą vaikų lietuviškai nubaudė Daugėliškio valsč. Petrakės mokytoją P. Blažytę 30 lenk. auks. ir 3 auks. teismo išlaidų.

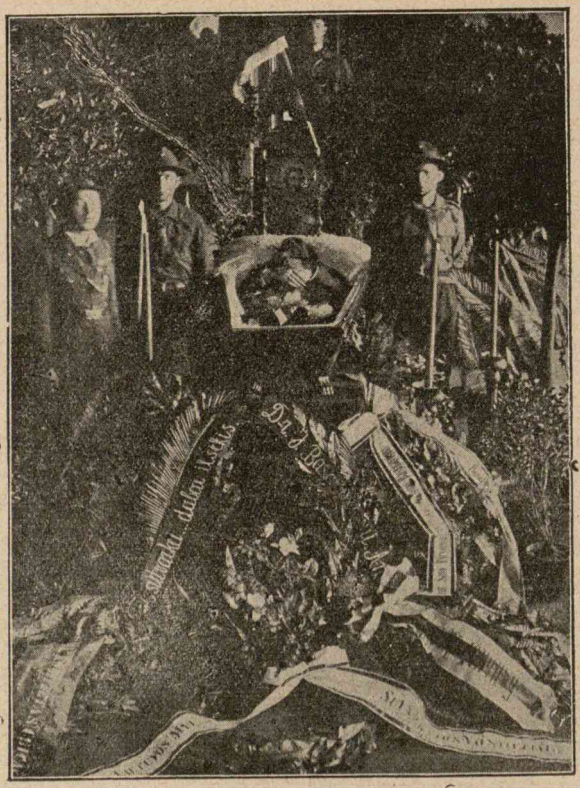
Apie 30 d. **Kamajų** (Švenčionių aps.) lenkų teikos teisėjas už vaikų mokymą lietuviškai nubaudė Adutiškio valsč. Šaulėniškių mokytoją K. Stasiūnaitę 40 lenk. auks. ir 4 auks. teismo išlaidų.

31 d. **Antakalčių k.** (Vilniaus - Trakų apskr.) Vladas Jakučiūnas, 28 metų, ir Veronika Jakučiūnaitė, 26 metų, pasiskelbė norį pakeisti savo lietuvišką pavardę lenkiška „Jančevski". „Życie Ludu" dėl to pastebi: „Choć ty i szlachcic, ale dureń!"

VASARIO MĖN.

1 d. **Vilniaus lietuvių „Ryto" draugijos mokyklos:** I. Vilniuje 1. Vilniaus Lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazija — direkt. M. Šikšnys, 2. lietuvių mokytojų seminarija — direkt. kun. K. Čibiras, 3. Pavyzdinė prie mokytojų seminarijos

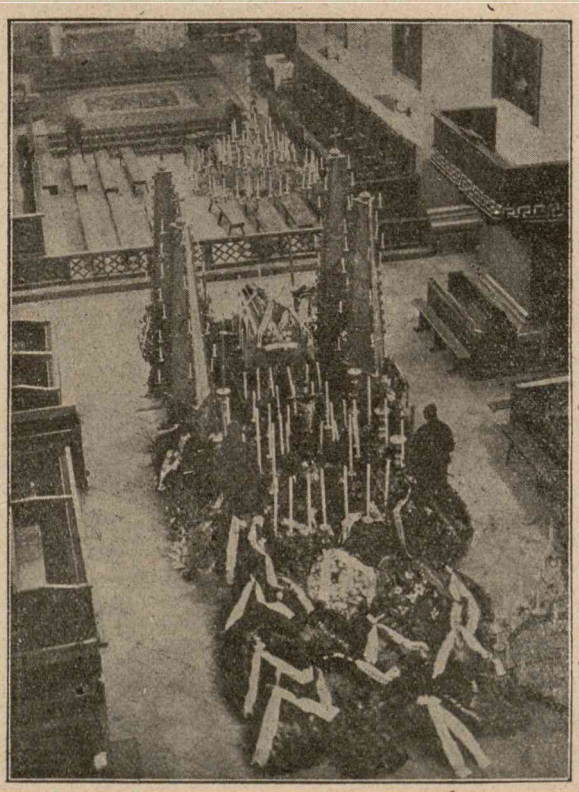
liaudies mokykla — V. Budrevičius, 4. liaudies mokykla — P. Tamulevičiūtė, 5. Amatininkų vakariniai kursai — mokytojai M. Čenytė, kun. P. Bieliauskas ir Br. Suduikis. II. Vilniaus aps.: 1. Barčiai — P. Molis ir E. Vilkickaitė, 2. Dubičiai — A. Beinorius, 3. Dainava — P. Šičkaitė, 4. Naniškis — S. Kazėnas, 5. Tiltai — O. Viskantaitė, 6. Miciūnai

234. Dr. J. Basanavičiaus karstas Vilniaus lietuvių poliklinikoj; skautų garbės sargyba.

M. Maminskaitė, 7. Galčiūnai — St. Mateika, 8. Petrikai — M. Kildišytė, 9. Mockai — M. Čemaškaitė, 10. Giraitė — R. Kaukelytė, 11. Kuršiai — Grigonis, 12. Pamerkys — Ad. Mikna, 13. Vaikšteniai — Kalėdaitė, 14. Leipūnai (Lieponys) — Kazlauskas, 15. Rimdžiūnai — M. Šimanskytė, 16. Gėliūnai — A. Kuzmickaitė, 17. Giniūnai — P. Matlaševičius, 18. Čebatoriai — Keršienė, 19. Gilūnai — Savickaitė, 20. Pelegrinda — vacat, 21. Girai — Gaidelis, 22

Šarkiškės — Em. Pečiulytė, 23. Kruminai — P. Osipavičiūtė, 24. Kamorūnai — St. Bobelytė, 25. Mergežeris — P. Vidžiūnas, 26. Paąžuolė — Ad. Kriaučiūnas, 27. Vydeniai P. Mačiulis, 28. Kaniukai — Jul. Plenutė, 29. Dargužiai — E. Liutkevičiūtė, 30. Klepočiai — U. Komarienė, 31. Čižiūnai (Valkin.) — Riaubaitė, 32. Krukliai — R. Bruzgelevičiūtė; be to, leistos mokyklos Mančegiry, Kaniavoje, Linežeryj, Beliūnuose, Žiūruose, Voriškyje, Rūdnioj ir kitur, bet mokytojai dar nepatvirtinti. III. Breslavo aps. — visų mokytojų nepatvirtintą ir keli jų patraukti tieson, IV. Švenčionių aps. — 1. Pažemiškis — Gertr. Gudolaitytė, 2. Begūnavas — Paukštytė. V. Ašmenos aps. 1. Kaziuliai — P. Jauraitė, 2. Didžiuliai — T. Talkačiauskaitė, 3. Žižmai — Bubulis, 4. Biliai — S. Siliukas.

235. Dr. J. Basanavičiaus karstas Vilniaus bazilikoj.

VI. Gardino aps. 1. Ratnyčia — P. Anusevičiūtė, 2. Veciūnai — S. Švogžlys, 3. Margionys — O. Navickienė, 4. Randamonys — J. Stasionienė, 5. Šklėrai — P. Večkys, 6. Neravai — J. Trainavičiūtė, 7. Kapiniškė — J. Siaurukienė, 8. Musteika — Miliauskaitė, 9. Kabeliai — E. Rimšaitė, 10. Darželiai — J. Čenytė, 11. Mašnyčia — Kardelytė, 12. Šuma — P. Dobrovolskis ir Valentukevičius, 13. Rūdnia — J. Kazlauskaitė, 14. Bižai — Ed. Čibiraitė, 15. Lateżeris — Mališkaitė, 16. Jeziorkai — Svietlikauskaitė, 17. Šendubrė — A. Kvietinytė, 18. Paočius — (vacat?). VII. Lydos aps. 1. Naujadvaris — M. Luneckas, 2. Ramaškonys — J. Brazauskas, 3. Pavalaka — J. Bartkevičiūtė, 4. Sen. Druskininkai — Mačionytė, 5. Vigonys — J. Radzevičius, 6. Strielčiai — J. Luneckaitė (Jankelaitė). Kargauduose, Kalesninkuose, Scilgūnuose, Piliūnuose, Pelesoj, Dubiniuose, Tusamonyse, Biliūnuose, Veligaruose, Padzitvy — trukdoma mokytojams patvirtinti.

Be to, Švenčionių „Ryto“ mokyklos.

2 d. **Vilniaus** lietuvių „Ryto“ valdyba pasiuntė Balstogės lenkų kuratorijai skundą dėl Lydos aps. mokyklų inspektoriaus netvirtinimo 10 lietuvių mokytojų.

2 d. **Širvintuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Ukmergės aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus klausimu. Įsteigtas Sąjungos skyrius (Nr. 31) — apie 30 narių, kurie išrinko komitetą su pirmininku V. Petrausku. Tą pačią dieną V. Uždavinio paskaita moksleiviams vidurinėje mokykloje.

3 d. **Varėnoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Alytaus aps.) Lietuvos ir Lenkų Raudonieji Kryžiai, tarpininkaujant Tarptautiniam Raudonajam Kryžiui, pasikeitė kaliniais. Lenkai žadėjo duoti 6, o 23 paleisti iš kalėjimo, bet vietoj 6 atvežė 5, paskelbę vieną susirgus; be to, privežė prie linijos paleidžiamus iš kalėjimo, išskyrus pažadėtus Vytautą Druskį ir Stasį Račkauską, ir pasiūlė norintiems pereiti į Nepriklausomąją Lietuvą, kuo 10 pasinaudojo, bet vėliau, Lietuvos vyriausybei suprotestavus prieš netesėjusius pasižadėjimo lenkus, pusė paleidžiamų kalinių panorėjo grįžti į okupuotąją Lietuvą ir buvo lenkų priimta. Privežtųjų prie linijos, bet panorėjusių likti okupuotosios Lietuvos kaimuose, lietuvių atstovas

236. **Dr. J. Basanavičiaus laidotuvės 1927 m. vasario mėn. 21. d. Vilniuje.**

drąsiai, lenkų akyvaizdoje, padėkojo Lietuvos vyriausybės atstovui už jos rūpinimąsi jų išvadavimu iš lenkų.

3 d. **Giedraičiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Ukmergės aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 32); Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita: Vilnius ir Vilniaus krašto moksleiviai.

5 d. **Vilniuje susirgo Lietuvių Mokslo Draugijos pirmininkas dr. J. Basanavičius,** nukritęs nuo kėdės ir skaudžiai sudaužęs šoną. Pasimirė vasario 16 d.

5 d. **Daugėliškio** miestelio ir valsčiaus (Švenčionių aps.) Stanislavovo, Daubariškės, Čepuliškės, Vasiulių, Gendrikavo, Beciškės, Pakalniškės ir kitų kaimų gyventojų, kurių vardu pasirašė 34 įgaliotiniai, atstovai įteikė Varšuvos švietimo ministerijai skundą, jog Vilniaus lenkų vyriausybė neleidžia atidaryti lietuvių mokyklos, o lenkų policija grasino persekioti tuos, kurie pasirašė prašymus dėl mokyklos Vilniaus lenkų vaivadai ir kuratoriui.

7 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus salėje **Švento Kazimiero draugijos visuotinis susirinkimas.** Pranešimą apie draugijos veikimą darė pirmininkas kun. Ant. Viskantas. Valdyba palikta ta pati.

6 d. **Vilniaus** lietuvių mokytojų susirinkimas.

6 d. **Vilniaus** lietuvių studentų draugijoje stud. Rap. Mackevičiaus paskaita apie Vincą Krėvę-Mickevičių su diskusijomis.

6 d. **Kaune** Šaulių Sąjungoj Vilniaus lietuvių jaunuomenės „Ąžuolo" sąjungos paskelbtoji prof. M. Biržiškos paskaita: „Vilniaus klausimas ir mūsų taktika mažumų atžvilgiu" neįvyko prelegentui sunkiai susirgus gripu.

6 d. **Malėtuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus vadavimo reikalu.

7 d. **Vilniuje** susirgęs vasario 5 d. dr. J. Basanavičius pervežtas į Lietuvių polikliniką, kur pasimirė vasario 16 d.

8 d. **Inturkėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 33).

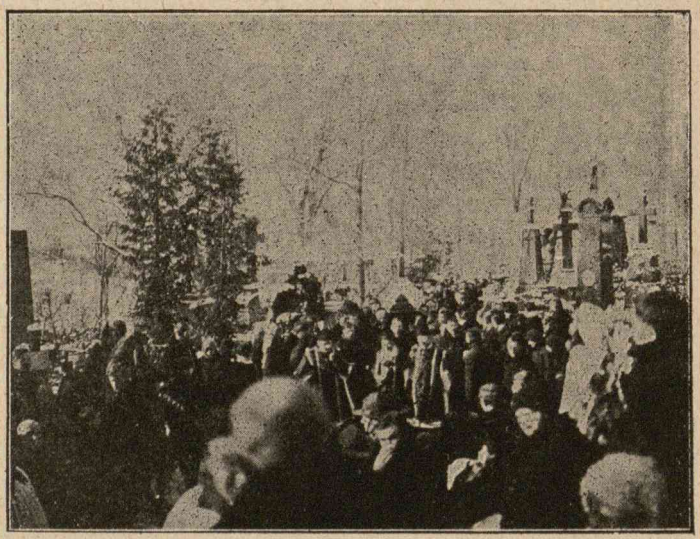
11 d. **Vilniuje** paleisti iš lenkų kalėjimo Vyt. Druskis ir Stasys Račkauskas.

11 d. **Tauragnuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 34); išrinkta

valdyba su pirmininku Slavinsku. Sąjungos vyriausiojojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus vadavimo reikalu.

11 d. **Troškūnuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Panevėžio aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 35).

12 d. **Vilniuje pasirodė mėnesinis laikraštis „Vilniaus Varpas“**, pasirašomas buvusios „Vilniaus Aido“ redaktorės Marijos Žukauskaitės ir skiriamas labiausiai lietuvių mokytojams ir kunigams.

237. Dr. J. Basanavičiaus karstas Rasose.

13 d. **Kukutėliuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius. Išrinkta valdyba.

13 d. **Jasaučiznoj** (Vilniaus-Trakų aps.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius; prisirašė 63 nariai.

15 d. **Punsko** apylinkėj (Suvalkų aps.) naktį lenkai darė kratas ir suėmė apie 10 žmonių, ypačiai Vaičiuliškių ir Trumpališkio kaimuose; daugumas, Punsko policijoj ištardyti, paleisti, bet du nuvaryti į Suvalkų kalėjimą: Vaičiuliškių k. A. Maksimavičius, 60 metų, ir Trumpališkio k. J. Krakauskas, apie 30 metų.

15 d. **Zarasuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita: Vilniaus krašto mokyklos, moksleiviai ir mes.

16 d. **Vilniuje šv. Mikalojaus bažnyčioje pamaldos** su kun. V. Taškūno pamokslu ir konservatorijos mokinės M. Kasperavičiūtės „Ave Maria" giedojimu. Pirklių klube **Lietuvos nepriklausomybės sukaktuvių pažymėjimas.** Kun. K. Čibirui paaiškinus susirinkusiems sukaktuvių reikšmę ir pabrėžius didžio vilniečio dr. J. Basanavičiaus vaidmenį Lietuvai nepriklausomybę atgaunant, sugiedotas tautos himnas, po kurio turėjo prasidėti koncertinė vakaro dalis, bet **scenoje pasirodė Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika ir pranešė, jog tik pasimirė dr. Basanavičius.** Pagerbusi mirusįjį atsistojimu, susirinkusi visuomenė tyliai išsiskirstė.

16 d. **Vilniuje, sueinus 9-riems metams nuo Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo,** kurį pirmas pasirašė **dr. J. Basanavičius,** ir susirinkusiai Pirklių klube sukaktuvių iškilmėse **Vilniaus lietuvių visuomenei giedant tautos himną,** 18 val. 50 min. šis didysis lietuvis ramiai **mirė Lietuvių poliklinikoje.**

16 d. **Kaune** pažymint nepriklausomybės sukaktuves, Vilniui buvo paskirta Andr. Rondomanskio radio—paskaita: Vilniaus reikšmė Lietuvos nepriklausomybei atlaikyti.

16 d. **Zarasuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 36) su pirmininku Valiukoniu; Sąjungos vyriauiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus klausimu. Vakare šauliai vaidino „Vaduokime Vilnių".

17 d. **Kaune** gauta per Daugpilį žinia apie dr. J. Basanavičiaus mirtį. Ministerių Kabineto nutarimu penkias dienas (ligi vasario 22 d.) **skelbiamas Nepriklausomajai Lietuvai gedulas.** Tuo metu neįvyksta jokių pasilinksminimų, vakarėlių, balių; kurie buvo paskelbti, dabar atšaukiami. Karininkai ir jų šeimos, valdininkai, studentai, sportininkai ir šiaip lietuviai ligi vasario 22 d. užsidėjo gedulo ženklus. Dr. J. Basanavičiaus vardo Kauno Karo Ligoninė gedėjo visą mėnesį.

Kun. doc. J. Tumas-Vaižgantas per radio padarė Lietuvai (nepriklausomai ir okupuotai) pranešimą apie dr. Basanavičiaus mirtį ir reikšmę.

19 d. **Vilniuje** nubalsamuotas dr. J. Basanavičiaus kūnas.

Apie 20 d. **Kaniūkuose** (Lydos aps., Beniakainių par.) už lietuviš-

kąją mokyklą lenkų nubausti 3 tėvai kalėjimu po 2—3 dienas, 4 — pinigine bausme po 4—12 lenk. auksinų.

20 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) „Ryto“ skyriaus visuotinis susirinkimas.

20 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius; susirinkimą vedė mokytojas J. Varna. Išrinkta valdyba su pirmininku Juozu Petrulėnu.

20 d. **Punske** (Suvalkų aps.) apie 100 ūkininkų po Talandos paskaitos nutarė įsteigti pieninę ir pieninininkystės draugiją. Įsirašė apie 30 asmenų, kurie išrinko valdybą su pirmininku Vaitakiemio k. K. Mielkumi.

20 d. **Vilniuje** 13 val. **atidaryta visuomenei Lietuvių poliklinikos salė su dr. J. Basanavičaus kūnu; velionis perjuostas per petį plačiu valstybinių spalvų kaspinu; prie karsto skautų sargyba** su gedulinga vėliava.

18 val. išlydėtas kūnas į baziliką. Prieš pat išlydėjimą iš Kauno per Vievį (ligi Vievio lietuviškuoju traukiniu, o nuo Zaviasų lenkiškuoju), nuo Zaviasų palydėta Vilniaus aps. lenkų seniūno Lukaševičiaus, o taip pat Vilniaus lietuvių studentų (A. Juknevičiaus ir P. Mackevičiaus), atvyko Nepriklausomosios Lietuvos 12 atstovų delegacija (Lietuvos Universiteto rektorius prof. M. Biržiška, Kauno miesto burmistras Jonas Vileišis, kun. kanauninkas doc. J. Tumas, prof. A. Janulaitis, prof. Z. Žemaitis, Seimo atstovai dr. K. Jokantas, S. Kairys ir Edv. Turauskas, Lietuvos Universiteto studentų atstovybės pirmininkas J. Čibiras, velionies brolio duktė T. Basanavičiūtė-Sereikienė, Lietuvos Operos artistai Vl. Grigaitienė ir Ant. Sodeika; tame skaičiuje Vilniui Vaduoti Sąjungos Centro Vykdomojo Komiteto prezidiumas), įleista Vilniaus stoty pro iškilmingąsias duris ir pasitikta ten dviem eilėm sustojusios įvairių tautybių minios. Vilniaus ir Mickevičiaus (buvusia Jurgio) gatvėm didelė minia palydėjo karstą, kurio priekyje nešė vainikus, ėjo choras, skautų sargyba su gedulo vėliava ir kunigai, paskui jo giminės, Kauno svečiai, Vilniaus lietuvių visuomenės atstovai ir minia; gatvėje darė tvarką pirmą kartą uniformuotai pasirodę lietuvių skautai su žibintuvais. Bazilikoje karstas padengtas daugybe vainikų.

Nepriklausomojoje Lietuvoje tą dieną daugiur (Klaipėdoje su Pr. Mašioto pranešimu, Telšiuose ir kit.) buvo

paskaitos apie dr. J. Basanavičių. Paaiškėjo, jog seimo atstovus K. Ambrozaitį ir dr. J. Staugaitį, Kaišiadorių vyskupą J. Kuktą, menininką Ant. Žmuidzinavičių, kurių lenkų vyriausybė iš pradžių buvo nesutikusi įleisti į Vilnių, paskui įsileisti sutiko, bet jiems jau per vėlu buvo išsiruošti, o ir Lietuvos vyriausybė nebepanorėjo delegacijos didinti.

21 d. Vilniuje dr. J. Basanavičius palaidotas Rasų kapinėse. 10 val. bazilikoje Vilniaus arkivyskupo Jalbžikovskio mišios. Giedojo Kauno solistai Vl. Grigaitienė ir Ant. Sodeika ir Vilniaus lietuvių moksleivių choras. Prieaukurėj sėdėjo Vilniaus kapitulos narys kun. kan. Milkovskis (lenkas), tuo tarpu kai kartais lietuviais dedąsi vysk. K. Michalkevičius, prel. Anusavičius, prel. Žongolavičius nesirodė, — Kauno kapitulos narys kun. kan. J. Tumas, Vilniaus lietuviai kunigai, Kauno delegacija, Vilniaus lietuvių visuomenės atstovai, gudų, žydų ir lenkų (demokratų) atstovai, Vilniaus krašto sodiečių atstovai, Varšuvos, Daugpilio lietuvių atstovai ir kiti. Bazilika pilnutėlė lietuvių. Kun. prof. P. Kraujalis pasakė pamokslą apie velionies nuopelnus lietuviškai ir lenkiškai; po pamokslo arkivyskupas, lietuvių kunigų lydimas, priėjo karstą sugiedoti su choru „Libera".

238. **Kun. Pr. Bieliauskas,** dr. J. Basanavičiui mirus išrinktas pirmininku Vilniaus Lietuvių Labdarybės Draugijos (buv. Lietuvių Draug. dėl karo nukentėjusiems šelpti. Toje draugijoje jis darbuojasi nuo pat jos įsikūrimo 1914 metais.

12 val. prasidėjo eisena iš bazilikos į kapines. Prieky kryžius su vėliavomis, apie 70 vainikų, orkestras, choras, mokyklos, kunigai su kun. šambelionu A. Viskantu vadovu, keturių vilniečių (Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininko dr. D. Alseikos ir kitų) ir keturių kauniečių (prof. rekt. M. Biržiškos, burmistro J. Vileišio, prof. Z. Žemaičio

ir kitų) nešamas karstas, iš abiejų pusių lydimas po 3 žibintuvus; paskui karsto velionies giminės, artimieji, žymesnieji visuomenės asmens, delegacijų ir organizacijų atstovai ir minia lydėtojų. **Dalyvavo tūkstančiai žmonių,** todėl eisena nusitęsė arti kilometro; be to, gatvėse abiem eisenos pusėm stovėjo minių minios vilniečių. Eisena buvo rygiečių nufilmuota; filma vėliau buvo parodyta Nepriklausomosios Lietuvos kinematografuose.

Rasose prie kapo kalbėjo 15 kalbėtojų (11 lietuvių, 2 lenku, gudas ir žydas): Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika, sujungęs velionį su Vytautu (1383 m. Vytautas Didysis tapo faktiniu lietuvių tautos vadu — 1883 m. J. Basanavičius įsteigė „Aušrą"), Lietuvos universiteto rektorius prof. M. Biržiška (Basanavičius pirmas pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimą Lietuvos sostinėje, iki mirdamas nepaleido Vilniaus, tuo nurodydamas, „į kur turi būti nukreiptos mūsų akys ir žygiai"; „Tėve, palaimink mus iš ano pasaulio, o mes eisim tavo darbų pėdomis, semdami iš jų pavyzdį"), Kauno burmistras Jonas Vileišis, Varšuvos lietuvis Ksaveras Sakalauskas (Vanagėlis) paskaitė savo eiles, Lietuvos Seimo narys dr. K. Jokantas, Lietuvos universiteto studentų atstovybės pirmininkas Juozas Čibiras („pasižadam visuomet atminti, kad Vilnius bus mums tuo, kuo kryžiuočiams Kristaus karstas"), Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos direktorius kun. K. Čibiras, Vilniaus lietuvių skautų vadas Pr. Žižmaras („mes budėsime"), Vilniaus universiteto lietuvių studentų sąjungos atstovas Rap. Mackevičius, kun. kan. doc. J. Tumas-Vaižgantas (Amerikos lietuvių įgaliotas), Daugpilio srities lietuvių atstovas, Varšuvos senatorius Br. Križanauskis (Vilniaus lenkas—pilsudskininkas kalbėjo lenkiškai: „didžiuojamės mūsų žemei Jį, Basanavičių, pagimdžius", „gerbiame — czcimy — už Jo kilnią tėvynės meilę", „Jo dvasia gyvens tarp mūsų, vienos žemės sūnų"), „Przegląd Wileński" red. Liudvikas Abramavičius (lenkiškai: „šaukdamas atgimti lietuvių tautą, velionis kartu ramstė laisvos ir nepriklausomos, bendros mums visiems, sujungtos tėvynės rūmus"; „dabar žiema, ir įberiame šaltos žemės saujas ant kovotojo dėl Lietuvos laisvės karsto, bet ateis pavasaris, atšils žemė ant Basanavičiaus kapo ir nutirps ledai

nuo žmonių širdžių, ir džiaugsis Jo vėlė, jog Jo pasėtoji sėkla davė tokį gražų vaisių"), Varšuvos seimo atstovas gudas kun. Adomas Stankevičius (gudiškai: „kai priešas užtraukė lietuvių tautai mirties raudą, velionis pakėlė suminddžiotą trispalvę vėliavą ir nurodė savo tautai kelią, kuriuo eidama ji laimėjo"), žydų laikraščio redaktorius Reizinas (žydiškai).

Ant kapo sudėta apie 70 vainikų: apie 25 nuo Vilniaus lietuvių organizacijų (Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto — „Mūsų tautos atgimimo patriarkui", Vilniaus Lietuvių Centro Komiteto, Lietuvių Mokslo Draugijos, Vytauto Didžiojo gimnazijos, Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos — „Tautos galiūnui, prikėlusiam tėvynę", „Ryto" draugijos, Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos, Švento Kazimiero Draugijos, Vilniaus Lietuvių Klubo — „Lietuvos atgimimo aušros skelbėjui", įvairių prieglaudų ir šiaip organizacijų, pav., Antakalnio bendrabučio — „Didvyri, atėjai, sutvarkei, dabar ilsėkis"), **apie 10 nuo atskirų Vilniaus lietuvių šeimų** (E. Vileišienės — „Lietuvių Mozei", Alseikų, Stašių, Šlapelių, Palevičių, Veleckų ir kitų), **nuo Vilniaus lietuvių lenkiškai kalbančių** („ojcu naszego narodu"), **apie 5 nuo Vilniaus krašto lietuvių** (suvalkiečių, seiniečių, gervėtiečių), **apie 20 iš Nepriklausomosios Lietuvos** (apie 10 nuo Lietuvos universiteto, jo fakultetų, studentų organizacijų, kurių universitetas „savo didžiajam garbės profesoriui", teisių fakultetas: „didžiausiam lietuvių tautos teisės gynėjui", — varpininkų, tautininkų, ateitininkų, — nuo partijų: valstiečių— liaudininkų, krikščionių-demokratų, ūkininkų sąjungos, Valstybės Teatro, Vilniečių Sąjungos — „Vilniaus saugotojui" — ir kitų), **5 nuo užsienio lietuvių** (Vilniaus Vadavimo Komiteto Čikagoje, Daugpilio lietuvių draugijos, Varšuvos, Italijos), **5 nuo kitataučių** (3 nuo gudų mokslo ir švietimo organizacijų, 1 nuo Vilniaus lenkų demokratų, 1 trimis kalbomis — „vialikomu vilnianinu — wielkiemu wilnianinowi — didžiajam Vilniaus mylėtojui" — Vilniaus universiteto „tuteišyja studenty — studenci krajowcy — šio krašto studentai").

Vakare „Apollo" salėje (buv. Pagirių geležinkelio klube) **Lietuvių Mokslo Draugijos Akademija dr. J. Basanavičiui** pagerbti. Scenoje susėdo draugijos komitetas su vicepir-

mininku dr. D. Alseika priekyje, kuris pakvietė į sceną atvykusius iš Nepriklausomosios Lietuvos buvusius Lietuvių Mokslo Draugijos Komiteto narius — rektorių prof. M. Biržišką, burmistrą J. Vileišį, prof. A. Janulaitį, prof. Z. Žemaitį ir doc. J. Tumą. Pranešimus apie dr. Basanavičių darė J. Tumas ir A. Janulaitis. Red. L. Abramavičius paskaitė trumpą pranešimą apie Basanavičių lenkiškai. Gen. Aleks. Babianskis prisiminė (lenkiškai) dr. Basanavičiaus vaidmenį I Rusų Dumos rinkimuose. Julija Vichertaitė-Kairiūkštienė paskaitė savo lenkiškąjį eilėraštį dr. B. garbei. Dr. Alseika paskaitė 15 gautų užuojautos raštų ir telegramų (Varšuvos žemės ūkio ministerio Vyt. Stanevičiaus, Vilniaus lenkų vaivados V. Račkevičiaus, Lietuvos pasiuntinių Rygoj ir Romoj, Amerikos lietuvių čikagiečių organizacijų, Varšuvos seimo, ukrainiečių ir vokiečių frakcijų, Rygos lietuvių studentų „Vilties" draugijos, „Związek Polaków Ziemi Kowieńskiej" (Kauno žemės lenkų sąjungos) Vilniaus Valdybos, pirmininko prof. Stan. Vladičkos ir sekr. Mar. Krasovskos parašais, ir kitų).

Pasibaigus akademijai, Nepriklausomosios Lietuvos operos artistai Ant. Sodeika ir VI. Grigaitienė žavėjo susirinkusius savo dainomis, K. Galkovskio akompanijuotomis. Palankusis lietuviams lenkas gen. Aleks. Babianskis kvietė artistus į Varšuvą pasirodyti, bet juodu atsisakė. A. Krutulio lietuvių choras sudainavo kelias dainas, kurias pabaigė giesme „Lietuviai esame mes gimę"; ją giedant publika sustojo, o paskui pati užtraukė tautos himną „Lietuva, tėvyne mūsų".

21 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje gedulo diena laidojant Vilniuje** dr. Basanavičių. Iš ryto pamaldos ir eisenos. 12 val. visur sustabdytas judėjimas vieną minutę, kai iš Vilniaus bazilikos buvo išneštas dr. Basanavičiaus karstas. Vakare paskaitos ir pranešimai.

Kaune 10 val. bazilikoje gedulingas pamaldas laiko metropolitas Skvireckas, o pamokslą sako pralotas Mačiulis-Maironis („tautinio atgimimo tėvui tautinio atgimimo dainius"); bazilikoje respublikos prezidentas, seimo nariai, ministeriai, svetimų valstybių atstovai, organizacijos, moksleivija. Po pamaldų gedulinga eisena į Karo Muziejų — kariuomenės dalys, atsargos karininkai, šauliai, skautai, mo-

kyklos, universitetas, visuomenės organizacijos; prisideda dar seimo atstovai po įvykusio 11 val. 15 min. nepaprasto seimo posėdžio su prakalba seimo pirmininko Al. Stulginskio, kuris plačiai nupasakodamas dr. J. Basanavičiaus reikšmę lietuvių tautai, pabriežė dr. B. vaidmenį kaip Lietuvos šventovės Vilniaus sargo per 20 su viršum metų, ir ten atsigulusio, tuo šaukiančio į mus: „Nedrįskit išsižadėti Vilniaus“ (Seime buvo ministerių kabinetas ir diplomatų korpusas — atsistojimu pagerbtas didysis tautos vyras, karo orkestrui griežiant gedulingą maršą).

12 val. vieną minutę buvo sustabdytas judėjimas, skambinant visiems varpams ir sirenoms gaudžiant. Prie Karo Muziejaus trumpos kariuomenės kapeliono kun. A. Sabaliausko (lietuvių dainų rinkėjo) pamaldos ir Respublikos Prezidento A. Smetonos kalba prie dr. Basanavičiaus paminklo („priešais mūsų vaidila patriarkas, pakėlęs akis į dangų, meldžiasi už tautą, kad ji pasiektų visa, kas jai pridera..., o Vilnius dar nelaisvėje tebėr“); uždedami vainikai ant paminklo (Respublikos Prezidento, Seimo, kariuomenės, Savanorių Sąjungos, Šaulių Sąjungos, Vilniečių Sąjungos, Tautininkų Sąjungos, universiteto, žemės ūkio akademijos ir daug kitų). Eisena, žygiai ir apeigos prie Karo Muziejaus radio pranešti visai Lietuvai.

20 val. paskaitos: 1. Valstybės Teatre — Seimo vicepirmininko kun. M. Krupavičiaus ir prof. A. Leono (transliuota per radio), 2. Baltosios Gulbės salėje — buvusio Respublikos Prezidento dr. K. Griniaus ir prof. kun. Iz. Tamošaičio, 3. Liaudies Teatre — seimo nario kun. Vl. Mirono, 4. Šaulių Sąjungos salėje — atsargos majoro P. Rusecko, 5. Tilmanso salėje — stud. Martinaičio, 6. Šančių Karių klube —Andr. Rondomanskio, 7. Saulės namuose — direkt. Kl. Ruginio, 8. Aleksote — stud. V. Uždavinio. Visą dieną kabėjo tautinės vėliavos gedulingai kryžmai perjuostos juodu šydu.

21 d. **Lieponyse** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) mokyklos bute mokytojo paskaita apie dr. J .Basanavičių; dainos, tautos himnas atsistojus.

21 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos atsišaukimas „Broliams amerikiečiams“, kuriuo raginama remti Vilniaus vadavimo darbas.

22 d. Per Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pirmininką dr. D. Alseiką Vilniaus vaivada V. Račkevičius pranešė Nepriklausomosios Lietuvos delegacijai, jog kitą dieną 15 val. traukinys lauksiąs jos Vilniaus stoty.

Vakare pas dr. D. Alseiką vakarienė, kurioje dalyvavo kelios dešimtys vilniečių ir kauniečių; be lietuvių, dar žydai, gudai ir lenkai. Lenkai Vyt. Abramavičius ir Mar. Sviechovskis (abudu želigoskininku), o taip pat gen. Al. Babianskis kalbėjo apie reikalą nugriauti „kiniečių murą" tarp Lietuvos ir Lenkijos, bet Nepriklausomosios Lietuvos lietuviai (M. Biržiška, St. Kairys, J. Tumas, Z. Žemaitis) įspėjo, jog dar laikas tam nepribrendęs. Iš Vilniaus vyresnybės mandagumo įsileidžiant kauniečius į laidotuves, pasakė M. Biržiška, nereikią daryti per plačių išvadų: 1922 m. jis buvęs iš Vilniaus tos pat vyresnybės lygiai mandagiai išvežtas. Kairys kalbėjo lenkiškai, Žemaitis gudiškai. Be to, dar kalbėjo dr. Alseika, Rap. Mackevičius, dr. Vygodskis ir kiti.

23 d. Iš **Vilniaus** išvažiavo Nepriklausomosios Lietuvos universiteto ir visuomenės organizacijų atstovų delegacija, ligi Zaviasų stoties palydėta Vilniaus aps. lenkų viršininko (storostos) Lukaševičiaus ir būrelio vilniečių — Alseikų, Stašių, dr. Šlapelio, red. Velecko, stud. Juknevičiaus; Vilniaus stoty lietuviai studentai įteikė Lietuvos universiteto rektoriui prof. M. Biržiškai gėlių puokštę. Stoty buvo daug slaptosios policijos agentų. Šiaip visą kauniečių buvimo laiką Vilniaus lenkų spauda stengėsi nepulti ir nešmeižti lietuvių, kuo paskui, vėl ėmus lietuvius pulti, gyrėsi ir didžiavosi; kartu betgi gavo pažymėti, jog atvykę iš Nepriklausomosios Lietuvos delegatai išlaikė taktą ir nė sykio neišsišoko prieš lenkus. Per Vievį delegatai grįžo į Kauną.

Apie 25 d. **Vilniuje** M. Šlapelienės knygynui po 2 mėnesių rūpesnio pavyko atgauti iš lenkų cenzūros „Sieninis 1927 m. kalendorius"; praėjus Kalėdiniam pirkimo laikui, kalendorius nustojo savo reikšmės.

26 d. **Bieliūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč., Nočios par.) lenkų policiją išvaikė mokinius ir surašė protokolus, nors lietuvių mokykla turėjo leidimą dirbti.

26 d. **Giniūnuose** (Lydos aps., Kalesninkų par.) mokyklos bute mokytojo paskaita apie dr. J. Basanavičių; tautos himnas atsistojus.

27 d. Vilniaus **Lietuvių** Klubo visuotinis narių susirinkimas. Išrinkta nauja valdyba: Vl. Narbutas (pirmininkas), dr. V. Alseikienė (vicepirmininkė), E. Horodničius (iždininkas), P. Tamulevičiūtė (sekretorė ir knygyninkė), P. Mačiukas šeimininkas.

27 d. **Šakališkėje** (Švenčionių aps., Kaltinėnų valsč.) vaidinta „Marcelė"; monologas, deklamacijos.

27 d. **Kukutėliuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) vaidintas „Kuprotas oželis" ir „Į mokslą".

27 d. **Kaune** Šaulių Sąjungos salėje kun. J. Tumo pranešimas apie dr. J. Basanavičiaus laidotuves ir kelionės įspūdžius.

28 d. **Vilniaus** lenkų vaivadijos valsčių atstovų suvažiavime, kuriame daugiausia dalyvavo dvarininkai, Švenčionių aps. Peršukščio valsč. atstovas išdėstė, kaip lenkų vyriausybė persekioja lietuvių mokyklas; Vilniaus lenkų švietimo kuratorijos atstovas čia pat pareiškė, jog visa esą tvarkoje.

KOVO MĖN.

Apie 1 d. **Kaniūkuose** (Lydos aps., Beniakainių par.) **lenkų nubausta už vaikų mokymą lietuviškai 19 tėvų ir motinų:** Marija Bandalevičienė 11 lenk. auks. (arba 6 paroms kalėjimo), Tomas Bandalevičius 34 auks. (arba 14 parų kalėjimo), Jonas Gikevičius 21 auks. (arba 12 parų), Jonas Basiūkaitis 26 auks. (arba 9 paroms), Stasys Jankauskas 9 auks. (arba 5 paroms), Andrius Jurga 9 auks. (arba 14 parų), Marija Oleinikienė 15 auks. (arba 8 paroms), Stasys Tubinys 36 auks. (arba 14 parų), Bronius Vaitkevičius 9 auks. (arba 5 paroms), Juozas Bobinas 13 auks. (arba 7 paroms), Vincas Jankauskas 14 auks. (arba 8 paroms), Andrius Kodzis 14 auks. (arba 8 paroms), Motiejus Parvienas 24 auks. (arba 8 paroms), Kazys Bobinas 15 auks. (arba 8 paroms), Motiejus Varanis 11 auks. (arba 5 paroms), Anelė Ridzikauskienė 9 auks. (arba 5 paroms), Vladas Ridzikauskas 9 auks. (arba 5 paroms), Juozas Gikevičius 4 auks. (arba 2 paroms), Vincas Marcinkevičius 4 auks. (arba 2 paroms). Kitų jųjų pabaudos susidarė iš kelių paskyrimų.

1 d. **Vilniaus** lenkų vaivados V. Račkevičiaus įsakymu **ištremtas į Nepriklausomąją Lietuvą** Dūkšto kleb. (Švenčionių aps.) **kun. Kastantinas Šimašis,** kuriam duota laiko iš pradžių 1 valanda, paskui prailginta ligi 3 valandų turtui išparduoti. Į jo

vietą lenkų vyskupo paskirtas Pervalko klebonas kun. Zenonas Butkevičius.

1 d. **Kaune** „Pavasario“ sąjungos konferencija aplankė žuvusius už Lietuvos laisvę ir dr. Basanavičiaus paminklus, prie kurių triskart palenkė vėliavas ir triskart sušuko: „Mes be Vilniaus nenurimsim!“

239. Pelesos par. (Lydos aps., Rodūnės valsč.) lietuvių jaunimas su klebonu kun. B. Budreckiu (sėdi).

2 d. **Kaune** „Pavasario“ sąjungos konferencija pasiuntė linkėjimų Vilniaus lietuviams.

3 d. **Vilniaus** „Ryto“ draugijos valdyba kreipėsi raštu į Varšuvos švietimo ministerį, prašydama atšaukti įsakymą Vytauto Didžiojo gimnazijoj I—III klasėje mokyti Lenkijos istoriją.

3 d. **Utenoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 37).

4 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pasitarimas su gimnazijos mokinių tėvais ir šiaip veikėjais dėl Varšuvos vyriausybės įsakymo I—III klasėje mokyti Lenkijos istorijos. Pripažinta tat esant negalima.

4 d. **Kaune** Karininkų „Ramovės“ klube prof. Myk. Biržiškos paskaitos: 1. Basanavičiaus reikšmė lietuvių tautai ir 2. Įspūdžiai ir išvados iš kelionės į Vilnių. Abi paskaitos transliuotos per radio.

Apie 5 d. **Stašenių k.** (Švenčionių aps., Dūkšto par.) tėvai, vieną kartą jau nubausti, dar kartą lenkų baudžiami po kelis lenkų auksinus arba 8 paromis arešto už vaikus, kurie mokėsi Bėgunavo lietuvių mokykloje.

Apie 5 d. **Dzegciaruose** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) lenkai nubaudė keliais lenkų auksinais arba para arešto tėvus, kurie neleido savo vaikų į pradžios mokyklą: Petrą, Mykolą ir Antaniną Ščesnulevičius, Andrių Biekšą, Juozą Zakarauską, Joną Kašėtą, Juozą ir Jadvygą Kodzius.

240. Stašenių kaimo (Breslavo aps., Dūkšto par.) tėvai, išėję iš lenkų kalėjimo, kuriuo jie buvo nubausti už leidimą vaikų į lietuvišką mokyklą 1926—1927 mokslo metais.

5 d. **Vilniaus** lietuvių, gudų ir žydų delegacija aplankė lenkų švietimo kuratoriją. Delegacijos vardu Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika pareiškė, jog bus kreiptasi į Varšuvos švietimo ministerį dėl reikalavimo gimnazijoje I—III klasėse mokyti Lenkijos istorijos, ir prašė nevykinti įsakymo iki bus gautas ministerio atsakymas. Kuratorija pasižadėjo laukti atsakymo.

6 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto protestas dėl Dūkšto (Švenčionių aps.) klebono K. Šimašio ištrėmimo.

6 d. **Panevėžy** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 38).

8 d. **Nepriklausomosios Lietuvos** pašto įstaigos pradėjo pardavinėti gedulo laidos pašto ženklus dr. J. Basanavičiui paminėti.

8 d. **Kupiškyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Panevėžio aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 39).

9 d. **Skapiškyje** ((Nepriklausomojoje Lietuvoje, Rokiškio aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 40).

Apie 10 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje įsikūrė literatų kuopelė (apie 50 narių), vedama kun. J. Skruodžio.

10 d. **Vilniaus** lenkų Taikos Teismas nuteisė buvusią „Vilniaus Aido" redaktorę M. Žukauskaitę 200 lenkų auks. pabaudos ir 20 auks. teismo išlaidų arba 1 mėnesiu arešto.

10 d. **Varšuvoje** Vilniaus lietuvių, gudų ir žydų delegacija. Švietimo ministeris dr. Dobruckis nesutiko kalbėti su visa delegacija, tik su kiekvienos tautybės atstovais skyrium. Lietuvių vardu Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika pranešė ministeriui, kaip Vilniaus lenkų kuratorija persekioja lietuvių mokyklas. Ministeris žadėjo patenkinti svarbiausius Vilniaus lietuvių reikalavimus, bet galutinį atsakymą pažadėjo tik po lenkų pedagogų konferencijos (prie švietimo ministerijos), kurioje būsiąs ir Vilniaus lenkų kuratorius.

11 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) du lenkų policininkai baidė žmones kalėjimu dėl įsikūrusios švento Kazimiero Draugijos.

11 d. **Rokiškyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 41).

13 d. **Vilniaus** lenkų policija konfiskavo lietuvių savaitraščio „Życie Ludu" Nr. 5 dėl straipsnio „Biedne owieczki" (Vargšės avelės — dėl kun. K. Šimašio ištrėmimo).

13 d. **Anykščiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus visuotinis susirinkimas, kuriame dalyvavo per 30 narių. Išrinkta nauja valdyba.

14 d. **Vilniaus** lenkų vaivados V. Račkevičiaus įsakymu grąžinta kovo 13 d. konfiskuotasis „Życie Ludu" Nr. 5.

Apie 15 d. **Kunigiškių k.** (Švenčionių aps. ir valsč.) tėvai jau tris kartus mokėjo lenkams pabaudas, neleisdami vaikų į lenkų mokyklą, o lietuvių mokyklos mokytoja E. Garlytė buvo nubausta 110 lenkų auks. ir areštu. Vėliau nubausti: Ant. Kaleckas 5 auks., Jonas Smagorauskas 1 auks., Ant. Juknevičius 5 auks., Br. Slabadienė 5 auks., Kazys Velička 5 auks., Pranas Velička 1 auks., Ant. Velička 3 auks. ir dar 5 auks.

Apie 15 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) lenkas puolė peiliu išeinantį iš bažnyčios A. Povilėną, kuris buvo lietuvių kalbos gynėjas bažnyčioje; lenkų policija atsisakė puoliką suimti.

Apie 15 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) Vilniaus lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis davė lenkams kas trečią sekmadienį, tuo mažindamas lietuvių teises, bet lietuviai jų neužleido.

16 d. **Švenčionių** lenkų Taikos Teisėjas nubaudė 5 mokytojus už mokymą lietuviškai po 330 lenk. auks. arba $1^1/_2$ mėn. kalėjimo ir 3 mokytojus po 110 auks. arba $^1/_2$ mėn. kalėjimo.

18 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus bažnyčioje gedulingos pamaldos už dr. J. Basanavičių. Giedojo mokinių choras. Pilnintėlė bažnyčia.

18 d. **Vilniaus lenkų universiteto senatas patvirtino Vilniaus lietuvių studentų sąjungą,** kuri dar nepatvirtinta veikė daugiau kaip metus; senatas privertė sąjungą atsisakyti nuo lietuvių kalbos antspaude ir blankuose. Sąjungos valdyba: pirmininkas A. Juknevičius, vicepirmininkė M. Čenytė, kasininkė M. Karužaitė, knygininkas K. Blažys ir sekretorius R. Mackevičius.

19 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) valsčiaus viršaitis privertė užmokėti pabaudą už vaikų mokymąsi lietuviškai ir jų nelankymą lenkiškos mokyklos: Mariją Zabarauskienę 4 lenk. auks., Vincą Žylį 3 auks., Mykolą Zabarauską 5 auks., Petrą Petkūną 2 auks., Praną Ankėną 4 auks., Jok. Žygą 4 auks., Justą Martinkėną 5 auks., Myk. Gimžauską 5 auks., Mykoliną Burčiauskienę 5 auks., Joną Žylį 5 auks., Justą Liubakauskį 6 auks.

19 d. **Latežery** (Gardino aps.) naujai įsikūrusios „Ryto“ mokyklos mokytoja pakvietė tėvus su vaikais, kuriems paaiškino mokslo svarbumą, o kaimyninių mokyklų mokytojai ilgesnėmis ir trumpesnėmis prakalbomis ją papildė.

20 d. **Vilniuje** Lietuvių Labdarybės draugijos, buvusios Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti, metinis susirinkimas, vedamas direkt. Juozo Kairiūkščio. Vietoje mirusio pirmininko dr. J. Basanavičiaus, išrinktas naujas valdybos narys kun. Kr. Čibiras; šiaip kiti Centro Komiteto nariai liko tie patys. **Komitetas išsirinko savo pirmininku kun. Pr. Bieliauską,** vicepirm. kun. prof. P. Kraujalį, kasin. dr. J. Šlapelį, sekr. K. Stašį; kiti nariai — dr. V. Alseikienė, kun. K. Čibiras ir D. Palevičienė. Draugija laiko 3 bendrabučius, 5 prieglaudas, 1 internatą — 580 auklėtinių (311 berniukų ir 269 mergaites): Vilniaus miesto 189, Vilniaus-

Trakų aps. 81, Lydos aps. 55, Valažino aps. 14, Gardino aps. 18, Suvalkų aps. 54, Naugardėlio aps. 4, Ašmenos aps. 12, Švenčionių aps. 68, Breslavo aps. 19, iš Rusijos atvykusių 10, iš Latvijos 12, nežinomų 36; gimnaziją lanko 250, mokytojų seminariją 147, universitetą 2, pradžios mokyklas 69, konservatoriją 1, mokosi rūbus siūti 65, megzti 10, austi 8, batus siūti 14, dailidystės 2, krautuvėj praktikuoja 2, seneliai 8.

20 d. **Taujūnuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) steigiamasis švento Kazimiero draugijos skyriaus susirinkimas.

20 d. **Šiauliuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) P. Višinskio vardo liaudies universiteto gedulingas vakaras dr. J. Basanavičiaus atminimui. J. Gaidamavičiaus, Pinigio, Purvio, V. Rubaževičiaus pranešimai.

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų švietimo kuratorija patvirtino „Ryto“ draugijos mokytojus: Lydos aps. Senuose Druskininkuose Mačionytę, Juodziškėj Joną, Kargauduose Petkelį, Kalesninkuose Čibiraitę, Ašmenos aps. Didžiuliuose Talkačiauskaitę, Vilniaus-Trakų aps. Naniškyje Navicką.

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų prokuratūra traukia tieson „Vilniaus Aidą“ ir palankų lietuviams lenkišką laikraštį „Przegląd Wileński“ už straipsnius dėl Dūkšto (Švenčionių aps.) klebono kun. K. Šimašio ištrėmimo.

25 d. **Vilniaus** gudų šventėj dėl Gudijos nepriklausomybės paskelbimo sukaktuvių sveikino juos lietuvių vardu K. Veleckas gudiškai.

25 d. **Seinų** lenkai rykštėmis ir lazdomis puolė išeinančius iš bažnyčios lietuvius, bet Radziučių kaimo vaikinai apsigynė.

26 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj K. Galkovskio muzikos klasės (gimnazijos mokinių) koncertas.

27 d. **Vilniuje** lietuvaičių šv. Zitos draugijos visuotinis susirinkimas.

27 d. **Kaune** Lietuvos universiteto paminėjimas garbės profesoriaus dr. J. Basanavičiaus. Rektoriaus prof. M. Biržiškos paskaita: Dr. Basanavičius kaip tautos atgimimo vadas.

30 d. **Varnėnų** (Vilniaus-Trakų aps.) lenkų taikos teismas išteisino Miciūnų (Gervėčių par.) mokytoją Maminskaitę, kaltinamą dėl mokymo vaikų lietuviškai.

30 d. **Veiveriuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Marijampolės aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 42).

BALANDŽIO MĖN.

1 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) lietuvio agronomo Kurilavičiaus paskaita apie ūkio pagerinimą.

3 d. **Vilniuje** lietuvių „Darbininko" koperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

3 d. **Kaune** Vilniaus Lietuvių Jaunuomenės „Ąžuolo" Sąjungoj stud. J. Šadreikos paskaita: Kaip atsirado lenkai Lietuvoje.

Apie 5 d. **Vilniuje** gautas Varšuvos švietimo ministerio dr. Dobruckio atsakymas į lietuvių, gudų ir žydų skundą dėl reikalavimo įvesti nuo kovo 1 d. Lenkijos istorijos dėstymą gimnazijos I—III klasėse; ministerijos reikalavimo vykinimas atidėtas ligi rudens.

Apie 5 d. **Vilniaus** universiteto lenkų studentų susirinkimas viešai paskelbė įrašytus į „juodąją knygą" lietuvius studentus, kurie atsisakė stoti į lenkų studentų savišalpos organizaciją (Bratnia pomoc polskiej młodzieży akademickiej).

9 ir 13 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos Vykdomajame Komitete inž. Kl. Duš-Duševskio pranešimas apie gudų padėjimą okupuotoje Lietuvoje.

Apie 10 d. **Kaniūkų k.** (Lydos aps., Beniakainių par.) gyventojai padavė prašymą Lydos aps. lenkų švietimo inspektoriui, kad leistų lietuvišką mokyklą; inspektorius per valsčių tikrino, ar prašytojai lietuviai ir ar tikrai nori lietuviškos mokyklos.

10 d. **Vilniuje,** Vytauto Didžiojo gimnazijoje, lietuvių mokytojų seminarijos rūpesniu, K. Galkovskio paskaita koncertas Beethovenui pagerbti.

10 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps.) kun. klebono Miškinio paskelbtas lenkų arkivyskupo įsakymas apie pakeitimą bažnytinės tvarkos lenkų naudai: vietoj lenkiško pamokslo (gudams) kaip priedo dalinamos pamaldos pusiau, lietuviškai ir lenkiškai.

10 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos salėje Vilniaus lietuvių jaunuomenės „Ąžuolo" Sąjungos suruošta V. Uždavinio paskaita: Instrukcijos jaunam paskaitininkui Vilniaus klausimu.

10 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) Šv. Kazimiero draugijos skyriaus susirinkimas, už kurį lapkričio mėn. skyriaus pirmininkui Juozui Petrulėnui ir sekretoriui Jok. Kuzminui teko lenkams sumokėti 6 lenk. auks. pabaudos.

13 d. **Lieponyse** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) lenkų policija tardė žmones dėl šv. Kazimiero draugijos skyriaus veikimo.

Apie 15 d. **Laumakės k.** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) Ant. Maciulevičius susiderėjo dėl žemės pirkimo su Antaprucių (Breslavo aps., Rimšės par.) dvarininku Kastantinu Pizanu,

241. Pamerkio kaimo (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) lietuvių pradžios mokykla su mokytoju A. Mikna priekyje.

bet šis, patyręs Maciulevičių esant lietuvį ir nesutinkant rašytis lenku, atsisakė parduoti žemę sakydamas: „niewolno litwinowi kupować ziemię i mieszkać tutaj nie będzie wolno“ (neleidžiama lietuviui pirktis čia žemė ir nebus leidžiama čia gyventi).

17 d. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazija gavo viešąsias lenkų valstybinių „B“ kategorijos gimnazijų teises.**

17 d. **Randamonyse** (Gardino aps., Ratnyčios valsč.) įsteigtas šventa Kazimiero draugijos skyrius.

18 d. **Vilniuje** prasidėjo „Ryto“ mokytojų metodikos ir pedagogikos kursai; pasibaigė balandžio 25 d. Dalyvavo apie 30 asmenų.

18 d. **Galčiūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaidinta „Ant bedugnės krašto“; dainų choras, monologas „Po krikštynų“, deklamacijos.

18 d. **Pelesoj** (Lydos aps.) Velykų procesijoje pirmą kartą šiame krašte tautiškais lietuvių rūbais pasirodė mergaitės: Pelesos Juzė Dodaitė, El. Šiškaitė ir Stasė Paulavičiūtė, Pavalakių sodž. Magdalena, Rozalija, Karalina ir Marijona Kanevičiūtės, Stasė Juršaitė ir Bronė Skačinskaitė.

18 d. **Drucminuose** (Vilniaus-Trakų aps., Nočios par.) vaidinta „Apsiriko"; deklamacijos.

18 d. **Kaune** 2 val. po pietų pirmoji Vilniaus radio valanda.

19 d. **Gėliūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaidinta „Nesipriešink" ir „Dūšelės"; deklamacijos, 2 monologu. Vaidinimo kluonas papuoštas tautiškomis lietuviškomis vėliavėlėmis.

Apie 20 d. **Varėnos** (Vilniaus-Trakų aps.) lenkų taikos teismas nuteisė 1 mėnesio areštu Dubičių kleboną kun. Juozą Paplauską, kuris turėjo susirėmimo su lenkų mokytoja Paškevičiūte.

Apie 20 d. **Gardino** aps. mokyklų lenkų inspektorius patvirtino 1926—27 mokslo metams Marcinkonių valsč. Grutos lietuvių mokyklą su mokytoja M. Švetlikauskiūte, Lateżerio mokyklą (mokytojos S. Mališkaitės netvirtino), Kašėtų mokyklą (mokytojos S. Kazlauskaitės netvirtino), o E. Gudolaitytę antrąja Kabelių mokyklos vedėja.

20 d. **Vilniuje** lietuvių mokyklos mokytoja P. Tamulevičiūtė paskaitė mokytojams paskaitą apie rankų darbus pradžios mokykloje.

21 d. **Vilniuje** XX-sis Lietuvių Mokslo Draugijos visuotinis susirinkimas. Pirmininkavo direkt. J. Kairiūkštis. Paskaitos: dr. D. Alseikos „Dr. J. Basanavičius kaip Lietuvių Mokslo Draugijos įkūrėjas, vedėjas ir mokslininkas", stud. Rap. Mackevičiaus „Dr. J. Basanavičius, jo gyvenimas ir darbai", stud. Alf. Bielinio „Lietuvių moksleivių folkloristų veikimas dr. Basanavičiui globojant". Išrinkta valdyba: dr. D. Alseika, dr. J. Šlapelis, direkt. M. Šikšnys, mokytojas B. Untulis, stud. R. Mackevičius, P. Karazija, kun. prof. P. Kraujalis. Valdyba iš savo tarpo išrinko pirmininką B. Untulį.

23 d. **Vilniaus** Lietuvių Klube savybės vakarėlis.

23 d. **Vaiciukiškėje** (Švenčionių aps.) vaidinta „Apsiriko" ir „Tiktai niekam nesakyk".

23 d. **Miciūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaidinta „Vytautas kalėjime“, „Velykų sapnas“ ir „Degtinė“; monologai, dialogai, trialogai, gyvi paveikslai, baletas, dainos. Kluonas lietuviškomis vėliavėlėmis.

24 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas įšventė du lietuviu kunigu: Adolfą Gruodį ir Joną Vienažindį.

242. Rėškutėnų kaimo (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lietuvių pradžios mokykla su mokytojais Jasiulioniais ir klebonu kun. A. Mikaila (1927 m.).

24 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) vaidinta „Ponas Dauganoris“; dainų choras, dūdų orkestras.

24 d. **Didžiašaly** (Švenčionių apskr., Tverečiaus valsč.) vaidinti „Vagys“.

24 d. **Lazinkose** (Švenčionių aps., Vasiūnų par.) vaidintas „Paparčio žiedas“, „Degtinė“ ir „Kvailas supras, aklas atras“; monologas, dainos.

24 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

24 d. **Purvių II kaime** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Šiaulių aps., Papilės valsč.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 43).

Apie 25 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas nutarė nedalyvauti oficialiame Aušros Vartų Panelės Švenčiausios pa-

veikslo vainikavimo iškilmių rengime; kad būtų pabrėžta, jog iškilmės neprivalo turėti lenkų joms daromo politinio pobūdžio, o tiktai religinio, lietuviai nutarė iškilmėse dalyvauti skyrium laikydamiesi.

Apie 25 d. **Kaune** išėjo iš spaudos Juliaus Nendrės „Vilniaus sonetai".

25 d. **Vilniaus** lenkų Apygardos Teismas nuteisė „Życie Ludu" red. K. Velecką 1 mėnesiu kalėjimo už 1927 m. Nr. 2 korespondenciją.

25 d. **Vilniuje Lietuvių Mokslo Draugijos Komitetas pasiskirstė pareigas: pirmininkas Br. Untulis,** vicepirmininkas pavaduotojas direkt. M. Šikšnys, vicepirmininkas kasininkas dr. D. Alseika, sekretorius Rap. Mackevičius, knygininkas P. Karazija. Redakcijos komisija: vedėjas dr. J. Šlapelis, dr. D. Alseika, kun. P. Kraujalis ir iš kandidatų S. Matjošaitis.

25 d. **Erzvėte** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) vaidinta „Sulaukė".

26 d. **Kauno** apygardos teismas nuteisė 6 metų sunkiųjų darbų kalėjimu Vladą Bartininkaitį, kuris 1922 m. rudenį Lietuvos valdžios žirgu perjojo demarkacijos liniją ir Vilniaus krašte įdavinėjo lietuvius šaulius (Mikalojų Rozinską, Vasilevičių ir kitus), bet ir pats buvo lenkų nuteistas kaip šaulys 6 metams sunkiųjų darbų kalėjimo ir 1925 m., Raudonajam Kryžiui tarpininkaujant, kartu su kitais pakeistas pateko į Lietuvą.

28 d. **Randamonyse** (Gardino aps., Ratnyčios par.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius. Įsirašė 12 narių. Išrinkta valdyba su pirmininku J. Jakavoniu.

Apie 30 d. **Pučkornės k.** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų par.) už neleidimą vaikų į lenkišką mokyklą ir mokymą lietuviškai lenkų nubausti: Ign. Punda 20 lenk. auks., Myk. Vičkačka 19 auks., Marcijona Urbanavičienė 40 auks. ir Pran. Barys 24 auks.; sumokėję po 3—4 auks. kitus atsėdėjo kalėjime.

GEGUŽĖS MĖN.

Apie 1 d. **Vilniaus Lietuvių „Ryto" Švietimo draugija,** be Vytauto Didžiojo gimnazijos ir mokytojų seminarijos Vilniuje, **turi dar apie 100 pradžios mokyklų.** Draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis.

Apie 1 d. **Švenčionių Lietuvių „Ryto" Švietimo Draugija,** be gimnazijos Švenčionyse, **turi** dar **apie 60 pradžios mokyklų.** Pir-

mininkas kun. prof. J. Skruodys, reikalų vedėjas kun. dek. N. Vaišutis.

1 d. **Vilniaus** lietuvių skautų draugovėje apie 100 moksleivių.

1 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus salėje Lietuvaičių Šv. Zitos Draugijoj kun. F. Nevieros paskaita: Birutė — Trakų kunigaikštytė; dainos, deklamacijos.

243. Vilniaus lietuvių skautų įžodis. Sėdi lietuvių mokytojų seminarijos direktorius Juozas Kairiūkštis, prie vėliavos stovi skautų organizatorius Pr. Žižmaras.

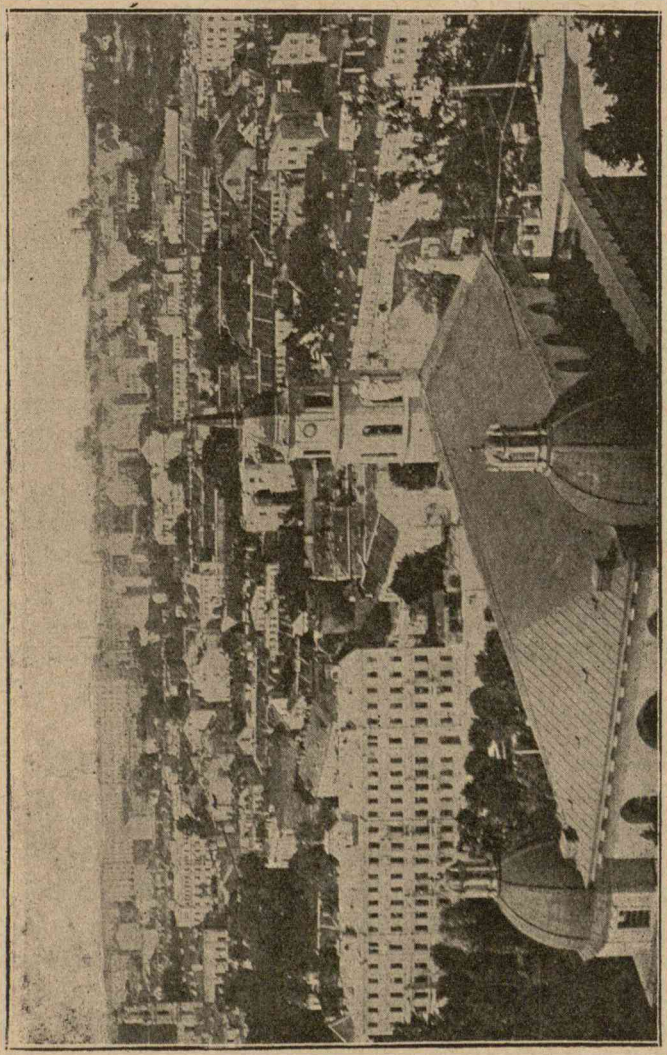
1 d. **Kalviškiuose** (Švenčionių aps., Dūkšto par.) pirmas lietuvių vaidinimas („Trys mylimos“, monologas „Nesiseka vesti“); vilnietės M. Kasperavičiūtės dainavimas, dainų choras.

1 d. **Bukliškėje** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) vaidinta „Nesipriešink“; monologas. Vaidinimo kluonas buvo papuoštas lietuviškomis vėliavėlėmis.

1 d. **Kamorūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) vaidinta „Mūsų gerasis“ ir „Velykų naktį“; monologas, deklamacijos, dainos.

1 d. **Rūdnioje** (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) vaidinta „Uošvė į namus — tylos nebebus“ ir „Grybai“, kuriuose vaikams dainuojant ir klausytojos pradėjo jų dainoms pritarti.

2 d. **Lydos aps.** mokyklų lenkų inspektorius pranešė Vilniaus „Rytui“, jog balandžio 2 d. Balstogės lenkų švietimo kuratorius patvirtino 1926—27 mokslo metams Beniakainių valsč. Sciĺgūnų mokyklą su mokytoja Anele Rastenyte.

244. Vilniaus reginys.

Apie 5 d. **Vilniuje** viešėjo Rygos latvių „Latvijos Saulės“ žurnalo leidėjas Ed. Paeglė, kuris apsilankė Lietuvių Mokslo Draugijoje, rodydamas susidomėjimo lietuvių kalbos ir archeologijos dalykais.

Apie 5 d. **Taujūnuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio par.) vaidintos „Dūšelės“ ir „Vagys“, rodyti kino paveikslai iš Kristaus gyvenimo ir kiti Švenčionių „Ryto“ draugijos aparatu. Po vakarėlio 3 mokytojai apvažinėjo keliolika sodžių, rodydami kino paveikslus.

Apie 5 d. **Milcėjose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) jaunimas pradėjo lietuviškai melstis ir šventas giesmes giedoti, priversdamas ir kitus mesti lenkiškai giedoti.

245. Vilniaus lietuvių „Žaibo“ futbolo komanda.

5 d. **Vilniaus** lenkų apeliacijos teismas atidėjo kartą pusantrų metų, kitą vienus metus apygardos teismo nuteisto Vydiškio klebono kun. V. Bobino bylą. Jį kaltino kaip šaulį Kačergiškių Oskaras Šuminas.

5 d. **Vilniui** Vaduoti Sąjunga turi 43 skyrius Nepriklausomojoje Lietuvoje.

5 d. **Kaune** „Jaunosios Lietuvos“ lietuvių moksleivių tautininkų suvažiavimas nutarė pasveikinti brolius vilniečius.

7 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos moksleivių koncertas: dainų choras, orkestras.

8 d. **Vilniuje** „Makabi“ salėje lietuvių mokytojų seminarija vaidino „Pinigėlius“; solo dainavimas, baletas.

8 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų par.) lietuvių vaidinimas.

8 d. **Dūdose** (Švenčionių aps., Vydiškio par.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius. Steigiamajame susirinkime Vydiškio klebono kun. V. Bobino paskaita apie knygų ir laikraščių skaitymo naudingumą.

8 d. **Dotnuvos** žemės ūkio akademijoj (Nepriklausomojoj Lietuvoj) prof. M. Biržiškos paskaita Vilniaus klausimu.

9 d. **Zervinų k.** (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) gyventojams lenkai atėmė jų skundą dėl žiauraus nubaudimo už taboko auginimą (Ignotienė 45 lenk. auks., Kleop. Tamulevičius 112 auks., Dam. Tamulevičius 145 auks.). Čia lenkų policijos kerštas dėl Zigmo Tamulevičiaus skundo prieš ją.

246. Vilniaus lietuvių moksleivių sporto rungtynės 1927. V. 22. Vytauto Didž. gimnazijos mokytojas B. Bucevičius skaito pasižymėjusių pavardes. Greta sėdi mokytojų seminarijos direktorius Juoz. Kairiūkštis ir gimnazijos direktorius Marc. Šikšnys.

9 d. **Kaune** pradėtas skaityti per radio romanas „Vilnius".

Apie 10 d. **Vilniaus** lietuvių prieglauda, lenkų arkivyskupo Jalbžikovskio pašalinta iš Trinapolio, gavo persikelti į miestą.

Apie 10 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleiviai išrinko komisiją (O. Palevičiūtę ir L. Palevičių), kuri apsodino gražiomis gėlėmis dr. Basanavičiaus, M. Čiurlionies, P. Višinskio ir kt. lietuvių didvyrių kapus Rasose.

Apie 10 d. **Vilniuje** prie lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos suorganizuoti lengvos atletikos kursai, vedami mokytojo B. Bucevičiaus.

Apie 10 d. **Pučkornės k.** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų par.)

lenkų nubaustiems apie balandžio 30 d. už vaikų neleidimą į lenkišką mokyklą ir mokymą lietuviškai keturiems tėvams — Ign. Pundai, Myk. Vičkačkai, Marcijanai Urbanavičienei ir Pranui Bariui — nauja pabauda už vaikus, po 15 lenk. auks. kiekvienam.

11 d. **Skuode** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kretingos aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 44).

13 d. **Palangoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kretingos aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos Skyrius (Nr. 45).

Apie 15 d. **Vilniaus** lietuvių skautai turi skiltis: Gedimino vilkų, zubrų, lapinų, kiškių, voverų (mergaičių). Draugininkas Pranas Žižmaras. Garbės skautas, dr. J. Basanavičiui mirus, direktorius Juozas Kairiūkštis. Švenčionių lietuvių skautų viršininkas A. Bielinis.

Apie 15 d. **Vilniaus** krašto švietimo lenkų kuratorija kad ir turėjo neva keliasdešimt lietuviškai-lenkiškų ir lietuviškų pradžios mokyklų lietuvių „Ryto“ draugijos mokykloms įveikti, bet mokytoją tik vieną teturėjo, kuris gerai mokėjo lietuvių kalbą.

Apie 15 d. **Vilniaus-Trakų** aps. lenkų gydytojas Sumorokas atsisakė (raštu) žiūrėti lietuvių mokyklų butus provincijoje, nors Vilniaus švietimo lenkų kuratorija pastatė „Ryto“ draugijai reikalavimą, kad ligi birželio 1 d. pristatytų apskrities gydytojų liudijimus apie butų tinkamumą.

Apie 15 d. **Vilniui** Vaduoti Sąjunga Nepriklausomojoje Lietuvoje išleido 12.000 egzempliorių atsišaukimo „Į Vilniaus ūkininkus“.

15 d. **Vilniaus** lenkų universiteto Lietuvių Studentų Sąjungos visuotinis susirinkimas su senato primestu lenkų kuratorium prof. Retingeriu. Stud. J. Vienažindžio paskaita: Lietuvių tautos likimo ypatybės. Diskusijos dėl paskaitos, einamieji reikalai, bendra arbatėlė, dainos ir himnas „Lietuva, tėvyne mūsų“.

15 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps.) vaidinta „Genovaitė“; dainų choras. Pakartota gegužės mėn. 22 d.

15 d. **Petrikuose** (Vilniaus-Trakų apskr., Gervėčių par.) vaidino „Grybų barnį“; du monologu („Pati pasileido“ ir „Parapijos komiteto įgaliotinis“), deklamacijos.

15 d. **Barčiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) vaidinta

„Grybų barnis“; dainos. Kluonas papuoštas lietuviškomis vėliavomis.

15 d. **Kaune** „Vilniaus radio valandoje“ Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininkas prof. M. Biržiška skaitė apie Aušros Vartų paveikslo vainikavimą, įspėdamas lenkus, jog nežiūrint jų raginimo Nepriklausomosios Lietuvos lietuviai Vilniaus iškilmėse nedalyvaus dėl santykių neturėjimo tarp Lietuvos ir Lenkijos ir dėl lenkų teikiamo iškilmėms politinio pobūdžio.

15 d. **Kretingoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 46).

15 d. **Pilviškiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Vilkaviškio aps.) visuomenės demonstracija nutarė pasveikinti brolius vilniečius.

16 d. **Vilniaus** lietuvių mokytojų seminariją vizitavo Varšuvos švietimo ministerijos atstovas su Vilniaus lenkų kuratorijos vizitatorium Minceriu.

17 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnaziją vizitavo Varšuvos švietimo ministerijos ir Vilniaus lenkų kuratorijos atstovai.

17 d. **Lydoje** lenkų apygardos teismas nuteisė 2 savaičių areštu Dubičių klebonų kun. Juozą Paplauską, apšmeižtą lenkų mokytojos Paškevičiūtės.

19 d. **Rizgūnuose** (Švenčionių aps., Paringio par.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius. Pirmininkas M. Rastenis.

20 d. **Klaipėdoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 47).

21 d. **Vilniuje** lenkai išdraskė Rasose gėles, moksleivių pasodintas ant M. Čiurlionies ir P. Višinskio kapų.

21 d. **Rimšėnų** (Vilniaus-Trakų aps., Daugėliškio par.) į lenkų mokyklą mesta bomba.

22 d. **Vilniuje** dėl Vilniaus pirmųjų skautų 15 metų sukaktuvių **lenkai įsakė lietuvių Gedimino draugovei dalyvauti visuotiniame lenkų skautų suvažiavime.** Susirinkę švento Mikalojaus salėje, lietuvių skautai pilnoj uniformoj ir gražiai išsirikiavę nuėjo, gražiai dainuodami, į šv. Onos aikštę, kur buvo ir lenkų skautai, su kuriais nuėjo į šv. Mykolo bažnyčią; ten lenkų vyskupas Bandurskis pasakė pamokslą, apsiėjęs šį kartą be politinės agitacijos. Lietuviai pasižymėjo skautų defiliadoje. Universitete paskaitos su vysk. Bandurskio prakalba, kur pažymėjo, jog labai esą malonu, „že dzisiaj

pierwszy raz biorą udział bracia litwini“ (kad šiandien pirmą kartą dalyvauja broliai lietuviai); suvažiavimas palydėjo šiuos žodžius delnų plojimu. Vyskupas pridūrė lietuviškai: „Sveiki skautai“ ir „Budėkite skautai“, o lietuvių skautai atsakė: „Vis liūdžiu, liūdžiu, liūdžiu“, kam, nesupratus, suvažiavimo karščiausiai plota ir šaukta: „Niech žyją bracia litwini“ (Tegyvuoja broliai lietuviai)!

22 d. **Vilniaus** lietuvių lengvosios atletikos rungtynės, kuriose dalyvavo Vytauto Didžiojo gimnazijos ir mokytojų seminarijos moksleiviai. Pasižymėjo gimnazistai K. Miškinis, L. Palevičius ir B. Macutkevičius, seminaristai J. Volčackas, A. Saikauskas ir O. Laurinavičius.

22 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps.) vaidinta „Genovaitė“.

22 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

22 d. **Malėtuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos aps.) vakaras dr. J. Basanavičiaus paminklui ruošti.

23 ir 24 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus-Trakų aps.) Vilniaus lenkų endekų vado kun. Macejevičiaus, arkivyskupo Jalbžikovskio pasiųsto, komisija klebono kun. Ambr. Jakovanio bylai ištirti; nei klebono, nei jo gynėjų lietuvių neklausta, tik dvarininko Vankovičiaus atvarytų „liudytojų“.

23 d. **Švėkšnoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Tauragės apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 48).

24 d. **Vilniaus** lenkų taikos teismas nubaudė 25 lenkų auks. arba 4 paromis arešto „Lietuvos Kelio“ red. O. Zavišaitę už straipsnį iš Kauno „Ryto“ pakartotą 1925 m. „Lietuvos Kelio“ Nr. 25: „Dvi politikos mokyklų klausime“.

24 d. **Vilniaus** lenkų taikos teismas išteisino lietuvių laikraščio lenkų kalba „Życie Ludu“ red. K. Velecką dėl 1925 m. Nr. 12 straipsnio „Stosunek społeczeństwa polskiego do księży katolickich“ (Lenkų visuomenės santykis su katalikų kunigais), kur papasakota, kaip lenkai kratė Lazdūnų kleboną, apstatę kleboniją kulkosvydžiais.

24 ir 25 d. **Nočioj** (Vilniaus-Trakų aps.) keliose vietose atsiklaususios lietuvių minios prašė atvykusį Vilniaus lenkų arkivyskupą nekelti klebono kun. Jono Kuzminsko į tolimųjų gudų parapiją, bet arkivyskupas nesutiko atmainyti savo sprendimo.

Apie 25 d. **Varėnos** (Vilniaus-Trakų aps.) lenkų taikos teismas nubaudė už mokymą lietuviškai mokytojus: Bronę Čibiraitę,

Juzę Kazakevičiūtę, Aleks. Babravičių ir Stasį Jankauską po 150 lenk. auks. arba 20 parų, o Eleną Seliukaitę 100 auks. arba 14 parų.

26 d. **Nagėnuose** (Breslavo aps., Rimšės par.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius; pirmininku išrinktas Bened. Paukštis.

26 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Kaltinėnų valsč.) vaidinta „Tarp gėlių“, „Aklas supras, kvailas pažins“.

26 d. **Mockuose** (Vilniaus-Trakų apskr., Gervėčių par.) vaidinti „Mūsų gerasis“ ir „Kuprotas oželis“, monologas „Ieško teisybės“.

26 d. **Pelesoj** (Lydos aps.) per 200 vaikų iš lietuviškų mokyklų sutiko Vilniaus lenkų arkivyskupą su tautinėmis lietuvių vėliavomis, dėl kurių lenkų policija surašė protokolus.

27 d. **Vigonyse** (Lydos aps., Rodūnės par.) suklaupę lietuviai meldė pravažiuojantį Vilniaus lenkų arkivyskupą Jalbžikovskį grąžinti lietuvių kalbą Rodūnės bažnyčioje, bet jis jų prašymo nė neklausė.

28 d. **Rodūnėj** (Lydos aps.) lenkų arkivyskupui apsilankius, vienas lietuvis prakalboje pažymėjo, jog jau arti metai, kai iš bažnyčios pašalinta lietuvių kalba, o susirinkusi minia verkdama tai patvirtino. Kitą dieną arkivyskupas pareiškė parapijai grąžinąs vysk. Michalkevičiaus ir vysk. Matulevičiaus tvarką, kad ir lietuviai savo kalbą bažnyčioje girdėtų (kad prieš mišias būtų lietuviškas pamokslas).

28 d. **Varėnos** (Vilniaus-Trakų aps.) lenkų taikos teisėjas liepė Pavosupio k. (Kaniavos valsč.) Tamulevičienei, kuri, būdama liudytoja, kalbėjo lietuviškai, užmokėti 5 lenk. auks. vertėjui. Teisėjas šioje ir kitose bylose tyčiojosi iš lietuviškų pavardžių, iškreipdamas juos ir sakydamas: „można język złamać“ (galima liežuvis sulaužyti).

29 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj K. Galkovskio paskaita: Grožis viską nugali.

29 d. **Rimdžiūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaidinta „Sapnas Velykų naktį“, „Nesipriešink“ ir „Jonukas Melagis“; dainų choras.

29 d. **Valkininkų parapija** (Vilniaus-Trakų valsč.) gražiai priėmė Vilniaus lenkų arkivyskupą. Visur tik lietuviškai kalbėta, net tų, kurie paprastai dėjosi lenkais. Čižiūnų, Dargužių ir Naujienos k. jaunuomenė (116 raitelių) pasitiko pasidabi-

nusi save ir žirgus kaspinais, su lietuviškomis tautinėmis vėliavėlėmis rankose, dainuodama lietuviškas kariškas dainas. Lenkai mėgino nuplėšti kaspinus ir vėliavėles, baidė kalėjimu ir reikalavo iš arkivyskupo pusės pamokslų lenkiškai: „jeden miasteczkowy tyle wart co 100 litwinów“ (vienas miestelėnas lygus 100 lietuvių).

29 d. **Rodūnėj** (Lydos aps.) lietuvių priešas kun. Ščemirskis laukė su lietuvišku pamokslu ligi 7 val. vak., o tada liepė kelioms ten buvusioms davatkėlėms paliudyti, jog nesą kas lietuviškus pamokslus klauso.

29 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

29 d. **Rietave** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Telšių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 49).

30 d. **Dargužių k.** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų par.) grįžtančiam iš Valkininkų Vilniaus lenkų arkivyskupui Jalbžikovskiui mokiniai padainavo lietuviškas dainas.

30 d. **Miciūnų mokykloje** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) išleidžiamieji 3-jo skyriaus egzaminai Miciūnų, Galčiūnų, Gėliūnų, Rimdžiūnų ir Petrikų mokykloms. Išlaikė egzaminus 21 vaikas.

BIRŽELIO MĖN.

2 d. **Vilniaus Lietuvių Labdarybės Draugijos amatų dirbtuvių egzaminai** (po pamaldų), **kuriuos išlaikė 24: 12 siuvimo, 4 audimo, 4 mezgimo ir 4 batų siuvimo.** Lietuvių klube bendri pietūs su visuomenės atstovais; kun. Pr. Bieliausko, dr. D. Alseikos, kun. prof. P. Kraujalio ir kitų prakalbos. Vakare Šv. Mikalojaus salėje amatininkai vaidino „Slidžiais takais“; dainų choras.

3 d. **Vilniaus** Lietuvių Labdarybės Draugijos amatų dirbtuvių ekskursija į Trakus (per 80 mokinių ir mokytojų), kur dekanas kun. Kl. Maliukevičius aiškino vietas. Deklamacijos, Lietuvos himnas.

3 d. **Vilniaus** lenkų apeliacinis teismas išteisino lietuvių laikraščio lenkų kalba „Życie Ludu“ red. K. Velecką dėl 1925 m. Nr. 10 straipsnio „Tegoroczne koziańskie święto 3-go maja“ (Šių metų gegužės 3 d. šventė Kazėnuose), dėl kurio 1926 m. redaktorius buvo nuteistas 10 lenkų auks. pabaudos. Gynė advokatas Hrehorovičius.

5 d. **Vilniaus** lietuvių gausinga ir labai graži procesija į Kalvarijas, su jubiliejine šv. Mikalojaus parapijos vėliava.

5 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

6 d. **Vilniaus** lietuvių klubo vakaras. Vaidino „Aušros sūnus"; dainavo Vilniaus konservatorijos mokinės ir mokinys: P. Prancuzevičiūtė, A. Patapavičiūtė ir Z. Bielinis, smuikavo O. Joniškis.

247. Vilniaus lietuvių procesija į Kalvarijas 1927. VI. 5.

6 d. **Šakališkėje** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) vaidintas „Užkerėtas Jackus" ir „Daina be galo"; deklamacijos.

8 d. **Paryžiaus universitete** teisių fakultete **vilnietis Kazimieras Graužinis apgynė disertaciją „La question de Vilna"**, prancūzų profesorių įvertintą pažymiu „labai gerai".

9 d. **Švenčionėliuose** (Švenčionių aps.) lenkų policija nuvarė lietuvius nuo bažnyčios choro ir suleido ten lenkus giedoti.

Apie 10 d. **Mėčionyse** (Švenčionių aps., Melagėnų par.) vaidinta „Nepadėjus nėra ko kasti".

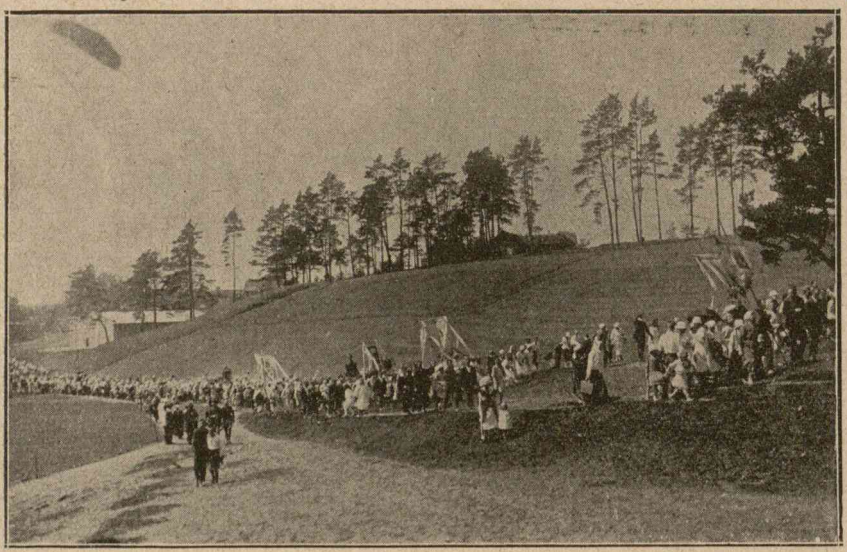
12 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.)Pakretonės seniūnijos rinkimai; nežiūrint lenkų suktybių ir dalies lietuvių kaimų nedalyvavimo, išrinkta 13 lietuvių ir 6 lenkai.

12 d. **Dargužiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų par.) vaidinta „Nesipriešink" ir „Daina be galo".

12 d. **Bieliūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) vaidino „Girkalnio užgavėnes“ ir „Tetė pakliuvo“. Klojimas išpuoštas tautinėmis lietuvių vėliavomis; scenoj vytis. Kibo lenkų policija.

12 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

13 d. **Vilniaus** lenkų politinė policija padarė kratą ir tardė Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinį skautą St. Sabalį.

248. Vilniaus lietuvių procesija į Kalvarijas 1927. VI. 5.

14 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps.) bažnyčios komitetas atsiklaupęs meldė atvykusį arkivyskupą Jalbžikovskį atšaukti savo pavasarinį įsakymą, kuriuo sumažino lietuvių kalbos teises bažnyčioje, bet šis nesutiko.

Apie 15 d. **Vilniaus** universitete įsikūrė nelenkų ir demokratų lenkų studentų teisininkų draugija. Į valdybą iš lietuvių išrinkti Aleks. Birinčikas, Ant. Juknevičius ir Laimutė Šlapelytė.

Apie 15 d. **Rizgūnuose** (Švenčionių aps., Paringio par.) vaidinta „Marytė, vargonininko duktė“.

15 d. **Vilniaus** lietuvių moksleivių ir studentų ekskursija į Viršupį (12 klm. nuo Vilniaus).

16 d. **Vilniaus** lietuviai, kurių dalis nutarė dalyvauti miesto tary-

bos rinkimuose, energingai platino savo plakatus (Nr. 5), kuriuos lenkberniai draskė. Chuliganai buvo puolę lietuvių automobilį ir kirto lietuviui studentui į galvą.

16 d. **Juodgalviuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) vaidino „Valsčiaus sūdą“ ir „Kurčią žentą“; dainos.

17 d. **Vilniaus lietuviai kreipėsi raštu** (pasirašė daktarienė **Emilija Vileišienė, Kast. Stašys, P. Linarskis, Petronėlė Bizokaitė, M. Žukauskaitė ir O. Kubiliūtė**) **į Vilniaus lenkų arkivyskupą Jalbžikovskį dėl lotyniško parašo nuėmimo** ir žadamo jį pakeisti lenkišku **Aušros Vartų koplyčioje;** šis protestas, nesant arkivyskupui Vilniuj, įteiktas vyskupui sufragan. K. Michalkevičiui.

18 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriuje atvykusio iš Vilniaus K. Bielinio paskaita apie draugijos darbą.

19 d. **Vilniaus miesto tarybos rinkimuose lietuviai,** kurių dalis juose dalyvavo daugumai susilaikius, **pravedė** į tarybą **dr. Jurgį Šlapelį.**

19 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleivių muzikos koncertas; A. Krutulio vedamas II—IV klasės choras.

19 d. **Juodgalviuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius su pirmininku S. Bagdonu.

19 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

Apie 20 d. **Vilniaus** lenkai skelbėsi į Aušros Vartų paveikslo vainikavimą įsileisti maldininkus iš Nepriklausomosios Lietuvos, kurių žadą dagybė atvykti. Šiems maldininkams priimti pasiskelbė susidaręs „lietuvių komitetas“, į kurį įėjo lenkai: pirmininkas prof. Vladička, nariai Al. Babianskis, Jad. Brenšteinienė, senatorius Br. Kžižanauskis, Krasovskienė, „Słowo“ redaktorius St. Mackevičius (žinomas lietuvių ėdikas), Nekrašas (pabėgęs iš Kauno pėoviakas), Jonas Pilsudskis ir Sumorokaitė-Stanevičienė (Varšuvos ministerio Vytauto Stanevičiaus žmona). **Lietuviai neatvyko,** tik keletas atvykusių per Latviją lenkų.

Apie 20 d. Į **Švenčionių** valsčiaus tarybą išrinkti 8 lietuviai, du gudu, du lenku.

Apie 20 d. Į **Melagėnų** (Švenčionių aps.) valsč. tarybą 90% su viršum lietuvių tepajėgė išrinkti 3 lietuvius; 9 nelietuviai.

Apie 20 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje,** ypačiai Vilniaus-Seinų

pademarklinijoj, lenkai platino Vilniuje išspausdintus raštus, kuriuose ragino lietuvius eiti į Vilnių į liepos 2 d. Aušros Vartų paveikslo vainikavimo iškilmes. Platino menka lietuvių kalba ir dar menkesne rašyba: 1. knygelytę „Gailestingoji Dievo Motyna Aušros Vartuose", 2. vienkartinį leidinį „Prie Aušros Vartų", 3. atsišaukimą „Aušros Vartų Panelės į krikščionišką Tautą atsišaukymas".

249. Vilniaus lietuvių moksleivių ir studentų 1927. VI. 15 ekskursija Viršupyje (12 kilometrų nuo Vilniaus). Pirmoje eilėje (nuo kairės į dešinę) kun. Pr. Bieliauskas, gimnazijos direktorius Marc. Šikšnys, kiek už jų kun. Kr. Čibiras, gimnazijos mokytojas Kast. Stašys, kun. N. Pakalka, kiek aukščiau už juos Kaz. Veleckas jaunimo tarpe.

20 d. **Vilniaus** lietuvių mokytojų seminarijos ekskursija į Trakus.

20 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių ekskursija į Vilniaus apylinkes, kun. N. Raštučio vedama. Aplankyti Marijampolis, Bogučiškis, Liubavas ir Prūdiškės; mokyta kai kur aplenkėjusiose apylinkėse jaunimas lietuviškų dainų. Visur gyventojai maloniai pasitiko, o Liubavo dvarininkas lenkas paprašė net sugiedoti „Lietuva, tėvyne mūsų".

20 d. **Seivuose** (Suvalkų aps., Punsko par.) išrinkta valsčiaus taryba: 8 lietuviai, 4 „lenkai". Dėl lietuvių laimėjimo lenkai atmainė rinkimus.

21 ir 22 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje mokinių paišybos darbų paroda.

21 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos viešas moksleivių koncertas: muzika, dainų choras, K. Galkovskio kantata M. Čiurlioniui atsiminti ir gedulo maršas J. Basanavičiui pagerbti.

22 d. **Vilniaus** Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos visuotinis narių susirinkimas.

22 d. **Švenčionyse** lietuvių vaidinimas.

Apie 25 d. Į **Šalčininkų** (Lydos aps.) valsčiaus tarybą išrinkti 1 lietuvis, 2 gudu ir 9 „lenkai".

25 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje stojamieji egzaminai.

26 d. **Vilniaus** lenkų universiteto Lietuvių Studentų Sąjungos išleistuvės baigusiam teologijos skyrių magistro laipsniu sąjungos nariui kun. Adolfui Gruodžiui.

26 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje vaidinta „Uošvė į namus — tylos nebebus"; dainų choras, orkestras, gimnastikos mankštinimai.

26 d. **Tribučiuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) vaidintos „Lietuvaitės"; monologas „Rengiasi vesti".

26 d. **Miliuose** (Švenčionių aps., Kretonių valsč.) išrinkta Kretonių valsčiaus taryba: 8 lietuviai, 2 gudu, 2 lenku.

26 d. **Rėškutėnuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) suvaidinti „Užkerėtas Jackus" ir „Tėtė pakliuvo".

26 d. **Kauno** Vilniaus radio valanda.

27 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj stojamieji egzaminai.

28 d. **Krasnave** (Suvalkų aps.) į valsčiaus tarybą išrinkti visi 12 lietuvių, bet lenkų apskrities viršininkas (storosta), vietoj 4 lietuvių, įspaudė 4 lenkus: 8 lietuviai, 4 lenkai.

Nuo birželio 29 d. ligi liepos 7 d. **Lenkų valdžios atidaryta demarkacijos linija Nepriklausomosios Lietuvos maldininkams įleisti į Aušros Vartų Panelės Švenčiausios paveikslo vainikavimo iškilmes. Lietuvai buvo ragnami atvykti daugybe menka lietuvių kalba spaudintų atsišaukimų ir brošiūrų, bet neatvyko.**

29 d. **Vilniaus** miesto lenkų komisaro įsakymu konfiskuotos lietuvių knygelės „Apie stebuklingąjį Aušros Vartų Marijos paveikslą"; leidėjas traukiamas tieson iš § 129. Lietuviai tuojau išspausdino antrąjį knygelių leidimą.

29 d. Į **Trakus** Vilniaus universiteto lietuvių studentų ir Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientų ekskursija.

29 ir 30 d. **Pademarklinijoj** daug kur lenkų karininkai prijodami ragino Nepriklausomosios Lietuvos žmones eiti į Aušros Vartų paveikslo vainikavimo iškilmes, kur juos savaitę dovanai laikysią.

30 d. **Varšuvos** švietimo ministeris leido Vilniaus mokytojų seminarijai suruošti valstybinius (lenkiškus) egzaminus baigusiems 1925/26 metais seminariją. Egzaminai paskirti rugsėjo mėn 12 d.

LIEPOS MĖN.

1 d. **Pademarklinijoj** prie kelio Maišiogala—Porai—Širvintai, ties Porų k. (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Ukmergės aps.) lenkų pasienio apsauga atvarė 50—60 vyrų, moterų ir vaikų su ryšuliais rankose ir nufotografavo prie tam tyčia pastatytų vartų kaip Nepriklausomosios Lietuvos maldininkus į Vilniaus vainikavimo iškilmes.

1 d. **Vilniuje** kunigai perkėlė Motinos Švenčiausios paveikslą į Baziliką, kur kitą dieną turėjo būti atliktos vainikavimo apeigos. Tuo metu stoty sunkiose kančiose pasimirė birželio mėn. 30 d. iš Varšuvos atvykusi ir apdegusi lenkų dainininkė Neviarauskiūtė.

1 d. **Vilniaus lietuvių Švento Kazimiero draugija turi apie 70 skyrių.** Pirmininkas kun. dr. A. Viskantas.

2 d. **Vilniuje Aušros Vartų Panelės Švenčiausios paveikslo lenkiškos vainikavimo iškilmės.** Lenkų policijos įsakymu, namų sargai vartuose iškabino lenkų vėliavas; kai kur išstatytas lenkų erelis. Gedimino kalne naktį iliuminuotas lenkų erelis. Tuo pat metu **nuo Nepriklausomosios Lietuvos pusės atūžė audra** — lietus su žaibais ir perkūnais; be perstojimo lijo kelias valandas, tad eisena gatvėmis atrodė it skėčių jūra. Visų akyse **vėjas nudraskė didelę lenkų vėliavą nuo Gedimino kalno.** Pusę dvyliktos Bazilikoje paskaitytas popiežiaus raštas apie paveikslo apvainikavimą, paveikslas apvainikuotas; vyskupas sufraganas K. Michalkevičius pasakė lenkišką pamokslą, garbindamas Švenčiausiąją Panelę kaip Lenkijos karalienę ir pabaigoje pavadinęs ją „Lenkijos karaliene ir Lietuvos kunigaikšte“. Tuo metu buvo taip pat pamaldos Šv. Jokūbo ir Šv. Jurgio bažnyčioje. Šv. Jurgio bažnyčioje

mišias atlaikė Rygos vyskupas latvis Rancanas; prieš mišias pamokslą pasakė kun. P. Kraujalis lietuviškai, o po mišių vysk. Rancanas latviškai; giedojo kun. Pr. Bieliausko vedamas lietuvių choras.

Pasibaigus mišioms, procesijoj nuneštas paveikslas į Aušros Vartus, dalyvaujant Lenkų prezidentui, ministeriams, 31 vyskupui (nė vieno lietuvio), daugybei kunigų ir ponijai. Du tūkstančiu policijos buvo pastatyta saugoti procesiją nuo minių, kurių, vietoj lauktų 200 tūkstančių, teatvyko apie 6 tūkstančius; vietinių buvo keliolika tūkstančių. Lauktiems iš Nepriklausomosios Lietuvos buvo paskirta stovykla Žvėryno priemiestyje, bet atvyko tik keliolika lenkų; lenkų spauda tegalėjo nurodyti kelias dešimtis, kai kas kelis šimtus atvykusiųjų, neminėdama, jog bemaž visi jie ne iš Nepriklausomosios Lietuvos, tik iš Vilniaus pademarklinijos, liepos 1 d. lenkų privesti prie demarklinijos vartų ir nufotografuoti kaip atvykę iš Lietuvos. **Iš Vilniaus krašto lietuvių atvyko tik apie 1200**; gausingiausiai Švenčionių, Melagėnų, Kaltinėnų, Adutiškio, Valkininkų, Marcinkonių, Varėnos ir Pelesos parapijos, iš kitų po keletą; visi su lietuviškųjų spalvų ženklais. Nesant tvarkos išklimėse, apie 500 lietuvių išėjo į Kalvarijas, o likę gražomis giesmėmis graudino vilniečius.

250. Vilniaus lietuvių amatų mokyklos ekskursija Trakuose 1927. VII. 3 d. Jų tarpe Vilniaus Lietuvių Labdarybės Draugijos pirmininkas kun. Pr. Bieliauskas, kiek aukščiau Trakų džiakonas kun. Kl. Maliukevičius.

Aušros Vartuose lenkų ponijai susirinkus, per pusę valandos negalėjo paveikslo su naujomis karūnomis įstatyti. Įstačius paveikslą, įmūrytoji lenta „Królowo korony Pol-

skiej" (**dėl lietuvių protesto paliktas lotyniškas paveikslo parašas, bet sienon įmūryta ir lenkiškoji lenta**) nepavyko apšviesti, nes **šviesa užgeso elektros lemputėms sutrūkus.**

Visu iškilmių metu lijo; tik joms pasibaigus pragiedrėjo. Į lenkų arkivyskupo priešpiečius iš lietuvių tepakviestas kun. P. Kraujalis.

251. Vilniaus lietuvių skautų Gedimino draugovė savo pirmoje stovykloje 1927. VII 16 d. Vilnium.

Vainikavimo iškilmes lenkai filmavo ir, pagražinę dar vaizdais, „kaip lietuviai šaudė bėgančius per demarkacijos liniją maldininkus", rodė kinuose Lenkijoj ir Latvijoj.

2 d. **Vilniaus** lietuviai susirinkusiems kaimiečiams vakare vaidino „Aušros sūnus"; choras atliko K. Galkovskio kantatas M. Čiurlioniui ir J. Basanavičiui pagerbti, o taip pat dainas.

2 d. **Jasaučiznoj** (Vilniaus-Trakų aps., Kainiavos apyl.) Švento Kazimiero Draugijos skyriaus susirinkime dalyvavo apie 50 narių. Atvykęs iš Vilniaus instruktorius S. Valiukevičius skaitė „Apie draugijos naudingumą" ir „Lietuva Vytauto ir Jogailos laikais".

3 d. **Vilniuje** į Lenkų prezidento rautą gavo pakvietimus dr. D. Alseika, dr. J. Šlapelis, direktorius J. Kairiūkštis, Kast. Stašys ir dr. V. Legeika.

4 d. **Vilniuje** Aušros Vartų koplyčioje lietuviams skirtą valandą užgiedojo lenkai, bet lietuviai pergiedojo juos ir jųjų muziką; lenkų policija mėgino sutrukdyti lietuviams, bet susilaikė.

4 d. **Vilniuje** prasidėjo „Ryto" draugijos lietuvių mokytojų vasaros kursai, vedami Vl. Sakavičiaus.

7 d. **Vilniaus** „Ryto“ draugijos pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis **ir Švenčionių** „Ryto“ draugijos valdybos narys dr. Al. Rymas Varšuvoje aplankė švietimo ministerį dr. Dobruckį, kuris pažadėjo jiems valstybinių teisių Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijai, bet pareiškė nusistatęs privatines lietuvių mokyklas tik ligi laiko kęsti, o kurti valstybines, ne lietuviškas, tik mišrias.

7 d. **Seivuose** (Suvalkų aps., Punsko par.) antrieji rinkimai į valsčiaus tarybą, nes birželio mėn. 20 d. laimėjus lietuviams (8 lietuviai ir 4 „lenkai“) anie rinkimai lenkų buvo atmainyti. Šį kartą išrinkti 7 „lenkai“ ir 5 lietuviai.

8 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas patvirtino brošiūros „Apie stebuklingąjį Aušros Vartų Marijos paveikslą“ birželio 29 d. konfiskavimą.

8 d. **Punske** (Suvalkų aps.) įsisteigė lietuvių ūkininkų pieninė, kuriai 40 ūkininkų prirašė apie 100 karvių.

9 d. **Valkininkuose** (Vilniaus-Trakų aps.) valsčiaus taryba išrinko viršaitį (vaitą) J. Veličką, bet aps. lenkų viršininkas (storosta) jo nepatvirtino ir paliko kyšininką Eidukonį.

10 d. **Vilniaus** Lietuvių Mokslo Draugijos atsišaukimas į lietuvių visuomenę, kad aukotų dr. J. Basanavičiui paminklui ant kapo pastatyti.

10 d. **Linkmenyse** (Švenčionių aps.) Švenčionių moksleiviai vaidino „Uošvė į namus — tylos nebebus“; mokinių dūdų orkestras, Čučeikos vedamas.

10 d. **Daukšiuose** (Švenčionių aps.) vaidinta „Agnietė“.

10 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

13 d. **Dūkšte** (Švenčionių aps.) V. Tijūnėlis prikišo koperatyvo tarybos nariui dvarininkui Zanui suktybes ir kreipėsi į lenkų policiją, kad ši surašytų Zanui protokolą. Vyresn. policininkas Milčarėkas taip sumušė Tijūnėlį, jog teko jis kitą dieną nuvežti į Vilniaus bepročių ligoninę, kur jis liepos mėn. 25 d. pasimirė.

14 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) nauja valsčiaus taryba išrinko Myk. Bielinį vaitu, Kazį Pundį pavaduotoju ir Vl. Pundį launiku, bet lenkai jų nepatvirtino.

15 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas nubaudė „Vilniaus Aido“ red. M. Žukauskaitę 1000 lenkų auks. pabaudos arba 3 mėnesiais kalėjimo už 1925 m. lapkričio mėn. 28 d. Nr. 115 pakartotus 1905 m. Didžiojo lietuvių Seimo Vilniuje nu-

tarimus. Žukauskaitė buvo kaltinama iš 129 §. Gynė advokatas St. Sadkovskis.

16 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) „Ryto“ skyriaus vaidinimas: „Kuprotas oželis“ ir „Kitaip praamžis lėmė“; dainos.

16 d. **Klaipėdoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) IV Lietuvių Latvių kongresas po prof. M. Biržiškos paskaitos priėmė Vilniaus

252. Vilniaus lietuvių moksleivių ekskursija Vilniaus apylinkėje su kun. N. Raštučiu priekyje.

klausimu rezoliuciją, kuria konstatuoja, kad „Vilniaus klausimas tautinėje lietuvių sąmonėje kaip buvo, taip ir tebėra gyvas ir skaudus, ir jam išspręsti lietuvių visuomenė deda didžiausių pastangų, dėl kurių galutinio pasisėkimo ji yra visiškai tikra“.

17 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) vaidintas „Pirmas degtindaris“.

17 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

19 d. **Vilniaus** lenkų cirke lietuviui Kaziui Plikučiui (iš Vilniaus) ėmus lenkų Štekerį slėgti, lenkai šaukė: „cham litwin! precz do Kowna!“ (chamas lietuvis! šalin į Kauną!). Tūlas net lazda ėmė Plikutį mušti.

Apie 20 d. **Bieliūnų k.** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) mokytojas J. Jankauskas nubaustas Varėnos lenkų taikos teisėjo 20 paroms arešto už vaikų mokymą lietuviškai.

20 d. **Krasnave** (Seinų par.) Seinų aps. lenkų viršininkas (storosta) išrinktą vaitą Juozą Nevulį pastatė vaito pavaduotoju, o buvusį vaitą, naujai neišrinktą, „lenką“ Rėkutį — vaitu.

23 d.—25 d. **Vilniuje** lankėsi Amerikos lietuvių „Vyčių“ atstovai, atvykę per Liepojų kun. Juozas Simanaitis, Kaz. Viesulas, Steponė Navickaitė ir Stasė Karvojūtė. Savo kelionės tikslą

253. Vilniaus lietuvių moksleivių apsilankymas Marijampolio kaime (Vilniaus-Trakų apskr., Rudaminos valsč.). Priekyje juokiasi stud. Alf. Bielinis, labiau į dešinę kun. N. Raštutis.

jie nurodė: pagerbti J. Basanavičiaus kapą, pasveikinti vilniečius ir pareikšti Amerikos lietuvių prisirišimo prie Vilniaus jausmus.

24 d. **Naujame Daugėlišky** (Švenčionių aps.) Švenčionių moksleivių vaidinta „Uošvė į namus — tylos nebebus“.

24 d. **Jacūnuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus par.) vaidintas „Kuprotas oželis“, kino aparatu rodytas „Kristaus gyvenimas“; klojimas papuoštas tautiškomis lietuvių vėliavėlėmis. Griežė Švenčionių lietuvių gimnazijos orkestras.

24 d. **Krūminiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) įsteigtas Švento Kazimiero draugijos skyrius.

24 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų vaivada V. Račkevičius gavo Krokuvos karmelitų prašymą iškraustyti lietuvių bendrabutį iš Aušros

Vartų gatvės Nr. 12 namų ir rūmus karmelitams atiduoti.

25 d. **Vilniaus** lietuvių klube vilniečių arbatėlė liepos mėn. 23 d. atvykusiems Amerikos svečiams ir nuoširdžios prakalbos. Po arbatėlės amerikiečiai išvažiavo iš Vilniaus.

25 d. **Vilniaus** lenkų ligoninėje pasimirė V. Tijūnėlis, liepos mėn. 13 d. sumuštas Dūkšto (Švenčionių aps.) vyresniojo lenkų policininko Milčarėko.

26 d. Iš **Vilniaus** Lūkiškio kalėjimo išleista Pučkornės (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) mokytoja El. Seliukaitė, kurią lenkų teismas nuteisė už vaikų mokymą lietuviškai 100 lenk. auks., arba 2 savaičių kalėjimu. Kalėjime lenkai ją laikė kartu su kriminalistėmis ir pristatė su jomis prie darbo.

26 d. **Pelesos** (Lydos aps.) parapijos procesija, klebono Budreckio vedama, į Užubalio gudų bažnyčią. Mergaitės ėjo tautiniais rūbais pasipuošiusios; pakelyje, bažnyčioje ir klebonijoje giedojo lietuviškai. Užubalio klebonas pasitikdamas lietuviškai pasveikino: „Garbė Jėzui Kristui"; atsiprašęs nemokąs lietuviškai, gražiai pareiškė lenkiškai lietuviams užuojautos dėl jųjų sunkaus padėjimo.

29 d. **Vilniaus** lenkų kartojamais gandais, Lenkų kariuomenė ruošiusis tą dieną pulti Lietuvą.

RUGPIŪČIO MĖN.

2 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) Vilniaus mėgėjų kuopelė vaidino „Aušros sūnus".

3 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) lenkų vyresnybė pranešė netvirtinanti 1927 m. liepos mėn. 14 d. išrinkto vaito Myk. Bielinio, pavaduotojo Kaz. Pundžio ir launiko Vl. Pundžio.

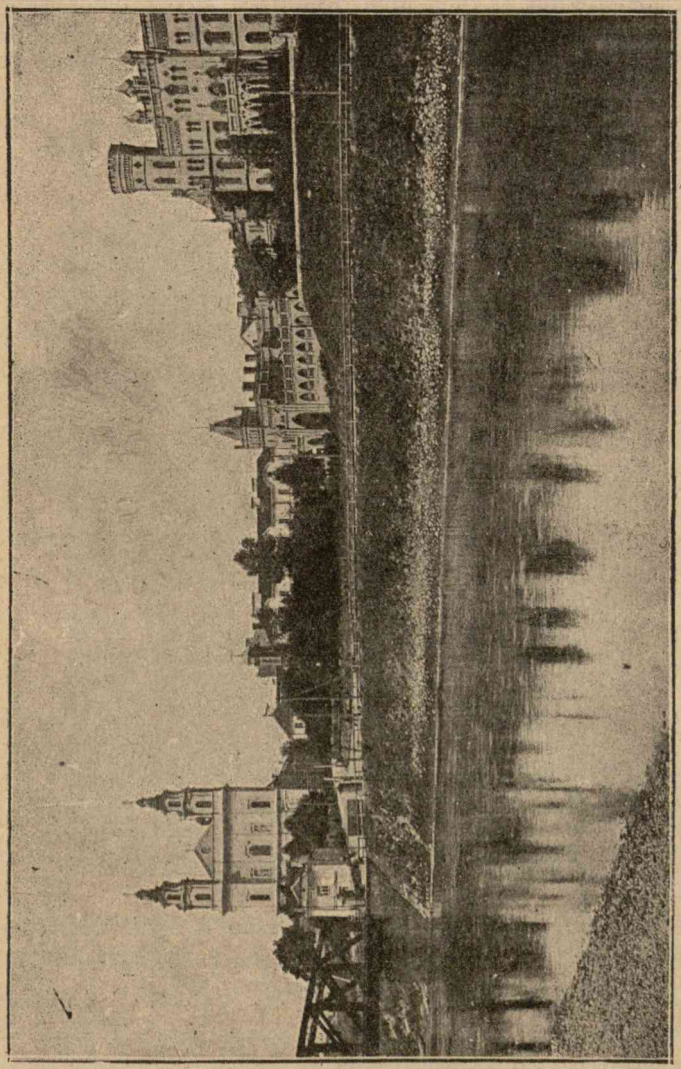
4 d. **Adūtiškyje** (Švenčionių aps.) Vilniaus lenkų arkivyskupą Jalbžikovskį pasitiko apie 100 jaunų raitelių, pasipuošusių tautinėmis lietuvių vėliavomis. Nuo lietuvių pastatytų vartų lenkų policija buvo nudraskusi jųjų tautines vėliavas, bet Agn. Gailiušytė vėl užkabino, kad ir koliojama lenkų.

7 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) nauji vaito rinkimai, lenkų vyresnybei nepatvirtinus išrinktosios valdybos. Vietoj lenkų nepatvirtinto Myk. Bielinio, išrinktas A. Petronis, bet lenkai ir jo nepatvirtino, tik atsiuntė lenką.

7 d. **Vaiškūnuose** (Švenčionių aps.) vaidinta „Slidžiais takais".

11 d. **Vilniaus** Miesto Taryboj dr. Jurgis Šlapelis pareiškė siekšiąs kaip Tarybos narys istorinę Vilniaus reikšmę atgauti.

Daugumos balsų priimtąja rezoliucija Taryba pripažino lietuvių, gudų ir žydų kalboms Vilniuje lygias teises su lenkų kalbos teisėmis; lenkų vyresnybė į priimtąją rezoliuciją nekreipė jokio dėmesio.

254. Vilniaus reginys: Šv. Rapolo bažnyčia Snipiškio priemiestyje.

Apie 12 d. **Punsko** srityje (Suvalkų aps.) lenkai suėmė Punsko sodž. brolius Kalnauskus ir Valinčių sodž. J. Bencavičių.

14 d. **Ligūnų dvare** (Švenčionių aps., Dūkšto par.) šv. Kazimiero Draugijos Vardžiukiemio skyriaus rūpesniu surengtas „Ant

bedugnės krašto“ vaidinimas; šokant vengta mozūrų ir krakoviakų.

14 d. **Kaptoriūnuose** (Švenčionių aps. ir par.) vaidinta „Katriutė“; dainos, Švenčionių lietuvių gimnazijos orkestras.

14 d. **Jasaučiznoj** (Lydos aps., Kaniavos apyl.) Bieliūnų sodžiaus jaunimo vaidinta „Ant bedugnės krašto“, dvi komedijėlės;

255. Širvintų paminklas žuvusiems 1920 m. už Lietuvos nepriklausomybę kariams, atidengtas 1927. VIII. 15. Skulptorius Rob. Antinis.

monologas, dainos. Prie vaidinimo klojimo buvo trispalvė lietuvių vėliava, kurią iškėlus scėnoje sugiedota Lietuvos himnas.

14 d. **Klevuose** (Seinų aps. ir par.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus vakarėlis; vaidinta „Ant bedugnės krašto“; monologas („Seno jaunikio vargai“), deklamacijos, dainos („Paskutinį

jau šiandieną", „Jau žvaigždė vilties žibėt nustojo", „Leiskit į tėvynę").

14 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

Apie 15 d. **Zabarninkuose** (Breslavo aps., Akos, seniau Debkų par.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius.

Apie 15 d. **Vyšniavo miestelyje** (Vileikos aps.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius.

15 d. **Vilniuje** pasirodė Lietuvos dvarininkų grupės leidžiamas lietuviams suvilioti laikraštis „Vytis", kurį kaip redaktorius pasirašė E. Činkovaitis.

15 d. **Nagėnuose** (Breslavo aps., Rimšės par.) vaidinta „Nesipriešink", deklamacijos, monologai.

15 d. **Vardžiukiemyje** (Švenčionių aps., Dūkšto par.) šv. Kazimiero draugijos skyriuje Vilniaus instruktorių A. Bielinio ir A. Juškevičiaus paskaitos.

15 d. Į **Druskininkus** (Gardino aps.) atvyko Varšuvos maršalas J. Pilsudskis. Kelias savaites ten ilsėdamasis, dažnai ištisas valandas sėdėjo ant Nemuno kranto ir žiūrėjo į Nepriklausomosios Lietuvos pusę.

15 d. **Širvintuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Ukmergės aps.) atidengtas paminklas 1920 m. žuvusiems prieš lenkus Lietuvos kariams. Pamaldas laikė 1922 m. Vilniaus tremtinys, Kaišiadorių vyskupas J. Kukta. Prezidentas A. Smetona prakalboje pažymėjo žuvusius Širvintų mūšiuose karius palikus praskintą kelią į Vilnių ir lyg senovės graikus, pastojus priešams kelią į jų gimtąją šalį.

17 d. Apie **Širvintus** (Ukmergės aps.) priėjęs demarkacijos liniją lenkų karininkas Gradauskas pareiškė lietuvių būrį peržengus liniją ir puolus lenkus; kad ir paaiškėjo ištyrus, jog jis tai pramanė, jis vis dėlto lenkų vardu pagrasė būsiant iš Vilniaus sutraukta daugiau kariuomenės.

Apie 20 d. **Antosinos k.** (Vileikos aps., Vyšniavo par.) Vyšniavo lenkų policijos komendantas tardė prisirašiusias prie šv. Kazimiero draugijos Vyšniavo skyriaus mergaites, ar jos lietuvaitės. Jos atsakė: „Lietuvoj gimusios ir augusios, lenkėmis nebūsime".

Apie 20 d. **Liškiavoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Alytaus aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 50).

Apie 20 d. **Varšuvoje** Vilniaus „Ryto" draugijos pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis ir Švenčionių „Ryto" valdybos narys dr.

Al. Rymas aplankė švietimo ministerį dr. Dobruckį dėl lenkų valdžios daromų lietuvių švietimui kliūčių.

20 d. **Vilniuje** prasidėjo „Ryto“ mokytojų vasaros kursų egzaminai tam tikroje komisijoje, kurioje, be kursų mokytojų, dalyvavo ir 3 lenkų švietimo kuratorijos atstovai. 26 mokytojai ėjo metodikos ir pedagogikos kursus, o 46 humanistinius kursus.

256. Vilniaus lietuvių mokytojai, baigę 1927 m. vasaros kursų humanistinį kursą (II laida). Dėstytojų tarpe pusė nelietuvių.

20 d. **Lygumuose** (Švenčionių aps. ir par.) lenkų kareiviams ėmus žmones plėšti, skundžiantiesiems lietuviams karininkas atsakė: „Jei čia negerai, kraustykitės į Lietuvą“.

21 d. **Nagėnuose** (Breslavo aps., Rimšės par.) Švento Kazimiero draugijos prelegentas iš Vilniaus rodė peršviečiamus paveikslus.

21 d. **Kaune** prof. M. Biržiškos radio paskaita: Kiek yra lietuvių Vilniaus krašte.

23 d. **Vilniuje pasibaigė „Ryto" mokytojų vasaros kursų egzaminai. Iš 46 humanistų išlaikė 19, iš 26 metodistų — 20.** Humanistinius dalykus iklaikė: Zosė Bečelytė, Teklė Blažytė, Juozas Brazauskas, Balys Čepulionis, Nikod. Jasiulionis, Stasys Kazlauskas, Valentas Krečius, Zuzana Luneckaitė, Herm. Misiūnas, Paukštienė, Em. Pečiulytė, Eleonora Steckytė, Aleks. Šulginaitė, Bronė Švogžlytė, Vincas Šalna, Teof. Talkačiauskaitė, Vl. Talkačiauskas ir Gen. Žižmaraitė. Metodikos ir pedagogikos kursus išlaikė: Pr. Anusevičiūtė, Alf. Beinorius, Jadv. Čenytė, Gertr. Gudolaitytė, Juozas Jonys, Jadv. Kazlauskaitė, Apol. Kuzmickaitė, Elena Liutkevičiūtė, Mikalojus Luneckas, El. Mačionytė, Fel. Molis, Muralis, Zosė Mozūraitė, Julė Plenytė, Mar. Svietlikauskaitė Vl. Šiekštelė, Petr. Šičkaitė, Silv. Švogžlys, Umbražūnaitė ir Ona Viskantaitė.

24 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) „Ryto" skyriaus rūpesniu vaidinti „Mūsų gerasis" ir „Pantomima"; monologas, deklamacijos. Pradėjus giedoti Lietuvos himną, lenkų policija sustabdė.

Apie 25 d. **Nočioj** (Vilniaus-Trakų aps.), iš kurios lenkai išėdė į mozūrų kraštą kun. J. Kuzminską ir pastatė lenkininką kun. K. Šileiką, keliosdešimt lietuvių moksleivių pagiedojo bažnyčioje Marijos giesmę lietuviškai; po to keletą šventadienių kunigas barė juos per pamokslus.

26 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj stojamieji egzaminai.

28 d. **Vaitakiemy** (Suvalkų aps., Seivų valsč.) vaidinta „Atsimerkė akys"; monologas, deklamacijos, dainų choras. Atsiradus girtiems pašaliečiams, lenkų policija šautuvais išvaikė vakarėlį.

28 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

29 d. **Vilniaus** lietuvių seminarijoj stojamieji egzaminai.

29 d. **Skirmantiškių** srityje (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Trakų aps., Vievio valsč.) prie demarkacijos linijos priėjo Vilniaus apskr. lenkų viršininkas (storosta) Lukaševičius ir pareiškė lietuviams, jog jei per 48 valandas jie nepasiaiškinsią dėl perėjusio į jų pusę lenkų kareivio, lenkai pasiliksią sau laisvę veikti.

RUGSĖJO MĖN.

1 d. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje** prasidėjo mokslo metai. I klasėje 52 mok., II—61, III—55, IV—49, V—45, VI—51, VII—29 ir VIII—39, viso **381 moksleivis.**

1 d. **Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijoj** mokslo metų pradžia. I rengiamojoje klasėje 34, II rengiamojoje klasėje 42, I kurse 39, II—33, III—42, IV—45, V—31 ir pavyzdinėje klasėje 25, **viso 291 mokinys.** Naujų kandidatų būta apie 120, bet dėl per didelio amžiaus ir vietos trūkumo ne visi buvo priimti.

1 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) lenkų policija tardė, kas rugpiūčio mėn. 24 d. vakarėlyje pirmas pradėjo giedoti Lietuvos himną, ir surašė protokolą Vasiūnų Vilei Spečiūtei ir Jadv. Gruzdytei, Disnos k. Cec. Vileitytei ir Leok. Baužytei. „Mūsų kiekviename sodžiuje visada skamba lietuviškos dainos ir lietuviški himnai".

1 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) atvyko lietuvių mokytojas Jonas Varna.

1 d. **Kaniūkuose** (Lydos aps., Beniakainių par.) lenkai prikėlė naktį ir nuvarė į Beniakainių kalėjimą dėl vaikų mokymo lietuviškai tėvus: T. Bandelevičių, M. Bandelevičienę, K. ir J. Bobinus, Vl. Ridzikauską, A. Ridzikauskienę, St. Tubinį, St. Jankauską, J. Gigeričaitę ir M. Oleinikienę. Kita nuteistųjų grupė tuo tarpu palikta namie.

4 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

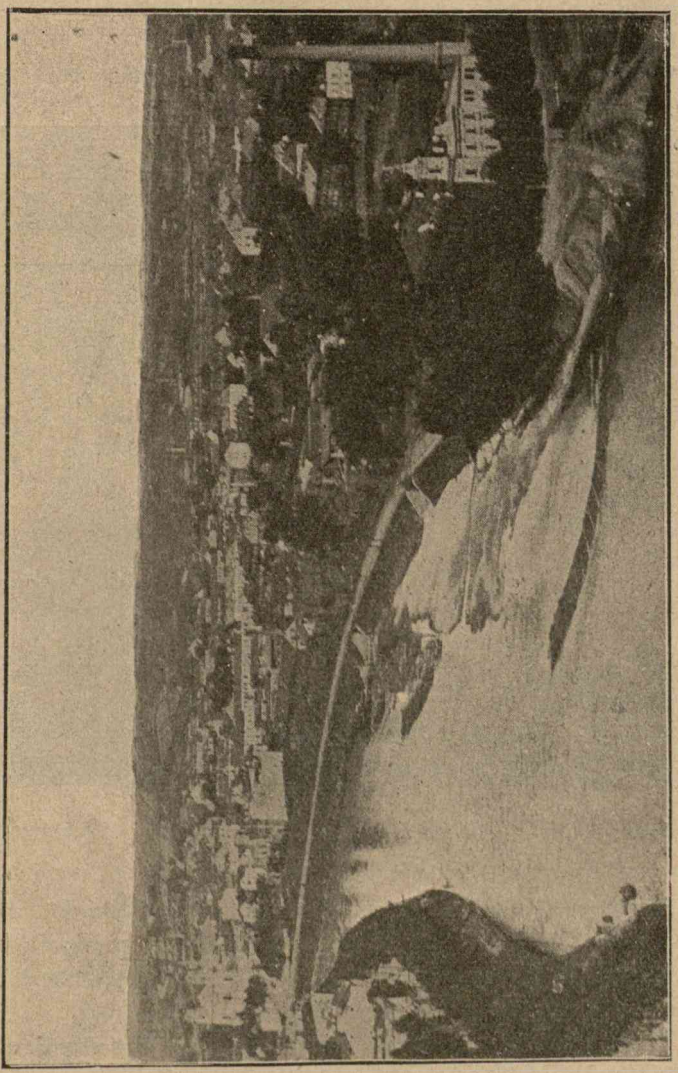
Apie 5 d. **Vilniuje** lenkai pakartotinai pareikalavo iš lietuvių gimnazijos ir mokytojų seminarijos 5 tūkstančių lenkiškų auksinų „mokesčio nuo pelno" į Nedarbo Fondą.

8 d. **Ašmenos aps.** lenkų storosta (viršininkas) Kovalevskis pareikalavo iš Švento Kazimiero draugijos Vilniaus valdybos skyrių organizatorių sąrašą ir susirinkimo protokolus.

8 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoje stojamieji egzaminai.

9 d. **Į Vilnių** pas lenkus atbėgo Tauragės (Nepriklausomojoje Lietuvoje) sukilimo dalyviai Kėdys ir Paplauskas. Po jų lenkai daugiau priviliojo „emigrantų" (Jer. Plečkaičio vedamų plečkaitininkų), kuriuos išlaikydami ir aprūpindami lėšomis leidimams (laikraščiui „Pirmyn", atsišaukimams), ginklams, kelionėms, stengėsi panaudoti prieš Nepriklausomosios Lietuvos valdžią ir Vilniaus lietuvių vienybę.

Apie 10 d. **Vilniaus** lenkų vyresnybei kun. K. Čibiro, kun. Pr. Bieliausko, Kast. Stašio ir stud. A. Juknevičiaus įteikti patvirtinti „Lietuvių Draugijos Jaunimui globoti įstatai".

257. Vilniaus reginys: Snipiškio priemiestis.

10 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo lietuvių laikraštį lenkų kalba „Życie Ludu" Nr. 15 už straipsnį „I znów poszli siedzieć" (Ir vėl nuėjo kalėti).

11 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

12 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj lenkų val-

džios komisijoj prasidėjo abiturientų egzaminai; komisijos pirmininkas — Vilniaus universiteto prof. J. Otrębskis, nariai — lenkai mokytojai Narvoišas, Dzikauskienė ir lietuvių gimnazijos mokytojai. Prie egzaminų prileisti 20 (13 bernaičių, 7 mergaitės).

12 d. **Vilniaus** lietuvių mokytojų seminarijoj lenkų valdžios ko-

258. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didž. gimnazijos 8 klasių XI laida** (1927 m.).

misijoj prasidėjo išleidžiamieji egzaminai. Egzaminavo lenkai Mlodkovskis (pirmininkas), Arndtienė ir seminarijos mokytojai. Prie egzaminų stojo 15 abiturientų: 1926 m. seminariją išėję 4 ir 1927 m. ją išėję 11.

14 d. **Vilniaus** lietuvių moksleivių pirmos lengvosios atletikos (plaukiojimo) rungtynės, mokytojo B. Bucevičiaus suruoštos. Dalyvavo Vytauto Didžiojo gimnazijos 8 ir mokytojų seminarijos 4 mokiniai. Pirmosios vietos teko gimnazistams S. Karpavičiui ir St. Narkavičiui.

Apie 15 d. **Vilniaus** lenkų universiteto lietuvių kalbos lektoratui, kuris ligi šiolei buvo žymimas universiteto sąmatoje, nors

lietuvių kalbos niekas nemokė, Varšuvos švietimo ministeris dr. Dobruckis atsakė lėšų.

Apie 15 d. **Valkininkų valsč.** (Vilniaus-Trakų aps.) Pučkornės, Papiškio ir Pašalčių k. gyventojai lenkų įdėti į kalėjimą už vaikų mokymą lietuviškai. Daugybė Valkininkų valsčiaus sodiečių už tą patį turėjo atsėdėti kalėjime dar pa-

259. **Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos 1927 m. laida.** laikiusi (pirmą kartą) lenkų kuratorijos skirtus egzaminus. Seminaristų tarpe 1918—1927 m. direktorius Juozas Kairiūkštis ir naujas direktorius kun. Kr. Čibiras.

vasarį, net vietų kalėjime pritrūko; kas davė kyšio policijai, tas anksčiau bausmę atliko ir buvo atleistas lauko darbų dirbti.

Apie 15 d. **Kalesninkų** (Lydos aps., Eišiškių valsč.) vikaras lietuvis kun. Norbertas Budrikas lenkų arkivyskupo įsakymu keliamas į gudų Miorus (Dysnos aps.).

Apie 15 d. **Žvikelių** sodž. (Seinų aps. ir valsč.) lenkų valdžios mokyklos mokytoja atkalbinėjo vaikus kalbėti lietuviškai ir ragino nuėjus kur bent sveikintis lenkiškai.

15 d. **Valkininkų** (Vilniaus-Trakų aps.) valsčiaus taryba išrinko vaitą M. Budrevičių, bet apskr. lenkų viršininkas (storosta) jo netvirtino.

17 d. **Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijoj** pasibaigė išleidžiamieji egzaminai lenkų valdžios komisijoj. Iš 15 laikusiųjų **išlaikė 10 abiturientų ir 1 mokytoja. XI laida** (I lenkų valdžios komisijos): M. Bigelis, Valė Čepulytė, Paulius Eidukonis, Stasė Ivaškevičiūtė, Al. Jurėnas, Kaz. Lelka, Vinc. Makarevičius, Jadv. Matūzaitė, Adol. Razukevičius, Marė Šimanskaitė ir mokytoja Marė Terleckaitė.

18 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

Apie 20 d. **Švenčionių** aps. ir valsč. Ragaučinos, Jacūnų, Jankaučiznos, Užubalio valsč. Staniūnų lenkų valdžios mokyklos neturėjo nė vieno mokinio, nes lietuviai, kad ir baudžiami, savo vaikų ten nesiuntė, bet mokytojai algas ėmė.

Apie 20 d. **Švenčionių „Ryto" draugija turėjo 36 leistąsias lietuvių mokyklas; 1926—27 mokslo metais ji turėjo dukart daugiau (apie 80).**

20 d. Į **Vilnių** per Vievį sugrįžo iš Kauno Vilniaus vyskupas sufraganas kun. K. Michalkevičius, kuris kelias savaites buvo Nepriklausomojoje Lietuvoje pas gimines. Išvažiuodamas iš Kauno pietavo pas užsienių reikalų ministerijos direktorių, buvusį Lietuvos vyriausybės įgaliotinį Vilniuj, Ig. Jonyną ir pareiškė jam, o taip pat pakviestiems pietų Vilniui Vaduoti Sąjungos Vykdomojo Komiteto pirmin. prof. M. Biržiškai, vicepirmininkui docentui kun. kan. J. Tumui (prieš karą kun. K. Michalkevičiaus pašalintam iš Vilniaus) ir iždininkui prof. Z. Žemaičiui įsitikinęs Nepriklausomąją Lietuvą sveikai tvarkantis, todėl neabejojąs ją Vilniaus kraštą susigrąžinsiant ir jam vyskupui teksiant vėl kartu su lietuviais dirbti.

21 d. **Vilniuje** lenkai padarė kratą „Vilniaus Aido" redakcijoj ir konfiskavo Nr. 108 už straipsnį „Garsiai šauk, lietuvi"!

21 ir 22 d. **Vilniuje** suvažiavo „Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej" (lenkų jaunimo draugijos) atstovai katalikiško veikimo sodžiuj planui nustatyti. Vyriausi draugijos veikėjai — Vilniaus kun. Olšanskis, Švenčionių kun. Šteinas ir kiti lenkų endekai kunigai, Vilniaus lenkų arkivyskupo globojami, privertė ir kunigus lietuvius mokesčiu ir darbu draugiją remti, kad ir ji pasistatė tikslą lenkinti lietuvius ir gudus.

22 d. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj** pasibaigė abiturientų egzaminai prof. J. Otrębskio lenkų valdžios komisijoj. Iš prileistų 20 abiturientų (13 berniukų ir 7 mergaičių) **egzaminus išlaikė 15 (8 bern. ir 7 mergaitės).** Šią

XI laidą (III su lenkų valdžios komisijos egzaminais, I su lenkų valdžios mokyklos teisėmis) sudarė: Kar. Bielinis, Petr. Burlingis, Myk. Čibiras, Jon. Jankauskas, Vinc. Martinkėnas, Marė Matkevičiūtė, Zosė Mikalauskaitė, Step. Narkavičius, Pr. Norkūnas, Vladė Perednaitė, Kostė Stašytė, Jadv. Šimkūtė, Graž. Šlapelytė, El. Valterytė ir Pov. Zalc-

260. Gervėčių par. (Vilniaus-Trakų apskr.) bažnytinis lietuvių choras su klebonu kun. Ambr. Jakovaniu. 1928 m. rudenį lenkams kleboną suėmus ir po kelių mėnesių iškeldinus į gudų parapiją, choras daug nukentėjo kovose su naikinančiais lietuvių pamaldas lenkų agentais.

bergas. Spalių mėn. į Vilniaus lenkų universitetą stojo: į humanitarinių mokslų fakultetą Mikalauskaitė, Stašytė, Šlapelytė ir Valterytė, į gamtos-matematikos fakultetą Matkevičiūtė ir Perednaitė, į agronomijos fakultetą Čibiras, Jankauskas ir IX laidos (1925 m.) V. Subačius, į medicinos fakultetą Norkūnas, į teisių fakultetą Zalcbergas, į teologijos fakultetą X laidos (1926) Mar. Babilius; kaimo mokytojais išvažiavo Burlingis, Martinkėnas, Narkavičius ir Šimkūtė.

22 d. **Vilniaus** Lietuvių Klube lietuvių mokytojų seminarijos XI laidos išleistuvės. Seminarijos direktorius kun. K. Čibiras pavyzdžiu statė Lietuvos mokytojų tėvą, buvusį seminarijos direktorių Juozą Kairiūkštį. Be to, dar kalbėjo Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika, švento Kazimiero Draugijos pirmininkas kun. A. Viskantas,

261. Juodgalvių kaimo (Švenčionių apskr., Melagėnų valsč.) lietuvių scenos mėgėjų kuopelė.

„Ryto" Draugijos pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis, Lietuvių Mokytojų Sąjungos pirmininkas P. Karazija, kun. V. Taškūnas, mokytoja P. Tamulevičiūtė, stud. M. Čenytė, lenkas mokytojas Masijevskis, kun. dr. J. Stankevičius, atsakė abiturientai Bigelis ir Lelka. Buvęs seminarijos direktorius J. Kairiūkštis padalijo baigusiems ženklelius (žetonus).

23 d. Į **Punską** (Suvalkų aps.) iš vakaro atvykusi **lenkų kariuomenė ir policija** iš kelių valsčių **suėmė 13 lietuvių:** Vaitakiemio sodž. Kazį Mielkų, Juozą Vaznelį, Juozą Kereišį, Juozą Kraužlį, Petrą Valinčių ir Ant. Kuosą, Agurkių sodž. Damin. Kuosą, Valinčių sodž. Jurgį Savicką, Raistinių sodž. Joną Peičių, Graužinių sodž. Jurgį Jurkiūną, Kreivėnų sodž.

Petrą Uzdzilą ir Kostą Sakavičių, Alksnėnų sodž. Jurgį Grimalauską.

Po pirmo tardymo Ant. Kuosa, P. Uzdzila, K. Sakavičius ir J. Grimalauskas tą pačią dieną paleisti (susitarus Lietuvos ir Lenkų Raudoniesiem Kryžiam; matyt, lenkai juos suėmė atleidžiamųjų skaičiui padauginti), o 9 nuvaryti rugsėjo mėn. 24 d. į Suvalkus K. Mielkus buvo varomas vienas. Trys — J. Vaznelis, J. Kereišis ir J. Savickas 1927 m. vasario mėn. buvo paleisti iš Gardino kalėjimo kaip amnestuoti, o dabar vėl suimti.

Visi suimtieji kreipėsi į Laikinąjį Vilniaus Lietuvių Komitetą prašydami užtarti, kad tardant jų nemuštų, kaip kad pirmą kartą suimdami lenkai juos mušė.

24 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo lietuvių laikraščio lenkų kalba „Życie Ludu" Nr. 16 už straipsnį „Taki naród żyć będzie" (Tokia tauta gyvens) ir korespondenciją iš Vasiūnų (Švenčionių aps.). Išspausdintas II leidimas, apleidus kai kuriuos posakius.

Apie 25 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje „Atžalos" moksleivių kuopos visuotinis susirinkimas išrinko valdybą: pirmininką Ščerbinską, Macutkevičių, Sabalį, Tarandą ir Taškūnaitę; eucharistininkų sekcijos pirmininkas Kanopka, literatų — Cicėnas, mergaičių — Dulskaitė; yra dar retorų-filosofų sekcija.

Apie 25 d. Į **Davaisius** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) atvykęs Adūtiškio lenkų policijos komendantas (nuovados viršininkas), su vaitu ir Atankų sodž. lenkų mokyklos mokytoja, užėmė „Ryto" lietuvių mokyklos butą, privarė žmones pasirašyti, ko jie nesuprato, ir įsakė išmesti „Ryto" mokyklos baldus, o į jų vietą sunešti atvežtus iš Atankų lenkų mokyklos. Pasijutę esą apgauti, žmonės mėgino lenkų mokyklos neįleisti, bet pastebėję komendantą surašant lietuvių mokyklos gynėjus, išbėgiojo.

25 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos salėje XI abiturientų laidos išleistuvės. Direktorius M. Šikšnys savo prakalboje patarė sekti dr. J. Basanavičiaus pavyzdį. Abiturientų vardu atsakė V. Martinkėnas.

Vilniaus lietuvių klube išleistuvių arbata. Kalbas laikė direktorius M. Šikšnys, egzaminų komisijos pirmininkas prof. J. Otrębskis (lenkiškai), dr. D. Alseika, kun. P. Krau-

jalis, kun. K. Čibiras, Kast. Stašys, lenkas mokytojas Narvoišas (lenkiškai), stud. Rap. Mackevičius, kun. V. Zajančkauskas ir abiturientė Zosė Mikalauskaitė.

25 d. **Vilniaus** lietuvių moksleivių antros lengvosios atletikos (bėgimo, disko metimo ir tt.) rungtynės, dalyvaujant 12 gimnazistų ir 12 seminaristų. I vietas užėmė gimnazistai R. Estka, B. Macutkevičius, V. Borisevičius ir seminaristas Ardziukas.

25 d. **Adūtiškyje** (Švenčionių aps.) klebonas kun. B. Krištopanis buvo priverstas paskelbti lenkų arkivyskupo įsakymą padalinti pamaldas lietuvių ir lenkų kalbos atžvilgiu pusiau, nors parapija nebuvo sutikusi nė trečio sekmadienio lenkų kalbai užleisti (be valdininkų, toj parapijoj lenkų nėra).

25 d. **Miežionėliuose** (Švenčionių aps.) švento Kazimiero draugijos skyriaus susirinkime kun. Butkaus paskaita apie koperatyvus.

25 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

27 d. **Vilniaus** lenkų pažymėta kaip parašymo diena „28 Varniuose (Nepriklausomojoje Lietuvoje) internuotų lenkų mokytojų laiško“, kuriame jie neva kreipęsi į Lenkų vyriausybę ir civilizuotą pasaulį, kad neleistų Lietuvos vyriausybei „skriausti lenkų“. Laiškas parašytas Vilniuje Pilsudskio įsakymu lenkų visuomenei prieš lietuvius sukelti: Varniuose nebuvo nė vieno lenko mokytojo, bet Pilsudskis ruošėsi pulti Vilniaus lietuvių mokyklas ir veikėjus.

29 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo savaitraščio „Kelio“ Nr. 39 dėl straipsnio „Jau ir „Kazimieras“ pavojingas“.

Apie 30 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika mušė telegramą į Varšuvą, užtardamas rugsėjo 23 d. lenkų suimtus ir Suvalkuose kalinamus 9 Punsko srities (Suvalkų aps.) sodiečius.

30 d. **Krasnavo** valsč. (Suvalkų aps.) **padarė kratas 60 ūkininkų ir daugelį suėmė:** Bubelių k. po žiaurių kratų suimti Pr. Žukauskas 56 metų, Jonas Petruškevičius 47 m., Ant. Čereška 35 m., Vincas Matulevičius 27 m., Jonas Vaitulionis 58 m.; Burbiškių k. Leškevičius 36 m., Kraužlys 58 m., Maksimavičius 22 m.; Žagarų k. suimtas Povilas Pauliukonis, Petras Dapkevičius, Kmieliauskas, Karolis Petruškevičius; Klevuose suimti du Leončiku, Ignas Marcinkevičius, Čiurlionytė; Seinų mieste 40 lietuvių našlaičių prieglaudos ve-

dėja Z. Čepulytė, Vincas ir Stasys Petruškevičiai, švento Kazimiero draugijos knygyno tarnaitė Ona Mačionytė ir kiti. Bekratydami lenkai suėmė šv. Kazimiero draugijos skyrių knygynuose daugybę pokarinio leidimo knygų, laikraščių, šventųjų paveikslų, moterų rankdarbių ir tt. Suimtuosius nuvežė į Suvalkus. Suimtieji, daugiausiai šv. Kazimiero draugijos skyrių valdybų nariai ir veikėjai, sėdėdami kalėjime, nuolat dainavo lietuviškas dainas ir šventas giesmes giedojo. Net skamba Suvalkuose: „kas arčiau kalėjimo, ateina paklausyti dainų; policijai daug darbo, kol nuvaiko".

SPALIŲ MĖN.

Apie 1 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas uždraudė lietuvių tautos bičiuliui kun. Vl. Toločkai bendradarbiauti palankiame Lietuvai lenkų laikraštyje, Liud. Abramavičiaus leidžiamame „Przegląd Wileński".

Apie 1 d. **Tverečiaus miestely** (Švenčionių aps.) vaitas Pierevičius mėgino pavadinti gatves lenkiškais vardais, bet valsčiaus taryba per ginčą nustatė: Gedimino, Vytauto g., Mindaugo aikšt., po to sutiko dar Ad. Mickevičiaus, T. Kosčiuškos ir, pagaliau, buvo priversta priimti J. Pilsudskio.

1 d. **Vilniaus** švietimo apygardos lenkų kuratorius dr. A. Rynevičius pasikalbėjime su lenkų dienraščio „Słowo" bendrabariu puolė lietuvių „Ryto" mokyklas ir pareiškė, jog lenkų vyriausybė 1926—27 mokslo metais laikiusi 21 lietuvišką ir 23 lietuviškai-lenkiškas mokyklas, jog 1926—27 metais Vilniaus krašte lietuviai turėję 76 privatines mokyklas, o 1927—28 metams jiems leidę net 95, nors lietuvių esą visai maža; be to, „Ryto" mokyklos esančios labai menkos. Kuratorius vėliau paskelbė šitokias lenkų vyriausybės žinias apie lietuvių mokyklas Vilniaus krašte (be Gardino, Lydos, Suvalkų aps.):

Apskrityje ir valsčiuje	Privatinės lietuviškos mokyklos	Valstybinės lietuviškos mokyklos	Valstyb. mokyklos lietuviškai-lenkišk.	Viso valsčiuje
Vilniaus mieste	2	—	—	2
Vilniaus-Trakų apskr.	(42)	(2)	(1)	(45)
Rudaminos valsč.	1	—	—	1
Rudiškių valsč.	2	—	—	2
Varėnos valsč.	4	—	—	4
Valkininkų valsč.	17	2	1	20
Kaniavos va sč.	9	—	—	9
Mikailiškių valsč.	8	—	—	8
Varnėnų valsč.	1	—	—	1
Švenčionių apskr.	(44)	(20)	(22)	(86)
Dūkšto valsč.	3	—	—	3
Melagėnų valsč.	3	2	3	8
Linkmenų valsč.	4	1	1	6
Užubalio valsč.	6	5	2	13
Tverečiaus valsč.	7	5	2	14
Švenčionių valsč.	10	1	4	15
Daugėliškio valsč.	7	5	5	17
Mykolavo valsč.	4	—	3	7
Adūtiškio valsč.	—	1	2	3
Breslavo apskr.	(3)	(—)	(—)	(3)
Boginių valsč.	1	—	—	1
Rimšės valsč.	2	—	—	2
Ašmenos apskr.	(4)	(—)	(-)	(4)
Dieveniškio valsč.	4	—	—	4
	95	22	23	140

1 d. **Vilniaus** „Ryto“ mokyklų vizitatorium pakviestas iš Varšuvos mokytojas — poetas Ksaveras Vanagėlis-Sakalauskas, bet po spalių 5 d. lietuvių mokyklų darbui pairus, grįžo į Varšuvą.

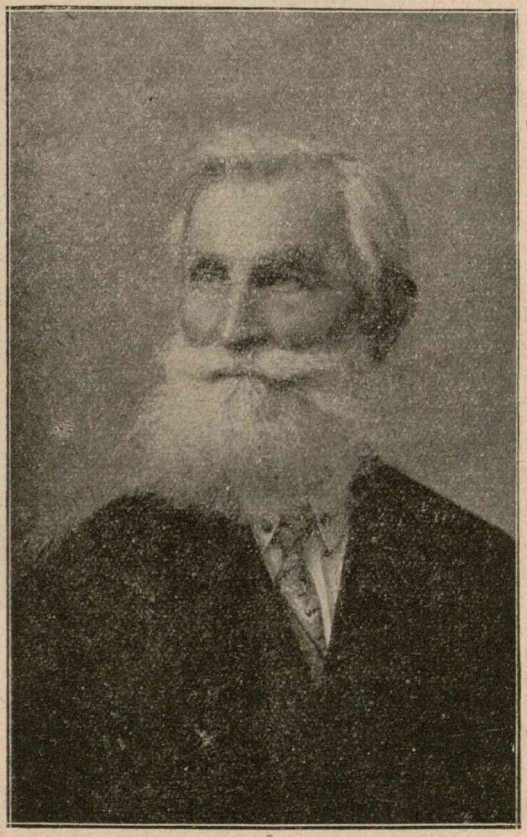
1 d. **Balstogės** švietimo apygardos lenkų kuratorija panaikinta: Lydos apskr. prijungta Vilniaus kuratorijai, Gardino aps. (Marcinkonių, Kabelių, Ratnyčios, Pavalakės, Druskininkų, Pariečės, Ožės ir kitos parapijos), o taip pat Suvalkų-Seinų aps. — Varšuvos kuratorijai.

2, 3 ir 4 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus bažnyčioje rytą ir vakarą iškilmingos lietuvių kunigų pamaldos su pamokslais šv. Pranciškaus garbei.

2 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje lietuvių akademija šv. Pranciškaus garbei. Skaitė kun. prof. P. Kraujalis „Šv. Pranciškaus

savo gadynės švietėjas", kun. K. Čibiras „Šv. Pranciškaus dvasia ir mūsų laikai"; tikybinės giesmės choru.

2 d. **Adūtiškyje** (Švenčionių aps.) klebonas kun. Krištopanis, Vilniaus arkivyskupo įsakytas, mėgino lietuvių sekmadienį sakyti lenkišką pamokslą, o lenkininkai lenkiškai giedoti, bet susibūrę lietuviai privertė nutraukti.

262. **Juozas Kairiūkštis**, 1918—1927 m. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos direktorius.

2 d. **Dūdose** (Švenčionių aps.) dainų ir skaitymo vakarėlis. Skaitytos šv. Kazimiero draugijos skyriaus nesenai gautos iš Vilniaus knygos. Nutarta suvaidinti „Gaila ūsų".

2 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

Apie 3 d. **Vilniuje** pasirodė Vilniaus lietuvių skautų draugovės laikraštėlis „Vilniaus Skautas".

4 d. **Vilniaus** lenkų spauda („Kurjer Wileński") paskelbė neva Varniuose rugsėjo 27 d. koncentracinėje stovykloje pasirašytą, bet iš tikrųjų Vilniuje Pilsudskio įsakymu parengtą „28 lenkų mokytojų laišką", kuriuo neva kreiptasi į Tautų Sąjunga ir lenkų vyriausybę, kad ši neleistų Lietuvai „skriausti lenkų". Lenkų spauda apsimetė tikinti tam laiškui ir pažymėjo, jog lenkų vyriausybė neliksianti tam balsui kurčia.

263. **Kun. Kristupas Čibiras,** Vilniaus lietuvių Šv. Mikalojaus parapijos klebonas ir per dešimtį metų lietuvių gimnazijos ir mokytojų seminarijos mokytojas, 1927. X. 5 lenkų suimtas.

4 d. **Vilniuje** „Vilniaus Aidas" ir „Ryto" draugijos pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis paskelbė įrodymus, jog Vilniaus mokyklų apygardos lenkų kuratorius Rynevičius, spalių 1 d. puldamas lenkų spaudoje „Ryto" draugiją ir jos mokyklas, per akis melavo. Iš kuratoriaus paskelbtų 21 lietuviškos ir 23 lietuviškai lenkiškų mokyklų tik viena, Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč., Dargužių sodž. yra tikrai lietuviška, o kitose tik sakosi lietuviškai moką Galicijos lenkai, dažnai policininkai, su tąja kalba tiek susipažinę, kiek jos gavo išgirsti Vilniaus kuratorijos 2 mėnesių kursuose, kuriuose mokė patys nemokėliai. Lietuviškų mokyklų yra ne per daug, tik per maža, nes su lenkų neva 21 lietuviškomis yra tik apie 200 (kartu su lenkų neleidžiamomis viešai veikti — „nelegalinėmis"), tuo tarpu, kai reikėtų turėti apie 1.000 mokyklų. Rynevičiaus priekaištai „Rytui" neteisingi, dažnai visiškai pramanyti, o jų paskelbimo tikslas — sumažinti lietuvių mokyklų skaičių, kaip, pavyzdžiui: Lydos apskrityje lenkai netvirtina nė vienos lietuvių mokyklos arba netvirtina

mokytojais tų 11 Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos auklėtinių, kurie rugsėjo mėn. išlaikė lenkiškus egzaminus prie kuratorijos.

4 d. **Vilniaus „Ryto“** švietimo draugija gavo lenkų kuratoriaus dr. A. Rynevičiaus raštą, kuriuo **uždaroma 42 lietuvių pradžios mokyklos: 24** Trakų-Vilniaus aps. 4 vals-

264. **Vilniaus miesto ir krašto lietuviai, 1927 m. spalių mėn. lenkų suimti:** (nuo kairės į dešinę) kun. Nikodemas Raštutis, Marija Žukauskaitė, kun. Petras Kraujalis, kun. Jonas Karvelis, Kastas Aleka ir kun. Pranas Bieliauskas; stovi kun. Vincas Taškūnas, Uršulė Steponavičiūtė, Marija Girdžiūtė, Bronius Leskevičius, Povilas Karazija, kun. Ambraziejus Jakovanis ir kun. Vincas Bobinas.

čiuose (Varėnos valsč. Barčių su mokyt. F. Moliu ir Sl. Vilkickaitė, Kamorūnų su Step. Bobelytė, Mančigirės su Izab. Miliauskaite, Mergežerio su Juozu Vidžiūnu, Kaniavos valsč. Vydenių su Petru Maciulevičium, Valkininkų valsč. Čižiūnų su Gertr. Gudolaityte, Čebatorių su Delf. Raubaite, Dargužių su El. Liutkevičiūte, Dzegciorių su Juze Siaurukiene, Giliūnų su M. Savickaite, Giraitės su R. Kaukelyte, Giniūnų su Ant. Keršiene, Kuršių su St. Grigoniu, Krūminių su Paule Osipavičiūte, Leipūnų-Lieponių su St. Kazlausku, Pamerkio su Ad. Mikna, Pučkornės su O. Vis-

kantaite, Pašalčių su El. Gudolaityte, Šarkiškės su Em. Pečiulyte, Voriškio su Anast. Kvietinyte, Mikailiškių valsč. Galčiūnų su Zig. Mateika, Mockų su M. Čemeškaite, Petrikų su Mon. Kildišyte, Vaikštenių su Juoze Kalėdaite) ir visos 18 mokyklų Lydos aps. 6 valsčiuose (Rodūnės valsč. Vigonių su Jonu Radzevičium, Pava-

265. **Kun. Nikodemas Raštutis,** Vilniaus krašto švietėjas, 1927. X. 5 d. lenkų suimtas, o 1927. X. 14 ištremtas į Nepriklausomąją Lietuvą.

266. Valkininkų klebonas kun. Jonas Karvelis, 1927. X. 5 lenkų suimtas, o 1927. X. 14 ištremtas į Nepriklausomąją Lietuvą.

lakės su Z. Stakauskaite, Kargaudų su Ant. Petkeliu, Dubinių su Valent. Krėčium, Senųjų Druskininkų su El. Mačionyte, Padzitvio su St. Jankausku, Pelesos su Mot. Bigeliu, Piliūnų su Br. Švogžlyte, Eišiškių valsč. Kalesninkų su Ver. Čibiraite, Naujadvario su Adolfu Razukevičium, Mockiškių valsč. Jundziliškio su Juozu Joniu, Strielčių su Liud. Šalnaite, Žirmūnų valsč. Plikių su Ant. Baliuliu, Beniakainių valsč. Bieliūnų su Vl. Talkačiausku, Kaniūkų su Konst. Stacevičium, Scilgūnų su

Stase Kazlauskiene, Sedliščių valsč. Tusamonių su Jad. Bartkevičiūte, Romaškonių su Kaz. Lelka). Savo raštu kuratorius aiškinasi turįs visas „Ryto“ draugijos mokyklas uždarydinti, bet šiuo tarpu tenkinąsis tik 42.

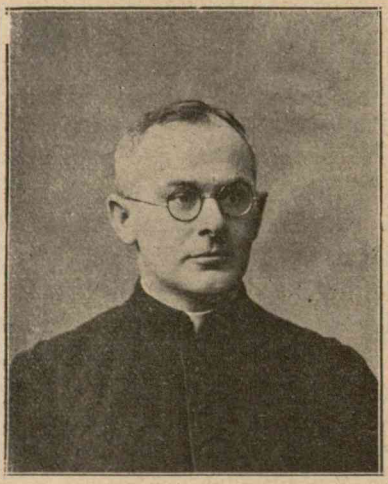
5 d. **Naktį iš 4 į 5 lenkai padarė lietuviams daugybę kratų ir suėmimų Vilniaus mieste ir provincijoje.**

Vilniuje suimti ir uždaryti Lūkiškio kalėjime: „Ryto“ draugijos **pirmininkas kun. prof. Petras Kraujalis,** Lietuvių mokytojų seminarijos direktorius ir šv. Mikalojaus bažnyčios klebonas **kun. Kr. Čibiras,** mokytojų seminarijos mokytojai **kun. V. Taškūnas, kun. Nik. Raštutis ir P. Karazija.** Lietuvių Labdarybės Draugijos pirmininkas **kun. Pr. Bieliauskas,** Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojas **Kost. Aleksa,** šv. Mikalojaus (Užuolankos) prieglaudos vedėja ir „Vilniaus Varpo“ redaktorė **M. Žukauskaitė,** mokytojų seminarijos mokiniai **Br. Leskevičius, Petras Vaitulionis** ir **Teof. Sukackas,** šv. Zitos lietuvaičių draugijos pirmininkė **Uršulė Steponavičiūtė** ir valdybos narės **Marija Girdžiūtė** ir **E. Lukaševičiūtė.** Krata lietuvių mokytojų seminarijoj, kur nieko nerasta, ir bemaž per visus seminarijos mokytojus, kurių buvęs seminarijos direktorius **Juoz. Kairiūkštis** ir jo sūnus **Vyt. Kairiūkštis** buvo suimti (iš J. Kairiūkščio kratos metu atimti „Švietimo Darbo“ ir „Lietuvos Mokyklos“ komplektai, seni lietuvių laikraščiai, Vireliūno „Krašto mokslas“ ir daug kitų knygų bei šiaip spaudinių) ir tą pat dieną atleisti, o **Vincas Budrevičius, Ant. Krutulys, Enr. Horodničius** ir **Mot. Stankevičius** sulaikyti ir vėl atleisti. Gatvėje suimtas Lydos aps. Romaškonių pradžios mokyklos mokytojas **K. Lelka,** kuriam teko porą dienų atsėdėti kalėjime. Suimta ir paleista **M. Žukauskienė.** Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika ir narys K. Stašys dėl suėmimų aplankė Vilniaus lenkų vaivadą Vl. Račkevičių, kuris pareiškė, jog Vilniaus lietuviai esą suimami protestui prieš „represijas“, kurias Nepriklausomosios Lietuvos vyriausybė taikanti lenkų mokykloms. Adūtišky (Švenčionių aps.) suimtas klebonas **kun. B. Krištopanis,** Kaltinėnų (Švenčionių aps.) klebonas **kun. A. Mikaila** ir Vydiškio (Švenčionių aps.) klebonas kun. **V. Bobinas.**

5 d. **Vilniaus lenkų švietimo kuratoriaus A. Rynevičiaus įsakymu uždaryta Vilniaus lietuvių mokytojų seminarija, veikianti nuo**

1915 m. spalių mėn. (12 metų); kuratoriaus rašte ji pavadinta „placówka akcji wrogiej dla państwowości polskiej (priešingos lenkų valstybingumui akcijos sargyba).

Seminarijos direktoriui kun. K. Čibirui jau esant lenkų suimtam, kuratoriaus raštą 291 mokiniui paskaitė buvęs seminarijos direktorius Juozas Kairiūkštis. Pakilus verksmui, sugiedota Lietuvos himnas ir išsiskirstyta.

267. Kaltinėnų (Švenčionių apsk.) klebonas kun. A. Mikaila, 1927 m. spalių 5 d. lenkų suimtas.

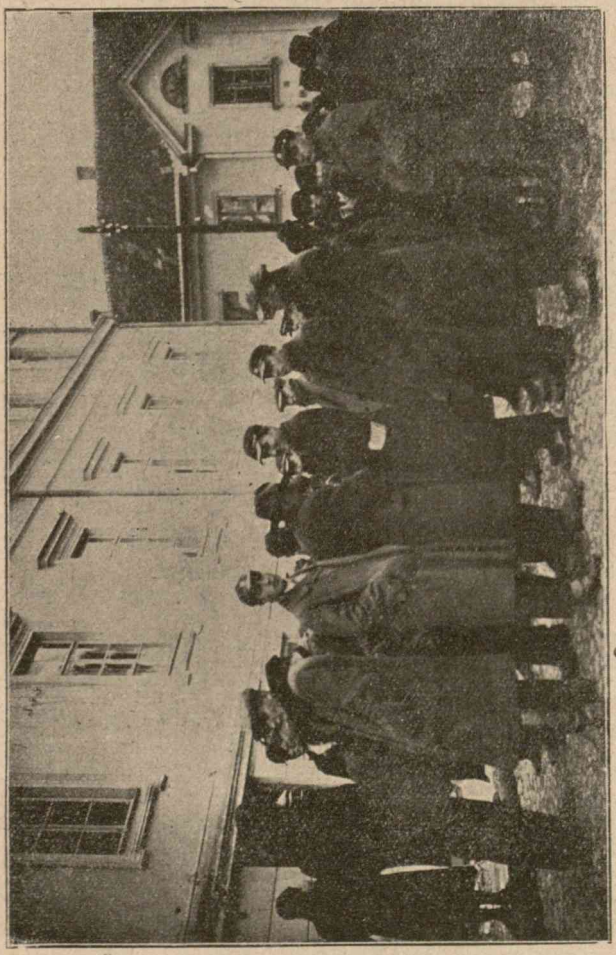
268. Adūtiškio (Švenčionių apsk.) klebonas kun. B. Krištopanis, 1927 m. spalių 5 d. lenkų suimtas.

5 d. **Lenkų policija uždarė penkias „Ryto“ pradžios mokyklas,** be kuratoriaus spalių mėn. 4 d. išvardytų Vilniaus-Trakų aps. Valkininkų valsčiaus Giniūnų, Giraitės, Voriškio ir kitų (vienos buvo uždarytos tą dieną, kitos spalių 6, 7 ir tt.), **dar kitu kuratoriaus įsakymu (Švenčionių „Rytui“)** Švenčionių aps. Švenčionių valsč. Pašaminėj (paimti vadovėliai, knygynas užantspauduotas), Dūkšto val. Bikonyse, Tverečiaus valsč Erzvėte ir Kelpučiuose, Melagėnų val. Mėčionyse (mokykla užantspauduota, iš mokytojo paimti du mokyklos dienynai, du žemėlapiai ir gaublys). Be to, savo nusistatymu, kuratoriaus nepavedama **policija uždarė dar šias lietuvių mokyklas:** Valkininkų valsč. Tiltuose ir Naniškyje, Rudiškių valsč. vieną, Mikailiškų val.

Giriuose, Pelegrindoj ir Bikėnuose; tas mokyklas kuratorius priverstas buvo vėliau atidaryti.

6 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Kelio“ Nr. 40.

6 d. **Vilniaus** lenkų vaivada Vl. Račkevičius pareiškė lenkų dienraščio bendradarbiui, jog lenkų vyriausybė daugiau lietuviškų

269. Lenkų uždarytos Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos moksleiviai lenkų kuratorijoje 1927. X. 11.

mokyklų uždarysianti ir daugiau lietuvių veikėjų suimsianti, juos tremsianti ir imsiantis dar griežtesnių priemonių, jei Lietuvos vyriausybė nenustosianti „persekiojusi lenkus“.

6 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas pasiskelbė priiminėsiąs aukų suimtųjų lietuvių padėjimui pagerinti.

6 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis aplankė Lūkiškio kalėjime uždarytus lietuvius kunigus, tik nepasižadėjo rūpintis jų išvadavimu.

6 d. **Vilniuje** spalių 5 d. suimtasis lietuvių mokytojų seminarijos mokytojas Pov. Karazija lenkų buvo vežamas į Zaviasų stotį ištremti per Vievį į Nepriklausomąją Lietuvą, bet lietuvių atstovo Vilniaus miesto tarybos dr. J. Šlapelio pastangomis iš Lentvario grąžintas. Vilniaus stoty grįžtantį pasitiko lietuvių jaunuomenė gėlėmis ir „valio“.

6 d. **Vilniaus** Lūkiškio kalinys kun. K. Čibiras parašė protestą Varšuvos teisingumo ministeriui Al. Meištavičiui ir popiežiaus nuncijui Varšuvoje.

6 d. **Vilniaus** lenkų policija uždarė lietuvių mokyklas Varėnos valsč. Mergežery, Barčiuose ir Kaniavos valsč. Vydenyse (mokyklos durys ir langai užkalti lentomis ir užantspauduoti, krata mokytojui P. Mačiuliui) ir kitur.

6 d. Lenkų policija suėmė **Valkininkų** kleboną kun. Joną Karvelį, **Gervėčių** kleboną kun. A. Jakovanį, **Marcinkonių** kleboną kun. Rūką, **Ratnyčios** kun. Šimeliūną (tą pačią dieną paleistas), **Seinų** kun. kanaun. Petrą Dvaranauską (64 metų), **Punsko** vikarą kun. Step. Venciu, **Leipūnų-Lieponių** (Valkininkų valsč.) mokytoją Stan. Kazakevičių ir buv. mokytoją Kazakevičiūtę.

6 d. **Gardino apskrityje** lenkams uždarant lietuvių mokyklas, **suimta 15 liaudies mokytojų** (Mošnicos Jadv. Kardelytė, Grutų A. Sedlikauskaitė ir kiti), nugabenta (kiti per Druskininkus) į Gardiną, per miestą palydėta 14-os policininkų su kardais rankose; po 2 dienų kalėjimo paleista.

Apie 6 d. **Punsko srityje** (Suvalkų aps.) suimti Vaitakiemio sodž. J. Jurkiūnas, J. Lukaševičius, M. Markevičius, J. Kibyšis. **Suimami** ir iš kitų vietų, daugiausia **šv. Kazimiero skyrių vedėjai ir nariai,** nuvaromi į Suvalkų kalėjimą, iš kur dauguma po 9—12 dienų kalėjimo paleidžiami.

6 d. **Kaune** per Rygą gauta žinia apie Vilniaus „Ryto“ mokyklų uždarymą ir suėmimus.

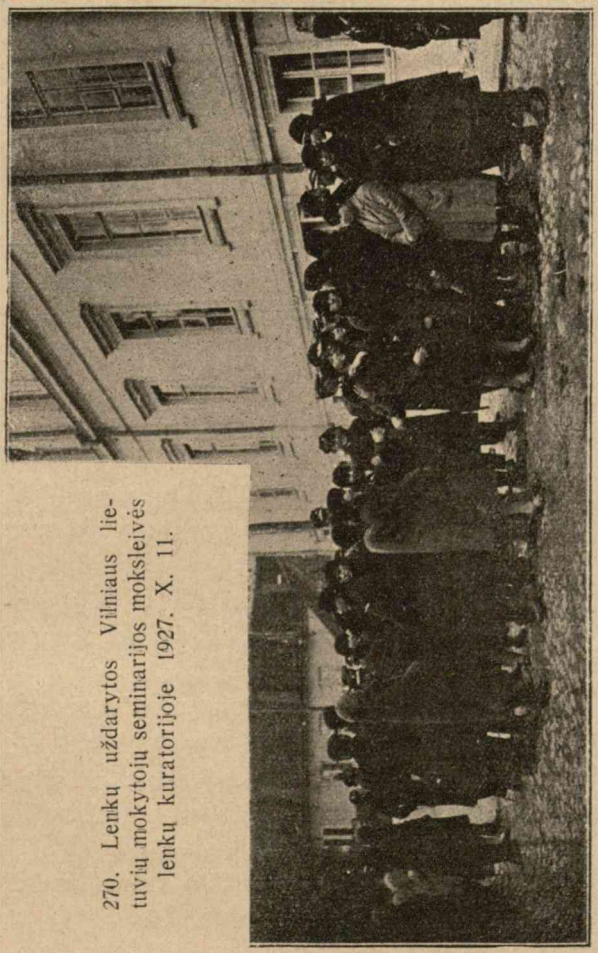
7 d. **Erzvėto sodž.** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) 37 gyventojų protestas prieš spalių 5 d. mokyklos uždarymą.

8 d. **Vilniaus** „Ryto“ valdybos protestas prieš lenkų kuratorijos

pareikštus „Rytui“ spalių 4 ir 5 d. raštuose melagingus priekaištus.

8 d. **Pašaminėje** (Švenčionių aps. ir valsč.) lenkų policija suėmė „Ryto“ draugijos skyriaus knygyno 230 knygų.

8 d. **Kaune,** Lietuvos universitete, okupuotosios Lietuvos studentų susirinkimas rezoliucijoj dėl lenkų persekiojimo Vilniaus

270. Lenkų uždarytos Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos moksleivės lenkų kuratorijoje 1927. X. 11.

lietuvių mokyklų ir veikėjų prašo valdžios imtis priemonių, kad būtų sulaikytos subsidijos lenkų mokykloms, kad būtų sustabdytos lenkinančios lietuvius „Pochodnia“ ir „Oświata“ lenkų draugijos, kad būtų prižiūrimos lenkų prieglaudos ir darželiai, kurie lenkina lietuvių vaikus.

9 d. Į **Vilnių atvyko Varšuvos maršalas Pilsudskis su lenkų ministeriais.** Jo pasitarimas su Varšuvos vidaus reikalų ir švietimo ministeriais, užsienių reikalų ministerijos rytų skyriaus vedėju Tadu Holuvka, kuris aprūpino lėšomis renkamus Vilniaus krašte lietuvius „emigrantus“ kovai prieš Nepriklausomąją Lietuvą, Lenkų atstovu Rygoj Lukasevičium, kuris Pilsudskio pavedamas 1920 m. apgavo Tautų Sąjungą Suvalkų sutartimi, ir Vilniaus vaivada Račkevičium, o paskui ir su pasienio korpuso vadu, atvykusiu iš demarkacijos linijos; **tartasi, kaip spausti Lietuva.**

9 d. **Vilniuje lenkų vyriausybė minėjo Vilniaus iš lietuvių atėmimo sukaktuves:** iš ryto pamaldos bazilikoje, gen. Želigovskis priėmė kariuomenės paradą; vakare Vilniaus miesto valdybos rautas, dalyvaujant maršalui Pilsudskiui, ministeriams, Želigovskiui, karininkams, diduomenei.

9 d. **Vilniuje** iš Lukiškio lenkų kalėjimo paleistas mokytojas St. Kazlauskas.

9 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) lietuvius skriaudžiančių lenkų arkivyskupo Jalbžikovskio rugsėjo mėn. įsakymu bažnyčioje sau paskirtą sekmadienį lietuviai boikotavo ir tylėjo, nes senąja tvarka tas sekmadienis priklausė lenkams, o lietuviškai giedojo lenkininkai, kurie pasirodė moką lietuviškai, tik tyčiomis žodžius kraipė.

9 d. **Dūkšto par.** (Švenčionių aps.) lenkininkai tyčiodamies klausinėjo kleboną kun. Butkevičių, kodėl jo nesuėmė kartu su kitais kunigais (spalių 5 ir 6 d.).

9 d. **Varėnoje** (Vilniaus-Trakų aps.) lenkų policija uždraudė škaplierininkui pardavinėti lietuviškas maldaknyges.

9 d. **Barčių sodž.** (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) 80 pasirašusiųjų gyventojų protestas prieš spalių 6 d. mokyklos uždarymą.

9 d. **Strielčiuose** (Lydos apskr., Mockiškių valsč.) lenkai uždarė lietuvių mokyklą.

9 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje Vilniaus iš lietuvių atėmimo sukaktuvės: gedulo diena.** Visur iškabintos tautinės vėliavos, perrištos juodu šydu. Laikraščiai išėjo juodais rėmeliais. Studentai padengė kepuraites juodu šydu. Iš ryto pamaldos už žuvusius dėl Vilniaus, 12 val. — susikaupimo, tylos valandėlė, visoje Lietuvoje sustojus judėjimui vieną minutę.

Kaune 11 val. ryto Vytauto Bažnyčioje pamaldos už žuvusius Vilniaus gynėjus; atliko kun. kanauninkas J. Tumas (jo pamokslas). Bažnyčioje Respublikos Prezidentas, ministeriai, karininkai, studentų korporacijos su vėliavomis, Vilniui Vaduoti Sąjungos suvažiavimo dalyviai ir šiaip visuomenė. Po pamaldų gatvėse rinkliava Vilniaus vadavimo reikalams, surengta Vilniui Vaduoti Sąjungos; surinkta per 7 tūkstančius litų. Radio paskaitos: prancūziškai (Kairiūkštis), angliškai (Gustainienė), vokiškai (doc. B. Kuodaitis), lietuviškai (prof. M. Biržiška), ukrainiškai (Andriukaitis), gudiškai (maj. Ružancovas), lenkiškai (P. Ruseckas). — Karo Muziejuje 3 val. karingas gen. Vl. Nagevičiaus pareiškimas, reikalaująs ne liūdėti, bet ruoštis į kovą. 5 val. Vilniui Vaduoti Sąjungos suvažiavimas deda vainiką prie paminklo žuvusiems dėl tėvynės, dalyvaujant valdžios atstovams ir visuomenei; Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininko prof. M. Biržiškos ir ministerių pirmininko prof. A. Voldemaro prakalbos, radio transliuotos. — Vakare viešos paskaitos: 1. Valstybės Teatre — Vilniui Vaduoti Sąjungos Centro Vykdomojo Komiteto pirmininko prof. M. Biržiškos ir šio Komiteto nario prof. Z. Žemaičio, Šaulių Sąjungos pirmininko Rap. Skipičio (prakalbos transliuotos per radio), 2. Universiteto salėje — prof. A. Janulaičio ir doc. Ig. Jonyno, 3. Gulbės salėje — dr. J. Purickio, dr. Sakalausko ir stud. Inčiūros, 4. „Saulės“ salėje — doc. kun. J. Tumo ir mokytojo J. Milerio, 5. Liaudies namų salėje — atsargos majoro P. Rusecko, stud. Delininkaičio ir Mačiulio, 6. Tilmanso salėje — V. Bičiūno ir J. Strimaičio, 7. Aleksoto parapijos salėje — J. Grabausko, 8. Šančių karių klube — L. Noreikos ir stud. Gabaliausko, 9. Aukštosios Panemunės parapijos salėje — J. Vidmanto ir stud. Kiaunės, 10. Slabados kino salėje — stud. J. Čiburo ir stud. Pečkaičio.

Paskaitų ir pranešimų Vilniaus vadavimo reikalu, paremtų protestais dėl lenkų persekiojimo Vilniaus lietuvių mokyklų, buvo taip pat Klaipėdoj, Šiauliuose, Panevėžy, Marijampolėje, Telšiuose, Zarasuose, Vilkaviškyje, Jonavoje, Skapiškyje, Virbalyje, Tveruose, Rietave, Varniuose, Žarėnuose, Papilėje, Kybartuose, Obeliuose, Utenoj, Kaltinėnuose, Šaukėnuose, Troškūnuose, Giedraičiuose, Kaišiado-

riuose, Plungėje, Salake, Aluntoje, Palangoje, Tryškiuose, Alytuje, Pagėgiuose, Vievyje, Šiluvoje, Linkuvoje ir kitur, o taip pat lietuvių kolonijose užsienyje — Latvijoje, Anglijoje, Amerikoje.

9 d. **Kaune II-sis Vilniui Vaduoti Sąjungos visuotinis narių susirinkimas** sąjungos salėje. Po pamaldų Vytauto bažnyčioje suvažiavimą atidaro Sąjungos vicepirmininkas kun. kan. J. Tumas. Prezidiumas: J. Vileišis, kun. M. Krupavičius ir teisėjas L. Ciplijauskas. Suvažiavimą sveikino respublikos prezidentas (per adjutantą), Kauno burmistras J. Vileišis, Universiteto rektorius M. Römeris, kun. M. Krupavičius (Krikščionių demokratų partijos centro vadas), stud. Gabaliauskas („Pavasario" sąjungos vardu), R. Skipitis (Šaulių Sąjungos ir Ūkininkų partijos vardu), Kl. Duš-Duševskis (gudų vardu), dar atstovai universiteto atstovybės, žemės ūkio akademijos studentų, „Neo-Lithuanios" studentų tautininkų korporacijos, žydų „Jordanijos" korporacijos, Kaune gyvenančioVilniaus lietuvių jaunimo „Ąžuolo"sąjungos, „Vilniaus Kelmo" moksleivių organizacijos, studentų „Varpo" draugijos, studentų ateitininkų, Lietuvių dailės draugijos, studentų rusų organizacijos. Centro organų ir skyrių pranešimai; **1926 m. spalių 9 d. 22 skyriu, 1927 m. spalių 9 d. 50.** Po piet, pertraukos metu, padėtas vainikas prie paminklo žuvusiems dėl laisvės. Suvažiavimo dalyviai pasiėmė platinti „Vilniaus maldą" su Aušros Vartų paveikslu, taip pat plakatėlius su Vilniaus kovos obalsiais.

9 d. **Kauno Aleksote** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 51).

9 d. **Kaišiadoriuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Trakų aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 52).

9 d. **Šimonyse** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 53).

9 d. **Jūros stotyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Marijampolės aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 54).

10 d. **Kaune** II-jo Vilniui Vaduoti Sąjungos visuotinio narių suvažiavimo antroji diena. Pasibaigus skyrių pranešimams, išrinktas sąjungos vykdomasis komitetas: prof. Mykolas Biržiška (pirmininkas), prof. Zigmas Žemaitis (vicepirmininkas), Konstantinas Lapinas (iždininkas), Vincas Kauza (sekreto-

rius), Bronislava Biržiškienė, Marcelė Kubiliūtė, dr. Juozas Purickis.

10 d. **Vilniuje** Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika ir „Ryto“ draugijos vicepirmininkas direkt. M. Šikšnys aplankė atvykusį iš Varšuvos lenkų švietimo ministerį dr. Dobruckį ir užsienių reikalų ministerijos rytų skyriaus vedėją Tadą Holuvką, kurie pažadėjo rūpintis greitesniu suimtųjų lietuvių paleidimu.

10 d. **Vilniaus** Lukiškio kalinius lietuvius aplankė dr. D. Alseika ir V. Budrevičius.

10 d. Iš **Vilniaus** Lukiškio kalėjimo išleisti kun. P. Kraujalis ir kun. V. Taškūnas.

10 d. **Mergežerio** (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) gyventojų protestas dėl mokyklos uždarymo.

Apie 10 d. **Liubartuose** (Lydos aps., Eišiškių apyl.) lenkai nubraudė 10—64 lenkiškų auksinų už vaikų mokymą lietuviškai K. ir Pr. Mutakevičius, M. Balenaitį, A. Dūdaitį, K. Petrašiūną, Pr. ir St. Ulevičius ir A. Suprinevičių; dalis jųjų sumokėjo visą pabaudą arba jos dalį, kita dalis atsėdėjo pabaudą kalėjime.

Apie 11 d. Laikinajam **Vilniaus** Lietuvių Komitetui spalių 6 d. atsikreipus į visuomenę aukų suimtiesiems lietuvių veikėjams paremti, 70 miestiečių ir sodiečių, o taip pat dviejų uždarytųjų mokyklų mokinių sunešta per 863 lenk. auksinus.

11 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Aido“ Nr. 116 už telegramą iš Paryžiaus, jog spalių 4 d. lenkų paskelbtasis „28 Varniuose internuotų lenkų mokytojų laiškas“ yra pramanytas, nes Varniuose nėra nė vieno lenko mokytojo.

11 d. Iš **Vilniaus** Lukiškio kalėjimo paleisti: kun. Pr. Bieliauskas, mokytojai Pov. Karazija, Kast. Aleksa, Juzė Kazakevičiūtė, „Vilniaus Varpo“ redaktorė M. Žukauskaitė, mokytojų seminarijos mokiniai Petr. Vaitulionis ir Br. Leskevičius, tarnaitės M. Girdžiūtė ir Urš. Steponavičiūtė.

11 d. **Vilniaus** „Ryto“ pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis lankėsi pas lenkų švietimo kuratorių A. Rynevičių, kuris pažadėjo grąžinti tas mokyklas, kurias policija uždarė kuratoriaus neįsakyta, bet neleido kurti laikinių pedagoginių kursų uždarytosios mokytojų seminarijos mokiniams ir įspėjo, jog mokyklų gali būti ir daugiau uždarytų.

11 d. **Kalesninkuose** (Lydos aps., Eišiškių valsč.) lenkai uždarė lietuvių mokyklą ir surašė protokolus mokytojai, mokiniams ir tėvams dėl lietuviško mokymo.

11 d. **Gardine maršalo Pilsudskio karinė konferencija,** kur dalyvavo ir Vilniaus vaivada Vl. Račkevičius.

11 d. **Lietuvos užsienių reikalų ministerio A. Voldemaro telegrama Tautų Sąjungai dėl lenkų uždarymo lietuvių mokytojų seminarijos ir pradžios mokyklų Vilniaus krašte.**

11 d. **Kaune** Lietuvos universiteto studentų susirinkimas dėl Vilniaus įvykių. Po prof. M. Biržiškos ir studentų prakalbų priimta protesto rezoliucija; nusistatyta taip pat remti Vilniui Vaduoti Sąjunga.

12 d. **Mergežerio** gyventojų (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) 30 gyventojų protestas dėl mokyklos uždarymo.

Apie 13 d. 22 **Vilniaus** lietuvių paaukojo 154 lenk. auksinus lietuviams kaliniams šelpti.

13 d. **Marcinkonių** (Gardino aps.) klebonas kun. Rūkas perkeltas iš Vilniaus (Lukiškio) kalėjimo į Gardiną.

14 d. Iš Vilniaus krašto **lenkai ištrėmė 12 asmenų: Vilniaus kun. N. Raštutį, Valkininkų kleboną kun. J. Karvelį, Seinų kun. kanauninką P. Dvaranauską** (64 metų), **Punsko vikarą kun. Stan. Vencių,** Marcinkonių klebono šeimininkę M. Baibokaitę, Seinų-Suvalkų krašto Jul. ir Stasį Pangonius, Ant. Tarutį, Ant. Mažeikienę ir 3 žydus (Josady, Rydzevskį ir Becharevičių). Ligi demarkacijos linijos (per Rudiškes) juos lydėjo Vilniaus-Trakų aps. lenkų viršininko padėjėjas Lukaševičius. Lietuvių sargyba (Užulėjoj, netoli Onuškio) jų nepraleido, ir jie kurį laiką gavo išbūti lauke tarp lenkų ir lietuvių, iki lietuviai juos įsileido, iškeldami betgi dėl jų klausimą Tautų Sąjungoje.

Apie 15 d. **Vilniaus** krašte 9 asmenys, Barčių ir Mergežerio sodžiai ir 2 dirbtuvės paaukojo 120 lenkiškų auksinų, o 23 Palūšės miestelio gyventojai 38 auksinus lietuviams kaliniams šelpti.

Apie 15 d. **Vydenių sodž.** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) 17 gyventojų protestas dėl mokyklos uždarymo.

15 d. **Švenčionyse** Vilniaus lenkų Apygardos Teismas nuteisė lietuvių mokytojus už mokymą lietuviškai „be valdžios leidimo“: Z. Stakauskaitę, Veronę Ankėnaitę, Jadv. Morkūnaitę, Marę Navickaitę, Joną Paštecką ir Oną Šnaudžionytę po

345 lenk. auksinus arba 6 savaites kalėjimo, Joną Krūminį ir Vikt. Stakauską po 115 auks. arba po 15 parų kalėjimo, Kar. Stasiūnaitę 72 auks. arba 15 parų kalėjimo.

15 d. Lietuvos užsienių reikalų ministerio A. Voldemaro nota Tautų Sąjungai apie persekiojimą lietuvių Vilniaus ir Gardino krašte.

15 d. **Vilniaus** „Ryto" pirmininkas kun. P. Kraujalis pasiuntė laišką marš. Pilsudskiui dėl mokyklų uždarymo; atsakymo nesulaukė.

15 d. **Praveniškiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kauno aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 55).

16 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) lenkų arkivyskupo Jalbžikovskio naujai paskirtą lenkams sekmadienį bažnyčioje užgiedojo lietuviai; suvažiavusi lenkų policija puolė ant vargonų suimti Mociškės sodž. Paulinos Ramelytės, kuri giedojo pirmu balsu, bet vyrai ją apgynė.

16 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) lenkų policija tardė mokytoją R. Viškelytę ir tėvus A. Zabarauską, M. ir P. Gimžauskus, J. Liubakauską, J. Žilį ir O. Varnienę dėl paskelbto protesto prieš mokyklos uždarymą.

16 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

16 d. **Į Užulėjos kaimą** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, netoli Onuškio), kur spalių 14 d. per Rudiškes lenkai ištrėmė iš Vilniaus ir Seinų-Suvalkų krašto 9 lietuvius ir 3 žydus, tame skaičiuje 4 kunigus (kan. Dvaranauską, Raštutį, Karvelį ir Vencių), atvyko Lietuvos užsienių reikalų ministerijos direktorius Ig. Jonynas, popiežiaus internuncijaus pavaduotojas Faidutti ir Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininkas prof. M. Biržiška, kurie tardė tremtinius dėl jų lenkų pilietybės teisių ir aplinkybių, kuriomis jie buvo lenkų ištremti. Ištremtieji kunigai parašė prašymus popiežiui išrūpinti jų grįžimą į savo parapijas ir įteikė juos mons. Faidutti.

16 d. **Šenadoryje** (Šiaurės Amerikoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 56).

17 d. **Adūtiškio par.** (Švenčionių aps.) 6 asmenų delegacija apsilankė Vilniuje pas lenkų arkivyskupą Jalbžikovskį, kuris sumažino bažnyčioje lietuvių kalbos teises. Arkivyskupas mėgino teisintis rėmęsis Švenčionių dekano kun. A. Vaišučio ir sėdinčio lenkų kalėjime Adūtiškio klebono kun. B. Krištopanio pritarimu, bet delegatas įrodė jį tai padarius nieko ne-

atsiklausius, ir jis išbėgo sušukęs: „Tylėk, beproti“, ir trenkęs duris.

17 d. Iš **Užulėjos** (Nepriklausomojoje Lietuvoje pademarklinijoj), Lietuvos vyriausybei leidžiant, Vilniaus tremtiniai išvyko Lietuvos gilumon.

18 ir 19 d. **Vilniuje** lenkų policija naktį tikrino lietuvių mokytojus ir veikėjus: direkt. M. Šikšnį, V. Zajančkauską, V. Kairiūkštį ir K. Velecką, ar yra jie namie, vadindama tai „obławą w domach podejrzanych“ (gaudymu įtariamuose namuose).

18 ir 19 d. **Laikinojo** Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika mėgino pasiekti Varšuvoje ministerių pirmininką J. Pilsudskį ir pasikalbėti uždarytų lietuvių mokyklų reikalu, bet maršalas jo nepriėmė.

Apie 18 d. **Vilniaus krašte** 2 asmeniu paaukojo 15 lenk. auksinų lietuviams šelpti.

18 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) Švenčionių aps. mokyklų lenkų inspektorius atsiuntė raštą, kuriuo grasino pabaudomis neleidžiantiems savo vaikų į lenkišką mokyklą lietuviams.

18 d. **Kretonių** sodž. (Švenčionių aps. ir valsč.) dėl paskelbto Pašaminės sodž. tėvų protesto prieš mokyklos uždarymą suimtas Adomas Gudelis.

19 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps. ir valsč.) lenkai padarė kratą suimto ir išvaryto į Švenčionis Adomo Gudelio namuose: paėmė jo knygų, Amerikos laikraščių ir apysakos rankraštį.

19 d. **Lietuvos vyriausybė pasiuntė Tautų Sąjungai protestą dėl spalių 14 d. ištremtų iš Vilniaus ir Suvalkų-Seinų krašto piliečių** (kunigų Dvaranausko, Raštučio, Karvelio ir Venciaus ir kelių pasauliečių).

Apie 20 d. **Vilniaus** magistratas nustojo leidęs lietuvių prieglaudoms naudotis miesto kinu: „biletów do miejskiego kina dla was litwinów niema“ (į miesto kiną jums, lietuviams, vietos nėra).

Apie 20 d. **Vilniaus** lietuvių grupė — dr. V. Alseikienė, S. Matjošaitis ir Br. Untulis padavė lenkų vyriausybei patvirtinti lietuvių švietimo „Kultūros“ draugijos įstatus. Tos draugijos steigimu rūpintasi jau senìau.

Apie 20 d. 2 **Vilniaus** lietuvių auki 30 lenk. auks. lietuviams kaliniams sušelpti.

Apie 20 d. **Tverečiaus valsč.** (Švenčionių aps.) iš buvusių anuomet Tverečiaus, Didžiasalio, Bobenių, Pivorų, Guntauninkų, Kelpučių, Bukliškės, Siekonių ir Pečiurkų 9 lietuviškų mokyklų liko 4; lenkai uždarė 5. **Melagėnų valsč.** (Švenčionių aps.) iš buvusių Mėčionių, Bernotų, Kieriškės, Gilutų, Juodgalvių, Krikonių ir Rubelninkų 7 lietuviškų mokyklų liko 2, Juodgalvių ir (be lenkų patvirtinto mokytojo) Bernotų.

Apie 20 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) už vaikų neleidimą į lenkiškas mokyklas nubausta po 2 lenk. auks. arba 2 [pari kalėjimo 14 tėvų: Ks. Petrulėnas, Kaz. Petrulėnaitė, Jurgis Aleksionka, Mikalojus ir Stan. Veličkos, Adomas Prašmutas, Pr. Ulonas, Vosylius Viatkinas, Mykolas Grikinis, Liferas Palčevskis, Enr. Lukiancas, Stan. Misiūnas, Pov. Cibulskas ir Kast. Subačius. Jie pareiškė laukią lenkų uždarytos lietuviškos mokyklos atidarymo.

Apie 20 d. **Giraitės** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) 39 gyventojų skundas Varšuvos švietimo ministeriui dėl mokyklos uždarymo.

Apie 20 d. **Šarkiškės** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) 42 gyventojų skundas Varšuvos švietimo ministeriui dėl mokyklos uždarymo.

Apie 20 d. **Jundziliškio sodž.** (Lydos aps., Aleksandravo-Mockiškių valsč.) gyventojų skundas Varšuvos ministeriui pirmininkui J. Pilsudskiui dėl mokyklos uždarymo.

20 d. **Vilniaus** lenkų Apeliacijos Teismas nuteisė Vydiškio kleboną kun. V. Bobiną pusantrų metų tvirtovės.

20 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis priskyrė Kabelių, Ratnyčios ir Marcinkonių lietuvių parapijos Gardino dekanatui.

20 d. **Kaune** įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos Universiteto skyrius (Nr. 57).

20 d. **Akmenėj** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Mažeikių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 58).

20 d. **Veisiejuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Seinų aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 59).

22 d. **Švenčionių Lietuvių Mokytojų Sąjungos Skyriaus visuotinis narių suvažiavimas.** S. Švogžlio apie kryžiuočius ir Paukštės apie kurą, malkas, anglis ir durpes praktikos pamokos su diskusijomis, po to skyriaus pirmininko J. Grybausko suvažiavimo atidarymas; suvažiavimui vesti pirmininku išrink-

tas S. Švogžlys. Dr. Al. Rymo paskaita apie odos higijeną. Mokytojų pranešimai apie lenkų daromas kliūtis lietuvių mokykloms.

22 d. **Rygoje** emigrantas V. Mickus pakviestas lenkų atstovo Lukasevičiaus, kuris siūlė emigrantams lenkų valdžios paramos griaunant prof. A. Voldemaro valdžią.

22 d. **Zapyškyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kauno aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 60).

23 d. **Švenčionių** Lietuvių Mokytojų Sąjungos Skyriaus visuotinio narių suvažiavimo antroji diena. Valdybos pranešimas (pirm. Grybausko). Išrinkta skyriaus valdyba: J. Grybauskas, V. Siekštelė ir S. Švogžlys. Mokytojai pasižadėjo aprašyti savo mokyklos istoriją. Referatai: S. Švogžlio „Liaudies mokytojo uždavinys", V. Siekštelės „Šeimos įtaka auklėjime", P.Tamulevičiūtės „Tautinis ir visuomeninis auklėjimas mokykloje", Martinkėno „Tėvynės meilės jausmas".

23 d. **Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto protestas dėl mokytojų seminarijos ir 49 pradžios mokyklų uždarymo.** Protestą pasirašė pirmininkas dr. D. Alseika, vicepirmininkas K. Veleckas, nariai V. Budrevičius, P. Karazija, dr. Al. Rymas, K. Štašys, P. Šičkaitė ir dr. J. Šlapelis, sekretorius A. Juknevičius.

23 d. **Vilniaus** lenkų Universiteto **Lietuvių Studentų Sąjungos** visuotinis narių susirinkimas. Sąjungos **narių apie 40,** susirinkime dalyvavo per 30. Išrinkta valdyba: pirmininkas Ant. Juknevičius, vicepirmininkė M. Čenytė, iždininkė M. Karužaitė, knygininkas Kaj. Blažys, sekretorius A. Juškevičius, kandidatai Jonas Jankauskas ir Alf. Bielinis.

23 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps. ir valsč.) lenkų policija surašė protokolą 9 metų Cecilijai Rastenytei, kuri pasakė: „Neisiu į lenkų mokyklą, ir tiek".

23 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

24 d. **Pašaminės** (Švenčionių aps.) lenkų mokyklos vedėjas Bžeželckis pašaukė A. Ankėną ir K. Rastenį, reikalaudamas siųsti vaikus į jo mokyklą, bet abudu atsisakė leisti savo vaikus lenkinti.

24 d. **Kaune** įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos Simano Daukanto seminarijos skyrius su 120 narių (Nr. 61); sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio paskaita.

Apie 25 d. **Varšuvos** vidaus reikalų ministeris Aleks. Meištavi-

čius (panevėžietis) nepatvirtino įteikto apie rugsėjo mėn. 10 d. „Vilniaus Lietuvių draugijos jaunimui globoti įstatų".

Apie 25 d. 49 **Vilniaus** krašto lietuviai ir Švenčionių bendrabučio mokiniai sumetė 217 lenk. auks. lietuviams kaliniams šelpti.

Apie 25 d. **Marcinkonių** (Gardino aps.) klebonas kun. Rūkas paleistas iš Balstogės lenkų kalėjimo.

25 d. **Vilniuje** spalių 5 d. **uždarytosios lietuvių mokytojų seminarijos apie 250 auklėtinių,** pasimeldę prie Aušros Vartų paveikslo ir pagiedoję „Tavo apgynimo šaukiamės" ir „Marija, Marija", susirikiavę poromis **nuėjo į lenkų švietimo kuratoriją,** kur 4 asmenų delegacija kalbėjosi, kuratoriui išvažiavus, su vizitatorium Šulčinskiu **dėl seminarijos atidarymo;** jis pažadėjo paremti jų prašymą. Moksleiviams išsiskirsčius, atbėgo keliasdešimt policininkų „lietuvių demonstracijos skirstyti".

26 d. Iš **Vilniaus** Lūkiškio lenkų kalėjimo paleistas šv. Mikalojaus parapijos klebonas ir mokytojų seminarijos direktorius kun. Kr. Čibiras.

26 d. **Švenčionių** magistrato tarnautojai surašinėjo lietuvių gimnazijos mokytojus ir mokinius, žymėdami, kur kas gimęs.

Apie 27 d. 8 **asmenys** (Lietuvos istorikė K. Skirmuntaitė iš Pinsko ir kiti) sumetė 125 lenk. auks., Meironų k. 24 asmenys 14 auks. ir Papravėlės k. 19 asm. 5 auks. **Vilniaus** lietuviams kaliniams šelpti.

27 d. Iš **Vilniaus** Lūkiškio kalėjimo Vilniaus-Trakų aps. Kaniavos valsč., Lynežerio Dom. Vidzbelis ir Flor. Turonis išvežti į Gardino kalėjimą, Kaniavos valsč., Paąžuolės Ign. Bernatavičius — į Lomžos kalėjimą; visi jie kalėjime uždaryti dar nuo 1922 m.

27 d. **Rygoje** lenkų atstovas Lukasevičius kalbėjosi su lietuvių emigrantais Vincu Mickum ir Pranu Vikoniu akivaizdoje lenkų karin. Tomčako ir Varšuvos Seimo atstovo Poliakevičiaus, kurie reikalavo perversmo Lietuvoje iki Naujųjų Metų ir žadėjo tam lenkų instruktorių, ginklų, sukilimo plano.

Apie 29 d. 11 **vilniečių,** Čebatorių k. ir Kretonių sodž. 11 gyventojų sumetė 169 auks. (lenk.) lietuviams kaliniams šelpti.

29 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis paskyrė Trakų dekaną kun. Klem. Maliukevičių garbės kanauninku.

Apie 30 d. **Palūšėje, Daugėlišky, Linkmenyse** ir kitur (Švenčio-

nių aps.) lenkų policija draudė viešai pardavinėti Vilniaus lietuvių laikraščius, ypačiai „Vilniaus Aidą".

30 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių tėvų susirinkimas išrinko tėvų komitetą: pirmininką D. Alseiką, vicepirmininkes J. Matjošaitienę ir Em. Vileišienę, iždininką K. Kriščiukaitį, narius Karosą ir P. Mačiuką, sekretorių A. Cicėną.

30 d. **Vilniaus** Lietuvių Klubo šeimyninis vakarėlis.

30 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

31 d. 3 **vilniečiai** ir Jocūnų sodž. 18 gyventojų sumetė apie 70 lenk. auks., o Romos lietuvių Italijoj draugija „Lithuania" 50 auks. lietuviams kaliniams šelpti.

31 d. **Mažeikių aps.** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) mokytojų konferencija nutarė mokyklos savaitėje vieną pamoką skirti Vilniui, o prieš pamokas skaityti Vilniui Vaduoti Sąjungos išleistą „Vilniaus maldą".

LAPKRIČIO MĖN.

Apie 1 d. **Vilniaus** iždo valdžia pareikalavo iš Lietuvių Mokslo Draugijos žinių apie dr. J. Basanavičiaus palikimą mokesčiui uždėti.

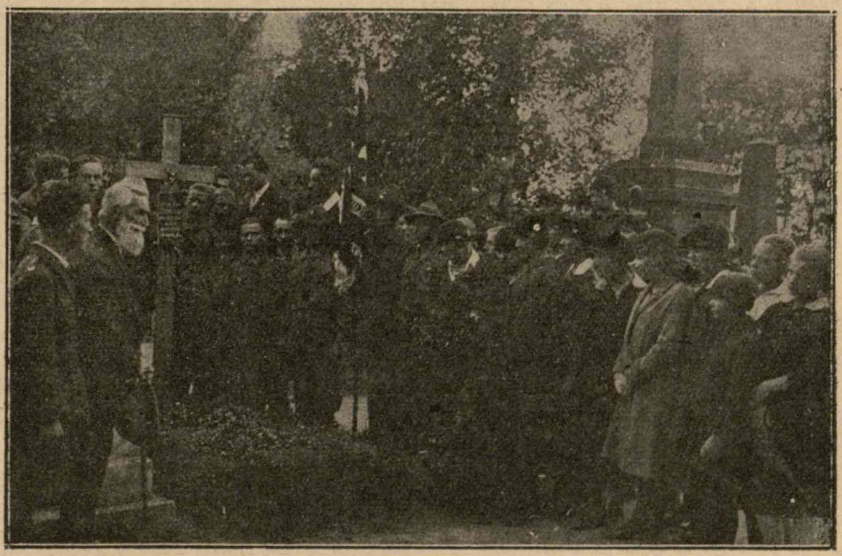
1 d. **Vilniaus** lenkų vaivados Vl. Račkevičiaus nurodymu, lenkų laikraščiai paleido melagingą žinią, jog ištremtieji iš Vilniaus krašto spalių mėn. 14 d. kunigai, ypačiai kun. Jonas Karvelis, o taip pat kanauninkas P. Dvaranauskas ir kun. Stan. Vencius Nepriklausomojoje Lietuvoje agituoją prieš Lenkiją; mat, lenkų vyriausybė stengėsi rasti pasiteisinimo Tautų Sąjungai, kuri spyrė ją prisiimti atgal ištremtuosius.

1 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) lenkai atsiuntė J. Petrulėnui, J. Kuzminui ir K. Aleksionkai savo leidžiamą lietuvių kalba laikraštį „Vytį", bet šie jo nepriėmė.

2 d. **Vilniuje apie 1000 lietuvių moksleivių** tvarkingai su vainikais ir žvakėmis, o skautai su žibintuvais, giedodami šventas giesmes ir stebindami praeivius savo tvarka ir rimtumu, **nuėjo per miestą į Rasas,** kur prie J. Basanavičiaus kapo nuo pat ryto stovėjo skautų garbės sargyba su nulenkta juodo gedulo vėliava. Moksleiviai sudėjo 8 vainikus: dr. Basanavičiui, Myk. Kast. Čiurlioniui, Pov. Višinskui, dr. Ant. Vileišiui, kun. K. Stašiui, žuvusiems už Vilnių karžygiams ir kitiems. Giedant lietuviškai, trukšmavo lenkų chu-

liganai, ypačiai Maišiogalos valsčiaus dvarininkas Juozas Balcevičius, kuris buvo priverstas pasisakyti policininkui savo pavardę.

2 d. **Švenčionyse** keli šimtai lietuvių su žvakėmis ir žibintuvais aplankė kapus, giedodami ir prakalbas sakydami prie kapų: žymaus veikėjo Valiulio, mokytojo Rimšelio ir žuvusio 1920 m. nežinomo lietuvių kareivio.

271. Vilniaus lietuvių skautai prie dr. J. Basanavičiaus kapo Rasose 1927. XI. 2. Kairėje draugininkas Pr. Žižmaras ir garbės skautas direktorius Juozas Kairiūkštis.

2 d. **Punsko apylinkėje** (Suvalkų aps.) po daugelio kratų lenkai suėmė Trakiškių sodž. Cibulską, Staskevičių, Kryžauską ir Marauską, Valinčių sodž. Šupšinską, Vaznelį, Valinčių ir Ivošką.

Apie 3 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams šelpti paaukojo: 7 Švenčionėlių gyventojai 7 lenk. auksinus, 2 Kvederiškių gyventoju $1^1/_2$ auks., 17 Mažųjų Miežionėlių gyventojų $13^1/_2$ auks., 32 Valkininkų par. gyventoju ir 2 Valkininkų draugiji 85 auksinus.

3 d. **Kaune** „Aušros" berniukų gimnazijoje kas šeštadienį pradėjo kalbėti Vilniaus maldą.

3 d. **Panevėžy** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Są-

jungos sekretorius V. Kauza tūkstantinei miniai darė pranešimą apie persekiojimus lietuvių Vilniaus krašte. 41 organizacijos visų vardu pareiškė užuojautos vilniečiams ir pasmerkimo žiauriai lenkų valdžiai.

4 d. Į **Mėčionis** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) atsiųsta lenkė mokytoja, kuri pirmajame skyriuje ėmė mokyti lietuvių vaikus lenkiškų poterių.

272. Vilniaus lietuvių Panamarų bendrabutis savo darže. Dešinėje vedėjas A. Cicėnas.

Apie 5 d. Prie **Vilniaus** lenkų švietimo kuratorijos humanistikos egzaminus laikė 10 lenkų ir 3 lietuviai mokytojai, išlaikė 4 lenkai ir 2 lietuvės (E. Vilkickaitė ir M. Šimanskaitė).

Apie 5 d. **Vilniaus** lietuvių visuomenė sumetė lietuviams kaliniams šelpti: 3 asmenys 110 lenk. auks., Giraitės sodž. 35 gyventojai $22^1/_2$ auks., Molių sodž. 4 gyventojai 2 auksinu.

Apie 5 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazija gavo lenkų kuratorijos įsakymą visose klasėse iškabinti Lenkų prezidento Moscickio portretą.

Apie 5 d. **Vilniaus** lietuvių įstaigose ir lietuvių bendrabučiuose lenkų policija ieškojo Mečio Žemaičio ir Ant. Umbrazo, kurie buvo suimti dar 1923 m. birželio mėn. ir atiduoti Nepriklausomajai Lietuvai 1925 m. spalių mėn. Juodu buvo

lenkų policijos agentų muštu, kuo nusiskundė lenkų vyresnybei, kuri po puspenktų metų šoko šio įvykio tirti (nebėsant skundėjų) agentų naudai.

Apie 5 d. **Švenčionyse** lenkai pranešė 10 Švenčionių lietuvių gimnazijos mokinių, kurie 1926 m. gegužės mėn. buvo suimti su dideliu triukšmu ir pašalinti iš gimnazijos: jų byla panaikinama.

Apie 5 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) lenkų mokytojas verčia mokinius lietuvius namie kalbėti ir skaityti lenkiškai.

Apie 5 d. **Bieliūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.), kur lenkai uždarė lietuvių mokyklą ir įsteigė savo, **ūkininkui, kuris išnuomojo lenkų mokyklai savo butą, pakišta vokiečių granata.**

5 ir 6 d. **Rygoje emigrantų plečkaitininkų „kongresas", kuriam lenkų buvo pavesta Lietuvos vardu išsižadėti Vilniaus.** Suvažiavusiems lietuvių emigrantams emigrantas Pr. Vikonis pranešė, jog lenkų atstovas Latvijai Lukasevičius, kuris 1920 m. spalių mėn. buvo suruošęs Suvalkų apgaulę, Lenkų vyriausybės vardu pažadėjo pinigais ir kitaip padėti nuversti Lietuvos vyriausybę, jei emigrantai pripažins Vilnių lenkams. Vikonis viešai pakaltino Plečkaitį gavus iš lenkų valdžios „Judošiaus grašių". Plečkaičiui pravedus 25 balsais prieš 18 naudingą lenkams rezoliuciją Vilniaus klausimu, nepasidavę lenkams emigrantai išėjo, o liko tik Plečkaitis su savo atvykusiais iš Vilniaus vienminčiais.

5 d. **Vilniuje** pasirodė lietuvių emigrantų laikraštis — „socialdemokratų organas" „Pirmyn", lenkų pinigais leidžiamas ir Lietuvos universiteto Kaune buvusio studento Pr. Ancevičiaus, vėliau kitų, redaguojamas. Vilniaus lietuviai jį suboikotavo, kaip ir kitą lenkų leidžiamą Vilniaus laikraštį — „Vytį".

5 d. Iš **Vilniaus** Lūkiškio kalėjimo lenkai paleido spalių 5 d. suimtąjį Adūtiškio kleboną kun. B. Krištopanį (Adūtišky darbavos per 26 metus).

5 d. **Lintupio** (Švenčionių aps.) lenkų teismo tardytojas suimdino ir nuvarydino į Švenčionis 10 lietuvių, kurie spalių 16 d. Adūtiškio bažnyčioje lietuviškai giedojo: vargoninką Leoną Bielinį (atleistą sumokėjus 30 lenk. auks. kaucijos), „Ryto" skyriaus pirmininką Step. Buroką, Pov. Pošiūną, Marę Burokaitę, Lionę Šiuškaitę, Cezę Kurcinytę, Mociškės sodž.

Paul. Ramelytę, Linkonių sodž. Stasę Meškelytę, Naujasalio sodž. Genov. Vileitaitę ir Leoną Vileitą; Kar. Šidlauskas ištardytas atleistas.

6 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) pradėjus licituoti turtą už balandžio 12 d. švento Kazimiero draugijos skyriaus susirinkimą, skyriaus pirmininkas Juoz. Petrulėnas

273. Dūdų kaimo (Švenčionių aps., Vydiškio par.) Šv. Kazimiero draugijos skyriaus nariai.

ir sekretorius Jok. Kuzminas sumokėjo paskirtus jiems 6 lenk. auks. pabaudos.

6 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

6 d. **Pagėgiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Klaipėdos krašte) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 62).

Apie 8 d. **Vilniaus** lietuviai suaukojo saviems kaliniams sušelpti: 8 asmenys $90^1/_2$ lenk. auks., Pašaminės 8 asmenys 12 auks., Knistuškių (Gervėčių par.) 29 asmenys apie 9 auks., Devaisių (Adutiškio par.) 18 asmenų apie 11 auks.

8 d. **Merkinėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio 2 paskaitos Vilniaus klausimu: viena moksleiviams, antra platesnei visuomenei.

9 d. **Lintupio** (Švenčionių aps.) lenkų teismo tardytojas iš suimtųjų lapkričio 5 d. adūtiškėnų, kurie spalių 16 d. gynė bažnyčioje lietuvių kalbos teises, paliko kalėjime Marę Burokaitę ir Pauliną Ramelytę, atleidęs sumokėjusius 200—300 lenk. auks. kaucijos.

9 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos prelegentų pasitarimas paskaitoms apie Vilnių ir jų tvarkai nustatyti.

9 d. **Liškiavoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio 2 paskaitos Vilniaus klausimu: viena moksleiviams, kita platesnei visuomenei.

Apie 10 d. **Vilniuje** lietuvių mokytojų seminarijos direktorius kun. Kr. Čibiras apsilankė pas lenkų kuratorių Rynevičių ir vaivadą Vl. Račkevičių seminarijos atidarymo reikalu.

Apie 10 d. **Tverečiaus** miestelyje (Švenčionių aps.) lenkų policija įsakė namų savininkams įsigyti lenkiškas vėliavas.

Apie 10 d. **Vilniaus** krašto lietuviai suaukojo saviems kaliniams šelpti: Adūtiškio miestelyje (Švenčionių aps.) 90 asmenų apie 95 lenk. auks., Rėškutėnų sodž. (Švenčionių aps.) 57 asmenys $41^1/_2$ auks., Dzegciorių sodž. (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) 31 asmuo apie $23^1/_2$ auks., Girių sodž. 43 asmenys apie 24 auks.

10 d. **Vilniaus** švietimo apygardos lenkų kuratoriaus pavaduotojas Mlodkovskis patarė Kalesninkų s. (Lydos aps., Eišiškių valsč.) lietuvių delegacijai Paulinai Basiulienei ir Ant. Budėnui leisti vaikus į lenkų mokyklą.

10 d. **Strielčių** gyventojams (Lydos aps., Mockiškių valsč.), kurie skundėsi J. Pilsudskiui dėl lietuviškos mokyklos uždarymo, Pilsudskio sekretorius pranešė raštu, jog turį kreiptis į švietimo ministerį.

10 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos universiteto skyriaus surengta dr. J. Purickio paskaita Vilniaus klausimu.

10 d. **Guobinių k.** (Nepriklausomojoje Lietuvoje tarp Liškiavos ir Leipalingio) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilniaus vadavimą. Tą pat dieną V. Uždavinio paskaita **Leipalingy** (Seinų aps.); įsteigtas V. V. S. skyrius (Nr. 63) su pirmininku Kučinsku priekyje.

11 d. **Leipalingy ir Kapčiamiesty** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) V. Uždavinio paskaitos Vilniaus klausimu.

Apie 12 d. **Vilniaus** lietuvių visuomenė suaukojo saviems kaliniams šelpti: 5 asmenys 22 lenk. auks., Bikėnų sodž. 16 asmenų $9^1/_2$ auks., Sciūrio viens. 1 asm. $^1/_2$ auks., Petravo sodž. 17 asmenų $15^1/_2$ auks., Gėliūnų sodž. (Gervėčių par.) 39 asmenys $24^1/_2$ auks., Vydiškio par. (Švenčionių aps.) 24 asmenys apie 23 auks.

274. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos mokiniai Br. Leskevičius ir Petr. Vaitulionis, išėję iš lenkų kalėjimo 1927. X. 12.

Apie 12 d. **Vilniaus lenkų vaivada** Vl. Račkevičius **patvirtino lietuvių švietimo „Kultūros" draugiją,** organizuotą dr. V. Alseikienės ir Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojo Br. Untulio ir St. Matjošaičio.

Apie 12 d. **Lintupio** (Švenčionių aps.) lenkų teismo tardytojas at-

leido iš kalėjimo lapkričio 5 d. suimtas M. Burokaitę ir Paul. Ramelytę, kurios spalių 16 d. Adūtiškio bažnyčioje giedojo lietuviškai.

12 d. **Vilniaus** Lietuvių Klube šeimyninis vakarėlis.

12 d. **Lietuvos švietimo ministerija leido kalbėti mokyklose Vilniaus maldą ir sutiko įvesti paskaitas apie pavergtą Vilnių bei kovą dėl jo atvadavimo.**

12 d. **Veisiejuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Seinų aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos Vilniaus klausimu: viena moksleiviams, antra inteligentams.

13—20 d. **Vilniaus** Aušros Vartuose 6 valandą ryto pamaldos lietuviams.

13 d. **Švenčionėliuose** (Švenčionių aps.) švento Kazimiero draugijos skyriaus steigiamasis susirinkimas; išrinkta valdyba su pirmininku Augustu Lapėnu.

13 d. **Adūtiškio bažnyčioje** (Švenčionių aps.), lenkų policijos dabojamos, kad lietuviai ne savo sekmadienį neužgiedotų lietuviškai, pamaldose tebuvo 17 žmonių, nes įžeisti klebono kun. B. Krištopanio spalių 5 d. ir 11 adūtiškėnų lapkričio 5 d. suėmimu, lietuviai ėmė jas boikotuoti.

13 d. **Drūcminiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus susirinkimas ir vakarėlis: 5 gyvi paveikslai, deklamacijos, dainos.

13 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

13 d. **Gudelių kaime** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Seinų aps., tarp Veisiejų ir Lazdijų) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus klausimu.

14 d. **Gudeliuose** V. Uždavinio paskaita moksleiviams apie Vilnių.

Apie 15 d. **Vilniaus krašto** lietuviams kaliniams suaukojo Beržininkų kaimo 35 gyventojai apie 25 lenk. auks.

Apie 15 d. **Gervėčių par.** (Vilniaus-Trakų aps.) delegacija, lietuvis ir gudas, Varšuvoj įteikė popiežiaus nuncijui prašymą su keliais šimtais parašų grąžinti iš kalėjimo kleboną kun. Amb. Jakovanį.

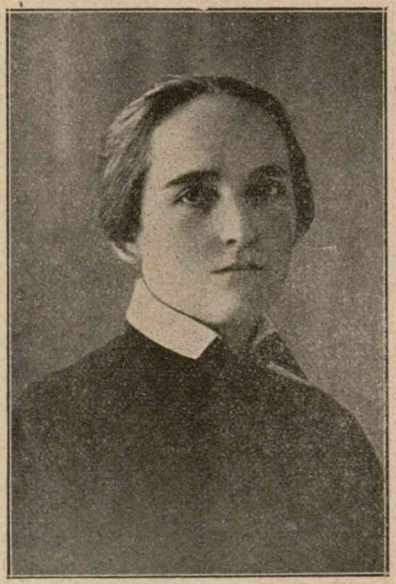
15 d. **Bieliūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) lenkų policija kratė gyventojus, parašė protokolus už lietuviškai parašytas pavardes prie pirkių („Tutaj nie Litwa") ir kitką.

15 d. **Lazdijuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Seinų aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio 2

paskaitos Vilniaus klausimu, gimnazijai ir visuomenei. Įsisteigė V. V. S. moksleivių kuopelė ir V. V. S. skyrius su pirmininku Aksomaičiu.

16 d. **Vilniaus** lenkų švietimo kuratoriją aplankė „Ryto“ pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis spalių mėn. uždarytųjų mokyklų reikalu.

16 d. **Pašaminėje** (Švenčionių aps. ir valsč.) lenkų teismo tardytojas tardė Kretonių sodž. Adomo Gudelio (suimto spalių 16 d.) byloje: P. ir A. Čeponus, 13 metų A. Čeponą, J. Rastenį, 9 metų C. Rastenytę, J. Terlecką, Pašaminės sodž. lenkų mokytojus Bžežecki ir Zavistovskį ir gyventojus A. Zabarauską, M. Gimžauską, V. Žilį, J. Liubakauską, V. Varnienę, lietuvių mokytoją R. Viškelytę, M. Petkūną, Poniatovskį, B. ir K. Vaitkevičius. Įskųsti kaip kurstytojai A. Zabarauskas, P. Čeponas ir mokytoja R. Viškelytė bemaž visą laiką tardytojo išlaikyti netardomi.

275. **Marija Žukauskaitė**, Vilniaus lietuvių laikraščių atsakomoji redaktorė, daugelį kartų lenkų uždaryta kalėjime, turėjusi keliasdešimt spaudos bylų ir dvejus metus policijos priežiūros.

16 d. **Seirijuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Alytaus aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio 2 paskaitos Vilniaus klausimu, viena vaikams, antra suaugusiems.

Apie 17 d. 4 **Vilniaus** lietuviai saviems kaliniams šelpti paaukojo 90 lenk. auks., Matuizų sodž. 16 asm. $12^1/_2$ auks., Šarkiškės sodž. 9 asm. $12^1/_2$ auks., Valkininkų par. 4 asm. 4 auks.; Krūminių sodž. 34 asmenys $23^1/_2$ auks.

17 d. **Alytuj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio 2 paskaitos Vilniaus klausimu, gimnazijai ir visuomenei.

18 d. **Mikailiškių** valsč. (Vilniaus-Trakų aps.)tarybai lenkai pranešė, jog išrinktasis vaitas Gėliūnų k. (Gervėčių par.) Bron. Juodzevičius netvirtinamas; lietuviams protestuojant, 7 balsais prieš 4 išrinko dvarininką Br. Steckį.

Apie 19 d. **Vilniaus** krašto ir Lenkijos 6 lietuviai saviems kaliniams suaukojo per 17 lenk. auks., Maciškių sodž. 8 asmenys $10^1/_2$ auks., Kamorūnų sodž. 33 asmenys $13^1/_2$ auks.

19 d. Atsidūrę Vilniuje lietuvių emigrantai Jer. Plečkaitis ir kapitonas Majus matėsi **Varšuvoje** su Lenkų užsienių reikalų ministerijos rytų skyriaus vedėju Tadu Holuvka, kuris jiems pareiškė, jog emigrantai priklausysią tiesiog Pilsudskio, kuriam Vilniuj atstovaus 19 divizijos vadas pulkininkas Kaspšickis, o Lydoje, kur emigrantams teks apsigyventi, majoras Dvožakas ir poručnikas Kušelevskis, paimtas nuo Vievio demarkacijos linijos kaip mokąs kiek lietuviškai.

19 d. **Pagelutėse** (Švenčionių aps., apie Kaltinėnus) lenkų seržantas ir du kareiviai kruvinai sumušė vaikiną ir peršovė jo tėvo veidą.

20 d. **Daugėliškyje** (Švenčionių aps.) **mirė klebonas Justinas Petranis, buvęs Švenčionių dekanas,** pašalintas dėl to, jog priimdamas Lenkų prezidentą Voicechovskį bažnyčioje maldoje nepavadino jo „mūsų" prezidentu.

20 d. **Jacūnų mokykloje** (Švenčionių apskr.) S. Švogžlio 2 praktikos pamokos, į kurias atvyko 5 mokytojai.

20 d. Iš **Vilniaus pirmoji lietuvių emigrantų partija** lenkų **išsiųsta į Lydą,** kur ją įkūrė 77 lenkų pulko **kareivių dalyje.**

20 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

Apie 22 d. **Vilniaus,** Gardino, Suvalkų kaliniams lietuviams aukos: Vasiūnų par. (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) per 125 lenk. auks. (Vasiūnų bažnytkiemio 44 asmenys 46 auks., Dysnos sodž. 28 asm. $17^1/_2$ auks., Piemenų sodž. 29 asm. $12^1/_2$ auks., Lekiškių sodž. 21 asm. $8^1/_2$ auks., Lazinkų sodž. 16 asmenų $14^1/_2$ auks., Pupienos sodž. 13 asm. 6 auks., Radiškės sodž. 10 asm. $7^1/_2$ auks. ir Pivorų sodž. 21 asm. $13^1/_2$ auks.), Laukstenių sodž. 27 asm. 12 auks.

23 d. **Vilniuje Varšuvos maršalo J. Pilsudskio pasitarimas Lietuvos dalyku** su Varšuvos užsienių reikalų ministeriu Zaleskiu, gen. Pristoru, atstovais Rygoje Lukasevičium ir Maskvoje Pateku, užsienių reikalų ministerijos rytų skyriaus ve-

dėju Holuvka ir štabo karininkais. Tą pat dieną ministeris ir atstovai išvyko.

23 d. **Kauno** ruožo geležinkeliečių Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus (Nr. 65) įsteigimas.

Apie 24 d. **Lenkų** uždarytosios Barčių (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) mokyklos 37 mokiniai sumetė apie $5^1/_2$ lenk. auks. lietuviams kaliniams.

24 d. **Vilniuje Varšuvos maršalas Pilsudskis tarėsi plečkaitininkų dalyku** su Vilniaus vaivada Račkevičium, gen. Litvinavičium, pulk. Kaspšickiu, Varšuvos užsienių reikalų ministerijos rytų skyriaus vedėju Holuvka. Nutarta jie remti ir panaudoti prieš Lietuvą ruošiant ginkluotus būrius iš jų ir pasamdytų savanorių; samdyti Vilniaus kaimuose, Rygoj ir tt. Pilsudskis tarėsi taip pat su lenkų arkivyskupu Jalbžikovskiu dėl ištremtų lietuvių kunigų. Plečkaitininkai, Juozo Paplauskio ir Prano Ancevičiaus vedami, mėgino pasikalbėti su Pilsudskiu, bet sakės neradę.

24 d. **Vidugirių** (Suvalkų aps.) lenkų valdžios mokyklos vedėjas vertė lietuvių vaikus aukoti lenkiškam Mickevičiaus paminklui statyti Vilniuje, o nesutikusį lenkams aukoti J. Kadžiauską paklupdė.

Apie 25 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj pradėjo veikti fizinio mokinių auklėjimo komisija: direktorius M. Šikšnys, dr. V. Alseikienė, dr. Vl. Šėmis ir gimnastikos mokytojas B. Bucevičius.

25 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus bažnyčioje pamaldos už mirusį 1907 m. Vilniaus lietuvių veikėją kun. Juozą Ambraziejų (Ambroževičių).

25 d. **Vilniaus** pašte lenkų policijos agentas suėmė Vytauto Didžiojo gimnazijos V klasės mokinį Joną Jakelevičių ir, tardęs ligi 3 val. nakties, atleido namo.

25 d. **Lietuvos užsienių reikalų ministerio A. Voldemaro II nota Tautų Sąjungai apie nedraugingus Lietuvai Lenkijos žygius:** kaip lenkai, be mokyklų uždarymo, suėmimų ir „28 lenkų mokytojų“ laiško suklastavimo, dar provokavo lietuvius ištremdami 12 žmonių ir juos šmeiždami, pramanydami nėsamus persekiojimus lenkų, lietuvių neva ruošiamas lenkams pulti gaujas, o po to organizuodami Rygoje lietuvių emigrantų suvažiavimą prieš Lietuvos vyriausybę, ruošdami emigrantų įsiveržimą į Lietuvą.

Apie 26 d. **Barčių sodž.** (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) 73 asmenys paaukojo per 22 lenk. auks. lietuviams kaliniams šelpti.

26 d. **Vilniaus** lenkų universiteto Lietuvių Studentų Sąjungos susirinkimas ir vakarėlis Lietuvių Klube su A. Juškevičiaus „Paskutinės Kęstučio dienos" paskaita ir A. Bielinio raštais, taip pat koncertine dalim.

26 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjunga surengė universitete doc. A. Rimkos paskaitą: Ekonominė Vilniaus reikšmė Lietuvai.

27 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

27 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos Aleksoto skyriaus susirinkime vyriausiojo sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus vadavimo klausimu.

29 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis paskyrė nukeltąjį į mozūrų Kripno par. (Balstogės dekanijoj) Nočios kleboną (seniau net dekaną) kun. Joną Kuzminską Daugėliškio klebonu (Švenčionių aps.) vieton mirusio lapkričio 20 d. kun. Justino Petranio.

29 d. **Pašaminėje** (Švenčionių aps.) lenkų policija tikrino mokytojos R. Viškelytės raštus.

Apie 30 d. **Vilniaus,** Gardino, Suvalkų lietuviams kaliniams paaukojo 2 kunigu 30 lenk. auks., Vydiškio par. 5 asmenys 15 auks., Vydiškių sodž. 35 asmenys apie 17 auks.

Apie 30 d. **Varšuvoje** Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika ir vicepirmininkas K. Veleckas aplankė švietimo ministerį dr. Dobruckį, kuris jiem pareiškė, jog uždarytosios lietuvių mokyklos Vilniaus krašte bus atidarytos tik kai paaiškės Lietuvos ir Lenkų santykiai.

30 d. **Į Varšuvą** iššauktas lietuvis emigrantas kap. Majus gavo maršalo Pilsudskio įsakymą ligi gruodžio 15 d. paruošti bent 300 gerai pamokytų vyrų būrį, kuris galima būtų panaudoti prieš Lietuvos vyriausybę.

30 d. Nepriklausomojoje Lietuvoje Vilniui Vaduoti Sąjungos Centro Komitetas kreipėsi į visas Nepriklausomosios Lietuvos mokyklas, kad įvestų pas save Vilniaus maldą ir rengtų paskaitas apie Vilnių šiomis temomis: „Vilniaus reikšmė Lietuvai senovėj ir dabar", „Vilniaus praradimo istorija ir kova dėl Vilniaus", „Vilnius — Lietuvos kultūros centras", „Vilnius

— ekonomiškas Lietuvos centras", „Vilnius — tikybinis Lietuvos centras", „Vilnius mūsų dailiojoj literatūroj ir liaudies dainose", „Vilniaus meno paminklai", „Legendos apie Vilniaus įkūrimą".

GRUODŽIO MĖN.

1 d. **Vilniaus** „Ryto" draugijos pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis trečią kartą kreipėsi į Varšuvos švietimo ministerį dr. Dobruckį ir antrą kartą į Vilniaus švietimo kuratorių A. Rynevičių dėl uždarytų lietuviškų mokyklų grąžinimo.

1 d. **Dargužiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) plečkaitininkai mėgino išdalinti lenkų pinigais Vilniuje leidžiamąjį laikraštį „Pirmyn", bet buvo sodiečių išvyti.

2 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas nuteisė „Kelio" red. Julių Naviką 300 lenk. auks. arba 2 mėn. kalėjimo už 1926 m. lapkričio 12 d. Nr. 46 straipsnį „Reikia krusterti", o iš 1926 m. Nr. 49 straipsnio „Lietuvių švietimo trukdymas" išteisino. Redaktorius atiduotas policijos priežiūrai. Gynė advokatas Stan. Sadkovskis.

Apie 3 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams paaukojo: 1 asmuo 2 lenk. auks., 12 Varšuvos lietuvių 90 auks., Vilniaus lietuvių batsiuvių dirbtuvės 12 asmenų $12^1/_2$ auks.; Švenčionių aps., Tverečiaus par. 16 asmenų 20 auks., Dotinėnų sodž. 45 asm. 22 auks., Kukutėlių sodž. 19 asm. apie 14 auks., Šaminių sodž. 5 asm. $2^1/_2$ auks., Daukšių sodž. 31 asm. apie 16 auks.; Punsko par.: Punsko miestelio 2 asm. $1^1/_2$ auks., Valinčių kaimo 20 asmenų 18 auks., Vaitakiemio kaimo 15 asm. 13 auks., Navinykų kaimo 1 asm. 1 auks., Trakiškių kaimo 3 asmenys 2 auks., Šlynakiemio kaimo 2 asmens 1 auks.

3 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis sušaukė arkivyskupijos dekanus ir patarė jiems raginti katalikus balsuoti už endekus ir dvarininkus.

3 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) sumokėję lenkams po 2 lenk. auksinu arba atsėdėję po 2 paras kalėjimo už vaikų neleidimą į lenkų mokyklą ir tuo priversti juos ten leisti, tėvai sulaukė „Ryto" mokytojos Pr. Švogžlytės ir atėmė vaikus iš lenkiškos mokyklos; lenkė mokytoja mėgino juos sulaikyti, lietuviškai kiek pradėjusi mokyti ir cukrainius dalydama, bet nestengė sulaikyti.

3 d. **Gervėčių** (Vilniaus-Trakų aps.) parapijos delegatai Br. Juodzevičius ir Mileišis įteikė lenkų arkivyskupui Jalbžikovskiui Vilniuje prašymą grąžinti Gervėčių bažnyčioje sumažintas ligi 1 karto mėn. lietuvių kalbos teises, kurių, be to, lenkams spalių 5 d. uždarius kleboną Ambr. Jakovanį į kalėjimą lenkas vikaras kun. Romeika visai nepaisė. Raštą pasirašė

276. Vilniaus lietuvių Panamarių berniukų bendrabutis eina į bažnyčią; dešinėje vedėjas A. Cicėnas.

684 gyventojai kaimų: Miciūnų, Bezdanų, Užupių, Bagdoniškių, Apšerutės, Rimdžiūnų, Gėliūnų, Milcejų ir Knistuškių. Arkivyskupas atsakė lietuvių teisių nedidinsiąs.

3 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos surengta universitete II-ji paskaita — V. Uždavinio „Vilniui Vaduoti Sąjunga ir jos veikimas".

4 d. **Vilniaus** Lietuvių Klube steigiamasis „Kultūros" švietimo draugijos susirinkimas. Draugija buvo sumanyta 1925 m., įstatai išdirbti 1926 m., bet Vilniaus lenkų vaivados tik 1927 m. po spalių mėn. „Ryto" lietuviškųjų mokyklų uždarymo patvirtinti. Į draugijos valdybą išrinkti: dr. V. Alseikienė, P. Karazija, St. Matjošaitis, P. Tamulevičiūtė ir Br. Untulis, kandidatais dr. J. Šlapelis ir A. Valaitis, į revizijos komisiją V. Kairiūkštis, Ant. Krutulys ir Vl. Narbutas.

4 d. **Vilniaus** Lietuvių Klube susirinkimas lietuvių dramos kursams organizuoti.

4 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

4 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos Aleksoto skyriuj vyriausiojo Sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio paskaita: Vilnius ir jo vadavimas.

277. Vilniaus lietuvių moksleivių „Atžalos" kuopelės mergaitės su savo globėju kun. V. Taškūnu (1927 m.). Vidurinėje eilėje sėdi (nuo kairės į dešinę) M. Karužaitė, Kast. Stašytė, kun. T., O. Palevičiūtė, Gr. Šlapelyte.

4 d. **Labanore** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 66).

5 d. **Vilniuje** lietuvių švietimo „Kultūros" draugijos valdyba pasiskirstė pareigas: pirmininkas Br. Untulis, vicepirmininkas St. Matjošaitis, iždininkas P. Karazija, sekretorė P. Tamulevičiūtė, narė dr. V. Alseikienė.

5 d. **Kaune** Simano Daukanto mokytojų seminarijoj prieš pamokas pradėta kalbėti Vilniaus malda.

Apie 6 d. **Vilniaus** krašto lietuviams kaliniams šelpti sumetė: Pelesos sodž. (Lydos aps.) 41 asmuo $28^1/_2$ lenk. auks., Biržijos sodž. (Kaltinėnų par.) 8 asmenys $8^1/_2$ auks., Perlojos viensėdijoj (Kaltinėnų par.) 2 asm. $2^1/_2$ auks.

7 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) 2 lenkų policininkai tikrino „Ryto“ mokytojos Pranės Švogžlytės teises.

Apie 8 d. **Pavalakės sodž.** 4 asmenys sumetė lietuviams kaliniams 18 auks.

8 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos Simano Daukanto mokytojų seminarijos skyriuje direktoriaus dr. Kl. Ruginio paskaita: Vilnius — mūsų kultūros lopšys. Paskaitos santrauka: „Arba mes mirsime arba Vilnių išvaduosime, arba mes tik gyvuliai, kurie vien duona tegyvename. Rinkimės“.

8 d. **Kaune** įsteigtas susisiekimo ministerijos tarnautojų Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 67); vyriausiojo sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio pranešimas apie sąjungos darbą.

9 d. **Vilniaus** lenkų radio stotis lietuviškai agitavo apie Ženevos konferenciją. Tuo įvesta kelis kartus savaitėje duodama „Lietuvių valandėlė“, atliekama, kad ir lietuvių kalba, bet ne lietuviškai; iš pradžių per radio kalbėjo Koscialkovskis, paskui Kraunaitis, abudu lenkų valdžios agentai.

Apie 10 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams sumetė: 6 Varšuvos lietuviai 11 lenk. auksinų, Dūkšto par. Vardziukiemio sodž. 44 asmenys 12 auks., Pamerkio sodž. 28 asmenys 18 auks., Valkininkų par. 34 asmenys ir šv. Kazimiero draugijos skyrius 21 auksiną, Vydiškio par. Kilatrakio sodž. 15 asm. apie 11 auks.

10 d. **Ženevoj Tautų Sąjungos nutarimas verčia Lietuvą tartis su Lenkais** po to, kai Lietuvos atstovas ministeris pirmininkas prof. A. Voldemaras pareiškė, jog Lietuva nelaiko savęs karo stovyje su Lenkais, o Lenkų atstovas maršalas J. Pilsudskis pareiškė, jog Lenkai pripažįsta Lietuvos nepriklausomybę. Pilsudskiui paspaudus Voldemarui ranką, „Vilniaus Aidas“ priminė, jog 1920 m. Lenkų atstovas Paderevskis taip pat buvo Lietuvos atstovo Voldemaro ranką paspaudęs, po ko lenkai tuojau sulaužė Suvalkų pažadus.

10 d. **Vilniaus** lietuvių „Ryto“ pradžios mokykloj praktikos pamokos iš aritmetikos (P. Tamulevičiūtė), gimnastikos (J. Navickas), lietuvių kalbos (A. Valaitis), dainybos (J. Navickas) ir geografijos (P. Tamulevičiūtė), steigiant Lietuvių Mokytojų Sąjungos pedagoginę sekciją.

10 d. **Lydoje ruošiamų „Lietuvos sukilėlių“ būryje 76 vyrai,** kurių apie 50 lietuvių emigrantų, o visi kiti samdyti Rygos, Vilniaus bedarbiai.

10 d. **Radziučiuose** (Suvalkų aps.) įlužęs ežere nuskendo Juozas Marteckas, švento Kazimiero draugijos Seivų skyriaus narys, atitarnavęs 3 metus lietuvių kariuomenėje, už tai gavęs 6 mėnesius lenkų kalėjimo ir 3 metus lenkų kariuomenės; linksmas, susipratęs, pavyzdingas vaikinas.

10 d. **Skaudvilėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Tauragės aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 68).

11 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo lietuvių laikraščio lenkų kalba „Życie Ludu“ Nr. 21 už str. „Batalja genewska“ (Ženevos mūšis).

11 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokytojų Sąjungos pedagoginės sekcijos steigiamasis susirinkimas. Dalyvavo apie 20 narių. Išrinkta valdyba: A. Krutulys, St. Matjošaitis, P. Tamulevičiūtė. Pirmininkavo St. Matjošaitis, skaitė: P. Eidukonis, „Žodis apie auklėjimą“, P. Tamulevičiūtė, „Mokyklos drausmė ir mokytojas“.

11 d. Pabėgęs iš Nepriklausomosios Lietuvos ir pastebėjęs Varšuvos vyriausybę steigiantis lietuvių emigrantus panaudoti prieš Lietuvą, **kap. Majus pasitraukė iš Vilniaus krašto** ir perėjo vokiečių sieną. Berlyne jis atvyko į Lietuvos atstovybę ir pranešė apie Pilsudskio sumanymus suorganizuoti „sukilėlių“ būrius ir jais pulti Lietuvą. Kap. Majaus pranešimas paskelbtas spaudoje.

11 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

11 d. **Kaune** Universiteto salėje Vilniui Vaduoti Sąjungos surengta Klaudijaus Duž-Duševskio paskaita gudų kalba: Vilniaus klausimas ir gudai.

11 d. **Kaune** įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos pašto, telegrafo ir telefonų skyrius (Nr. 69). Į valdybą išrinkti: J. Dangutis, Vyt. Stelmokas, Bučmys, Mačiulaitis ir Šaikūnas.

11 d. **Plokščiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Šakių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 70).

11 d. **Žeimiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kėdainių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 71).

Apie 12 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams šelpti paaukojo Švenčionių aps., Maciškių sodž. 8 asm. apie 11 auks.

Apie 13 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams šelpti 5 asmenys sumetė 32 lenk. auks., Šakališkės sodž. 27 asm. apie 22 auks.

13 d. **Vilniaus** „Ryto“ pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis mušė

telegramą Varšuvos švietimo ministeriui dr. Dobruckiui, kad leistų atidaryti spalių mėn. uždarytas mokyklas.

14 d. **Valkininkų** (Vilniaus-Trakų aps.) valsčiaus taryba protestavo prieš lenkų nepatvirtinimą antrą kartą renkamo vaito Budrevičiaus ir palikimą netikusio seno.

Apie 15 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams šelpti suaukojo Placiūnų k. (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) 2 asm. apie $^1/_2$ lenk. auks.

Apie 15 d. **Varšuvoje** lankėsi Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas dr. D. Alseika bendrais Vilniaus lietuvių reikalais ir Vilniaus lietuvių „Kultūros" švietimo pirmininkas Br. Untulis dėl lietuviškų mokyklų.

15 d. **Kaune** įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos Valstybės Kontrolės tarnautojų skyrius (Nr. 72).

16 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas išteisino buvusią „Vilniaus Aido" red. M. Žukauskaitę ir „Kelio" red. Jul. Naviką.

16 d. **Vilniaus** „Ryto" pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis aplankė lenkų kuratoriją uždarytųjų mokyklų atidarymo reikalu.

Apie 17 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams šelpti paaukojo Grigalionų sodž. (Švenčionių apskr.) 14 asm. apie 6 lenk. auks., Paliūnų sodž. (Krasnavo valsč.) 20 asm. per 13 auks., Vorakalių sodž. 17 asm. 4 auks.

17—19 d. **Punsko apylinkėje** (Suvalkų aps.) lenkų suimti: Vaitakiemio sodž. Juozas Stanelis, Silainių sodž. Jonas Danilauskas, Pr. Mačiulskas, Vitkauskas, Kazickas ir Stankevičius, Šlynakiemio sodž. Grigutis; visi nuvaryti į Suvalkus.

18 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių koncertas.

18 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

18 d. **Kaune** „Aušros" berniukų gimnazijoj direktoriaus, Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininko, prof. M. Biržiškos paskaita: Vilnius ir Lietuvos jaunuomenė.

18 d. **Užpaliuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Utenos aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 73).

18 d. **Šakiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 74).

Apie 20 d. **Seinų** lietuvių prieglaudos vedėja Zosė Čepulytė lenkų išleista iš Suvalkų kalėjimo už 1000 lenk. auks. kauciją. Suvalkų kalėjime liko dar apie 20 lietuvių, kaip ir Čepulytė, suimtų spalių mėn. pradžioje.

20 d. Iš **Vilniaus** Lūkiškio kalėjimo lenkai išleido Gervėčių klebonų kun. Amb. Jakovanį, kurį tiesiog nuvedė pas arkivyskupą Jalbžikovskį, ir neleido grįžti į savo parapiją, bet iškėlė į Kliuščionis klebonu vietoj kun. V. Buivio, paskirto į Gervėčius.

20 d. **Marcinkonyse** (Gardino aps.) įsteigtas švento Kazimiero draugijos skyrius; pirmininkas Juozas Puočiauskas.

278. Vilniaus lietuvių skautų Gedimino draugovės vadovybė (nuo dešinės į kairę): trečias draugininkas Pr. Žižmaras.

21 d. **Kaune** įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos „Pavasario" suaugusiųjų gimnazijos skyrius (Nr. 75).

22 d. **Vilniuje** lenkų Apygardos Teismas nuteisė buvusią „Vilniaus Aido" red. M. Žukauskaitę 100 lenk. auks. pabaudos už 1926 m. Nr. 109 str. „Tautinė Vilniaus krašto sudėtis".

22 d. **Linkmenyse** (Švenčionių apskr.) įsteigtas švento Kazimiero draugijos skyrius.

23 d. **Kaune** išėjo Vilniui Vaduoti Sąjungos atsišaukimas „Į tautą".

23 d. **Baisogaloj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Kėdainių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 76).

Apie 25 d. **Puvočiuose** (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) vaidintas „Kurčias žentas“, deklamuoti Vaičaitis, Margalis, Gira, Vanagėlis; dialogas. Po vakaro slaptoji lenkų policija tardė rengėjus ir artistus.

25 d. **Dargužiuose** (Vilniaus-Trakų aps.,Valkininkų par.) šv. Kazimiero draugijos skyriuje Stasio Špoko graži kalba apie darbą ir šviesą.

25 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus-Trakų aps.) vikaras lenkas kun. Romeika nepasakė tą dieną privalomo lietuviško pamokslo.

25 d. **Krūminiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) šv. Kazimiero skyriaus surengta vaikų eglutė.

25 d. **Margionyse** (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero skyrius; pirmininkas Gasparas Plokštys.

26 d. **Adūtiškyje** (Švenčionių aps.) vaidinta „Vergijos griuvėsiuose“; L. Bielinio dainų choras ir Lietuvos himnas, kurį sustoję visi sugiedojo. Pirmą kartą lenkai leido čia lietuvių himną scenoje giedoti. Lietuvių jaunimo dūdų orkestras.

26 ir 27 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) stud. A. Bielinio 3 paskaitos su judamais paveikslais: iš šventųjų gyvenimo, iš Lietuvos istorijos ir apie girtybę; „daugiau šitokių studentų“!

26 d. **Činčikuose** (Švenčionių aps. ir valsč.) vaikų eglutė, deklamacijos, dainos.

26 d. **Kamorūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) vaidinti „Kurčias žentas“ ir „Užkerėtas Jackus“. Scenos angoje vytis, salėje tautinės lietuvių vėliavos.

26 d. **Jasaučiznoje** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus susirinkime Jonas Berželionis skaitė apie knygų ir laikraščių naudingumą, Jonas Tolvaiša apie Robinzono gyvenimą; mergaitės sakė eilėraščius.

26 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

27 d. **Vilniuje** prasidėjo „Ryto“ kursai lietuvių pradžios mokyklų mokytojų kvalifikacijoms gauti; kursams vadovavo VI. Sakavičius.

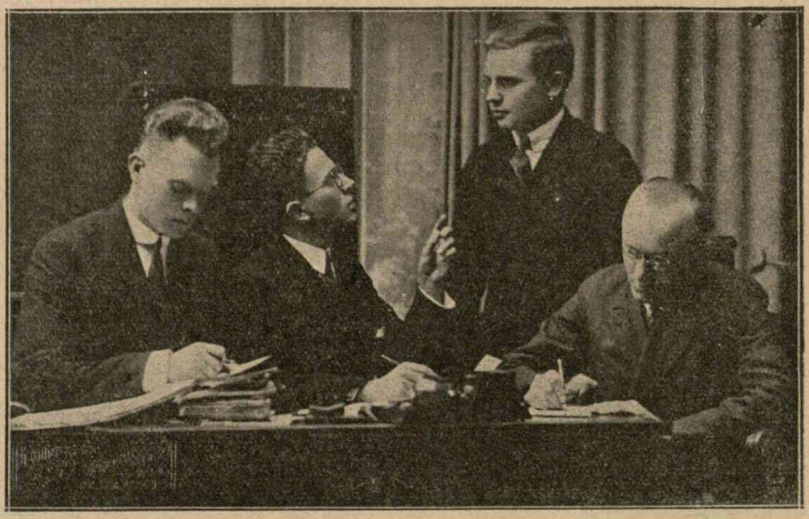
27 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj žemųjų klasių žaidimų vakaras su dainomis.

27 d. **Jacūnuose** (Švenčionių aps.) vaikų eglutė, dainos.

27 d. **Drucminiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) vaidintas „Betliejus“; monologai, deklamacijos, 10 gyvųjų paveikslų, 18 dainų; vaikų eglutė.

Respublikinio Pedagoginio Instituto Kilafedra BIBLIOTEKA

29 d. Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto sukviestas **apie 80 Vilniaus krašto lietuvių atstovų suvažiavimas,** kuris, prižiūrėtas lenkų valdžios atstovo, pasisakė už lietuvių dalyvavimą rinkimuose į Varšuvos seimą ir numatė atstovą „Życie Ludu" redaktorių Kazį Velecką. Po kelių savaičių paaiškėjo lietuvių visuomenėj viršų paėmęs nusistatymas rinkimuose nedalyvauti, kaip ir 1922 m.

279. Vilniaus „Jaunimo Draugo" redakcija (nuo kairės į dešinę): M. Babilius, Ant. Juknevičius (vyriausias redaktorius), S. Urbonavičius (administratorius) ir Rap. Mackevičius.

29 d. **Vilniaus** lietuvių dviklasės mokyklos (Literatų g. Nr. 11) mokiniai vaidino „Našlaitę" ir „Žvaigždučių eglutę"; dainos.

29 d. **Vainiūnuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 77).

Apie 30 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams suaukojo: Krasnavo valsč Burbiškių sodž. 36 asm. $19^1/_2$ lenk. auks., Ragaučinos sodž. (Švenčionių apskr.) 28 asm. $13^1/_2$ auks., Randamonių sodž. (Gardino aps.) 36 asmenys 35 auksinus.

Apie 30 d. **Vilniaus** „Ryto" draugijos pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis mušė telegramą Varšuvos užsienių reikalų ministeriui dėl mokyklų grąžinimo.

Apie 30 d. **Antanuose** (Švenčionių apskr., Adūtiškio valsč.) stud. Alf. Bielinio paskaita.

30 d. Iš **Vilniaus** lenkų Lūkiškio kalėjimo išleistas, uždarytas dar spalių 5 d., Kaltinėnų (Švenčionių aps.) klebonas kun. A. Mikaila; į savo parapiją negrąžintas, tik iškeltas į gudų Slobodką.

30 d. **Vilniuje III Lietuvių Mokytojų Sąjungos suvažiavimas,** kuriame pirmininkavo S. Švogžlys. Centro valdybos pirmininkas E. Horodničius pranešė apie Sąjungos veikimą 1927 m. Sąjunga turi 7 skyrius: Vilniaus, Švenčionių, Valkininkų, Gervėčių, Ratnyčios, 1927 m. įsteigtas Kabelių ir Kalesninkų, o taip pat pedagogijos sekciją. Kalesninkų skyriaus pranešimu, jo valdybą sudaro mokytojos V. Čibiraitė, P. Šičkaitė ir kun. D. Pieška; 1926—27 m. mokslo metais skyriaus padaryti 5 susirinkimai, veikė 8 mokyklos, kurios turėjo per 300 mokinių, o nuo 1927 m. spalių 5 d. beliko tik 1 mokykla, lenkams 7 uždarius; 1926—27 m. mokslo metais atlikta 4 praktikos pamokos Kamorūnų mokykloje — Bobelytė aritmetikos, Mačionytė lietuvių kalbos, Šičkaitė lenkų kalbos, Bobelytė dar giedojimo; surengti 3 vakarai — Bobelytė Kamorūnuose (vaid. „Velykų naktis“, „Mūsų gerasis“), Molis ir Vilkickaitė Barčiuose (vaid. „Grybai“), Čibiraitė Kalesninkuose (vaid. „Trys mylimos“); laikytos 3 paskaitos tėvams — „Kokia buvo rusų mokykla ir ką ji davė vaikams“, „Naujoji mūsų mokykla“ ir „Reikia vaikus auginti, mokyti ir auklėti“; 1927 m. rudenį buvo 2 skyriaus susirinkimu, viena paskaita tėvams („Iš kūdikių higie-

280. Daugėliškio (Švenčionių ap.) knygnešys Malinauskas.

nos"), surengta eglutė uždarytų mokyklų nukentėjusiems vaikams. Pelesos, Rodūnės ir kitų mokyklų mokytojai savo pranešimuose nušvietė sunkią lietuvių švietimo būklę, papasakojo, kaip slaptoji lenkų policija seka kiekvieną mokytojo žingsnį, kaip Gervėčių lenkas vikaras kun. Romeika nepriima vaikų išpažinties nemokančių lenkiškai, kaip Adūtiškio lenkas vikaras Bazevičius lietuvių vaikus moko tikybos lenkiškai ir tt.

Išrinkta sąjungos valdyba: pirmininkas P. Karazija, vicepirmininkas Vl. Sakavičius, iždininkas E. Horodničius, sekretorė P. Tamulevičiūtė ir narys Vl. Šiekštelė.

30 d. **Varšuvos vyriausybė patvirtino Lietuvių Ūkininkų Draugijos (su centru Vilniuje) įstatymus.**

31 d. **Vilniuje** III lietuvių Mokytojų Sąjungos suvažiavime skaitė: M. Bigelis (Mokytojo darbas už mokyklos sienų), R. Mackevičius (Tautinis visuomenės auklėjimas), P. Šičkaitė (Reikia šviesti tėvai). Nutarta protesto rezoliucija dėl uždarymo 49 mokyklų su 2000 mokinių, dėl ko liko be darbo apie 70 mokytojų; reikalaujama grąžinti uždarytosios mokyklos, raginami draugai šviesti liaudį; reikalaujama, kad lenkų kuratorija pripažintų mokytojų kvalifikacijas tiems lietuvių mokytojams, kurie arba yra išėję gimnazijos kursą arba vis dėlto nemažiau žinių turi už lenkų kvalifikuotus mokytojus.

31 d. **Vilniaus** lietuvių klube Naujųjų Metų sutikimas, o gimnazijos vyresnių klasių mokiniams Vytauto Didžiojo gimnazijoje.

Apie 31 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams suaukota Dūkšto par. 5 asmenų 7 lenkų auksinai, Vilniaus miesto 1 asmens 2 auksinu.

31 d. **Nagėnuose** (Breslavo aps., Rimšės par.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus surengta eglutė; Kalėdų giesmės, eilės.

31 d. **Kalvėsėly** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) vaikų eglutė.

1927 metais Vilniuje išspausdinta apie 10 knygų lietuvių kalba; be to, kai kurių vilniečių išspausdintos kelios knygos Nepriklausomojoje Lietuvoje.

1927 metais „Ryto" draugija turėjo savo žinioje Vilniaus krašte 1 humanistinę **gimnaziją su realiniu skyrium (410 mokinių), 1 mokytojų seminariją (291 mokinį),** 2 pradžios mokytojų kvalifikacijoms įsigyti papildomuoju humanistikos ir

pedagogikos bei metodikus kursu (baigė 18 ir 20 = 38 mokytojai), **100 pradžios mokyklų su 3600 vaikų ir 50 vakarinių kursų suaugusiems (apie 650 mokinių)**; tėvai ir kaimynai naudojosi „Ryto" mokyklų knygynėliais; mokyklos darė vakarėlius, eglutes, paskaitas ir kt. Apie 50 mokyklų spalių mėn. uždaryta.

1927 metais **Vilniaus** lietuvių „Jaunimo Draugo" mėnesinio rašto šiaip platinosi: I per 150 ėmėjų Marcinkonių (Gardino aps.) ir Tverečiaus (Švenčionių aps.) valsč., II per 100 — Švenčionių, Seinų ir Daugėliškio (Švenčionių aps.) valsč., III per 50 — Švenčionių aps. Melagėnų, Adūtiškio ir Linkmenų, Vilniaus-Trakų aps. Gervėčių ir Valkininkų, Suvalkų aps. Šipliškių valsč., IV per 20 — Druskininkų (Gardino aps.), Varėnos (Vilniaus-Trakų aps.), Dūkšto (Švenčionių aps.), Lydos aps. Rodūnės ir Eišiškių valsč., V mažiau nei 20 — Krasnavo (Suvalkų aps.), Rimšės (Breslavo aps.), Dieveniškio (Ašmenos aps.), Lydos aps. Beniakainių ir Verenavo, Rutkos (Dysnos aps.), Kaniavos (Vilniaus-Trakų aps.), Vyžainio (Suvalkų aps.), Apsos (Breslavo aps.), Krasnapolio (Suvalkų aps.), Kaulališkio (Lydos aps.), Mykalavo (Švenčionių aps.), Vilniaus-Trakų aps. Rešės ir Trakų, Ašmenos, Drysvėtų (Breslavo aps.), Hermanavičių (Dysnos aps.), Berzninkų (Suvalkų aps.), Vyšniavo (Vileikos aps.), Kamajų (Švenčionių aps.), Vilniaus-Trakų aps. Paberžės ir Nemenčino ir kitose Rytų Lietuvos, Lenkijos ir užsienio vietose.

1927 metais **Paliūnų sodž.** (Suvalkų aps.), kuris tik 1926 m. kelias dienas teturėjo lietuvių mokyklą, tuojau lenkų uždarytą, tėvai ir toliau neleido vaikų į lenkų mokyklą ir gavo sumokėti (23 asmenys) 363 lenk. auksinus: B. Kupčinskas 12 auks., M. Goberis 9 auks., A. Krakauskas 9 auks., A. Mejeris 24 auks., J. Kliukinskienė 51 auks., J. Budzeina 18 auks., L. Heinas 6 auks. (atimtas kilimas), A. Jurgelaitis 18 auks., J. Marcinkevičius 18 auks., A. Pečiulienė 6 auks., M. Bagdonienė 12 auks. (atimta viršinė skara), A. Semiukevičius 21 auks., T. Paulavičus 21 auks., V. Adukauskas 18 auks., A. Kraučeliūnas 27 auks., J. Sakavičius 9 auks., J. Kaleinikas 6 auks., A. Baliūnas 18 auks., J. Petraitis 12 auks., H. Tumelis 36 auks., J. Vitlipas 6 auks., A. Staškevičius 3 auks. ir J. Bancevičius 3 auks.

Vaitakiemio sodž. (Suvalkų aps.) už neleidimą vaikų į lenkų mokyklą sumokėjo: M. Markevičius 12 auks., A. Aleksa 6 auks., K. Kereišienė 6 auks. ir J. Cibulskienė 9 auks.

Punskiečiams paskirta apie 50-čiai tėvų pabaudos už neleidimą vaikų į lenkų mokyklą.

1927 m. Nepriklausomojoje Lietuvoje **įsteigti 48 Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriai;** 1925 m. 14, 1926 m. 15, taigi 1925—127 m. 77 skyriai ir Seinams vaduoti sekcija.

1928 METAI

SAUSIO MĖN.

1 d. **Vilniaus** krašto lietuvių švietimo persekiotojas, lenkų kuratorius dr. A. Rynevičius perkeltas į Lenkų Lodzę.

1 d. **Vilniuje** pasimirė Maišiogalos klebonas kun. T. Kakarieka (lietuvis).

1 d. **Guntauninkuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) vaidintas „Paparčio žiedas"; deklamacijos.

1 d. **Ivanėnuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) susirinkę lietuviai klausė per radio Kauną; ypačiai seneliai džiaugėsi iš tolo savuosius girdėdami.

1 d. **Taujūnuose** (Švenčionių aps.) vaikų eglutė; Kalėdų giesmės, dainos, eilės, dialogai ir pasakėčios.

1 d. **Drucminiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) rodyti gyvieji paveikslai; paskaita.

1 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda (Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita).

1 d. **Vaškuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Biržų-Pasvalio aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 78).

2 d. **Vilniaus** „Ryto" mokykloj Lietuvių Mokytojų Sąjungos pedagoginės sekcijos susirinkime pranešimai: St. Matjošaičio „Darbo mokykla" ir kun. N. Pakalkos „Mokinių savarankiškumas".

2 d. **Varšuvoje** Aukščiausiasis Lenkų Teismas nagrinėjo nuteisto $1^1/_2$ metų tvirtovės Vydiškio klebono kun. V. Bobino bylą ir pavedė Vilniaus lenkų apeliacijos teismui iš naujo ją peržiūrėti.

3 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Aido" Nr. 1 už straipsnį „Kas toliau?"

3 d. **Švenčionių „Ryto" draugijos metinis susirinkimas.** Išrinkta valdyba: pirmin. kun. J. Skruodys, vicepirmininkas dr. Al. Rymas, sekret. mokyt. Vl. Siekštelė, iždininkas Maldžiūnas,

nariai mok. B. Cicėnaitė, mok. Jasiulionis, kun. Petr. Prunskis ir kun. N. Vaišutis.

3 d. **Vidugiriuose** (Suvalkų aps.) šv. Kazimiero draugijos skyr. stud. Alf. Bielinio paskaitos ir aparatu per 4 valandas rodomi paveikslai iš šventraščio, geografijos, Lietuvos istorijos, apie girtybę. Protarpiais gražios mergaičių lietuviškos dainos.

4 d. **Vilniaus** magistratas, lietuvių atstovo dr. J. Šlapelio rūpesniu, paskyrė pašalpą Vilniaus lietuvių „Ryto" pradžios mokyklai.

4 d. **Švenčionyse**„Pavasario"koperatyvo visuotinis metinis susirinkimas.

5 d. **Giriuose**(Vilniaus-Trakų ap., Gervėčių valsč.) vaikų eglutė; vaidinta „Į mokslą" ir „Kurčias žentas"; dainos.

5 d. **Smilgiuose**(Nepriklausomojoje Lietuvoje, Panevėžio aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 79).

281. Vilniaus lietuvių Šv. Mikalojaus bažnyčios altorius.

Apie 6 d. **Lydoje** emigrantų (iš Nepriklausomosios Lietuvos) ir priviliotų pašaliečių „lietuviškųjų būrių" mankštymasis šautuvais už miesto, dainuojant „Išėjo tėvelis į mišką".

6 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) vaikų eglutė, dainos; „vaikiukai sakė eilutes kaip advokatai".

6 d. **Dotinėnuose** (Švenčionių aps., Švenčionėlių par.) vaidinta „Uošvė į namus — tylos nebebus".

6 d. **Bieliūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus vakarėlis.

6 d. **Pelegrindoj** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaidinta „Ant bedugnės krašto"; vaikų eglutė.

Apie 7 d. **Vilniaus** ir kitų lenkiškų kalėjimų lietuviams kaliniams sušelpti sumetė: Melagėnų par. (Švenčionių aps.) apie 50

lenk. auks. (miestelyje 4 asmenys, Juodgalvių sodž. 16, Krikiankos palivarke 3, Gilūtų sodž. 2, Malykų sodž. 1, Mėčionių sodž. 12, Kieriškės sodž. 23, Salomiankoj 1, Palėsiaus sodž. 20, Krakčiukuose Šeštos Budriškės 1, Šventos Onos 1), Vasiūnų sodž. (Švenčionių aps.) 12 asmenų per 7 auksinus, Bevainiškės viensėd. (Švenčionių aps.) 5 asm. apie 3 auks.

282. Randamonių kaimo (Gardino aps., Druskininkų valsč., Ratnyčios par.) Šv. Kazimiero draugijos skyriaus nariai 1928 m. Naujuosius Metus sutikdami.

7 d. Vilniaus vaivadijoje įregistruoti **Lietuvių Ūkininkų Draugijos įstatai,** Varšuvos ministerijos tvirtinti 1927 m. gruodžio 30 d.

7 d. **Vilniaus** lenkų radio stotyje T. Šeligovskio paskaita apie lietuvių muziką. Vilniaus lenkų konservatorijos mokinė lietuvaitė Aldona Patapavičiūtė padainavo kelias lietuviškas dainas, kurias Šeligovskis lenkiškai paaiškino.

8 d. **Rizgūnuose** (Švenčionių aps., Paringio par.) vaidinta „Betliejaus kutė".

8 d. **Vilniuje** vaidinta „Pražydo nuvytusios gėlės".

8 d. **Miciūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaidinta „Žvaigždutė" ir „Betliejaus kutė"; 2 monologai, deklamacijos, solo dainavimas, duetas. Vaikų eglutė.

8 d. **Jasaučiznoj** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) šv. Ka-

zimiero draugijos skyriuje Kaniūkų mokytoja J. Plenytė skaitė apie švietimą ir žmonių tamsumą, Nočios klebonas kun. K. Šileika pasakojo apie šv. Kazimiero gyvenimą; prakalbos, deklamacijos. Atvykęs lenkų policininkas surašė už susirinkimą protokolą Silv. Stakučiui.

8 d. **Seinuose** šv. Kazimiero draugijos skyriui lenkų policija ne-

283. Vilniaus „Ryto“ lietuvių švietimo draugijos valdyba (nuo kairės į dešinę) Kast. Stašys, kun. Kr. Čibiras, Marc. Šikšnys, pirmininkas kun. Petras Kraujalis, V. Budrevičius ir Ant Juknevičius.

leido daryti susirinkimo su atvykusio iš Vilniaus stud. Alf. Bielinio paskaita, nors anksčiau tai buvo leista.

8 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

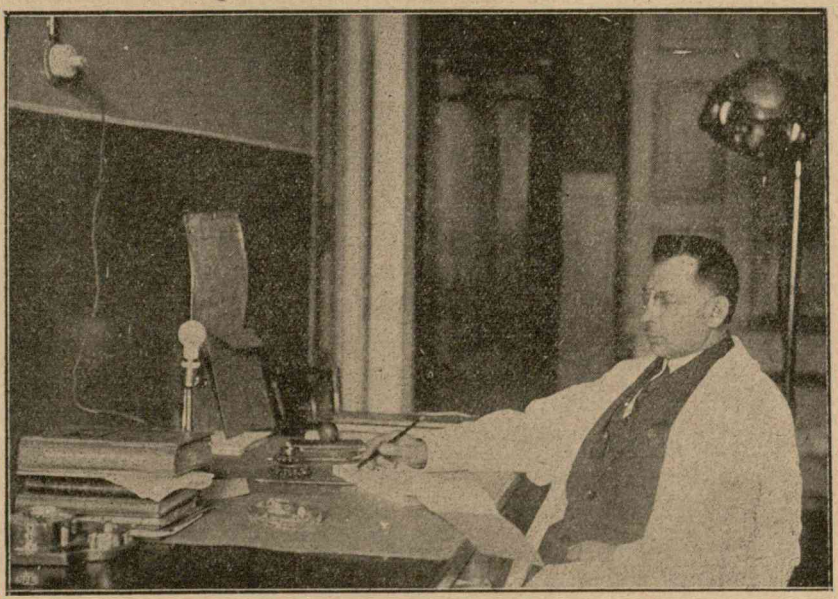
8 d. **Kirdeikių** bažnytkaimy (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Utenos aps., Linkmenų valsč.) Vilniuj Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių.

9 d. **Miciūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių par.) vaidintas „Betliejus“ ir „Žvaigždučių eglutė“; deklamacijos, dainos.

Apie 10 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams suaukojo: Vardžiukiemio šv. Kazimiero draugijos skyriaus 19 asmenų apie 8 lenk. auks., Palūšės miestelio (Švenčionių aps.) 19 gyventojų 9 auks., 1 asmuo 1 auks., Vaitakiemio sodž. 2 asmeniu $1^1/_2$

auks., Mančigirės sodž. (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) 19 asm. apie 10 auks., Dūdų sodž. 9 asmenys $14^1/_2$ auks., Paąžuolės sodž. (Nočios par.) 19 asmenų $17^1/_2$ auks., Biekšų sodž. 31 asmuo per $17^1/_2$ auks. — Dr. J. Basanavičiaus paminklui Rasose vienas asmuo 15 auks.

10 d. **Kirdeikių** pradžios mokykloj (Nepriklausomojoj Lietuvoj,

284. **Dr. Danielius Alseika,** Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas 1923—1928 m.

Utenos aps., Linkmenų valsč.) Vilniui Vaduoti Sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių.

12 d. **Vilniaus** lenkų vaivada V. Račkevičius įtvirtino „Lietuvių Ūkininkų Draugiją".

12 d. **Naujojo Šaminio** (Švenčionių aps.) lietuvių mokyklos mokiniai aplankė Pašaminės „lenkų" mokyklą ir ten su pašaminiečių vaikais ėmė dainuoti lietuviškai. „Lenkų" mokytojas kurstė saviškius sutrukdyti, bet nesisekant uždraudė dainuoti.

12 d. **Seinų Suvalkų krašte** suimti Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos auklėtiniai: Vaitakiemio sodž. Jonas Staskevičius ir Ant. Stanelis, Punske Kast. Levanavičius ir (iš Seinų) Jonas Murinas, o taip pat Punsko sodž. gy-

ventojai A. P. Brilis, J. Sandas ir O. Baliūnaitė; tie trys tą pat dieną paleisti, o visi kiti sausio 14 d. nuvaryti į Suvalkus, iš kur po kelių valandų tardymo paleisti. Buvo kaltinami agitavę balsuoti Varšuvos Seimo rinkimuose už tautinių mažumų sąrašus.

13 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo lietuvių laikraščio lenkų kalba „Życie Ludu" Nr. 1 už straipsnį „Ofiarność społeczeństwa litewskiego" (lietuvių visuomenės pasiaukojimas) ir korespondencijas iš Lydos ir Pelesos (Lydos aps.). Dėl konfiskuoto straipsnio lenkai atkreipė akis į skelbiamas per tris mėnesius „Vilniaus Aide" ir „Kelyje" aukas Vilniaus lietuviams kaliniams ir neužilgo uždraudė jas skelbti.

Apie 14 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams paaukojo: 2 asmeniu $25^1/_2$ lenk. auks., Leliušių sodž. (Lydos aps., Pelesos par.) 5 asmenys $2^1/_2$ auks., Paąžuolės (Nočios par.) sodž. 11 mokinių $2^1/_2$ auks., Vaitakiemio sodž. 5 asmenys $4^1/_2$ auks., Kabelių sodž. 13 asmenų per 7 auks., Kukiškės sodž. (Švenčionių aps.) 12 asmenų apie $7^1/_2$ auks., Gamaduriškės sodž. (Švenčionių aps.) 11 asmenų apie $2^1/_2$ auks.

14 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Aido" Nr. 5 už korespondenciją iš Lydos („Nepaprastas reginys" — apie ginkluotų lietuvių emigrantų būrius, dainuojančius „Išėjo tėvelis į mišką") ir už paskelbimą aukų lietuviams politiniams kaliniams šelpti; per 3 mėnesius skelbta bemaž kiekviename „Vilniaus Aido" ir „Kelio" numeryje, bet dabar lenkų vyresnybei tai uždraudus, aukų nebeskelbiama, kad ir jų vis dar eina.

Apie 15 d. **Vilniuje** dr. J. Basanavičiaus paminklui Rasose 1 asmuo paaukojo 25 lenk. auks., Paąžuolės sodž. 3 asm. 1 auks.

Apie 15 d. **Drucminiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius.

15 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) vaidinti „Gintarai", „Degtinė", „Kvailą supras — aklą pažins".

15 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus-Trakų aps.) perkeltam iš Kliuščionių, vieton išleisto iš kalėjimo ir perkelto į Kliuščionis kun. A. Jakovanio, klebonui kun. V. Buiviui lenkininkai neleido lietuviškai pasakyti pamokslo; tik suskubo paskaityti evangeliją lietuviškai.

15 d. **Grūte** (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) vaikų eglutė.

15 d. **Dubičiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) vaidinta „Nenusisekusi komedija“ ir 3 komedijėlės.

15 d. **Seinuose** (Suvalkų aps.) lenkas klebonas per pamokslą įsakė suvežti javų, malkų ir šiaudų lenkų prieglaudai („zakład Rodziny Marji“).

15 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

15 d. **Jonavoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kauno aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 80).

16 d. **Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas nutarė nedalyvauti rinkimuose į Varšuvos Seimą.**

17 d. **Joniškėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Šiaulių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius (Nr. 81).

Apie 17 d. **Vilniaus** lietuviams kaliniams Paąžuolės sodž. 3 asmenys paaukojo 1 lenk. auks.; paskutinė auka, kuri pavyko lietuviams paskelbti.

19 d. **Vilniaus** lenkų Apeliacijos Teismas patvirtino O. Zavišaitės 1926 m. sausio 18 d. nubaudimą 600 lenk. auks. (ir 60 auks. teismo išlaidų) arba 3 mėnesiais arešto už 1924 m. „Lietuvos Kelio“ Nr. 17 (str. „Kaip ir apysaka“), 18 (korespon. iš Adūtiškio) ir 25 (straips. „Antrieji kryžiuočiai“).

19 d. **Vilniaus** lenkų teismo tardytojas tardė red. K. Velecką už „Życie Ludu“ 1927 m. Nr. 19 straipsnį „I znów poszli siedzieć“ (Ir vėl nuėjo kalėti).

Apie 20 d. dr. J. Basanavičiaus paminklui **Vilniaus** Rasose 5 Lydos aps. lietuviai paaukojo 50 lenk. auks.

Apie 20 d. **Švenčionių aps. lenkai pastatė Kretonių sodž. Motiejaus Cijunėlio „lietuvišką kandidatūrą“ į Varšuvos Seimą,** nors okupuotosios Lietuvos lietuviai atsisakė dalyvauti rinkimuose. Cijunėlis su starostijos valdininku važinėjo po lietuviškas klebonijas (Adūtiškyje, Kamajuose, Vasiūnuose) ir reikalavo, kad klebonai ragintų už jį balsuoti. Tuo pat metu lenkai socialistai (P. P. S.), vizvolencai ir kiti ėmė platinti net lietuviškus atsišaukimus lietuviams privilioti.

Apie 20 d. **Švenčionių** dekanas kun. N. Vaišutis perkeltas į Kaltinėnus klebonu, išleistasis iš kalėjimo Kaltinėnų klebonas kun. A. Mikaila į gudų Slabudką, o Švenčionių dekanu perkeltas Slabudkos kun. P. Mankovskis — lenkas; Švenčionių parapijoje nebeliko nė vieno kunigo lietuvio, nes vikaras jau seniau buvo lenkas (Šteinas).

20 d. **Iš Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pasitraukė pirmi-**

ninkas dr. D. Alseika ir vicepirmininkas K. Veleckas, kai sausio 16 d. Komitetas nepriėmė tautinių mažumų bloko pasiūlymų lietuviams rinkimų reikalu. Į jų vietą įėjo kandidatai Rap. Mackevičius ir K. Kriščiukaitis.

21 d. **Vilniuje** „Vilniaus Aidas“ reikalauja, kad Vilniaus lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis atšauktų iš lietuviškų parapijų vi-

285. **Kastantinas Stašys,** Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas 1922—1923 ir nuo 1928 m.

karus, kurie persekioja lietuvius: Gervėčių kun. Romeiką, Adūtiškio kun. Bazevičių, Švenčionių kun. Šteiną.

21 d. **Kaune** universiteto salėje Vilniui Vaduoti Sąjungos surengta kun. docento J. Tumo-Vaižganto paskaita: Pradžia lietuvių idėjinės kovos dėl Lietuvos Rytų (nuo 1907—1910 m.).

22 d. **Mikalavėly** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius, į kurį įsirašė 21 narys,. Pirmininku išrinktas A. Kaukėnas.

22 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus-Trakų aps.) lenkininkai, daugiausia iš Šakalaičių sodžiaus, L. Mančinas, B. Tridulis, S. Jarmokas, Savka ir Savkienė, S. Tridulienė, M. Kikilevičius, B. Da-

286. **Švenčionių lietuvių gimnazijos mokytojai** 1928 m. vasario mėn. (nuo kairės į dešinę): Jadv. Loppaitė, kun. Aleks. Micas, direktorius Aleksandras Rymas, Bronė Cicėnaitė, Natalija Rymienė, Zoja Šakalienė ir kun. Nikodemas Vaišutis.

mucis, J. Gudaitis, J. Šaulys, M. Matulaitis ir kiti, virtę Gudojšč'iu, Matułojšč'iu, Tridul'iu, Damuč'iu ir pakurstyti lenkų vikaro Romeikos, sustabdė lietuvišką pamokslą, giedodami lenkų „Rotą“ („Nie damy ziemi, zkąd nasz ród“ — Neduosim žemės, iš kur esam kilę) ir „Bože, coś Polskę“, tik pradėję nemokėjo jų baigti.

22 d. **Strėžūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) vaidintas „Betliejus“.

22 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda (Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita: Lietuvių ir lenkų teisės į Vilniaus kraštą).

22 d. **Dusetose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Zarasų aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 82).

22 d. **Kybartuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Vilkaviškio aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 83).

23 d. **Kuršiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) atvykęs studentas S. Narkevičius rodė judomuosius paveikslus iš Naujojo Įstatymo, Lietuvos vietas, senąsias Lietuvos pilis, girtuoklybės tipus ir aiškino juos. Du seansu, vaikams ir suaugusiems. Protarpiais mergaitės lietuviškas dainas dainavo.

24 d. **Vilniuje** iš Lūkiškio lenkų kalėjimo už 1000 lenkiškų auksinų kauciją išleistas kalinamas nuo 1927 m. spalių 5 d. Vydiškio klebonas kun. V. Bobinas, keletą kartų nuteistas, bet Varšuvos aukščiausiojo teismo vėl pavestas Vilniaus teismui išnaujo teisti. Jo byla pradėta dar 1926 m.

24 d. **Latežery** (Gardino aps., Pariečės valsč.) vaikų eglutė; dainos, deklamacijos.

24 d. **Kaišiadoriuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Trakų aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos, vidurinės mokyklos mokiniams ir visuomenei, apie pavergtą Vilnių ir kovas dėl jo išvadavimo; pabaigta tautos himnu.

24 d. **Panevėžy** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius (Nr. 84).

25 d. Į **Vilnių** atvyko iš Kauno Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininkas prof. M. Biržiška pakeliui į Varšuvą, kur jis vyko kaip Nepriklausomosios Lietuvos spaudos korespondentas; vasario mėn, grįždamas iš Lenkų, vėl kelias dienas buvo sustojęs Vilniuje.

25 d. **Tauragėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius (Nr. 85).

26 d. **Žiežmariuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Trakų aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio trys paskaitos apie Vilnių ir jo vadavimą: 1. mokiniams, 2. į turgų suvažiavusiems kaimiečiams, 3. inteligentijai.

27 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus-Trakų aps.) dėl lenkų keliamo bažnyčioje triukšmo kunigui nesakant lietuviškų pamokslų ir

nesant lietuviškų giesmių, Vilniaus arkivyskupo atsiųstasis pralotas kun. Savickis pranešė per pamokslą, kad nebebūsią pamokslų ir pridedamųjų pamaldų, o tik skaitytinės mišios prie 2 žvakių; nuošalyje Savickis palaikė triukšmadarius.

27 d. **Seinuose** lenkų valdininkas teiravosi pas spalių mėn. ištremto kanauninko kun. P. Dvaranausko tarnaitę dėl šiojo paliktų daiktų, kuriuos jis turįs šiam vežti į Nepriklausomąją Lietuvą.

287. Paulė Tamulevičiūtė, Vilniaus Lietuvių Mokytojų Sąjungos veikėja.

28 d. **Daukšiuose** (Švenčionių aps. ir valsč.) metinis šv. Kazimiero draugijos skyriaus susirinkimas su paskaitomis ir dainomis.

28 d. **Aukštadvary** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Trakų aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita moksleiviams apie Vilnių.

29 d. **Vilniuje** lietuvių amatininkai vaidino „Katriutės gintarus"; dainos.

29 d. **Rėškutėnuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų valsč.) metinis šv. Kazimiero draugijos skyriaus susirinkimas. Skyrius turi knygyną, kuriuo naudojasi visa apylinkė, labiausiai berniukai, platina laikraščius ir ruošia vakarėlius. Išrinkta valdyba su pirmininku Adomu Lapinu. Mokytojo N. Jasiulionio paskaita: Gyvenkime švariai.

29 d. **Aukštadvary** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Trakų apskr.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilniaus atvadavimą.

29 d. **Kapiniškiuose** (Kabelių valsč.) vaikų eglutė, giesmės, dainos; mokykla papuošta tautinėmis lietuvių vėliavėlėmis.

29 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

Apie 30 d. **Kunigiškėje** (Švenčionių aps. ir valsč.) po pusantrų metų kovos ir dažnų pabaudų už vaikų neleidimą į lenkų mokyklą gautas leidimas „Ryto" lietuvių mokyklai.

30 d. **Aukštadvary** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Trakų aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita: Lietuvaitė — Vilniaus fronto kovotoja.

30 d. **Onušky** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Trakų aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos apie Vilnių: 1. mokiniams, 2. visuomenei.

31 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjunga paskelbė 14 temų paskaitoms: 1. Kas tai yra tauta ir koks jos tikslas, 2. Tauta ir teritorija, 3. Vilniaus reikšmė mūsų tautos istorijai, 4. Vilnius — tikybinis Lietuvos centras, 5. Vilnius — Lietuvos kultūros centras, 6. Vilnius — ekonominis Lietuvos centras, 7. Kokios yra perspektyvos Vilniui vaduoti, 8. Vilniaus vadavimas santykių su kaimynais šviesoje, 9. Mūsų prieteliai gudai ir ukrainiečiai ir kas mus su jais riša, 10. Legendos apie Vilnių ir įžymesniąsias Vilniaus krašto vietas, 11. Vilnius mūsų tautosakoj, 12. Vilniaus praradimo istorija ir mūsų tautos kovos dėl Vilniaus išvadavimo, 13. Vilniaus meno paminklai, 14. Suvalkai, Seinai, Gardinas — jų reikšmė Lietuvai ir jos atgimimui.

VASARIO MĖN.

1 d. **Kaune** Vilniečių Sąjunga su prof. Z. Žemaičiu priekyje kreipėsi į Nepriklausomosios Lietuvos visuomenę, prašydama ją paremti aukomis vasario mėn. rinkliavą dr. J. Basanavičiaus fondui — Vilniuje namams nupirkti lietuvių mokykloms ir Lietuvių Mokslo Draugijai.

1 d. **Naujajame Šaminy** (Švenčionių aps., Kliuščionių valsč.) ilgai tęsę lenkai patvirtino lietuvių mokyklą.

1 d. **Balbierišky** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Marijampolės aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita mokiniams apie Vilnių.

2 d. **Zabarninkuose** (Breslavo aps.) vaikų eglutė; deklamacijos, dainos.

2 d. **Pašaminėje** (Švenčionių aps. ir valsč.) vaidinta „Marytė, vargoninko duktė".

2 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus-Trakų aps.), nebodamas arkivyskupo Jalbžikovskio draudimo, kun. Romeika pasakė lenkišką pamokslą.

2 d. **Balbierišky** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Marijampolės aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita visuomenei apie Vilnių.

2 d. **Bajoruose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Klaipėdos krašte) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 86).

2 d. **Vilkavišky** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius (Nr. 87).

3 d. **Varšuvoje** atvykusiam iš Lietuvos prof. Myk. Biržiškai, Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininkui, lenkų švietimo ministeris dr. Dobruckis pareiškė nebuvęs nusistatęs uždaryti 46 lietuvių pradžios mokyklų ir mokytojų seminarijos, tik Pilsudskis jį vertęs, ir žadėjo teisingai aprūpinti lietuvių seniečių švietimo reikalus. Jis pripažino taip pat, jog Vilniaus universitetą turėtų aprūpinti lietuvių kalba ir literatūra, tik dalyką kliudą endekai profesoriai. Patiekė žinių apie lietuvių mokyklas Vilniaus krašte: 1926—27 mokslo metais, ligi spalių mėn. įvykių, buvo lenkų valdžios lietuviškai lenkiškos 26, lietuviškos 23, privatinės lietuviškos 97 mokyklos. „Vilniaus Aidas" papildė Varšuvos ministerio žinias, nurodydamas, jog lietuviškai lenkiškose mokyklose lietuvių kalbos nemokoma, bet ir lenkų valdžios lietuviškose kuo mažiausia.

4 d. **Vilniuje** Bernardinų sodo čiuožykloj lietuvių sportininkų rungtynės. Laimėjo Surininas, Grabauskas, Vilkevičius, Montigeras, Teisėjai: Bucevičius, Cicėnas ir Norkūnas.

4 d. **Vilniaus** lietuvių klube savybės vakarėlis.

288. Aušros Vartų Švenčiausiosios Panelės paveikslas, V. V. S. paskleistas Lietuvoje tūkstančiais lapelių.

4 d. **Ašmenoje** Vilniaus lenkų apygardos teismas nuteisė metų kalėjimu Sudainių kaimo (Ašmenos aps., Dieveniškio valsč.) ūkininką Tomą Lelką už kurstymą prieš lenkų mokyklą, kurio paklausius, reikalauta lietuviškos mokyklos.

MALDA

I Aušros Vartų Švenčiausią Panelę.

O, Skaisčiausioji Panele Marija, kuri iš Aušros Vartų tūkstus amžius švieti mūsų kraštui ir savo malonių spindulius bėri! Pažvelk į skausmo surakintas Tavo vaikelių širdis. Per prievartą atskirti nuo Tavęs, mes esame tarsi našlaičiai, netekę savo motinos. Ilgesys graužia mūsų širdis. Ne vien del priešo nedorybių, bet ir del savo nuodėmių netekome Vilniaus, tačiau žinome, kad per Tavo užtarimą galėsime ji vėl atgauti; tad bėgame prie Tavęs, mūsų širdžių Valdove, su nuženimtu prašymu: išprašyk mums iš savo mieliausiojo Sūnaus nuodėmių atleidimą; sužadink mūsų viltį; praskink mums kelią į Vilnių; sukelk lietuvių tarpe vienybės ir galingo pasiryžimo dvasią nugalėti visas kliūtis, kad vėl galėtume linksmybės ašaromis sveikinti Tavo stebūklingąjį paveikslą ir giedoti Tavo Sūnui ir Tau meilės ir garbės himnus.

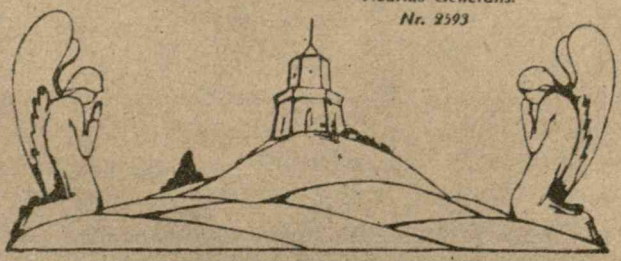
O, Marija, dangaus ir žemės Karaliene, sergėk ir globok mūsų Tėvynę ir Tavo vaikelius. Amen.

Vilniaus suplikacijų punktas.

Mūsų Vilnių grąžinti mums teikis, meldžiam Tave, Viešpatie!

(L. S.)
JOSEPH SKVIRECKAS
Archiepiscopus Metropolitanus Kaunensis.

Approbatur.
Kaunae, die 9 iulii 1926.
Canonicus
ŠAULYS,
Vicarius Generalis.
Nr. 2593

289. V. V. S. malda į Aušros Vartų Švenčiausiąją Panelę.

4 d. **Suvalkų** lenkų apygardos teismas nuteisė 5 Punsko apyl. lietuvius ir 1 žydą: J. Bencevičių 6 metų sunkaus darbų kalėjimu, J. Kalkauską ir Geršoną 2 metų kalėjimu, J. Kalkauską 1 metų kalėjimu, Praleikienę 6 mėnesių kalėjimu, o R. Mentelienę išteisino.

5 d. **Miežionėliuose** (Švenčionėlių aps. ir valsč.) vaidino „Kuprotą oželį“ ir „Dainą be galo“; dainų choras.

290. Ligūnų kaimo (Švenčionių apskr., Dūkšto valsč.) Švento Kazimiero draugijos skyriaus valdyba.

5 d. **Kaune** „Saulės“ mokytojų seminarijoje įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 88).

Apie 5 d. **Pabaronėje** (Vilniaus Trakų aps.) lenkų karininkas šūviu šmarkiai sužeidė ūkininką Budėną.

Apie 5 d. **Gervėčių miestelyje** (Vilniaus Trakų aps.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius. Įsiutę lenkininkai nusiuntė prašymą Varšuvos vyriausybei, kad uždarytų dar likusias Gervėčių par. lietuviškas mokyklas: „Póki będą tu litwini agitatorzy, my nic nie zrobiemy“ (Kol čia bus lietuvių agitatorių, nieko nelaimėsime!).

Apie 5 d. **Vidugiriuose** (Seinų aps.) lenko mokytojo Step. Gniazdovskio nubausti, be 1927 m. nubaustųjų, už vaikų nelan-

kymą lenkiškos mokyklos, dar V. Sakavičius 36 lenk. auks. Pr. Frielikas 36 auks., Ig. Dornykas 24 auks., K. Kadziauskas 24 auks., A. Markevičius 24 auks., V. Kraužlys 24 auks., P. Adukauskas (iš Didžiulių kaimo) 24 auks., V. Milančius 12 auks., A. Vektaris 12 auks., Gibas 12 auks., K. Nevulienė 12 auks., A. Verbickas (iš Rimkežerių kaimo) 12 auks., J. Stoskeliūnas 3 auks., iš viso 13 asmenų 259 auks.

5 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda (Vilniui Vaduoti Sąjungos instruktoriausV. Uždavinio paskaita: Provincijos nuotaika Vilniaus klausimu — įspūdžiai iš kelionės po Dzūkiją).

291. **Kazys Veleckas,** Vilniaus lietuvių lenkų kalba „Życie Ludu" (Liaudies Gyvenimo) redaktorius.

6 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje **Lietuvių Ūkininkų Draugijos suvažiavimas;** neatvyko seimiečiai dėl nutraukto Gardino—Suvalkų susisiekimo. **Dalyvavo apie 150 įgaliotinių.** Organizacinės komisijos vardu pasveikino ir darė pranešimą jos pirmininkas St. Špokas. Prezidiumas: pirmininkas K. Gaigalas, vicepirmininkas Just. Povilėnas, I sekretorius Pr. Žukauskas, II sekretorius R. Skrebutėnas, garbės pirmininkas direktorius J. Kairiūkštis. Agronomo M. Stankevičiaus paskaita apie ūkio draugijos reikalingumą ir naudą. Vaizdingai kalbėjo Trakų kun. kanaun. Kl. Maliukevičius. Į valdybą išrinkti: pirmininkas Matas Stankevičius 84 balsais, kun. kanaunin. Kl. Maliukevičius 78 balsais, vicepirmininkas Stasys Špokas 72, sekretorius Ant. Krutulys 66, Kaz. Gaigalas 62, Kumpa 49, kasininkas Kaz. Veleckas 43, kandidatai Pr. Žukauskas 41, Ign. Budzeika 36, Just. Povilėnas 33. Revizijos komisija: kun. Pr. Bieliauskas, Vl. Narbutas ir Vinc.

Budrevičius, kandidatas Burokas. Kalbėjo dar. R. Skrebutėnas, Misiūnas, kun. Petr. Prunskis, St. Matjošaitis, Jasiūnas.

6 d. **Pernaravoj** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kėdainių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 89).

7 d. **Gervėčių par.** (Vilniaus Trakų aps.) 16 sodž. (Mockų, Kolionijos, Milcėjų, Girių, Micūnų, Petrikų, Kerplėšynos, Pelegrindos, Gaigalių, Knistuškių, Rimdžiūnų, Užupių, Gėliūnų, Bezdonių, Bagdoniškių, Gudzininkų) 8 įgaliotiniai, 10 prašymų su 970 parašais vežini atvyko į Vilnių prašyti lenkų arkivyskupo leisti lietuviams bent pusiau su lenkais turėti savo pamaldas ir atšaukti lenkininkų kurstytoją ir triukšmadarį kun. Romeiką. Dėl savo vardinių arkivyskupas Jalbžikovskis jų nepriėmė. 6 įgaliotiniai turėjo grįžti namo, o 2 liko laukti kitos dienos, kai arkivyskupas bus jau vardines atlikęs.

7 d. **Šendubrėje** (Gardino aps.) lenkų slaptosios policijos agentas su šaltišium naktį prikėlė ir tardė mokytoją Joną Žmuidziną ir lankančius lietuvių mokyklos vakarinius kursus, baidydamas visus į Gardiną išvarysiąs.

8 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis priėmė Gervėčių par. 16-os sodžių 2 lietuvių delegatu, kurie įteikė 10 prašymų su 970 parašais, bet užuot išklausęs prašymo lietuvių kalbai grąžinti teises Gervėčių par., išvadino juos durniais, chamiškai užtrenkė duris ir liepė išeiti.

11 d. Į **Vilnių** atvyko prof. M. Biržiška, grįždamas iš Varšuvos, Krokuvos ir Lvovo. Tą pat dieną jis darė pranešimą apie savo kelionę plačiame Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto posėdyje.

12 d. **Vilniuje** prof. M. Biržiška buvo sveikinamas Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleivių „Atžalos“ kuopelės susirinkime, o 9 val. vak. Lietuvių Studentų Sąjungos surengtame susirinkime darė pranešimą apie kultūrinius lietuvių laimėjimus.

12 d. **Vilniaus „Ryto“ lietuvių švietimo draugijos visuotinis susirinkimas.** Pririnkus dar K. Stašį ir A. Juknevičių, valdybą sudarė, be jų, dar kun. prof. P. Kraujalis (pirmininkas), gimnazijos direktorius M. Šikšnys, kun. Kr. Čibiras, V. Budrevičius ir 1927 m. spalių 11 d. ištremtas į Nepriklausomąją Lietuvą kun. N. Raštutis (jam nėsant, kandidatas A. Bielinis).

12 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) vaidinta „Nepasisekė Marytei“ ir „Kurčias žentas“; Lietuvos himno lenkų valdžia neleido.

12 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių technikos mokyklos mokiniams, kurie įsteigė Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrių (Nr. 90).

12 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda (Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita: Legendos apie Vilniaus įkūrimą).

12 d. **Pažėruose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 91).

12 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje** įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos Naciūnų-Lauksodžio (Biržų Pasvalio aps., Žeimelio val.) skyrius (Nr. 92).

12 d. **Šiauliuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius visuotinis narių susirinkimas nutarė prašyti dėti visas pastangas, „kad nebūtų pradedamos jokios derybos su Lenkija, jei į jų programą nebus įtrauktas Vilniaus klausimas“.

13 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pirmininko K. Stašio surengtoje vakarienėje komiteto nariai ir artimieji bendradarbiai atsisveikino su išvykstančiu iš Nepriklausomosios Lietuvos svečiu, pirmuoju Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininku prof. M. Biržiška.

13 d. **Drucminuose** (Vilniaus Trakų aps., Kaniavos valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus susirinkime seminaristas J. Nalivaika rodė 5 gyvus paveikslus; vaikai deklamavo, jaunimas dainavo dainas.

14 d. Iš **Vilniaus** per Rygą išvyko į Kauną prof. M. Biržiška, grįždamas iš kelionės po okupuotąją Lietuvą ir Lenkus.

Apie 15 d. **Vilniuje** Vytauto Didžiojo gimnazijoje „Atžalos“ moksleivių kuopėlė išsirinko valdybą: pirmininką Valiukevičių, vicepirmininką Taškūnaitę, sekretorių Raginį, knygininką Bartošką, iždininką Kraužlį.

15 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas išteisino mokinį P. Sokacką, kuris buvo suimtas 1927 m. spalių 5 d.

15 d. **Vilniaus** lietuvių studentų sąjungos sumanymu, **Vakaras Lietuvos Nepriklausomybės 10 metų sukaktuvėms pagerbti.** Kun. prof. P. Kraujalio paskaita. Lietuvių tautinis atgimi-

mas. Po paskaitos gimnazijos moksleivių choras, A. Krutulio vedamas ir K. Galkovskio fortepijonu pritariamas, pagiedojo „Lietuviai esame mes gimę“, kadaise Mažosios Lietuvos, o po lenkais ir Rytų Lietuvos lietuvių himną, ir kartu su gimnazijos moksleivių orkestru K. Galkovskio giesmę „Mokslas — saulė“. — Po to, uždangą atidengus scenoje, pasirodė iškilmių prezidiumas už stalo: pirmininkas direk-

292. Prof. Mykolo Biržiškos pranešimas 1928. II. 22 karininkams Kauno „Ramovėje“ apie savo kelionę į Vilniaus kraštą ir Lenkus. B-ka dešinėje prie pat sienos.

torius Juozas Kairiūkštis, iš dešinės „Ryto“ draugijos pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis ir iš kairės Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas K. Stašys. Prasidėjo sveikinimai: dr. Jok. Vygodskis (žydiškai), gudų studentų (J. Šutovičius) ir gudų krikščionių demokratų (Al. Stepovičius) atstovai (gudiškai), žydų studentas atstovas (žydiškai ir lenkiškai), salėj esančių lenkų vardu dr. Sukienickis (lenkiškai); paskaityti pasveikinimai prof. Vyt. Slavinskio iš Poznanės ir „Przegląd Wileński“ Liud. Abramavičiaus iš Vilniaus. Atsakė K. Stašys (lietuviškai) ir kun. P. Kraujalis (lenkiškai). — Po sveikinimų suvaidino „Sugrįžo“.

A. Krutulio choras sudainavo 6 dainas. Po to suvaidino K. Galkovskio vieno veiksmo paveikslą „Tai buvo prieš dešimtį metų“. Orkestras pagriežė dar Galkovskio „Lietuvišką rapsodiją“. — Vakarui užsitęsus ligi 2 val. nakties, pabaigta (jau vasario 16 d.) bendru tautos himnu.

16 d. **Vilniuje** iš nakties pasirodė **Gedimino Pilies bokšte lietuvių vėliava su vytimi, perrišta juodu gedulo kaspinu.** Tik apie 8 val. ryto tepavyko lenkams vėliavą nuo bokšto nutraukti; mat, dėl bokšto remonto pavojinga buvo užlipti. — Šv. Mikalojaus bažnyčioje kun. P. Kraujalio iškilmingos mišios, kun. K. Čibiro pamokslas; bažnyčia pilna žmonių. — Vilniaus lenkų universiteto Lietuvių Studentų Sąjunga gavo to pat universiteto lenkų kauniečių kuopos (Akademickie Koło Kownian) sveikinimą Lietuvos Nepriklausomybės 10 metų sulaukus. „Kauniečiai“ pareiškė dirbsią kartu su lietuviais studentais lietuvių tautos ir Lietuvos valstybės naudai. — Lietuviai skautai sudėjo vainiką ant 1927 m. vasario 16 d. mirusio dr. J. Basanavičiaus kapo Rasose. — 3 val. pop. „Ryto“ mokyklos bute Lietuvių Mokytojų Sąjungos pedagoginės sekcijos susirinkime St. Matjošaičio paskaita apie Froebelį ir M. Montesorytę.

293. Vilniaus lietuvaičių Šventos Zitos draugijos įgytieji namai Šv. Mikalojaus gatvėje.

16 d. **Valkininkuose** (Vilniaus Trakų aps.) valsčiaus taryba išrinko vaitą S. Andriulionį, bet lenkų apskrities viršininkas (storosta) jo netvirtino.

16 d. **Vieciūnuose** (Gardino aps., Ratnyčios valsč.) jaunimo vakarėlis su dainomis ir Lietuvos himnu.

16 d. **Suvalkų lenkų apygardos teismas pradėjo nagrinėti 28 lietuvių bylą:** Vaitakiemio sodž. Kazio Mielkaus, Juozo Jurkiūno, Petro Valinčiaus, Juozo Lukoševičiaus, Motiejaus Markevičiaus, Juozo Kibyšio, Juozo Vaznelio, Juozo Kraužlio, Juozo Stanelio ir Juozo Kereišio, Šilainių sodž. Jono

Danilausko, Vinco Vitkausko, Kasicko ir Stankevičiaus, Valinčių sodž. Jurgio Savicko, Jono Ivoškos, Vaznelio ir Valinčiaus, Trakiškių sodž. Jono Staskevičiaus, Kosto Cibulskio, Kryžausko ir Mazausko, Graužiškių sodž. Jurgio Jurkūno, Raistinių sodž. Jono Peičiaus, Šlynakiemio sodž. Paznėko, Valinčių sodž. Ant. Supšinsko, Agurkių sodž. Daminyko Kuosos ir Taurusiškių sodž. Bilkevičiaus. Be jų, buvo suimti, pradedant 1927 m. rugsėjo 23 d., dar 17 sąjudiečių, bet ištardyti atleisti namo dar prieš teismą. Suimtieji kaltinami iš 108 straipsnio, jog nuo 1919 ligi 1927 metų priklausę prie Lietuvos Šaulių Sąjungos, laikę ginklus, ginkluoti puldavę lenkus; jiems grėsė mirties bausmė. Prieš juos liudijo apie 20 lenkų, lenkininkų ir parsidavėlių, o sau jie turėjo per 90 liudytojų. Gynė Vilniaus advokatai K. Petrusevičius ir St. Sadkovskis, Suvalkų Liutostanskis ir Edrachas.

16 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių šv. Zitos salėje.

16 d. **Ariogaloj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Kėdainių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 93).

16 d. **Bagotojoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 94).

16 d. **Gerkiškių k.** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 95).

16 d. **Vilkavišky** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 96).

17 d. Į **Punską** (Suvalkų apskr.), Lomžos lenkų vyskupo parėdymu atsiųstas lenkas kunigas Nedveckis.

18 d. **Vilniaus** lietuvių klube savybės vakaras.

18 d. **Švenčionyse** lietuvių gimnazijos mokinių vaidintas „Kurčias žentas"; mokinių choras, berniukų ir mergaičių gimnastikos mankštos, mokinių dūdų orkestras.

18 d. **Pašaminėje** (Švenčionių aps. ir valsč.) metinis „Ryto" draugijos skyriaus susirinkimas, V. Petkūno vadovaujamas. A. Zabarauskas pranešė apie skyriaus veikimą: laikraščių platinimas ir vakarėlių rengimas. Vl. Šiekštelės paskaita: Draugijos tikslas. Į valdybą išrinktas pirmininku J. Zabarauskas, vicepirmininku A. Zabrauskas. Po susirinkimo buvo rodomi kino paveikslai iš Kristaus gyvenimo ir „Valetos" dramos.

18 d. **Mažeikiuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 97).

19 d. **Vilniaus** lietuvių skautai minėjo savo dvejų metų sukaktuves: jų vado Pr. Žižmaro pranešimas, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininko K. Stašio, šv. Kazimiero draugijos valdybos nario K. Aleksos ir visų Vilniaus lietuvių jaunimo kuopelių atstovų sveikinimai, skautų deklamacijos, koncertinė dalis, gyvasis paveikslas, vaizdelis iš indėnų gyvenimo, gimnastika.

19 d. **Vilniuje** trečią kartą per lenkų radio Ald. Patapavičiūtė dainavo lietuviškas dainas, akompanijuojama dr. Šeligovskio; transliuota į Varšuvą, Krokuvą, Poznanę.

19 d. **Antanuose** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) vaidinta „Ant bedugnės krašto“. Dūdavo garsūs iš prieškarinių laikų Lazinkų muzikantai. Buvo svečių iš Vilniaus.

19 d. **Šakališkėje** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) vaidino „Palaidūną“ ir „Ceciliją“.

19 d. **Kiškiuose** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius.

19 d. **Karklinėje** (Švenčionių aps., Kliuščionių valsč.) vaidino „Kurčią žentą“ ir „Vargšą Tadą“; monologai.

19 d. **Ožionyse** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) vaidino „Aklą pažinsi — kvailą suprasi“.

19 d. **Dūdose** (Švenčionių aps., Vydiškio par.) vaidino „Nesipriešink“ ir „Uošvė į namus — tylos nebebus“. Scena papuošta tautinėmis lietuvių vėliavėlėmis.

19 d. **Žiūruose** (Vilniaus Trakų aps., Varėnos valsč.) surengtas gyvas paveikslas, paskaita apie Lietuvą, deklamacijos. Lietuvos himną dainuodami, daugumas apsiverkė.

19 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

19 d. **Nepriklausomojoj Lietuvoj** įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos Šakių Naumiesčio skyrius (Nr. 98).

20 d. **Antanuose** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) mokytojas Dasys rodė kino paveikslus apie Vilniaus miestą ir pasakojo iš Lietuvos istorijos ir apie sveikatą.

20 d. **Suvalkuose** pasibaigė prasidėjusi vasario 16 d., suimtų dar 1927 m. rugsėjo 23 d. ir vėliau, **28 lietuvių byla.** Buvo kaltinami kaip Lietuvos šauliai iš 108 straipsnio, kuriame grėsė jiems mirties bausmė, bet gynėjų pastangomis **teismas juos visus išteisino.**

21 d. **Vaitakiemy** (Suvalkų aps.) J. Grumčius ir J. Vitkauskas sumušti dviejų lenkininkų ir Seivų dvaro osadniko (lenko).

22 d. **Kaune,** karininkų Ramovėje, prof. M. Biržiškos paskaita apie kelionę į okupuotąją Lietuvą ir Lenkus; paskaita transliuota per radio ir pažymėta vokiečių ir lenkų spaudoje.

23 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Aido" Nr. 22 už straipsnį „Dar apie rinkimus ir partijas".

294. Vilniaus lietuvių moksleivių esperantininkų kuopelė: viduryje sėdi pirmininkas stud. E. Horodničius.

23 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokslo Draugijos surengta **gedulingoji akademija dr. J. Basanavičiui pagerbti.** Draugijos pirmininko Br. Untulio paskaita apie dr. J. Basanavičiaus teoriją dėl lietuvių tautos kilmės, dr. D. Alseikos pranešimas apie dr. J. Basanavičiaus gyvenimą ir nuopelnus, J. Vichert-Kairiūkštienės eilės; koncertinė dalis dalyvaujant persikeliančiam iš Kauno į Varšuvą vilniečiui Stasiui Audiejui.

24 d. **Vilniaus** „Ryto" pirmininko kun. prof. P. Kraujalio laiškas Varšuvos švietimo ministeriui dr. Dobruckiui dėl uždarytos mokyklos.

24 d. **Kaune** „Lietuvos Aidas“ pradėjo spausdinti prof. M. Biržiškos straipsnių eilę: „Iš kelionės į Lenkus“; pabaigė juos kovo 9 d.

25 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje atvykusio per Varšuvą iš Paryžiaus Kauno poeto Juozo Tysliavos poezijos vakaras.

25 d. **Krikiankos** viensėdžio (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) Ant. Maldziaus protestas lietuvių spaudoje prieš įrašymą jo vardo į M. Cijūnėlio Varšuvos seimo kandidatų sąrašą. **Į Cijūnėlio sąrašą (Nr. 46) lenkų įtraukti 8 Švenčionių aps. lietuviai:** 1. M. Cijūnėlis iš Kretonių sodž. (Švenčionių valsč.), 2. M. Bielinis iš Veikščių sodž. (Tverečiaus valsč.), 3. M. Dzievgutis iš Mikolavo sodž. (Daugėliškio valsč.), 4. St. Burakas iš Adūtiškio, 5. P. Misiūnas iš Kieriškės (Melagėnų valsč.), 6. J. Čepulis iš Trapikiškės sodž. (Daugėliškio valsč.), 7. A. Petranis iš Sličkų vienk. (Tverečiaus valsč.), 8. Ant. Maldziūnas iš Krikiankos viens. (Melagėnų valsč.).

26 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus salėje metinis **visuotinis šv. Kazimiero draugijos narių susirinkimas.** Susirinkimo pirmininkas direkt. J. Kairiūkštis, vicepirmininkas V. Budrevičius ir sekretorius A. Juknevičius. Draugijos pirmininkas kun. šambelionas A. Viskantas pranešė, jog **9 apskrityse draugija turi** 150 skyrių: Ašmenos 5, Breslavo 9, Dysnos 1, Gardino 7, Lydos 23, Suvalkų 8, Švenčionių 53, Vileikos 1 ir Vilniaus-Trakų 41 = **3.810 narių;** 1927 m. pradžioje tebuvo 15 skyrių 5 apskrityse. Daugumas skyrių turi knygynėlius, kai kurie surengia paskaitas, vaidinimus; per 1927 m. centro prelegentai padarė 117 paskaitų ir padėjo suorganizuoti 50 skyrių. Tik vienam skyriui tepavyko išsirūpinti mokyklą. Palikta senoji valdyba: pirmininkas kun. A. Viskantas, iždininkas K. Aleksa, sekretorius Ign. Budzeika, nariai D. Palevičienė ir kun. N. Raštutis.

26, 27 ir 28 d. **Vilniuje** Vytauto Didžiojo gimnaziją vizitavo lenkų švietimo kuratorijos vizitatorius Mianovskis.

26 d. **Ligūnuose** (Švenčionių aps., Dūkšto par.) steigiamasis šv. Kazimiero draugijos skyriaus susirinkimas su klebono prakalba ir M. Tijūnėlio paskaita: Jaunimo organizavimo reikalas. Išrinkta valdyba su pirmininku J. Umbrasu priekyje. Prie skyriaus prisirašė dar Jankaučiškės, Egliniškės, Degutėlių, Mikailiškės sodžių jaunimas, kartu su ligūniečiais 90 narių.

26 d. **Kieriškės** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) P. Misiūnas spaudoje pareiškė išbraukiąs save iš M. Cijūnėlio sąrašo kandidatų į Varšuvos seimą.

26 d. **Rodūnėje** (Lydos aps.) lenko klebono St. Ščemirskio 2 agentu parduvinėjo bažnyčioje per mišias lenkų laikraščius „Wola Ludu" ir „Przewodnik Katolicki", o pats klebonas keikė per pamokslą lietuvių savaitraštį „Kelią".

26 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

26 d. **Radviliškyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 99).

27 d. Į **Seivų** valsčių (Suvalkų aps.) lenkų vyriausybė sušaukė Seivų ir Krasnavo valsč. seniūnus (šaltyšius), kuriems Seinų aps. lenkų storasta įsakė raginti savo sodžius dalyvauti rinkimuose į Varšuvos seimą ir rinkti pilsudskininkus.

28 d. **Dubičių par.** Rudnioje (Vilniaus Trakų aps.) gyvenąs klebonas nesutiko pakrikštyti Gribašio sodž. vaiko Vytauto vardu, sakydamas, kad tai esąs žydiškas, bet pakrikštijo savališkai lenkišku.

28 d. **Marijampolėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius (Nr. 100).

29 d. **Kaune** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas plačiųjų geležinkelių tarnautojų ir darbininkų Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 101).

KOVO MĖN.

1 d. **Vilniuje pasirodė mėnesinis mokslo ir visuomenės populiarus laikraštis „Vilniaus Šviesa"**, redaguojamas buvusio Laikinojo Vilniaus komiteto pirmininko dr. D. Alseikos.

1 d. Didysis rusų poetas Konstantinas Balmontas, gyvenąs Prancūzijoje, parašė vilniečiui Rapolui Mackevičiui laišką, reikšdamas pasenkinimo Mackevičiaus straipsniu apie naująją Lietuvą: „Cierpieniem i miłością zdobyte państwo" (Kančiomis ir meile laimėtoji valstybė — 1928 m. „Wiadomości Literackie" Varšuvoje, N 9).

1 d. **Vilniuje** lietuvių klube atvykusio iš Paryžiaus Kauno poeto **Juozo Tysliavos pranešimas apie naująją lietuvių literatūrą** ir eilėraščių sakymas.

1 d. **Kaune** universiteto salėje Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininko prof. M. Biržiškos, pakviesto Kultūros būrelio, pranešimas studentams: Kultūriniai santykiai Lenkuose.

1 d. **Dotnuvoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos žemės ūkio akademijos skyrius paskelbė konkursą knygai „Vilniaus svarba Lietuvai".

2—4 d. **Daugėliškio** (Švenčionių aps.) lenkų paštas nedavė ėmėjams lietuviškų laikraščių, kurie ragino lietuvius nedalyvauti Varšuvos seimo rinkimuose. Panašiai lenkai pasielgė ir kitur.

3 d. **Vilniuje** prie M. Šlapelienės knygyno lenkams lipdant atsišaukimus rinkimams į Varšuvos seimą, dr. J. Šlapelis nudraskė plakatą. Lipdytojai puolė jį lazdomis, ir jis gavo pasitraukti į knygyną.

3 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) lenkų policijos komendantas sulaikė „Vilniaus Aidą" Nr. 25 ir atidavė ėmėjams tik po Varšuvos seimo rinkimų. Panašiai policiją elgėsi ir kitur.

3 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių „Pavasario" suaugusiųjų gimnazijoj Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriuj.

4 d. **Vilniaus krašto lietuviai nedalyvavo Varšuvos seimo rinkimuose,** tik nežymi dalis, lenkų prigauti arba įbauginti, stojo prie rinkimų, dažniausiai įmesdami tuščias korteles arba kalendorių lapelius. Lenkų patiektas Motiejaus Cijūnėlio (Švenčionių valsč., Kretonių sodž.) „lenkiškai-lietuviškos vienybės" sąrašas Nr. 46 tegavo 678 balsus. **Kaltinėnuose** (Švenčionių apskr.) sodžiuje prieš rinkimus seniūnai (šaltyšiai) vertė balsuoti, gąsdindami pabaudomis po 5 lenk. auks. kiekvieną, bet iš šioj apygardoj 1000 turinčių teisę balsavo tik 300, kurių 56 (nesusipratę lietuviai, lenkininkai ir kai kurie lenkai) balsavo už Cijūnėlio „vienybės" sąrašą, žydai balsavo už tautinių mažumų bloką, o lenkai už socialistus ir pilsudskininkus. Kaltinėnų valsč. Motiejūnuose (sodžiuje seniūnai — šaltyšiai baidė nenorinčius balsuoti pabaudomis po 5—15 auks.) iš 1490 turinčių teisę balsuoti suskaityta 320 balsų; Meidūnai, Gaigalas ir kiti nebalsavo, bet komisijos pirmininko Sviencickio įrašyti balsavę — tuo būdu per 200 balsų neva gavę pilsudskininkai, tautinių mažumų blokas 24 žydus, M. Cijūnėlis — 1 balsą. **Ceikinių** valsč. (Švenčionių aps.) Rėškutėnuose iš 900 šioj apygardoj turinčių teisę balsuoti gauta 325 balsai, kurių apie 50 tuščių arba kalendoriaus lapelių, Cijūnėlis gavo 61 balsą, pilsudskininkai 74, o iš 150 primestų socialistams tinkamų tepripažinta 37.

Švenčionių valsč. Judiškyje, nežiūrint paskelbto draudimo, gerta ir vaišinta degtine, pirkliauta balsais; Cijūnėlis pačiame Judiškyje pirko 12 balsų už 27 auksinus, pašaminiečių 20 pastote iššaukė (100 atsisakė važiuoti), — iš 1600 turinčių šioj apygardoj teisę balsuoti gauta 550 balsų, kurių daug tuščių (lietuvių) ir netikrų, vėliau panaikintų (Cijūnėlis gavo

295. **Konstancija Skirmuntaitė**, Lietuvos istorikė ir patrijotė, gyvenanti po lenkais gudų Pinske.

67 balsus, kartu su pirktais). **Adūtiškio** miestelyje ir apylinkėje (Švenčionių aps.), kur sodžiuje taip pat baidyta piniginėmis pabaudomis, balsavo 482 turinčių teisės balsuoti (daug tuščių kortelių), daugiausia už tautinių mažumų bloką (340), o už Cijūnėlį tiktai 12. Adūtiškio valsč. Devaisių apygardoj balsavo apie 35%, daugiausia už tautinių mažumų

bloką. Adūtiškio valsč. Mociškės apygardoj balsavo apie 20%, daugiausia už tautinių mažumų bloką.

4 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto buvusio pirmininko dr. D. Alseikos laiškas, įdėtas Amerikos Lietuvių „Naujienose", kuriuo jis praneša apie skilimą Vilniaus lietuvių tarpe ir prašo pažangiąją Amerikos lietuvių visuomenę siųsti aukų tų Vilniaus našlaičių švietimo ir kitiems reikalams, kurie bus globoje pažangiųjų Vilniaus lietuvių komisijos („Kultūros" draugijos valdybos, dakt. D. Alseikos ir dr. J. Šlapelio).

4 d. **Varėnos** (Vilniaus Trakų aps.) lenkas klebonas, vietoj lietuviškų pamaldų, užtraukė „Bože, coś Polskę" ir liepė visiems eiti balsuoti už lenkų endekų sąrašą.

4 d. **Antanuose** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) rodė judamuosius Kristaus kančios paveikslus.

4 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

Apie 5 d. **Vilniuje** lenkų lėšomis plečkaitininkų leidžiamas „Pirmyn" laikraštis įdavinėjo lenkams Vilniaus lietuvių organizacijas.

Apie 5 d. **Valkininkuose** (Vilniaus Trakų aps.) klebonui Šikšneliui, kurį spalių mėn. Vilniaus lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis čia paskyrė tuoj po kun. Jono Karvelio ištrėmimo į Nepriklausomąją Lietuvą, priskirtas vikaru Kaulališkio klebonas kun. V. Šikšnelis.

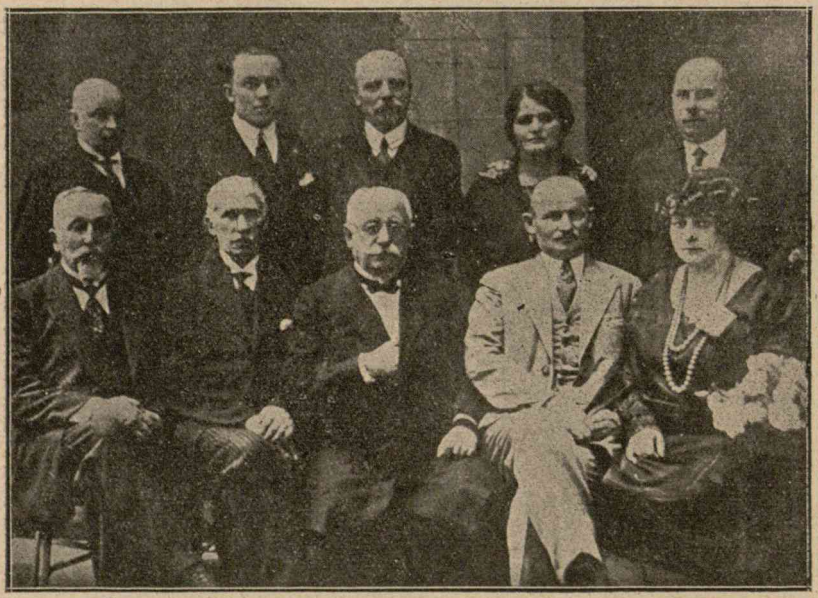
6 d. Per Vievį iš Nepriklausomosios Lietuvos **grįžo į Vilniaus kraštą** 1927 m. spalių mėn. 14 d. lenkų ištremtas Valkininkų klebonas **kun. Jonas Karvelis,** kuris betgi nebegavo savo parapijos.

9 d. Į **Randamonis** (Gardino aps., Ratnyčios valsč.) atvyko lenkė mokytoja, bet visų pajuokta grįžo, iš kur atėjusi.

Apie 10 d. **Kargauduose** (Lydos aps., Rodūnės valsč.) lenkai suėmė šv. Kazimiero draugijos skyriaus narius: pirmininką Vincą Stračinską, vicepirmininką Vincą Mikšą, kasininką Juozą Bieliaziūną, Petrą Bieliaziūną, Juozą Vaitkūną, St. Vaitkūną, Rožytę Vaitkūnaitę, Stasį Vaitkūną ir du neprikląusančiu prie skyriaus lenkininku Joną Vaitkūną ir 15 metų Joną Pukštį. Po kratų nuvaryti į Lydos kalėjimą. To pat valsč. Vygonių sodž. suimti 4 asmenys, Kurpių sodž. Ambražys ir Markelevičius, Rodūnės miestelyje apie 15 asmenų. Dar 1927 m. gruodžio mėn.

apie 20 d. Rodūnės klebonas lietuvėdis St. Ščemirskis iš sakyklos paskelbė, jog visi Rodūnės par. lietuviai neužilgo atsidursią Lydos kalėjime, o šv. Kazimiero draugiją vadino banditų gauja.

Apie 10 d. **Mockuose** (Vilniaus Trakų aps., Gervėčių par.) lenkų policija rado lietuvaitę mokytoją bemokant 12 vaikų; surašė mokytojai ir mokinių tėvams protokolą.

296. Varšuvos lietuvių susišelpimo draugijos valdyba su pirmininku Ksav. Sakalausku-Vanagėliu (viduryje sėdinčiu).

Apie 10 d. **Kaune** Simano Daukanto mokytojų seminarijoje atvykusio iš Vilniaus kun. K. Čibiro pranešimas apie Vilniaus lietuvių gyvenimą; susirinkime dalyvavo taip pat vilnietis kun. N. Raštutis. Jaunuomenė karštai juos priėmė.

10 d. Per Vievį iš Nepriklausomosios Lietuvos **grįžo į Seinų kraštą** tremtiniai (nuo 1927 m. spalių 14 d.) Seinų kun. **kanauninkas P. Dvaranauskas ir Punsko vikaras kun. J. Vencius.** Kanauninkas apsigyveno Seinuose (lenkų visaip varžomas), o kun. Vencius negavo lietuviškos parapijos ir nusiminęs stojo į vienuolyną.

10 d. Nepriklausomojoj Lietuvoj įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos **Jurbarko Skirsnemunės** skyrius (Nr. 102).

11 d. Į **Margionis** (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) atvyko lenkų policininkas ir ėmęs rašyti protokolus, privertė kelis eiti į Marcinkonis dalyvauti Varšuvos senato rinkimuose.

11 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

11 d. **Kelmėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Raseinių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 103). Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita visuomenei apie Vilnių.

11 d. **Kražiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Raseinių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 104).

11 d. **Spraudėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Telšių aps., Rietavo valsč.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 105).

11 d. **Naujojoj Utoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Marijampolės aps., Gudelių II valsč.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 106).

12 d. **Kaune** Z. Kuzmickio radio paskaita: Vilnius mūsų poezijoj.

12 d. **Kelmėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Raseinių aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių mokiniams.

13 d. **Kražiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Raseinių aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio trys paskaitos Vilniaus klausimu: 1. pradžios mokyklai, 2. gimnazijai, 3. visuomenei.

13 d. **Kaišiadoriuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Trakų apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 107).

14 d. **Skaudvilėj** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Tauragės aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos Vilniaus klausimu: 1. mokyklai, 2. visuomenei.

Apie 15 d. **Burbiškių** sodž. 20 gyventojų paaukojo 10 lenk. auksinų dr. J. Basanavičiaus paminklui Rasose.

Apie 15 d. **Vydiškio** (Švenčionių aps.) klebonas kun. Vincas Bobinas Vilniaus lenkų arkivyskupo Jalbžikovskio perkeltas į gudų Vyšniavo parapiją, o Vyšniavo klebonas kun. Juoz. Paplauskis į Vydiškį.

17 d. **Į Vilnių grįžo** iš Nepriklausomosios Lietuvos lenkų 1927 m. spalių mėn. 14 d. **ištremtasis kun. Nik. Raštutis.**

17 d. **Paškonių** (Švenčionių aps.) lietuvių pradžios mokykloje prak-

tikos pamaldos, po kurių Vl. Siekštelė rodė vaikams kino paveikslus. Be vietos mokytojos, dalyvavo dar 3 mokytojai.

17 d. **Kartenos** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kretingos aps.) ūkininkų „Vienybės" 12 narių nutarė prašyti vyriausybę nesitarti su lenkais, kol nebus sugrąžintas Lietuvai Vilniaus kraštas.

17 d. **Tauragėj** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Są-

297. Švenčionių par. lietuvaitės; viduryje (X) Leonora Tunkūnaitė, lietuvių knygyno vedėja ir uoli lietuvių spaudos platintoja.

jungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apskrities mokytojų konferencijai: Vilniaus krašto mokyklų vargai ir mokytojo rolė Vilniaus vadavimo fronte.

18 d. **Vilniaus** lietuvių klubo visuotinis narių susirinkimas. Susirinkimą vedė P. Karazija. Apyskaitą patiekė valdybos pirmininkas Vl. Narbutas. Išrinkta nauja valdyba: pirmininkas Vl. Narbutas, vicepirmininkas A. Krutulys, sekretorė P. Tamulevičiūtė, iždininkas A. Valaitis, šeimininkas P. Mačiukas ir nariai P. Karazija ir M. Stankevičius.

18 d. **Švenčionyse** įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius; steigiamajame susirinkime dalyvavo apie 100 žmonių. Mokytojo

S. Švogžlio paskaita: Vienybėje jėga. Į valdybą išrinkti: Čepulytė, Tunkūnaitė, Siekštelė ir Švogžlys.

18 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) valsčiaus raštinėj po mišių prisirinko žmonių radio klausyti. Lenkų paskirtasis viršaitis (vaitas) paskaitė telegramą, kurią jis nieko neatsiklausęs pasiuntęs maršalui Pilsudskiui į Varšuvą, reikšdamas Tverečiaus valsčiaus lietuvių vardu linkėjimo išplėsti Lenkų valstybę ligi Baltijos jūros.

18 d. **Kartenos** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Kretingos aps.) tautininkų sąjungos skyriaus 150 narių nutarė prašyti Lietuvos vyriausybę „nedaryti su lenkais jokių susitarimų, kol lenkai neišpildys Suvalkų sutarties".

18 d. **Kaune** prof. Vaclovo Biržiškos radio paskaita apie lietuvių knygos istoriją Vilniuje.

18 d. **Tauragėj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita visuomenei Vilniaus klausimu.

19 d. **Naumiestyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Tauragės aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 108). Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus klausimu.

20 d. **Naumiestyje** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Tauragės aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita mokiniams apie Vilnių.

21 d. **Kaune** Karininkų Ramovėje Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininko prof. M. Biržiškos paskaita: Vilniaus lietuvių gyvenimas ir kovos nuo 1919 iki 1928 m. metų.

21 d. **Šilalėj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Tauragės aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 109). Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos: 1. mokiniams, 2. visuomenei.

22—25 d. **Vilniaus** lietuvių moksleivių rekolekcijos dviem grupėm, jaunesniems ir vyresniems, vedamos kun. marijono Cikotos.

22 d. **Vilniaus** Lietuvių Mokslo Draugija pasiuntė Vydūnui į Tilžę 60 m. sukaktuvių sveikinimo telegramą.

22 d. **Tauragėj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 110). Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos: 1. mokiniams komersantams ir seminaristams, 2. visuomenei.

24 d. **Vilniaus** magistrato švietimo komisijoje lietuvių atstovas dr. J. Šlapelis išsirūpino 1600 lenk. auks. Lietuvių Labdarybės Draugijos suaugusiųjų kursams.

24 d. **Vilniuje** įšventintas kunigu lietuvis Jonas Tutinas.

25 d. **Vilniuje Lietuvių Labdarybės Draugijos (buv. Lietuvių Draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti) visuotinis narių susirinkimas,** kuriame dalyvavo 65 asmenys. Valdybos pirmi-

298. Švenčionių apskr., Tverečiaus valsč., Kukutėlių, Kelpučių, Erzvėto ir Astraviškių ir Melagėnų valsč., Juodagalvių ir Mečionių kaimo lietuvių pradžios mokyklų mokiniai, 1928 m. pavasarį išlaikę egzaminus. Sėdi Švenčionių „Ryto" dr-jos egzaminų komisija ir mokytojai.

ninkas kun. Pr. Bieliauskas pranešė, jog 1927—28 m. spalių mėn. 5 d. draugija globojo apie 652 asmenis, o po spalių mėn. suėmimų ir mokytojų seminarijos uždarymo sumažėjo ligi 539, kurių tarpe 123 našlaičiai ir 90 pusnašlaičiai; 485 mokosi vidurinėse mokyklose, 10 amatų mokykloje ir 44 pradžios mokykloje. Apie draugijos turtą ir kasos stovį pranešė Ign. Budzeika. Iš 7 valdybos narių liko 3 (kun. K. Čibiras, K. Stašys ir dr. J. Šlapelis), o išėjo 4: dr. V. Alseikienė, kun. Pr. Bieliauskas, kun. P. Kraujalis

ir D. Palevičienė, į kurių vietą išrinkti kun. Pr. Bieliauskas, kun. P. Kraujalis, K. Veleckas ir P. Karazija.

25 d. **Vilniuje** į gudų paminėjimą Gudijos nepriklausomybės paskelbimo 10 metų sukatuvių atvyko lietuvių visuomenės atstovai; sveikino Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto sekretorius Rap. Mackevičius.

25 d. **Lazdiniuose** (Švenčionių aps., Adutiškio valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius; prisirašė 25 nariai. Išrinkta valdyba su pirmininku Vytautu Vaicekėnu priekyje.

25 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

25 d. **Raseiniuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius (Nr. 111).

25 d. **Betygaloje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Raseinių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 112).

25 d. **Žeimelyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Biržų Pasvalio aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 113).

27 d. **Kulniškėje** (Švenčionių aps. ir valsč.) iš lenkų mokyklos išbėgiojus vaikams ir persikėlus į lietuvių mokyklą, lenkų mokytojas iškeliavo iš sodžiaus; „su džiaugsmu visi palydėjome, linkėdami laimingos kelionės".

27 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje** protestavo prieš derybas normaliems santykiams su Lenkais užmegzti, kol Vilnius negrąžintas: **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos Simano Daukanto mokytojų seminarijos skyrius, **Anykščiuose** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šaulių burys, „Pavasario" sąjunga, katalikių moterų sąjungos skyrius ir katalikų mokytojų sąjungos skyrius. Protestai pasiųsti ministeriui pirmininkui prof. A. Voldemarui, Vilniui Vaduoti Sąjungos Centro Komitetui ir Kauno laikraščiams.

28 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje** nutarė protestuoti prieš normalių santykių užmezgimą su Lenkais, kol Lietuvai nebus grąžinta Vilniaus: **Aukštadvary** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus vykdomasis komitetas, **Bagotosios** (Pilviškių valsč.) Vilniui Vaduoti Sąjungos Skyriaus, šaulių būrio, „Pavasario" kuopos, ūkininkų sąjungos ir lietuvių katalikių moterų draugijos skyrių valdybos; **Baisogalos** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šaulių būrys, „Pavasarininkų" kuopa, ūkininkų „Vienybės" ir tautininkų organizacijų skyriai; **Dotnuvoje** žemės ūkio akademijos profesūra, studentų seniūnų taryba ir atstovybė, Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šaulių būrys,

studentų tautininkų korporacija, studentų ateitininkų draugovė, studentų „Kultūros“ būrelis, studentų abstinentų būrelis, studentų miškininkų „Šilo“ draugija; **Jonavos** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkelių rajono skyrius, Lietuvių Tautininkų Sąjungos skyrius, šaulių būrys ir Lietuvai pagražinti draugijos skyrius; **Jurbarko** šauliai, Vilniui Vaduoti Sąjungos Jurbarko—Skirsnemunės skyrius ir visuomenės organizacijos; **Kaune** universiteto studentų atstovybės prezidiumas, Pašto, Telegrafo ir Telefono Tarnautojų Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus vykdomasis komitetas, Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkelių valdybos Centro įstaigų tarnautojų skyriaus valdyba, Plačiųjų geležinkelių tarnautojų ir darbininkų Vilniui Vaduoti Sąjungos valdyba, Vilniui Vaduoti Sąjungos „Saulės“ mokytojų seminarijos skyrius; **Kupiškio** organizacijų ir visuomenės atstovai — šaulių būrio, Lietuvių katalikų Blaivybės Draugijos skyriaus, vidurinės mokyklos, Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus, Katalikų Veikimo Centro skyriaus, Lietuvių katalikių moterų Sąjungos skyriaus, „Pavasario“ sąjungos kuopos, Lietuvai Pagražinti Draugijos skyriaus, vartotojų bendrovės, Lietuvių Jaunimo Sąjungos, lietuvių pradžios mokyklos, žydų pradžios mokyklos, savivaldybės, smulkaus kredito banko, Žemės Ūkio Draugijos, savanorių, Valstiečių Liaudininkų Sąjungos kuopos; **Marijampolės** Vilniui Vaduoti Sąjungos pašto, telegrafo ir telefono tarnautojų skyrius; **Mažeikiuose** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius ir šaulių būrys; **Palangoje** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, Tautininkų Sąjungos skyrius, Liaudininkų Sąjungos skyrius, šaulių būrys, gaisrininkų, Katalikių Moterų Draugijos skyrius, Lietuvai Pagražinti Draugijos sky-

299. **Dr. Jurgis Šlapelis,** Vilniaus lietuvių kalbininkas ir atstovas Miesto Taryboj (nuo 1927. VI. 19).

rius, žydai sionininkai, vidurinės mokyklos mokytojai, pradžios mokyklų mokytojai, žydų bendruomenė, šiaip miesto ir apylinkės gyventojai; **Pernaravoj** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Radvilišky** Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius; **Rokišky** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šaulių būrys, savanoriai, Tautininkų Sąjungos skyrius, apskrities, valsčiaus ir miesto savivaldybės, Lietuvių Katalikų Mokytojų Sąjunga, „pavasarininkai“, Smulkaus Kredito Draugija, krikščionys-demokratai, miesto žydai, valstiečiai-liaudininkai, koperatyvai, Lietuvių Katalikių Moterų Draugija, Ūkininkų Sąjunga; **Skapiškio** šaulių būrys, Vilniui Vaduoti Sąjunga, „Pavasarininkų“ kuopa, katalikių moterų skyrius; **Ukmergėje** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šauliai, miesto valdyba, tautininkai, Mokytojų Tautininkų dr. J. Basanavičiaus vardo Sąjunga, Lietuvai Pagražinti Draugijos skyrius, ūkininkų „Vienybė“ ir Nepriklausomybės komitetas; **Utenos** miesto ir apylinkės gyventojai ir organizacijos. Protestai pasiųsti ministeriui pirmininkui prof. A. Voldemarui (vieni į Kauną, kiti į Karaliaučių), Vilniui Vaduoti Sąjungos Centro Komitetui, Kauno laikraščiams.

29 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje** nutarė protestuoti prieš normalių santykių užmezgimą su Lenkais aplenkiant teisingą Vilniaus klausimo išsprendimą: **Aleksote** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šauliai ir vyčių draugovė; **Biržuose** Tautininkų Komitetas; **Dusetose** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Ežerėnų-Zarasų** visuomenė ir skyrium Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Gerkiškiuose** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Jūroje** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Kaune** pašto, telegrafo ir telefono tarnautojų profesinė sąjunga, aukštesniosios technikos mokyklos Vilniui Vaduoti Sąjungos mokinių skyrius, Vilniui Vaduoti Sąjunga, „Pavasario“ gimnazijos skyrius, Vilniui Vaduoti Sąjungos Seimams Vaduoti sekcija; **Kybartuose** Vilniui Vaduoti Sąjungos pašto, telegrafo, telefono įstaigos skyrius; **Kretingos** organizacijos ir visuomenė; **Malėtų** visuomenė; **Pagėgiuose** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Skaudvilėj** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šauliai, pavasarininkai, krikščionys demokratai, tautininkai, Darbo Federacija, Ūkininkų Sąjunga, Gaisrininkų Draugija, vokiečių ir žydų visuomenės atstovai; **Skirsnemunės** šauliai ir kitos organizacijos; **Skuode** Vilniui Vaduoti Są-

jungos ir Lietuvai pagrąžinti draugijos skyriai; **Šešuolių** valsčiaus taryba; **Tauragėj** Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius. Protestai pasiųsti ministeriui pirmininkui prof. A. Voldemarui į Kauną arba į Karaliaučių, Vilniui Vaduoti Sąjungai ir kitoms organizacijoms, Kauno spaudai.

Nuo kovo 30 d. ligi balandžio 2 d. **Karaliaučiuje Lietuvos** (užsienių reikalų ministerio A. Voldemaro) **ir Lenkų** (užsienių reikalų ministerio A. Zaleskio) **derybos.**

30 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje** protestavo prieš užmezgimą su Lenkija draugiškų santykių, kol bus grąžintas Lietuvai Vilnius: **Girkalnyje** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šauliai, mokytojai, savivaldybė, katalikų veikimo centras, ūkininkų „Vienybė“, pavasarininkai, Moterų Draugijos skyrius, tretininkių brolija; **Ylakių** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Kalvarijos** (miesto ir apylinkės) šauliai, katalikų kultūrinės organizacijos, Ūkininkų Sąjunga, Darbo Federacija, vokiečiai, žydai ir lenkai, Tautininkų Sąjunga, Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, krikščionys demokratai, socialdemokratai; **Kaune** universiteto studentų visuotinis susirinkimas; **Kulių** pavasarininkai ir šauliai; **Kuršėnuose** ūkininkų „Vienybė“, šauliai, tautininkai, savanoriai, pavasarininkų kuopa, naujakuriai, Blaivybės Draugija, Moterų Draugija, žydų „Makabi“ organizacija, lietuvių „Jaunimo Sąjunga“, Lietuvių Fizinio Lavinimo Sąjunga, valstiečių liaudininkų kuopa, žydų „Ezro“ bendrovė, socialdemokratai, Mokytojų Sąjunga, Ūkininkų Sąjunga, Žemės Ūkio Draugija, Tretininkių Draugija, Ugniagesių Draugija, Namų Savininkų Draugija, katalikų veikimo centras, Žydų Mokytojų Sąjunga, Smulkiųjų Pirklių Sąjungos skyrius, koperacijos skyrius „Vienybė“; **Leipalingio** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Pakruojaus** visuomenės veikėjai; **Panevėžy** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius, šauliai, gimnazijos šauliai; **Papilės** gyventojai; **Provenišky** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius ir gyventojai; **Raudėnų** organizacijos ir visuomenė; **Radviliškio** gyventojai; **Rokiškio** 2000 gyventojų susirinkimas; **Salake** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Šakiuose** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, savanoriai, šauliai, Fizinio Lavinimo Sąjungos klubas, pavasarininkai, ūkininkų sąjunga, katalikų Blaivybės Draugija, Katalikių Moterų Draugija, savanorių gaisrininkų komandos, žydų ben-

druomenė, vokiečių partijos skyrius; **Didžiųjų Šelvių** šaulių būrys; **Šeštokų** šauliai, važiuotės tarnyba ir gyventojai, kelio ruožo geležinkeliečiai; **Šiauliuose** Vilniui vaduoti sąjungos skyrius ir skyrium šauliai, savanoriai, suaugusių gimnazija, Katalikų Mokytojų Sąjungos skyrius, miesto ir apskrities pradžios mokyklų mokytojai, žydų bendruomenė, Tautininkų Sąjunga, Katalikių Moterų Draugijos skyrius, savanorių gaisrininkų komanda, Namų Savininkų Draugija, zitietės, Darbo Federacijos skyrius, juozapiečiai, pašto, telegrafo ir telefono tarnautojai, švietimo „Žinios“ Draugija, Laisvamanių Etinės Kultūros Draugija, Blaivybės Draugija, Gytarių Tautininkų Sąjungos skyrius, Tautininkų Sąjungos apskrities komitetas, ūkininkų „Vienybės“ valsčiaus skyrius, Valdžios Gimnazijos Mokytojų Kraštotyros Draugija, tautininkų apskrities suvažiavimas, atskiri asmenys; **Šiaulėnų** valsčiaus gyventojų įgaliotiniai; **Tauragės** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Traupio** šauliai; **Tryškių** organizacijos ir 3000 gyventojų susirinkimas; **Troškūnuose** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šauliai, pavasarininkai ir gaisrininkai. Protestai pasiųsti ministeriui pirmininkui prof. A. Voldemarui į Kauną arba į Karaliaučių, Vilniui Vaduoti Sąjungai ir kitoms organizacijoms, spaudai.

30 d. **Telšiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius (Nr. 114).

31 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje** protestavo prieš užmezgimą su Lenkija santykių neišsprendus Vilniaus klausimo: **Kaune** Lietuvos Agronomų Sąjungos suvažiavimas; **Marijampolėje** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Naciūnų-Lauksodžio** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Naumiestyje** (Šakių aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šauliai, Darbo Federacijos skyrius, Lietuvių Katalikų Veikimo Komitetas, pavasarininkai, žydų „Ezro“ draugija, Katalikių Moterų Draugija, „Žiburio“ draugija; **Pašvitinio** šauliai; **Purviuose** II-se Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Švėkšnoje** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Vegerių** pavasarininkai; **Veiveriuose** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Vilkaviškio** šauliai, katalikų mokytojų sąjunga, „Žiburio“ gimnazija, Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, Vilniui Vaduoti Sąjungos pašto, telegrafo ir telefono tarnautojų skyrius, savanoriai, ūkininkų liaudies bankas, Ūkininkų Sąjunga, Tautininkų Sąjunga; **Žagarėje** tautininkų

skyrius, Namų Savininkų Draugija, Juozapiečių Pašalpos Draugija, valsčiaus valdyba, miesto valdyba, tarnautojai, medžiotojų draugijos ratelis, žydų bendruomenė, miesto ir valsčiaus visuomenė. Protestai pasiųsti ministeriui pirmininkui prof. A. Voldemarui į Kauną arba į Karaliaučių, Vilniui Vaduoti Sąjungai ir kitoms organizacijoms, spaudai.

BALANDŽIO MĖN.

Apie 1 d. **Vilniaus** lenkų švietimo kuratorija neleido „Ryto“ draugijai įsteigti Velykomis lietuvių mokytojų pedagogijos ir metodikos kursų; paskiau leidimas išrūpintas.

1 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

1 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje** protestavo prieš santykių užmezgimą su Lenkija negrąžinus darVilniaus Lietuvai: **Ariogalos** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius su šauliais, tautininkais, pavasarininkais ir šiaip veikėjais; **Giedraičių** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šauliai, „ūkininkai“ ir „pavasarininkai“, „ateitininkai“ ir skautai; **Kelmės** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius su kitų organizacijų atstovais ir šiaip Kelmės miesto ir apylinkės gyventojais; **Keturvalakių** organizacijos; **Krakių** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šauliai, savanoriai ir šiaip gyventojai; **Labanoro** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Mažeikių** miesto ir valsčiaus pradžios mokyklų mokytojai; **Panevėžio** antrasis šaulių būrys; **Pasvalio** Vilniui Vaduoti Sąjungos pašto tarnautojų skyrius; **Prienų** „Artojo“ vartotojų bendrovė; **Samiliškių** šauliai; **Strumbogalvės** šauliai; **Šaukėnų** organizacijos; **Šiaulių** Vilniui Vaduoti Sąjungos pašto, telegrafo ir telefono tarnautojų skyrius; **Šiaulių** apskrities tautininkų suvažiavimas; **Švėkšnos** tautininkai; **Užpalių** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, šauliai, „Pavasario“ kuopa, „Ūkininkų vienybės“ skyrius, Tautininkų Sąjungos skyrius, Moterų Draugijos skyrius; **Veisiejų** organizacijos ir apylinkės piliečiai; **Veprių** ūkininkų katalikiškos organizacijos, šauliai, ūkininkų „Vienybė“ ir valsčiaus valdyba; **Vievio** šauliai; **Žiežmarių** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, „pavasarininkai“, Katalikių Moterų Draugijos skyrius, šauliai ir „ateitininkai“. Protestai pasiųsti ministeriui pirmininkui prof. A. Voldemarui į Kauną arba į Karaliaučių, Vilniui Vaduoti Sąjungos Centrui ir kitoms organizacijoms, spaudai.

1 d. **Ganipravoj** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Raseinių apskr., Kražių valsč.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 115).

2 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje** protestavo prieš normalių santykių su Lenkais sudarymą, aplenkiant Vilniaus klausimą: **Rietavo** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Smilgių** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius; **Simonių** Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius, „pavasarininkai“ ir šauliai.

2 d. **Kovarske** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Ukmergės apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 116).

7 d. **Bernotų** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus pirmininkas Juozas Petrulėnas pašauktas į Melagėnus lenkų policijos, kuri jį tardė dėl skyriaus veikimo ir surašė protokolą.

7 d. **Valkininkuose** (Vilniaus Trakų aps.) lietuviams pradėjus bažnyčioje giedoti velykines giesmes, lenkai pradėjo trukdyti, rėkdami nesavais balsais, bet vikaro kun. V. Šikšnelio šiaip taip suraminti.

8 d. **Naujame Šaminy** (Švenčionių aps., Kaltinėnų par.) vaidinta „Daina be galo“ ir „Neatmezgamas mazgas“; deklamacijos.

8 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus Trakų aps.) lietuvių sekmadienį lenkininkai neleido bažnyčioj lietuviams giedoti lietuviškai „Pulkim ant kelių“ ir neklausė neva juos tildančio lenko kun. Romeikos, kuriam gudiškai šaukė: „Jak ciapier tak zuby vyščyraješ, čamu ty piarod nam kazau piejać?“ (Dabar tai mums rėki, o pirma pats liepei giedoti). Įkaušę lenkininkai, daugiausia iš Sakalaičių sodž. „kółko młodzieży“ (jaunimo ratelis), organizuoto kun. Romeikos, dvarininkės Domeikienės ir mokytojos El. Budrevičiūtės, nutraukė lietuvišką klebono V. Buivio pamokslą; paskui miestely peiliais subadė 20 metų Labanauską, perpiovė ranką ir pramušė galvą keliose vietose, po ko prasidėjo bendros muštynės; riaušininkai gavo trauktis iš miestelio.

10 d. **Vilniuje** po kelių savaičių trukdymų, kuriuos darė lenkų kuratorija, prasidėjo lietuvių mokytojų kursai dviem skyriam — humanistams ir metodistams.

10 d. **Vilniaus** lietuvių klube savybės vakarėlis, dalyvaujant koncerte Vilniaus lietuvių konservatorininkei P. Prancūzevičiūtei (dainos) ir trio muzikai (2 smuiku ir fortepijonas).

10 d. **Svilonyse** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) steigiamasis lietuvių ūkio ratelio susirinkimas, kuriame dalyvavo 42 ūkininku. Išrinkta valdyba su pirmininku Justinu Povilėnu.

Apie 12 d. Netoli **Druskininkų** (Gardino aps.) lenkų kareivis Banach nušovė vietos gyventojus Juozą Mykalauską ir P. Petrušį.

300. Vilniaus lietuvių mokyklų moksleiviai iš Kaniavos valsč. (Lydos aps.).

13 d. **Vilniuje** pedagoginėje Lietuvių Mokytojų Sąjungos sekcijoje A. Krutulio paskaita apie mėgėjų vaidinimus.

14 d. **Vilniuje Lietuvių Mokytojų Sąjungos suvažiavimas,** kurį vedė A. Valaitis, sekretoriavo P. Šičkaitė ir Navickas. V. Budrevičius pranešė apie lenkų įstatymą proto darbininkams apdrausti. Nuomonėmis pasikeitus, nutarta steigti prie Lietuvių Mokytojų Sąjungos savišalpos ir taupmenų kasa. P. Karazija pranešė valdybos sumanymą daryti ekskursijas Švenčionių aps.; nutarta kreiptis į Švenčionių skyrių padėti jas suorganizuoti. Priimtas R. Mackevičiaus pasiūlymas rašyti Rytų Lietuvos lietuviškųjų mokyklų ir teatro istoriją.

14 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus Trakų aps.) pašto vedėjas niekam ne-

išdavė „Vilniaus Aido“ Nr. 42 egzemplioriaus, nes jame buvo aprašytos Gervėčių lenkininkų balandžio 8 d. riaušės bažnyčioje.

14 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus Trakų aps.) Sakalaičių sodž. provokatoriai neleido klebonui kun. V. Buiviui sakyti lietuviško pamokslo, rėkdami „Wesoły nam dziś dzień nastał“ (Linksma diena mums prašvito). Atsirado lenkų policija, kuri atsisakė klebonui kištis į bažnyčios reikalus, bet apsaugojo provokatorius nuo įniršusių žmonių. Sukurstęs lenkininkus vikaras kun. Romeika po to pavaišino riaušininkus pas save.

14 d. **Vilkaviškyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 117).

Apie 15 d. **Varšuvos švietimo ministeris dr. Dobruckis įsakė** visoms mokykloms, tad ir lietuvių, **švęsti gegužės 3 d. (kai lenkai panaikino Lietuvos valstybingumo likučius), rugpiūčio 15 d. (lenkų kariuomenės, kuri išplėšė Vilnių Lietuvai) ir lapkričio 11 d. (kai grįžo iš Magdeburgo vokiečių tvirtovės Juozas Pilsudskis, Lietuvai vėliau atėmęs Vilnių).**

Apie 15 d. **Vilniuje** pasirodė lietuvių amatininkų mokyklos mokinių savitarpio laikraštis „Vienykis“.

Apie 15 d. **Gervėčių** (Vilniaus Trakų aps.) klebonas kun. V. Buivys, lietuvis, kuris žiūrėjo lietuvių kalbos teisių bažnyčioje, Vilniaus lenkų arkivyskupo įsakymu perkeltas į Ceikinius (Švenčionių aps.), o vikaras kun. Romeika, lenkininkų kurstytojas, pakeltas Vilniaus Visų Šventųjų bažnyčios vikaru.

Apie 15 d. **Gervėčių** (Vilniaus Trakų aps.) lenkų valdžios mokyklos mokytoja El. Budrevičiūtė, lenkininkų kurstytoja kelti riaušes bažnyčioje prieš lietuvių kalbą, ligi kraujo sumušė Mykolą Valeiką, bizūnu Vaclovą Šėmį, o Sysą, Gudzinskį ir Atminį kelias valandas paguldė mokykloj veldais į žemę išskėstomis rankomis; visi nukentėję mokiniai — lietuviai.

Apie 15 d. **Knistuškių sodž.** (Vilniaus Trakų aps., Gervėčių par.) 37 gyventojai sumetė apie 13 lenk. auksinų dr. J. Basanavičiaus paminklui Vilniaus Rasose, **Pavalakės sodž.** (Lydos aps., Pelesos par.) 24 gyventojai — apie 14 auks.

16 d. **Butrimonyse** (Lydos aps.) atvykęs Vilniaus lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis sakė pamokslus tik lenkiškai, o lietuvių delegacijai prašant įvesti bažnyčioj lietuviškas giesmes ir

pamokslus atsakė, jog jam nerūpį tautiniai dalykai, tik Dievo — ir tuo ją atleido.

18 d. **Lydos** kalėjime lenkų uždarytas lietuvių pradžios mokyklos mokytojas Ant. Šablevičius.

Apie 20 d. **Lazdūnų** klebonas kun. M. Pšemeneckis Vilniaus lenkų arkivyskupo Jalbžikovskio perkeltas į gudų Zabžezią, o

301. Kaniavos valsč. (Lydos apskr.) lietuvių scenos mėgėjai moksleiviai.

Lazdūnų klebonu paskirtas grįžęs iš Nepriklausomosios Lietuvos ir negrąžintas į savo parapiją tremtinys Valkininkų klebonas kun. J. Karvelis; Vydiškio klebonas kun. V. Bobinas perkeltas į Kazokiškį.

20 d. **Vilniuje** Lietuvių Labdarybės Draugijos valdyba išrinko prezidijumą: pirmininkas kun. Pr. Bieliauskas, vicepirmininkas K. Veleckas, iždininkas dr. J. Šlapelis, sekretorius K. Stašys.

22 d. **Vilniaus** Lietuvaičių Šventos Zitos Draugijos visuotinis na-

rių susirinkimas. Pirmininko, protektoriaus kun. Pr. Bieliausko, pranešimas apie draugijos veikimą. Į naująją valdybą išrinkti: kun. Pr. Bieliauskas (pirmininkas), daktarienė Emilija Vileišienė (vicepirmininkė), sekretorė Barbora Macejauskaitė, iždininkė Uršulė Steponavičiūtė, narės Kar. Valentaitė, Elž. Lukšėnaitė ir Ona Mikalauskaitė.

302. Vilniaus lietuvių moksleivių „Lituanios" sportininkų klubas; kairėje stovi mokytojas B. Bucevičus.

22 d. **Bubliškėje** (Švenčionių apskr., Tverečiaus valsč.) vaidinti „Vagys".

22 d. **Antakmenėj** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) lietuviškomis vėliavėlėmis papuoštame klojime vaidinti „Vagys".

22 d. **Kazikonyse** (Vilniaus Trakų aps., Kaniavos valsč.) vaidinta „Uošvė į namus — tylos nebebus"; monologai, solo, dainelės, Bieliūnų mokytojo Eidukonio pranešimas apie vaidinimų svarbumą.

22 d. **Paąžuolėj** (Vilniaus Trakų aps., Kaniavos valsč., Nočios apylinkėj) vaidinti „Inteligentai"; dainų choras, Petkelio pra-

nešimas apie vakarėlių naudingumą, Dubinių mokytojo V. Krėčiaus pranešimas apie lietuvių tautos laimėjimus.

22 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda (Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita: Žemaičiai ir Vilnius (įspūdžiai iš kelionės po Žemaičius).

22 d. **Vilkijoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Kauno aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 118).

303. Vilniaus lietuvių skautų grupė su draugininku Pr. Žižmaru (kairėje prigulusiu); stovi geriausias Vilniaus skautų bėgikas L. Palevičius.

Apie 25 d. Iš **Lydos** lenkai iškėlė į Gardiną apie 50 J. Plečkaičio emigrantų.

25 d. **Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto memorialas popiežiaus nuncijui** Varšuvoje **apie didžiąsias Vilniaus ir Lomžos (Seinų) vyskupijų lietuvių katalikų** skriaudas, kurias jiems daro vyskupai, ypačiai Vilniaus lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis, „lenkybės rėmėjas su lietuvių skriauda". Memorijalą pasirašė pirmininkas K. Stašys, vicepirmininkas P. Karazija, iždininkas V. Budrevičius, sekretorius R. Mackevičius. Vilniaus arkivyskupo kurijoje nėra nė vieno kunigo lietuvio, Švenčionių, Adūtiškio ir Rodūnės par. pamaldų tvarką arkivyskupas pakeitė lietuvių nenaudai, arkivyskupas

žodžiu įsakė klebonams įvesti lenkų kalbą Daugėliškio, Tverečiaus, Kaltinėnų, Marcinkonių, Ratnyčios, Valkininkų, Dūkšto par., nors ten lenkų beveik nėra, bet negrąžino pašalintų lietuviškų pamaldų Asavoje, Butrimonyse, Verenave, Armoniškyje ir kitur, nepridėjo lietuviškų pamaldų Gervėčiuose ir Nočioje; į slaviškas (sulenkėjusias gudiškas) parapijas skiria kunigus lietuvius — Nočios kleboną

304 Vilniaus lietuvių Gedimino draugovės skautės su drauginink Pr. Žižmaru.

J. Kuzminską, Kaltinėnų A. Mikailą, Gervėčių A. Jakovanį, Lazdūnų M. Pšemeneckį, nemokančius lietuviškai vikarus lenkus į Švenčionių, Adutiškio, Gervėčių lietuviškas parapijas, jaunus kunigus lietuvius į slaviškąsias parapijas (Budzeiką, Varanavičių, Žeidį, Gėčį), negina ir padeda lenkų vyriausybei iškeldinti kunigus lietuvius (Dūkšto K. Šimašį, Kaltinėnų A. Mikailą, Gervėčių A. Jakovanį, Valkininkų J. Karvelį), negynė nė 1927 m. spalių 15 d. lenkų suimtųjų 14 lietuvių kunigų, skiria lietuvius klebonais „amovibilis" (N. Vaišutį, A. Mikailą, A. Jakovanį, V. Buivį, V. Bobiną ir kitus), tuo priversdamas juos atsisakyti nuo visuomenės ir švietimo darbo: „nėra teisybės lietuviui pas pasaulinę vyriausybę, nėra teisybės ir pas bažnyčios ganytoją". Lomžos lenkų vyskupas be vietos paliko Seinų tremtinį senelį

kun. kanauninką P. Dvaranauską ir net verčia jį išvažiuoti iš Seinų, tuo būdu palikdamas Seinų lietuvius be savo kunigo; į Punską ir šiaip į lietuviškas parapijas nebepriėmė grįžusio iš ištrėmimo kun. Venciaus.

26 d. **Kaune** įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos Plentų ir Vandens Kelių Valdybos tarnautojų skyrius (Nr. 119).

28 d. **Varšuvoje** popiežiaus nuncijus nepriėmė Laikinojo Vilniaus

305. Vilniaus lietuvių seminaristų „Visaginos" kuopa su buvusiu mokytojų seminarijos direktorium Juozu Kairiūkščiu ir kuopos protektorium kun. V. Taškūnu.

Lietuvių Komiteto delegato, kuris atvežė komiteto balandžio 25 d. memorijalą apie Vilniaus ir Lomžos vyskupų daromas lietuviams skriaudas. Delegatas įteikė memorijalą nuncijaus sekretoriui.

28 d. **Vilniuje** lietuvių „Darbininko" koperatyvo visuotinis narių susirinkimas.

29 d. **Vilniaus lietuvaičių zitiečių namų pašventinimas.** Švento Mikalojaus salėje susirinkimas, kuriame draugijos vicepirmininkė daktarienė Emilija Vileišienė nupasakojo draugijos istoriją nuo 1905—1906 m., kaip apie 200 lietuvaičių atsiskyrė nuo lenkių zitiečių. R. Mackevičius paskaitė: Kaip buvo platinamos Lietuvoje knygos 1864—1904 metais; po to sakyti eilėraščiai, monologai („Tarnaitės likimas" ir kiti);

amatininkų choras sudainavo kelias dainas. Iš šv. Mikalojus salės nueita į zitiečių namus (kitoje gatvės pusėje), kuriuos pašventino ir pasakė pamokslą kun. K. Čibiras, o kun. Pr. Bieliauskas papasakojo, kaip zitiečių įgyti namai. Sveikino zitietė St. Vičiulytė, pirmas zitiečių globėjas kun. A. Viskantas, Lietuvių Mokytojų Sąjungos pirmininkas P. Karazija, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas K. Stašys, gudų katalikų vardu kun. Ad. Stankevičius; dėkojo sveikinusiems zitietė Veronika Mešanskaitė.

29 d. **Gėliūnuose** (Vilniaus Trakų apskr., Gervėčių valsč.) vaidino „Kurčią žentą“ ir „Užkerėtą Jackų“; deklamacijos, monologas, solo, dainos.

29 d. **Lazdiniuose** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) lietuvių vakaras.

29 d. **Kretonyse** (Švenčionių aps. ir valsč.) steigiamasis „Dirvos“ lietuvių ūkio ratelio susirinkimas; valdybos pirmininku išrinktas Br. Ankėnas. Ratelis veikia Kretonių ir Pašaminės sodžiuj.

29 d. **Pelesoj** (Lydos aps., Rodūnės valsč.) steigiamasis lietuvių ūkio ratelio susirinkimas, kuriame dalyvavo 120 narių. Susirinkimui pirmininkavo St. Sielila, kurį išrinko ir valdybos pirmininku. Sekretoriavo Vincas Kruopis.

29 d. **Joniškėj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Šiaulių aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus klausimu.

29 d. **Krekenavoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Panevėžio apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 120).

GEGUŽĖS MĖN.

Apie 1 d. **Barčiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) Lietuvių Ūkininkų Draugijos ratelyje apie 80 narių; tai pirmas sodžiuje įsikūręs tos draugijos ratelis, iš pradžių turėjęs 41 narį.

1 d. **Vilniuje pasirodė Lietuvių Ūkio Draugijos laikraštis „Dirva“**; redaktorius — Matas Stankevičius.

1 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos rūmuose prasidėjo A. Valaičio lietuvių kalbos kursai.

1 d. **Šumoje** (Gardino aps.) lietuvių mokyklą lenkų policija iškratė, ieškodama Lietuvos žemėlapio.

1 d. **Žagarėj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Šiaulių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 121).Vyriausiojo sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus klausimu.

3 d. **Vilniaus skautų bėgyje aplink Vilnių laimėjo Vilniaus Lietuvių Skautų Gedimino Draugovė, paėmusi pirmas 6 vietas** (I — L. Palevičius, II — J. Valentukevičius, III — M. Švogžlys ir kiti). Pralaimėję lenkai vėliau nebeprisileido lietuvių.

306. Vilniaus lietuvių skautų Gedimino draugovės 6 bėgikų komanda, 1928. V. 3 Vilniaus skautų bėgime laimėjusi visas pirmas vietas; I vietą laimėjo čia priklaupęs L. Palevičius. Kairėje drauginiukas Pr. Žižmaras.

3 d. **Barčiuose** (Vilniaus Trakų aps., Varėnos valsč.) lietuvių vakarėlis.

4 d. **Biržuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 122). Vyriausiojo sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos Vilniaus klausimu: 1. gimnazijai ir 2. visuomenei.

Apie 5 d. **Čeikiškės sodž.** 2 šeimos suaukojo Vilniaus lietuviams kaliniams 3 lenk. auksinus, Gėliūnų sodž. (Gervėčių par.) 120 asmenų — per 25 lenk. auksinus.

5 d. Per **Varėną—Alytų** Lietuvos ir Lenkų Raudonieji Kryžiai pasikeitė politiniais kaliniais (po 4). Lenkai atidavė: 1.

Igną Bernatavičių, 2. Leoną Kaziukevičių ir 3. Flor. Turonį, visus tris nuo 1922 m. uždarytus Vilniaus ir Gardino kalėjimuose, kilusius iš Kaniavos valsč. (Vilniaus-Trakų aps.), 4. St. Galinkevičių iš Vilniaus kalėjimo. Alytaus šviesuomenė gražiai priėmė išvaduotus tautiečius.

5 d. **Kaune** vaidino K. Inčiūros dramos „Pasiilgę Aušros Vartų" prologą — „Lietuvos šaulę".

5 d. **Pasvaly** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita mokiniams apie Vilnių.

5 d. **Vaitiekupių** kaime (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Šakių aps., Sintautų valsč.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 123).

6 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijos pirmieji skautų egzaminai ir įžodžiai, kuriuos laikė 2 skiltys (18 skautų). Įžodžių ceremonijoje dalyvavo Vilniaus Gedimino skautų draugovės draugininkas Pr. Žižmaras, 2 jo skiltininku, gimnazijos mokytojai su direktorium dr. Alek. Rymu priekyje ir svečiai. Švenčionių lietuvių skautai liko Vilniaus Gedimino Draugovės žinioje.

6 d. **Dysnos sodž.** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) nusišovė Adolfas Čelna, nenorėdamas eiti į lenkų kariuomenę.

6 d. **Knistuškėse** (Vilniaus Trakų aps., Gervėčių par.) vaidino „Velnias ne boba"; dainų choras, monologas „Dėl kraičio", vaikų deklamacijos.

6 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

6 d. **Į Kauną** atvyko Lenkų delegacija deryboms su plečkaitininkų su emigrantų globėju Tadu Holuvka priekyje.

6 d. **Pasvaly** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita visuomenei apie Vilnių.

7 d. **Joniškėly** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Biržų—Pasvalio aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos ūkio mokyklos skyrius (Nr. 124). Vyriausiojo sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos mokykloms apie Vilnių.

8 d. **Linkuvoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Šiaulių aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių visuomenei ir prakalba apie Vilniaus medžius gimnazijos medelių sodinimo šventėje.

12 d. Varšuvos švietimo ministeris dr. Dobruckis leido **Vilniaus**

Lietuvių „Kultūros“ Švietimo Draugijai atidaryti nuo 1928 m. rudens lietuvių mokytojų seminarijos 3 kursus.

12 d. **Kaune** prie „Lietuvos Viešbučio“ studentų demonstracija prieš lenkų delegacijos pirmininką T. Holuvką, policijos išvaikyta.

13 d. **Vilniuje** lietuvių „Darbininko“ koperatyvo metinis narių susirinkimas.

13 d. **Švenčionyse** lietuvių gimnazijos moksleiviai vaidino „Vergijos griūvėsiuose“; gimnastikos mankšta, plastiškieji šokiai; mokinių dūdų orkestras.

13 d. **Jakeliuose** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) vaidino „Kurčią žentą“ ir „Barbės edukaciją“.

13 d. Į **Gervėčius** (Vilniaus Trakų aps.) atvyko naujas klebonas kun. Malinauskas, dar žiauresnis už kun. Romeiką lietuvių persekiotojas.

13 d. **Miciūnuose** (Vilniaus Trakų aps., Gervėčių par.) vaidino „Aušros sūnus“; dainos.

13 d. **Kaune** Vilniaus radio valanda.

13 d. Iš **Kauno** išvyko į Varšuvą lenkų delegacija; ją palydėjo studentai šūkavimu ir kiaušiniais.

Apie 15 d. **Svilonyse** (Švenčionių aps., Adūtiškio valsč.) lietuvių ūkio ratelyje 42 nariu.

Apie 15 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjunga išleido P. Vaičiūno eilių rinkinėlį „Amžiais už Vilnių dės galvą lietuvis“.

15 d. **Vilniuje** lietuvių klube Lietuvių Studentų Sąjungos ir Konservatorijos klausytojų paminėjimas Lietuvos Nepriklausomybės sukaktuvių. Sveikino Vilniaus universiteto studentai ukrainiečiai, lenkų studentai „vlučengai“ ir to pat universiteto lenkai-kauniečiai (studentai). Kun. K. Čibiro pranešimas: Mūsų laimėjimai per 10 metų nepriklausomo gyvenimo; dainos, violončelė, pijaninas.

15 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos salėje dr. D. Alseikos paskaita: Steigiamojo Seimo rinkimai ir jo atliktieji darbai.

15 d. **Kijuciškėj** (Vilniaus Trakų aps., Kaniavos valsč.) steigiamasis lietuvių ūkio ratelio susirinkimas, kuriame dalyvavo Lietuvių Ūkininkų Draugijos instruktorius Juška. Išrinkta valdyba.

15 d. **Tveruose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Telšių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 125).

17 d. **Knistuškėse** (Vilniaus Trakų aps., Gervėčių par.) vaidino „Užkerėtą Jackų“; du monologu, deklamacijos, viešnės vilnietės baleto šokis.

17 d. **Kėdainiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 126).

20 d. **Pivoruose** (Švenčionių aps., Vasiūnų par.) vaidino „Dėdė atvažiavo“ ir pačių vaidintojų sumanytą linksmą komedijėlę.

307. Vilniaus lietuvių maldininkės 1928. V. 27. eina į Kalvarijas.

20 d. **Pažemišky** (Švenčionių aps.) ties Dūkštu vaidino „Ryto“ mokyklos vaikai, griežė muzika, buvo kinematografas. Atsilankė Vilniaus „Ryto“ pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis.

20 d. **Daukšiuose** (Švenčionių aps., 7 kilometrai nuo Rėškutėnų) vaidino Žemaitės „Tris mylimas“.

20 d. **Kėdainiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius (Nr. 127).

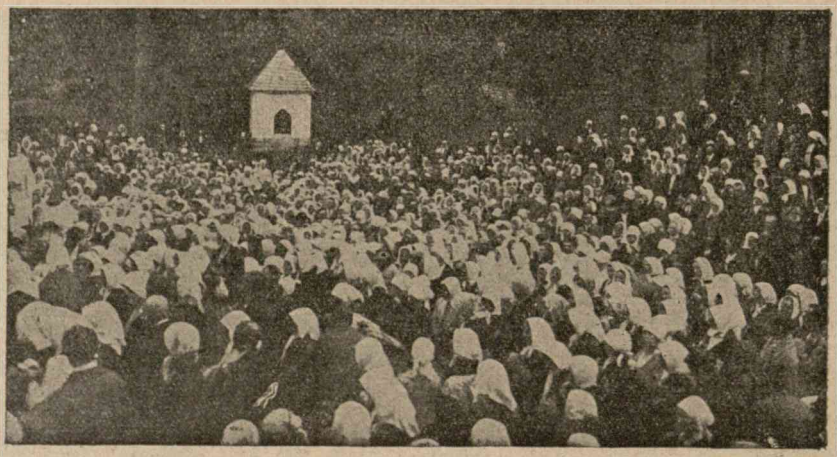
20 d. **Lazdijuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Seinų aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius (Nr. 128).

22 d. **Pivoruose** (Švenčionių aps., Vasiūnų par.) vaidino „Dėdė atvažiavo“ ir „Artistų grupę“; deklamacijos.

23 d. **Vilniaus** lietuvių klube Lietuvių Mokytojų Sąjungos Vilniaus skyriaus visuotinis narių susirinkimas.

25 d. **Laukstenius** (Švenčionių aps., Kazitiškio par.) apstojo lenkų kariuomenė, o policija darė kratą Ant. Grusliui, Petrui, Vincui ir Antanui Klimams, po kratos nusivarė būrį vyrų į Kazitiškio miestelį ir ten tardė; po tardymų atleido namo.

26 d. **Vilniuje prie Lietuvių Labdarybės Draugijos** prasidėjo **amatų**

308. Vilniaus lietuvių maldininkės klauso Kalvarijų pamokslo.

dirbtuvių prie Komiteto prieglaudų dirbinių **parodėlė,** kurioje dalyvavo siuvykla, audykla, braižykla, batsiuviai, mezgykla, siuvėjai, šaltkalviai ir staliai; išstatyta taip pat mokinių Atroškos ir Šaikausko fotografijos, mokinio Macutkevičiaus piešiniai. Aplankė per 700 žiūrėtojų.

26 d. **Laukstenių k.** (Švenčionių aps., Kazitiškio par.) lenkų policija suėmė ir išvežė į Švenčionėlius: Antaną, Igną, Petrą ir Vincą Klimus, Ant. Grusli ir Valerijoną Ostanevičių; Ostanevičių vėliau paleido namo.

26 d. **Šiauliuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių rajono skyrius (Nr. 129).

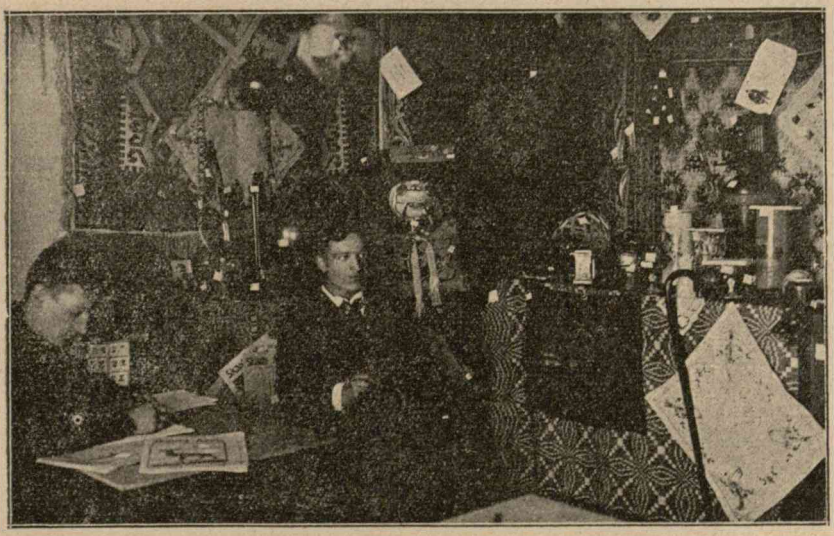
27 d. **Vilniaus lietuvių procesija į Kalvarijas. Dalyvavo per 3.000,** daugiausia iš Švenčionių aps. (organizuota šv. Kazimiero draugijos Švenčionių skyriaus pirmininko Vl. Siekštelės, o Vasiūnų, Tverečiaus ir kitų parapijų — atskirais būriais), Vilniaus Trakų, Lydos, Gardino apskr. Dūdavo Švenčionių

lietuvių gimnazijos moksleivių orkestras. Jaunimą vedė kun. V. Taškūnas, suaugusius — kun. K. Čibiras. Tvarkė skautai.

27 d. **Tverečiaus bažnyčioj** (Švenčionių aps.) pradėjo skaityti evangelijas lenkiškai.

28 d. **Vilniaus** lietuvių studentai vedžiojo Vilniaus krašto maldininkus po Vilnių.

28 d. **Vilniuje,** pirklių klubo salėj, lietuvių koncertas. Dainavo

309. Vilniaus lietuvių skautų loterija 1928. V. 28.

Al. Patapavičiūtė, P. Prancūzevičiūtė ir Z. Bielinis; mišrus moksleivių orkestras, vedamas K. Galkovskio, moksleivių choras, vedamas A. Krutulio, mergaičių baletas. Pertraukos metu Švenčionių lietuvių gimnazijos mokinių choras.

28 d. **Adūtišky** (Švenčionių aps.) steigiamasis Lietuvių Ūkininkų Draugijos ratelio susirinkimas; pirmininkavo Petras Jurgelevičius. Įsirašė 29 nariai. Išrinkta valdyba su pirmininku P. Rakausku priekyje.

28 d. **Gervėčių** bažnyčioje (Vilniaus Trakų aps.) naujas klebonas lenkininkas Malinauskas viską atlaikė lenkiškai, nors pats buvo iš vakaro paskelbęs tą sekmadienį esant lietuvišką. Kai lietuviai ėmė lietuviškai giedoti, pasišaukė policiją, kuriai nurodė suimti K. Steponavičių su juo lietuvių delegacijos vardu kalbėjusį. Policija išvežė Steponavičių į Vilnių.

28 d. **Dubičiuose** (Vilniaus-Trakų apskr.) į atlaidus atvyko Pelesos procesija: visos merginos tautiškai apsitaisiusios, su rūtų vainikais ir tautiškais kaspinais. Po pamaldų dailiai išpuoštame lietuvių vėliavomis, trispalviais kaspinais ir vytimi kluone vaidino „Dėdė atvažiavo“ ir „Kurčią žentą“. Rudnios policija privertė nuimti vytį. Mokytojas Bigelis savo prakalboj paaiškino vakarėlių naudingumą. Visa publika atsistojusi sugiedojo Lietuvos himną.

29 d. **Punsko** (Suvalkų aps.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus jaunimo ekskursija į Giliušgirę; linksmai pažaidė ir gražiai lietuviškai padainavo.

29 d. **Tryškiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Šiaulių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 130).

BIRŽELIO MĖN.

Apie 1 d. **Ivanėnuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) lietuvių ūkio ratelis veikia su 13 sodžių, bet lenkų valdžios netvirtinamas, nes valsčiaus viršaitis netvirtina steigėjų parašų.

1 d. **Šiauliuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius (Nr. 131).

3 d. **Švenčionėliuose** (Švenčionių aps.) pirmas po Didžiojo Karo lietuvių vakaras. Vaidino „Audrą giedroje“; deklamacijos, lietuviški žaidimai su dainomis.

3 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus Trakų aps.) lenkų sukurstyti gudai puolė prie bažnyčios lietuviškai kalbančius. Br. Steponavičiui akmenimis pramušė galvoje 5 skyles; policija atsisakė rašyti puolikams protokolą ir nukentėjusį Steponavičių išvarė.

3 d. **Pelesoj** (Lydos aps.) vaidino „Ant bedugnės krašto“; deklamacijos, dainų choras.

4 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj prasidėjo abiturientų egzaminai komisijoj, kuriai pirmininkavo Vilniaus lenkų universiteto prof. J. Otrębskis. Iš 37 VIII klasės mokinių prie egzaminų prileisti 25.

6 d. raštu **Vilniaus** mokyklų apygardos lenkų kuratorija leido lietuvių „Kultūros“ draugijai įkurti 3 kursų lietuvių mokytojų seminariją; IV ir V kursui nedavė leidimo.

7 d. **Vilniaus** lenkų skautų štabas pareikalavo laikinai sustabdyti Vilniaus lietuvių skautų Gedimino draugovę „už neišpildymą

įsakymo dalyvauti bendrame parade", iš tikrųjų dėl to, jog lietuviai ėmė lenkams imti viršų rungtynėse.

7 d. **Vilniaus** lietuvių moksleivių ekskursija į Marijampolės sodžių (20 kilometrų už Vilniaus), kur skaitė paskaitas, rodė gyvuosius paveikslus, su vietos jaunimu žaidė ir šoko.

7 d. **Rodūnėj** (Lydos apskr.) kun. St. Ščemirskis per pamokslą

310. Vilniaus Lietuvių Labdarybės Draugijos amatų parodėlė 1928. VI. 4.

bažnyčioje išvadino lietuvius ,,banditais", „oslais", ,,bydlais", „sciervais".

7 d. **Kargauduose** (Lydos aps., Rodūnės par.) vaidino „Eksproprijatorių"; dainos solo (mokyt. Petkelis ir Mateika), monologas, choras „Kur namas mūs", „Miškas ūžia"; ,,Pabuskim iš miego", „Lietuviai esame mes gimę" ir kitos). Ant vaidinimo kluono plevėsavo trispalvė lietuvių vėliava, bet vaidinant lenkų policininkas ją nuėmė: „jaunimas nuleido akis, vyrai surimtėjo, moterėlės suėmė rankas ir apsiverkė".

7 d. **Ariogaloje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kėdainių aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus klausimu gegužinėse.

8 d. **Gervėčių** bažnyčioje (Vilniaus Trakų aps.) lietuvių sekmadienį klebonas Malinauskas viską atliko lenkiškai.

9 d. **Pelutavos kaime** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Pernaravos valsč.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus klausimu.

311. Vilniaus lietuvių procesija 1928 m. Dievo Kūno šventėje.

10 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių koncertas. K. Galkovskis pranešė apie fortepijono klasę: 1926—27 mokslo metais 37, 1927—28 m. 47. Daugelis mokinių skambino fortepijonu; mokyt. Krutulio II, III, IV ir V kl. mergaičių atskiri chorai ir mišrus mergaičių ir berniukų choras ėjo lenktynėmis.

10 d. **Tverečiuj** (Švenčionių apskr.) vaidino „Šventą Barborą".

10 d. **Palūšėj** (Švenčionių aps.) vaidino Kesiūno „Vergijos griuvėsiuose“.

10 d. **Petrikuose** (Vilniaus Trakų aps., Gervėčių par.) vaidino „Marytę vargonininko dukterį“ ir jaunimo sugalvotąją komedijėlę; rodė gyvąjį paveikslą: „Kęstučio susitikimas su Birute miške“.

312. **Domicelė Palevičienė**, Vilniaus lietuvių organizacijų veikėja († 1928. VI. 17).

10 d. **Pernaravoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Kėdainių aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos Skyriaus gegužinėse vyriausiojo sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus klausimu.

10 d. **Pilviškiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Vilkaviškio aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 132).

11 d. **Vilniuje** lenkų policija sukonfiskavo Lietuvos dvarininkų grupės leidžiamo lietuviško laikraščio „Vyties“ Nr. 9 už straipsnį „Vilnius — Lietuvos sostinė“. Redaktorius P. Serafinavi-

čius patrauktas tieson iš Baudžiamojo Statuto 129 straipsnio.

12 d. **Kretonyse** (Švenčionių apskr. ir valsč.) kratė ūkininką P. Čeponą.

12 d. **Raseiniuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 133). Vyriausiojo sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos Vilniaus klausimu: 1. gimnazijai, 2. visuomenei.

313. Vilniaus lietuvių amatininkai, išlaikę egzaminus, drauge su savo mokytojais, egzaminatoriais ir globėjais. Sėdi (nuo kairės į dešinę) antra I. Pakulaitė, mezgimo (trikotažų) dirbtuvės vedėja, ketvirtas siuvėjas Valteris, penkta bažnytinių išsiuvinėjimų dirbtuvės vedėja Žižytė, šešta dr. Ver. Alseikienė, septintas Vilniaus Lietuvių Labdarybės Draugijos pirmininkas kun. Pr. Bieliauskas, devinta amatų mokyklos vedėja Verkulienė, dešimta daktarienė Em. Vileišienė.

13 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus Trakų aps.) lenkininkų klebonas Malinauskas nepaskaitė lietuviams evangelijos.

13 d. **Šilavoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Raseinių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 134). Vyriausiojo sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos: 1. mokiniams ir 2. visuomenei.

14 d. **Vilniuje** pasirodė lietuvių laikraščio „Vilniaus Aidas" Nr. 500.

14 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje, pasibaigus abiturientų rašto egzaminams, prie sakomųjų iš 25 prileista 20.

15 d. **Mikalavėlyje** (Švenčionių aps., Ceikinių valsč.) Dainų k. jaunimas vaidino „Kuprotą oželį“ ir „Dainą be galo“; monologas.

15 d. **Gervėčių par. (Vilniaus Trakų aps.) lietuvių sodžiai pasitiko Vilniaus lenkų arkivyskupą Jalbžikovskį juodomis vėliavomis,** protestuodami prieš lietuvių kalbos naikinimą Gervėčių bažnyčioje. 18 lietuviškų sodžių įteikė arkivyskupui raštą, reikalaudami bent pusės pamaldų lietuviškai ir atsiimti lenkintoją kleboną kun. Malinauską. Gervėčių miestelyje statė vartus Gervėčiai, Mockai, Miciūnai, Gaigaliai, Kerplašinė, Zarečna ir Kolonijos, bet policija neleido juodųjų vėliavų ant vartų iškelti. Gėliūnai, Rimdžiūnai, Giriai, Knistuškės, Milcėjos, Petrikai, Pelegrinda, Galčiūnai ir Gudrininkai pastatė vartus **Rimdžiūnuose ir pakabino 2 juodas vėliavas;** raita lenkų policija jas plėšė, žmonės gynė, įvyko muštynių. Policija plėšė vėliavas ir nuo lietuviškų raitelių, kurie atvyko arkivyskupo pasitikti, bet vis dėlto **daugybė juodų vėliavėlių, staiga pasirodę, apsupo arkivyskupą, o viena moteriškė laikė prieš jį didelę juodą vėliavą.** — Nors tą dieną priklausė bažnyčioje lietuviams, bet klebonas Malinauskas viską atlaikė tik lenkiškai.

16 d. **Litvicoj** (Lydos apskr., 14 kilometrų nuo Dieveniškio) steigiamasis lietuvių ūkio ratelio susirinkimas, kuriame dalyvavo 50 narių. Išrinkta valdyba su pirmininku Vincu Ogariu priekyje.

17 d. **Vilniuje pasimirė** veikli patriotė **Domicelė Graužinytė-Palevičienė.** Gimusi 1883 m. lapkričio 13 d. netoli Giedraičių, 1901 m. ištekėjo ir apsigyveno Vilniuje. 1902 m. dėl lietuviškųjų raštų platinimo caro valdžios ištremta metus į Smolenską, sugrįžusi toliau veikė. Karo metu su vaikais atsidūrė Voroneže, iš kur po karo pargrįžusi vėl apsigyveno Vilniuje, lenkų kelis kartus kratyta ir suimta. 1927 m. spalių mėn. neištremta tik dėl savo sunkios ligos, kuri įsigalėdama jauną ją nuvarė į kapus; prieš mirtį gavusi iš Lietuvos prezidento 10 metų Lietuvos Nepriklausomybės medalį, prašė, kad jį neštų per jos laidotuves.

17 d. **Švenčionyse** mokiniai vaidino „Beaušlančią aušrelę“.

17 d. **Guntauninkuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus par.) vaidino „Vakarinę dainą“.

17 d. **Kukutėliuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus par.) vaidino „Švarką ir milinę".

17 d. **Rimšėnuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) vaidino „Marytę, vargoninko dukterį".

17 d. **Paąžuolėje** (Vilniaus Trakų aps., Kaniavos valsč., Nočios par.) vaidino „Barbutę piemenėlę", „Grybų balių" ir „Užkerėtą Jackų"; monologas, dainų choras.

314. Eidami į Nepriklausomąją Lietuvą (1928. VI. 28), Vilniaus lietuvių skautai meldžiasi Aušros Vartuose. Į skautus atsikreipęs stovi draugininkas Pr. Žižmaras, šalygatvyje žilabarzdis skautų globėjas Juozas Kairiūkštis.

17 d. **Vigonyse** (Lydos aps., Rodūnės valsč.) lietuvių ūkio ratelio susirinkimas. Valdybos pirmininkas — Jonas Botramūnas.

17 d. **Byliuose** (Lydos aps.) steigiamasis lietuvių ūkio ratelio susirinkimas. Išrinkta valdyba.

17 d. **Rygoje** (Latvijoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos vardu Vincas Uždavinys sveikino Lietuvių Latvių Vienybės kongresą.

18 d. **Tusamonyse** (Lydos aps.) steigiamasis lietuvių ūkio ratelio susirinkimas, kuriam pirmininkavo J. Jurša. Išrinkta valdyba.

18 d. **Rygoje** (Latvijoje) Lietuvių Latvių Vienybės kongrese Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus klausimu.

20 d. **Vilniuje** šv. Petro kapinėse palaidota lietuvių veikėja, šv. Kazimiero ir kitų lietuvių draugijų narė Domicelė Graužinytė-Palevičienė, 45 m. Buvo apie 20 vainikų, daugiausia nuo lietuvių ir jųjų draugijų.

20 d. **Vilniuje lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje** prof. J. Otrębskio lenkų valdžios komisijoj pasibaigė abiturientų egzaminai. Iš VIII klasės 37 mokinių prie rašto egzaminų prileista 25, iš jų prie sakomųjų 20, kurių **egzaminus išlaikė 17** (11 vyrų, 6 mergaitės) Šią **XII laidą** (V su lenkų valdžios komisijos egzaminais, II lenkų valdžios mokyklos teisėmis) sudarė: Edm. Basys, Jad. ir Marė Budrevičiūtės, Viktoras Dasys, Aleks. Dykinis, El. Horodničiūtė, Emilė Kriščiukaitytė, Jonas Latvys, Marcelė Mikailaitė, Stasys Šepetys, Marė Šikšnytė (su pasižymėjimu), Ant. Valiulis (su pasižymėjimu), Mikalojus Vidžiūnas, Steponas Vrona — humanistai, El. Demsaitė, Jonas-Kęstutis Drūtas, Viktoras Karosas — realistai.

21 d. **Varšuvoje** švietimo ministeris dr. Dobruckis Vilniaus lietuvių delegacijai pareiškė, jog 1927 m. spalių mėn. uždarytoji Vilniaus „Ryto“ mokytojų seminarija buvo gera mokykla.

24 d. **Dūdose** (Švenčionių aps., Vydiškio par.) vaidino „Katriutę“ ir „Gaila ūsų“.

24 d. **Rėškutėnuose** (Švenčionių aps., Kaltinėnų valsč.) vaidino „Rytojaus dieną“ ir „Nutrūko“.

24 d. **Giraitėje** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) vaidino „Iš jos visi blogumai“ ir „Motutės nedasupta“; monologas „Po Velykų“. Pabaigta lietuvių tautos himnu. Vilniaus viešnia daktarienė Emilija Vileišienė.

24 d. **Krūminiuose** (Vilniaus Trakų aps., Valkininkų valsč.) dailiai tautiškomis lietuvių vėliavomis papuoštame klojime vaidino „Ant bedugnės krašto“; monologas „Dėl kraičio“. Publika sugiedojo lietuvių tautos himną.

24 d. **Kabeliuose** (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) steigiamasis lietuvių ūkio ratelio susirinkimas. Įsirašė 130 narių. Išrinkta valdyba su pirmininku Jurgiu Akstinu priekyje.

24 d. **Šeduvoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Panevėžio apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 135).

Apie 25 d. **Vilniaus** lenkų universiteto senatas patvirtino Lietuvių Studentų Sąjungos kepuraitę kaip sportinę.

Apie 25 d. **Šiauliuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) baigę mokytojų seminariją 11 abiturientų nutarė išleistuvių puotos nedaryti ir tuos pinigus paskirti neturtingiems Vilniaus lietuvių moksleiviams

Apie 25 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo ir Švenčionių lietuvių gimnazijose stojamieji egzaminai.

315. Vilniaus lietuvių skautai ties Vievio Skirmuntiškiais, priėję demarkacijos liniją, rodo lenkų sargybai leidimus.

27 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj įteikti brandos atestatai 17-ai abiturientų. Kalbėjo direktorius M. Šikšnys, egzaminų komisijos pirmininkas prof. J. Otrębskis (pirmininkas), gimnazijos mokinys S. Urbanavičius, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas K. Stašys, Tėvų Komiteto atstovas dr. D. Alseika, Lietuvių Studentų Sąjungos pirmininkas A. Juknevičius ir Rap. Mackevičius; jiems atsakė abiturientas Vikt. Dasys.

28 d. **Iš Vilniaus per Zaviasus išvyko į Nepriklausomąją Lietuvą Vilniaus lietuvių skautų Gedimino draugovė (40 skautų ir skaučių),** draugininko Pr. Žižmaro vedama.

28 d. **Musninkuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Ukmergės aps.) **mirė klebonas kun. Alf. Petrulis,** per 25 metus Vilniaus krašto lietuvių veikėjas, klebonavęs Ašmenos aps. Bagdonavoje ir Nalibokuose, Vilniaus aps. Jonišky ir Maišiogaloje,

Trakų aps. Marcinkonyse ir Pivašiūnuose. 1919 m. lenkams pagrobus Vilnių ir Trakų aps. dalį, buvo du kartu lenkų suimtas; ištrūkęs, kurį laiką gyveno Kaune, paskui grįžo, išvarius lenkus, į Pivašiūnų parapiją, 1927 m. perkeltas į Paparčių, o 1928 m. į Musninkų parapiją.

Birželio 28—30 d. ir liepos 1—3 d. **Kaune** žemės ūkio ir pramonės parodoje Vilniui Vaduoti Sąjunga platino lapelį „Pilieti", knygelę „Mes beVilniaus nenurimsim" ir kitus leidinius; išplatinta apie 10.000 egzempliorių. Vyriausiasis instruktorius V. Uždavinys, padedamas J. Vaidelio ir E. Šešplaukytės, kalbėjo per radio Vilniaus klausimu.

29 d. Vilniaus lietuvių skautai (40) dalyvavo didžiojoj Lietuvos skautų stovykloj **Kauno Panemunėj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj), kur išbuvo kelias dienas. Uždegtas pirmasis didysis stovyklos laužas.

29 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus Trakų aps.) vaidino „Vagis"; monologas „Po kelionės", deklamacijos. Vaidinimo klojimas išpuoštas tautinėmis lietuvių vėliavomis, o viršuj plevėsavo didelė tautinė vėliava. Pertraukomis jaunimas dainavo lietuviškas dainas, dėl ko lenkų policija grasino protokolu, bet jaunimas nenutilo.

29 d. Į **Nočios bažnyčią** (Vilniaus Trakų aps., Kaniavos valsč.) lietuviai moksleiviai įnešė savo bažnytinę vėliavą su šv. Kazimiero ir Aušros Vartų Panelės paveikslais ir lietuvišku parašu; klebonas kun. K. Šileika privertė juos nupiauti tautiškus lietuviškus prie jos kaspinus, kuriuos jie po mišparų vėl prisegė.

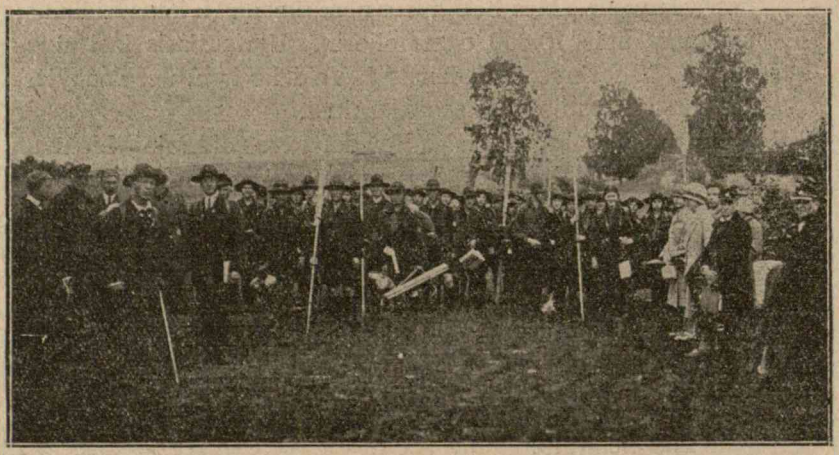
29 d. **Oškiniuose** (Suvalkų aps., Punsko apyl.) papuoštame trispalvėmis lietuvių vėliavomis kluone vaidino „Kurčią žentą"; deklamacijos, dainų choras, smuikas.

30 d. **Kauno Panemunėje** didžiąją Lietuvos skautų stovyklą aplankė Lietuvos prezidentas, kuris ilgiau užtruko pas Vilniaus lietuvių skautus.

LIEPOS MĖN.

Ligi liepos 1d ., nuo steigiamojo Lietuvių Ūkininkų Draugijos susirinkimo **Vilniuje** vasario 6 d., įsteigta Vilniaus krašte per 70 ūkio ratelių.

Apie 1 d. **Vilniaus** lenkų arkivyskupas Jalbžikovskis paskyrė lietuvius kunigus: Joną Tutiną į Zytelos gudų parapiją, Ašmenos

316. Vilniaus lietuvių skautai, 1928. VI. 28 perėję (ties Vievim) Lazdėnų-Skirmuntiškių demarkacijos liniją ir atsidūrę Nepriklausomojoje Lietuvoje. Kairėje stud. Alf. Bielinis, draugininkas Pr. Žižmaras ir skautas Aug. Mačionis, užpakalyje lietuvių pasienio policininkai.

vikarą Zigmą Žeidį į Vydžius, Norbertą Budzilą į Miorų gudų parapiją pradžios mokyklos prefektu.

1 d. **Melagėnuose** (Švenčionių aps.) vaidino „Marytę, vargoninko dukterį"; Buroko dainų choras.

1 d. **Dargužiuose** (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.) papuoštame tautinėmis lietuvių vėliavėlėmis kluone vaidino „Dūšeles", „Apsiriko", „Eksproprijatorių"; dainų choras; lietuvių tautos himnas.

1 d. **Nočios** (Vilniaus Trakų aps., Kaniavos valsč.) lenkininkas klebonas kun. K. Šileika neleido dalyvauti procesijoje mergaitėms tautiškais lietuvių kaspinais pasipuošusioms ir nešti bažnytinę lietuvių vėliavą su tokiais pat kaspinais. Tuo pasipiktino ne tik lietuviai, bet ir gudai, net patys lenkai. Klebonas atsisakė su lietuviais kalbėtis ir pasišaukė policiją.

Tuo tarpu gegužės 3 d. jis leido lenkams įnešti į bažnyčią savo tautinę vėliavą. Mokydamas Ginelių kaimo mergaitę, jis uždraudė jai kalbėti su tėvais lietuviškai.

1 d. **Vaičiuliškėse** (Suvalkų aps., Punsko par.) vienintelėje Seinų Suvalkų krašte lietuvių mokykloje, šv. Kazimiero draugijos įkurtoje (1927), mokslo metų pabaiga. Susirinko tė-

317. Vilniaus skautai Palangoje. Po medžiu sėdi Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas Kast. Stašys; greta draugininkas Pr. Žižmaras.

vai ir jaunimas. Scenoje vaikai suvaidino „Poną Teisėją", sudainavo keletą lietuviškų dainelių, padeklamavo keliolika eilėraščių, pasakė keletą monologų ir dialogų.

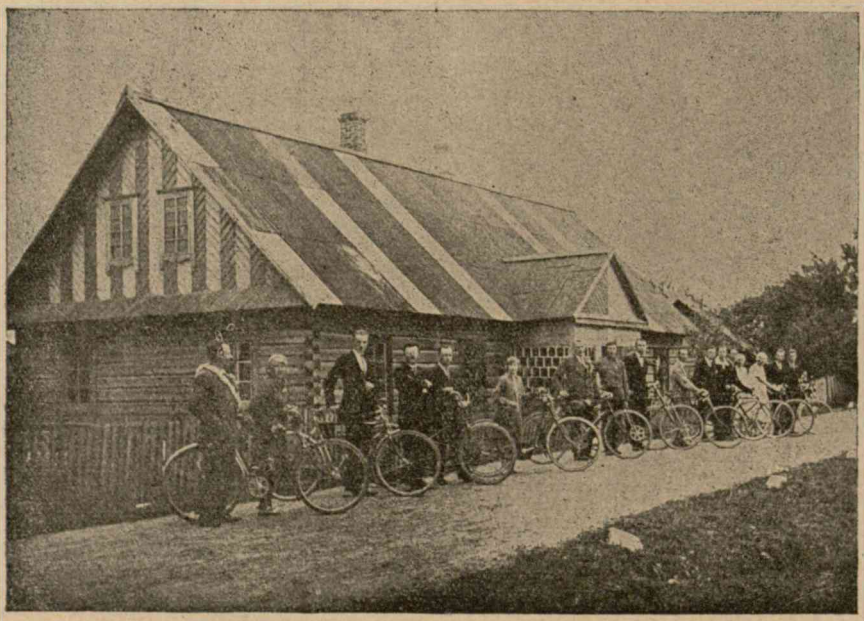
2 d. **Vilniuje** prie Aušros Vartų koplyčios lenkai prilipdė kaspiną „Królowo Korony Polskiej".

5 d. Į **Švenčionėlius** (Švenčionių aps.) atvyko vilniškiai lietuviai mokytojai, pradėdami ekskursiją po Švenčionių ir Breslavo aps. Ekskursija pasibaigė liepos 20 d. Aplankyta Švenčionėlių, Švenčionių, Ceikinių, Melagėnų, Tverečiaus, Vydžių, Rimšės, Dūkšto, Vydiškio, Palūšės, Kaltinėnų, Pašaminės apylinkės. Sodiečiai visur juos gražiai priėmė, kitur net kelią jiems žolynais per sodžių pabarstydami.

8 d. **Ragaučiną** (Švenčionių aps. ir valsč.) aplankė lietuvių mokytojų ekskursija, kuri dalyvavo jaunimo gegužinėse, kur sodžiaus mergaitės padainavo daug dainų.

8 d. **Stegalėnuose** (Švenčionių aps., Linkmenų valsč.) steigiamasis lietuvių ūkio ratelio susirinkimas. Stojo 28 nariai. Išrinkta valdyba.

8 d. **Ligūnuose** (Švenčionių aps., Dūkšto valsč.) lietuvių ūkio ratelio susirinkimas. Išrinkta valdyba su pirmininku Ant. Tijūnėliu priekyje.

318. Vilniaus lietuvių mokytojų ekskursija po Vilniaus kraštą.

8 d. **Žariuose** (Suvalkų aps., Beržininko valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius; įsirašė 25 asmenys, kurie išrinko valdybą su pirmininku Br. Petruškevičium.

8 d. Vilniaus **lietuvių skautai** (Gedimino draugovė) iš Kauno garlaiviu **išplaukė Nemuno pažinti,** sustodami nakvynės Gelgaudiškyje, Bitėnuose, Rusnėj, Juodkrantėj.

Apie 10 d. Lenkų vyriausybė paskelbė neįsileisianti į Vilniaus kraštą šių lietuviškų laikraščių: Amerikos „Draugo“, „Vyties“ ir „Tėvynės“, Latvijos „Rygos Balso”.

12 d. **Vilniaus** lietuvių skautai atvyko į Klaipėdą.

13 d. **Melagėnuose** (Švenčionių aps.) lenkų vyriausybė atleido nuo vietos prasivogusį vaitą Buroką, lietuvių persekiotoją.

14 d. **Vilniaus lietuvių skautai** atvyko į Palangą, kur kelias dienas turėjo miške stovyklą, sutraukdami pas save daugybę svečių. Aplankė Šventąją, o paskui išvyko į Telšius, Šiaulius, Panevėžį, Anykščius ir Uteną.

14 d. **Šilutėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Klaipėdos krašte) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 136).

319. Vilniaus lietuvių mokytojų ekskursija Juodagalvių kaime (Švenčionių apskr., Melagėnų valsč.).

15 d. **Gervėčių par.** (Vilniaus Trakų aps.) 35 asmenų delegacija pareikalavo iš lenkininko klebono Malinausko, kad evangelija lietuviams būtų skaitoma prieš sumą, kad užsakai jiems būtų skelbiami lietuviškai, kad jų jungtuvės ir krikštai būtų atliekami lietuviškai. Klebonas kibo prie atskirų delegacijos narių, barėsi, kam atėjo jaunų vyrų ir moterų („bobų"), grasino policija ir įspėjo, jog panorėjus skųstis arkivyskupui ar kitam, klebonas turėsiąs su policija patikrinti žadamos delegacijos pasus ir pasakysiąs, ar leisiąs jai važiuoti ar ne; prie klebono taip pat reikią eiti per vargoninką, kuriam pritarus tegalima būsią klebonas pasiekti.

16 d. **Vilniuje** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos bute prasidėjo lietuvių mokytojų vasaros kursai mokytojų teisėms (kvalifikacijoms) įsigyti, dviem grupėm (pedagogikos-me-

todikos ir humanitarinei); klausytojų per 70. Vedėjas — Vl. Sakavičius.

16 d. **Adūtiškyje** (Švenčionių aps.) vaidino „Apsiriko"; L. Bielinio dainų choras.

19 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) vaidino „Ceciliją", „Rytojaus dieną" ir „Nutrūko".

21 d. **Vilniaus lietuvių skautų** Gedimino draugovės **draugininkas Pr. Žižmaras išvyko** su Nepriklausomosios Lietuvos skautų atstovais **į Rygą dalyvauti Latvijos skautų stovykloje.**

22 d. **Gribėnuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) vaidino „Susiprato".

22 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus Trakų aps.) rimtų vyrų delegacija privertė lenkininką kleboną kun. Malinauską, šį kirtą pasisakiusį lietuvių, net iš Nepriklausomosios Lietuvos kilusiu, pažadėti kas ketvirtą sekmadienį pamaldas lietuviams; delegacija reikalavo bent kas antro sekmadienio.

22 d. **Nočios par.** (Vilniaus Trakų aps., Kanavios valsč.) mergaičių delegacija prašė lenkininką kleboną kun. K. Šileiką, kad leistų nešti per procesiją vėliavą lietuviškais kaspinais, bet jis jas išvadino snarglėmis, pienburnėmis ir išvijo. Tą pat anksčiau buvo padaręs su trijų vyrų delegacija.

24 d. **Vilniaus lietuvių šv. Kazimiero draugijos pirmininkas kun. šambelionas A. Viskantas prašė Romoje popiežiaus palaiminimo ir atlaidų šv. Kazimiero draugijai, kurių šis suteikė.**

24 d. **Valkininkuose** (Vilniaus Trakų aps.) mirė Laurynas Seliukas, Vilniaus lietuvių laikraščių skaitytojas.

27 d. **Į Vilnių** atvyko suomių mokslininkas prof. Mansikka lietuvių folkloro tirti.

Nuo liepos 27 d. ligi rugpiūčio 6 d. **Dieveniškio par.** (Ašmenos aps.) šv. Kazimiero draugijos iš Vilniaus atsiųstas mokinys S. Urbanavičius rodė kiną ir skaitė paskaitas Žižmų, Maciučių, Kaziulių ir Didžiulių kaimuose.

28 d. **Vilniuje,** Aušros Vartų lietuvių bendrabutyje, Lietuvių Labdarybės Draugijos amatų mokyklos mokinių išleistuvės, dalyvaujant keliolikai lietuvių visuomenės veikėjų ir atvykusiam iš Suomijos lietuvių folkloro tirti Elsinkio universiteto profesoriui Mansikkai. Amatų mokyklą baigė: siuvėjos M. Smailytė, J. Klimavičiūtė, J. Kazlauskaitė, P. Pusvaškytė, F. Butkevičiūtė, St. Baronaitė, K. Vaitkūnaitė, M. Juzelytė,

J. Miliauskaitė, J. Sukackaitė, M. Osipavičiūtė ir O. Surinėnaitė, audėjos M. Kudabaitė, St. Damutytė, G. Dovydaitytė ir A. Kazakevičiūtė, mezgėjos St. Biliūnytė, M. Skaivytė, M. Kubelčikaitė, J. Aleksandravičiūtė ir G. Bartoševičiūtė. Išleistuvėse sveikino baigusias mokslą Lietuvių Labdarybės Draugijos pirmininkas kun. Pr. Bieliauskas, pietų metu Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto vicepirmininkas P. Karazija, Rap. Mackevičius, A. Atroška ir prof. Mansikka (rusiškai).

29 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo lietuvių laikraščio lenkų kalba „Życie Ludu“ Nr. 14 už straipsnius „W Polsce“ (Lenkuose) ir „Nieuczciwe posądzenie“ (Nedoras įtarimas).

30 d. **Kaune** dekano kun. Mirono paskaita apie Vilniaus klausimą, steigiantis Vilniui Vaduoti Sąjungos žemės ūkio ministerijos tarnautojų skyriui (Nr. 137).

31 d. Iš Vilniaus **suomių prof. Mansikka išvyko pro Varėną Kalesninkų, Eišiškių, Asavos, Lazdūnų linkui** lietuvių folkloro medžiagos rinkti.

31 d. Ties **Linkmenimis** (Švenčionių aps.) lenkai neįsileido grįžtančių iš Nepriklausomosios Lietuvos per demarkacijos liniją Vilniaus lietuvių skautų, versdami juos eiti pro Vievį—Zaviasus.

RUGPIŪČIO MĖN.

1 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Kaltinėnų valsč.) lenkų karininkai trenkė pro duris lenkiškai nesusikalbančią Petkūnienę.

2 d. **Smalėnų** bažnyčioj (Seinų aps. ir valsč.) po ilgos kovos su „lenkais“ rožančius sugiedotas lietuviškai.

3 d. Į **Vilnių** pro Vievį—Zaviasus **grįžo Vilniaus lietuvių skautų Gedimino draugovė,** kuri vasarą (nuo birželio 29 d.) buvo Nepriklausomojoje Lietuvoje. Lietuvių klube arbatėlė, kurioje skautai papasakojo sulaukusiems jų globėjams ir giminėms įspūdžius iš laisvos tėvynės.

5 d. **Daukšių sodž.** (Švenčionių aps.) lenkų karininkai naktį sukėlė triukšmą, jog lietuviai jiems užtaisę bombas, prikėlė miegančius sodiečius, bet paaiškėjo, jog bomba pavertė jie sienoje gręžiantį svirplį („kanapės grūdo didumo vabalėlį“).

5 d. **Melėniškės** paupyje (Švenčionių apyl.) švenčionėliškių ir

miežionėliškių jaunimo gegužinės: žaidė, dainavo, sportavo; pabaigė Lietuvos himnu.

5 d. **Vasiuliuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) steigiamasis lietuvių ūkio ratelio susirinkimas. Įsirašė 25 nariai. Išrinkta valdyba su pirmininku Ant. Čaikausku priekyje. Ratelis veikia Vasiuliuose, Mikalave, Daubariškėj, Stanikavave, Pajurgiškėj ir Blusinėj.

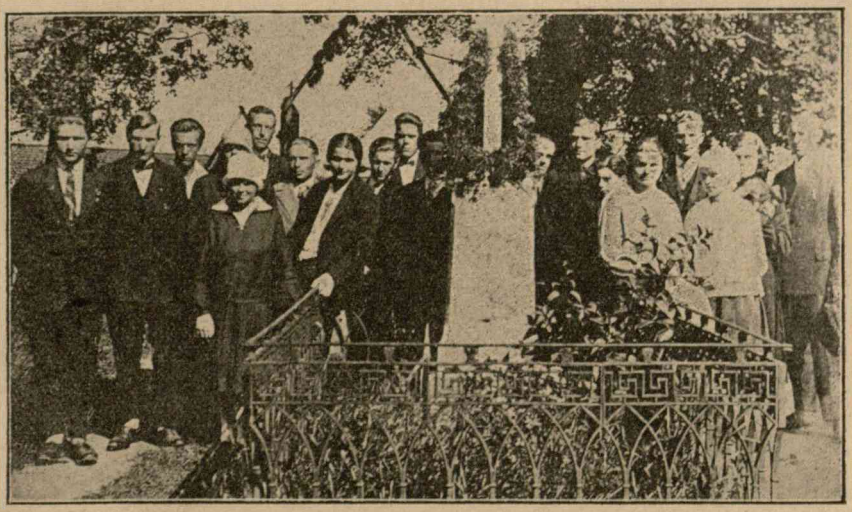

320. Vilniaus lietuvių amatų mokyklos išleistuvės (1928. VII. 28), kuriose atsilankė ir suomių mokslininkas prof. Mansikka (sėdi penktas nuo kairės).

6 d. **Varšuvos** vidaus reikalų **ministerija patvirtino naują Vilniaus „Ryto"' lietuvių švietimo draugijos statutą,** kuriuo leidžiama veikti ne tik Vilniaus lenkų vaivadijoje, bet ir visoje Lenkų valstybėje, ir steigti skyriai pranešimo būdu.

7 d. **Vilniaus** lietuvių spauda („Vilniaus Aidas") iškėlė, kaip lenkai lenkina Švenčionių aps. lietuvius. 1920—1923 m. išgyvendino lietuviškas mokyklas iš lietuviškų miestelių: Adūtiškio, Melagėnų, Tverečiaus, Daugėliškio, Kaltinėnų, Strūnaičio ir Švenčionėlių. Po to ėmė lietuvių kalbą varyti iš bažnyčių: Adūtiškio, Daugėliškio, Tverečiaus, Melagėnų, Kaltinėnų, Švenčionių ir kitų, o nuo 1927 m. ėmė kurti lenkų mokyklas daugybėj sodžių prie lietuviškų mokyklų:

Ragaučinoj, Jociūnuose, Davaisiuose, Jankaučiznoje, Rėškutėnuose ir daugely kitų sodžių; kai kurios iš jų, neturėdamos nė vieno vaiko, po 3—4 mėnesių išnyko. 1927 m. ir 1928 m. vasarą pripildo lietuviškus sodžius lenkų skautų ir skaučių (Palūšės apyl.), kariuomenės; kareiviai biauriai keikiasi, užkabinėja, vagia ką nutvėrę; karininkai verčia sodiečius lenkiškai kalbėti.

321. Lietuvių jaunimas Nočioje (Lydos apskr.) vainiku pagerbė Lietuvos istoriko Teodoro Narbuto († 1864) kapą.

Apie 10 d. **Vilniaus** lenkų švietimo kuratorija neleido lietuvių vasaros kursams daryti savo klausytojams (apie 70) egzaminų mokytojų teisėms įgyti ir pasiūlė rudenį egzaminus lenkų kalba prie kuratorijos.

10 d. **Palūšėj** (Švenčionių aps.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus rinkliava lietuvių švietimo reikalams.

Apie 11 d. **Vilniuje maršalo Pilsudskio pasitarimas** Jono Pilsudskio bute **su Nepriklausomosios Lietuvos emigrantu vadu J. Plečkaičiu,** dalyvaujant dar lenkų politikams majorui Kirtikliui, pulk. M. Koscialkovskiui, Varšuvos senatoriui Vytautui Abramavičiui, M. Račkevičiui, K. Okuličiui, gen. Rydzui-Smiglui, gen. Sosnkovskiui, pulk. V. Slavekui ir kitiems. Tarėsi dėl emigrantų vaidmens Lenkų ir Lietuvos

santykiuose ir pasižadėjo toliau remti jų veikimą prieš Lietuvos vyriausybę.

11 d. Į **Vilnių** pavakarį automobiliu Nr. 32 **atvyko Nepriklausomosios Lietuvos laikraštininkai** per demarkacijos liniją Vievį—Zaviasus, dėl gautų žinių apie Pilsudskio ruošimąsi pulti Lietuvą, patirti, ką jis pasakys legionininkų suvažiavime. Atvykę atstovavo šiems laikraščiams: M. Bagdonas — „Lietuvos

322. Vilniaus lietuvių skautai, grįžę iš Nepriklausomosios Lietuvos, 1928. VIII. 3 tarp savo tėvų ir globėjų.

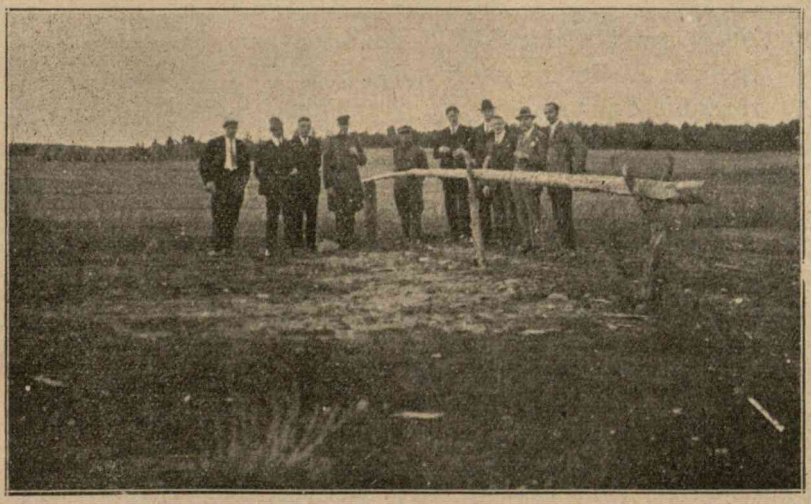
Aidui", J. Kardelis — „Lietuvos Žinioms", Paleckis — „Naujam Žodžiui", A. Gricius — „Sekmadieniui", Ugianskis — „Dzień Kowienski'ui" (lenkų), Žoferis — „Idiše Štimme" (žydų) ir J. Šulginas — „Echui" (rusų kalbą).

11 d. **Lentvaryj** (apie Vilnių) **vakare slaptas legionininkų vadų pasitarimas nusistatė ruošti Kauno puolimą, neva lenkų valdžiai to nežinant.**

11—15 d. **Švenčionių apylinkėje** suomių mokslininkas prof. Mansikka, ištyręs prieš tai lydėnų sritį, rinko lietuvių folklorą, padedamas mokytojo Vl. Šiekštelės ir studento A. Bielinio: Zadvarninkuose, Trebučiuose, Ragaučinoj, Biržynuose, Puškonyse, Miežionyse, Josiūnuose, Kukiškėj, Kazluose, Daukšiuose, Misiūnuose ir Vaikučiuose, iš kur nuvyko į Cei-

kinių apylinkę toliau tirti, tik vieno jau A. Bielinio lydimas, Melagėnų, Tverečiaus, Daugėliškio, Palūšės, Kaltinėnų ir Švenčionėlių parapijose. Profesorius ir palydovai ėjo daugiausia pėsti.

12 d. **Vilniuje** iš **Nepriklausomosios Lietuvos laikraštininkai** (4 lietuviai, 1 lenkas, 1 žydas, 1 rusas) **sekė lenkų legionininkų susirinkimą,** kuris ėjo Lenkų Teatro rūmuose (ten 1917 m.

323. Nepriklausomosios Lietuvos žurnalistai 1928. VIII. 11 ties garsiąja „Kinų siena", Vievio—Zaviasų (Skirmuntiškių—Lazdėnų) demarkacijos linija, vykdami į Vilnių (iš kairės į dešinę): šoferis, A. Gricius, Ugianskis (lenkas), lietuvis policininkas, lenkas kareivis, M. Bagdonas, Kardelis, Šulginas (rusas), Žoferis (žydas) ir Paleckis.

lietuvių konferencija pareiškė nutraukianti Lietuvos ryšius su Rusija ir išrinko Tarybą Lietuvos nepriklausomybei iškovoti). Dauguma legionininkų buvo girtų, triukšmavo, šūkavo; ministeris Medzinskis girtas įlipo į sceną ir niekus pliauškė. Maršalas Pilsudskis tikrino susirinkusius, jog legionai jam Vilnių dovana davė, ir vengė kuo prasitarti Nepriklausomosios Lietuvos atžvilgiu, tik jam bekalbant kuris atviresnis legionininkas sušuko: „Daj nam Kowno" (duok mums Kauną)! Vilniaus lietuvių laikraštininkai suruošė arbatėlę atvykusiems iš Kauno Nepriklausomosios Lietuvos žurnalistams.

12 d. **Ragaučinos sodžiuj** (Švenčionių aps. ir valsč.) per lietuvių jaunimo šokių ir žaislų vakarėlį lenkų 1 legijono pulko 3 baterijos kareiviai Jonas Vinovičius, Aleksandras Pščėlovičius ir kiti sumušė Švenčionių lietuvių gimnazijos 5 klasės mokinį Benedą Jurkevičių ir Antaną Jurkevičių, abudu iš Ragaučinos sodžiaus, Antaną Uzielą iš Grigalionų sodž. (to pat valsč.) ir kitus; mušė kumščiais, pagaliais, akmenimis.

12 d. **Andzikave ir Pakariškėje** (Švenčionių aps., Daugėliškio v.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius. Prisirašė apie 30 narių, kurie išrinko valdybą su pirmininku Fel. Paukšte priekyje.

12 d. **Ligūnuose** (Švenčionių apskr., Dūkšto apyl.) vaidino „Bajorą Gaidį".

12 d. **Varšuvoje** gyvenančio lietuvio mokytojo ir **poeto Ksavero Vanagėlio-Sakalausko,** gim. 1863 m., **literatūrinio ir visuomeninio darbo 45 metų sukaktuvės:** 1883 m. rugpiūčio 12 d. jis parašė „Kur banguoja Nemunėlis". Ks. Vanagėlis — Varšuvos Lietuvių Sušelpimo Draugijos pirmininkas, savo raštais Vilniaus lietuvių spaudoj palaiko vilniečių dvasią.

13 d. **Vilniaus** Rasose atvykę iš Kauno Nepriklausomosios Lietuvos laikraštininkai, Vilniaus lietuvių laikraštininkų lydimi, uždėjo vainiką ant dr. J. Basanavičiaus kapo. Tą pat dieną Kauno laikraštininkai išvyko į Nepriklausomąją Lietuvą.

14 d. **Vilniuje** pasibaigė lietuvių mokytojų kursai, kuriems lenkų švietimo kuratorija neleido daryti egzaminų mokytojo teisėms įsigyti. Dalyvavo 66 klausytojai.

14 d. **Vilniuje Lietuvos emigrantų vado J. Plečkaičio pasitarimas su gen. Rydzu-Smiglu dėl tolimesnės kovos prieš Lietuvos vyriausybę.**

Apie 15 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas ūkio posėdyje patvirtino „Życie Ludu" Nr. 14 konfiskavimą.

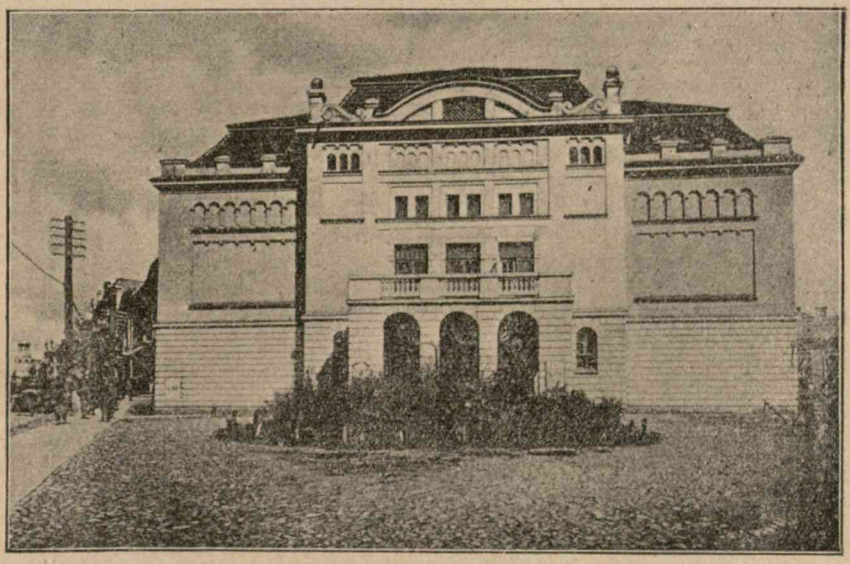
15 d. **Vilniuje lenkų vyriausybė įteikė Jer. Plečkaičiui 10.000 dolerių tolesnei kovai prieš Lietuvos vyriausybę.**

15 d. **Rimšėj** (Breslavo aps.) vaidino „Bajorą Gaidį". Lenkai svaidė pro langą malkų pagaliais, kuriais sužeidė daug jaunimo, sunkiausiai Molotkaitę.

15 d. **Biliūnuose** (Vilniaus Trakų aps., Kaniavos valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus metinis narių susirinkimas.

17 d. **Vilniuje** pradėjo veikti naujas lenkų arkivyskupo Jalbžikovskio teismas, kuriame nebeliko nė vieno lietuvio.

18 d. **Vilniuje** lenkų vyriausybės atidaryta krašto paroda, kurioje dalyvavo ir lietuvių amatų mokykla. Parodos tvarkytojas Ruščicas **įsakė nuimti nuo sienos mokyklos pakabintą** rankų darbo **vytį**, papuoštą lietuviškomis juostomis.

324. Vilniaus lenkų teatras (Pauliankoje), kuriame 1917 metais lietuvių konferencija išrinko, vėliau Lietuvos nepriklausomybę paskelbusią, Lietuvos Tarybą, o 1928 m. rugp. mėn. buvo Pilsudskio legijonininkų suvažiavimas (šaukta: „Chcemy Kowna!").

19 d. **Naujajame Daugėlišky** (Švenčionių aps.) moksleiviai vaidino „Dėdė atvažiavo" ir „Nutrūko". Lenkininkas Krasauskas triukšmavo dėl suktinio, klumpakojo ir lietuviškų žaislų.

19 d. **Mergežery** (Vilniaus Trakų aps., Varėnos valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius; prisirašė per 30 asmenų. Valdybos pirmininku išrinktas Z. Karlonas.

19 d. **Didžiuliuose** (Ašmenos aps., Dieveniškio valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius su pirmininku Jonu Kukliu. Prisirašė dar Lastaucų ir Sūdainių, o kitą dieną ir Grybiškių jaunimas.

19 d. **Kaziuliuose** (Ašmenos aps., Dieveniškio valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius, kurio 1927 m. lenkų storastija neleido ir steigėjus patraukė tieson. Dalyvavo visi kaimo vyrai, moterys, merginos, vaikinai. Išrinkta valdyba su pirmininku Stasiu Pesecku priekyje.

Apie 20 d. **Paltiškėje** (Švenčionių aps.) vaidino „Bajorą Gaidį".

Apie 20 d. **Daubariškėje** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) vaidino „Apsiriko".

Apie 20 d. **Kliuščionių** (Švenčionių aps.) klebonas kun. Ambr. Jakovanis perkeltas į Švenčionėlius.

20—23 d. **Paliūnuose, Vidugiriuose ir Burbiškiuose** (Suvalkų aps.) lenkų žandarmerija tardė jaunimą dėl šaulių, ginklų ir tt., apie Lažduninką (Krasnavo valsč., Rimkaežerų sodž.), kuris kalbinęs jaunimą dėtis prie lietuviškųjų šaulių.

22 ir 23 d. **Vilniuje** suvažiavusių iš trijų valstybių (Lenkų, Latvijos ir Vokietijos) **21 Lietuvos emigranto pasitarimas,** svarstęs kovos priemones prieš Lietuvos vyriausybę ir tos kovos priekyje vietoj Jer. Plečkaičio pastatęs Juozą Paplauską.

22 d. **Vilniaus** „Ryto" draugijos pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis raštu prašė Varšuvos ministerių pirmininką leisti atidaryti 1927 m. spalių mėn. uždarytą Vilniaus lietuvių mokytojų seminariją.

Apie 25 d. **Vyšniave** (Vileikos aps.), Svinkoj, Antasinoj ir Spiaglicoj šv. Kazimiero draugijos atstovas (iš Vilniaus) surengė lietuviškas paskaitas su kino paveikslais.

25 d. **Vilniaus** Lietuvių „Ryto" švietimo draugija gavo lenkų švietimo kuratorijos rugpiūčio 16 d. raštą, kuriuo, atsirėmus Varšuvos švietimo ministerio Svitalskio liepos 31 d. nutarimu, ji praneša, jog 1927 m. spalių 5 d. lenkų uždarytos Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos vis dar neleidžiama atidaryti. Taip pat neleista atnaujinti mokslo pernai metais spalių mėn. lenkų uždarytose 47 „Ryto" lietuvių pradžios mokyklose.

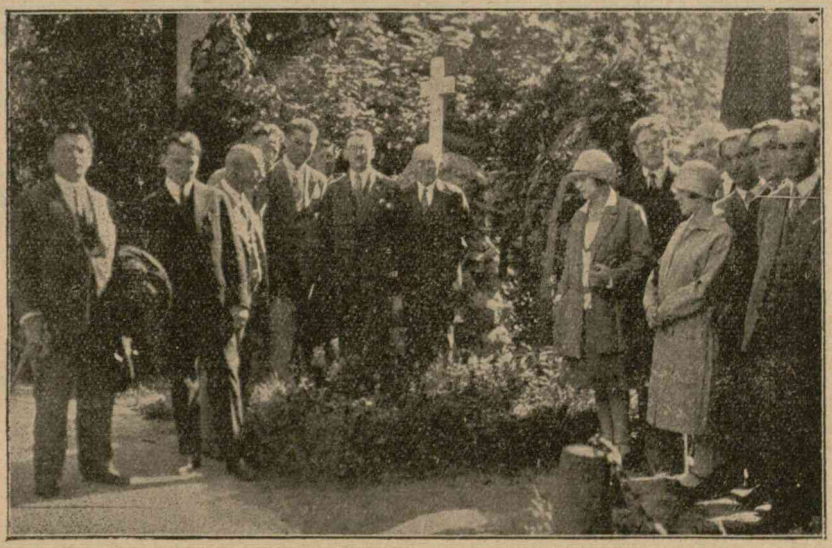
25 d. **Telšiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 138).

25 d. **Steponiškiuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 139).

26 d. **Dysnoj** (Švenčionių aps., Vasiūnų par.) „Ryto" draugijos Vasiūnų skyriaus jaunimas vaidino „Pražydo nuvytusios gėlės".

Daug pasidarbavo skyriaus pirmininkas Voldemaras ir gimnazistė Pr. Blažytė. Vaidinimo kluonas buvo išpuoštas lietuviškai.

27 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) vietos ir Piemenų kaimo jaunimas vaidino „Aušros sūnus“; kitą dieną pakartojo. Moterėlės verkdamos šnekėjosi: „Dievulėli, tai

325. Į Vilnių iš Kauno atvykę žurnalistai 1928. VIII. 13 prie dr. J. Basanavičiaus kapo Rasose sudėję gyvų gėlių vainiką. Drauge su jais Vilniaus lietuvių žurnalistai (nuo kairės į dešinę): pirmas Pov. Karazija, trečias Kaz. Veleckas, prie kryžiaus Rap. Mackevičius.

buvo čėsai ,nors tiesą pasakius, ir dabar dar negalim laisvai (po lenkais) lietuviškai mokytis. Va, ir mūsų saloj (kaime) jau treti metai kaip stengiamės lietuvių mokyklos, o vis kaip netvirtina, taip netvirtina lietuvio mokytojo, tik bruka vis savo lenką, nemokantį lietuvių kalbos“.

28 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj stojamieji egzaminai.

28 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) lenkų karininkai išgirdę jaunimo vakarėly lietuviškai šnekant, sušuko: „Nie wolno po litewsku rozmawiać“ (draudžiama lietuviškai kalbėti). A. Dailydė, pasiėmęs kepurę, išėjo namo, bet kuopos vadas su 2 plutonavais, pasivijęs gatvėje, jį sumušė.

28 d. **Šuma-Krokšly** (Vilniaus-Trakų aps., Kaniavos valsč.) įsteigtas Vilniaus „Ryto" draugijos skyrius. Pirmininku išrinktas M. Brūzgė.

28 d. **Mažeikiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 140).

29 d. **Vilniaus** „Ryto" draugijos valdyba kreipėsi į Varšuvos ministerių tarybos pirmininką, prašydama leisti vėl atidaryti 1927 m. saplių mėn. 5 d. lenkų uždarytą lietuvių mokytojų seminariją.

29 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas nusiuntė į Ženevą (Šveicarijoje) sveikinimo telegramą Tautinių Mažumų Kongresui, o Tautų Sąjungai (per Generalinį Sekretorių Drumondą) kitą telegramą, kurioje prašo Tautų Sąjungą globoti lenkų vyriausybės persekiojamas Vilniaus lietuvių mokyklas.

30 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje Vilniui Vaduoti Sąjungoje įregistruota 140 skyrių,** iš jų per 10 Kaune.

31 d. **Vilniaus** lenkų švietimo kuratorija leido Ant. Valaičiui steigti prie Vytauto Didžiojo gimnazijos lietuvių kalbos kursus suaugusiems.

Rugpiūčio, rugsėjo ir kitais mėnesiais Nepriklausomosios Lietuvos ir Vilniaus Seinų krašto demarkacijos linijoj Jeronimo Plečkaičio samdininkai, lenkų kareivių remiami, dažnai puldavo lietuvių palinijo policininkus, nešdavo per liniją skleisti Nepriklausomojoj Lietuvoj emigrantų ir lenkų rašytų atsišaukimų, ir tt. Pavasarį ir vasarą tatai rečiau atsitikdavo.

RUGSĖJO MĖN.

Apie 1 d. **Vilniaus lietuvių veikėja daktarienė Emilija Vileišienė išvyko į Šiaurės Ameriką aukų rinkti Vilniaus lietuvių prieglaudoms ir draugijoms.**

1 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komitetas gavo Tautų Sąjungos Tautinių Mažumų Sekretoriato pranešimą, jog rugpiūčio 29 d. Komiteto telegrama yra gauta.

1 d. **Seinų—Suvalkų srityje** veikia Vilniaus lietuvių **šv. Kazimiero draugijos 8 skyriai:** 1926 m. įsteigti Punske, Paliūnuose, Burbiškiuose ir Seinuose, 1927 m. Vidugiriuose ir Klevuose, 1928 m. Žagaruose. Narių per 300. Įvyko keliasdešimt susirinkimų su paskai-

tomis, pavaizdintomis šviečiamaisiais paveikslais. Skyriai turi knygynėlius, parsisiųsdina laikraščius. 1927 m. skyriai padarė 2 viešu vakaru, 1928 m. 4: Punsko skyrius 2 vakaru Oškiniuose, kurių viename vaidino „Kurčią žentą“, kitame (rugpiūčio 19 d.) „Aušros sūnus“, Burbiškių skyrius 1 vakarą Burbiškiuose (liepos 22 d., vaid. „Kurčią žentą“ ir

326. Vilniaus lenkų universiteto lietuvis studentas Alf. Bielinis (×) Vilniaus apylinkės lietuvių sodiečių tarpe.

„Užkerėtą Jackų“; monologas „Apie nosį“, deklamacijos), Bubelių skyrius 1 vakarą Bubeliuose (rugpiūčio 12 d. vaidino „Aušros sūnus“). Šios srities lietuviai kasmet prašė lenkų valdžios leidimo 10 lietuviškų mokyklų su 400 vaikų, bet gavo tik vienai — šv. Kazimiero draugijos laikomai Vaičiuliškių sodžiuj.

2 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps. ir valsč.) mokinių tėvai pareikalavo iš lenkų valdžios mokyklos mokytojo J. Bžežeckio, kad mokytų vaikus lietuviškai, bet šis atsisakė.

2 d. **Dūdose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriuje paskaitos: „Lietuva priešistoriniais laikais“ ir „Nuo spaudos atgavimo iki nepriklausomybės paskelbimo“; jaunimo dainos.

2 d. **Vasiūnuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) Tverečiaus teatro mėgėjų kuopelė vaidino „Šventąją Barborą“.

2 d. Į **Bernotus** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) atvyko mokytoja Pr. Švogžlytė. Žmonės pradžiugo vaikus pamokysią lietuviškai.

2 d. **Barčiuose** (Vilniaus Trakų aps.) įvyko šv. Kazimiero draugijos skyriaus metinis susirinkimas. Naujos skyriaus val-

327. Vilniaus lietuvių amatų dirbinių paroda lenkų „Šiaurės mugėj" (Targi Północne) Vilniuje 1928 m. rugsėjo mėn.

dybos pirmininku išrinktas Petras Skliutas. Nuo pavasario suruošti 3 vakarėliai.

2 d. **Rodūnėj** (Lydos aps.) atvykusiai misijai bažnyčioj lenkiškai mokant, lietuvių delegacija prašė ją ir lietuviškai pamokyti, bet misijonieriai atsakė temoką du žodžiu lietuviškai: „kiškis" ir „druska". Klebonas lenkas kun. St. Ščemirskis išvarė delegatus: „Poszli won za drzwi" (Laukan, už durų!).

2 d. **Kauno** Šančiuose Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus (Nr. 141) steigiamasis susirinkimas su sąjungos pirmininko M. Biržiškos paskaita: Vilniui Vaduoti Sąjunga ir dabartinis momentas.

3 d. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj** mokslo metų pradžia. **14 klasių, apie 400 mokinių.** Pakviesti nauji mo-

328. Švenčionių lietuvių gimnazijos skautai, 1928. IX. 11 d. atvykus buv. skautų draugininkui Pr. Žižmarui (sėdi antras nuo kairės) ir naujam draugininkui St. Narkevičiui (sėdi dešinysis). Vidury gimnazijos direktorius Aleks. Rymas tarp savo žmonos ir kun. Juozo Skruodžio.

kytojai: studentai M. Čenytė ir E. Horodničius, kun. Kr. Čibiras (lenkų uždarytos lietuvių mokytojų seminarijos direktorius) ir kun. A. Viskantas.

3 d. **Švenčionių** lietuvių gimnazijoj stojamieji egzaminai.

4 d. ir vėliau. **Vilniaus lenkų laikraščiai** vėl **ėmė skelbti** kiekviename numeryje **provokacinius melus apie lietuvių puolimus** per demarkacijos liniją, apie žydų skerdynes Ukmergėj, Alytuj, Šiauliuose ir kitur, prieš Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininką K. Stašį ir Komiteto narį A. Juknevičių,

prieš Palūšės kun. P. Prunskį, Ceikinių kun. V. Buivį, kun. Miką ir kitus švenčioniškius, jog agituoją prieš Lenkiją, ir kitokius priekaištus.

6 d. **Kuršėnuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Šiaulių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 142).

329. **Daktarienė Emilija Vileišienė**, Vilniaus lietuvių veikėja, 1928 metų rugsėjo mėn. išvykusi į Ameriką rinkti aukų Vilniaus lietuvių organizacijoms ir prieglaudoms.

10 d. **Melagėnuose** (Švenčionių aps.) vaidino „Katriutę“ ir „Susiprato“.

11 d. **Vilniaus** Lietuvių Skautų Gedimino Draugovės sueiga. Draugininkui Pr. Žižmarui atsisakius, išrinktas **naujas draugininkas St. Narkevičius.** Tuoj po sueigos abudu draugininku nuvažiavo į Švenčionis, kur skautams paskaitė įsakymus ir

suteikė laipsnius. Kitą dieną nusitraukė bendroje fotografijoje su gimnazijos direktorium dr. Aleks. Rymu, mokytojais ir skautais.

13 d. **Kaune** prie žemės ūkio ministerijos žemės ūkio kursus baigusių 50 pradžios mokyklų mokytojų, iškilmingos atsisveikinimo vakarienės vietoje, paaukojo 152 litu Vilniui Vaduoti Sąjungai.

330. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleivių „Atžalos" kuopos valdyba su kuopos protektorium kun. Kr. Čibiru.

15 d. **Jonavos** stotyje (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kauno aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita Vilniaus klausimu.

16 d. **Vilniuje** lietuvių „Kultūros" švietimo draugijos įkurta dr. J. Basanavičiaus vardu lietuvių pradedamoji mokykla iš aukų, atsiųstų iš Amerikos dr. D. Alseikai. Mokytoja P. Tamulevičiūtė.

16 d. **Valkininkų** (Vilniaus Trakų aps.) valsčiaus taryba leido visiems šv. Kazimiero draugijos skyriams, kurie veikia vals-

čiaus ribose, rengti vakarėlius be valsčiaus kontrolės ir be %% mokesnio valsčiaus naudai.

16 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos „Atžalos“ moksleivių kuopa išsirinko sau naują valdybą su A. Buroku priekyje.

17 d. **Bernotuose** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) lenkų policija kelintą kartą šaukė į Melagėnus šv. Kazimiero draugijos skyriaus valdybą pavardėms surašyti.

20 d. **Vilniuje** lenkų policija konfiskavo „Kelio“ savaitraščio Nr. 38 už straipsnį „Mūsų padėties rimtumas“.

22 d. **Viekšniuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Mažeikių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 143).

23 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos „Atžalos“ moksleivių kuopos susirinkime J. Cicėnas skaitė apie Šatobrianą. Išrinkta valdyba su A. Taranda priekyje.

23 d. **Gervėčiuose** (Vilniaus-Trakų aps.) lenkas kun. Malinauskas, Vilniaus arkivyskupo Jalbžikovskio pastatytas vietoj 1927 m. spalių mėn. lenkų suimto ir vėliau perkelto į kitą parapiją didelio Gervėčių švietėjo kun. Ambr. Jakovanio ir kurį laiką jį pavadavusio kun. V. Buivio, mėgino bažnyčioje suprovokuoti „lenkus“, kad šie sutrukdytų evangelijos skaitymą lietuviškai, bet šie pasisakė nieko neturį prieš lietuvių kalbą, ir kunigas buvo priverstas lietuviškai paskaityti. Lietuviško pamokslo jis nebesakė jau kelias savaitės.

23 d. **Pelesoj** (Lydos aps., Rodūnės valsč.) lenkų ponai stengėsi sutrukdyti lietuviškus atlaidus, varydami žmones dalyvauti vilkų „oblavoje“; žmonės neėjo vilkauti.

Apie 25 d. **Vilniaus** lietuvių kunigas N. Pakalka lenkų arkivyskupo Jalbžikovskio perkeltas į Lentvarį lenkų mokyklos kapelionu; lietuvių parapijoms arkivyskupo skiriami lenkai, kurie visai nemoka ar menkai temoka lietuviškai.

25 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas ūkio posėdyje patvirtino „Kelio“ Nr. 38 konfiskavimą už straipsnį „Mūsų padėties rimtumas“; redaktorius Julius Navikas traukiamas tieson iš Baudžiomojo Statuto § 129.

26 d. **Vilniaus** lenkų policija įteikė laikraščių pardavėjui Jonui Lukošiui ištrėmimo raštus; priežastis — Vilniaus lietuviškų laikraščių pardavinėjimas. Lukošiui sutikus pasirašyti, jog važiuojąs savo valia, leido jam likti ligi spalių 15 d.

26 d. **Knistuškėse** (Vilniaus Trakų aps., Gervėčių par.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus metinis susirinkimas. Skyriaus valdybos pirmininku išrinktas Vl. Kucka.

27 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj prasidėjo moksleivių choro repeticijos.

27 d. **Vilniuje** lenkų policija konfiskavo laikraščio „Vilniaus Aido" Nr. 111 už straipsnį „Iš Švenčionių padangės".

SPALIŲ MĖN.

1 d. **Vilniaus lietuvių „Ryto" draugija turėjo lenkų valdžios leistų apie 50 pradžios mokyklų, bet mokytojų patvirtintų tik 30,** o 1927 m. spalių mėn. uždarytų 47 pradžios mokyklų ir mokytojų seminarijos lenkai vis dar neleido. **Švenčionių „Ryto" draugijai teleido apie 35 mokyklas** (1924—25 mokslo metais veikė per 100 mokyklų).

1 d. **Vilniaus** Lietuvių Labdarybės Draugijos prieglaudose ir bendrabučiuose našlaičių ir neturtingų vaikų buvo 497 (281 bernaičių ir 216 mergaičių). Veikė 11 bendrabučių ir prieglaudų, kurių 10 Vilniuje, o 1 Seinuose (28 vaikai: 14 bernaičių ir 14 mergaičių); be to, privačiuose butuose 15 (7 bernaičiai, 8 mergaitės).

1 d. **Kybartuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Vilkaviškio aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyriuje.

2 d. **Kybartuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Vilkaviškio aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos apie Vilnių: 1. aukštesniosios komercijos mokyklos mokiniams ir 2. V. V. S. paštininkų skyriui.

3 d. **Klaipėdoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) steigiamasis Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius surengė dr. Pakucko paskaitą apie Vilniaus klausimą.

3 d. **Vilkaviškyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaitos apie Vilnių: 1. platesnei miesto visuomenei ir 2. „Žiburio" gimnazijai.

4 d. **Šakiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių platesnei visuomenei.

Vilniaus Lietuvių Labdarybės Draugijos prieglaudose ir

Eina mokslus:	Gimnazijoj		Mokytojų seminar. eksternai		Gimnazijos maturistai		Pradžios mokykl.		Ūkio institutas		Siuvykla		Mezgykla
	B	M.	B	M.	B.	M	B.	M.	B.	M	B.	M.	
1. Aušros Vartų bendrabutis	—	17	—	6	—	1	—	1	—	1	1	45	M. 14
2. Kun. K. Stašio bendrabutis	85	3	7	—	5	—	—	—	1	—	1	—	—
3. Dr. J Basanavičiaus prieglauda	3	—	—	—	—	—	9	13	—	—	—	2	M. 1
4. Antakalnio prieglauda	—	29	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Žiburėlio prieglauda	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Dr. Antano Vileišio (dvikl. internatas).	30	—	11	—	—	—	1		4		1	—	—
7. Šv. Mikaloj. prieglauda	—	19	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Agronomų prieglauda	—	19	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—
9. Markučių bendrab.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—
10. Banko bendrabutis	10	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
11. Seinų prieglauda .	—		—	—	—	—	14	14	—	—	—	—	—
12. Privat. butuose ...	4	1	—	—	2	1	—	—	1	1	—	—	1
Iš viso	176	88	18	10	8	2	24	29	7	2	14	48	16

bendrabučiuose buvo lietuvių našlaičių ir neturtingų vaikų:

Audykla	Batų dirbt.	Buhalterių kursai	Akušerijos kursai	Krautuvė	Fotografija	Vargoninkai	Technikų kursai	Dailidės	Meliorac. kursai	Šaltkalviai	Auklėjimo kursai	Ūkio kursai	Lenkų mokytojų seminarij		Nesimoko		Viso		Kartu
													B	M	B.	M.	B.	M.	
M. 6	—	M. 2	M. 1	M. 1	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	1	95	96
—	—	—	—	—	B. 1	B. 1	—	—	—	—	—	—	2	-	1	—	104	3	107
—	B. 3	—	—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	—	2	—	17	16	33
—	—	—	—	M. 1	—	-	—	-	—	—	—	—	—	—	-	—	—	30	30
—	—	—	—	—	—	B. 1	—	—	-	—	—	—	—	—	—	—	45	—	45
—	—	—	—	—	—	—	B. 1	B. 1	B. 1	—	-	—	—	—	—	—	51	—	51
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	M. 2	—	—	—	—	—	25	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	M. 2	—	—	1	—	1	—	25	25
—	B. 12	—	—	—	—	—		B. 2	—	B. 2	—	—	—	—	3	—	29	—	29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	B. 1	—	—	—	—	—	—	13	—	13
—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	14	28
—	—	—	—	—		—	—	—	-	—	—	—	—	4	—	—	7	8	15
6	15	2	1	2	1	2	1	3	1	3	2	2	2	5	6	1	281	216	467

4 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas ūkio posėdyje patvirtino „Vilniaus Aido“ Nr. 111 konfiskavimą.

5 d. **Šakiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių „Žiburio“ gimnazijai.

5 d. **Naumiestyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Šakių aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių.

6 d. **Vilniaus** lenkų švietimo kuratorių aplankė Lietuvių Mokytojų Sąjungos pirmininkas P. Karazija ir sekretorė P. Tamulevičiūtė, prašydami nedaryti kliūčių lietuviams mokytojams, kurie panorės laikyti egzaminus mokytojų teisėms įgyti.

6 d. **Pilviškiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Vilkaviškio aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių platesnei visuomenei.

7 d. **Radviliškyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos paštininkų skyrius (Nr. 144).

7 d. **Luomių k.** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 145).

7 d. **Kupiškyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Panevėžio aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius suruošė sąjungos pirmininko prof. Mykolo Biržiškos paskaitą: Vilniaus lietuvių lietuvybė.

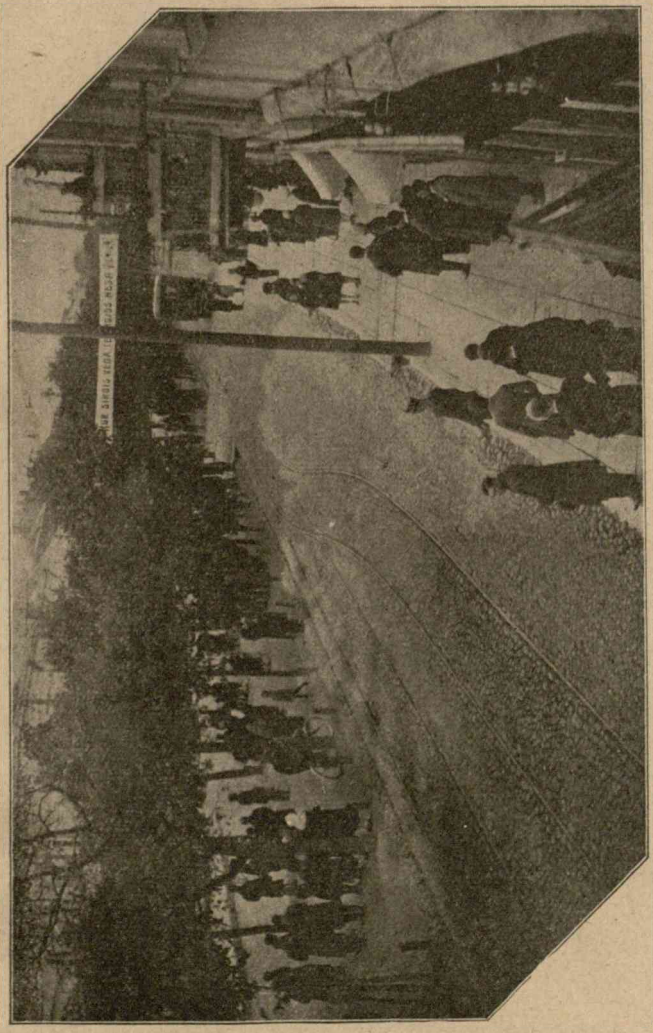
7 d. **Pilviškiuose** ((Nepriklausomojoje Lietuvoje, Vilkaviškio aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos: 1. miestelyje, 2. geležinkelio stotyje Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyriui.

7 d. **Vilkaviškio** geležinkelio stotyje (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio prakalba apie Vilnių vakarėlio publikai.

9 d. **Vilniaus lenkų policijos įsakymu** lietuvių išvarymui iš Lietuvos sostinės paminėti **namų sargai** vartuose **iškabino lenkų vėliavas. Bazilikoje lenkų atliktos pamaldos** su pamokslu, kuriuose, be valdžios atstovų, dalyvavo keliadešimt žmonių. **Vaivada priėmė 3 batalijonų paradą.** Pasak „Vilniaus Aido“, „tos dienos minėjimas yra be galo mizernas ir dirbtinis.“

9 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje Vilniaus paveržimo iš Lietuvos minėjimas** kovos dėl Vilniaus atvadavimo pasiryžimui sustiprinti. Prieš tai Lietuvos nepriklausomybės 10 metų sukak-

tuvių komiteto, Šaulių Sąjungos ir Vilniui Vaduoti Sąjungos atsišaukimai; tuo pat laiku **prof. Z. Žemaičio knyga „Vilnius Lietuvai ir Lietuva Vilniui“.** Miestuose, miesteliuose ir kaimuose 7 val. ryto iškabinta viena didesnė vėliava ant aukšto

331. 1928. X. 9 d. 12 val. Kauno tyla.

stiebo žymiausioj vietoj; šaulių sargyba; tautos himnas. Bažnyčiose ir sinagogose pamaldos už žuvusius kovose dėl Vilniaus ir Vilniaus atvadavimo intencijai, dalyvaujant organizacijoms, šauliams, moksleivijai. Mokyklose viena pamoka

— paskaita apie Vilnių. 12 val. visoje Lietuvoje skamba visų bažnyčių varpai, Kaune Laisvės varpas, gaudžia fabrikų ir dirbtuvių sirenos. Vieną minutę valstybėje sustoja visokis judėjimas. 5 val. pop. prie iškeltos vėliavos susirenka visuomenė, žuvusiems dėl Vilniaus karžygiams pagerbti nuleidžiama vėliava ligi trečdalio stiebo, paskui vėl iškeliama;

332. 1928. X. 9 d. Kaune. Visi aukoja Vilniaus reikalams.

prakalbos, gieda ir groja „Mes be Vilniaus nenurimsim“ ir tautos himną, paskui rimtai skirstosi. Vakare viešos paskaitos apie Vilnių, organizuotos Šaulių Sąjungos, Vilniui Vaduoti Sąjungos ir kitų organizacijų, taip pat Vilniaus vaidinimai, deklamacijos ir dainos. Languose išstatyti Vilniaus vaizdai ir Gedimino atvaizdai su spalių 9 d. pritaikintais obalsiais. — Kaune visą dieną Vilniui Vaduoti Sąjungos rinkliava Vilniui vaduoti reikalams. 5 val. popiet prie Karo Muziejaus prezidento A. Smetonos (Apie tikrąjį kelią į Vilnių) ir Šaulių Sąjungos pirmininko Vl. Putvinskio prakalbos, radio stoties transliuojamos. Radio stoties pranešimai apie spalių 9 d. lietuviškai, lenkiškai, žydiškai, rusiškai, ukrai-

333. Vilniui Vaduoti Sąjungos III skyrių atstovų suvažiavimas, 1928. X. 10 apsilankęs Karo Muziejuje ir pagerbęs vainiku žuvusius už Lietuvos nepriklausomybę ir Vilnių. Sėdi (nuo kairės į dešinę) centro darbuotojai: (antras) Vinc. Kauza, Kst Lapinas, Br. Biržiškienė, pirmininkas Myk. Biržiška, kun. Fab. Kemėšis; ant grindų sėdi (antras) instruktorius Vinc. Uždavinys.

niškai, vokiškai, prancūziškai ir angliškai. Vakare paskaitos: 1. Universiteto salėj prof. A. Janulaičio, 2. Šaulių Sąjungos salėj dr. J. Purickio, 3. Karininkų Ramovėj prof. M. Biržiškos („Vilniaus klausimas tautos atžvilgiu"), 4. Tilmanso salėje prof. Z. Žemaičio, 5. „Saulės" namuose doc. J. Jonyno, 6. Liaudies namuose vilniečio J. Grabausko, 8. Baltosios Gulbės salėje dr. J. Mačiulio, 8. Aleksoto salėj seniečio stud. K. Berulio, 9. Šančiuose vilniečio stud. V. Uždavinio, 10. Panemunės salėj vilniečio J. Milerio, 11. Neo-Lithuanios rūmuose savanorių susirinkime prof. A. Voldemaro.

„Lietuva iki šiol spalių 9 d. dar neminėjo su tokiu susikaupimu, kaip minėjo tą dieną šiemet".

9 d. **Kazlų-Rūdoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Marijampolės aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 146).

9 d. **Lygumų miest.** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Šiaulių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 147).

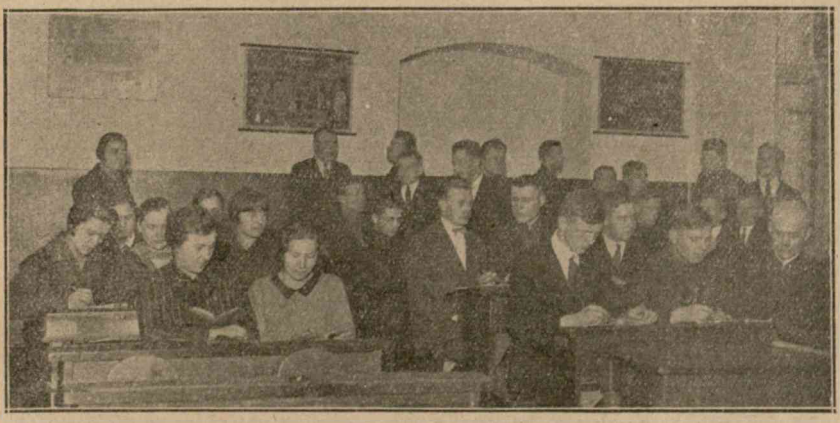
9. d. **Pakruojuj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Šiaulių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 148).

10 d. **Vilniuje** „Vilniaus Aido" adresu gauta Amerikos Bruklino lietuvių telegrama, kurioje jie pareiškia, jog minėdami Vilniaus spalių 9 d. netekimą, jie liūdi kartu su vilniečiais.

10 d. **Kaune** universiteto salėje ir Šaulių Sąjungos salėje **III Vilniui Vaduoti Sąjungos suvažiavimas,** prasidėjęs spalių 9 d. paruošiamais posėdžiais, susirinkimais ir darbais vietose. **Suvažiavime dalyvavo 75 skyrių** (iš 141 įregistruotų) **101 atstovas,** 7 Centro vykdomojo Komiteto nariai ir patariamuoju balsu apie 20 Kauno Centro grupės narių.

Skyriai buvo atstovaujami: 1. Ariogalos, 2. Biržų, 3. Dotnuvos žemės ūkio akademijos, 4. Ežerėnų Zarasų, 5. Gerkiškių, 6. Giedraičių, 7. Jonavos geležinkeliečių, 8. Joniškės paštininkų, 9. Jurbarko Skirsnemunės, 11. Kaišiadorių, 12. Kaišiadorių geležinkeliečių, Kauno — 13. Alekstoto priemiesčio, 14. Aukštosios Technikos Mokyklos, 15. Centro grupės, 16. Geležinkeliečių Valdybos, 17. Paštininkų, 18. „Pavasario" gimnazijos suaugusiems, 19. Plačiųjų geležinkelių, 20. Plentų ir siaurųjų geležinkelių, 21. Ruožo geležinkelių, 22. Simano Daukanto mokytojų seminarijos, 23. Valstybės Kontrolės tarnautojų, 24. žemės ūkio ministe-

rijos tarnautojų ir 25. Šančių, 26. Kėdainių geležink., 27. Kėdainių paštininkų, 28. Kelmės, 29. Kybartų paštininkų, 30 Krakių, 31. Krekenavos, 32. Kretingos, 33. Kupiškio, 34. Leipalingio, 35. Malėtų, 36. Marijampolės, 37. Marijampolės paštininkų, 38. Mažeikių, 39. Mažeikių paštininkų, 40. Mažeikių geležinkeliečių, 41. Merkinės, 42. Naujos Ūtos, 43. Onuškio, 44. Panevėžio ,45. Pilviškių geležink., 46. Provė-

334. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos 1928—1929 m. VIII klasė.

niškių, 47. Radviliškio geležinkeliečių, 48. Rietavo, 49. Roniškio, 50. Skapiškio, 51. Skaudvilės, 52. Šakių, 53. Šakių-Naumiesčio, 54. Šeduvos, 55. Šilutės, 56. Šiaulių, 57. Šiaulių geležinkeliečių, 58. Švėkšnos, 59. Tauragės, 60. Tauragės paštininkų, 61. Telšių geležinkeliečių, 62. Tryškių geležinkeliečių, 63. Troškūnų, 64. Ukmergės, 65. Utenos, 66. Vainiūnų, 67. Vaitiekupių, 68. Veiverių, 69. Vilkaviškio, 70. Vilkaviškio paštininkų, 71. Viekšnių, 72. Vilkijos, 73. Zapyškio, 74. Žeimių, 75. Žeimelio.

Suvažiavimo prezidiumas: Lietuvos universiteto rektorius prof. Pr. Jodelė, Dotnuvos žemės ūkio akademijos prof. dr. F. Kemešis ir menininkas A. Žmuidzinavičius, sekretoriatas: J. Čiburas, M. Žemaitis ir R. Butkus.

Sveikino universiteto vardu rektorius prof. Jodelė, Šaulių Sąjungos vardu jos viršininkas maj. Kalmantas („šauliai eis drauge su Vilniui Vaduoti Sąjunga“), Lietuvos kariuomenės savanorių vardu Stasys Butkus („mes savanoriai

su Jumis"), Dailės Draugijos vardu jos pirmininkas A. Žmuidzinavičius, Kauno burmistras J. Vileišis („Jei mums neleis susiartinti su Vilniaus broliais, vartosime ginklą"), Vilniečių Sąjungos vardu Stasys Kairiūkštis, Neo-Lithuanijos vardu Juozas Čiburas, Ateitininkų vardu Lūšys („Ateitininkai kovojo ir kovos eilėse tų žmonių, kurių tikslas Vilniaus atvadivimas"), „Vilniaus Kelmo" (studentų vilniečių organizacijos Lietuvos universitete) vardu pirmininkė M. Krigerytė („Vilniaus Kelmas su Vilniui Vaduoti Sąjunga"), Lietuvių Tautiško Jaunimo Sąjungos „Jaunosios Lietuvos" vardu B. Grebliauskas, Vokiečių studentų koporacijos „Arminia" vardu stud. Barnelis, studentų „Varpo" draugijos vardu Jonas Kalnėnas („Mes su Jumis"). Raštu sveikino: Nau-Jorko lietuviai, Vilkyškių (Klaipėdos krašte) lietuviai ir Dotnuvos žemės ūkio akademijos rektorius prof. P. Matulionis.

Centro Vykdomojo Komiteto pirmininkas prof. M. Biržiška pranešė trumpą Vilniui Vaduoti Sąjungos atsiradimo ir plėtimosi istoriją, nurodydamas, jog spalių 9 d. 1925 m. veikė 6 skyriai, 1926 m. 22 skyriu, 1927 m. 48 skyriai, 1928 m. 141 skyrius su 5000—6000 narių. 1925 m. Centro Komitetas išleido 6 spaudos leidinius (3 atsišaukimus — „Į lietuvių tautą", „Vilniaus vainikai" ir „Spalių 9 diena", ir 3 brošiūrėles — „Vilniui Vaduoti Sąjungos įstatai", „Vilniui Vaduoti Sąjungos instrukcija" ir „O, Vilniaus nepamiršk, lietuvi!"); 1926 m. 4 (atsišaukimus, 30.000 egzempliorių: „Nepamirškime Vilniaus", „Aukokite knygas Vilniaus krašto moksleiviams", „Lietuvaitės" ir „Į Lietuvos visuomenę", spalių 9 d.); 1927 m. 10 (1 atvirutė „Vilniaus malda", 10.000 egzempl., „Vilniaus lozungai", 40.000 egz., 1 dėl tam tikrų priežasčių neįvardijamas leidinys, 7 atsišaukimai, 25.000 egz. — „Į Lietuvos ūkininkus", „Į darbininkus", „Amerikos lietuviams", „Spalių 9 dienai" dvejopo turinio, „Remkite Vilniui Vaduoti Sąjungą" dviejų rūšių) ir 1928 m. 13 (1 atvirutė „Vaduokime pavergtą Vilnių", 10.000 egz., „Vilniaus lozungų" II laida, 40.000 egz., 7 knygos ir brošiūrėlės — prof. Z. Žemaičio „Vilnius Lietuvai ir Lietuva Vilniui", P. Vaičiūno eilėraščių „Amžiais už Vilnių dės galvą lietuvis", net dvi laidos vienais metais, Vilniaus Kelmo „Vaduokime Vilnių", Lietuvos visuomenės pro-

testų dėl Karaliaučiaus derybų rinkinys „Mes be Vilniaus nenurimsim“, „Trumpos žinios apie Vilniui Vaduoti Sąjungą“ ir „Vilniui Vaduoti Sąjungos įstatų II laida, — 4 atsišaukimai, 50.000 egz. — „Į Vilnių“, „Žodis Nepriklausomosios Lietuvos visuomenei“, „Pilieti“ ir „Aštuoneriems metams suėjus“). Apie 80 skyrių protestavo dėl Karaliaučiaus derybų (lietuvių su lenkais). Vyriausi Vilniui Vaduoti Sąjungos talkininkai—kalbėtojai: dr. J. Purickis, prof. Iz. Tamošaitis, dek. Vl. Mironas; Sąjungoje daugiausia teko paskaitos apie Vilnių sakyti pirmininkui M. Biržiškai ir ypač vyriausiajam instruktoriui Vincui Uždaviniui. Diskusijoje nustatyta tolesnė Sąjungos darbo tvarka; **nutarta leisti Sąjungos organas.** Sveikino dar Dainos Draugija ir Vilniui Vaduoti Sąjungos Jūros skyrius.

335. **Marcelė Kubiliūtė** (nuo 1922 m. rudens Kaune), dėl savo nuopelnų Vilniaus kovoje Liet. Valstybės Prezidento apdovanota drauge su Aldona Čarneckaite Vyties Kryžiumi.

Suvažiavimas išrinko IV-jį Vykdomąjį Sąjungos Komitetą: prof. M. Biržišką 92 bals. (pirmininkas), doc. kan. J. Tumą 68 bals. (atsisakiusį įeiti dėl daugelio savo atliekamų darbų),prof. Zigmą Žemaitį 63 bals., dir. Kast. Lapiną 61 bals. (iždininką), prof. F. Kemešį 54 balsais, inž. B. Sližį 50 bals. (vicepirmininką), Vincą Uždavinį 43 bals. (instruktorių), kandidatusVincą Kauzą 31 bals. (sekretorių, įėjusį vietoj atsisakiusio komiteto nario kun. J. Tumo), Ant. Žmuidzinavičių 29 bals., kun. dek. Vl. Mironą 28 bals. — Po rinkimų suvažiavimo dalyviai nuvyko pas paminklą žuvusiems už Lietuvos Nepriklausomybę prie Karo Muziejaus ir suvažiavimo vardu pirmininkaująs kun. prof. F. Kemešis uždėjo vainiką.

Suvažiavimas priėmė prof. M. Biržiškos surašytą rezoliuciją: „1928 m. spalių mėn. 10 d. susirinkęs laiki-

nojoj Lietuvos respublikos sostinėj Kaune ir išklausęs pranešimo, jog Varšuvos valdžia ligi šiolei negrąžino Vilniaus lietuviams 1927 m. spalių 4 d. uždarytos „Ryto" mokytojų seminarijos Vilniuje ir apie 50 pradžios mokyklų Vilniaus krašte, visaip varžo, trukdo ir persekioja Vilniaus ir Seinų krašto lietuvių švietimą ir šiaip tautinį gyvenimą, **III-sis Sąjungos Vilniui Vaduoti visuotinis narių susivažiavimas** ne-

336. Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleivių „Atžalos" kuopelė su protektorium kun. Kr. Čibiru.

šaukia Lietuvos valdžios nei lietuvių tautos taikinti panašių nekultūringų ir žiaurių priemonių Nepriklausomosios Lietuvos lenkams, tik **primena gyvą reikalą sustiprinti tautinį visuomenės auklėjimą, ypačiai platinant ir gilinant joje Vilniaus vadavimo ir Vilniaus lietuvių darbo rėmimo idėją.** Nuosakių tautinių darbų bus sudaryta tokia galinga jėga, kuri ne tik sutvirtins Vilniaus ir Seinų krašto lietuvių atsparumą ir veikimą, bet ir pritrauks to krašto visuomenės pagarbą ir meilę Nepriklausomajai Lietuvai, tuo galutinai nuginkluodama mūsų priešą Varšuvą, kuri vis labiau morališkai kompromituojasi savo okupuotuose plotuose ir laisvose pasaulio šalyse. Kenčiantiems svetimą jungą vilniečiams suvažiavimas siunčia ne tik savo nuoširdžios, karštos užuo-

jautos pareiškimą, bet ir savo įsitikinimą, jog vis labiau susipainiojąs Lietuvos ir Lenkų santykių klausimas, taip sunkus Lietuvai pakelti, tik pagreitina paties Vilniaus klausimo išsprendimą, priartina valandą, kai Lietuvos vėliavos užplevėsuos mūsų istorinėj sostinėj. Laikykites, broliai vilniečiai, mes Jus paremsim!". Suvažiavimas pasibaigė tautos himnu.

337. Vilniaus lietuvių švento Mikalojaus prieglauda; (vidury) vedėja M. Žukauskaitė.

11 d. **Mergežeryj** (Vilniaus Trakų aps., Varėnos valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus susirinkime pirmininko Z. Kazlo paskaitos apie degtinės kenksmingumą ir apie mandagumą.

13 d. **Vilniuje** lenkų policija konfiskavo „Vilniaus Aido" Nr. 118 už straipsnį „Ten ir čia".

13 d. **Vilniaus** lietuvių klube beletristikos vakaras. Skaitė „Ūkininkus" iš Savickio „Ties aukštu sostu".

14 d. **Vilniaus** Lietuvių Studentų Sąjungos susirinkimas priėmė apie 15 naujų narių.

14 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių tėvų ir globėjų susirinkimas, kuriame pirmininkavo kun. Pr. Bieliauskas. Išrinko komitetą: kun. Pr. Bieliauską, V. Budrevičių, A. Cicėną, P. Karaziją, K. Kriščiūkaitį, A. Liobę, J. Matjošaitį ir V. Petravičiūtę.

14 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj „Atžalos“ moksleivių kuopelės susirinkimas, kuriame kuopelės protektorius, kun. N. Pakalkai persikėlus į Lentvarį, kun. K. Čibiras skaitė paskaitą apie moksleivių organizacijų veikimo naudą. Veikia sekcijos: literatų ,žemesniųjų klasių berniukų, mergaigaičių ir eucharistininkų.

14 d. **Musteikoj** (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) vaidino Alytos „Ant bedugnės krašto“; vaidinimo kluonas papuoštas tautinėmis lietuvių vėliavėlėmis. Vaidinimui pasibaigus Lietuvos himnas, tautiškos dainos ir tautiškieji šokiai.

14 d. **Kėdainių stotyje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) geležinkeliečių skyriaus vakarėlyje Vilniui Vaduoti Sąjungos vyriausiojo instruktoriaus V. Uždavinio paskaitėlė apie Vilniui Vaduoti Sąjungą.

16—17 d. **Švenčionių** lenkų kun. Šteino kaip „Liga Katolicka Archidjecezji Wileńskiej“ atstovo suruoštuose Švenčionių ir Svyro dekanatų katalikų veikėjams kursuose, į kuriuos kunigams buvo įsakyta atvykti su sodiečių atstovais, sodiečiai ėmė protestuoti nesuprantą lenkų kalbos. Prelegentas kun. Olšanskis, Vilniaus lenkų agitatorius, prikišo lietuvių kunigams, kam „tokius neinteligentiškus delegatus“ atvežė. Įprašytas kun. Miškinis ėmė kalbėti lietuviškai, bet lenkai tyčiomis tarp savęs garsiai šnekėjosi ir tuo kliudė kalbėtojui.

17 d. **Kurmiškėje** (Švenčionių aps., Kaltinėnų valsč.) du lenkai policininkai kratė visus trobesius.

17 d. **Skirsnemunėj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Raseinių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 149).

17 d. **Klaipėdoj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 150).

Apie 20 d. **Vilniaus** „Ryto“ draugijai lenkai patvirtino mokytojus: Pr. Eidukonį Šendubro sodž. (Gardino aps.), Marę Paukštytę Kalviškės sodž. (Švenčionių aps.), Matuizaitę Tiltuose (Vilniaus-Trakų aps., Valkininkų valsč.), Kuzmickaitę Naniškyj (tame pat valsč.), Svetlikauskaitę Klepočiuose, Jauraitę Didžiuliuose; leido įkurti mokyklas Suvalkų aps. Žagaruose ir Paliūnuose.

Apie 20 d. **Vilniuje** apsilankė Paryžiaus „College de France“ prof. Georges Blondel Vilniaus srities tarpusavio tautų santykių tirtį. Neaplenkė lietuvių įstaigų ir atskirų asmenų.

20 d. **Vilniaus** Lenkų Mokslo Draugų Draugijoj Vilniaus lenkų universiteto prof. J. Otrębskis pranešė apie savo įspūdžius iš Karališkių (Guntauninkų) sodž. (Švenčionių aps., Tvere-

čiaus par.), kur lietuviai esą aukštos kultūros ir tvirtai laikąsi lietuvybės, iš aukšto žiūrėdami į savo kaimynus gudus.

21 d. **Musteikoj** (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriuje K. Miškinio paskaita: Mandagumas.

21 d. **Kėdainiuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių.

21 d. **Baisogaloj** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kėdainių apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 151).

338. Vilniaus lietuvių Aušros Vartų mergaičių bendrabutis su savo vedėja O. Ribinskaite (×).

24 d. **Vilniuje** pasibaigė lietuvių mokytojų egzaminai prie lenkų švietimo kuratorijos. Iš 73 mokytojų, kurie ruošėsi egzaminams vasaros kursuose, padavė prašymus apie 60, bet kuratorija prileido prie egzaminų tik 14, kurių 8 juos išlaikė: Čepulionis, Gudėnas, Misiūnas, Pakalkaitė, Paukštienė, Šimanskaitė, Varna ir Žižmaraitė.

28 d. **Gervėčių** (Vilniaus Trakų aps.) lenkininkas klebonas kun. Malinauskas atkalbėjo lenkišką rožančių prie didžiojo altoriaus, lietuviškai nekalbėjo, tik paprašius leido patiems pakalbėti; kalbant juokėsi atsistojęs zakristijos duryse.

28 d. **Laičių kaime** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 152).

28 d. **Šėtroj** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Kėdainių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 153).

29 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos kapeliono kun. V. Taškūno 25-rių metų kunigavimo sukaktuvės.

30 d. Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pilnumos (su provincijos atstovais) protestas prieš lenkų valdžios neleidimą vėl atidaryti „Ryto" mokytojų seminariją ir 47 pradžios mokyklas, kurias lenkai uždarė 1927 m. spalių mėn.

30 d. **Nepriklausomojoje Lietuvoje** Vilniui Vaduoti Sąjunga turėjo 153 skyrius, kurių 149 jau buvo įsiregistravę.

31 d. **Vilniaus** „Ryto" draugijos pirmininkas kun. prof. P. Kraujalis prašė Varšuvos švietimo ministerį grąžinti 1927 m. spalių mėn. lenkų valdžios uždarytą Vilniaus lietuvių mokytojų seminariją, bet ministeris jo prašymo nepatenkino.

LAPKRIČIO MĖN.

1 d. **Vilniaus** „Ryto" draugija po ilgų rūpesnių ir klabenimų gavo lenkų valdžios leidimą sušaukti lietuvių mokytojų suvažiavimą lapkričio 2 ir 3 d.

1 d. **Dūdose** (Švenčionių aps., Vydiškio par.) šv. Kazimiero draugijos skyriuje V. Raginio (iš Vilniaus) paskaita: Kalba ir mes.

1 d. **Rodūnės** (Lydos aps.) lenkininkas klebonas kun. St. Ščemirskis per pamokslą išvadino šv. Kazimiero draugijos Vygonių skyrių vagimis, latrais, turinčios popiežiaus atlaidų draugijos darbą „šėtono darbu", o Vilniaus lietuvių savaitraštį „Kelią", kurį Rodūnės ir kitų parapijos lietuviai noromis skaitė, „bolševikų pagonių laikraščiu".

2 d. **Vilniaus lietuvių moksleivija,** prie kurios prisidėjo ir atvykę iš sodžiaus „Ryto" pradžios mokyklų mokytojai, gražiai susitvarkiusi **nužygiavo** miesto gatvėmis **į Rasų kapus ir ten sudėjo 8 vainikus ant kapų:** dr. J. Basanavičiaus, kur skautai laikė garbės sargybą, o prakalbėjo Rap. Mackevičius ir skautų vadas stud. St. Narkevičius, Mikalojaus Čiurlionies, Povilo Višinskio, kun. K. Stašio, Tado Vrublevskio, žuvusių už Vilnių Lietuvos kareivių.

2 d. **Dargužiuose** (Vilniaus Trakų aps., Valkininkų par.) lenkų agitatoriai sušaukė lietuvių jaunimą ir ragino prisidėti prie „stšelcų" (lenkų šaulių), bet šis tik juos apjuokė ir išsiskirstė, o lenkai siuto.

3 d. **IV-is Vilniaus „Ryto" draugijos lietuvių mokytojų suvažiavimas,** kuriame **dalyvavo apie 70 mokytojų** sprendžiamuoju balsu ir nemaža svečių. Suvažiavimo pirmininkas kun. prof.

P. Kraujalis, vicepirmininkai Vytauto Didžiojo gimnazijos direktorius Marc. Šikšnys ir mokytojas F. Molis, sekretoriai mokytojai M. Čenytė ir P. Eidukonis. Suvažiavimą prižiūrėjo 2 uniformuoti policininkai ir 2 civiliai agentai. Suvažiavimą sveikino Lietuvių Mokytojų Sąjungos pirmininkas P. Karazija, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto sekretorius Rap. Mackevičius ir Lietuvių Mokytojų Sąjungos Švenčionių skyriaus atstovas Vl. Siekštelė. „Ryto“ draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis ir kun. K. Čibiras plačiau nušvietė bendrą Vilniaus krašto lietuvių mokyklų padėjimą. „Ryto“ pirmininkas, be to, patiekė žinių iš **Vilniaus „Ryto“ mokyklų**, kurių **lapkričio 1 d. buvo** šiose vietose: Breslavo aps. 3 mokyklos su 3 mokytojais (nė viena normaliai neveikia, nes 2 mokytoju lenkų inspektoriaus atmesti, o lenkų valdžios gydytojas dar nesiteikė tų mokyklų apžiūrėti); Švenčionių aps. 2 normaliai veikianti mokykli su 3 mokytojais (be to, apie 35 mokyklas lenkų leista dar Švenčionių „Ryto“ draugijai); Ašmenos aps. 4 mokyklos su 4 mokytojais (2 veikia normaliai, 2 neveikia dėl įvairių lenkų formalumų); Vilniaus-Trakų aps. 48 mokyklos su 52 mokytojais, bet tik 17 veikia normaliai, o kitos dar nuo gegužės mėn. lenkų nepatvirtintos; Lydos aps. 25 mokyklos, kurių nė viena neveikia normaliai, daugiausia dėl lenkų netvirtinimo per kelis mėnesius ir dėl spalių mėn. pridedamai pareikalautų „notarinių pasižadėjimų“ negavimo; Gardino aps. 21 mokykla, kurių 10 veikia normaliai, o kitos dėl įvairių kliūčių ne-

339. Vilniaus lietuvių studentai ir mokiniai, 1928 m. lapkričio mėn. 2 d. pasiruošę eiti į Rasų kapus ten gulinčių mūsų didvyrių pagerbti.

veikia; Suvalkų aps. 2 mokykli (normaliai neveikia); Varšuvoj 1 mokykla su 2 mokytojais, viso **104 mokyklos, kurių tik 32 teveikia normaliai.** Kunigų praneštas žinias papildė dar Vilniaus-Trakų, Lydos, Švenčionių, Suvalkų aps. mokytojai. — Popietinėmis valandomis „Ryto“ mokyklos bute buvo suruošta pavyzdinė pamoka, kurioje dalyvavo suvažiavimo dalyviai.

Vakare priimta keletas rezoliucijų medžiaginiais ir kultūriniais mokytojų klausimais ir dėl bendro lietuvių mokyklų padėjimo:

„1. Lietuviškų mokyklų Rytų Lietuvoje yra maža: jų visai nepakanka lietuvių visuomenės švietimo reikalams aprūpinti, pav., Rodūnės parapijoje 16 sodžių reikalauja lietuviškos mokyklos ir lig šiol nė vienos nėra gavę; Valkininkų valsčius visas lietuviškas, o tikrai lietuviškų mokyklų teturi 2; Gervėčių valsčiuje lietuvių yra per 4000, o lietuviškų mokyklų tik 5; Varėnos valsčiuje 11 lietuviškų sodžių, o lietuviškos mokyklos nėra nė vienos; Kaniavos valsčiuje apie 10 lietuviškų sodžių, o lietuviškų mokyklų tėra 6; visa Švenčionių apskritis lietuviškų mokyklų turi vos 40.

340. Vilniaus lietuvių skautų garbės sargyba prie dr. J. Basanavičiaus kapo 1928. XI. 2.

2. Valstybės organai grynai lietuviškų mokyklų beveik visai nesteigia ir nelaiko. Vien lietuvių gyvenamose vietose steigia ir laiko lenkiškas mokyklas. Daugelyje vietų, ypač valsčių ir parapijų centruose, valstybės organai paėmė iš lietuvių draugijų lietuviškas mokyklas, greit jas pavertė lenkiškomis šiuo būdu: pirmais metais laikė paveldėtą lietuvį mokytoją, antrais metais lietuviui mokytojui pridavė

lenką mokytoją, trečiais išstūmė lietuvį mokytoją, palikdami vien lenką, bet dar kai kur su lietuvių kalbos pamokomis pirmuose skyriuose, o vėliau ir visai išvedė lietuvių kalbą. Taip padaryta Adūtiškyje, Daugėliškyje, Palūšėje, Linkmenyse, Kaltinėnuose, Marcinkonyse, Daržininkuose ir kitur.

341. IV-sis Vilniaus „Ryto" draugijos lietuvių mokytojų suvažiavimas (1928 m. lapkr. 3 d.). Sėdi (nuo kairės į dešinę) kun. Kr. Čibiras (trečias), V. Budzeika, draugijos pirmininkas kun. P. Kraujalis, V. Budrevičius, Vl. Sakavičius, Rap. Mackevičius.

3. Pernai metais per vadinamąją retorsiją uždarytos mokyklos ir mokytojų seminarija lig šiol neatidarytos.

4. Visur aiškiai juntama ir pastebiama valstybės organų pastanga — išgyventi lietuviškas „Ryto" mokyklas. Tai pavaizduoja šie duomens: a) lietuvių gyvenamose vietose, greta lietuviškos „Ryto" mokyklos, steigiama valstybinė lenkiška. Tokių faktų užtinkama visur. Tų mokyklų mokytojams dažnai esti pareiškiamą: jei įkursi ir išlaikysi mokyklą, turėsi tarnybą, jei ne, —būsi atstatytas. Atvykęs tokiomis sąlygomis mokytojas daro visa lietuviškai mokyklai sulikviduoti, o lenkiškai įtvirtinti: dalina dovanai knygas, sąsiuvinius, kepures; skundžia lietuvį mokytoją valstybės įstai-

goms kaip agitatorių, komunistą ir šovinistą ir paprastai pasiekia, kad kitais metais lietuvis mokytojas įvairiais pretekstais netvirtinamas, o į lenkišką mokyklą vaikai pabaudomis suvaromi. b) Lietuviškose vietose lenkiškos mokyklos laikomos metus ir antrus, nors į jas lankosi 2—3 mokiniai, kaip šit: Ezerkuose, Dainavoje ir Ašmenos Lastaučikuose. c) Lietuviškose vietose lenkiškos mokyklos steigiamos greta viena antros ir per pusę kilometro, nors įstatymas nurodo trijų kilometrų atstumą. d) Lietuviškame sodžiuje laikoma lenkiška mokykla, nors jos mokiniai susirenka iš gretimų gudiškai kalbančių sodiečių. e) Yra buvę atsitikimų, kad valstybės organai, netvirtindami lietuvių mokytojų į „Ryto“ mokyklas, siūlė tiems patiems mokytojams eiti kurti lenkiškas mokyklas, greta „Ryto“ lietuviškos, ir žadėjo tvirtinti ir laikyti, jei turėtų bent 2 mokiniu.

5. Lenkiškose mokyklose, kur dėstoma ir lietuvių kalba, ji pavedama paprastai mokytojams, kurie lietuvių kalbos kaip reikiant nemoka; jie lietuvių kalbos pamokas dažnai visai praleidžia arba ką lietuviškai dėstydami taip pakreipia pamoką, kad lietuviškas dalykas atrodytų negražus ir menkas, arba vėl lietuvių kalbai skiria tik popietines valandas, kai jau mokiniams reikia iš naujo rinktis.

6. Yra atsitikimų, kad valstybinių mokyklų mokytojai draudžia vaikams savo tarpe kalbėti lietuviškai. Yra buvę atsitikimų, kad lietuvių gyvenamose vietose, kaip šit Dubiniuose, mokytojo pareigas eina žmonės, kurie dėl savo veikimo prieš lietuvių tautą buvo priversti bėgti iš Lietuvos respublikos arba yra žinomi kaip lietuvių įdavėjai bei skundikai.

7. Lietuvių mokytojui laikoma per piktą, per agitaciją, jei jis kalbina žmones mokyti vaikus lietuviškoje „Ryto“ mokykloje arba reikalauti iš valdžios, kad valstybinėje mokykloje būtų dėstoma ir lietuvių kalba, jei organizuoja jaunimui vakarinius kursus, jei dalyvauja lietuvių draugijose; dėl to lietuvis mokytojas suimamas, baudžiamas ir netvirtinamas. Tuo tarpu valstybiniai lenkai mokytojai visaip žmones gąsdina ir prikalbinėja, kad leistų vaikus į lenkišką mokyklą, ir jį tame remia atsakingi valstybės ir savivaldybių asmens.

8. Iš lietuvių mokytojų reikalaujama cenzo visai nežiūrint to, kad lietuvių mokykla naujai ir nenormalinėse

sąlygose kuriama iš nieko, o sąlygos cenzui įgyti rodo, jog norima turėti kuo mažiausia cenzuotų lietuvių mokytojų: vienintelė lietuvių mokytojų seminarija uždaryta, vasaros kursams, lig šiol valstybės tvirtintiems, neduodama egzaminų komisijos, daugeliui mokytojų dėl įvairių formalinių priežasčių dargi neleista laikyti egzaminų prie kuratorijos.

9. „Ryto“ seminarijos auklėtiniams, kurie pernai išlaikė valstybinius egzaminus kuratorijos skirtai komisijai, lig šiol neišduoti atestatai, ir net jie vietomis netvirtinami mokytojais dėl tariamojo cenzo trūkumo“.

342. Žuvusių 1920 m. ties Vilnium Lietuvos kareivių kapai Rasose.

Išrinkta mokytojų sekcija prie „Ryto“ valdybos veikti: Čenytė, Šičkaitė ir Bigelis. 9 val. vak. bendra suvažiavimo dalyvių vakarienė lietuvių klubo salėje; pasakyta daug kalbų ir linkėjimų.

3 d. **Vilniuje** Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos metinis narių susirinkimas. Draugijos pirmininkui dr. D. Alseikai padarius pranešimą apie jos veikimą, išrinkta valdyba: dr. D. Alseika, dr. V. Alseikienė, dr. V. Legeika, A. Krutulys, dr. J. Šlapelis.

3 d. **Rimšėnuose** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriuje V. Raginio (iš Vilniaus) paskaita apie lietuvių kalbą.

4 d. **Žasliuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Trakų aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 154).

6 d. **Dargužiuose** (Vilniaus Trakų aps., Valkininkų par.) lenkų valdžios mokyklos mokytojas įsakė moksleivių tėvams pirkti vaikams keturkampes (lenkiškas) kepuraites, bet šie atsisakė.

Apie 8 d. **Kaune** gavus žinią apie skerdynes, kurias lapkričio 1 d. padarė ukrainiečiams Lvovo lenkų studentija, Vilniui Vaduoti Sąjunga, Šaulių Sąjunga ir Lietuvių Ukrainiečių

Draugija bendra telegrama pareiškė broliškus lietuvių jausmus ukrainiečiams, kurie, kaip ir Vilniaus Seinų krašto lietuviai, kovoja prieš Lenkiją dėl savo nepriklausomybės. Po

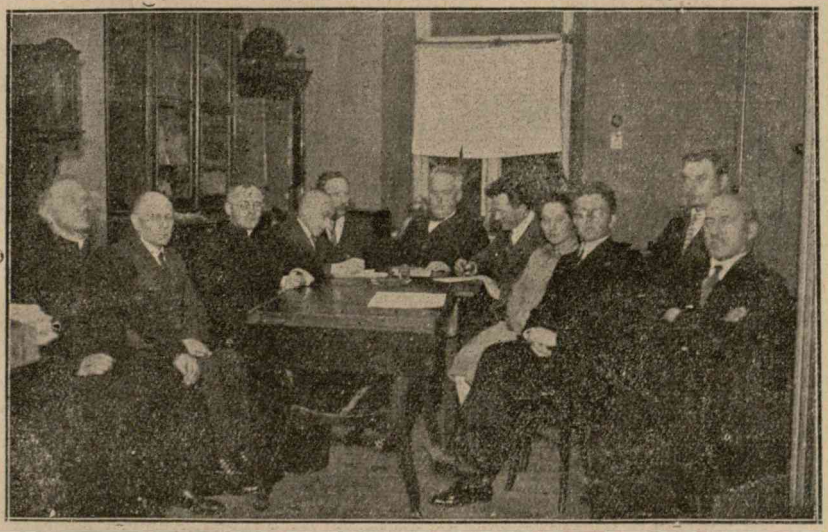

343. Vienas iš lietuvių žuv. kareiviams pastatytų kryžių Vilniaus Rasose.

to visą lapkritį ir dalį gruodžio mėn. daugelyje Nepriklausomosios Lietuvos miestų ir miestelių įvairios lietuvių visuomenės organizacijos, ypačiai Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriai ir Šaulių Sąjungos būriai, priėmė keliasdešimt rezoliucijų, ku-

riose reiškė užuojautos sunkų lenkų jungą keliantiems ukrainiečiams ir stiprino tolesnei bendrai lietuvių ir ukrainiečių kovai prieš bendrąjį priešą.

Apie 10 d. **Kaune** Vilniui Vaduoti Sąjungos Centro Vykdomasis Komitetas pareiškė protestą dėl lenkų padarytų Lvovo ukrainiečiams skerdynių. Panašų protestą pareiškė Lietuvių Ukrainiečių Draugija.

344. Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pilnumos posėdis 1928. XI. 30. (Nuo kairės į dešinę) kun. N. Raštutis, Kriščiukaitis, kun. A. Mikaila, Rap. Mackevičius, V. Budrevičius, pirmininkas Kast. Stašys, Pov. Karazija, Petr. Šičkaitė, Ant. Juknevičius, Bagdonas ir dr. Jurg. Šlapelis.

Apie 10 d. **Vilniuje** lietuvių išspausdintas „Vilniaus Kalendorius 1929 m.“

11 d. **Vilniaus** Lietuvių Studentų Sąjungos visuotinis metinis susirinkimas išrinko naują valdybą: K. Blažį, A. Juškevičių, A. Birinčiką, E. Horodničių ir A. Juknevičių, kandidatais Martinkėną, Karužaitę ir Drūtą, revizijos komisiją Mačionį, Bielinį ir Mikailytę. Studentams istorikams kun. F. Nevierai ir A. Juškevičiui pavedė susikviesti dar kitų ir ruošti Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Vytauto 1930 m. sukaktuvių minėjimą.

11 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokytojų Sąjungos Centro Valdyba nutarė rengti ankietas Vilniaus ir Seinų krašto lietuvių pra-

džios mokyklos istorijai (ankietos klausimus pranešė „Vilniaus Aido“ Nr. 131).

11 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) priverstinėse bažnyčios pamaldose dėl 10 metų Lenkų nepriklausomybės sukaktuvių dalyvavo 7 policininkai, 15 mokyklų vaikų, 8 žydai gaisrininkai su valsčiaus ponais ir 6 šaltyšiai.

11 d. **Giriuose** (Vilniaus Trakų aps., Gervėčių par.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus metinis susirinkimas išrinko naują valdybą su pirmininku Tam. Petriku, iždininku, knygininku ir sekretorium Miku Mažeika.

11 d. **Kaune** plačiųjų geležinkelių tarnautojų ir darbininkų ir Šančių Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrių protestai dėl lenkų skerdynių Lvovo ukrainiečiams.

11 d. **Garliavoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Kauno aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 155).

12 d. **Kazlų-Rūdos** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) stoties geležinkelių tarnautojų ir darbininkų Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus protestas dėl Lvovo įvykių.

13 d. Iš Laikinojo **Vilniaus** Lietuvių Komiteto išstojo dr. J. Šlapelis ir P. Karazija.

13 d. **Kupiškio, Skapiškio, Joniškės** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) organizacijų protestai dėl Lvovo lenkų ukrainiečiams padarytų skerdynių.

14 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas nagrinėjo uždaromis durimis lietuvių Kazio Jagelavičiaus ir Jono Bartnyko bylas; Jagelavičių nuteisė 10 metų sunkiųjų darbų kalėjimo, o Bartnyką, Lietuvos emigranto Jer. Plečkaičio kaltinamą, išteisino.

14 d. **Kauno ir Dotnuvos** studentijos, Kauno plentų ir vandens kelių Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus, **Jonavos** organizacijų protestai dėl Lvovo ukrainiečių įvykių.

Apie 15 d. **Zabarninkuose** (Breslavo aps., Apsos valsč.) už vaikų neleidimą į lenkišką mokyklą tos mokyklos mokytojas nubaudė: Zigmą Krivelį 18 lenk. auks., Kazį Krivelį 5 auks., Sil. Gaidamavičių 12 auks., Joną Viršutą 14 auks., Kazį Undrulį 24 auks., Vincą Gasparavičių 10 auks., Mot. Krivelį 10 auks., Vincą Stacevičių 14 auks.; kalėjime sėdėjo: Myk. ir Vinc. Gaidamavičiai, Juzė Obelevičienė.

15 d. **Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojo Stasio Matjošaičio 30 metų sukaktuvės kaip mokytojo ir visuomeninko:** 1898 m. rudenį rusų valdžios jis buvo paskir-

tas pradžios mokyklos mokytoju. Esmaičio vardu jis išleido „Sakalėlio“ skaitymų 4 dalis, gerai žinomas Lietuvos mokyklose.

15 d. **Vilniaus** Lietuvių Studentų Sąjungos valdyba pasiskirstė pareigas: pirmininkas K. Blažys, vicepirmininkas A. Juknevičius, iždininkas E. Horodničius, knygininkas A. Juškevičius ir sekretorius A. Birinčikas.

345. Vilniaus Lietuvių Labdarybės Dr-jos pirmininkas kun. Pr. Bieliauskas su prieglaudų ir bendrabučių vedėjomis. Sėdi (nuo kairės į dešinę): Mažųjų prieglaudos vedėja A. Mackevičiūtė, kun. B., Aušros Vartų bendrabučio vedėja O. Ribinskaitė, stovi Antakalnio bendrabučio vedėja P. Bizokaitė, Aušros Vartų bendrabučio vedėjos padėjėja M. Dransutavičiūtė, Agronomų bendrabučio vedėja V. Petravičiūtė, Šv. Mikalojaus bendrabučio vedėja M. Žukauskaitė ir Pranciškonų bendrabučio vedėja L. Petravičiūtė.

15 d. **Aleksoto** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) organizacijų protestas dėl Lvovo lenkų skerdynių ukrainiečiams.

16 d. **Kabelių** par. (Gardino aps., Marcinkonių valsč.) klebono kun. Pr. Čaglio 25 metų kunigavimo sukaktuvės.

16 d. **Kauno** paštininkų (Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriaus), **Marijampolės** organizacijų (Nepriklausomojoj Lietuvoj) protestai dėl Lvovo ukrainiečių įvykių.

17 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Aido“ Nr. 133 dėl straipsnio „Ypatinga padėtis“; krata redakcijoje.

18—25 d. **Vilniuje** Aušros Vartų Koplyčioje šv. Marijos Globos atlaiduose 6 val. ryto lietuviški giedojimai, pamokslai ir litanija.

18 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj „Atžalos“ moksleivių kuopos susirinkime mokytojas A. Valaitis skaitė „Kaip išvengti dvejukių“ ir mokinys Raginis „Mūsų uždavinį“; koncertinė dalis (pijanistai ir dainininkai).

18 d. **Vilniuje** šv. Mikalojaus parapijos salėje lietuvių koncertas Haydnui pagerbti: mokinio Karoso paskaita (Haydno biografija ir reikšmė muzikoje), Haydno simfonijos (fortepijonu Karosas ir Karužas), solo A. Patapavičiūtė, choras (Haydno oratorija, liaudies dainos).

18 d. **Kamorūnuose** (Vilniaus-Trakų aps., Varėnos valsč.) jaunimas vaidino „Nesipriešink“; dainos, solo, duetas ir choras, deklamacijos ir monologas.

18 d. **Zarasų, Akmenės, Šėtos, Mažeikių, Kalvarijos, Ariogalos, Pakruojaus, Lazdijų, Troškūnų** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) organizacijų protestai dėl Lvovo lenkų ukrainiečiams padarytų skerdynių.

19 d. **Steponiškių, Tauragės Naumiesčio** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) organizacijų protestai dėl Lvovo ukrainiečių įvykių.

21 d. **Panevėžio** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) organizacijų protestas dėl Lvovo ukrainiečių įvykių.

22 d. **Vilkaviškio** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) gyventojų protestas dėl Lvovo ukrainiečių įvykių.

24 d. **Vilniuje išėjo paskutinis savaitraščio „Kelio“ numeris** (47—177), užleisdamas vietą bendram trijų laikraščių („Kelio“, „Vilniaus Aido“ ir „Dirvos“) įpėdiniui „Vilniaus Rytojui“. Be jų, dar ėjo mėnesiniai Vilniaus lietuvių laikraščiai: „Jaunimo Draugas“ (nuo 1926 m.), „Vilniaus Varpas“ (nuo 1927 m.), „Vilniaus Šviesa“ (nuo 1928 m.), metinė „Lietuvių Tauta“ (Lietuvių Mokslo Draugijos organas — nuo 1907 m.).

24 d. **Vilniaus** lenkų storastos įsakymu krata M. Šlapelienės knygyne. Policija ieškojo Lietuvos žemėlapio; paėmė etnogra-

finės Lietuvos žemėlapio 1 egzemplioriu, dėl kurio knygynui surašė protokolą. Tokią pat kratą padarė šv. Kazimiero Draugijos knygynui.

24 d. **Vilniaus** lenkų apygardos teismas ūkio posėdyje patvirtino „Vilniaus Aido“ Nr. 133 konfiskavimą dėl str. „Ypatinga padėtis“.

346. Vilniaus Lietuvių Labdarybės Dr-jos pirmininkas kun. Pr. Bieliauskas su bendrabūčių ir prieglaudų vedėjais. Sėdi (iš kairės į dešinę) kun. K. Stašio bendrabučio vedėjas A. Cicėnas, kun. B., Centro Komiteto raštininkas A. Matulionis, stovi Banko bendrabučio vedėjas V. Dasys, Markučių bendrabučio vedėjas I. Jotautas ir „Žiburėlio“ bendrabučio vedėjas A. Juškevičius.

24 d. **Papilėje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Šiaulių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos geležinkeliečių skyrius (Nr. 156).

25 d. **Vilniaus** Lietuvių Studentų Sąjungos susirinkime stud. V. Karoso paskaita (su diskusijomis): Tautos gyvavimo pagrin-

das. Kalbėta dar lietuvių kalbos katedros reikalu Vilniaus lenkų universitete, apie paskaitų organizavimą provincijoje ir apie kitus dalykus.

25 d. **Vilniaus** lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoj „Atžalos“ moksleivių kuopos literatų sekcijoje mokinys Matkevičius skaitė apie ispanų rašytoją Servantą, Raginis ir Miciūtė savo raštus.

25 d. **Vilniaus** lietuvių amatininkai suvaidino „Nesipriešink“; baletas, choras.

25 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) vaidino „Vakarinę dainą“ ir „Slidžiais keliais“.

25 d. **Ryžiškėj** (Vilniaus Trakų aps., Gervėčių par.) ryžiškiečių ir kukutėčių vaidinta „Susiprato“.

25 d. **Šeštokuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 157).

25 d. **Kvedarnoje** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Tauragės apskr.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 158).

26 d. **Šiaulių, Panevėžio** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) organizacijų protestai dėl lenkų skerdynių Lvovo ukrainiečiams.

27 d. **Kaune** pasirodė Vilniui Vaduoti Sąjungos mėnesinio organo **„Mūsų Vilniaus“ Nr. 1**; redaktorius Vincas Uždavinys. Be straipsnių, duodama Vilniaus miesto ir Vilniaus-Seinų krašto lietuvių gyvenimo apžvalga.

29 d. **Vilniuje išėjo paskutinis „Vilniaus Aido“ numeris** (138—570), kurio vietoje, o taip pat „Kelio“ ir „Dirvos“, gruodžio 1 d. išėjo didelis dienraščio pavidalo savaitraštis **„Vilniaus Rytojus“.**

30 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo lietuvių savaitraščio „Życie Ludu“ Nr. 22 dėl straipsnių „Ojczyzna niewspółmiernych podatków“ (Nelygių mokesnių tėvynė) ir „Odgrzebywanie starych haseł“ (Senų obalsių atkrapštymas), o taip pat už korespondencijas iš Dūkšto ir Lydos, be to, dar už kronikos žinią „Turyści do oglądania polskości“ (Keliaunînkai lenkystei žiūrėti).

GRUODŽIO MĖN.

1 d. **Vilniuje pradėjo eiti didelis lietuvių savaitraštis „Vilniaus Rytojus"** vietoj sustojusių „Vilniaus Aido", „Kelio" ir „Dirvos"; redaktorius Julius Navikas, buvęs „Kelio" redaktorius.

2 d. **Kaltinėnuose** (Švenčionių aps.) visuotinis „Ryto" draugijos skyriaus susirinkimas išrinko valdybą su pirmininku klebonu N. Vaišučiu.

Apie 5 d. **Vilniaus** Rasose ant dr. J. Basanavičiaus kapo padėti paminklo pamatai.

Apie 5 d. **Burbiškių sodž.** (Suvalkų aps., Krasnavo valsč.) 25 asmenys lietuvių kareivių kapams sutvarkyti Vilniaus Rasose suaukojo 12 lenk. auks.

5 d. **Šiauliuose** (Nepriklausomojoj Lietuvoj) Vilniui Vaduoti Sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių moksleiviams: mokytojų seminarijos, berniukų ir mergaičių gimnazijų.

6 d. **Papilėje** (Nepriklausomojoj Lietuvoj, Šiaulių aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 159). Sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos apie Vilnių: 1. pradžios mokyklos moksleiviams ir 2. visuomenei.

7 d. **Vilniaus** arkivyskupijos generalinis vikaras vyskupas K. Michalkevičius vizitavo šv. Mikalojaus lietuvių parapijos tretininkių draugiją.

7 d. **Klevuose** (Suvalkų aps., Krasnavo valsč.) lenkų valdžios mokyklos mokytojos suruošė „Šv. Mikalojaus" dramos vaikų vaidinimą lenkiškai, bet vaikams joje daugiau lietuviškai negu lenkiškai ėmus kalbėti ir vos pusę veikalo beįveikus, supykusios visus išvijo, nebaigdamos vakaro.

7 d. **Kuršėnuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Šiaulių aps.) Vilniui Vaduoti Sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio dvi paskaitos: 1. moksleiviams (apie 300) ir 2. visuomenei.

8 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Rytojaus" Nr. 2 dėl straipsnio „Šeimyna — lietuvybės židinys".

8 d. **Vilniaus** lietuvių šv. Mikalojaus salėje šv. Mikalojaus tretininkių draugija surengė tikybinį vakarėlį: kun. K. Čibiro paskaita „Pasaulinis apaštalavimas", deklamacijos, giesmės.

8 d. **Krūminiuose** (Vilniaus Trakų aps., Valkininkų valsč.) įsteigtas lietuvių ūkio ratelis; įsirašė 24 nariai.

8 d. **Knistuškėse** (Vilniaus Trakų aps., Gervėčių valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus narių susirinkimas. 3 paskaitos: skyriaus pirmininko Vl. Kuckos „Rūpinkimės savo tikėjimu“ ir „Kaip senovėje gaminta raštai“, mokytojo M. Lunecko „Per šviesą į laimę“.

9 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo lietuvių savaitraščio lenkų kalbą „Życie Ludu“ Nr. 23 dėl pakartotų iš konfiskuoto Nr. 22 dalykų.

9 d. **Vilniuje** lenkų radio stotyje dainavo Vilniaus lietuvių gimnazijos choras, A. Patapavičiūtė dainavo solo; aiškino lenkininkas Kraunaitis, kuris per kelis mėnesius lenkišku akcentu kalbėdamas per radio lietuviškai ir varydamas per jį palankią Lenkijai ir priešingą Lietuvai agitaciją, visiems baisiausiai įkyrėjo.

9 d. **Bieniūnuose** (Breslavo aps., Rimšės valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus visuotinis susirinkimas. Skyrius turi 40 narių.

9 d. **Mergežery** (Vilniaus Trakų aps., Varėnos valsč.) V. Raginio (iš Vilniaus) paskaita apie lietuvių kalbą ir kino paveikslai.

9 d. **Kaniavos** (Vilniaus Trakų aps.) šv. Kazimiero draugijos skyriaus metinis narių susirinkimas išrinko naują valdybą su pirmininku J. Čeniu.

9 d. **Randamonyse** (Gardino aps., Ratnyčios par.) metinis šv. Kazimiero draugijos susirinkimas išrinko valdybą su pirmininku J. Akstinu.

9 d. **Kaune** po kelių mėnesių pertraukos Vilniaus radio valandėlės pradžia: Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininko prof. M. Biržiškos pranešimas lietuviškai ir lenkiškai.

9 d. **Šiauliuose** (Nepriklausomojoje Lietuvoje) Vilniui Vaduoti Sąjungos instruktoriaus V. Uždavinio paskaita apie Vilnių.

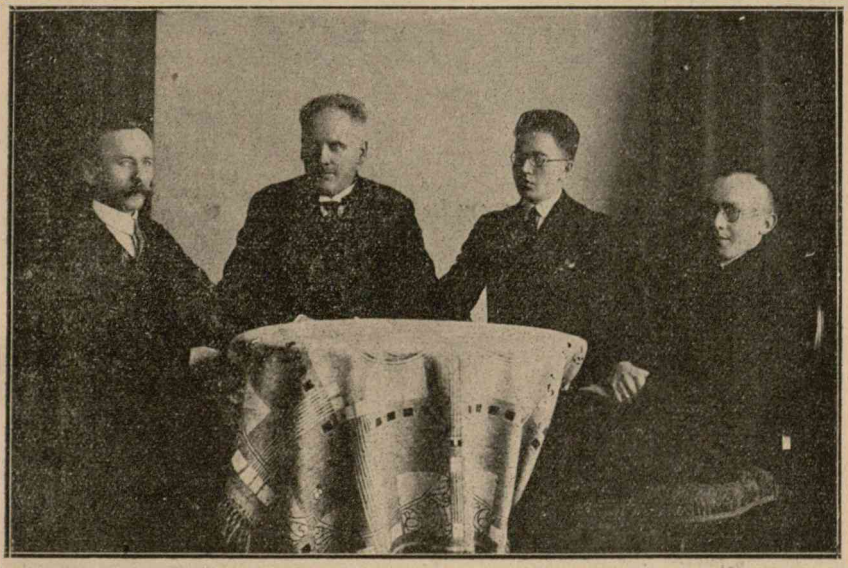
9 d. **Baguslavišky** (Nepriklausomojoje Lietuvoje, Ukmergės aps.) įsteigtas Vilniui Vaduoti Sąjungos skyrius (Nr. 160).

Apie 10 d. **Vilniaus** „Ryto“ draugijai lenkai leido mokyklas Lydos aps. Pavalkėj, Dubiniuose ir Kalesninkuose, patvirtino mokytojus V. Krečių Dubiniuose, V. Čibiraitę Kalesninkuose.

Apie 10 d. **Lydos** vikaras kun. Gėčys, pirmas lietuvis, gavo Vilniaus lenkų universiteto teologijos fakultete teologijos magistro laipsnį už disertaciją „Žemaičių vyskupystės įsteigimas“.

11 d. **Vilniaus** teknikų salėje „Przegląd Wileński“ redaktoriaus Liudv. Abramavičiaus pranešimas dėl būsimojo Lenkų val-

stybės okupuotos Lietuvos sąrašo. Abramavičius iškėlė reikalą žymėti sąraše pasisakančius esant „tuteišus“ (vietinius) ir nemokančius tiksliau nurodyti savo tautybę; tam pritarė daugumas įvairių tautybių atstovų, tik atvykęs iš Galicijos („galileušas“) prof. Modelskis pasisakė nesuprantąs, kas esą „tuteiši“, nes pats esąs „netuteišas“.

347. **Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto prezidiumas** nuo 1928. XII. 27: (nuo kairės į dešinę) iždininkas V. Budrevičius, pirmininkas Kast. Stašys, vicepirmininkas Ant. Juknevičius ir sekretorius Rap. Mackevičius.

12 d. **Vilniaus** katedros šv. Kazimiero koplyčioj lenkų iškilmingos pamaldos už tuos Lietuvos lenkus, kurie kovojo prieš Lietuvos nepriklausomybę („už jogėliūnų idėją“).

12 d. Į **Cesliukiškę** (Lydos aps., Beniakainių valsč.) atvyko Verenavo (Balatnos) lenkų valdžios mokyklos vedėjas, gąsdindamas pabaudomis tėvus, kurie neleis vaikų į jo mokyklą, nors tame sodžiuje lenkai leido įsteigti ir lietuvių mokyklą.

16 d. **Vilniaus „Ryto“ lietuvių švietimo draugija turėjo** lenkų kuratorijos leistą Vilniuje 1 gimnaziją (Vytauto Didžiojo gimnaziją), Vilniaus aps. 18 pradžios mokyklų (24 mokytojus), Švenčionių aps. 2 mokykli (3 mokytojus), Breslavo aps. 3 mokyklas (3 mokytojus), Ašmenos aps. 4 mokyklas (tik 2 mokytoju), Lydos aps. 3 mokyklas (2 mokytoju), Gardino

aps. 20 mokyklų (tik 13 mokytojų) ir Suvalkų aps. 2 mokykli (nė vieno mokytojo), tad **iš 100 mokyklų lenkų leistos tik 53 (su 47 mokytojais), kurių 12 be mokytojų**; kitos laukė švietimo apskričių inspektorių ir kuratorijos leidimo, taip pat ir daugelis mokytojų — tvirtinimo. Be to, **veikė dar Švenčionių „Ryto" draugija**, kuriai leista **apie 40 mokyklų.**

16 d. **Vilniuje** Lietuvių Studentų Sąjungos susirinkime stud. K. Blažio referatas „Cheminė pramonė".

16 d. **Vilniuje** Vytauto Didžiojo gimnazijoj „Atžalos" moksleivių kuopos susirinkime Rap. Mackevičius skaitė apie moksleiviją ir partiškumą, o mokinys Kanopka savo trijų veiksmų komediją iš abiturientų ir mokinių gyvenimo.

16 d. **Kaune** Vilniaus radio valandėlė: Vilniui Vaduoti Sąjungos instruktorius V. Uždavinys lietuviškai ir gudų rašytojas Aleś Smaĺenec gudiškai.

348. Rapolas Mackevičius, Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto sekretorius publicistas.

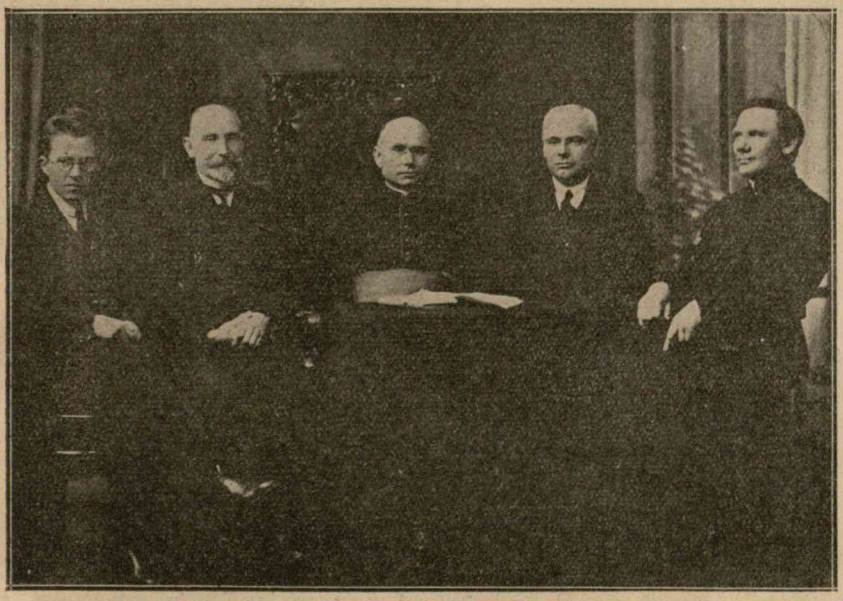
18 d. **Bernotų** (Švenčionių aps., Melagėnų valsč.) lenkų valdžios mokyklos vedėjas Br. Garbauskas per Švenčionių aps. mokyklų inspektorių paskyrė pabaudą tėvams, kurių vaikai, 1926—1928 mokslo metais ėję tą mokyklą, 1928—1929 mokslo metais nuėjo į „Ryto" lietuvių mokyklą: Bernotų sodž. Peliksui Šunevičiui (nors šis ir vaikų neturi), Pr. ir Juoz. Grikiniams, Stan. Prašmutui, Ant. ir Myk. Radzišonkams po 3 lenk. auks., Juozui Čepuliui 10 auks., Miežonių sodž. Stan. Misiūnui 6 auks., Onai Girdžiušienei 10 auks. ir Elenai Girdžiušienei 12 auks., Apšiutų viensėdžio Gaidamavičiui 3 auks.

18 d. **Jaskonyse** (Gardino aps., Ratnyčios valsč.) svečio iš Vilniaus paskaita apie švietimo reikalus.

18 d. **Kaune** žemės ūkio ministerijos tarnautojų Vilniui Vaduoti skyriuje dr. J. Purickio paskaita: Kaip vaduoti Vilnių.

Apie 20 d. Į **Vilnių** iš Nepriklausomosios Lietuvos atvyko paviešėti prof. Myk. Römeris, 1908 m. lenkiškos knygos apie lietuvių atgimimą — „Litwos" autorius.

Apie 20 d. **Pašaminėj** (Švenčionių aps., Kaltinėnų valsč.) **pasimirė**

349. **Švento Kazimiero jaunimui auklėti ir globoti draugijos valdyba** 1929 metams (nuo kairės į dešinę): sekretorius Ant. Juknevičius, K. Aleksa, pirmininkas kun. šambelionas Ant. Viskontas, iždininkas I. Budzeika ir kun. N. Raštutis.

Pr. Žilys, 80 m. senelis, karštas lietuvis, 1905 m. Vilniaus lietuvių Seimo dalyvis. Taip pat **pasimirė Teofilė Gimžauskienė,** kurios pastangomis ir rūpesniu 1919 m. buvo įkurta lietuviška mokykla; mokyklai ji davė savo namus, už mokyklą ji kovojo iki savo mirties.

Apie 20 d. **Gudrininkuose** (Vilniaus-Trakų aps., Gervėčių valsč.) įsteigtas šv. Kazimiero draugijos skyrius.

Apie 20 d. **Rodūnės apyl.** (Lydos aps.) lenkų mokytojai rašė gyventojus. Pelesos sodž. rado net 163 „lenkus" (iš 389 gyventojų), nors yra ten tik 24 nelietuviai; Pavalakės sodž. užrašė didesnę dalį gyventojų lenkais, nors iš tikrųjų tik

keli sugudėję, o šiaip visi lietuviai. Vigonių sodžius nepriėmė surašinėtojų (šaltyšius už tai traukiamas tieson).

21 d. **Kaune** išėjo Vilniui Vaduoti Sąjungos organo „Mūsų Vilnius“ Nr. 2.

22 d. **Vilniuje** išspausdintas Lietuvių Mokslo Draugijos organo „Lietuvių Tautos“ sąsiuvinis, paskirtas dr. J. Basanavičiui pagerbti.

22 d. Į **Vilnių** iš Nepriklausomosios Lietuvos atvyko paviešėti prof. Myk. Biržiška su šeima.

23 d. Į **Vilnių** iš Nepriklausomosios Lietuvos atvyko paviešėti O. Mašiotienė, buvusios Vilniaus mergaičių gimnazijos direktorė.

23 d. **Kaune** Vilniaus radio valandėlė: V. Uždavinys lietuviškai ir Zaksas (Grinblato kūrinius apie Vilnių) žydiškai.

Apie 25 d. **Juodlauky** (Švenčionių aps., Daugėliškio valsč.) šv. Kazimiero draugijos skyriuje V. Raginio paskaita ir kino paveikslai.

25 d. **Pivoruose** (Švenčionių aps., Vasiūnų par.) vaidino „Ant bedugnės krašto“; dialogas „Fotografas“. Vaidino Vasiūnų par. Pivorų, Navikų ir Kukučių bernaičiai ir mergaitės.

25 d. **Lazinkose** (Švenčionių aps., Vasiūnų par.) vaikų eglutė, kalėdinės giesmės ir dainos, deklamacijos.

25 d. **Vigonyse** (Lydos aps., Rodūnės par.) įsigalėjus **papročiui rinktis šventadieniais ir giedoti lietuviškai valandas ir rožančių, nes lenkai išvijo lietuvių kalbą iš Rodūnės bažnyčios,** gražiai susitvarkę žmonės nuėjo į Rodūnę, visu keliu lietuviškai giedodami šventas giesmes: „Jeigu jau mums užginta giedoti Dievo namuose savo gimta kalba, tai nors keliu eidami pasimelsime.“

26 d. **Meironyse** (Švenčionių aps., Palūšės par.) šv. Kazimiero draugijos skyrius suruošė vaikų eglutę; vaikų deklamacijos apie mylimą tėvynę, Vilniaus studento V. Martinkėno paskaita apie priešistorinius Lietuvos laikus (paskaita „nuo seno iki mažo visiems patiko“).

26 d. **Melagėnuose** (Švenčionių aps.) vaidino „Dėdė atvažiavo“; D. Buroko dainų choras.

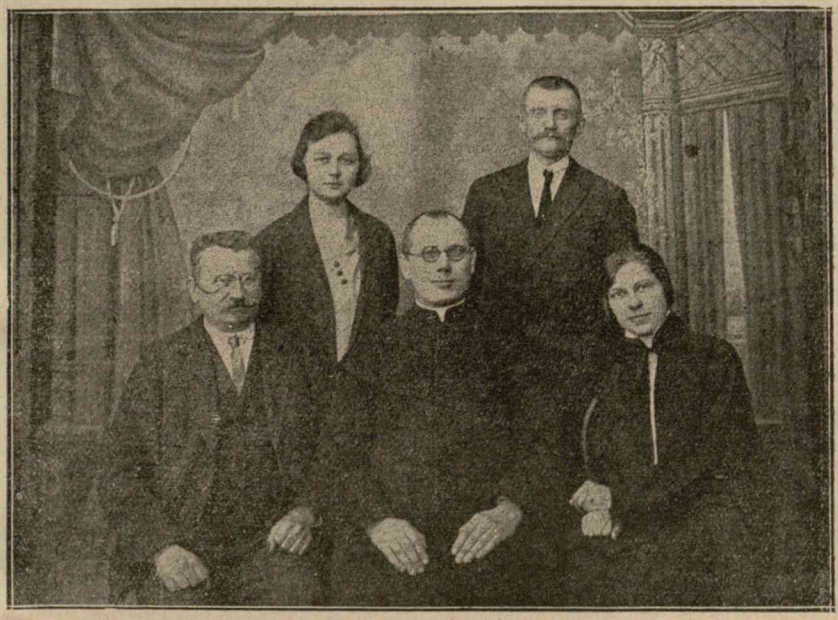
26 d. **Naujajame Šaminy** (Švenčionių aps., Kaltinėnų valsč.) vaikų eglutė; buvo jaunimo iš Murmų, Daukšių ir Vaiciukiškės.

26 d. **Kiškiuose** (Švenčionių aps., Linkmėnų valsč.) vaikų eglutė.

26 d. **Kukučiuose** (Švenčionių aps., Tverečiaus valsč.) šv. Kazimiero draugijos Pivorų skyriaus mėgėjai vaidino „Apsiriko“

ir gabaus vaidintojo Pr. Pivoriūno „Su pinigais bloga, be pinigų nelaimė".

27 d. **Musteikoj** (Gardino aps., Marcinkonių valsč., Kabelių par.) vaidino „Eksproprijatorių", sakė monologą ir rodė gyvąjį paveikslą „Našlaitę prie motinos kapo". Pasibaigus vaidinimui, visi sugiedojo Lietuvos himną.

350. **Švenčionių lietuvių „Ryto" draugijos valdyba** 1929 metams (nuo kairės į dešinę): sėdi vicepirmininkas Aleks. Rymas, pirmininkas kun. Kr. Čibiras ir sekretorė V. Čepulytė, stovi Br. Cicėnaitė ir kasininkas A. Maldžiūnas.

27 d. Laikinasis **Vilniaus** Lietuvių Komiteto pilnumos posėdis (su provincijos atstovais) į vietą išstojusių narių P. Karazijos ir dr. J. Šlapelio išrinko dr. Vyt. Legeiką ir K. Aleksą; vicepirmininku į buvusio P. Karazijos vietą išrinktas stud. A. Juknevičius.

28 d. **Rimšėj** (Breslavo aps.) pasimirė **vargoninkas Valerijonas Dylevičius,** 20 metų, kuris nuo 1923 m. bevargoninkaudamas sugebėjo daug patraukti apgudėjusio jaunimo į lietuvių tarpą, sudaręs puikų chorą ir pripratinęs prie lietuviškųjų laikraščių ir knygų.

29 d. **Vilniuje** lenkai konfiskavo „Vilniaus Rytojaus“ Nr. 6 už straipsnį „Mūsų pradžios mokyklų klausimu“.

30 d. **Vilniuje** metinis **Lietuvių Mokytojų Sąjungos narių suvažiavimas**. Pirmininkavo M. Bigelis, vicepirmininkė M. Čenytė, sekretoriai P. Šičkaitė ir Eidukonis. Skaitė referatus: M. Bigelis apie lietuvių mokytojo padėjimą sodžiuje, V. Krečius apie dabartinį lietuvių sodžių ir jo kultūrą, P. Karazija apie mokytojų kraštotyros ekskursiją 1928 m. vasarą ir P. Tamulevičiūtė. Lenkų vaivadijos valdininkas Žilinskas, savo valdžios pastatytas suvažiavimo sekti, kišosi į kalbas ir net kumščiu trinktelėjo į stalą.

30 d. **Naujajame Daugėliškyje** (Švenčionių aps.) vaidino „Aušros sūnus“ ir „Pilypą ir Daratą“; dainų choras.

30 d. **Kaune** Vilniaus radio valandėlė: E. Turauskas lietuviškai ir Kasakaitis lenkiškai.

Apie 31 d. 87 **Vilniaus** lietuviai suaukojo 533 lenkiškus auksinus Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių eglutei ir Naujųjų Metų sutikimui.

31 d. **Vilniuje** Lietuvių Mokytojų Sąjungos suvažiavimo antroji diena. Išrinkta Sąjungos valdyba: P. Karazija, E. Horodničius, P. Tamulevičiūtė, J. Čenytė ir Vl. Šiekštelė. Priimtos trys rezoliucijos: mokytojų seminarijos, spaudos ir mokytojų kategorijoms suskirstymo klausimais.

31 d. **Vilniuje** Naujųjų Metų sutikimas lietuvių klube, dalyvaujant atvykusiom iš Nepriklausomosios Lietuvos Biržiškų ir Mašiotų šeimom, su P. Karazijos, O. Mašiotienės, M. Biržiškos ir kitų prakalbomis, ir Vytauto Didžiojo gimnazijoj, dalyvaujant mokytojams ir mokiniams.

31 d. **Vilniaus** lietuvių jaunuomenės mėnesinis laikraštis „Jaunimo Draugas“ daugiausia buvo skaitomas valsčiuose:

I. Švenčionių aps. Tverečiaus, Daugėliškio, Gardino aps. Marcinkonių;

II. Gardino aps. Pariečės, Švenčionių aps. Švenčionių, Švenčionėlių, Vilniaus Trakų apskr. Valkininkų, Varėnos;

III. Švenčionių aps. Adūtiškio, Vilniaus Trakų aps. Gervėčių, Lydos aps. Rodūnės, Suvalkų aps. Šipliškių ir Gardino aps. Druskininkų;

IV. Suvalkų aps. Seinų, Švenčionių aps. Melagėnų ir Dūkšto, Lydos aps. Eišiškių, Švenčionių aps. Ceikinių,

351. Dr. J. Basanavičiaus paminklo Vilniaus Rasoms projektas.

Breslavo aps. Apsos, Vilniaus-Trakų aps. Kaniavos ir Suvalkų aps. Krasnavo;

V. Ašmenos aps. Dieveniškio, Lydos aps. Beniakainių ir Verenavo, Švenčionių aps. Linkmenų, Lydos aps. Žirmūnų, Švenčionių aps. Pašaminės, Vileikos aps. Vyšniavo, Švenčionių aps. Mykolavo, Breslavo aps. Rimšės, Švenčionių aps. Kliuščionių ir Pabradės, Vilniaus Trakų aps. Rudaminos, Varšuvoj ir kitur.

31 d. **Švenčionių** „Ryto“ lietuvių švietimo draugija turėjo 6 klasių gimnaziją ir 45 pradžios mokyklas (46-tą lenkai leido 1929 m. sausio 2 d.). Be to, 10 mokyklų negavo leidimo, uždarytos 1927 m. spalių mėn. 4 mokyklos negrąžintos.

31 d. **Bieniūnuose** (Breslavo aps., Rimšės valsč.) vaikų eglutė.

31 d. **Tverečiuj** (Švenčionių aps.) vaidino „Vargšą Tadą“.

1928 m. Vilniaus lietuvių išspausdintos 5 knygos Vilniuje, be to, keletas Nepriklausomojoje Lietuvoje.

1928 m. Nepriklausomojoje Lietuvoje **įsteigti 83 Vilniui Vaduoti Sąjungos skyriai;** 1925 m. 14, 1926 m. 15, 1927 m. 48, taigi **1925—1928 m. 160 skyrių ir Seinams vaduoti sekcija.**

Lietuvos TSR ... biblioteka ...

62371